

Львівський національний університет імені Івана Франка

СОЦІОЛОГІЯ:
навчально-методичний посібник
Частина 1

Львів – 2011

ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА

Історичний факультет

Кафедра історії та теорії соціології

СОЦІОЛОГІЯ:

РОБОЧІ ПРОГРАМИ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ БАКАЛАВРІВ

за галуззю знань 0301 – соціально-політичні науки

напрямом 6.030101 - соціологія

навчально-методичний посібник

Частина 1

За редакцією

доктора соціологічних наук, професора Н.Й. Черниш

доктора соціологічних наук, професора Н.В. Коваліско

ЛЬВІВ – 2011

УДК 316(075.85)
ББК 60.5Я7

Затверджено до друку Вченою Радою Львівського
національного університету імені Івана Франка
(протокол № 28/5 від 25.05.2011 р.)

Автори:

Д.с.н., проф. Коваліско Н.В., к.с.н., доц. Бень О.Т., к.с.н., доц Бурейчак Т.С., к.с.н., доц Зайцева-Чіпак Н.О., к.с.н., доц Демків О.Б., к.с.н., асист.Кудринська А.І., к.і.н., доц Лапан Т.Д., к.с.н., доц Середа В.В., к.с.н., доц Сусак В.І.

Рецензенти:

- 1.*Сокурянська Л. Г.*, доктор соціологічних наук, професор, завідувач кафедри соціології Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна;
- 2.*Онищук В. М.*, доктор соціологічних наук, професор, завідувач кафедри соціології Інституту соціальних наук Одеського національного університету імені І.І. Мечникова;
- 3.*Климанська Л.Д.*, кандидат філософських наук, завідувач кафедри соціології та соціальної роботи Національного університету «Львівська політехніка».

За редакцією проф., д-рів соц. наук Н.Й. Черниш, д.с.н., Н.В. Коваліско

Соціологія: робочі програми для підготовки бакаврів: навч.-метод. посібник (частина 1):
[для студ. вищ.навч. закл.] / [Н.В. Коваліско, О.Т. Бень, Т.С. Бурейчак та ін.]. – Львів:
ЛНУ імені Івана Франка, 2011. – 564 с.

Навчально-методичний посібник зі спеціальності «Соціологія» має на меті ознайомити студентів зі змістом навчального процесу, науково-дослідною та самостійною роботою, якою вони займатимуться для здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавра з соціології.

Розраховано на студентів, які обрали своїм майбутнім фахом соціологію.

УДК 316(075.85)
ББК 60.5Я7

© Н.В. Коваліско, О.Т. Бень,
Т.С. БУРЕЙЧАК ТА ІН., 2011

© ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА, 2011

ЗМІСТ

**ПЕРЕДНЄ СЛОВО. КАФЕДРА ІСТОРІЇ ТА ТЕОРІЇ СОЦІОЛОГІЇ ІСТОРИЧНОГО
ФАКУЛЬТЕТУ ЛЬВІВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ
ІВАНА ФРАНКА: ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНІСТЬ..... 5**

РОЗДІЛ 1. ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ ТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

- 1.1. Форми організації та проведення навчальних занять (лекційних та семінарських)...7
1.2. Організація самостійної роботи студентів 9
1.3. Система оцінювання знань студентів та шкала перерахування оцінок.....11

РОЗДІЛ 2. НОРМАТИВНІ ТА ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНІ ДИСЦИПЛІНИ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «СОЦІОЛОГІЯ»

1курс

- 2.1. Соціологія. Вступ до спеціальності (к.с.н., доц. Зайцева-Чіпак Н.О.)..... 15
2.2. Загальна соціологічна теорія (д.с.н., проф. Коваліско Н.В.).....43
2.3.Українська протосоціологія (к.і.н., доц. Лапан Т.Д.)..... 71

2 курс

- 2.4.Основи математичних методів у соціологічних дослідженнях
(к.с.н., доц. Сусак В.І.)103
2.5.Якісні методи збирання соціологічної інформації (к.с.н., доц. Серета В.В.).....139
2.6.Соціологія політики (к.с.н., доц. Демків О.Б.).....173

3курс

- 2.7.Класична соціологія (к.і.н., доц. Лапан Т.Д.).....195
2.8.Соціологія управління (к.с.н., доц. Бень О.Т.).....239
2.9.Загальна теорія конфлікту (к.с.н., асист. Кудринська А.І.)..... 263

3.курс

- 2.10. Історія та колективна пам'ять (к.с.н., доц. Серета В.В.).....278
2.11. Соціологічний аналіз політичних систем (к.с.н., доц. Демків О.Б.)..... 307
2.12. Соціологія особистості (к.с.н., асист. Кудринська А.І.)..... 323
2.13. Економічна соціологія і соціологія праці (д.с.н., проф. Коваліско Н.В.)..... 372
2.14.Гендерні дослідження (к.с.н., доц. Бурейчак Т.С.).....

ЗАГАЛЬНІ ІНФОРМАЦІЙНІ ІНТЕРНЕТ- РЕСУРСИ.....389

ПЕРЕДНЄ СЛОВО

КАФЕДРА ІСТОРІЇ ТА ТЕОРІЇ СОЦІОЛОГІЇ ІСТОРИЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ ЛЬВІВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА: ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНІСТЬ

Кафедра історії та теорії соціології створена у 2002 році і є наймолодшою на історичному факультеті ЛНУ ім. Івана Франка. Її створенню передувало відкриття у 2001 р. спеціалізації "Історія та теорія соціології" на кафедрі етнології історичного факультету. Функціонування спеціалізація розпочала з вересня 2001 р., коли перші навчальні курси з історії та загальної теорії соціології почали викладати для 15 студентів першого курсу. З 2001/2002 у межах спеціалізації навчалося дві академічні групи студентів.

У 2002 було здійснено перший набір академічної групи студентів на спеціальність "Соціологія". Із 2006-2007 н.р. кафедра здійснює підготовку фахівців за програмами "Спеціаліст" і "Магістр".

Професорсько-викладацький склад кафедри є нечисельним, але добре фахово підготованим. Завідувачем кафедри з 16 квітня 2002 р. призначено доктора соціологічних наук, професора Черниш Н.Й. Вона обрана на цю посаду за конкурсом у червні 2003 р. терміном 7 років. На кафедрі також працюють висококваліфіковані молоді викладачі, більшість яких має досвід стажування і відповідні наукові ступені закордонних навчальних закладів. При кафедрі діє аспірантура за спеціальністю "Спеціальні та галузеві соціології". З 2007 р. захищено 11 кандидатських дисертацій. З 2004-2005 н.р. до 2009 р. працювала міждисциплінарна магістерська програма з соціології для гуманітаріїв. Багато представників професорсько-викладацького складу кафедри мають першу базову освіту з історії і є випускниками історичного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка.

Викладачами кафедри розроблено і викладається 45 нормативних і вибіркових дисциплін на програмі підготовки бакалаврів, розбитих на три змістовні блоки: історія соціології; теорія соціології; методологія і методи соціологічних досліджень, а також 18 дисциплін для магістерської програми та програми підготовки спеціалістів. Усі навчальні курси є добре забезпечені методично; для кожного курсу розроблена програма, опис курсу, методичні посібники, створено 38 читанок/малих хрестоматій. Кафедральна бібліотека налічує понад 1000 позицій різноманітної наукової літератури із соціології. У 2009 р. вийшло з друку п'яте видання підручника з соціології проф. Н.Й. Черниш (Соціологія: Підручник за рейтингово-модульною системою навчання. – 5-те вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2009. – 468 с.), а у 2007 році були видані навчальні посібники інших членів кафедри (Лапан Т. Історія соціології. Ч.1: Навч. посібник. – Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2007. – 236 с.; Серета В. Етносоціологія: Навч. посібник. – Львів, Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2007. – 160 с.; Демків О. Соціологія права і девіантної поведінки: Навч. посібник. – Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2007. – 124 с.; Коваліско Н.В. Основи соціальної стратифікації: Навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / Н.В. Коваліско – Львів: "Магнолія 2006", 2007. – 328 с.). Кафедра має бібліотеку, укомплектовану за проектом "Громадянська освіта" Міжнародного Фонду "Відродження". Літні навчальні практики студентів проходять на комп'ютерних базах міста Львова - як в університеті, так і за його межами. У 2007 році було започатковано проведення Міжнародного Львівського Соціологічного Форуму, який став щорічним. З цього ж року стараннями працівників кафедри виходить "Вісник Львівського університету. Серія соціологічна", який в 2009 році став фаховим виданням.

У 2006 році за участю провідних викладачів кафедри був створений Центр моніторингу університету. Під науковим керівництвом, здійснюваним кафедрою, Центр моніторингу проводить систематичні соціологічні дослідження в галузі підвищення якості навчально-виховного процесу, його методичного забезпечення, вивчення громадської думки академічної спільноти з різноманітних проблем функціонування університету, його служб та підрозділів.

Кафедра має широкі зв'язки і виконує низку спільних проектів з закордонними центрами університетської освіти. З 2003 р. кафедра спільно з факультетом соціології та Центром Російських та Східноєвропейських студій університету Канзас (м. Лоренс, США) працює над

створенням нових навчальних курсів і програм з соціології.; передбачається стажування викладачів і аспірантів у США. Результатом співпраці є створення при кафедрі Інтернет-центру коштом університету Канзасу. На перспективу передбачається створення соціологічного факультету. Н.Й. Черниш рішенням ректорату призначена куратором міжнародного проекту з університетом Альберти (м. Едмонтон, Канада), який заплановано виконати за п'ять років (з 2003 р.).

Діяльність працівників кафедри отримала широке визнання в межах всієї України. Яскравим прикладом цього є той факт, що проф. Н.Й. Черниш згідно з Указом Президента України від 1 жовтня 2008 року отримала почесне звання "Заслужений діяч науки і техніки України", а у квітні 2011 року Наталію Йосипівну обрано віце-президентом Соціологічної асоціації України. Три роки поспіль викладачі кафедри виборюють провідні місця на конкурсі "Найкращий молодий соціолог України", що його проводить Інститут соціології НАН України. За підсумками 2007 р. вперше золоту медаль цього конкурсу імені видатного українського соціолога Наталії Паніної виграв доцент кафедри, кандидат соціологічних наук Олег Демків, за підсумками 2008 р. міжнародне журі віддало срібну медаль доцентів, кандидату соціологічних наук Тетяні Бурейчак, а за результатами конкурсу 2009 р. золоту медаль переможця отримала доцент кафедри, кандидат соціологічних наук Вікторія Середа. У 2009 та 2010 роках в Києві відбувся Всеукраїнський конкурс студентських наукових робіт, який приймав факультет соціології Київського національного університету ім. Т. Шевченка. За підсумками наукової конференції із презентацією своїх наукових здобутків, дипломом I ступеня нагородили Олю Борачок (2009 р.), Лідію Куземську та Дарію Данильченко (2010 р.), а II-го – Еміне Зіятдінову (2010 р.). Не менш цінну нагороду одержали студентки Дарія Данильченко у 2009 році та Наталія Отрищенко у 2011, які здобули 2-ге місце на Всеукраїнській олімпіаді з соціології на базі Харківського національного університету ім. В. Каразіна.

Ідея створення на історичному факультеті кафедри історії та теорії соціології має своїм корінням думки з приводу розбудови співпраці історії та соціології видатного українського історика, свого часу професора Львівського університету М. Грушевського. Перебуваючи в еміграції, він створив у Відні у 1919 р. Український соціологічний інститут і написав низку праць, в яких описав свій історико-соціологічний метод. Його суть полягає в тому, що дослідження будь-якого сучасного суспільного явища чи процесу є неможливими без знання його історичного минулого. Докладний опис цього методу міститься у відомій праці М. Грушевського "Початки громадянства. Генетична соціологія". Одразу ж після повернення до України (березень 1924 р.) М. Грушевський виголосив доповідь "Український соціологічний інститут і дослідча кафедра історії культури загальної й української" перед спільними зборами ВУАН. В ній він ознайомив присутніх з планами розбудови УСІ в Україні, зокрема з проектом створення п'яти кафедр та постійно діючого семінару. Планам М.Грушевського в радянській Україні збутися не судилося. Із зміцненням радянської влади і комуністичного режиму соціологію оголошено буржуазною наукою і фактично припинено її розвиток. І лише після проголошення незалежності України з'явилися сприятливі умови для її перетворення на самостійну академічну науку.

РОЗДІЛ 1. ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ ТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

1.1. ФОРМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРОВЕДЕННЯ НАВЧАЛЬНИХ ЗАНЯТЬ (ЛЕКЦІЙНИХ ТА СЕМІНАРСЬКИХ)

Форми навчання

Лекції. Систематичний і послідовний виклад навчального матеріалу, а також інтерактивні форми участі студентів в обговоренні дискусійних питань. Відвідування лекцій для студентів є бажаним. Лекції з елементами інтерактивних методів викладання є основною формою реалізації навчального процесу в межах цього курсу. У них систематично викладено теоретичний матеріал, що має зорієнтувати студентів в основних категоріях, концепціях та методологічних підходах до вивчення аналізованої теми. А на заняттях має проявитися активна роль студентів у навчальному процесі – залучення до обговорення та дискутування викладеного теоретичного матеріалу, співставлення цього матеріалу з відомими студентам концепціями, пошук прикладів підтвердження або заперечення обговорюваних теоретичних положень, здійснення невеликих дослідницьких проектів тощо. Така форма навчання ґрунтується на визнанні важливості, не лише репродукування знань, а й активної позиції студентів у його конструюванні. Це досягається через розвиток самостійного, критичного та рефлексивного мислення.

Лекції-семінари мають на меті, з одного боку, дати систематичний огляд головних тем та окреслити орієнтири для подальшої самостійної роботи, а з іншого – створити таку навчальну ситуацію, де б студенти брали активну участь у "продукуванні" знань, формулюванні інтерпретаційних моделей та аналізі конкретних випадків (case studies).

Семінарські заняття. Відвідування та активна участь студентів у роботі семінарських занять є обов'язковою умовою успішного складання курсу. Запропоновані такі форми роботи на заняттях: усна презентація самостійно опрацьованого фрагмента навчальної дисципліни або розв'язання проблемної ситуації в працях представників цього напрямку соціологічного знання (першоджерелах), самостійна домашня робота у вигляді письмової презентації чи есею на задану тему, участь у дискусії. Студенти навчаються критично аналізувати праці українських та зарубіжних соціологів з проблем постіндустріалізму, розвивати навички логічного мислення, інтерпретувати та операціоналізувати поняття. Будуть підтримані наукові дискусії та обговорення, презентації власних ідей і точок зору, постановка проблемних питань і пошук відповідних розв'язань. Найвище будуть поціновуватися самостійні творчі виступи з елементами компаративістики, оригінальні за характером письмові есе, вміння науково і коректно аналізувати та зіставляти різні погляди та доказово обстоювати свою власну позицію.

Дослідницькі проекти мають на меті поглибити розуміння студентами певних теоретичних концепцій через їхню операціоналізацію та перекладання у практичну площину дослідження. Вони дають змогу вдосконалювати практичні навички проведення досліджень за допомогою методології, адекватної предмету аналізу та відповідному теоретичному підходу. Загалом дослідницькі проекти, що запропоновані в межах цього курсу, сприятимуть вдосконаленню навичок застосування комплексу соціологічних методів задля верифікації певних теорій маскуліності або побудови власної обґрунтованої теорії (grounded theory), а також сприятимуть розвитку вмінь критично інтерпретувати отримані результати. Дослідницький проект є практичним творчим завданням, яке буде полягати у дослідженні конкретної проблеми, в контексті певної теоретичної перспективи. Виконання проекту передбачатиме подання письмового звіту за результатами дослідження. Звіт буде оцінено за такими критеріями: рівень володіння дослідницьким методом; глибина обізнаності у літературі, релевантної до теми дослідження; чіткість структури роботи; сила/стрункність аргументів; рівень критичного/концептуального аналізу та висновків; науковість стилю, мова.

Міні-соціологічні дослідження проводитимуться індивідуально чи групами (2-6 осіб) для:

- набуття студентами необхідного комплексу знань з використання методів, які використовують в етносоціології,
- тестування теоретичних моделей та їхньої релевантності у поясненні конкретних випадків,
- вироблення навичок інтерпретації та деконструкції соціальних текстів.

Екскурсії сприятимуть переходу від абстрактної концептуалізації до рефлексивного спостереження та здобуття студентами конкретного досвіду дослідження реальних ситуацій.

На **конференції (круглому столі)** студенти зможуть презентувати свої розробки (попередній проект підсумкового есе), обговорити їх зі своїми колегами, отримати можливі критичні зауваження, що, своєю чергою, має покращити якість підсумкового есе.

Методи навчання:

Традиційні

- *Лекція-семінар* – лекцію викладач використовує для теоретичного вступу та пояснення окремих аспектів теми, що її вивчають. За винятком кількох тем, лекції займають не більше 1/2 аудиторного часу. Решта часу відводиться на обговорення запропонованих викладачем тез і текстів з розділу "Обов'язкова література", які дають студентам додаткове поглиблене знання. Студенти заздалегідь готуються до кожного заняття, читаючи заздалегідь визначені тексти.

Інтерактивні

- *Презентації* – викладання матеріалу самими магістрантами.
- *Робота у парах та малих групах* – виконання групами студентів певних завдань під час семінару та обговорення отриманих результатів.
- *"Німа" дискусія* – письмовий аналіз та групове обговорення заданих тем.
- *Дослідження конкретних випадків (case studies)* – студенти отримують завдання на проведення міні-соціологічних досліджень за темою та методами, визначеними викладачем; пізніше доповідають про результати проведеної польової роботи в класі.
- *"Мозковий штурм", "блискавка"* – зорієнтованість роботи групи на глибше розкриття змісту заданої теми та вироблення комунікативних навичок.
- *Круглий стіл* – студенти презентують свої проекти (або підсумкові письмові роботи) і обговорюють їх.
- *Використання аудіовізуальних матеріалів* – на занятті обговорюють підготовлені уривки з інтерв'ю, фото, ілюстрації, малюнки, рекламу, фільми тощо.
- *Екскурсії* – серед можливих маршрутів: похід у Історичний музей; огляд пам'ятників, монументів та пам'ятних таблиць; відвідини громадських неурядових організацій національних меншин. Кожна екскурсія включає у себе групове міні-соціологічне дослідження, яке потім обговорюється студентами на наступному занятті.
- *Експертні інтерв'ю* – на заняття запрошують експерта: представника національної меншини, речника національно-культурного товариства, представника міської чи обласної адміністрації або неурядової громадської організації, що відстоює права національних меншин тощо. Студентам повідомляють про його візит заздалегідь, вони ознайомлюються з джерелами, що стосуються його діяльності і готують питання, які будуть обговорені під час зустрічі.

Обґрунтування методів викладання

Використання тих чи інших методів викладання завжди має на меті стимулювати студентів до систематичної праці над матеріалом, сприяти глибшому опануванню та засвоєнню матеріалу. Вважаємо, що класична система викладання "лекція–семінар", коли лектор впродовж двох академічних годин подає новий матеріал у режимі монологу, а пізніше студенти закріплюють його на семінарських заняттях, не відповідає цілям і завданням сучасної освіти у вищій школі у рамках Болонського процесу. Запропоновані автором форми та дидактичні

прийоми роботи зі студентами мають сприяти виробленню передусім навичок концептуалізації, створення власних інтерпретаційних моделей, аргументованої презентації та захисту власної позиції перед аудиторією, а також поліваріантній та компаративістичній інтерпретації соціокультурних явищ, виробленню міждисциплінарного підходу до соціальних феноменів.

Використання нових інтерактивних методів викладання сприятиме змінам в організації навчального процесу та поступовому переходу системи вищої освіти до нової освітньої парадигми – “парадигми вчення”¹.

Політика захисту інтелектуальної власності

Покликання в тексті на інформацію чи думки, запозичені з інших джерел та авторів, є обов'язковим. Їх оформляють також на будь-які веб-сторінки та компакт-диски (CD). Додатковим джерелом інформування про використані матеріали є перелік літератури наприкінці тексту.

Плагіат – це використання чужих слів, ідей, думок, результатів дослідження без належного покликання на особу. Плагіат є актом інтелектуальної крадіжки. Студентські роботи з ознаками плагіату (списування, відсутність посилань чи переліку використаної літератури, використання засканованих, без позначення авторства, текстів чи рефератів з Інтернет-збірок) будуть повернені без права перездачі. Студенти, що двічі поспіль здійснять плагіат, автоматично отримують незадовільну оцінку за курс.

1.2. ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Самостійна робота студента – основний засіб оволодіння навчальним матеріалом у час, вільний від обов'язкових навчальних занять.

Доведено, що тільки ті знання, які студент здобув самостійно, завдяки власному досвіду, думці і дії, будуть насправді міцні. В процесі викладання навчального матеріалу засвоюється 15 відсотків інформації, що сприймається на слух, 65 відсотків – слух і зір.

Якщо навчальний матеріал опрацьовується особисто, виконується завдання від його постановки до аналізу отриманих результатів, то засвоюється не менше 90 відсотків інформації.

Саме тому вища школа поступово, але неухильно, переходить від передавання інформації до керівництва навчально-пізнавальною діяльністю, формування у студентів навиків самостійної творчої роботи.

Самостійна робота студентів, підходи до якої потребують докорінних змін, на сучасному етапі має стати основою вищої освіти, важливою частиною процесу підготовки фахівців.

Як складне педагогічне явище – це особлива форма навчальної діяльності, спрямована на формування самостійності студентів і засвоєння ними знань, вмінь, навиків, що здійснюється за умови запровадження відповідної системи організації всіх видів навчальних занять. Мета самостійної роботи студентів двоєдина: формування самостійності як риси особистості і засвоєння знань, умінь, навиків.

Основними функціями самостійної роботи студентів є: пізнавальна, самостійна, прогностична, коригуюча та виховна.

Пізнавальна функція – це засвоєння студентом систематизованих знань з дисциплін. Самостійна – це формування вмінь і навиків, самостійного їхнього оновлення і творчого застосування. Прогностична функція дає змогу студентові вчасно передбачати й оцінювати як можливий результат, так і саме виконання завдання. Суть коригуючої функції полягає у вмінні вчасно коригувати свою діяльність. Виховна функція – це формування самостійності як риси характеру.

Зміна концептуальної основи й розширення функцій самостійної роботи студента не тільки веде до збільшення її обсягу важливості, а й зумовлює зміну у взаємовідносинах між викладачем і студентом як рівноправними суб'єктами навчальної діяльності, тобто коригує всі психолого-педагогічні (організаційні, методичні) засоби забезпечення самостійної роботи студентів.

¹ Вперше цей термін було описано у праці Бара і Тара – Bar R., Tagg J. From Teaching to Learning – A New Paradigm for Undergraduate Education // Change, 1995, November / December. – P.13-25

Усе це ставить вимоги до пошуків таких форм навчальної роботи у ВНЗ, коли допомога і контроль з боку викладача не пригнічуватимуть ініціативи студента, а привчатимуть його самостійно вирішувати питання організації, планування, контролю за своєю навчальною діяльністю, виховуючи самостійність, як особисту рису характеру.

Відомі такі види самостійної роботи студентів за цільовим призначенням:

1. Вивчення нового матеріалу: читання та конспектування літературних джерел інформації; перегляд відеозаписів; прослуховування лекцій магнітних записів; інші види занять.

2. Поглиблене вивчення матеріалу: підготовка до контрольних, практичних, лабораторних робіт, колоквиумів, семінарів; виконання типових задач; інші види занять.

3. Вивчення матеріалу з використанням елементів творчості: проведення лабораторних робіт з елементами творчості; розв'язання нестандартних задач; виконання розрахунково-графічних робіт і курсових проектів; участь у ділових іграх і в розборі проблемних ситуацій; складання рефератів, доповідей, інформацій з заданої теми; інші види занять.

4. Удосконалення теоретичних знань і практичних навичок в умовах виробництва: навчальні практикуми, робота на філіях кафедр; усі види практик; дипломне проектування; інші види занять.

Самостійна робота студентів з кожної дисципліни навчального плану має забезпечити:

1. Системність знань та засобів навчання,
2. Мобільність і критичність мислення,
3. Володіння засобами оброблення інформації,
4. Здібність до творчої праці.

Одним із головних аспектів побудови самостійної роботи є розроблення форм і методів організації контролю за самостійною роботою студентів.

Навчальний матеріал дисципліни, передбачений робочим навчальним планом для засвоєння студентом у процесі самостійної роботи, підлягає підсумковому контролю поряд з навчальним матеріалом, який було опрацьовано при проведенні аудиторних навчальних занять.

Контроль самостійної роботи студентів включає:

1. Відповідь на контрольні або тестові питання,
2. Перевірку конспекту,
3. Перевірку рефератів,
6. Перевірку виконання різного роду графічних вправ і завдань,
7. Перевірку виконаних індивідуальних завдань, дослідницьких проектів.

Для самостійного опанування матеріалу певної дисципліни кафедра розробляє методичні матеріали різного рівня і призначення (т. зв. дидактичне забезпечення) при чому ці матеріали мають давати можливість проводити самоконтроль.

Упродовж навчання студенти **1-3 курсів** бакалаврської програми зі спеціальності "Соціологія" повинні засвоїти знання, вміння та навички виконання таких видів самостійної позааудиторної роботи:

- конспектування першоджерел з виділенням ключових проблем теми;
- підготовка та оформлення матеріалів для участі у дискусії та інших інтерактивних формах проведення навчальних занять;
- підготовка презентації власноруч відібраного навчального матеріалу до однієї з ключових проблем теми;
- написання рецензії на статтю чи наукове повідомлення;
- розв'язання тестів різних груп складності;
- пошуки відповідей на домашні завдання з конкретної тематики та відповідне оформлення матеріалу;
- написання есе на задану тематику;
- розробка індивідуального наукового проекту;
- створення авторської програми соціологічного дослідження на задану тему;
- проведення соціологічного дослідження за авторською програмою тощо.

На **четвертому курсі** бакалаврської програми від студентів вимагають знань, вмінь та навичок для самостійної роботи підвищеної складності з використанням таких технологій і

процедур: якісний аналіз кількісних баз даних; компаративний аналіз даних, що репрезентують українські реалії та інші країни чи регіони; коректне в науковому плані зіставлення точок зору різних авторів; здатність виділяти осьові принципи побудови різноманітних теорій і концепцій; формулювання власної дослідницької позиції з наведенням аргументів на її користь і т. ін. Студенти старшого курсу бакалаврської програми повинні вільно орієнтуватися у структурі класичного та сучасного соціологічного знання, чітко уявляти співвідношення методології, теорії та методів дослідження, обирати адекватні поставленій меті технології емпіричного дослідження, уявляти межі й обмеження використання обраних дослідницьких процедур, вільно орієнтуватися в соціологічних теоріях різного рівня та здійснювати міждисциплінарний пошук, обирати для власних досліджень ті теорії та принципіві положення з праць зарубіжних авторів, які методично доцільно використовувати на українському ґрунті. Викладач формулює завдання для самостійної роботи, в яких буде враховано досягнутий студентом рівень, а також далі розвиватимуться отримані раніше знання, вміння та навички на більш якісно вищому рівні і підготовлена основа для занять (згодом) на магістерській програмі.

1.3. СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ ТА ШКАЛА ПЕРЕРАХУВАННЯ ОЦІНОК

Система контролю знань та умови складання іспиту/заліку. Оцінювання студентів здійснюється на основі модульно-рейтингової системи за шкалою від 0 до 100 балів.

Остаточний рейтинг складається з рейтингу роботи студента впродовж семестру та його рейтингу на іспиті. Рейтингова оцінка знань студентів з вказаної дисципліни визначається за сумою балів, отриманих студентами на семінарських заняттях, за інші види контролю протягом семестру та за іспит, тобто **50 балів за роботу в семестрі та 50 балів за екзамен**.

З курсу, який передбачає залік остаточний рейтинг складається з рейтингу роботи студента впродовж семестру. Рейтингову оцінку знань студентів з курсу визначають за сумою балів, отриманих студентами протягом семестру за різні види завдань (**100 балів**).

Принципи оцінювання роботи студентів на семінарських заняттях. Оцінювання знань студентів на семінарському занятті складається з декілька етапів. На підготовчому етапі викладач інформує студентів про форми роботи та про необхідність обрання власної теми презентації (усної чи письмової), надає старості групи форму для заповнення, в якій студентами робляться відповідні записи стосовно теми їхнього вибору. У кожному семінарському занятті передбачено вступне слово викладача з виокремленням основних проблем теми заняття. Студенти за заздалегідь заданим планом готують усні презентації фрагментів першоджерел на задану тематику або письмові роботи у вигляді есе з їхнім дальшим розглядом на занятті. В обговоренні презентацій під час дискусії беруть участь усі студенти групи, що мають заздалегідь ознайомитися з зазначеними текстами першоджерел, які розміщені на електронній читанці до курсу. Сумарно за презентацію та участь у дискусіях студент може одержати 20 балів. Кожен студент зобов'язаний проявити активну участь не менше як на одній третині семінарських занять, проведених у групі впродовж семестру. Водночас відсутність студента на занятті без поважної причини враховують при визначенні рейтингової оцінки за семестр. Пропущене з поважних причин заняття студент може "відпрацювати" у формі, обраній викладачем та кафедрою. Виставлення оцінки в цьому разі не передбачено, але відпрацьоване заняття не впливатиме на рейтингову оцінку студента.

Модульний контроль. Упродовж семестру будуть проведені модульні контрольні, кожен з яких буде оцінено за бальною системою. Максимальну кількість балів за цей вид роботи визначає кожен викладач.

Критерії оцінювання знань студентів з кожного модуля. Контроль успішності студента має такі види: поточний, модульний за окремий заліковий модуль, підсумковий модульний за всю навчальну дисципліну, семестровий (академічний):

- **поточний контроль** проводять з метою перевірки засвоєння студентами основних положень лекційного матеріалу і матеріалу, опрацьованого ними під час самостійної роботи; передбачено оцінювання успішності студентів під час аудиторних (семінарських, індивідуальних) занять та виконання ними окремих індивідуальних, контрольних завдань (написання рефератів, тематичних або інформаційно-наукових повідомлень тощо). При поточному контролі оцінюється: рівень оволодіння навчальним матеріалом, набуті знання, навички і вміння, активність і сумлінність роботи студентів на семінарських заняттях, результати виконання ними індивідуальних завдань, якість і повноту підготовлених рефератів або тематичних повідомлень.

Основними видами (засобами) поточного контролю є:

- ✓ експрес-опитування (або "фронтальне" опитування), яке здійснюють на початку кожного семінарського заняття протягом 5–7 хвилин. Студенти письмово відповідають на поставлене викладачем запитання, сформульоване у вигляді суттєвої проблеми конкретного змістового модуля. Оцінку за експрес-опитування враховують при виставленні загальної оцінки роботи студента на семінарському занятті;
- ✓ опитування студентів з основних питань семінарського заняття;
- ✓ оцінювання підготовлених студентами на семінарське заняття рефератів, тематичних повідомлень тощо;
- ✓ перевірка у позанавчальний час або під час спланованих індивідуальних занять відпрацьованих студентом матеріалів за пропущені ним аудиторні заняття (лекцію чи семінарське заняття);
- ✓ перевірка відпрацьованих навчальних матеріалів студентами, які займаються за індивідуальним планом навчання.

Оцінювання роботи студента здійснюється за відповідними критеріями.

1. Критеріями оцінювання знань студентів на семінарському занятті є:

- "5" – відповідь повна, без помилок: навчальний матеріал засвоєно в повному обсязі; студент добре обізнаний у теоретичному плані, вільно володіє й оперує законами, категоріями та понятійним апаратом навчальної дисципліни; аргументовано і на високому рівні дискутує на семінарському занятті; в змозі розв'язувати проблемні питання, здатний до оригінального творчого мислення; демонструє вміння самостійно працювати над навчальним матеріалом;
- "4" – у відповіді є декілька незначних помилок: навчальний матеріал засвоєно практично в повному обсязі; студент обізнаний у теоретичному плані, добре володіє й оперує законами, категоріями та понятійним апаратом навчальної дисципліни; аргументовано і на належному рівні дискутує на семінарському занятті; має навички розв'язування типових проблемних питань, здатний до творчого мислення; вміє працювати над навчальним матеріалом;
- "3" – у відповіді є декілька суттєвих помилок: навчальний матеріал засвоєно в достатньому обсязі; студент ознайомлений з категоріальним апаратом дисципліни, виявляє необхідний мінімум теоретичних і практичних знань; ознайомлений з основною навчальною літературою з дисципліни, може розв'язувати типові (елементарні) проблемні завдання;
- "2" – питання в відповіді не розкрито.
- доповнення, відповіді на питання оцінюють – до двох балів.

За аналогічними критеріями оцінюють рівень знань, навичок і вмінь студентів за всю навчальну дисципліну під час відповіді на екзамені за визначеними питаннями для перевірки.

Коли ж студент не встиг виступити на семінарському занятті, для оцінення якості самостійної роботи викладачеві надається ним матеріал для ознайомлення і зарахування цього матеріалу як виступу.

Крім того, вводять "заохочувальні" бали. "Заохочувальні" бали: *присутність на одній лекції – один бал; присутність на семінарі – один бал, участь у науковій роботі – до 10-ти балів.*

Розподіл видів робіт має бути більш-менш рівномірним. Студент зобов'язаний готуватися до кожного заняття, брати участь в обговоренні актуальних, проблемних питань на семінарському занятті, своєчасно подавати викладачу конспекти. Водночас він має підготувати не менше двох змістовних доповідей, а також виконати не менше двох індивідуальних завдань протягом кожного залікового модуля. Такий варіант розподілу надає можливість вибору видів

діяльності студенту, а також дає змогу викладачеві більш чітко визначити напрямки роботи кожного студента.

Отже, за роботу на семінарському занятті студент може отримати від трьох до п'яти балів, а за присутність на семінарському занятті – один бал.

Виконання індивідуального завдання (написання реферату, анотування статті, складання бібліографії за темою тощо) чи певного виду самостійної роботи (конспектування окремих питань з теми, складання схем, таблиць тощо) – до **10-ти** балів.

2. Критеріями оцінювання якості виконання студентами тестових завдань з навчальної дисципліни (за два залікові модулі) є такі показники:

- ✓ "5" – студент без помилок відповів на 15 тестових завдань з 15 запропонованих;
- ✓ "4" – студент без помилок відповів на 12 тестових завдань з 15 запропонованих;
- ✓ "3" – студент без помилок відповів на 9 тестових завдань з 15 запропонованих;
- ✓ "2" – студент без помилок відповів на 6 тестових завдань з 15 запропонованих;
- ✓ "1" – студент без помилок відповів на 3 тестові завдання з 15 запропонованих.

Тестування з залікового модуля оцінюють від **0** до **5** балів. Тести складаються з трьох видів питань. Перший вид питань – питання з обранням відповіді з чотирьох (і більше) наданих. Другий – питання у вигляді таблиць, коли необхідно скоригувати поняття та їхні визначення, або ж назви теорій, концепцій та їхніх авторів тощо. Третій – питання з короткою відповіддю (одне–два слова чи речення). Відповіді за тестовими завданнями можна перевірити за ключами.

• **модульний контроль за окремим заліковим модулем** – оцінювання в балах рівня опрацювання студентом теоретичного і практичного матеріалу в межах окремого залікового модуля навчальної дисципліни, успішності виконання ним тестових завдань.

При модульному контролі оцінюють в балах рівень теоретичної (знань) та практичної (навичок і вмінь) підготовки студента за всі змістові модулі, що утворюють окремий заліковий модуль.

Форма проведення модульного контролю – письмова (під час останнього семінарського заняття в межах конкретного залікового модуля) протягом 15–20 хвилин. Максимальна сума балів під час модульного контролю за кожний заліковий модуль становить 15 балів.

• **підсумковий модульний контроль** – це накопичена студентом за всі залікові модулі та науково-дослідницьку роботу сума балів за бально-рейтинговою шкалою, яку на підставі таблиці "Розподіл балів за рейтинговою системою оцінювання" переводять в оцінку за національною шкалою.

Отримана студентом оцінка за національною шкалою може бути виправлена з метою її підвищення за бажанням самого студента в період проведення тижня семестрового (академічного) контролю.

• **семестровий (академічний) контроль** дає змогу проводити іспит з дисципліни, під час якого студент отримує остаточну оцінку за навчальну дисципліну, яку визначають як середньозважену за результатами підсумкового модульного контролю та результату перескладання оцінки за навчальну дисципліну.

Іспит, згідно з рішенням вченої ради історичного факультету, проводиться у письмовій формі, з наступним обговоренням, за участю викладачів, які вели семінарські заняття.

Якщо за результатами модульно-рейтингового контролю протягом семестру студент отримав менше 31 бала, то вважають, що він не допущений до іспиту і є таким, що не виконав усі види робіт, передбачені навчальним семестровим планом з дисципліни. Такий студент має змогу скласти екзамен за талоном № 2, але для цього він повинен виконати передбачене кафедрою завдання.

Структура екзаменаційного білета: екзаменаційний білет складається з двох частин. Перша – тестові питання – має засвідчити знання студентами головних положень курсу; друга – теоретичні питання, де враховуватиметься розуміння суті нового, постіндустріального типу суспільства, його основних ознак і тенденцій розвитку, уміння критично осмислювати теоретичні положення та логічно і грамотно їх викладати.

Шкала перерахування оцінок

Оцінка в балах	Оцінка за іспит	Код оцінки	Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за залік
90–100	відмінно	5	A	зараховано
81–89	дуже добре	4	B	зараховано
71–80	добре		C	
61–70	задовільно	3	D	зараховано
51–60	достатньо		E	
31–50				допускається до здачі заліку (іспиту)
До 30 (за роботу в семестрі)	незадовільно (оцінку автоматично виставляють у відомість)	2	FX	не зараховано
сума балів після здачі за талоном №1, 2 (0–50)	незадовільно	2	FX	не зараховано
сума балів після здачі за талоном «К» (0–50)	незадовільно	2	F	не зараховано

РОЗДІЛ 2. НОРМАТИВНІ ТА ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНІ ДИСЦИПЛІНИ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «СОЦІОЛОГІЯ»

3.1. РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «СОЦІОЛОГІЯ. ВСТУП ДО СПЕЦІАЛЬНОСТІ» (К.С.Н., ДОЦ. ЗАЙЦЕВА-ЧПАК Н.О.)

1. Опис навчальної дисципліни «Соціологія. Вступ до спеціальності»

<i>Найменування показників</i>	<i>Галузь знання, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень</i>	<i>Характеристика навчальної дисципліни</i>
Кількість кредитів - 4	Галузь знань – 0301 – соціально-політичні науки	Нормативна
Модулів - 2	Напрямок – 6.030301 «Соціологія»	Рік підготовки перший
Загальна кількість годин – 144	Спеціальність: «Соціологія»	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 3 самостійної роботи – 5	Освітньо-кваліфікаційний рівень: бакалавр	<i>Семестр: перший</i>
		<i>Лекцій – 18 год.</i>
		<i>Семінарських занять – 36 год.</i>
		<i>Самостійна робота – 90 год.</i>
		<i>ІНДЗ: на 1 студента</i>
		<i>Вид контролю: іспит</i>

2. Мета та завдання навчальної дисципліни «Соціологія. Вступ до спеціальності»

Мета і завдання. Навчальна програма «Вступ до спеціальності» орієнтована на формування у студентів першого курсу спеціальності «Соціологія» базових знань про соціологію та уявлення про перспективи професійної самореалізації. Метою запропонованого курсу є ознайомлення студентів із специфікою предмету та методів соціології, формування соціологічного світогляду, навичок аналізу соціальних явищ та процесів, соціальної діяльності та поведінки. Запропонований курс складатиметься з 9 тематичних блоків, які ознайомлять студентів із специфікою соціології, як науки, сучасними проблемами, які активно обговорюються в межах основних рівнів соціологічного знання, основні прийоми та методи збору соціологічної інформації. Таким чином завданнями курсу є: ознайомити студентів із базовими основами соціологічного знання; окреслити предметне поле соціології, розкрити її структуру та функції; сформувані основні принципи соціологічного мислення, алгоритм з'ясування природи соціальних процесів та явищ; навчити студентів будувати програму соціологічного дослідження, підбирати методи КСД.

Вимоги до знань та вмінь. Студент повинен:

Знати специфіку вивчення людини, спільноти та суспільства соціологічною наукою, її відмінність від інших соціальних наук; особливості предметного поля соціології на мікро-, мезо-, макро-, глобальному рівнях та специфіку об'єктів дослідження на кожному з них. У студента мають сформуватися базові знання щодо організації та проведення соціологічних досліджень; та уявлення щодо перспектив професійної та наукової самореалізації у майбутньому. Випускники курсу повинні оволодіти основами теоретичних знань у сфері соціології.

Зміст понять: соціологія, мікросоціологія, мезосоціологія, макросоціологія, глобальна соціологія, соціальне, соціальні закони, людина, індивідуальність, особистість, соціалізація, соціальна роль, соціальний статус, соціальна дія, соціальна взаємодія, соціальні відносини, група, спільнота, соціальний інститут, соціальна система, суспільство, національне суспільство,

стратифікація, інтеграція, інтернаціоналізація, солідарність, демократична революція, екологічна революція, субнаціональне суспільство, глобалізація, соціологічне дослідження, метод, програма КСД, інтерв'юер, респондент, інструментарій КСД .

Вміти володіти ключовими соціологічними поняттями та термінами; аналізувати основні тенденції суспільного життя, з позиції соціології; розробляти програму КСД та орієнтуватимуться у методах досліджень.

Місце в структурно-логічній схемі спеціальності. Нормативна навчальна дисципліна «Вступ до спеціальності» є складовою циклу професійної підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр», виступає одним із базових курсів, орієнтована на формування загальних знань щодо спеціальності, та формування ґрунту для подальшого поглибленого вивчення соціології.

3. Структура навчальної дисципліни «Соціологія. Вступ до спеціальності»

№ теми	Назва теми/змістового модулю	Кількість годин		
		Лекції	Семінари	Самостійна робота
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. Теоретична база спеціальності				
Тема1.	Соціологія як наука про суспільство	2		2
	Специфіка соціології з-поміж інших соціальних наук.		2	4
	Призначення соціології у сучасному суспільстві (завдання та функції соціології)		2	4
Тема2.	Мікросоціологія	2		2
	Особистість та надіндивідуальні конструкції: соціологічний аспект; можливості та обмеження соціологічного дослідження		2	4
	Інтерпретативні парадигми, їх роль у аналізі явищ на мікрорівні.		2	4
Тема3.	Мезосоціологія	2		2
	Соціальні спільноти та їх різновиди. Нові можливості для соціологічного аналізу з укрупненням об'єкту дослідження.		2	4
	Соціальні системи та соціальні організації.		2	4
Тема4.	Макросоціологія	2		2
	Доцільність виокремлення макросоціологічного рівня в соціології. Характерні ознаки національного суспільства. Сучасні зміни національних суспільств.		2	4
	Структурні парадигми парадигми, їх роль у аналізі явищ на макрорівні.		2	4
Тема5.	Глобальна соціологія	2		2
	Необхідність та труднощі реалізації соціологічних досліджень на рівні глобальної соціології. Міжнародні структури та їх роль у сучасному глобалізованому світі.		2	4
	Поняття суспільства та його структура. Суспільство, як єдина світ-система.		2	4
	Усього годин	10	20	50
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. Практична база спеціальності				
Тема6.	Конкретно-соціологічне дослідження: поняття,	4		0

	етапи, види. Методи збору та аналізу соціологічної інформації.			
	Моделювання організації КСД. Специфіка підбору та застосування методів соціологічного дослідження.		2	4
	Програма КСД: структура та наповнення.		2	12
	Інструментарій соціологічного дослідження: різновиди та структура.		2	4
	Формування соціологічної вибірки. Типи вибірок.		2	4
Тема 7.	Професія соціолога, спектр діяльності та можливості працевлаштування.	4		0
	Перспективи наукової діяльності соціолога в Україні та за її межами.		2	4
	Перспективи дослідницької діяльності в Україні. Можливості працевлаштування.		2	4
	Робота з грантами на дослідницьку діяльність.		2	4
	Нормативне та законодавче регулювання діяльності соціолога.		2	4
Всього:		8	16	40

4. Тематика лекційних занять

№	Назва теми	Кількість годин
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. Теоретична база спеціальності		
1.	Соціологія як наука про суспільство	2
2.	Мікросоціологія	2
3.	Мезосоціологія	2
4.	Макросоціологія	2
5.	Глобальна соціологія	2
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. Практична база спеціальності		
6.	Конкретно-соціологічне дослідження: поняття, етапи, види. Методи збору та аналізу соціологічної інформації.	4
7.	Професія соціолога, спектр діяльності та можливості працевлаштування.	4
	Всього	18

5. Програма навчальної дисципліни «Соціологія. Вступ до спеціальності»

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. Теоретична база спеціальності

Тема 1. Соціологія як наука про суспільство.

Поняття соціології. Предмет соціології. Поняття та різновиди соціальних законів. Об'єкт соціології. Основні підходи до розуміння суспільства: мікро-, мезо-, макро- і мегарівні дослідження суспільства. Поняття соціального. Структура соціологічного знання: загальна соціологічна теорія; спеціальні та галузеві соціологічні теорії; емпіричні соціологічні дослідження. Основні функції соціології. Специфіка соціології стосовно інших суспільних наук. Взаємозв'язок соціології з іншими науками. Специфіка соціологічного мислення.

Тема 2. Мікросоціологія

Поняття людина, індивід, особистість у соціології. Особистість як об'єкт мікросоціології. Моделі особистості в межах соціології: утилітарне, евристичне, радикальне, феноменологічне рішення. Предметне поле мікросоціології: дія, взаємодія, соціальні відносини, як надіндивідуальні конструкції. Теорії, розроблені в межах мікросоціології. Розуміюча соціологія Макса Вебера: дія, як об'єкт дослідження соціології, типи соціальної дії (афективна, традиційна, цілераціональна, ціннісно-раціональна). Символічний інтеракціонізм: взаємодія, як об'єкт дослідження та інтерпретації соціологією. Феноменологія: особистий досвід, як причина формування поведінки особистості. Включення особистості у суспільство: соціалізація особистості, набуття соціальних ролей та соціального статусу. Основні труднощі та проблеми наукового пізнання на мікросоціологічному рівні.

Тема 3. Мезосоціологія

Предметне поле та об'єкт мезосоціології. Поняття соціального інституту, як усталеної форми взаємодії та самоорганізації людей. Причини виникнення, механізм формування та модернізації соціальних інститутів. Типологія соціальних інститутів за Г. Спенсером: домашні (сімейні), обрядові (церемоніальні), політичні, церковні, професійні. Різновиди сучасних соціальних інститутів та сфери їхньої діяльності. Функції соціальних інститутів у сучасному суспільстві. Поняття та характеристики спільнот. Типи соціальних спільнот та відмінності між ними. Поняття та різновиди груп. Офіційна організація, як об'єкт дослідження соціології: ознаки та функції. Суспільні рухи як об'єкт дослідження соціології: ознаки та функції. Офіційні організації та суспільні рухи, як база та рушій розвитку суспільства.

Тема 4. Макросоціологія

Масштабні соціальні процеси, великі соціальні спільноти і системи як об'єкт дослідження соціології. Ознаки національного суспільства - центральна категорія макросоціологічного аналізу. Зростаючі проблеми сучасних суспільств: триваюча значущість структурної диференціації, зростаюча значущість багатоманітності, мінливий вигляд стратифікації, актуальні проблеми суспільної інтеграції. Зміст, причини та наслідки поглиблення структурної диференціації на прикладі українського суспільства. Абстрактна модель процесу зміни соціальної структури під впливом зростаючої диференціації. Різновиди структурно-диференційних процесів. Мультикультуралізм в межах сучасних національних суспільств: проблема толерантності та расизму. Специфіка причин та наслідків зростаючої багатоманітності в Україні). Зміст та різновиди стратифікації. Характерні особливості стратифікації та інтеграції, на прикладі українського суспільства.

Тема 5. Глобальна соціологія

Передумови виникнення мегасоціології. Суспільство і природа. Системний підхід до суспільства в соціології. Структура суспільства, як цілісної системи. Причини і наслідки суспільного розвитку. Природа сучасної інтерналізації, як єдність чотирьох революцій: революція, що триває в економічному зростанні, демократична революція, що триває, революція у сфері солідарності та ідентичності, екологічна революція. Механізми та процеси задіяні в процесі інтернаціоналізації. Динаміка міжнародної стратифікації. глобалізація культури. Розвиток міжнародної спільноти.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. Практична база спеціальності.

Тема 6. Конкретно-соціологічне дослідження: поняття, етапи, види. Методи збору та аналізу соціологічної інформації.

Поняття конкретно-соціологічного дослідження. Процес дослідження. Основні види соціологічних досліджень. Основні етапи соціологічного дослідження. Якісні та кількісні методи збору соціологічної інформації. Інструментарій КСД. Статистична обробка і аналіз емпіричної інформації. Методологічна та методична частини програми конкретно-соціологічного дослідження. Виявлення проблемної ситуації. Формулювання теми, мети

дослідження та його основних завдань, визначення об'єкту та предмету дослідження, здійснення інтерпретації та операціоналізації понять, формулювання гіпотез. Вибірковий метод у соціології. Начерки основних процедур збору та аналізу даних. Робочий план дослідження.

Тема 7. Професія соціолога, спектр діяльності та можливості працевлаштування

Система соціологічної освіти в Україні. Наукова діяльність соціолога. Наукові соціологічні школи в Україні. видатні імена української соціології. Можливості підвищення наукової кваліфікації у сфері соціології (установи та їхня спеціалізація). Типи наукових робіт, та їхня специфіка (есей, реферат, презентація, наукова робота). Викладацька діяльність соціолога: вимоги до кваліфікація, специфіка роботи. Соціологія та соціальна робота: характер взаємодії, перспектива розвитку. Прикладна соціологія: організації що пропонують працевлаштування, основні вимоги до кваліфікації. Маркетингові дослідницькі компанії, та їхні вимоги до професійної кваліфікації та навичок соціолога). Робота з грантами, попит на соціологічну складову. Умови провадження дослідницької діяльності в Україні. Можливості професійної підготовки та підвищення кваліфікації соціологів. Сучасні світові та українські соціологічні центри. Світові та українські професійні соціологічні об'єднання. Кодекси соціолога (правила ESOMAR та кодекс честі соціолога).

6. Тематика семінарських занять

№	Назва теми	Кількість годин
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. Теоретична база спеціальності		
1.	Специфіка соціології з-поміж інших соціальних наук.	4
2.	Призначення соціології у сучасному суспільстві (завдання та функції соціології)	4
3.	Особистість та надіндивідуальні конструкції: соціологічний аспект; можливості та обмеження соціологічного дослідження	4
4.	Інтерпретативні парадигми, їх роль у аналізі явищ на мікрорівні.	4
5.	Соціальні спільноти та їх різновиди. Нові можливості для соціологічного аналізу з укрупненням об'єкту дослідження.	4
6.	Соціальні системи та соціальні організації.	4
7.	Доцільність виокремлення макросоціологічного рівня в соціології. Характерні ознаки національного суспільства. Сучасні зміни національних суспільств.	4
8.	Структурні парадигми парадигми, їх роль у аналізі явищ на макрорівні.	4
9.	Необхідність та труднощі реалізації соціологічних досліджень на рівні глобальної соціології. Міжнародні структури та їх роль у сучасному глобалізованому світі.	4
10.	Поняття суспільства та його структура. Суспільство, як єдина світ-система.	4
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. Практична база спеціальності		
11.	Моделювання організації КСД. Специфіка підбору та застосування методів соціологічного дослідження.	4
12.	Програма КСД: структура та наповнення.	12
13.	Інструментарій соціологічного дослідження: різновиди та структура.	4
14.	Формування соціологічної вибірки. Типи вибірок.	4
15.	Перспективи наукової діяльності соціолога в Україні та за її межами.	4
16.	Перспективи дослідницької діяльності в Україні. Можливості працевлаштування.	4

17.	Робота з грантами на дослідницьку діяльність.	4
18.	Нормативне та законодавче регулювання діяльності соціолога.	4

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. Теоретична база спеціальності

Тема 1. Семінарське заняття (перша частина, 2 год.)

Специфіка соціології з-поміж інших соціальних наук

1. Багатоманіття визначень предмету соціології. Порівняльний аналіз.
2. Об'єкт соціології. Типології та способи ієрархізації.
3. Структура соціологічного знання.
4. Характер зв'язку соціології з соціальними та природничими науками.

Тема 1. Семінарське заняття 2. (2 год.)

Призначення соціології у сучасному суспільстві (завдання та функції соціології)

1. Поняття соціального та суспільного у соціології.
2. Функції соціології.
3. Завдання соціології у сучасному суспільстві.
4. Поняття соціологічного мислення.

Тема 2. Семінарське заняття (перша частина, 2 год.)

Особистість та надіндивідуальні конструкції: соціологічний аспект; можливості та обмеження соціологічного дослідження

1. Поняття особистості, її характеристики.
2. Соціальна дія та взаємодія: різновиди та способи інтерпретації.
3. Характерні труднощі та обмеження соціологічного дослідження на мікрорівні.

Тема 2. Семінарське заняття (друга частина, 2 год.)

Інтерпретативні парадигми, їх роль у аналізі явищ на мікрорівні.

1. Специфіка інтерпретативних соціологічних парадигм.
2. Символічний ітеракціонізм: специфіка інтерпретації соціальної дійсності.
3. Феноменологічна соціологія: специфіка інтерпретації соціальної дійсності

Тема 3. Семінарське заняття (перша частина, 2 год.)

Соціальні спільноти та їх різновиди. Нові можливості для соціологічного аналізу з укрупненням об'єкту дослідження.

1. Логіка виникнення групи мезо- у ХХ ст.
2. Поняття, ознаки та різновиди соціальних спільнот.
3. Специфіка сучасних соціальних інститутів. Особливості їх трансформації.
4. Поняття та різновиди суспільних рухів. Роль суспільних рухів у сучасному світі.

Тема 3. Семінарське заняття (друга частина, 2 год.)

Соціальні системи та соціальні організації.

1. Системний підхід: загальні положення.
2. Соціальна система: поняття, сутність і проблеми вивчення.
3. Соціальна організація, як вид соціальної системи.
4. Співставлення ознак та функцій соціальних організацій та соціальних рухів.

Тема 4. Семінарське заняття (перша частина, 2 год.)

Національне суспільство: соціологічний аспект аналізу.

Сучасні зміни національних суспільств.

1. Доцільність виокремлення макросоціологічного рівня в соціології.
2. Характерні ознаки національного суспільства.
3. Сучасні зміни національних суспільств.
4. Дискусія щодо ступеня сформованості українського суспільства.

Тема 4. Семінарське заняття (друга частина, 2 год.)

Структурні парадигми парадигми, їх роль у аналізі явищ на макрорівні.

1. Специфіка структурних соціологічних парадигм.
2. Основні положення структурного функціоналізму за Т. Парсонсом.
3. Основні положення структурного функціоналізму за Р. Мертоном.
4. Представники конфліктологічної парадигми, та їхні концепції.

Тема 5. Семінарське заняття (перша частина, 2 год.)

Суспільство, як об'єкт соціологічного аналізу.

Сучасні тенденції трансформації світової спільноти.

1. Необхідність та труднощі реалізації соціологічних досліджень на рівні глобальної соціології.
2. Поняття суспільства та його структура.
3. Сучасні глобальні процеси.
4. Міжнародні структури та їх роль у сучасному глобалізованому світі.

Тема 5. Семінарське заняття (друга частина, 2 год.)

Поняття суспільства та його структура. Суспільство як єдина світ-система..

1. Розвиток уявлень про суспільство та його структуру у історії соціологічної думки.
2. Суспільство і природа.
3. Джерела і характер суспільного розвитку.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. Практична база спеціальності.

Тема 6. Семінарське заняття (перша частина, 2 год.) *Моделювання організації КСД.*

Специфіка підбору та застосування методів соціологічного дослідження

1. Поняття соціологічного дослідження. Різновиди соціологічних досліджень.
2. Основні етапи соціологічного дослідження.
3. Різновиди кількісних методів збору інформації, та доцільність їхнього застосування.
4. Різновиди якісних методів збору інформації, та доцільність їхнього застосування.

Семінарське заняття (друга частина, 2 год.)

Програма КСД: структура та наповнення

1. Зміст методологічної частини програми соціологічного дослідження. Призначення її основних елементів.
2. Зміст методичної частини програми соціологічного дослідження. Призначення її основних елементів.
3. Колективне формування програми КСД (за обраною в аудиторії проблемою).

Семінарське заняття (третя частина, 2 год.)

Інструментарій соціологічного дослідження: різновиди та структура.

1. Анкета, як інструментарій кількісного соціологічного дослідження. Специфіка побудови.
2. Гайд, як інструментарій якісного соціологічного дослідження. Специфіка побудови.
3. Інструментарій для проведення контент-аналізу.
4. Допоміжний інструментарій соціологічного дослідження: різновиди, вимоги до будови.

Семінарське заняття (четверта частина, 2 год.)

Формування соціологічної вибірки. Типи вибірок.

1. Поняття вибірки. Обґрунтування правомірності застосування. Вимоги до вибірки.
2. Типи вибірки та принципи їх формування.
3. Основні принципи обрання типу вибірки.

Тема 7. Семінарське заняття (перша частина, 2 год.) *Перспективи наукової діяльності соціолога в Україні та за її межами.*

1. Київські осередки соціології: здобутки та персоналії.
2. Харківська соціологічна школа: здобутки та персоналії.
3. Львівська соціологічна школа. Наукова орієнтація. Дослідницьке поле.
4. Наукові стипендії для соціологів за кордоном.

Семінарське заняття (друга частина, 2 год.) *Перспективи дослідницької діяльності в Україні. Можливості працевлаштування.*

1. Загальноукраїнські соціологічні компанії: CV, спеціалізація та репутація.
2. Загальноукраїнські компанії з маркетингових досліджень: CV, спеціалізація та репутація.
3. Місцеві дослідницькі організації: CV, спеціалізація та репутація.

Семінарське заняття (третя частина, 2 год.) *Робота з грантами на дослідницьку діяльність..*

1. Головні грантодавці у царині соціології.
2. Мотивація провадження соціологічних досліджень у грантових проектах.
3. Приклади участі соціологів у грантових проектах.

Семінарське заняття (четверта частина, 2 год.) *Нормативне та законодавче регулювання діяльності соціолога.*

1. Нормативне міжнародне регулювання діяльності соціології (міжнародні кодекси)
2. Нормативне регулювання діяльності соціолога в Україні (кодекс честі соціолога)
3. Законодавче регулювання діяльності соціолога.
4. Нормативи написання наукових робіт у ВНЗ.

7. Самостійна робота

№	Назва теми	Кількість годин
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. Теоретична база спеціальності		
1.	Багатоманіття трактувань предмету, об'єкту та функцій соціології. Можливість їх узгодження.	8
2.	Уявлення про людину та її роль у соціологічних концепціях.	8
3.	Базові соціологічні категорії на мезорівні та їхнє співвідношення.	8
4.	Модернізація сучасних національних суспільств. Причини та наслідки.	8
5.	Суспільство, як цілісна система	8
	Разом	40
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. Практична база спеціальності		
6.	Індивідуальний проект соціологічного дослідження (включно з програмою)	16
7.	Наукові та комерційні дослідницькі проекти в Україні.	16
	Разом	32
	Усього	72

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. Теоретична база спеціальності

Завдання для самостійної роботи до теми 1

1. Наведіть щонайменше 15 визначень предмету соціології, даного різними авторами. Розкрийте їхню специфіку. Спробуйте обрати/сформулювати оптимальне визначення та обґрунтуйте свій вибір.

2. Наведіть щонайменше 10 визначень об'єкту соціології. Чим на Вашу думку пояснюється таке багатоманіття визначень? Чи можна ці визначення поєднати у якусь систему? Спробуйте обрати/сформулювати оптимальне визначення та обґрунтуйте свій вибір.
3. Наведіть щонайменше 15 функцій соціології застосовуючи різні їх типології. Чим на Вашу думку пояснюється таке багатоманіття визначень? Спробуйте запропонувати оптимальну класифікацію. Обґрунтуйте свою позицію.

Завдання для самостійної роботи до теми 2

1. Дайте відповідь на питання: якщо розглядати людину, як об'єкт соціологічного пізнання які її якості (ознаки) опиняються в полі уваги? Які якості становлять індивідуальність, особистість людини? Розкрийте зміст основних етапів формування особистості.
2. Дайте відповідь на питання: Якщо розглядати людину, як суб'єкт соціологічного пізнання які її дії опиняються в полі уваги? Назвіть критерії згідно яких ми можемо розглядати ту чи іншу дію, в якості соціальної.
3. Спробуйте визначити які поняття є центральними стосовно дослідження людини у символічному ітераціонізмі, феноменології, у межах етнометодологічного, етнографічного та раціонального підходів.

Завдання для самостійної роботи до теми 3

1. Поясніть різницю між поняттями «клас» «страта» та «верства». Як співвідносяться ці поняття.
2. Поясніть різницю між поняттями «група» та «спільнота». Як співвідносяться ці поняття.
3. Поясніть різницю між поняттями «соціальний інститут» «офіційна організація» та «суспільний рух». Як співвідносяться ці поняття.
4. Поясніть відмінності інтерпретації соціальних рухів у межах «теорії мобілізації ресурсів» та «нових соціальних рухів»
5. Перерахуйте властивості соціальної системи.

Завдання для самостійної роботи до теми 4

1. Розкрийте зміст системного підходу до аналізу суспільства.
2. Перелічіть основні підсистеми суспільства, та їх основні функції.
3. Поясніть, яким чином можна застосувати теорію структурного функціоналізму до вивчення суспільства.
4. Поясніть, яким чином можна застосувати теорію конфлікту до вивчення суспільства.
5. Перелічіть найбільш відомі типології суспільств. Обґрунтуйте їхню придатність/непридатність до аналізу сучасних суспільств.
6. Що стоїть біля витоків сучасного суспільного розвитку?

Завдання для самостійної роботи до теми 5

1. Перерахуйте аргументи, на користь визначення суспільства, як єдиної світової спільноти.
2. Визначте, які категорії є адекватними на мегарівні соціологічного пізнання.
3. Одним із найбільш часто вживаних термінів стосовно трансформацій суспільства є «глобалізація» розкрийте суть цього поняття. Назвіть переваги та недоліки поширення глобалізації.
4. Перерахуйте найбільш суттєві проблеми/загрози для людства на сучасному етапі розвитку. Поміркуйте над їх можливим вирішенням.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. Практична база спеціальності.

Завдання для самостійної роботи до теми 6

Підготуйте проект дослідження включно з програмою КСД та інструментарієм для однієї із запропонованих проблем:

1. Слід визначити попит на підключення до мережевого Інтернету у студентському гуртожитку №20 м.Львова.

2. Необхідно виявити задоволеність студентів ЛНУ ім.І.Франка якістю викладання з іноземної мови
3. Потрібно дослідити переваги студентів щодо перегляду телевізійних передач
4. Потрібно дослідити переваги студентів щодо прослуховування радіопередач
5. Потрібно дослідити переваги студентів щодо друкованих ЗМІ
6. Слід дослідити політичні вподобання студентів другого курсу ЛНУ ім.І.Франка
7. Потрібно дослідити ставлення населення України до доцільності відновлення смертної кари .
8. Є необхідність дослідити, який об'єм доходів Львівських церков формують їхні прихожани.
9. Є потреба визначити скільки коштів витрачає середньостатистичний турист з Польщі, Німеччини та Росії у Львові.
10. Потрібно визначити найпопулярніший гурт серед Львів'ян.
11. Потрібно дослідити, яким маркам шоколаду надають перевагу студенти Львівських вузів.
12. Необхідно виявити задоволеність студентів, які навчаються у ЛНУ ім.І.Франка якістю роботи студентської їдальні.
13. Слід визначити подлітичний рейтинг кандидатів на посаду мера м.Львова.
14. Слід з'ясувати чи підтримують львів'яни заборону пересування транспорту у центральній частині міста.
15. Слід визначити поінформованість українців, щодо діяльності ОУН-УПА у 19 ст.
16. Слід дослідити, як українці оцінюють діяльність діючого президента, від початку його перебування на цій посаді.
17. Слід виявити найбільш професійного викладача на історичному факультеті ЛНУ ім.І.Франка.
18. Слід встановити рівень популярності Львівських Вузів серед мешканців даної області.
19. Слід визначити найбільш привабливі професії серед учнів старших класів середніх шкіл міста Львова.
20. Слід виявити найбільш соціально-активну українську церкву.
21. Слід дослідити, якою є ситуація з поширення ВІЛ/СНІД в Україні.
22. Слід з'ясувати, яким може бути притік інвестицій в українську економіку у наступному році.
23. Слід дослідити, якого характеру були відгуки про радянську державу у польській пресі у період з 1938 по 1941 рік.
24. Необхідно виявити, які саме мотиви спонукають жінок до активного будівництва кар'єри.
25. Необхідно дослідити, як чоловіки уявляють собі ідеальну рекламу автомобіля.

Завдання для самостійної роботи до теми 6

1. Підготуйте CV для наступних шкіл та організацій:
 1. Харківська соціологічна школа.
 2. Київська соціологічна школа.
 3. Львівська соціологічна школа
 4. Запорізька соціологічна школа
 5. Тейлор Нельсон Софрез Україна
 6. ГФК Україна
 7. Центр соціальних досліджень ім.Яременка
 8. Інститут соціальних досліджень ім. Горшеніна
 9. Ресерч енд Брендінг груп
 10. Українська маркетингова група
 11. Ас Нільсен
 12. Соціологічна група рейтинг.
 13. Будь-яка інша відома в Україні дослідницька організація.
1. Підготуйте опис грантових проектів у яких фігурували дані соціологічного дослідження.
2. Наведіть основні положення кодексу ESOMAR.
4. Наведіть основні положення кодексу соціолога в Україні.

8. Контроль засвоєння знань студентами протягом семестру

Принципи оцінювання роботи студентів на семінарських заняттях. Оцінювання знань студентів на семінарському занятті проводиться за 5-ти бальною системою. На занятті проводитиметься якісне оцінювання знань студентів шляхом виставлення балів від «1» до «5». Позначення «0» виставляється студентові за відмову від відповіді на занятті через невідповідність або через відсутність на занятті без поважної причини, що впливатиме на його підсумкову рейтингову оцінку в кінці семестру. Підсумкова кількість балів за роботу студента на семінарських заняттях визначається як середнє арифметичне помножене на крефіцієнт – 7.

Середнє арифметичне визначається як сума набраних студентом балів поділена на кількість занять, в яких він брав участь і був оцінений. При цьому відсутність студента на занятті без поважної причини враховується при вирахуванні середнього арифметичного.

Кожен студент зобов'язаний взяти активну участь не менше як на одній третині семінарських занять, проведених у групі впродовж семестру.

Пропущене з поважних причин заняття студент може «відпрацювати» у формі, визначеній викладачем. При цьому виставлення оцінки не передбачається; але це відпрацьоване заняття не впливатиме на середній арифметичний бал студента.

Модульний контроль. Упродовж семестру буде проведено один модульний контроль, який міститиме два питання теоретичного характеру та оцінюватиметься у 10 балів.

Контрольна робота: полягатиме у підготовці програми соціологічного дослідження згідно завдань для самостійної роботи. Максимальна кількість балів за цей вид роботи – 5 балів.

Оцінювання участі студентів у навчальних заняттях

№	Форма участі студента у навчальних заняттях	Максимальна кількість балів
1.	Участь у семінарських заняттях	35 балів
2.	Модульний контроль №1	10 балів
3.	Підготовка програми КСД	5 балів
<i>РАЗОМ протягом семестру</i>		<i>50 балів</i>
<i>Оцінка за іспит</i>		<i>50 балів</i>
ЗАГАЛОМ		100 балів

ПИТАННЯ

для модульного контролю

1. Розкрийте зміст понять «соціологія» та «соціологічне мислення».
2. Вкажіть як співвідносяться між собою поняття «соціальне» та «суспільне»
3. Розкрийте зміст поняття «соціальний закон», та вкажіть їхні різновиди.
4. Поняття та особливості функціонування соціальних законів
5. Об'єкт соціології в межах мікро, мезо-, макрор- та глобальної соціології.
6. Окресліть предметне поле соціології.
7. Структура соціологічного знання
8. Розкрийте зміст основних функцій соціології
9. Взаємозв'язок соціології із іншими дисциплінами
10. Особливості взаємодії окремих рівнів соціологічного знання
11. Поняття «соціального»
12. Основні соціологічні рівні, та їх специфіка у дослідженні соціальної реальності.
13. Мікросоціологія – предмет та об'єкт дослідження
14. У чому полягає зміст розуміючої соціології М.Вебера?
15. Уявлення про людину та її роль у соціологічних концепціях
16. Перерахуйте відомі Вам моделі особистості, які використовуються у соціології.
17. Особистість як об'єкт соціологічного пізнання (співставлення з поняттями «людина», «індивід», «індивідуальність»)
18. Наведіть типологію соціальної дії за М.Вебером, та розкрийте зміст кожної з них.

19. Характеристики особистості, як об'єкта соціологічного пізнання.
20. Соціальні відносини: поняття, зміст, різновиди.
21. Соціальна взаємодія: поняття, зміст, різновиди.
22. Соціалізація, як предмет дослідження на мікрорівні соціологічного пізнання.
23. Основні дослідницькі проблеми соціолога-дослідника на мікрорівні.
24. Дослідження взаємодії осіб з позиції символічного інтеракціонізму.
25. Дослідження взаємодії осіб з позиції феноменологічної соціології.
26. Дослідження взаємодії осіб з етнографічного та етнометодологічного підходів
27. Дослідження взаємодії осіб з позиції драматургійного підходу.
28. Утилітарна модель особи у класичній економіці (як приклад раціонального підходу у тлумачення особи на мікросоціологічному рівні)
29. Ефективність застосування утилітарної моделі особистості для соціологічного пізнання
30. Поняття надіндивідуальних конструкцій у мікросоціології
31. Мезорівень соціологічного знання – предмет та об'єкт дослідження
32. Поняття групи у соціології та їх різновиди.
33. Поняття спільноти у соціології. Ознаки спільнот та їх різновиди.
34. Співвідношення понять «група» та «спільнота».
35. Співвідношення понять «страта», «верства» та «клас»
36. Типологія соціальних інститутів за Г.Спенсером.
37. Організації, як об'єкт дослідження на мезорівні соціологічного знання.
38. Суспільні рухи та їх різновиди.
39. Співвідношення понять офіційні організації та соціальні рухи
40. Соціальні аспекти інтерпретації соціальних рухів у межах «теорії мобілізації ресурсів» та «нових соціальних рухів»
41. Зміст поняття «соціальний інститут» та їх різновиди
42. Макрорівень соціології – предмет та об'єкт дослідження
43. Поняття національного суспільства у соціології та його ознаки
44. У чому полягає специфіка системного підходу до розгляду суспільства?
45. Поняття національного суспільства у соціології та його різновиди
46. Які підсистеми можна виділити у суспільстві згідно положень структурного функціоналізму Т.Парсонса?
47. Основні проблеми сучасних суспільств
48. Триваюча значущість структурної диференціації в межах національного суспільства
49. Зростаюча значущість багатоманітності в межах національних суспільств
50. Мінливий вигляд сучасної стратифікації в межах національних суспільств
51. Актуальність проблеми суспільної інтеграції
52. Глобальний рівень – предмет та об'єкт дослідження Передумови виокремлення мегарівня соціологічних досліджень
53. Особливості розвитку сучасної глобальної спільноти
54. Революція в економічному зростанні крізь призму соціологічного знання
55. Демократична революція крізь призму соціологічного знання
56. Революція у сфері солідарності та ідентичності крізь призму соціологічного знання
57. Екологічна революція крізь призму соціологічного знання
58. Нерозривність та суперечливість чотирьох революцій у сучасній глобальній спільноті
59. Спеціалізація, диференціація та взаємозалежність у сучасній глобальній спільноті
60. У чому полягає зміст інтернаціоналізація сучасних соціальних проблем?
61. Яким чином пов'язані поняття «типології суспільств» та «міжнародної стратифікації»
62. Особливості перебігу сучасної міжнародної стратифікації.
63. Наслідки глобалізації культури та фактори, які їй сприяють.
64. Роль міжнародних організацій у формуванні єдиної світової спільноти.

9. Іспит

Іспит, згідно з рішенням Вченої ради історичного факультету, проводиться у письмовій формі з наступним обговоренням за участю викладачів, які вели семінарські заняття.

Структура екзаменаційного білета: екзаменаційний білет складається з двох частин. Перша – тестові питання (10 тестових завдань, 20 балів), покликана продемонструвати знання студентами головних положень курсу; друга – два теоретичні питання (по 15 балів кожне), де враховуватиметься розуміння суті нового, постіндустріального типу суспільства, його основних ознак і тенденцій розвитку, уміння критично осмислювати теоретичні положення та логічно і грамотно їх викладати.

ТЕСТИ
з нормативного навчального курсу
«Соціологія. Вступ до спеціальності»

МОДУЛЬ 1. ТЕОРЕТИЧНА БАЗА СПЕЦІАЛЬНОСТІ

1. Позначте відповіді, які не є предметом соціології
 - соціальна взаємодія
 - соціальні факти
 - відтворення населення як єдність процесів народжуваності, смертності, шлюбності, міграцій
 - соціальні закони та закономірності
 - юридичні норми

2. Який з цих елементів структури соціологічного знання містять інформацію про життєдіяльність соціальних суб'єктів в окремих сферах?
 - емпірична соціологія
 - спеціальні соціологічні теорії
 - загальні соціологічні теорії
 - галузеві соціологічні теорії

3. Що розуміють під соціальним законом?
 - це взаємодія двох індивідів
 - це взаємодія між природою і суспільством
 - це відносно сталі і систематично відновлювані відносини між соціальними спільнотами
 - це відносини між суспільством і соціальною організацією
 - це відносини між суспільством і особистістю

4. Які , з наведених теорій належать до спеціальних соціологічних теорій?
 - етносоціологія
 - економічна соціологія
 - соціологія медицини
 - соціологія міста
 - соціологія сім'ї
 - соціологія політики
 - соціологія культури

5. Структура соціологічного знання включає:
 - спеціальні та галузеві соціологічні теорії, емпіричні соціологічні дослідження;
 - загальну соціологічну теорію, спеціальні та галузеві соціологічні теорії, емпіричні соціологічні дослідження;
 - загальну соціологічну теорію, спеціальні та галузеві соціологічні теорії;
 - сукупність класів, страт, соціальних спільнот,

6. Кого вважають засновником соціології?
 - О. Конта
 - Е. Канта
 - М. Вебера

- Е. Дюркгайма

7. Коли виникає соціальне?

- коли людина розмірковує про сенс свого життя
- коли людина задовольняє свої вітальні потреби
- коли людина змінює свою поведінку через те, що її бажання не відповідають моралі суспільства
- коли людина, діє орієнтуючись на інших осіб

8. До галузевих соціологічних теорій належать:

- соціологія малих груп
- етносоціологія
- економічна соціологія
- соціологія медицини
- соціологія міста
- соціологія сім'ї

9. Зазначте, що є об'єктом соціологічного пізнання?

- виробнича діяльність людей
- суспільство, як цілісна соціальна реальність
- взаємозв'язок природи і суспільства
- психологія поведінки людей

10. Під функціями соціології розуміють:

- зв'язок соціології з іншими науками
- цілі і завдання соціології
- суспільне призначення, роль соціології, яку вона виконує в суспільстві
- активну інституціоналізацію соціології

11. Що не є об'єктом дослідження соціології?

- традиційні моделі релігійної поведінки
- особливості темпераменту людей які разом планують будувати сім'ю
- взаємодія людей які поруч прощтовхуються у натовпі
- відносини дружби, поваги

12. У чому полягає специфіка соціології з поміж інших соціальних наук?

- соціологія дозволяє прогнозувати майбутнє
- соціологія є генералізуючою наукою
- соціологія це наука про суспільство
- соціологія дозволяє побудувати стратегічні та тактичні плани вирішення різних соціальних проблем

13. Яка із запропонованих ситуацій є об'єктом дослідження на мікрорівні соціологічного знання?

- конфлікт між двома працівницями цеху
- конфлікт між Румунією та Україною з приводу о, Зміїний
- конфлікт між Партією Регіонів та БЮТ
- конфлікт між двома невеликими конкуруючими компаніями

14. Яка із запропонованих ситуацій є об'єктом дослідження на мікрорівні соціологічного знання?

- соціальні наслідки утворення нової транснаціональної компанії
- соціальні наслідки об'єднання в Україні православних церков
- соціальні ролі, притаманні учасникам новоствореного подружжя
- соціальні наслідки підписання угоди про міжетнічну толерантність, між російською та татарською спільнотами у Криму

15. Соціалізація особистості це?

- спосіб боротьби з радикальними проявами девіації
- засвоєння норм та традицій суспільства, у якому олюдина виховується
- підвищення поінформованості особистості щодо соціальних процесів
- спосіб залучення особи в колектив

16. Що ми розуміємо під соціальною роллю?

- поведінка, яка відповідає статусу що його займає особа
- поведінка, що відповідає очікуванням оточення
- поведінка з метою створення бажаного враження про себе
- усі відповіді невірні

17. Який з описів належить до особистісних характеристик?

- він був високий на зріс, з темним волоссям та карими очима,
- він був холериком – швидко розпалювався і так само швидко заспокоювався
- він був вихованим, дружнім, порядним
- він був такий, як усі – дві руки, дві ноги, голова

18. Під соціальним статусом у соціології розуміють?

- певну кількість матеріальних багатств, значний обсяг цінної власності
- високий рівень освіти, престижна робота
- певну позицію у соціальній ієрархії
- найвищу позицію у будь-якій соціальній структурі

19. Що таке соціальні відносини?

- зустрічні дії двох різних людей, наприклад рух один одному на зустріч
- тривале знайомство (тривалістю понад 10 років)
- усталена соціальна взаємодія, наприклад дружба, повага тощо
- відносини з приводу соціальної допомоги

20. Як розглядають особистість в межах утилітарної моделі особистості?

- як таку, що орієнтується на системи сенсів домінантні у даному суспільстві, щоб не вирізнитись від загальної маси
- як таку, що наділена виключно матеріальною, егоїстичною мотиваційною орієнтованістю
- як таку, що діє згідно суспільних правил через страх перед суспільними санкціями
- як таку, що здебільшого діє імпульсивно, залежно від власного настрою у конкретний проміжок часу

21. До якого типу, за М. Вебером належить наступна дія: Дотримання закону, через визнання його важливої ролі для стабільного і ефективного розвитку суспільстві

- афективна
- традиційна
- легальна
- харизматична
- ціле-раціональна
- ціннісно-раціональна

22. У чому полягає суть феноменологічної соціології?

- будь-яка дія у суспільстві народжується в результаті інтерпретації смислових навантажень вкладених у слова чи дії
- будь-яка дія у суспільстві народжується під впливом індивідуального досвіду, особистих переживань людини
- будь-яка дія у суспільстві народжується в результаті комплексної взаємодії мікро та макрофакторів

23. Що таке символічна взаємодія?

- це традиційна взаємодія, яка відбувається під час здійснення обрядів
- це взаємодія, яка базується на емоційній основі
- це взаємодія, яка ґрунтується лише на раціональній основі
- це взаємодія, яка відбувається за допомогою мови, жестів

24. У чому суть розуміючої соціології за М. Вебером?

- соціологія покликана відповісти на запитання про те, чому люди поведуться так чи інакше
- соціологія повинна вказати на існуючі проблеми у суспільстві, займатись не теоретичними, а практичними питаннями
- соціологія повинна пояснити природу суспільства

25. Яка з цих дій є афективною, за М. Вебером

- допомога дитячому сиротинцю з метою покращення іміджу компанії
- допомога дитячому сиротинцю через релігійні переконання
- допомога дитячому сиротинцю через співчуття до дітей
- допомога дитячому сиротинцю через традицію започатковану попередньою дирекцією фірми

26. З точки зору мікросоціологічного підходу предметом соціології є:

- суспільство як цілісність, глобальні соціальні процеси та зміни
- міжособистісна взаємодія, свідомість та поведінка окремих індивідів
- приватне життя окремих осіб
- мікро групи

27. Які типи соціальної дії виділяє М. Вебер

- формальну, неформальну
- традиційну, афективну, ціннісно-раціональну, ціле-раціональну
- усвідомлену, неусвідомлену
- законну, незаконну

28. Яка з цих дій за М. Вебером найкраще піддається соціологічному пізнанню?

- традиційна
- афективна
- ціннісно-раціональна
- ціле-раціональна

29. У чому полягає суть символічного ітераціоналізму?

- будь-яка дія у суспільстві народжується під впливом індивідуального досвіду, особистих переживань людини
- будь-яка дія у суспільстві народжується в результаті інтерпретації смислових навантажень вкладених у слова чи дії
- будь-яка дія у суспільстві народжується в результаті комплексної взаємодії мікро та макрофакторів

30. Яка із запропонованих ситуацій є об'єктом дослідження на мезорівні соціологічного знання?

- конфлікт між двома працівниками цеху
- конфлікт між Румунією та Україною з приводу о, Зміїний
- конфлікт між Партією Регіонів та БЮТ
- конфлікт між двома сусідами

31. Яка із запропонованих ситуацій є об'єктом дослідження на мезорівні соціологічного знання?

- соціальні наслідки утворення нової транснаціональної компанії
- соціальні наслідки об'єднання в Україні православних церков

- соціальні ролі, притаманні учасникам новоствореного подружжя
- соціальні наслідки підписання угоди про міжетнічну толерантність, між російською та татарською спільнотами у Криму

32. З точки зору мезосоціологічного підходу соціологія це:

- наука про суспільство як цілісність, про глобальні соціальні процеси та зміни
- наука про міжособистісну взаємодію, свідомість та поведінку окремих індивідів
- наука про взаємодію соціальних спільнот, та місце особи у цих спільнотах
- усі відповіді не правильні

33. Яке із перерахованих понять не може виступати в якості соціального інституту?

- подружжя
- кохання
- релігія
- держава
- усі відповіді не правильні

34. Що ми розуміємо під соціальним інститутом?

- невеликі спільноти людей
- наукові установи, які займаються вирішенням соціальних проблем
- усталені форми взаємодії між людьми
- усі відповіді правильні

35. Які поняття лежать у основі мезосоціологічного підходу?

- спільнота, соціальний інститут
- взаємодія, розуміння
- держава, нація
- світові організації, транснаціональні об'єднання

36. До якої кількості спільнот може одночасно належати одна людина?

- лише до одної
- від 1 до 5
- від 1 до 20
- від 1 до 30
- усі відповіді не правильні

37. Згідно яких характеристик різняться між собою спільноти?

- кількісним складом
- часом існування
- характером діяльності
- рівнем згуртованості
- усі відповіді не правильні

38. Хто ввів поняття соціального інституту?

- О. Конт
- Г. Спенсер
- М. Вебер
- Е. Дюркгайм
- Г. Зіммель
- Ф. Тьонніс

39. Яке з понять не є соціальним політичним інститутом?

- стихійний політичний мітинг
- суд

- армія
- держава
- партія

40. Яких типів соціальних інститутів не розглядав Г, Спенсер?

- домашні
- обрядові
- соціальні
- політичні
- культурні
- церковні

41. Яке з понять не є соціальним політичним інститутом?

- стихійний політичний мітинг
- суд
- армія
- держава
- партія

42. Яке з понять належить до структур мезорівня (оберіть одну відповідь)?

- групи
- офіційні організації
- інституції
- суспільні рухи
- усі відповіді правильні

43. Скільки осіб може становити мінімальний обсяг групи?

- одна особа
- дві особи
- три особи
- п'ять осіб

44. Що таке діада?

- особливий тип особистості
- молодіжна організація
- група, яка складається з двох осіб
- один із найбільш відомих суспільних рухів

45. Яка типологія груп не є коректною?

- великі/малі
- стабільні/нестабільні
- первинні/вторинні
- відкриті/закриті
- формальні/неформальні

46. Які із запропонованих об'єктів є офіційними організаціями?

- комерційна фірма
- адміністративна установа
- флеш-моб
- університет
- феміністичний рух

47. Які із запропонованих об'єктів є суспільним рухом?

- комерційна фірма

- адміністративна установа
- флеш-моб
- університет
- феміністичний рух

48. Яка із запропонованих ситуацій є об'єктом дослідження на макрорівні соціологічного знання?

- соціальні наслідки утворення нової транснаціональної компанії
- соціальні наслідки об'єднання в Україні православних церков
- соціальні ролі, притаманні учасникам новоствореного подружжя
- соціальні наслідки підписання угоди про міжетнічну толерантність, між російською та татарською спільнотами у Криму

49. З точки зору макросоціологічного підходу соціологія це:

- наука про суспільство як цілісність, про глобальні соціальні процеси та зміни
- наука про міжособистісну взаємодію, свідомість та поведінку окремих індивідів
- наука про взаємодію соціальних спільнот, та місце особи у цих спільнотах
- наука про масштабні соціальні процеси, великі соціальні спільноти і системи

50. Які характеристики обов'язково мають бути притаманні національному суспільству?

- політичну суверенність
- економічну незалежність
- спільну культуру
- спільну мову
- усі відповіді правильні

51. Які тенденції є характерними для сучасних національних суспільств?

- зростаюча сакралізація
- зростаюча значущість структурної диференціації
- зростаюча значущість багатоманітності
- зростаюча економічна незалежність
- зростаюча політична незалежність

52. Що становить зміст зростаючої структурної диференціації сучасних суспільств?

- постійна зміна структури політичних еліт
- постійне зростання і ускладнення спеціалізації
- розподіл суспільств на бідні і багаті
- поглиблення соціальних конфліктів

53. Яка складова є зайвою у абстрактній моделі процесу зміни соціальної структури під впливом зростаючої диференціації?

- диференціація
- категоризація
- абстрагування
- соціальна група
- свідомість групи
- політична мобілізація
- соціальна зміна

54. Який з даних процесів є структурно-диференційним?

- розподіл праці
- інтеграція
- конфлікт
- професійна мобільність

- еволюція

55. У чому полягає основний негативний наслідок зростаючої структурної диференціації?

- посилення конкуренції
- відсутність стабільності
- поглиблення взаємозалежності
- зростання конфліктності

56. Що є характерним для суспільств яким притаманна зростаюча багатоманітність?

- дуже інтенсивний розвиток
- суспільство складається з усе меншої кількості культур
- суспільство більш толерантно ставиться до різних культур
- кількість національних суспільств зростає

57. Що становить зміст зростаючої значущості багатоманітності у суспільстві?

- зростання кількості культурних зразків у суспільстві
- дуже інтенсивний розвиток суспільства
- зростання кількості соціальних рухів у суспільстві
- зростання кількості ЗМІ у суспільстві

58. Які з ознак не належать до ознак мінливості стратифікації?

- зміни у статусі професій
- зміни у градації визначення соціального статусу
- зміни у якості життя
- зміни традиційних сімейних ролей
- зміни у доступі до освіти

59. Якого виду суспільної інтеграції не існує?

- економічної
- політико-правової
- культурної
- родинної
- інтелектуальної
- територіальної

60. Яка із запропонованих ситуацій є об'єктом дослідження на мегарівні соціологічного знання?

- конфлікт між двома працівниками цеху
- конфлікт між Румунією та Україною з приводу о, Зміїний
- конфлікт між Партією Регіонів та БЮТ
- конфлікт між двома невеликими конкуруючими компаніями

61. Яка із запропонованих ситуацій є об'єктом дослідження на мегарівні соціологічного знання?

- соціальні наслідки утворення нової транснаціональної компанії
- соціальні наслідки об'єднання в Україні православних церков
- соціальні ролі, притаманні учасникам новоствореного подружжя
- соціальні наслідки підписання угоди про міжетнічну толерантність, між російською та татарською спільнотами у Криму

62. Що не є складовою суспільства як системи:

- політична підсистема
- соціальна підсистема
- механістична підсистема
- економічна підсистема

63. Які наукові течії були передумовою виникнення мегасоціології?

- марксизм
- систематичний-компаративізм М. Вебера
- символічний ітераціонізм
- феноменологія

64. Що становить природу сучасної інтернаціоналізації?

- розмивання культурних рамок
- революція у економіці, екології та демократизація
- поширення комуністичної та соціалістичної ідеологій
- вирівнювання доходів в багатих і бідних

65. Що становить зміст сучасної світової революції у економічному зростанні?

- економічне зростання поєднується з економічними кризами
- зростання ВВП країн завдяки появі нових технологій
- перемога капіталізму у більшості сучасних суспільств, та зростання міждержавної конкуренції
- більш дохідними стали наукомісткі галузі національних економік

66. Що становить зміст сучасної світової демократичної революції?

- суспільство зрозуміло, що демократія не є оптимальною формою правління для пострадянських країн
- демократична ідеологія зазнала поразки, через її здатність породжувати у країні хаос та політичне безвладдя
- демократична форма правління стає притаманною для усе більшої кількості держав
- демократичні держави стали найбільш забезпеченими державами на планеті

67. Що становить зміст сучасної світової революції у сфері солідарності та ідентичності?

- утвердження значення субнаціональних груп
- поглиблення солідарності у межах національних держав
- збільшення толерантності до нетрадиційних ідентичностей
- урізноманітнення культурних ідентичностей

68. Які з перерахованих груп не є субнаціональними?

- європейці
- мусульмани
- львів'яни
- англomовне населення

69. Що становить зміст сучасної світової екологічної революції (негативний аспект)?

- більш активне руйнування навколишнього середовища
- зростання агресії, поява руху «екологічних екстремістів»
- зростаючі обмеження на викиди обмежує економічне зростання
- усі відповіді вірні

70. Що становить зміст сучасної світової екологічної революції (позитивний аспект)?

- винайдення нових технологій, які дозволяють контролювати екологічну ситуацію в межах допустимих норм
- активізація селекції нових видів на протипагу вимиранню видів флори і фауни
- мобілізація свідомості та політичної активності у протидії руйнуванню природи
- усі відповіді вірні

71. Визначте процес, який не належить до механізмів задіяних у процесі інтернаціоналізації?

- взаємозалежність

- диференціація
- конфлікт
- спеціалізація

72. Які соціальні проблеми не є інтернаціональними у сучасному світі?

- урбанізація
- поширення хвороб
- політичний хаос, та безвладдя
- проституція, торгівля людьми

73. Які з ознак не належать до ознак міжнародної стратифікації?

- економічне зростання
- військово-політична могутність
- поліетнічність
- міжнародна система престижу

МОДУЛЬ 2. ПРАКТИЧНА БАЗА СПЕЦІАЛЬНОСТІ

74. Який з методів слід застосувати у випадку коли нам потрібно дізнатись про ставлення людей до Нового закону про підвищення соціальних стандартів в Україні?

- аналіз документів
- анкетування
- експеримент
- фокус-групу
- спостереження

75. Який метод слід застосувати, якщо нам потрібно максимально глибоко зрозуміти мотиви обрання дорогих парфумів?

- фокус-групу
- аналіз документів
- анкетування
- спостереження

76. Який метод слід застосувати щоб визначити, якою була динаміка рейтингів основних кандидатів у президенти на виборах у 2004 році:

- фокус-групу
- експеримент
- аналіз документів
- анкетування
- спостереження

77. Який з методів слід застосувати для опитування з делікатних питань (таких як інтимне життя, девіантна поведінка тощо)?

- фокус-групу
- аналіз документів
- анкетування
- спостереження
- глибинне інтерв'ю
- експеримент

78. Який з методів слід застосувати у випадку коли нам потрібно отримати фахову оцінку того чи іншого явища?

- глибинне інтерв'ю
- експертне інтерв'ю

- аналіз документів
- анкетування
- спостереження
- експеримент

79. Який з методів слід застосувати у випадку коли нам потрібно вивчити соціальну структуру групи?

- соціометрію
- фокус-групу
- аналіз документів
- анкетування
- спостереження
- експеримент

80. Який інструментарій потрібен для проведення інтерв'ю методом обличчя до обличчя?

- анкета
- програма дослідження
- картки з варіантами відповідей
- інструкція інтерв'юера
- дозвіл від міської ради
- посвідчення інтерв'юера
- гайд

81. Який інструментарій потрібен для проведення фокус-групи?

- анкета
- програма дослідження
- картки з варіантами відповідей
- інструкція інтерв'юера
- дозвіл від міської ради
- посвідчення інтерв'юера
- гайд

82. Який інструментарій нам потрібен на етапі розробки анкети соціологічного дослідження?

- анкета
- програма дослідження
- картки з варіантами відповідей
- інструкція інтерв'юера
- дозвіл від міської ради
- посвідчення інтерв'юера
- гайд

83. Яким є принцип відбору респондентів згідно квотної вибірки?

- по кроку, згідно випадково відібраного числа
- пропорційно до розподілу за статтю, та віком, освітою
- опитування за рекомендацією знайомих
- відбір окремих груп, та суцільне опитування їх членів

84. Яким є принцип відбору респондентів згідно вибірки побудованої за принципом снігового клубка?

- по кроку, згідно випадково відібраного числа
- пропорційно до розподілу за статтю, та віком, освітою
- опитування за рекомендацією знайомих
- відбір окремих груп, та суцільне опитування їх членів

85. Яким є принцип відбору респондентів згідно випадкової вибірки?

- по кроку, згідно випадково відібраного числа
- пропорційно до розподілу за статтю, та віком, освітою
- опитування за рекомендацією знайомих
- відбір окремих груп, та суцільне опитування їх членів

86. Яким є принцип відбору респондентів згідно гніздової вибірки?

- по кроку, згідно випадково відібраного числа
- пропорційно до розподілу за статтю, та віком, освітою
- опитування за рекомендацією знайомих
- відбір окремих груп, та суцільне опитування їх членів

87. Що не є складовою методологічної частиною програми соціологічного дослідження?

- обґрунтування методу обраного для проведення дослідження
- опис предмету дослідження
- опис та обґрунтування вибірки
- мета дослідження
- дослідницькі гіпотези
- інструкція інтерв'юєра

88. Що не є складовою методичної частиною програми соціологічного дослідження?

- обґрунтування методу обраного для проведення дослідження
- опис предмету дослідження
- опис та обґрунтування вибірки
- мета дослідження
- дослідницькі гіпотези
- інструкція інтерв'юєра

89. Що не є складовою частиною програми соціологічного дослідження?

- обґрунтування методу обраного для проведення дослідження
- опис предмету дослідження
- опис та обґрунтування вибірки
- мета дослідження
- дослідницькі гіпотези
- інструкція інтерв'юєра

90. Які з методів слід застосувати у випадку коли нам потрібно дізнатись, як вплине на трудову дисципліну введення бонусних програм?

- фокус-групу
- аналіз документів
- анкетування
- спостереження
- експеримент

91. Які з методів слід застосувати у випадку коли нам потрібно дізнатись, як вплине на трудову дисципліну введення бонусних програм?

- фокус-групу
- аналіз документів
- анкетування
- спостереження
- експеримент

92. Які з названих компаній є регіональним центром соціологічних і маркетингових досліджень?

- Тейлор Нельсон Софрез

- Социс
- Соціоінформ
- Нью Імідж
- Українська маркетингова група
- Діац
- Соціоаркет
- ВЦІОМ

93. Яка з названих компаній була монополістом на ринку соціологічних досліджень у 80-х роках ХХ ст, на теренах СРСР?

- Тейлор Нельсон Софрез
- Социс
- Соціоінформ
- Нью Імідж
- Українська маркетингова група
- Діац
- Соціоаркет
- ВЦІОМ

94. Який тип роботи ви підготуєте, якщо Вам зададуть підготувати есей?

- коротку (2-3 сторінки) письмову роботу, яка висвітлює авторську позицію з приводу одного проблемного питання
- невелику роботу обсягом (до 15 сторінок), яка містить огляд наукової літератури з певного питання
- невеликий, систематизований виклад матеріалу у наглядній формі
- розширену письмову роботу, яка містить огляд наукової літератури та авторську позицію стосовно проблемного питання

95. Який тип роботи ви підготуєте, якщо Вам зададуть підготувати реферат?

- коротку (2-3 сторінки) письмову роботу, яка висвітлює авторську позицію з приводу одного проблемного питання
- невелику роботу обсягом (до 15 сторінок), яка містить огляд наукової літератури з певного питання
- невеликий, систематизований виклад матеріалу у наглядній формі
- розширену письмову роботу, яка містить огляд наукової літератури та авторську позицію стосовно проблемного питання

96. Який тип роботи ви підготуєте, якщо Вам зададуть підготувати презентацію?

- коротку (2-3 сторінки) письмову роботу, яка висвітлює авторську позицію з приводу одного проблемного питання
- невелику роботу обсягом (до 15 сторінок), яка містить огляд наукової літератури з певного питання
- невеликий, систематизований виклад матеріалу у наглядній формі
- розширену письмову роботу, яка містить огляд наукової літератури та авторську позицію стосовно проблемного питання

97. Який тип роботи ви підготуєте, якщо Вам зададуть підготувати наукову роботу?

- коротку (2-3 сторінки) письмову роботу, яка висвітлює авторську позицію з приводу одного проблемного питання
- невелику роботу обсягом (до 15 сторінок), яка містить огляд наукової літератури з певного питання
- невеликий, систематизований виклад матеріалу у наглядній формі
- розширену письмову роботу, яка містить огляд наукової літератури та авторську позицію стосовно проблемного питання

98. Хто обґрунтував коректність застосування вибіркового дослідження?

- О. Конт
- Дж. Геллап
- Н. Смелзер
- Е. Ноель
- П. Сорокін

99. Який документ є необхідним для проведення соціологічних досліджень в Україні?

- патент
- ліцензія
- дозвіл місцевих органів самоврядування
- усі відповіді невірні

100. У яких випадках кваліфікація соціолога є недостатньою для виконання професійних обов'язків?

- з грантової дослідницької діяльності пов'язана із написанням аналітичного звіту щодо певної соціальної проблеми
- менеджера з маркетингових досліджень
- маркетолога
- соціального психолога
- вчителем з соціології

101. Яка з названих компаній є лідером ринку маркетингових досліджень в Україні?

- Тейлор Нельсон Софрез
- Социс
- Соціоінформ
- Нью Імідж
- Українська маркетингова група
- Діац
- Соціомакет
- ВЦІОМ

ПИТАННЯ

на іспит з нормативного навчального курсу «Соціологія. Вступ до спеціальності»

1. Специфіка соціології, з-поміж інших суспільних наук
2. Об'єкт соціології
3. Предмет соціології
4. Поняття та різновиди соціальних законів
5. Поняття та особливості функціонування соціальних законів
6. Функції соціології
7. Взаємозв'язок соціології із іншими соціогуманітарними дисциплінами
8. Структура соціологічного знання
9. Особливості взаємодії окремих рівнів соціологічного знання
10. Поняття «соціального»
11. Соціологія, як наука зміст та призначення
12. Основні соціологічні рівні, та їх специфіка у дослідженні соціальної реальності.
13. Мікросоціологія – предмет та об'єкт дослідження
14. Мезорівень соціологічного знання – предмет та об'єкт дослідження
15. Макрорівень – предмет та об'єкт дослідження
16. Глобальний рівень – предмет та об'єкт дослідження
17. Уявлення про людину та її роль у соціологічних концепціях

18. Особистість як об'єкт соціологічного пізнання (співставлення з поняттями «людина», «індивід», «індивідуальність»)
19. Характеристики особистості, як об'єкта соціологічного пізнання.
20. Соціальні відносини: поняття, зміст, різновиди.
21. Соціальна взаємодія: поняття, зміст, різновиди.
22. Соціалізація, як предмет дослідження на мікрорівні соціологічного пізнання.
23. Основні дослідницькі проблеми соціолога-дослідника на мікрорівні.
24. Дослідження взаємодії осіб з позиції символічного інтеракціонізму.
25. Дослідження взаємодії осіб з позиції феноменологічної соціології.
26. Дослідження взаємодії осіб з етнографічного та етнометодологічного підходів
27. Дослідження взаємодії осіб з позиції драматургійного підходу.
28. Утилітарна модель особи у класичній економіці (як приклад раціонального підходу у тлумачення особи на мікросоціологічному рівні)
29. Ефективність застосування утилітарної моделі особистості для соціологічного пізнання
30. Поняття надіндивідуальних конструкцій у мікросоціології
31. Поняття групи у соціології та їх різновиди.
32. Поняття спільноти у соціології. Ознаки спільнот та їх різновиди.
33. Співвідношення понять «група» та «спільнота».
34. Організації, як об'єкт дослідження на мезорівні соціологічного знання.
35. Суспільні рухи та їх різновиди.
36. Співвідношення понять офіційні організації та соціальні рухи
37. Соціальні аспекти інтерпретації соціальних рухів у межах «теорії мобілізації ресурсів» та «нових соціальних рухів»
38. Зміст поняття «соціальний інститут» та їх різновиди
39. Поняття національного суспільства у соціології та його ознаки
40. Поняття національного суспільства у соціології та його різновиди
41. Основні проблеми сучасних суспільств
42. Триваюча значущість структурної диференціації в межах національного суспільства
43. Зростаюча значущість багатоманітності в межах національних суспільств
44. Мінливий вигляд сучасної стратифікації в межах національних суспільств
45. Актуальність проблеми суспільної інтеграції
46. Передумови виокремлення мегарівня соціологічних досліджень
47. Особливості розвитку сучасної глобальної спільноти
48. Революція в економічному зростанні крізь призму соціологічного знання
49. Демократична революція крізь призму соціологічного знання
50. Революція у сфері солідарності та ідентичності крізь призму соціологічного знання
51. Екологічна революція крізь призму соціологічного знання
52. Нерозривність та суперечливість чотирьох революцій у сучасній глобальній спільноті
53. Спеціалізація, диференціація та взаємозалежність у сучасній глобальній спільноті
54. Інтернаціоналізація сучасних соціальних проблем
55. Особливості динаміки міжнародної стратифікації
56. Особливості перебігу глобалізації культури
57. Розвиток міжнародної спільноти. Міжнародні організації.
58. Наукова діяльність, як один з напрямків працевлаштування соціолога
59. Дослідницька діяльність, як один з напрямків працевлаштування соціолога
60. Грантова діяльність, як один з напрямків працевлаштування соціолога

10.Рекомендована література

Основна література

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

- 1.Большой толковый социологический словарь. Том 1, 2: пер. с англ. – М.: Вече, АСТ, 2001. – 528с.
- 2.Вебер М. Наука как призвание и профессия//Избранные произведения. – М.: 1990.

- 3.Гамплова Д. Програма соціальних досліджень – 1999// Социс. – 2002. – №7. – С.78 – 86.
- 4.Гідденс Е. Соціологія. – К.: Основи, 1999. – 726 с.
- 5.Костенко Н., Макеєв С. Місце і час соціології // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2008. - 1. – С.11-27.
- 6.Краткий словарь по социологии/ Под общ. ред. Д.М. Гвишиани, Н.И. Лапина. –М.: Политиздат, 1989. – 479 с.
- 7.Кутуєв П. Проблематика сучасного соціологічного знання // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2009. - 2. – С.144-156.
- 8.Паніна Н.В. Технологія соціологічного дослідження: Курс лекцій/ Міжнародний фонд „Відродження”. – К.: Наукова думка, 1996. – 232 с.
- 9.Піча В.М. Соціологія. – К.: Каравела, 2000 – 246с.
- 10.Практикум з соціології: Навчальний посібник для студентів вищих закладів освіти / За ред. Пічі В.М. – Львів: «Новий світ – 2000», 2004. – 368 с.
- 11.Сірий. Є.В. Соціологія: загальна теорія, історія розвитку, спеціальні та галузеві теорії. – Київ: Атіка. – 2004. – 480с.
- 12.Смелзер Н. Социология — М.: Феникс, 1994.
- 13.Смелзер Н. Проблеми соціології. Георг-Зіммелівські лекції, 1995. – Львів: Кальварія, 2003. – 128 с.
- 14.Социологический справочник ред. В. И. Воловича Киев: Политиздат Украины 1990. - 382с.
- 15.Соціологія/ за ред. Городяненка В.Г. – К.: Академія, 1999. – 378 с.
- 16.Соціологія: Підручник/ За ред. Пічі В.М. – Львів: Магнолія, 2007. – с.278
- 17.Хуткий Д., Хмелько В. Макросоціологічний підхід до виокремлення основних підсистем сучасної світової системи суспільств // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2008. - 3. – С.42-56.
- 18.Черниш Н.Й. Соціологія. – К.: Знання, 2009. – 468 с.
- 19.Энциклопедический социологический словарь под ред. Осиповна Г.В. ИСПИ РАН. - М.: 2005. с.939.
- 20.Юрій М.Ф. Соціологія – К: Дакор., 2005. – 552 с.

Додаткова література

- 21.Арон Р. Етапи розвитку соціологічної думки. – К.: Юніверс, 2004. – 688с.
- 22.Барков В.Ю., Мусієнко Н.Б. Контркультура і неоконсерватизм: протилежність чи спадкоємність// Філософська і соціологічна думка. – 1989. - №9.
- 23.Головаха Е.И., Панина Н.В. Интегральный индекс социального самочувствия: конструирование и применение социологического теста в массовых опросах / К.: Институт социологии НАН Украины, 1997. – 64 с.
- 24.ДавимукаС.А., Колодій Ф.А., Кужелюк Ю.А., Подорнов В.М., Черниш Н.Й. Львівщина на порозі ХХІ ст. Соціальний портрет. – Львів: Національна Академія наук України. Інститут регіональних досліджень, 2001. – 352с.
- 25.Круглий стіл “Суспільство і соціологія на межі третього тисячоліття” // Соціологія: Теорія, методи, маркетинг. – 1999. - 3. – С.5-30.
- 27.Ионин Л.Г. Социология культуры. М.: 1996.
- 28.Куценко О. Фазы и пути системных трансформаций: подоби́я и различия в бывших странах государственного социализма// посткоммунистические трансформации: векторы, измерения. Содержание. – Харьков, 2004. – 11 – 83.
- 29.Опрос общественного мнения / Под. ред. Н.В. Паниной. – К.: Институт социологии НАН Украины, 2003. – 84 с.
- 30.Отрешко Н. Картини соціального світу: концепти суспільства і суб’єкта дії в соціологічній теорії // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2009. - 1. С.127-136.
- 32.Погорілий О.І. Соціологічна думка ХХ століття: навч.посібник. – К., 1996.
- 33.Проблеми розвитку соціологічної теорії. Матеріали Всеукр. Соціолог.конференцій. – К.: Ін-т соціології НАН України, 2001-2009.

35. Танчер В. І. Валерстайн про виклики соціології XXI століття: запрошення до дискусії // 36. Соціологія: Теорія, методи, маркетинг. – 2002. – 3. – С.57-67.
 37. Спеціальні та галузеві соціології / За ред. Пилипенка В.Є. – К.: Вища освіта, 2003.
 38. Циба В.Т. Соціологія особистості: системний підхід – К.: МАУП, 2000. – 152 с.
 39. Человек и общество: Хрестоматия. – К.: Ин-т социологии НАН Украины, 1999. – 336 с.

2.2. РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ "ЗАГАЛЬНА СОЦІОЛОГІЧНА ТЕОРІЯ" (д-ра соц. наук, проф. Н.В.КОВАЛІСКО)

1. Опис навчальної дисципліни "Загальна соціологічна теорія"

Найменування показників	Галузь знання, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів - 5	Галузь знань – 0301 – соціально-політичні науки	Нормативна
Модулів - 2	Напрямок – 6.030301 «Соціологія»	<i>Рік підготовки</i> перший
Загальна кількість годин – 180	Спеціальність: «Соціологія»	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи – 4	Освітньо-кваліфікаційний рівень: бакалавр	<i>Семестр</i> : перший
		<i>Лекцій</i> – 36 год.
		<i>Семінарських занять</i> –
		<i>Самостійна робота</i> – 72 год.
		ІНДЗ: на 1 студента
		Вид контролю: залік

2. Мета та завдання навчальної дисципліни "Загальна соціологічна теорія"

Мета і завдання. Соціології сьогодні відведено гідне місце серед інших соціальних дисциплін, йде активний процес її розвитку як самостійної наукової дисципліни. Сучасна соціологія являє собою гігантський масив соціальних знань, теорій, дослідницьких технологій, за допомогою яких вона охоплює соціальну реальність, процеси і явища соціального життя людей. Підвищення ролі та значення соціології пов'язано з подальшим розвитком загальної соціологічної теорії, яка має самостійний статус і забезпечує отримання достовірного, узагальнюючого соціального знання, яке вкрай потрібне для майбутніх професійних соціологів. Загальна соціологічна теорія дає студентам уявлення про суспільство в цілому як цілісної системи, місце людини в соціальному процесі, формулює принципи соціального пізнання, описує типові способи отримання нового знання.

Основною метою дисципліни загальної соціологічної теорії є забезпечення загальносоціологічної підготовки студентів, надання їм базових теоретичних знань з соціології, а також ознайомлення студентів з науковим підходом до вивчення соціальних явищ та процесів, що відбуваються у суспільстві.

Вимоги до знань та вмінь. Студент повинен:

Знати категоріальний апарат загальної соціологічної теорії, оцінити значення соціальної структури, динаміки суспільства, суть, роль соціальних інститутів та основні тенденції їх змін, специфіку розвитку різних шкіл і напрямів розвитку соціологічної теорії.

Зміст понять: загальносоціологічна теорія, соціологічна теорія, методологія, теоретичний підхід і методологія; соціологічні методи, соціальні закони, теорії середнього рівня, суспільство, типи суспільств, соціальна структура, соціальна стратифікація, соціальна мобільність, соціальні зміни, соціальний процес, особистість та її типологія, соціалізація, адаптація, соціальний статус, соціальні ролі, соціальна взаємодія та її теорії, соціальні норми і цінності, соціальні процеси, соціальні конфлікти, соціальні рухи.

Вміти оперувати основними поняттями загальної соціологічної теорії; розуміти суть соціологічного підходу до аналізу соціальних явищ; аналізувати соціальні інститути з точки зору загальної соціологічної теорії; вміти виявляти соціальні детермінанти розвитку особистості; практично застосовувати отримані знання при проведенні соціологічних досліджень.

Місце в структурно-логічній схемі спеціальності. Нормативна навчальна дисципліна "Загальна соціологічна теорія" є складовою циклу професійної підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня "бакалавр". Спирається на філософські, суспільствознавчі, історичні, правознавчі, соціологічні знання студентів, набуті у середній школі та на 1 курсі. Розглядаються основні проблеми та тенденції розвитку загальної соціологічної теорії, розкриваються структура та функції суспільства, соціальних інститутів, місце і роль особистості у системі соціальних зв'язків, особливості соціальної взаємодії, аналізуються теорії середнього рівня та їхнє значення для розвитку соціології.

3. Структура навчальної дисципліни "Загальна соціологічна теорія"

кількі № теми	Назва теми/змістового модулю	Лекції	Самостійна робота
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. Загальна соціологічна теорія в системі соціологічних знань			
Тема 1.	Проблеми та тенденції розвитку загальної соціологічної теорії.	4	8
Тема 2.	Методи і закони в соціології	4	8
Тема 3.	Теорії середнього рівня в зарубіжній і вітчизняній соціології	4	8
	Усього годин	12	24
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. Теорії функціонування та розвитку суспільства			
Тема 4.	Суспільство як соціальна система	4	8
Тема 5.	Соціальна структура та соціальна стратифікація суспільства	4	8
Тема 6.	Теорії соціальних змін в сучасній соціології	4	8
	Всього за 2 модуль	12	24
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3. Особистість і суспільство			
Тема 7.	Особистість у системі соціальних зв'язків	4	8
Тема 8.	Соціальні норми і цінності як регулятори соціальної взаємодії	4	8
Тема 9.	Динаміка соціальних процесів	4	8
	Всього за 3 модуль	12	24
Всього:		36	72

4. Тематика лекційних занять

№	Назва теми	Кількість годин
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. Загальна соціологічна теорія в системі соціологічних знань		
1.	Проблема та тенденції розвитку загальної соціологічної теорії	4
2.	Методи і закони в соціології	4
3.	Теорії середнього рівня в зарубіжній і вітчизняній соціології	4
ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 2. Теорії функціонування та розвитку суспільства		
4.	Суспільство як соціальна система.	4
5.	Соціальна структура та соціальна стратифікація суспільства	4
6.	Теорії соціальних змін в сучасній соціології	4
ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 3. Особистість і суспільство		
7.	Особистість у системі соціальних зв'язків	4
8.	Соціальні норми і цінності як регулятори соціальної взаємодії	4
9.	Динаміка соціальних процесів	4

5. Програма навчальної дисципліни "Загальна соціологічна теорія"

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. Загальна соціологічна теорія в системі соціологічних знань

Тема 1. Проблема та тенденції розвитку загальної соціологічної теорії

Місце соціології в системі суспільствознавства, її зв'язок з іншими науками. Загальносоціологічна теорія як центральний елемент в системі соціологічного знання. Основні завдання і функції загальної соціологічної теорії. Суб'єкти соціальних теорій. Чинники, що впливають на розвиток теорій соціології. Специфіка соціологічного аналізу соціальних явищ.

Сучасні проблеми розвитку загальної теорії соціології. Дискусія про предмет і об'єкт соціології XV Міжнародний соціологічний конгрес про основні підходи до вивчення суспільства. Сучасна соціальна реальність і українська соціологічна теорія.

Основні напрямки та тенденції розвитку соціологічної теорії. Посилення інтегративних процесів в соціології. Перегляд класичних концепцій соціального розвитку суспільства.

Тема 2. Методи і закони в соціології

Методологія соціології як загальна парадигма створення нового соціологічного знання. Рівні методології. Структура соціологічного знання. Принципи соціологічного дослідження.

Метод в соціології як засіб побудови та обґрунтування системи соціологічного знання. Позитивістський метод (О.Конт, Е.Дюркгейм). Метод розуміючої соціології (М.Вебер). Феноменологічний метод (А.Шюц). Ретроспективні методи в соціології. Кількісні та якісні методи

Соціальні закони, їх основні ознаки та їх класифікація. Типи соціальних законів. Динамічні і статичні закони. Закони розвитку і функціонування. Основні категорії соціальних законів.

Тема 3. Теорії середнього рівня в зарубіжній і вітчизняній соціології

Історія виникнення і специфіка теорій середнього рівня. Поняття, особливості та значення теорій середнього рівня. Об'єкт та предмет середньосоціологічних теорій. Мета та методи побудови спеціальних соціологічних теорій.

Класифікація спеціальних соціологічних теорій. Галузеві та міжгалузеві соціологічні теорії.

Сучасні теорії середнього рівня: теорія соціальної аномії, концепція соціального обліку, теорія еліт

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. Теорії функціонування та розвитку суспільства

Тема 4. Суспільство як соціальна система.

Поняття суспільства та його сутність. Суспільство і природа. Головні ознаки суспільства та його структурні елементи.

Еволюція уявлень про суспільство як соціальну систему в протосоціологічній та соціологічній думці. Основні етапи розвитку теорії суспільства. Сучасні соціологічні трактовки суспільства. Типологія суспільства.

Характерні особливості сучасного суспільства. Постіндустріальне та інформаційне суспільство, його характерні ознаки

Тема 5. Соціальна структура та соціальна стратифікація суспільства.

Поняття соціальної структури суспільства. Основні елементи соціальної структури: соціальні статуси, соціальні групи, соціальні класи, соціальні верстви, соціальні інститути, соціальні організації, соціальні спільноти. Види соціальної структури суспільства.

Соціальна стратифікація як центральне поняття при аналізі соціальної структури суспільства. Соціальні групи як страти. Історичні типи стратифікованого суспільства: рабство, касти, стани і класи.

Поняття соціальної мобільності, її типи. Соціальна стратифікація та соціальна мобільність як процеси розвитку соціальної структури суспільства.

Основні напрямки соціоструктурних змін в сучасному українському суспільстві.

Тема 6. Теорії соціальних змін у сучасній соціології

Поняття соціальних змін. Основні чинники соціальних змін: економічні, політичні, культурні, релігійні тощо. Соціологічні теорії соціальних змін: еволюційні, циклічні, функціональні, конфліктні, соціокультурні, індустріально-технологічні та соціально-економічні.

Масштаби соціальних змін: загальноцивілізаційні, макросоціальні, мікросоціальні. Види і форми соціальних змін. Сумісність соціальних змін та культури. Зміни в системі соціального управління.

Соціальний прогрес і соціальні зміни. Інновації як соціальний процес і джерело соціальних змін. Соціологічний аналіз інновацій в соціальній, економічній, політичній, культурній сферах сучасного українського суспільства.

Змістовний модуль 3. Особистість і суспільство

Тема 7. Особистість у системі соціальних зв'язків

Поняття "людина", "індивід", "особистість", "індивідуальність". Філософські традиції розгляду людини. Соціальні теорії особистості (К.Маркс, М.Вебер, З.Фрейд, Е.Дюркгейм).

Соціологічна структура особистості. Потреби і інтереси. Регулятори соціальної поведінки. Цінності, ціннісні орієнтації, настанови, мотиви.

Соціальна якість людини. Соціальний тип особистості. Поняття соціалізації, її етапи, механізми, моделі. Поняття соціального статусу та соціальної ролі. Рольові теорії особистості.

Роль соціальних норм у регуляції життєдіяльності особистості. Соціальна активність особистості. Життєва позиція особистості.

Тема 8. Соціальні норми і цінності як регулятори соціальної взаємодії

Поняття соціальної взаємодії та її класифікація. Мета та структура соціальної дії. Рівні соціологічного дослідження соціальної взаємодії. Соціологічні теорії, присвячені аналізу міжособистої взаємодії. Теорія соціальної взаємодії у Ю.Хабермаса., П.Сорокіна, її класифікація за Р.Парком. Соціальна взаємодія з точки зору "діяльносної" соціології (М.Арчер, П.Штомпка, П.Бурдьє).

Поняття соціального зв'язку. Класифікація соціальних зв'язків. Соціальні відносини та соціальні конфлікти.

Система соціального контролю: поняття та класифікація. Елементи соціального контролю. Девіація як соціальне явище. Поняття девіантної поведінки та її види.

Поняття соціальної норми: види і функції. Соціальні норми як елементи культури. Типи соціальних і культурних норм. Соціальні норми як регулятори соціальної взаємодії. Соціальні приписи.

Інтегруюча роль цінностей і норм. Потреби і цінності орієнтації. Мораль і право як основні регулятори соціальної поведінки, їх спільність і різниця. Умови ефективності дій моральних і правових норм.

Тема 9. Динаміка соціальних процесів

Ідея динамізму соціальних процесів в історії. Соціальний процес як взаємозв'язок соціальних дій, послідовні зміни явищ суспільного буття. Класифікація соціальних процесів. Еволюційні та революційні процеси. Асоціативні процеси. Мікро-і макросоціальні процеси.

Соціальні процеси, протиріччя і конфлікти. Теоретико-методологічні основи теорії конфлікту (К.Маркс, Е.Дюркгейм, І.Зіммель, М.Вебер, Л.Козер, Р.Дарендорф, Дж.Рекс, Р.Колінз та ін.).

Соціальні рухи, їх природа. Причини та різновиди соціальних рухів. Сучасні соціальні рухи в Україні.

6. Самостійна робота

<i>№</i>	<i>Назва теми</i>	<i>Кількість годин</i>
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. Загальна соціологічна теорія в системі соціологічних знань		
1.	Проблема та тенденції розвитку загальної соціологічної теорії	8
2.	Методи і закони в соціології	8
3.	Теорії середнього рівня в зарубіжній і вітчизняній соціології	8
	Разом	24
ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 2. Теорії функціонування та розвитку суспільства		
4.	Суспільство як соціальна система.	8
5.	Соціальна структура та соціальна стратифікація суспільства	8
6.	Теорії соціальних змін в сучасній соціології	8
	Разом	24
ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 3. Особистість і суспільство		
7.	Особистість у системі соціальних зв'язків	8
8.	Соціальні норми і цінності як регулятори соціальної взаємодії	8
9.	Динаміка соціальних процесів	8
	Разом	24
	Усього	72

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. Загальна соціологічна теорія в системі соціологічних знань

Завдання для самостійної роботи до теми 1

1. Розкрийте місце соціології в системі суспільствознавства, її зв'язок з іншими науками.
2. Поясніть, чому загальносоціологічна теорія виступає центральним елементом у системі соціологічного знання.
3. Розкрийте суть основних завдань і функцій загальної соціологічної теорії.
4. Охарактеризуйте основні суб'єкти соціальних теорій та чинники, що впливають на розвиток теорій соціології.
5. В чому полягає специфіка соціологічного аналізу соціальних явищ.

6. Розкрийте сучасні проблеми розвитку загальної теорії соціології.
7. Суть дискусії про предмет і об'єкт соціології.
8. Якими були основні підходи до вивчення суспільства в рамках XV Міжнародного соціологічного конгресу. Сучасна соціальна реальність і українська соціологічна теорія.
9. Охарактеризуйте основні напрямки та тенденції розвитку соціологічної теорії. Посилення інтегративних процесів в соціології.

Завдання для самостійної роботи до теми 2

В чому полягає суть методології соціології як загальної парадигми створення нового соціологічного знання.

Охарактеризуйте рівні методології та структуру соціологічного знання.

Конкретизуйте принципи соціологічного дослідження.

Чому метод в соціології розглядають як засіб побудови та обґрунтування системи соціологічного знання.

Спільне та відмінне в позитивістському методі О.Конта та Е.Дюркгейма.

Суть методу розуміючої соціології М.Вебера.

Основні засади феноменологічного методу А.Шюца.

Значення ретроспективних методів в соціології.

Співвідношення кількісних та якісних методів та їхнє призначення.

Охарактеризуйте основні ознаки та класифікацію, типи соціальних законів.

Розкрийте суть законів розвитку і функціонування. Основні категорії соціальних законів.

Завдання для самостійної роботи до теми 3

Назвіть історичні передумови виникнення і специфіку теорій середнього рівня.

В чому полягають особливості та значення теорій середнього рівня.

Конкретизуйте об'єкт та предмет середньосоціологічних теорій.

Охарактеризуйте мету та методи побудови спеціальних соціологічних теорій.

Назвіть класифікацію спеціальних соціологічних теорій. Специфіка галузевих та міжгалузевих соціологічних теорій.

Розкрийте суть сучасних теорій середнього рівня.

Засади та принципи, представники теорії соціальної аномії.

Спільне та відмінне у концепціях соціального обміну та теорії еліт.

Завдання для самостійної роботи до теми 4

1. Опишіть в чому полягає складність загального визначення поняття “суспільство”, з якими обставинами це пов'язано.

2. Надайте 4-5 характеристик суспільству, виходячи з його загального соціологічного визначення.

3. Розмежуйте такі широко вживані поняття як “країна”, “держава”, “суспільство”.

4. Всі існуючі і ті, що вже колись існували суспільства, соціологи поділяють на певні типи. У соціології прийнято виділяти декілька типологій. Одна з найбільш поширених – розподіл суспільства на доіндустріальні (традиційні), індустріальні та постіндустріальні (інформаційні). Визначте найважливіші критерії та характерні риси цих трьох типів суспільств (підготувати таблицю).

5. Проаналізуйте до якого типу суспільства можна віднести Україну, які соціальні зміни відбуваються в українському суспільстві на сучасному етапі.

6. Охарактеризуйте основні етапи розвитку теорій суспільства.

7. Суть сучасних соціологічних трактувань суспільства та їхня типологія.

8. Відмінні та спільні ознаки, особливості постіндустріального та інформаційного суспільств.

Завдання для самостійної роботи до теми 5

1. Дайте визначення поняття соціальної структури суспільства та її підструктури.

2. Охарактеризуйте основні елементи соціальної структури: соціальні статуси, соціальні групи, соціальні класи, соціальні верстви, соціальні інститути, соціальні організації, соціальні спільноти.

3. Обґрунтуйте чому соціальна стратифікація виступає центральним поняттям при аналізі соціальної структури суспільства.
4. Детально охарактеризуйте основні історичні типи стратифікованого суспільства: рабство, касти, стани і класи.
5. Чому соціальна мобільність є процесом розвитку соціальної структури суспільства?
6. Охарактеризуйте основні типи мобільності на прикладах.
7. Якими є основні напрямки соціоструктурних змін в сучасному українському суспільстві.

Завдання для самостійної роботи до теми 6

1. Всі суспільства розвиваються. Соціальні зміни – це перехід соціальних систем, спільнот, інститутів та організацій з одного стану в інший. Поняття “соціальні зміни” конкретизують поняття розвитку – не зворотних спрямованих змін матеріальних та ідеальних об’єктів. Розвиток передбачає перехід від простого до складного, від нижчого до вищого. Поясніть чим різняться між собою еволюційні та революційні форми соціальних змін, які їх причини та наслідки (підготувати таблицю);
2. Наведіть та опишіть приклади еволюційних та революційних змін у різні періоди розвитку українського суспільства.
3. Проаналізуйте причини та чинники, які найчастіше спричиняють соціальні зміни у всіх суспільствах. Наведіть приклади соціальних змін у різних країнах світу за останні роки.
4. Виділіть та опишіть основні типи (види) соціальних змін (зведіть всі дані в таблицю).
5. Надайте пояснення процесу соціальних змін з точки зору чисельних теорій (еволюційних, циклічних, функціоналістських, теорій конфлікту).
6. Соціальний розвиток у вузькому, точному значенні слова – це не всякий рух, не будь-яка його зміна, а лише така, яка пов’язана з більш-менш глибинними, структурними його змінами, що ведуть до появи нових суспільних відносин, інститутів, норм і цінностей. Визначте, чим різняться між собою еволюційні та революційні форми соціальних змін, проаналізуйте їх причини та наслідки;
7. Наведіть та опишіть приклади еволюційних та революційних змін у різні періоди розвитку українського суспільства.
8. Проаналізуйте, які соціальні зміни відбуваються в сучасній Україні, розкрийте їх тенденції, рушійні сили, перспективи та наслідки.

Завдання для самостійної роботи до теми 7

1. Особистість – поняття, яке вводиться для виділення, наголошення соціальної сутності людини. Поступово засвоюючи загальнолюдську культуру, набуваючи своїх особливостей, входячи в суспільство, самостверджуючись серед інших людей конкретна людина стає особистістю. Проаналізуйте як взаємодіють біопсихологічні та соціальні детермінанти процесу формування особистості.
2. Поясніть співвідношення індивідуального і соціологічного в людині та як відбувається соціалізація особистості.
3. Опишіть найбільш важливі властивості особистості (здатність до аналізу суспільних явищ, культурність, освіченість тощо).
4. Розкрийте соціальну структуру особистості та надайте характеристику основним її структурним елементам (соціальним статусам і ролям, потребам, цінностям тощо).
5. Як суб’єкт соціальних відносин особистість характеризується соціальною активністю, здатністю впливати на оточення, змінюючи його і себе. Причому активна діяльність особистості лише тоді є продуктивною, коли вона узгоджується з культурними надбаннями суспільства, коли її поведінка взаємозв’язана з оточуючими людьми і має соціальний характер. Визначте сутність соціальної поведінки особистості, поясніть чим вона обумовлюється та які є соціальні регулятори діяльності.
6. Надайте класифікацію девіантної поведінки за Р.Мертоном, розкрийте її прояви (форми);
7. Як свідчать результати соціальних досліджень, у результаті розширення комунікаційних можливостей, розвитку інформатизації усіх сфер суспільного життя досить багато людей в різних країнах світу вже не відчувають своєї національної приналежності, не солідаризуються з такими

соціальними спільнотами як нація, держава, релігійна конфесія, покоління тощо. Проаналізуйте чи є тут небезпека втрати людиною своєї соціальної ідентичності (національної, державної, професійної) і чи не веде це до порушення соціальної рівноваги в суспільстві;

8. Визначте особливості взаємодії людини з глобалізованим (інформатизованим) суспільством.

Завдання для самостійної роботи до теми 9

1. Дайте характеристику соціального процесу як взаємозв'язку соціальних дій, послідовних змін явищ суспільного буття.

2. У чому полягає суть ідеї динамізму соціальних процесів в історії.

3. Існують різні підходи до класифікації соціальних процесів. Охарактеризуйте еволюційні та революційні процеси, асоціативні процеси.

4. Розкрийте суть мікро-і макросоціальних процесів.

5. Обґрунтуйте суть та відмінність понять соціальні процеси, протиріччя і конфлікти.

6. Охарактеризуйте теоретико-методологічні основи теорії конфлікту (К.Маркс, Е.Дюркгейм, І.Зіммель, М.Вебер, Л.Козер, Р.Дарендорф, Дж.Рекс, Р.Колінз та ін.).

7. Назвіть причини та різновиди соціальних рухів.

8. Чи є соціальними рухами сучасні реформаторські та революційні процеси в Україні.

7. Контроль засвоєння знань студентами протягом семестру

Оцінювання студентів здійснюється на основі модульно-рейтингової системи за шкалою від 0 до 100 балів. Остаточний рейтинг складається з рейтингу роботи студента впродовж семестру. Рейтингова оцінка знань студентів із курсу визначається за сумою балів, отриманих студентами протягом семестру за різні види завдань. Це відповідно **100 балів**.

Поточний контроль знань. Модульний контроль. Упродовж семестру будуть проведені три модульні тестування та підсумкова контрольна робота. Кожне модульне тестування та підсумкова контрольна робота оцінюватиметься за 15-бальною шкалою. Максимальна кількість балів за ці види робіт – 60 балів.

Оцінювання участі студентів у заняттях з навчальної дисципліни

№ п/п/	Форма участі студента у навчальних заняттях	Максимальна кількість балів за семестр
1.	Модульне тестування (двічі в семестр у письмовій формі)	15 x 3 = 45 балів
2.	Презентація	10 x 1 = 10 балів
3.	Написання есею	10 x 1 = 10 балів
4.	Участь у дискусіях та обговореннях	5 x 2 = 10 балів
5.	Письмові (творчі) завдання	5 x 2 = 10 балів
6.	Підсумкова контрольна робота	15 балів балів
<i>РАЗОМ протягом семестру</i>		100 балів

ПИТАННЯ

для першого модульного контролю

1. Місце соціології в системі соціально-гуманітарних наук
2. Загальносоціологічна теорія як центральний елемент в системі соціологічного знання.
3. Які існують сучасні проблеми розвитку загальної теорії соціології?
4. Назвіть основні напрямки та тенденції розвитку соціологічної теорії.
5. Методологія як загальна парадигма створення нового знання.
6. Охарактеризуйте соціологічні методи.

7. Розкрити сутність і зміст соціологічних законів.
8. Класифікація соціологічних законів.
9. Історія виникнення і специфіка теорій середнього рівня.
10. Поняття, особливості та значення теорій середнього рівня.
11. Класифікація соціологічних теорій середнього рівня.
12. Сучасні теорії середнього рівня.

для другого модульного контролю

13. Розвиток уявлень про суспільство в історії соціологічної думки.
14. Поняття суспільства, його головні ознаки та структурні елементи.
15. Типологія суспільств.
16. Характерні особливості сучасного суспільства. Розвиток суспільств.
17. Розкрийте сутність та основні елементи соціальної структури.
18. Які існують основні концепції соціальної структури?
19. Соціальна стратифікація: поняття та види.
20. Назвіть види і форми соціальної мобільності.
21. Сутність, причини і основні теорії соціальних змін.
22. Які існують види і форми соціальних змін?
23. Соціальний прогрес і соціальні зміни.
24. Інновації як соціальний процес і джерело соціальних змін.

для третього модульного контролю

25. Розкрийте поняття особистості. Особливості соціологічного аналізу особистості.
26. Соціологічна структура та типи особистості.
27. Соціалізація особистості: сутність, агенти, етапи та моделі.
28. Соціальний статус і соціальні ролі особистості.
29. Розкрийте зміст і характерні ознаки соціальної взаємодії.
30. Соціальні норми і цінності: поняття, види і функції.
31. Мораль і право як основні регулятори соціальної поведінки.
32. Девіантна поведінка як соціальне явище.
33. Ідея динамізму соціальних процесів в історії соціології
34. Природа та класифікація соціальних процесів.
35. Соціальні процеси, протиріччя і конфлікти.
36. Соціальні рухи, їх природа та типи.

ТЕСТИ

з нормативного навчального курсу «Загальна соціологічна теорія»

МОДУЛЬ 1. ЗАГАЛЬНА СОЦІОЛОГІЧНА ТЕОРІЯ В СИСТЕМІ СОЦІОЛОГІЧНИХ ЗНАНЬ

1. До соціальних наук належать:
 - соціологія
 - економіка
 - соціальна психологія
 - географія

2. До наук з подвійним статусом (до соціальних і гуманітарних) належить: Парадигма в теоретичній соціології – це:
 - демографія
 - соціологія

- етнологія
- біологія

3. Науковою орієнтацією соціології у своїй праці «Проблеми соціології» Н. Смелзер називає:

- дослідження, які зосереджені на природних законах і логічно замкнених на теоретичних формулюваннях, на об'єктивному та неоцінковому ставленні до досліджуваного предмета
- дослідження, яке зосереджене на людській істоті; зумовлює перейианість становищем людини (враховуючи її добробут, законність, справедливість, страждання); не боїться оцінювати, а передовсім має справу з людськими поняттями, системи яких складають культуру
- два окремо взяті значення: по-перше, естетичне ставлення до предмета або наголос на моделі, по-друге, наголос на застосуванні прикладних знань (мистецтво, медицина тощо)
- визнання провідної ролі певної групи чинників

4. Гуманітарною орієнтацією соціології у своїй праці «Проблеми соціології» Н. Смелзер називає:

- дослідження, які зосереджені на природних законах і логічно замкнених на теоретичних формулюваннях, на об'єктивному та неоцінковому ставленні до досліджуваного предмета
- дослідження, яке зосереджене на людській істоті; зумовлює перейианість становищем людини (враховуючи її добробут, законність, справедливість, страждання); не боїться оцінювати, а передовсім має справу з людськими поняттями, системи яких складають культуру
- два окремо взяті значення: по-перше, естетичне ставлення до предмета або наголос на моделі, по-друге, наголос на застосуванні прикладних знань (мистецтво, медицина тощо)
- визнання провідної ролі певної групи чинників

5. Мистецькою орієнтацією соціології у своїй праці «Проблеми соціології» Н. Смелзер називає:

- дослідження, які зосереджені на природних законах і логічно замкнених на теоретичних формулюваннях, на об'єктивному та неоцінковому ставленні до досліджуваного предмета
- дослідження, яке зосереджене на людській істоті; зумовлює перейианість становищем людини (враховуючи її добробут, законність, справедливість, страждання); не боїться оцінювати, а передовсім має справу з людськими поняттями, системи яких складають культуру
- два окремо взяті значення: по-перше, естетичне ставлення до предмета або наголос на моделі, по-друге, наголос на застосуванні прикладних знань (мистецтво, медицина тощо)
- визнання провідної ролі певної групи чинників

6. В праці одного з класиків соціологічної думки ХХ ст. Т. Абель «Соціологія: основи теорії» *теорія це:*

- понятійні схеми, які слугують для пояснення законів
- сукупність логічно пов'язаних між собою абстрактних понять, які переводять в емпіричні ознаки
- ієрархічно організована система припущень і гіпотез
- знання загальне (універсальне) і необхідне

7. Загальна соціологічна теорія це:

- область теоретичного аналізу загальних, універсальних закономірностей, притаманних суспільству і його зв'язкам з природою, з одного боку, і свідомістю, психікою людини з іншого
- галузь, яка має самостійний статус із вищим рівнем достовірного, узагальнюючого знання про соціальні процеси, формування і розвиток соціальних відносин, про закономірності соціального життя
- соціально-філософська теорія, що здійснює зв'язок філософії з усіма соціальними та гуманітарними науками

8. Під методологією соціології слід розуміти:

- сукупність принципів і установок, які зумовлюють основні методи і засоби отримання соціологічного знання, а також характер всієї соціологічної (теоретичної і практичної) діяльності

- співвідношення між теорією та емпіричними даними
- основи розробки спеціальних соціологічних теорій
- система універсальних принципів розвитку наукових знань

9. Соціологічний метод це:

- процедури використання методу
- основні методологічні установки соціолога, реалізовані в процесі соціологічного дослідження і які ведуть до розширення і поглиблення сфери соціологічного знання
- основи розробки спеціальних соціологічних теорій
- система універсальних принципів розвитку наукових знань

10. О.Конт, Г. Спенсер, Е. Дюркгейм обґрунтовували у своїх працях:

- позитивістський метод
- діалектично-матеріалістичний метод
- метод розуміючої соціології
- феноменологічний метод

11. К. Маркс, Ф. Енгельс, Г. Гурвич обґрунтовували у своїх працях:

- позитивістський метод
- діалектично-матеріалістичний метод
- метод розуміючої соціології
- феноменологічний метод

12. М. Вебер обґрунтовував у своїх працях:

- позитивістський метод
- діалектично-матеріалістичний метод
- метод розуміючої соціології
- феноменологічний метод

13. А. Шюц в соціології розробив:

- позитивістський метод
- діалектично-матеріалістичний метод
- метод розуміючої соціології
- феноменологічний метод

14. Біографічний метод це:

- сукупність технік збору і аналізу особистих документів, які містять повідомлення людей про їх участь у різних поіях і процесах
- засоби збору та аналізу інформації про впорядкований групою респондентів чи експертів перелік певних об'єктів за певним критерієм
- сукупність наукових засобів пізнання, що використовують для конкретизації чи реконструкції соціальних явищ і подій у минулому
- ієрархічно організована система припущень і гіпотез

15. Метод вивчення преференцій це:

- сукупність технік збору і аналізу особистих документів, які містять повідомлення людей про їх участь у різних поіях і процесах
- засоби збору та аналізу інформації про впорядкований групою респондентів чи експертів перелік певних об'єктів за певним критерієм
- сукупність наукових засобів пізнання, що використовують для конкретизації чи реконструкції соціальних явищ і подій у минулому
- ієрархічно організована система припущень і гіпотез

16. Ретроспективний метод в соціології це:

- сукупність технік збору і аналізу особистих документів, які містять повідомлення людей про їх участь у різних поіях і процесах
- засоби збору та аналізу інформації про впорядкований групою респондентів чи експертів перелік певних об'єктів за певним критерієм
- сукупність наукових засобів пізнання, що використовують для конкретизації чи реконструкції соціальних явищ і подій у минулому
- ієрархічно організована система припущень і гіпотез

17. Історико-порівняльний метод:

- вивчає соціальні об'єкти з урахуванням часу, простору, умов їх становлення, розвитку і взаємодії з іншими об'єктами, що дає змогу порівнювати їх властивості і характеристики на різних етапах еволюції
- сукупність технік збору і аналізу особистих документів, які містять повідомлення людей про їх участь у різних поіях і процесах
- засоби збору та аналізу інформації про впорядкований групою респондентів чи експертів перелік певних об'єктів за певним критерієм
- сукупність наукових засобів пізнання, що використовують для конкретизації чи реконструкції соціальних явищ і подій у минулому

18. Системний аналіз в соціології це:

- метод відповідно до якого об'єкт розглядається як соціальна система чи її структурний елемент
- сукупність технік збору і аналізу особистих документів, які містять повідомлення людей про їх участь у різних поіях і процесах
- засоби збору та аналізу інформації про впорядкований групою респондентів чи експертів перелік певних об'єктів за певним критерієм
- сукупність наукових засобів пізнання, що використовують для конкретизації чи реконструкції соціальних явищ і подій у минулому

19. Структурно-функціональний аналіз:

- дає змогу вивчати в досліджуваній соціальній системі її істотні, визначальні та похідні, другорядні структурні компоненти, їх зв'язки та взаємозалежності як у середині системи, так і з зовнішніми об'єктами
- це сукупність технік збору і аналізу особистих документів, які містять повідомлення людей про їхню участь у різних подіях і процесах
- це засоби збору та аналізу інформації про впорядкований групою респондентів чи експертів перелік певних об'єктів за певним критерієм

20. Типологічний метод дає змогу:

- вивчати в досліджуваній соціальній системі її істотні, визначальні та похідні, другорядні структурні компоненти
- класифікувати соціальні явища, їхні структурні чи функціональні особливості, а також розподіл цих явищ на основі спільних ознак, певні групи (класи) - типів
- аналізувати особисті документи, які містять повідомлення людей про їхню участь у різних подіях і процесах
- аналізувати інформацію про впорядкований групою респондентів чи експертів перелік певних об'єктів за певним критерієм

21. Методи експертних оцінок:

- це сукупність технік збору і аналізу особистих документів, які містять повідомлення людей про їхню участь у різних подіях і процесах
- це засоби збору та аналізу інформації про впорядкований групою респондентів чи експертів перелік певних об'єктів за певним критерієм
- допомагають доповнити брак емпіричного матеріалу та позбутися професійної однобічності при їх аналізі, реконструюють соціальні феномени минулого

- сукупність наукових засобів пізнання, що використовують для конкретизації чи реконструкції соціальних явищ і подій у минулому

22. Соціальний закон це:

- процес об'єктивної людської діяльності у структурі певного типу суспільних відносин
- функціонування і розвиток як усього суспільства, так і окремих соціальних груп
- об'єктивний і повторюваний причинний зв'язок між соціальними явищами і процесами, які виникають внаслідок масової діяльності людей та їхній дій
- відносини між різними індивідами і спільнотами, що виявляються в їхній діяльності

23. За ступенем спільності і тривалості в соціології виділяють закони:

- загальносоціологічні
- специфічні (чи особливі)
- часткові
- статистичні

24. За способом прояву в соціології виділяють закони:

- динамічні
- статистичні
- загальносоціологічні
- специфічні (чи особливі)

25. За способом існування і змін в соціології виділяють закони:

- розвитку
- функціонування
- динамічні
- статистичні

26. За критерієм специфіки управління соціальними процесами в соціології виділяють закони:

- соціального порівняння
- вільного часу
- зростання потреб
- функціонування

27. Термін «теорія середнього рівня» в соціології ввів:

- Г. Спенсер
- К. Маркс
- П. Сорокін
- Р. Мертон

28. Термін «теорії середнього рівня» це:

- теоретичні конструкції, які пояснюють специфічні конкретні одноманітні дії, процеси і відносини в соціальній сфері, які вивчаються за допомогою спеціальної соціотехніки
- певна теоретико-логічна конструкція та інструмент теоретичного аналізу
- побудова спеціалізованих предметів вивчення і розробка відповідних понять

МОДУЛЬ 2. ТЕОРІЇ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА

29. Хто заклав початок макросоціологічної характеристики суспільства, розглядаючи його як функціональну систему, яка включає в себе державу, класи і сім'ю:

- К. Маркс
- Г. Спенсер
- О. Конт

- Е. Дюркгейм

30. Поняття соціальний інститут вперше в соціології ввів:

- К. Маркс
- Г. Спенсер
- О. Конт
- Е. Дюркгейм

31. Суспільство складається з соціальних інститутів, які не можуть замінювати один одного і в цьому складність суспільства як системи. Це погляди:

- К. Маркса
- Г. Спенсера
- О. Конта
- Е. Дюркгейма

32. Суспільство – живий організм, сутністю якого є залежність усіх соціальних підсистем від економічної. Це погляди:

- К. Маркса
- Г. Спенсера
- О. Конта
- Е. Дюркгейма

33. Хто з мислителів розглядає суспільство як надіндивідуальну духовну реальність, засновану на «колективній свідомості» чи уявленнях:

- М. Вебер
- Т. Парсонс
- П. Сорокін
- Е. Дюркгейм

34. Хто з мислителів розглядає суспільство як ідеальний тип, який означав соціальну взаємодію людей. При цьому суспільство є сукупністю діючих індивідів, кожен з яких прагне досягти своїх власних цілей:

- М. Вебер
- Т. Парсонс
- П. Сорокін
- Е. Дюркгейм

35. Передумови для переходу від макро- до мікросоціологічної парадигми у трактуванні суспільства створив:

- Т. Парсонс
- П. Сорокін
- Е. Дюркгейм
- М. Вебер

36. В історії соціології поняття «суспільство» замінив на поняття «комплекс суспільних індивідів», яке включало в себе усі можливі форми та види їхньої взаємодії.

- Т. Парсонс
- П. Сорокін
- Г. Зіммель
- М. Вебер

37. Представники якої соціологічної школи на перший план поставили характеристику суспільства як соціальної взаємодії:

- Чикагської

- Гарвардської
- расово-антропологічної
- соціал-дарвіністської

38. Хто саме вважав, що суспільство означає не тільки сукупність кількох одиниць (осіб, індивідів і т.д.), але і припускає, що ці одиниці не ізольовані один від одного, а знаходяться між собою в процесі взаємодії:

- Ж. Фурастьє
- К. Кларк
- Т. Веблен
- П. Сорокін

39. Соціальна система – це:

- впорядкована множина елементів, які взаємопов'язані між собою і утворюють деяку цілісну єдність;
- цілісне утворення, основним елементом якого є люди, їхні зв'язки, взаємодія і відносини, які мають стійкий характер і відтворюються в історичному процесі, переходячи з покоління до покоління;
- набір фактів, що зумовлюють сумісну діяльність в конкретних спільностях у конкретний час для досягнення певних цілей;
- процес, в якому люди діють і відчують вплив один на одного і який приводить до становлення нових соціальних відносин.

40. Зазначте елемент, який не структурує і не формує суспільство як цілісність:

- статусно-рольові позиції
- соціальні інститути
- соціально-ціннісні та культурні елементи
- універсальність

41. Економічна підсистема суспільства включає:

- виробництво, розподіл, обмін і споживання
- президент і його апарат, уряд і парламент, політичні партії, місцеві органи влади, армія, міліція, податкова і митна служби
- університети і лабораторії, музеї і театри, художні галереї і науково-дослідні інститути журнали і газети, пам'ятники культури і національні художні скарби, релігійні общини тощо
- соціальні спільноти, соціальні страти (верстви), нації, які вступають у взаємодію і соціальні відносини між собою

42. Марксистська типологія поділяє суспільства на:

- доіндустріальні, індустріальні, постіндустріальні
- первісні, рабовласницькі, феодальні, капіталістичні та комуністичні
- посткапіталістичне, постсучасне, інформаційне
- демократичні, авторитарні та тоталітарні суспільства

43. Типологія суспільств світу за політичними режимами К. Поппера:

- доіндустріальні, індустріальні, постіндустріальні
- первісні, рабовласницькі, феодальні, капіталістичні та комуністичні
- посткапіталістичне, постсучасне, інформаційне
- демократичні, авторитарні та тоталітарні суспільства

44. Теорія постіндустріального суспільства була сформульована і розроблена

- Ж. Фурастьє
- К. Кларком
- Т. Вебленом

- Р. Ароном

45. Соціальна структура суспільства це:

- об'єктивний диференційований поділ суспільства на окремі групи, страти, які об'єднуються на основі однієї або кількох ознак
- великі сукупності людей, які різняться за своїм становищем у соціальній ієрархії суспільства
- сукупність індивідів, що зайняті економічно і соціально рівноцінними видами праці, і, відповідно, отримують приблизно однакову матеріальну і моральну винагороду

46. Поняття „соціальний статус” вперше в соціології ввів:

- П. Сорокін;
- Г. Мейн;
- Т. Парсонс;
- М. Вебер.

47. Соціальний престиж – це:

- ознака чи якість, яку приписує суспільство чи громадськість певній соціальній групі, професії, що характеризується визнанням деяких особливих переваг, достойність групи і її права на певні блага – як символічні, так і матеріальні
- деяка сума прав, обов'язків і можливостей, зафіксована у формальних і деякою мірою неформальних соціальних нормах
- вибір групами, індивідами чи організаціями якоїсь позиції за ставленням до тих чи інших аспектів життя, фактів, подій
- показник нерівного розподілу влади в суспільстві загалом, в організації чи групі

48. Що з перерахованого не належить до типів соціальної стратифікації:

- економічна
- політична
- освітньо-професійна
- релігійна

49. Суб'єктивними критеріями стратифікації є:

- самоідентифікація індивідів з певними соціальними групами, визначення ними свого місця в суспільній ієрархії, оцінка престижу наявних груп, соціальне самопочуття тощо
- шкали, що вимірюють позиції індивіда в різних зрізах стратифікаційної системи
- експертне оцінювання місця і позиції людини в соціальній ієрархії

50. Горизонтальна мобільність передбачає:

- перехід індивідів з однієї соціальної групи до іншої без зміни соціального статусу;
- перехід індивіда з однієї групи до іншої зі зміною соціального статусу;
- рух індивіда по соціальній шкалі між різними поколіннями.

51. Сукупний індекс мобільності – це:

- кількість індивідів, що змінюють соціальні позиції у вертикальному і горизонтальному напрямку за певний час;
- показник, який враховує швидкість та інтенсивність мобільності;
- рух індивіда по соціоекономічній шкалі за певний проміжок часу.

52. До соціально-класової підструктури належать

- класи, соціальні прошарки, соціальні групи та верстви
- виробничі, навчальні, військові колективи
- сім'ї, молодь

- міста, села, райони
- нації, народності, етноси

53. До соціально-професійної підструктури належать

- класи, соціальні прошарки, соціальні групи та верстви
- виробничі, навчальні, військові колективи
- сім'ї, молодь
- міста, села, райони
- нації, народності, етноси

54. До соціально-територіальної підструктури належать

- класи, соціальні прошарки, соціальні групи та верстви
- виробничі, навчальні, військові колективи
- сім'ї, молодь
- міста, села, райони
- нації, народності, етноси

55. До соціально-етнічної підструктури належать

- класи, соціальні прошарки, соціальні групи та верстви
- виробничі, навчальні, військові колективи
- міста, села, райони
- нації, народності, етноси

56. Соціальні групи — це

- відносно стійкі, історично складені спільності людей, які відрізняються за роллю і місцем у системі соціальних зв'язків історично визначеного суспільства
- великі сукупності людей, які різняться за своїм становищем у соціальній ієрархії суспільства
- сукупність індивідів, що зайняті економічно і соціально рівноцінними видами праці, і, відповідно, отримують приблизно однакову матеріальну і моральну винагороду

57. До соціально-демографічної підструктури суспільства належать такі спільноти:

- класи, соціальні страти, соціальні групи та верстви;
- сім'я, молодь;
- міста, села, райони;
- нації, народності, етноси.

58. Соціальна страта – це:

- відносно стійкі, історично складені спільності людей
- великі сукупності людей, які відрізняються за своїм становищем у соціальній ієрархії суспільства
- переміщення людей у соціальному просторі

59. Термін "стратифікація" соціологія запозичила із

- філософії
- історії
- геології

60. Визначте поняття “соціальна стратифікація”

- реально існуюча сукупність індивідів, що характеризуються відносною цілісністю
- ієрархічно збудовані структури соціальної нерівності, що існують у кожному суспільстві
- зв'язаність або ступінь зв'язаності, що виявляється в суспільстві, соціальній спільності або групі

61. Соціально-професійна під структура суспільства – це:

- історично утворена на певній території стійка сукупність людей, яким властиві спільні риси і особливості культури
- сукупність людей, об'єднаних спільною метою
- сукупність існуючих у суспільстві професійних груп і відносин між ними
- спільність людей, об'єднаних спільною трудовою діяльністю

62. Соціальна мобільність – це:

- сукупність процесів, що відбуваються у тій чи іншій групі
- перехід людей з одних соціальних верств до інших
- певне впорядкування елементів у групі, що розташовані на різних горизонтальних та вертикальних рівнях
- процес становлення особистості

63. Різновидами соціальної мобільності є:

- вертикальна мобільність
- горизонтальна
- внутрішньо та міжпоколінна
- всі вище перераховані

МОДУЛЬ 3. ОСОБИСТІТЬ І СУСПІЛЬСТВО

64. Особистість це:

- усталений комплекс якостей людини, набутих під впливом відповідної культури суспільства, конкретних соціальних груп і спільнот, до яких вона належить і до життєдіяльності яких залучена
- конкретна людина, одиничний представник людського роду, коли необхідно наголосити, що йдеться не про все людство загалом і не про будь-яку людину в ньому
- особливе і специфічне, що вирізняє одну людину з-поміж інших, включно з її природними і соціальними, фізіологічними і психічними, успадкованими і набутими якостями.
- приналежність до людського роду - вищої сходинки розвитку живої природи на планеті.

65. Поняття "індивід" це:

- усталений комплекс якостей людини, набутих під впливом відповідної культури суспільства, конкретних соціальних груп і спільнот, до яких вона належить і до життєдіяльності яких залучена
- конкретна людина, одиничний представник людського роду, коли необхідно наголосити, що йдеться не про все людство загалом і не про будь-яку людину в ньому
- особливе і специфічне, що вирізняє одну людину з-поміж інших, включно з її природними і соціальними, фізіологічними і психічними, успадкованими і набутими якостями.
- приналежність до людського роду - вищої сходинки розвитку живої природи на планеті.

66. Термін "індивідуальність" означає:

- усталений комплекс якостей людини, набутих під впливом відповідної культури суспільства, конкретних соціальних груп і спільнот, до яких вона належить і до життєдіяльності яких залучена
- конкретну людину, одиничного представника людського роду, коли необхідно наголосити, що йдеться не про все людство загалом і не про будь-яку людину в ньому
- особливе і специфічне, що вирізняє одну людину з-поміж інших, включно з її природними і соціальними, фізіологічними і психічними, успадкованими і набутими якостями.
- приналежність до людського роду - вищої сходинки розвитку живої природи на планеті.

67. Поняття "людина" означає:

- усталений комплекс якостей людини, набутих під впливом відповідної культури суспільства, конкретних соціальних груп і спільнот, до яких вона належить і до життєдіяльності яких залучена
- конкретну людину, одиничного представника людського роду, коли необхідно наголосити, що йдеться не про все людство загалом і не про будь-яку людину в ньому

-особливе і специфічне, що вирізняє одну людину з-поміж інших, включно з її природними і соціальними, фізіологічними і психічними, успадкованими і набутими якостями.

-приналежність до людського роду - вищої сходинки розвитку живої природи на планеті.

68. Ієрархічну теорію потреб, поділивши їх на базові (постійні) та похідні (змінювані) розробив:

- А. Маслоу
- П. Сорокін;
- Г. Мейн;
- Т. Парсонс;

69. Соціальні цінності особистості це:

-суспільне ставлення особистості, яке переносить її потреби та інтереси на матеріальні та духовні явища, надає їм визначальних соціальних рис

-соціальні цінності, які спрямовують діяльність та соціальну поведінку особистості та поділяються нею.

-соціально визначені загальні орієнтації особистості, які відображають можливості особи діяти відповідно до об'єкта дії.

-усвідомлена потреба особистості - суб'єкта у досягненні певних цілей, бажаних умов діяльності.

70. Ціннісні орієнтації особистості це:

-суспільне ставлення особистості, яке переносить її потреби та інтереси на матеріальні та духовні явища, надає їм визначальних соціальних рис

-соціальні цінності, які спрямовують діяльність та соціальну поведінку особистості та поділяються нею.

-соціально визначені загальні орієнтації особистості, які відображають можливості особи діяти відповідно до об'єкта дії.

-усвідомлена потреба особистості - суб'єкта у досягненні певних цілей, бажаних умов діяльності.

71. Соціальні настанови особистості це:

-суспільне ставлення особистості, яке переносить її потреби та інтереси на матеріальні та духовні явища, надає їм визначальних соціальних рис

-соціальні цінності, які спрямовують діяльність та соціальну поведінку особистості та поділяються нею.

-соціально визначені загальні орієнтації особистості, які відображають можливості особи діяти відповідно до об'єкта дії.

-усвідомлена потреба особистості - суб'єкта у досягненні певних цілей, бажаних умов діяльності.

72. Мотиви особистості це:

-суспільне ставлення особистості, яке переносить її потреби та інтереси на матеріальні та духовні явища, надає їм визначальних соціальних рис

-соціальні цінності, які спрямовують діяльність та соціальну поведінку особистості та поділяються нею.

-соціально визначені загальні орієнтації особистості, які відображають можливості особи діяти відповідно до об'єкта дії.

-усвідомлена потреба особистості-суб'єкта у досягненні певних цілей, бажаних умов діяльності.

73. Соціальна активність особистості виявляється:

- у її життєвій позиції як у способі включення у життєдіяльність суспільства, її взаємодії з умовами та обставинами життя, а також у системі життєвих цілей та планів як головних життєвих орієнтирів особи:

-в усталеній схильності індивіда до певної поведінки у багатоманітних, конкретних соціальних умовах

- у головних життєвих орієнтирах, яким людина підпорядковує свою життєдіяльність

- у ставленні особистості, яке переносить її потреби та інтереси на матеріальні та духовні явища, надає їм визначальних соціальних рис

74. Життєва позиція особистості це:

- спосіб включення у життєдіяльність суспільства, її взаємодії з умовами та обставинами життя, а також у системі життєвих цілей та планів як головних життєвих орієнтирів особи:
- усталена схильність індивіда до певної поведінки у багатоманітних, конкретних соціальних умовах
- головні життєві орієнтири, яким людина підпорядковує свою життєдіяльність
- ставлення особистості, яке переносить її потреби та інтереси на матеріальні та духовні явища, надає їм визначальних соціальних рис.

75. Система життєвих цілей та планів особистості особистості це:

- спосіб включення у життєдіяльність суспільства, її взаємодії з умовами та обставинами життя, а також у системі життєвих цілей та планів як головних життєвих орієнтирів особи:
- усталена схильність індивіда до певної поведінки у багатоманітних, конкретних соціальних умовах
- головні життєві орієнтири, яким людина підпорядковує свою життєдіяльність
- ставлення особистості, яке переносить її потреби та інтереси на матеріальні та духовні явища, надає їм визначальних соціальних рис.

76. Включеність особистості у соціальне середовище через набуття нею:

- соціальних статусів
- засвоєння соціальних ролей
- життєвих цілей та планів
- соціальних цінностей та ціннісних орієнтацій

77. Соціальний тип особистості –

- певний фіксований набір соціальних властивостей людини, що виявляються у її свідомості та поведінці
- система соціальних якостей індивідів, яка найкраще відповідає об'єктивним умовам функціонування даного суспільства на відповідному етапі його розвитку
- реальний тип особистості, який переважає на відповідному етапі розвитку суспільства. Як правило, його можна описати на основі результатів соціологічних досліджень.
- індивід з такою сукупністю рис, якостей, які сучасники хотіли б бачити в людині. Очевидно, що такий тип особистості можна виділити лише умовно.

78. Базисний тип особистості

- певний фіксований набір соціальних властивостей людини, що виявляються у її свідомості та поведінці
- система соціальних якостей індивідів, яка найкраще відповідає об'єктивним умовам функціонування даного суспільства на відповідному етапі його розвитку
- реальний тип особистості, який переважає на відповідному етапі розвитку суспільства. Як правило, його можна описати на основі результатів соціологічних досліджень.
- індивід з такою сукупністю рис, якостей, які сучасники хотіли б бачити в людині. Очевидно, що такий тип особистості можна виділити лише умовно.

79. Реальний (модальний) тип особистості

- певний фіксований набір соціальних властивостей людини, що виявляються у її свідомості та поведінці
- система соціальних якостей індивідів, яка найкраще відповідає об'єктивним умовам функціонування даного суспільства на відповідному етапі його розвитку
- тип особистості, який переважає на відповідному етапі розвитку суспільства. Як правило, його можна описати на основі результатів соціологічних досліджень.

– індивід з такою сукупністю рис, якостей, які сучасники хотіли б бачити в людині. Очевидно, що такий тип особистості можна виділити лише умовно.

80. Ідеальний тип особистості

– певний фіксований набір соціальних властивостей людини, що виявляються у її свідомості та поведінці

– система соціальних якостей індивідів, яка найкраще відповідає об'єктивним умовам функціонування даного суспільства на відповідному етапі його розвитку

– реальний тип особистості, який переважає на відповідному етапі розвитку суспільства. Як правило, його можна описати на основі результатів соціологічних досліджень.

– індивід з такою сукупністю рис, якостей, які сучасники хотіли б бачити в людині. Очевидно, що такий тип особистості можна виділити лише умовно.

81. Соціалізація — це

- процес інтеграції індивіда до суспільства, різноманітних соціальних спільнот і структур шляхом засвоєння ним елементів культури, соціальних норм та цінностей, на основі яких формуються соціально-значущі властивості особистості

- пристосування індивіда: до соціально-економічних умов; до рольових функцій, соціальних норм; до соціальних груп і соціальних організацій, які виступають в якості його життєвого середовища

- процес включення соціальних норм і цінностей у внутрішній світ людини, наслідок переводу соціальних цінностей і норм у внутрішнє "Я", який обумовлений структурою конкретної особистості, сформованою минулим досвідом

- об'єктивація внутрішнього світу людини у її поведінці, діяльності

82. Соціальна адаптація це:

- процес інтеграції індивіда до суспільства, різноманітних соціальних спільнот і структур шляхом засвоєння ним елементів культури, соціальних норм та цінностей, на основі яких формуються соціально-значущі властивості особистості

- пристосування індивіда: до соціально-економічних умов; до рольових функцій, соціальних норм; до соціальних груп і соціальних організацій, які виступають в якості його життєвого середовища

- процес включення соціальних норм і цінностей у внутрішній світ людини, наслідок переводу соціальних цінностей і норм у внутрішнє "Я", який обумовлений структурою конкретної особистості, сформованою минулим досвідом

- об'єктивація внутрішнього світу людини у її поведінці, діяльності

83. Інтеріоризація

- процес інтеграції індивіда до суспільства, різноманітних соціальних спільнот і структур шляхом засвоєння ним елементів культури, соціальних норм та цінностей, на основі яких формуються соціально-значущі властивості особистості

- пристосування індивіда: до соціально-економічних умов; до рольових функцій, соціальних норм; до соціальних груп і соціальних організацій, які виступають в якості його життєвого середовища

- процес включення соціальних норм і цінностей у внутрішній світ людини, наслідок переводу соціальних цінностей і норм у внутрішнє "Я", який обумовлений структурою конкретної особистості, сформованою минулим досвідом

- об'єктивація внутрішнього світу людини у її поведінці, діяльності

84. Екстеріоризація

- процес інтеграції індивіда до суспільства, різноманітних соціальних спільнот і структур шляхом засвоєння ним елементів культури, соціальних норм та цінностей, на основі яких формуються соціально-значущі властивості особистості

- пристосування індивіда: до соціально-економічних умов; до рольових функцій, соціальних норм; до соціальних груп і соціальних організацій, які виступають в якості його життєвого середовища

- процес включення соціальних норм і цінностей у внутрішній світ людини, наслідок переведу соціальних цінностей і норм у внутрішнє "Я", який обумовлений структурою конкретної особистості, сформованою минулим досвідом
- об'єктивація внутрішнього світу людини у її поведінці, діяльності

85. Психологічні механізми соціалізації: імітацію, ідентифікацію, почуття сорому і провини – виділив:

- З.Фрейдом
- Т.Парсонс
- С.Бейлз

86. Імітацією особистості називається

- усвідомлена спроба дитини копіювати визначену модель поведінки.
- спосіб усвідомлення приналежності до тієї чи іншої спільності
- почуття орієнтоване на сприйняття вчинків індивіда іншими людьми і асоціюється з відчуттям, що вас викрили і зганьбили
- внутрішнє переживання, самооцінка людиною своїх учинків, формою контролю виступає совість

87. Ідентифікація особистості це:

- усвідомлена спроба дитини копіювати визначену модель поведінки.
- спосіб усвідомлення приналежності до тієї чи іншої спільності
- почуття орієнтоване на сприйняття вчинків індивіда іншими людьми і асоціюється з відчуттям, що вас викрили і зганьбили
- внутрішнє переживання, самооцінка людиною своїх учинків, формою контролю виступає совість

88. Сором особистості за Фрейдом це:

- усвідомлена спроба дитини копіювати визначену модель поведінки.
- спосіб усвідомлення приналежності до тієї чи іншої спільності
- почуття орієнтоване на сприйняття вчинків індивіда іншими людьми і асоціюється з відчуттям викриття і зганьби
- внутрішнє переживання, самооцінка людиною своїх учинків, формою контролю виступає совість

89. Провина особистості за Фрейдом це:

- усвідомлена спроба дитини копіювати визначену модель поведінки.
- спосіб усвідомлення приналежності до тієї чи іншої спільності
- почуття орієнтоване на сприйняття вчинків індивіда іншими людьми і асоціюється з відчуттям, що вас викрили і зганьбили
- внутрішнє переживання, самооцінка людиною своїх учинків, формою контролю виступає совість

90. Агенти первинної соціалізації –

- батьки, близькі і далекі родичі, однолітки, вчителі, тренери, лікарі, лідери молодіжних угруповань і т.д.;
- представники адміністрації школи, училища, університету, підприємства, армія, церква, держава, ЗМІ і т.д
- люди і установи, які відповідають за навчання культурним нормам і засвоєння соціальних ролей

91. Агенти вторинної соціалізації

- батьки, близькі і далекі родичі, однолітки, вчителі, тренери, лікарі, лідери молодіжних угруповань і т.д.;
- представники адміністрації школи, училища, університету, підприємства, армія, церква, держава, ЗМІ і т.д

-люди і установи, які відповідають за навчання культурним нормам і засвоєння соціальних ролей

92. Соціальна взаємодія в соціології:

- форма соціальної комунікації чи спілкування, що являє собою систему соціальних дій щонайменше двох осіб чи соціальних спільнот або індивіда і соціальної спільноти
- процес інтеграції індивіда до суспільства, різноманітних соціальних спільнот і структур шляхом засвоєння ним елементів культури
- пристосування індивіда до соціальних груп і соціальних організацій, які виступають в якості його кола спілкування

93. Об'єктивна сторона соціальної взаємодії це:

- зв'язки, незалежні від окремих особистостей, але які зумовлюють і контролюють зміст і характер їхніх взаємин
- свідоме ставлення індивідів один до одного, застосоване на взаємних експектаціях (очікуваннях) відповідної поведінки
- пристосування індивіда до соціальних груп і соціальних організацій, які виступають в якості його кола спілкування

94. Об'єктивна сторона соціальної взаємодії це:

- зв'язки, незалежні від окремих особистостей, але які зумовлюють і контролюють зміст і характер їхніх взаємин
- свідоме ставлення індивідів один до одного, застосоване на взаємних експектаціях (очікуваннях) відповідної поведінки
- пристосування індивіда до соціальних груп і соціальних організацій, які виступають в якості його кола спілкування

95. Класифікацію соціальної взаємодії з виділенням 4-х основних її видів (змагання, пристосування, соціальний конфлікт і асиміляцію) запропонував:

- Р. Парк
- Дж. Хоманс
- Т. Парсонс
- Є.Гоффман

96. Теорія соціального обміну розглядає соціальну взаємодію як:

- складну систему обмінів, зумовлених засобами врівноваження винагород і затрат
- безперервний діалог, у процесі індивіди спостерігають, осмислюють наміри один одного та реагують на них, тобто поведінка людей по відношенню одне до одного і предметів навколишнього світу визначається тими значеннями, які вони їм надають
- соціальну ситуацію, у якій люди-актори своїми взаємодіями прагнуть створювати і справляти гарне враження на інших
- соціальну дію людини, спрямовану на задоволення її потреб і дотриманням при цьому нею певних норм і стандартів

97. Теорія символічного інтеракціонізму розглядає соціальну взаємодію як:

- складну систему обмінів, зумовлених засобами врівноваження винагород і затрат
- безперервний діалог, у процесі індивіди спостерігають, осмислюють наміри один одного та реагують на них, тобто поведінка людей по відношенню одне до одного і предметів навколишнього світу визначається тими значеннями, які вони їм надають
- соціальну ситуацію, у якій люди-актори своїми взаємодіями прагнуть створювати і справляти гарне враження на інших
- соціальну дію людини, спрямовану на задоволення її потреб і дотриманням при цьому нею певних норм і стандартів

98. Теорія драматичного підходу розглядає соціальну взаємодію як:

- складну систему обмінів, зумовлених засобами врівноваження винагород і затрат
- безперервний діалог, у процесі індивіди спостерігають, осмислюють наміри один одного та реагують на них, тобто поведінка людей по відношенню одне до одного і предметів навколишнього світу визначається тими значеннями, які вони їм надають
- соціальну ситуацію, у якій люди-актори своїми взаємодіями прагнуть створювати і справляти гарне враження на інших
- соціальну дію людини, спрямовану на задоволення її потреб і дотриманням при цьому нею певних норм і стандартів

99. Теорія соціальної дії розглядає соціальну взаємодію як:

- складну систему обмінів, зумовлених засобами врівноваження винагород і затрат
- безперервний діалог, у процесі індивіди спостерігають, осмислюють наміри один одного та реагують на них, тобто поведінка людей по відношенню одне до одного і предметів навколишнього світу визначається тими значеннями, які вони їм надають
- соціальну ситуацію, у якій люди-актори своїми взаємодіями прагнуть створювати і справляти гарне враження на інших
- соціальну дію людини, спрямовану на задоволення її потреб і дотриманням при цьому нею певних норм і стандартів

100. Соціальні норми це:

- сукупність взаємозв'язаних принципів, еталонів, правил, що виражають вимоги суспільства, соціальної групи до поведінки особистості, групи в їхніх взаєминах один з одним, соціальними інститутами, суспільством в цілому
- стимулювання бажаної поведінки і припинення небажаної для забезпечення внутрішньої згуртованості й безперервності суспільного життя
- процес інтеграції індивіда до суспільства, різноманітних соціальних спільнот і структур шляхом засвоєння ним елементів культури
- пристосування індивіда до соціальних груп і соціальних організацій, які виступають в якості його кола спілкування

101. Санкція це:

- сукупність взаємозв'язаних принципів, еталонів, правил, що виражають вимоги суспільства, соціальної групи до поведінки особистості, групи в їхніх взаєминах один з одним, соціальними інститутами, суспільством в цілому
- стимулювання бажаної поведінки і припинення небажаної для забезпечення внутрішньої згуртованості й безперервності суспільного життя
- процес інтеграції індивіда до суспільства, різноманітних соціальних спільнот і структур шляхом засвоєння ним елементів культури
- пристосування індивіда до соціальних груп і соціальних організацій, які виступають в якості його кола спілкування

102. Соціальний процес це:

- взаємозв'язок соціальних дій, явищ, через які проявляються певні тенденції суспільного життя та виявляє динаміку соціальних змін за допомогою соціальних показників
- сукупність форм колективних дій, які спрямовані на забезпечення групових або суспільних інтересів і потреб
- відносини між суб'єктами соціальної взаємодії, які характеризуються їхнім протиборством на підставі протилежно спрямованих мотивів або суджень
- загальне погодження зі спільного питання; домовленість, яка влаштовує обидві конфліктні сторони на підставі взаємних поступок

103. Соціальний конфлікт це:

- взаємозв'язок соціальних дій, явищ, через які проявляються певні тенденції суспільного життя та виявляє динаміку соціальних змін за допомогою соціальних показників

- сукупність форм колективних дій, які спрямовані на забезпечення групових або суспільних інтересів і потреб
- відносини між суб'єктами соціальної взаємодії, які характеризуються їхнім протиборством на підставі протилежно спрямованих мотивів або суджень
- загальне погодження зі спільного питання; домовленість, яка влаштовує обидві конфліктні сторони на підставі взаємних поступок

104. Соціальний рух це:

- взаємозв'язок соціальних дій, явищ, через які проявляються певні тенденції суспільного життя та виявляє динаміку соціальних змін за допомогою соціальних показників
- сукупність форм колективних дій, які спрямовані на забезпечення групових або суспільних інтересів і потреб
- відносини між суб'єктами соціальної взаємодії, які характеризуються їхнім протиборством на підставі протилежно спрямованих мотивів або суджень
- загальне погодження зі спільного питання; домовленість, яка влаштовує обидві конфліктні сторони на підставі взаємних поступок

ПИТАННЯ

на залік з навчальної дисципліни «Загальна соціологічна теорія»

1. Місце соціології в системі соціально-гуманітарних наук
2. Загальносоціологічна теорія як центральний елемент в системі соціологічного знання.
3. Які існують сучасні проблеми розвитку загальної теорії соціології?
4. Назвіть основні напрямки та тенденції розвитку соціологічної теорії.
5. Методологія як загальна парадигма створення нового знання.
6. Охарактеризуйте соціологічні методи.
7. Розкрити сутність і зміст соціологічних законів.
8. Класифікація соціологічних законів.
9. Історія виникнення і специфіка.
10. Поняття, особливості та значення теорій середнього рівня.
11. Класифікація соціологічних теорій середнього рівня.
12. Сучасні теорії середнього рівня.
13. Розвиток уявлень про суспільство в історії соціологічної думки.
14. Поняття суспільства, його головні ознаки та структурні елементи.
15. Типологія суспільств.
16. Характерні особливості сучасного суспільства. Розвиток суспільств.
17. Розкрийте сутність та основні елементи соціальної структури.
18. Які існують основні концепції соціальної структури?
19. Соціальна стратифікація: поняття та види.
20. Назвіть види і форми соціальної мобільності.
21. Сутність, причини і основні теорії соціальних змін.
22. Які існують види і форми соціальних змін?
23. Соціальний прогрес і соціальні зміни.
24. Інновації як соціальний процес і джерело соціальних змін.
25. Розкрийте поняття особистості. Особливості соціологічного аналізу особистості.
26. Соціологічна структура та типи особистості.
27. Соціалізація особистості: сутність, агенти, етапи та моделі.
28. Соціальний статус і соціальні ролі особистості.
29. Розкрийте зміст і характерні ознаки соціальної взаємодії.
30. Соціальні норми і цінності: поняття, види і функції.
31. Мораль і право як основні регулятори соціальної поведінки.
32. Девіантна поведінка як соціальне явище.

33. Ідея динамізму соціальних процесів в історії соціології
34. Природа та класифікація соціальних процесів.
35. Соціальні процеси, протиріччя і конфлікти.
36. Соціальні рухи, їх природа та типи.

8.Рекомендована література

Основна література

- 1.Внутридисциплинарная матрица социологии // Добренков В.И., Кравченко А.И. Социология: В 3-х т. Т.1.-М.: ИНФРА_М, 2000.-С.39-64.
- 2.Галузева соціологія // Основи соціології ч.ІІ. Курс лекцій / за ред. В.Г.Городяненка.-Дн-вськ, 1996 – 148 с.
- 3.Городяненко В.Г. Теории среднего уровня: место в структуре социологического знания и тенденции развития (Историографический анализ на материалах стран СНГ) // Социология: теория, методы, маркетинг.-2001, №4.-С.187-202.
- 4.Давидюк Г.П. Социологические законы // Социол. исслед. - 2001. – №6 – С.96-103.
- 5.Динамика социальных процессов // Зборовский Г.Е. Общая социология. Учебник. 3-е изд., дополн.-М.: Гайдарики, 2004. – С.527-539.
- 6.Загальна соціологія. Хрестоматія / Уклад.: д-р іст.наук, проф. В.Г.Городяненко, канд.іст.наук С.В.Легеза. За ред. проф. В.Г.Городяненко. – Д.: ДНУ, 2006.–516 с.
- 7.Капитонов Э.А. Социология XX века. – Ростов-на-Дону: Феникс, 1996.- С.273-285.
- 8.Кутуев П. Проблематика сучасного соціологічного знання // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2009. - № 2. – С.144-156.
- 9.Кутуев П. Соціологія: історичні витоки та сучасні трансформації // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2009. - № 3. – С.183-197.
- 10.Соціологія і психологія: навч. посіб. / [Пачковський Ю.Ф., Хоронжий А.Г., Коваліско Н.В., Городняк І.В. та ін.]; за ред. Пачковського Ю.Ф. – К.: Каравела, 2009. – 760 с.
- 11.Черниш Н.Й. Соціологія: Підручник за рейтингово-модульною системою навчання. –
- 12.Вид. 5-е, доп. – К. Знання, 2009. – 468 с.

Додаткова література

13. Абель Т. Социология: Основы теории / Пер. с польск. В.П.Макаренко. – М.: Вузовская книга, 2003 – 191 с.
- 14.Ануфриев Е.А. Социальный статус и активность личности. – М., 1984.
- 15.Аржоманд С.А. О ключевых проблемах современной социологии: Пер. с англ. // Социологические исследования. – 2000. - №2. – С. 125-126.
- 16.Бабосов Е.М. Структура и методология социологии / Е.М.Бабосов // Личность, культура, общество. – 2001. – т.3., вып. 4.
- 17.Головаха Е.И., Панина Н.В. Социальное безумие. История, теория и современная практика.-К.: Абрис, 1994.-168 с.
- 18.Гончаренко О. Перетин концепцій соціальних змін Т.Парсонса та І.Валлерстайна // Наукові записки. Т.19. Соціологічні науки.- К.: Видавничий дім “КМ Академія”, 2001.- С.29-33.
- 19.Городяненко В.Г. Проблемы систематизации и классификации теорий среднего уровня // Проблемы розвитку соціологічної теорії.-Наукові доповіді і повідомлення І-ої Всеукраїнської соціологічної конференції.-К., 2001.-С.319-321.
- 20.Закони і категорії соціології // Соціологія: Підручник для студентів вищих навчальних закладів / За ред. В.Г.Городяненка. – К.: ВЦ “Академія” – 2005. – С. 13-18.
- 21.Зборовский Г.Е. Еще раз о реальных проблемах современной социологии // Социол. исслед. – 1999. - №6. – С.100-104.
- 22.Зборовский Г.Е. Общая социология: Учебник. 3-е изд., испр. и доп. – М.: Гайдарики, 2004.
- 23.Зборовский Г.Е. Социологическая теория и отраслевые знания // Проблемы теоретической социологии.-СПб.: Петрополис, 1994.-С.110-118.

- 24.Злобіна О.Г. Категорія “особистості” у системі понять соціологічної теорії // Соціологія: теорія, методи, маркетинг.-2002.-№ 2.
- 25.Злобіна О.Г., Тихонович В.О. Суспільна криза і життєві стратегії особистості.-К., 2001.
- 26.Знанецкий Ф. Метод социологии // Социальные и гуманитарные науки. Р.Ж. «Социология» - 1994. - №4.
- 27.История теоретической социологии: В 4-х т./Отв. Ред. и сост. Ю.Н.Давыдов. – М., 2002.
- 28.К.: Ін-т соціології НАН України, 2001-2009.
- 29.Королько В., Танчер В. Глава IX. Основные направления современного социологического теоретизирования // Социология: теория, методы, маркетинг. – 1999. - №1. – С. 138-161.
- 30.Костенко Н., Макеєв С. Місце і час соціології // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2008. - № 1. – С.11-27.
- 31.Коэнен – Хуттер Ж. Актуальные проблемы социологии и их развитие: [Ст. проф. фак. Социол. Женев. Ун-та] // Социологические исследования. – 1998. - № 8 – С. 130-133.
- 32.Кравченко С.А., Мнацаканян М.О., Покровский Н.Е. Социология: парадигмы и темы. М., 1998. С.51-63, 429-462.
- 33.Култыгин В.П. Мировое социологическое общество на рубеже тысячелетий // Социол. исслед. – 1998. - №2. – С. 15-27.
- 34.Култыгин В.П. Тенденции в европейской социологической теории начала XXI века // Социол. исслед. – 2001. - №8. – С. 21-31.
- 35.Куценко О. Україна у трансформаційних процесах: Quo vadis? // Соціологія: Теорія, методи, маркетинг. – 2007. - № 1. – С.18-32.
- 36.Лапин Н.И. Предмет и методология социологии. / Н.И.Лапин // Социол. исслед. – 2003. - №8. – С. 106-119.
- 37.Лукашевич М.П., Туленков М.В. Спеціальні та галузеві соціологічні теорії: Навч.посібник.-К.: МАУП, 2004.
- 38.Нейл Дж. Смелзер. Проблеми соціології. Георг-Зімелевські лекції, 1995 / Пер. з англ. В.Дмитрук. – Львів: Кальварія.
- 39.Немировский В.Г. Общая социология. Учебн.пособие.-Ростов н/Д: Феникс, 2004.- С.87-122.
- 40.Основні галузі соціологічного знання // Соціологія: Підручник для студентів вищих навчальних закладів / За ред. В.Г.Городяненка.-К.: ВЦ “Академія”, 2005.-С.216-463.
- 41.Особистість у системі соціальних зв'язків // Соціологія. Підручник для студентів вищих навчальних закладів / За заг.ред. В.Г.Городяньска.-К., 2002.
- 42.Попова И.М. Социология. Введение в специальность: Учебник. – К.: Тандем, 1997. – С. 127-150.
- 43.Посткоммунистические трансформации: Векторы, измерения, содержание. – Харьков: 2000. – 608 с.
- 44.Роберт Мертон. Социальная теория и социальная структура (фрагменты) / Под общей ред. В.В.Танчера. – К.: Ин-т социологии, 1996.
- 45.Романовский Н.В. Новое в социологической теории и практике: [По материалам одноименной конференции, Москва, окт. 1999] // Социологические исследования. – 2000. - №2.
- 46.Сартр Ж.П. Проблемы метода. – М., 1994.
- 47.Сірий Є.В. Соціологія: загальна теорія, історія розвитку, спеціальні та галузеві теорії / Навч.посібник.-К.: Атіка, 2004.-480 с.
- 48.Сорокин П.А. Человек. Цивилизация. Общество.-М.:1992.-С.373-424.
- 49.Социальные движения // Волков Ю.Г., Добренъков В.И., Нечипуренко В.Н., Попов А.В. Социология: Учебник / Под ред. Проф. Ю.Г.Волкова.-Изд. 2-е, испр. И дополн.- М.: Гардарики, 2000.-С.458-468.
- 50.Социальные изменения // Волков Ю.Г., Добренъков В.И., Нечипуренко В.Н., Попов А.В. Социология: Учебник / Под ред. проф. Ю.Г.Волкова.-Изд. 2-е, испр. и дополн.- М.: Гардарики, 2000.-С.413-468.
- 51.Социальные изменения // Зборовский Г.Е. Общая социология. Курс лекций. 3-е изд., дополн.- Екатеринбург, 2004.-С.528-530.

52. Социальные изменения // Немировский В.Г. Общая социология: Учебное пособие.- Ростов-на-Дону: Феникс, 2004.-С.196-240.
53. Социальные отношения. Типы социального поведения // Вебер М. Избранные произведения.- М., 1990.
54. Социальные процессы // Фролов С.С. Социология. - М.: «Логос», 1996.-С.274-284.
55. Социальные процессы и управление. Горький: Изд. ГУУ, 1982.-117 с.
56. Социологические парадигмы о социальных изменениях в мире // Социологические парадигмы и темы. Курс лекций для высших учебн. завед.- М.: МГИМО-Университет, 1997.-С.324-347.
57. Социологические теории «среднего уровня» и специфика методов изучения социальных явлений // Основы социологического знания. Учебное пособие ч.І.-Барнаул, 1992.-С.31-67; ч.ІІ.-1995.-С.36-47.
58. Социология «среднего звена» Р.Мертон // Капитонов Э.А. Социология XX века.-Ростов-на-Дону: «Феникс», 1996.-С.198-204.
59. Социология на пороге XXI века: новые направления исследований / Под ред. С.И.Григорьева, Ж.Кознен-Хуттера. – М., 1998.
60. Социология. Наука об обществе. Учебное пособие.-Харьков, 1996.-С.382-347.
61. Соціальні зміни та соціальні процеси // Соціологія: підручник для студентів вищих навчальних закладів / За ред. В.Г.Городяненка.-К.: ВЦ “Академія”, 2005.-С.157-175.
62. соціології НАН України, 2004. – 244 с.
63. Соціологічна наука і освіта в Україні: Зб.наук.праць / Укл. В.І.Судаков, Н.В.Туленков. – К.: МАУП, 2000. – Вип.1. – 380 с.
64. Соціологічні теорії середнього рівня // Лукашевич М.П., Туленков М.В. Соціологія. Базовий курс: Підручник.-К.: Каравела, 2005.-с.183-307.
65. Соціологія: Навчальний посібник для тих, хто вивчає проблеми соціального управління / Під заг. ред. В.В.Буреги, О.В.Мазурика. Вид. друге, доп. та перероб. – Донецьк: “Норд-компьютер”, 2005. – 384 с.
66. Соціологія: Підручник для студентів вищих навчальних закладів / За ред. В.Г.Городяненка – К.: ВЦ “Академія”, 2005.-560 с.
67. Соціологія: терміни, поняття, персоналії. Навчальний словник-довідник / За заг.ред. В.М.Пічі.- К., Лбвів, 2002.
68. Тамаш П. Последователи или активные деятели? Социологи в реальном отображении преобразований // Наука та наукознавство – 2002. - № 4 – С. 47-58.
69. Танчер В. І. Валерстайн про виклики соціології XXI століття: запрошення до дискусії //
70. Танчер В. Соціологія та ідеологія в ракурсі постмодерного мислення // Соціологія: теорія, методи, маркетинг – 2000. - №4. – С. 125-132.
71. Танчер В.В. Валерстайн про виклики соціології XXI століття: запрошення до дискусії // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2002. - №3. – С. 59-60.
72. Тарасенко В.І., Іваненко О.О. Проблема соціальної ідентифікації українського суспільства (соціотехнологічна парадигма). – К.: Ін-т соціології НАН України, 2004. – 576 с.
73. Теория общества: фундаментальные проблемы: Сб./Пер. с нем., англ./ Вступ. ст., сост. И общ. ред. А.Ф.Филиппова. – М., 1999.
74. Тофлер А. Третья хвиля. – К.: Всесвіт, 2000. – 480 с.
75. Тощенко Ж.Т. Социология: пути научной реформации // Социол. исслед. – 1999 – №7. – С.3-15.
76. Україна на зламі тисячоліть: Історичний екскурс, проблеми, тенденції та перспективи. – К.: МАУП, 2000. – 384 с.
77. Хуткий Д., Хмелько В. Макросоціологічний підхід до виокремлення основних підсистем сучасної світової системи суспільств // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2008. - №3. – С.42-56.
78. Ценностно-нормативная регуляция социального поведения в современном обществе. // Общая социология: Учебн.пособие / Под общ. ред. проф. А.Г.Эфендиева.-М.: ИНФРА-М, 2000.-С.387-417.

79. Человек и общество: Хрестоматия. – К.: Ин-т социологии НАН Украины, 1999. – 336 с.
80. Штомпка П. Социология социальных изменений. – М.: Аспект Пресс, 1996 – 416 с.
81. Шульга М.О. Соціальний ареол особистості // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2002. – №2.
82. эмпирии. – К.: Ін-т соціології НАН України, 2007. – 512 с.
83. Юлдашев Л.Г. Новые горизонты теоретической социологии // Социол.исслед. – 2000. – №8. – С. 144-150.
84. Ядов В. Теоретическая социология в России: проблемы и решения // О-во и экономика. – 1999. – №3/4. – С. 312-322.
85. Ядов В.А. Социальная теория в попытках выхода из кризисного состояния // Социология. – 1998, №3. – С. 11-14.
86. Ядов В.А. Стратегия социологического исследования. Описание, объяснение, понимание социальной реальности. – 7-е изд. – М.: Добросвет, 2003 – с. 53-68.
87. Якуба Е.А. Социальные нормы как регуляторы взаимодействия // Совр. общество – 1994. – №4. – С. 130-138.

3.4. РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «УКРАЇНСЬКА ПРОТОСОЦІОЛОГІЯ» (К.І.Н., ДОЦ. ЛАПАН Т.Д.)

1. Опис навчальної дисципліни «Українська протосоціологія»

<i>Найменування показників</i>	<i>Галузь знання, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень</i>	<i>Характеристика навчальної дисципліни</i>
Кількість кредитів-4	Галузь знань – 0301 – соціально-політичні науки	
Модулів-2	Напрямок – 6.030301 «Соціологія»	Рік підготовки: перший
Загальна кількість годин-144	Спеціальність «Соціологія»	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 3 самостійна робота - 8	Освітньо-кваліфікаційний рівень: бакалавр	Семестр: I
		Лекцій – 36 год.
		Семінарських занять – 18 год.
		Самостійна робота – 90 год.
		ІНДЗ: 1 на студента
		Вид контролю: іспит

Мета та завдання. Розвиток української соціології має свою специфіку, яка пов'язана з особливостями історичного та культурного розвитку України, політичної ситуації, інституціоналізації соціології і т.ін. Соціологія віддзеркалює риси певного суспільства, його історію, культуру, особливу ментальність, традиції, своєрідне світосприйняття людей. А оскільки кожна нація, країна мають свою історію, культуру, духовні корені, то, безперечно, в соціологічній думці відбиваються ознаки цієї неповторності, особливості специфічного культурно-історичного досвіду. Тобто кожна національно укорінена соціологія неодмінно відображає певний історико-культурний контекст, росте на тільки її властивих підвалинах, має свої етнокультурні чи регіональні особливості, іншими словами, розвивається на національно-культурному ґрунті. Тому дуже важливо показати досягнення української думки у галузі, власне, соціологічної проблематики, розкрити її зв'язок з розвитком світової соціології.

Мета курсу полягає у тому, щоб дати поглиблену, впорядковану у відповідності до хронологічного принципу характеристику концептуального змісту найважливіших авторських

теорій, які творять «золотий фонд» української соціологічної думки. Мета навчального курсу полягає у вивченні історії розвитку соціологічних ідей на терені України, відтворенні контексту розвитку української соціології, а також розгляді співвідношення національного, регіонального, європейського і загальнодисциплінарного у соціологічній думці, яка формувалася на українському ґрунті.

Досягнення вказаної мети і цілей передбачає вирішення наступних завдань:

- здійснити систематичний аналіз змісту концепцій, які є домінантними орієнтирами інтелектуального розвитку української соціологічної теорії;
- описати і проаналізувати комплекс явних і латентних (історичних, соціокультурних і світоглядних) засад окремих концепцій і дослідницьких підходів, які були опрацьовані окремими авторами і науковими школами у контексті еволюції західної соціологічної думки і мали вплив на українську соціологію;
- охарактеризувати базові концепти теоретичної соціології: основні поняття, які конструюють проблемне поле класичного суспільно-наукового дискурсу;
- сформувати і розвинути у майбутніх спеціалістів історико-соціологічну культуру, схильність до історико-соціологічної рефлексії і евристичних навичок «соціологічної уяви»;
- сприяти розширенню інтелектуального світобачення студентів як в галузі історії соціології, так і соціальних наук, загалом;
- вдосконалити навички роботи з творами українських соціологів, а також навички критичного осмислення соціологічних теорій;
- здобути досвід участі у дискусіях з теоретичних питань історії української соціології;
- аналізувати концепції українських авторів при написанні індивідуальних робіт з різних тем курсу;

Вимоги до знань та вмінь. Студент повинен:

Знати основні етапи розвитку соціології; основи українських соціологічних концепцій, основних представників соціологічних шкіл і напрямів, головні праці цих авторів; історію розвитку категоріально-понятійного апарату науки;

Вміти грамотно висвітлювати суть різних соціологічних концепцій, критично оцінювати їх; використовувати ретроспективний аналіз при аналізі різних історичних епох; обґрунтовувати використання ідей класиків соціології для опису і пояснення різних явищ і ситуацій соціальної дійсності; приймати участь у дискусіях з теоретичних проблем соціології; вміти науково коректно полемізувати з колегами та аргументувати свої твердження; розкривати зміст діяльності діячів різних епох; визначати та аналізувати передумови, причини виникнення соціології як науки, основні етапи розвитку української соціології

Місце в структурно-логічній схемі спеціальності. Нормативна навчальна дисципліна «Українська протосоціологія» є складовою циклу професійної підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр». Даний курс є базовим, нормативним курсом у системі професійної соціологічної підготовки, яка має за мету сформувати і структурувати загальний обсяг знань студентів про історію розвитку соціологічних ідей.

3. Структура навчальної дисципліни «Українська протосоціологія»

№	Назва тем змістовних модулів	Кількість годин		
		Лекції	Семінарські заняття	Самостійна робота
МОДУЛЬ 1				
Передумови формування української соціологічної думки				
1.	Вступ до курсу «Історія української соціології» Лекція 1-2 Особливості формування та становлення	4		

	соціологічної думки в Україні			
2.	Семінар 1 Українська соціологія: у пошуках традицій		2	
3.	Лекція 3 Протосоціологічні ідеї часів Київської Русі	2		10
4.	Семінар 2 Генеза протосоціологічних ідей у княжу добу		2	
5.	Лекція 4 Зародження елементів соціологічного знання в епоху Відродження (ранні гуманісти Юрій Дрогобич, Павло Русин, Станіслав Оріховський)	2		
6.	Лекція 5 Соціальне значення Острозького культурно-освітнього центру	2		
7.	Лекція 6 Соціальні функції козацтва. Братства як специфічний соціальний інститут	2		10
8.	Семінар 3 Соціетальна проблематика козацької доби		2	
9.	Лекція 7 Українське бароко. Києво-Могилянська академія. Морально-етична проблематика у творах професорів Києво-Могилянської академії	2		10
10.	Лекція 8: Соціальна філософія Г. Сковороди	2		
11.	Семінар 4: Соціальні питання у творчості Ф. Прокоповича та Г. Сковороди.		2	
12.	Лекція 9 Соціокультурні процеси в Україні XVIII-поч. XIX ст. Ідеї природного права у суспільній думці України (Я. Козельський, І. Шад, П. Лодій)	2		10
13.	Семінар 5 Вітчизняні соціокультурні процеси XVIII-початку XIX ст. та їх вплив на національну свідомість		2	
14.	Лекція 10 Кирило-Мефодіївське братство про актуальні соціальні проблеми українського суспільства	2		
15.	Семінар 6 Праці Кирило-Мефодіївського братства в галузі суспільствознавства. Філософія української національної ідеї		2	
16.	Лекція 11 Емпіричні дослідження на території України	2		
МОДУЛЬ 2				
<i>Українська соціологія др. пол. XIX - п. п. XX ст.</i>				
17.	Лекція 12 Вітчизняна соціологічна думка у XIX - на поч.	4		
18.	Лекція 13-14 Формування та розвиток української академії Женецький гурток Соціологічні погляди М. Драгоманова	4		15
19.	Семінар 7 Вітчизняна соціологічна думка у к. XIX-на поч. XX Політична соціологія М. Драгоманова		2	
20.	Лекція 15 Соціолінгвістика О. Потебні	2		10
21.	Семінар 8 Соціологічні погляди О. Потебні		2	
22.	Лекція 16 Соціологічні погляди І. Франка	2		10
23.	Семінар 9 Соціологічна проблематика у творчості І. Франка.		2	
24.	Лекція 17 Соціологічна думка в Україні та Росії на поч. XX ст. Б. Кістяківський та його проект створення наукової соціології	4		15
	ВСЬОГО	36	18	90

4. Тематика лекційних занять

№	Назва змістового модуля/теми	Кількість годин
1.	Вступ до курсу «Історія української соціології» Лекція 1-2 Особливості формування та становлення соціологічної думки в Україні	4
2.	Лекція 3 Протосоціологічні ідеї часів Київської Русі	2

3.	<u>Лекція 4</u> Зародження елементів соціологічного знання в епоху Відродження (ранні гуманісти Юрій Дрогобич, Павло Русин, Станіслав Оріховський)	2
4.	<u>Лекція 5</u> Соціальне значення Острозького культурно-освітнього центру	2
5.	<u>Лекція 6</u> Соціальні функції козацтва. Братства як специфічний соціальний інститут	2
6.	<u>Лекція 7</u> Українське бароко. Києво-Могилянська академія. Морально-етична проблематика у творах професорів Києво-Могилянської академії	2
7.	<u>Лекція 8:</u> Соціальна філософія Г. Сковороди	2
8.	<u>Лекція 9</u> Соціокультурні процеси в Україні XVIII-поч. XIX ст. Ідеї природного права у суспільній думці України (Я. Козельський, І. Шад, П. Лодій)	2
9.	<u>Лекція 10</u> Кирило-Мефодіївське братство про актуальні соціальні проблеми українського суспільства	2
10.	<u>Лекція 11</u> Емпіричні дослідження на території України	2
МОДУЛЬ 2 <i>Українська соціологія др. пол. XIX - н. п. XX ст.</i>		
11.	<u>Лекція 12-13</u> Вітчизняна соціологічна думка у XIX - на поч. XX ст	4
12.	<u>Лекція 14-15</u> Формування та розвиток української академічної соціології. Женевський гурток Соціологічні погляди М. Драгоманова	4
13.	<u>Лекція 16</u> Соціолінгвістика О. Потебні	2
14.	<u>Лекція 17</u> Соціологічні погляди І. Франка	2
15.	<u>Лекція 18</u> Соціологічна думка в Україні та Росії на поч. XX ст. Б. Кістяківський та його проект створення наукової соціології	2

5. Програма навчальної дисципліни «Українська протосоціологія»

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1.

Передумови формування української соціологічної думки

Лекція 1-2. Особливості формування та становлення соціологічної думки в Україні

Структура курсу. Завдання курсу. Місце курсу у системі соціологічних дисциплін. Проблематика. Основні джерела та особливості роботи з ними. Текстологічний аналіз джерел. Характеристика форм індивідуальної та колективної учбової діяльності передбачених програмою. Вимоги до курсу. Форми контролю. Тестування. Специфіка написання рефератів і самостійних робіт, їх тематика. Література.

Історія української соціології як предмет вивчення. Місце історії української соціології в системі соціологічного знання. Предмет соціології та історії соціології. Проблема періодизації історії української соціології та можливі критерії виділення періодів в історико-соціологічному процесі. Роль визначних соціологів у процесі розвитку історії української соціології. Особливості розвитку соціології у різних країнах. Особливості розвитку української соціології. Досягнення української думки у галузі соціальної проблематики.

Українська соціологія: суспільно-історичний та ідеологічний контексти розвитку. Для чого і чому потрібна сьогодні національна українська соціологія? Що ж таке українська соціологія? Чи вона справді була та існує? Питання “відродження” української соціології. Проблема спадковості в українській соціології. **Універсальне та національне** в українській соціології.

Історія соціальної та історія соціологічної думки: загальне та особливе. Взаємозв'язок, взаємозумовленість історії соціології та історичної соціології. Історична соціологія у структурі

соціологічного знання. Знання та методи **ретроспективного дослідження** соціальних процесів минулого. Досвід ретроспективного аналізу. Ретроспективне пізнання в соціології: деякі гносеологічні та методологічні проблеми.

Основні концепції походження суспільства. Типологізація суспільств. Формацийний і цивілізаційний підходи до періодизації історії. Еволюційний та революційний шляхи розвитку суспільства.

Найдавніші суспільства: мисливці і збирачів на території України. Скотарські та аграрні суспільства на території України.

Лекція 3. Протосоціологічні ідеї часів Київської Русі

Традиційне суспільство. Характер суспільного ладу. Характер участі членів суспільства в управлінні його справами. Панівний характер економічних відносин. Загальний характер організаційно-технологічного рівня. Структура зайнятості населення. Характер поселень. Рівень і масштаби освіти. Характер розвитку наукових знань.

Виникнення елементів протосоціологічного знання в Україні. Соціальний зміст міфологічних уявлень і епосу. Початок уявлень про людину, суспільство, соціальні відносини в міфології та епосі слов'ян. Перші літературні джерела: «слова», «повчання», «проповіді», «патерики», «житія святих». Соціальні ідеї літописів Русі-України XI-XII ст. Переписи на Русі. Утворення Київської держави та початок формування нової системи соціальної диференціації суспільства. Вплив християнства на східну цивілізацію і культуру. Зміна в світоглядному плані від космогонії до християнської релігії. Соціально-нормативна основа християнського світогляду. Зріст економічних, політичних та культурних зв'язків з іншими народами – засвоєння візантійської та західноєвропейської культури, взаємного пристосування християнства та язичництва, які привели до своєрідного синтезу. Розвиток уявлень про соціальні норми, започаткування елементів наукових знань у добу Київської Русі. Політична єдність Київської Русі та формування цілісного світогляду й ментальності руського народу.

Лекція 4. Зародження елементів соціологічного знання в епоху Відродження (ранні гуманісти Юрій Дрогобич, Павло Русин, Станіслав Оріховський)

Історичний контекст виникнення та розвитку української суспільної думки: історичні події та реакція на них провідних українських мислителів. Історичні пам'ятки Київської Русі, Галицько-Волинського князівства, Великого князівства Литовського: закони тих часів та літописи. Поступова втрата впливу Русі на діяльність Великого князівства Литовського, зростання могутності Речі Посполитої, Брестська унія та обумовлена нею політизація української суспільної свідомості у XVI – XVII столітті.

Протосоціологічні знання середньовіччя і епохи Відродження та їх вплив на розвиток вітчизняної протосоціології. Формування ідеології гуманізму у Західній Європі. Переорієнтація світогляду із держави як організму на особистість як творчу силу. Значення творчості гуманістів Відродження для розвитку соціального пізнання. Зміна соціально-культурної ситуації в Україні у XIV-XV ст. Ідеї неоплатонізму та ісихазму в українській культурі. Внесок українських інтелектуалів у розвиток гуманістичних ідей.

Лекція 5. Соціальне значення Острозького культурно-освітнього центру

Берестейська унія (1596 р.) та її соціальні наслідки. Релігійна полеміка. Роль православної церкви у боротьбі за суверенітет і цілісність України та її народу. Соціальне значення діяльності К. Острозького (1526-1608) – розвиток освіти, Острозька колегія. Проблеми національної еліти у творчості М. Смотрицького.

Лекція 6. Соціальні функції козацтва. Братства як специфічний соціальний інститут

Козацтво як специфічний феномен української історії. Причини виникнення козащини. Розгляд козацтва в різних ракурсах: як соціальної спільності, елементу соціальної структури, як військової організації, як своєрідного соціального інституту. Зріст ролі козацтва у суспільному

житті країни. Козацькі реєстри України. Історичні процеси на території України 16-17 ст. та їх роль у розвитку соціального знання та просвітництва.

Виникнення братств. Братства як специфічний соціальний інститут в Україні к. 16-17 ст., їх освітня, ідеологічна та культурно-виховна функції. Іван Вишенський про соціальні проблеми України. Послання І. Вишенського.

Лекція 7. Українське бароко. Києво-Могилянська академія. Морально-етична проблематика у творах професорів Києво-Могилянської академії. Розуміння людини та історії у їхніх творах

Інституційні реформи П. Могили, їх значення для розвитку просвіти та культури. Соціальні наслідки культурно-просвітницької діяльності П. Могили. Соціальна проблематика у творчості Лазаря Барановича. Ідеї єдності України та народу.

Києво-Могилянська академія та їх вплив на стан національної культури, просвіти, науки, на еволюцію української національної свідомості. «Апокрисис» Х. Філарета. Соціально-політичні концепції вчених Києво-Могилянської академії (П. Могила, С. Яворський, Ю. Кониський, Ф. Прокопович). Соціальні питання у творчості Ф. Прокоповича. Специфіка концепції суспільного договору та природного права. Соціально-етичні погляди Г. Сковороди.

Лекція 8. Соціальна філософія Г. Сковороди

Етапи життєвого і творчого шляху Г. Сковороди (1722 – 1794). Особливості стилю мислення.

Автор концепції “сродної” (спорідненої) праці, оригінальної тривимірної і двошарової будови Всесвіту.

Протосоціологічні ідеї у творчості Г.С.Сковороди. Структура суспільства, роль у ньому різних верств населення. Причини соціальної нерівності у суспільстві. Можливості досягнення кожною людиною щастя. Ідеал людської поведінки, мислення і діяльності. Причини та передумови широкого спектру асоціальної девіантної поведінки у суспільстві. Характеристика типових станів і ознак людської маси (натовпу).

Лекція 9. Соціокультурні процеси в Україні XVII-початку XIX ст. та їх значення у розвитку національної свідомості. Ідеї природного права у суспільній думці України (Я. Козельський, І. Шад, П. Лодій)

Нові тенденції в історико-культурному процесі в Україні та їх вплив на формування національної свідомості і менталітету народності. Політичні, економічні та соціальні наслідки Переяславської ради для України. Проблеми відродження державної та національної незалежності. Конституція П. Орлика та її соціальне значення для еволюції самосвідомості українського народу. Соціальні проблеми в козацьких літописах. «Історія Русів»: специфіка твору. Розвиток української історичної науки на професійній основі: «Історія Малоросії» Д. Бантиш-Каменського, «История Малороссии» М. Маркевича.

Соціологічні ідеї в творах українських просвітників (Я. Козельського, С. Десницького, П. Лодія, М. Полетики, І. Шада).

Лекція 10. Кирило-Мефодіївське братство та його значення у розвитку національної ідеології й актуальних соціальних проблем українського суспільства

Соціально-економічні та політичні передумови формування і розвитку української суспільної думки 19 ст. Запізніла індустріалізація українських земель у складі Російської імперії.

Соціально-політичні погляди Кирило-Мефодіївського товариства (М. Костомаров, М. Гулак, Т. Шевченко, П. Куліш, В. Білозерський). Соціальна проблематика у програмних документах братства. «Книга буття українського народу». Обґрунтування місії України у житті слов'янських народів. Особливості культурно-історичних процесів в Україні. Його політичні, соціальні та наукові цілі. Проект політичної організації слов'янських народів у прокламації «До братів українців» М. Костомарова. Антикріпосницька та національно-визвольна ідеологія братства. Значення творчості Т. Шевченка для розвитку національної свідомості та боротьби за державну незалежність.

Концепції розвитку українського суспільства представників народницьких шкіл М. Костомарова, О. Лазаревського, О. Подолинського, М. Драгоманова, Ф. Вовка. Вплив на них ідей О. Конта та Г. Спенсера.

Внесок філософів О. Строніна, П. Юркевича, С. Головацького, І. Федоровича у розвиток соціології в Україні. В. Лесевич про з'ясування сутності соціології.

Лекція 11. Емпіричні дослідження на території України

Визначення «емпірична соціологія». Історія емпіричних обстежень. Емпіричні соціальні дослідження у Європі. Переписи населення на Русі. Козацькі реєстри.

Причини інтенсивного розвитку емпіричних соціальних досліджень у ХІХ ст. Проблема статистичних досліджень у творчості Д. Журавського.

Розвиток етнографічних досліджень, їх соціальні та пізнавальні чинники. Народна творчість як джерело історичної пам'яті народу. Проблема державності, культури і мови українців у 19 ст.

Дослідження звичаїв, побуту українського народу М. Маркевичем. Значення діяльності «Руської трійці» для розвитку української мови та літератури в Галичині. Український фольклор як джерело соціології. Українська література і публіцистика як джерело соціології.

Соціальне значення етнографічних матеріалів для формування громадської думки та розвитку національної свідомості, вивчення та збереження культурної спадщини українського народу. Соціальні дослідження В. Антоновича. Його твір «Бесіди про часи козацтва в Україні».

МОДУЛЬ 2

Українська соціологія др. пол. ХІХ - п. п. ХХ ст.

Лекція 12-13. Вітчизняна соціологічна думка у ХІХ ст.

60-70-і рр. ХІХ ст - ранні вітчизняні *соціологічні* студії. Соціологічна проблематика у творчості українських науковців-гуманітаріїв і правознавців. Поява і поширення перших вітчизняних соціологічних робіт в Україні. Домінування напрямку *позитивізму*.

Вплив загальноєвропейських (і світових) тенденції на українських науковців. Асиміляція та популяризація західноєвропейських ідей на українських теренах.

Український позитивіст **Олександр (Олександр) Іванович Стронін** (1826 – 1889 рр.) Спроби емпірично дослідити і теоретично сформулювати загальні соціологічні закони. Праці “История и народ” – 1869 р., “История общественности” - 1886 р. та інші. Натуралістичний підхід до суспільних явищ. Механіцизм. Суспільні системи (державна, сім'я, громада тощо) пірамідальні. У верхівці піраміди - активна меншість („аристократія”), внизу – більшість („демократія”), посередині – шар честолюбців („тимократія”). Соціологічні закони у будь-якій соціальній організації подібні. Питання „соціальних патологій”, прогресу, суспільного руху. Оперував фізичними, механічними, геометричними термінами – “центр ваги”, “трикутник”, “рівновага і стійкість”, “коливання”, “падіння”. Вчитель М. Драгоманова.

Володимир Вікторович Лесевич (1837 – 1905 рр.). Загальнометодологічне визначення соціології як науки у системі гуманітарного знання. Предмет соціології - *суспільність* взагалі – не тільки суто людська. Проблеми прогресу. Соціологічні методи: спостереження, накопичення емпіричних даних, компарація (співставлення). Прогрес - рух людства до ідеалу. Ідеал - *людяність*. Розумова діяльність як умова прогресу. Три стадії розвитку людства – теологічна, метафізична і позитивна.

Іван Васильович Лучинський (1845 – 1918 рр.), професор Київського університету, історик. Аналіз базової структури суспільства і законів його розвитку. Соціологічні закони з даних історії та біології. *Закон поколінь*, за яким попереднє неодмінно впливає на наступне. Соціально-атомістичні погляди на соціальну структуру. Суспільство – це агрегати та індивіди-атоми, які у своїй активності виходять з мотивів індивідуального характеру. Сформулював *біологічний закон*, на основі потягів індивідів.

Український позитивіст **Микола Якович Грот** (1852 – 1899 рр.), професор Ніжинського історико-філологічного інституту (працював також у Московському, Новоросійському університетах). Питання прогресу і регресу. Сутність соціології у системі наук. Принципи

розвитку наук про *неорганічні* → *органічні* → *надорганічні* явища. Праця “До питання про класифікацію” (1884). Відмінність між психологією і соціологією. Питання побудови соціології як науки: 1. Суспільні і філологічні науки. 2. Соціальна етика і наука про мистецтво. 3. Політична історія і релігієзнавство. 4. Юридичні та економічні науки.

Концепція суспільного розвитку: шлях прогресу – енергетичні зміни у природі (і, відповідно, у суспільстві); шлях регресу – зворотні наслідки; шлях інгресу – якісних перетворень не відбувається – суспільство усталене, його потенції перебувають на одному сталому рівні.

Індивідуальна активність (мотиви та цілі) як джерело динаміки суспільних відносин.

Максим Максимович Ковалевський (1851 – 1916 рр.) - історик, історик соціології, етнограф, політичний діяч – ліберал. Навчався у Харківському університеті. Освіта у Західній Європі. Акадeмік Петербурзької академії наук. Очолював редакцію енциклопедичного видання “Украинский народ в его прошлом и настоящем”.

Особисте знайомство з провідними соціологами заходу (Г. Спенсером, К. Марксом, Г. Тардом, Е. Дюркгеймом, Р. Вормсом та іншими), Лекції у ряді провідних університетів США, Європи і Росії. Серед численних наукових “Современные социологи” (1905 рік), “Очерки развития социологических учений” (1906 рік), “Современные французские социологи” (1913 рік). Організаційна робота у рамках Наукового товариства імені Т.Шевченка (НТШ).

Соціологія це наука про суспільний розвиток. Питання соціального прогресу і солідарності. Солідарність - це універсальний закон прогресивного розвитку соціуму, його порядків, суспільних інститутів. Суспільний прогрес - це предмет “*генетичної соціології*”. Основні позиції генетичної соціології у праці “Очерки происхождения и развития семьи и собственности”.

Виступав проти суб’єктивістського підходу у соціології. Впроваджував методологічний принцип неупередженості тлумачення суспільного життя.

Михайло Іванович Туган-Барановський (1865 – 1919 рр.) український економіст. Соціологічні пошуки навколо питань соціального розвитку, соціальної стратифікації і класової боротьби. Виділяв такі класи: наймані працівники, капіталісти і землевласники. Основою соціального розвитку є господарство. Господарство – сукупність людських дій, спрямованих на перетворення природного світу, утворення матеріальних і духовних об’єктів для задоволення потреб. Застосовував термінологію марксизму. Критикував напрям, обстоюючи позиції неокантіанства.

Лекція 14-15. Формування та розвиток української академічної соціології. Женевський гурток. Соціологічні погляди М. Драгоманова

Діяльність товариства «Громада». Женевський гурток українських соціологів. Характерні риси розвитку української соціології к. XIX – поч. XX ст. М. Зібер «Нариси первісної економічної культури». Економічна та історична соціологія М. Зібера. Антропологеографічні соціологічні розвідки С. Рудницького. Соціологічні погляди С. Подолинського і Ф. Вовка.

Пропаганда положень вироблених західною соціологією. Поширення позитивізму. Вплив еволюціонізму, органіцизму, соціал-дарвінізму на наукові пошуки українських дослідників. Засвоєння, а не продукування нових ідей українськими вченими. Некритичний підхід до положень висунутих західними соціологами.

Дослідження «Женевського гуртка» українських вчених. Часопис «Громада», поява самосійних соціологічних українських праць. С. Подолинський: поєднання марксистських та соціал-дарвіністських поглядів.

М. Драгоманов – фундатор української соціології. Інтелектуальні та інституційні передумови виникнення соціології в Україні.

Вплив поглядів О. Конта та Г. Спенсера на творчість М. Драгоманова. Коло соціологічних зацікавлень М. Драгоманова – соціальні зміни, співвідношення історії та соціології, питання національності, проблема прогресу. Специфіка предмету соціології та її методу. Сутність і значення історико-порівняльного методу в соціології, принцип багатофакторного аналізу суспільних явищ. Концепція соціальної еволюції, революції та прогресу. Погляд на український історичний процес. Історичний контекст української громади та сучасні підходи до її розуміння.

Політична соціологія М. Драгоманова. Проблема влади у творчості вченого. Форми державного устрою. Концепція державного федералізму. Самоврядування і централізм. Лібералізм

М. Драгоманова. Націоналізм та космополітизм М. Драгоманова. Етичний соціалізм Драгоманова.

Основні твори «Чудацькі думки про українську національну справу», «Що таке українофільство?»

Лекція 16 Соціолінгвістика О. Потебні

Історія соціолінгвістичних досліджень. Форми існування мови. Білінгвізм. Мовна ситуація в Україні. Сучасні дослідження мовної ситуації в Україні.

Становлення української соціолінгвістики. Методи соціолінгвістичних досліджень. Мова як евристична діяльність. Мова як інтегруючий індикатор етносу, чинник розвитку його самобутньої культури, світосприйняття та менталітету. Цивілізація як наслідок взаємодії культур. Критика політики денаціоналізації та можливостей єдиної загальнолюдської мови як процесів, що загрожують розвитку загальнолюдської культури.

Лекція 17. Соціологічні погляди І. Франка

Етапи життєвого і творчого шляху І. Франка. Праці з соціологічної проблематики: “Про соціалізм”, “Наука та її становище щодо працюючих класів”, “Про працю”, “Що таке поступ?”, “Мислі о еволюції в історії людськості”.

Вплив позитивізму на творчість І. Франка. Предмет соціології людина як суспільна істота, еволюція суспільства, розвиток праці і культурних проявів (ідей, вірувань, техніки, артефактів тощо). Завдання соціології допомогти народові усвідомити власну мету.

Єдність законів розвитку природи і суспільства. Рушійна сила еволюції (у тому числі, соціальної) – боротьба за існування. Згодом, еволюція – це єднання людей у кооперативному раціональному здобуванні духовних і матеріальних потреб. Погляди на владу як результат поділу праці, а не власності.

Марксистські погляди на суспільну еволюцію, її стадійність у творчості І. Франка. Форма прогресивного поступу не революція, а “суспільна реформа”. Уникав остаточних висновків про майбутню або кінцеву форму суспільного ладу.

Лекція 18 Соціологічна думка в Україні та Росії на поч. ХХ ст. Б. Кістяківський та його проект створення наукової соціології

Загальні тенденції розвитку соціології на території Російської імперії.

Етапи життєвого і творчого шляху **Богдана Олександровича Кістяківського** (1868 – 1920 рр.) Професор Київського університету, академік, завідувач кафедри соціології Всеукраїнської Академії наук.

Відмежування соціології від соціальної філософії і психологізму. Сфера соціологічних зацікавлень - методологія соціологічної науки, право як соціальне явище.

Соціологія як самостійної наука можлива після вирішення трьох основних проблем:

по-перше, питання про те, як *утворювати* соціально-наукові поняття;

по-друге, з’ясування *вірного причинно-наслідкового зв’язку* у поясненні соціальних явищ і,

по-третє, визначення *норм* соціального життя.

Правові норми не є тотожними формально відбитим нормам у правничих документах. Висновок про необхідність поглибленого дослідження права як соціального явища, правових уявлень народу, групи тощо. Соціологія права.

Праці Б.Кістяківського “Суспільство і індивід” (1899), “Соціальні науки і право: нариси з методології соціальної науки і загальної теорії права” (1916 рік).

5. Тематика семінарських занять

№	Назва змістового модулю/теми	Кількість годин
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1.		
Передумови формування української соціологічної думки		
1.	Тема: Українська соціологія: у пошуках традицій	2
2.	Тема: Генеза протосоціологічних ідей у княжу добу	2

3.	Тема: Соціетальна проблематика козацької доби	2
4.	Тема: Соціальні питання у творчості Ф. Прокоповича та Г Сковороди.	2
5.	Тема: Вітчизняні соціокультурні процеси XVIII-початку XIX ст. та їх вплив на національну свідомість	2
6.	Тема: Праці Кирило-Мефодіївського братства в галузі суспільствознавства. Філософія української національної ідеї	2
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. <i>Українська соціологія др. пол. XIX - п. п. XX ст.</i>		
7.	Тема: Вітчизняна соціологічна думка у к. XIX-на поч. XX Політична соціологія М. Драгоманова	2
8.	Тема: Соціологічні погляди О. Потебні	2
9.	Тема: Соціологічна проблематика у творчості І. Франка.	2

Модуль 1

Передумови формування української соціологічної думки

Семінар 1: Українська соціологія: у пошуках традицій

1. що таке соціологія?
2. що вивчає історія соціології?
3. чи є соціологія національною наукою?
4. що таке українська соціологія?
5. що є універсальним і специфічним в соціології?
6. що вивчає історія соціології та історична соціологія?
7. чому українська соціологія перебуває у пошуках своїх традицій, а також у їх відродженні?
8. якою є періодизація української соціології?

Семінар 2: Генеза протосоціологічних ідей у княжу добу

1. Типи суспільств.
2. Становлення та розвиток соціального знання стародавнього світу та його вплив на розвиток вітчизняної протосоціології.
3. Протосоціологічні ідеї у княжу добу:
 - а Соціальна проблематика у культурі Київської Русі.
 - б Основні соціальні інститути України-Руси в епоху Середньовіччя та їх особливості.
 - с Соціальна структура суспільств за Київської Русі.
 - д Емпіричні дослідження Середньовічної епохи. Переписи на Русі.

Додаткові завдання:

1. Як Ви уявляєте собі появу соціального контролю у стародавньому суспільстві?
2. На прикладі реальних історичних діячів проаналізуйте роль особистості у процесі соціальних змін.

Семінар 3: Соціетальна проблематика козацької доби

1. Зміна соціально-культурної ситуації в Україні у XIV-XV ст.
2. Українські гуманісти епохи Відродження.
3. Полемічна література.
4. Роль братських шкіл в Україні.
5. Українське бароко. Діячі Києво-Могилянської академії.

Додаткові завдання:

1. Деякі вчені вважають, що поширення у вітчизняній культурі поглядів представників **ісихазму** засвідчує наявність в ній передренесансних ідей. Чи мають вони рацію?
2. Що Вас приваблює у позиції Івана Вишенського, а що на Ваш погляд, заслуговує на критичну оцінку?
3. Що дає підставу розглядати погляди професорів Києво-Могилянської академії як виплід культури українського бароко?
4. Курси з різних дисциплін, які читалися у Києво-Могилянській академії, створювались на зразок курсів західноєвропейських університетів. Що являли вони собою – зразок популяризації в українській культурі здобутків західноєвропейської університетської філософії чи результат оригінальної творчості, що використовує досягнення тогочасної філософської думки? Якщо Ви погоджуєтесь з другою тезою, то в чому полягала оригінальність поглядів киево-могилянських професорів?

Семінар 4: Соціальні питання у творчості Ф. Прокоповича та Г. Сковороди

1. Суспільний статус і світоглядна позиція Ф. Прокоповича.
2. Проблеми антропології, етики та політичної філософії у творчості Ф. Прокоповича.
3. Етапи життя і творчого шляху Г. Сковороди.
4. Особливості стилю мислення Г. Сковороди (стиль мислення «барокової людини»).
5. Причини суспільного розшарування у творах Г. С. Сковороди.
6. Ідея «сродної праці» та «нерівної рівності» Г. Сковороди.
7. Концепція тривимірності світу Г. Сковороди.

Теми доповідей

1. Соціальний ідеал для Г. Сковороди.
2. Розуміння щастя у концепції Г. Сковороди.
3. Принцип самопізнання у концепції Г. Сковороди.

Семінар 5: Вітчизняні соціокультурні процеси XVII - поч. XIX ст. та їх вплив на національну свідомість

1. Нові тенденції в історико-культурному процесі в Україні XVII - поч. XIX ст.
2. Витоки національної свідомості.
3. Формування історіографії та її значення для розвитку національної свідомості / Роль і значення козацьких літописів для українського суспільства. Філософія історії – новий етап у розвитку соціального пізнання.
4. Соціологічна проблематика у творчості Я. Козельського.
5. Розуміння І. Шадом проблем людини і свободи.
6. П. Лодій про походження і роль держави у суспільному житті.

Семінар 6: Соціальні питання у працях Кирило-Мефодіївського братства.

1. Соціально-політичне та культурно-історичне значення «Книг Битія українського народу».
2. Історіософська концепція М. Костомарова.
3. Концепція «хуторянства» М. Куліша.
4. Соціальні питання у творчості Т. Шевченка.

МОДУЛЬ 2

Українська соціологія др. пол. XIX - п. п. XX ст.

Семінар 7: Політична соціологія М. Драгоманова

1. Предмет і методи соціології у концепції М. Драгоманова.
2. Структура суспільства у концепції М. Драгоманова.
3. Причини суспільного прогресу у М. Драгоманова, О. Конта і Г. Спенсера.
4. Питання соціальної еволюції та соціальної революції у творчості М. Драгоманова.
5. Основні риси федералізму М. Драгоманова.

Семинар 8: Соціологічні погляди О. Потебні

1. Зв'язок мови і мислення у концепції О. Потебні.
2. Обґрунтування Потебнею впливу мови на світосприйняття і менталітет народу.
3. Проблеми нації та національної культури у спадщині О. Потебні. Питання денационалізації етносу.
4. Майбутнє суспільство із спільною загальнолюдською мовою і культурою (згідно з концепцією О. Потебні).

Семинар 9: Соціологічна проблематика у творчості І. Франка

1. Основні етапи розвитку суспільства в творчості І. Франка.
2. Розуміння Франком ролі держави та влади у житті суспільства.
3. Характеристика Франком ідей марксизму.
4. Модель майбутнього суспільства у Франка.
5. Питання еміграції у творчості І. Франка.

7. Самостійна робота

№	Назва змістового модулю/ теми	Кількість годин
МОДУЛЬ 1. <i>Передумови формування української соціологічної думки</i>		
1.	Особливості формування, розвитку та досліджень історії соціологічної думки в Україні Протосоціологічні проблеми, ідеї, вчення часів Київської Русі.	10
2.	Соціальна думка к. XV-XVII ст.	10
3.	Соціокультурні процеси в Україні XVIII- п.п. XIX ст.	10
4.	Український фольклор, література і публіцистика як джерело соціології	10
МОДУЛЬ 2. <i>Українська соціологія др. пол. XIX - п. п. XX ст.</i>		
6.	Вітчизняна соціологічна думка у к. XIX-на поч. XX . Соціологічні погляди М. Драгоманова.	15
7.	Соціологічні погляди О. Потебні.	10
8.	Соціологічні погляди І. Франка	10
9.	Соціологічні погляди Б. Кістяківського	15
Всього:		90

МОДУЛЬ 1.*Передумови формування української соціологічної думки***Завдання для самостійної роботи до теми 1**

1. Проаналізуйте специфіку розвитку соціальної та соціологічної думки в Україні.
2. Розкрийте можливості ретроспективного соціологічного аналізу для дослідження соціальних проблем минулого.
3. Історія соціології та історія соціальної думки: загальне та особливе.
4. Історична соціологія: проблеми і перспективи.
5. Історизація – закономірність розвитку соціологічної теорії.
6. Соціологічна думка України на тлі світової соціології.
7. Трактування суспільства у структурному функціоналізмі.
8. Трактування суспільства у конфліктологічній парадигмі.
9. Трактування суспільства в інтеракціоністській парадигмі.
10. Назвіть основні періоди та етапи у розвитку соціологічного знання.

11. Як Ви уявляєте появу соціального контролю у стародавньому суспільстві?
12. На прикладі реальних історичних діячів проаналізуйте роль особистості у процесі соціальних змін.
13. Охарактеризуйте соціальний статус жінки в період Київської Русі.
14. У чому полягало значення християнства для розвитку науки і культури в Київській Русі?
15. Перелічіть праці видатних українських мислителів, які належать до витоків вітчизняної протосоціології.
16. Чому в соціології велике значення має вивчення витоків соціальних процесів та явищ?
17. Розкрийте особливості розвитку самосвідомості людей часів Київської Русі.
18. Київська Русь на європейському тлі, загальні особливості слов'янського етногенезу.
19. Основні заняття і суспільні відносини населення, релігійні вірування.

Завдання для самостійної роботи до теми 2

1. Раціоналізм і розвиток реформаційної ідеології в Україні у к. XVI-п. п. XVII ст..
2. Раціоналістична критика схоластичних ідей Стефана і Лаврентія Зизанія.
3. Критика в Україні теократичних ідей католицизму.
4. Утвердження ідей ренесансного гуманізму в Україні у к. XVI-п. п. XVII ст.
5. Громадянський гуманізм. Культ пам'яті.
6. У чому полягала специфіка українського козацтва як соціальної спільноти, військової організації та соціальної інституції?
7. Петро Могила і Київський колегіум.
8. Діяльність Києво-Могилянської академії.
9. Братські школи в Україні. Острозька школа колегіум.
10. Розбіжність релігійних декларацій і щоденних практик українців на зламі XVI-XVII ст.
11. Два ментальні стереотипи української шляхти: «чоловік добрий» і «чоловік злий».
12. Війни реальні ті війни уявні: Хмельниччина очима сучасників.
13. Біля витоків української ідентичності.
14. Соціальне обличчя шляхти перед Хмельниччиною.
15. Доля панської верстви у суспільних змінах к. XVI-XVII ст.
16. Проблеми дослідження української еліти Гетьманщини (1650-1830).
17. Українська еліта у XVIII ст.. та її інтеграція в російське дворянство.
18. Розвиток малоросійської самосвідомості і українське національне будівництво.
19. Шляхетська демократія в часи самодержавства: політичні погляди Григорія Полетики.
20. Окресліть політичний устрій Війська Запорізького, чому воно вважається республікою?
21. Назвіть основні принципи виховання української молоді за часів козацької доби.
22. Яким чином українське козацтво захищало православ'я і чому?
23. Розкрийте народотворчу роль релігійних братств.
24. Яким способом Києво-Могилянська академія впливала на консолідацію українського народу?
25. Охарактеризуйте феномен релігійних братств.
26. Яким чином братства та інші організації відігравали функції консолідації народу? Перерахуйте напрямки їх діяльності.
27. Які потужні чинники загалом протидіяли культурній і церковній експансії, амальгамації у розглянутий період?

Завдання для самостійної роботи до теми 3

1. У чому полягає концепція Г.С.Сковороди тривимірності світобудови?
2. У чому, за Г.С.Сковородою, полягає сенс людського життя, шлях до щастя?
3. Як Сковорода пояснював феномен суспільного розшарування?
4. Як Г.С.Сковорода характеризував «юрбу»?
5. Розкрийте загальний зміст концепцій "сродної" праці і "нерівної рівності" ?
6. Який соціальний фактаж містить Конституція П.Орлика?
7. Яка протосоціологічна проблематика аналізувалася вітчизняними науковцями у XVII – XVIII ст.?
8. Чому українська історіографія вказаного періоду може вважатися методологічно зрілою?

9. Ідеї природного права та суспільного договору в українській суспільній думці к. XVIII – ПОЧ. XIX СТ.

Завдання для самостійної роботи до теми 4

1. Окресліть спектр соціальних фактів, які містяться у “Енеїді” І.Котляревського.
2. Назвіть передумови появи української літературної мови та її значення для процесу націотворення.
3. В яких політичних умовах протікало вітчизняне наукове життя у XVIII - XIX сторіччі?
4. У чому, на думку тогочасних вчених, полягає особливість ментальності українців? (автор - на вибір студента).
5. Які передумови були сформовані у XIX ст. для подальшого розвитку української соціологічної науки?
6. Які культурологічні дослідження проводилися на матеріалі українського етносу і як їх результати вплинули на подальше формування вітчизняної соціології?

МОДУЛЬ 2.

Українська соціологія др. пол. XIX - п. п. XX ст.

Завдання для самостійної роботи до теми 5

1. Представникам яких наук належать перші вітчизняні праці соціологічного спрямування? Чим пояснюється це явище?
2. М. Драгоманов прямував у руслі класичної європейської традиції, яку репрезентував позитивізм. Водночас він пропонував власні оцінки й ідеї в площині соціального пізнання, критикував слабкості органістичної теорії. На важливості яких чинників у аналізі соціальних фактів наголосив учений?
3. Дотримуючись позитивістської інтерпретації суспільного розвитку як закономірного процесу, що має певну логіку, Драгоманов цю логіку обґрунтовував ідеєю соціального прогресу. Який зміст український соціолог вкладав у розуміння прогресу?
4. Які основні складові суспільного прогресу? У чому відмінність між розумінням соціального прогресу М. Драгоманова і О. Конта?
5. Початки українського позитивізму.
6. У чому полягає специфіка соціологічних поглядів О.Строніна?
7. Назвіть і охарактеризуйте типи суспільного розвитку за М.Гротом.
8. У чому виявлявся вплив ранніх позитивістських концепцій на соціологічні погляди українських вчених?
9. Як М.Ковалевський визначав поняття суспільного "прогресу" і "порядку"?

Завдання для самостійної роботи до теми 6-7

1. О. Потебня та І. Франко: соціопсихологічна школа.
2. Обґрунтування зв'язку мови і мислення у концепції О. Потебні.
3. Процес денаціоналізації у концепції О. Потебні.
4. Чому до числа українських соціологів відносять І.Я.Франка?
5. Необхідність всебічних статистичних досліджень народного життя у концепції І. Франка.
6. Проаналізуйте основні напрями дослідження І. Франком соціальної структури суспільства.
7. Причини еміграції українців в концепції І. Франка.

Завдання для самостійної роботи до теми 8

1. У своїх працях Б. Кістяковський велику увагу приділяв аналізу основних понять соціальних наук, обґрунтуванню наукових засад соціологічного дослідження. Які основні три умови для досягнення науковості в соціології запропонував учений?
2. Місце права у соціологічній концепції Кістяківського.
3. Проблема цінності у соціології Б. Кістяківського.

8. Контроль засвоєння знань студентами протягом семестру

Принципи оцінювання роботи студентів на семінарських заняттях. Оцінювання знань студентів на семінарському занятті проводиться за 5-ти бальною системою. На занятті пропонується якісне оцінювання знань студентів шляхом виставлення балів від «1» до «5». Позначення «0» виставляється студентові за відмову від відповіді на занятті через невідповідність або через відсутність на занятті без поважної причини, що впливатиме на його підсумкову рейтингову оцінку в кінці семестру. Кожен студент зобов'язаний взяти активну участь не менше як на одній третині семінарських занять, проведених у групі впродовж семестру.

Пропущене з поважних причин заняття студент може «відпрацювати» у формі, визначеній викладачем та кафедрою.

Модульний контроль. Упродовж семестру будуть проведені дві модульні контрольні, кожна з яких оцінюватиметься за 10-ти бальною системою. Максимальна кількість балів за цей вид роботи – 20.

Якщо за результатами модульно-рейтингового контролю студент отримав **менше 31 бала**, то він не допускається до іспиту і вважається таким, що не виконав усі види робіт, які передбачаються навчальним планом на семестр з даної дисципліни. Такий студент має змогу скласти екзамен за талоном № 2, але для цього він повинен виконати передбачене кафедрою завдання.

Оцінювання участі студентів у навчальних заняттях

№	Форма участі студента у навчальних заняттях	Максимальна кількість балів
1.	Модульна контрольна робота (двічі протягом семестру, письмово)	10X2=20 балів
2.	Письмове реферування літератури	10 балів
3.	Презентації, участі у дискусіях на семінарських заняттях	Від 1 до 10 балів (всього 20 балів)
<i>РАЗОМ протягом семестру</i>		<i>50 балів</i>
<i>Оцінка за іспит</i>		<i>50 балів</i>
ЗАГАЛОМ		100 балів

ПИТАННЯ

для модульного контролю

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1

1. Що таке «українська соціологія»? Чи можна вести мову про національну науку?
2. Протосоціологічне та соціологічне знання як елементи соціальної науки.
3. Розкрийте особливості соціального знання в Україні.
4. Універсальне та специфічне у розвитку суспільно-політичної і соціальної думки в Україні та світі.
5. Протосоціологічний та академічний періоди у розвитку соціологічного знання в Україні.
6. Проаналізуйте основні періоди та етапи історії розвитку соціологічної думки України.
7. Протосоціологічний період охоплює хронологічно часи Київської Русі до сер. XIX ст. Назвіть його основні етапи, а також охарактеризуйте їхні особливості.
8. Можливості ретроспективного соціологічного аналізу в дослідженні соціальної проблематики минулого.
9. Вплив християнства на розвиток духовного життя Київської Русі.
10. Суспільно-політичні ідеї «Слова про закон і благодать» Іларіона та «Повчання дітям» Володимира Мономаха.
11. Літописи та «Руська правда» як джерела до вивчення соціальної структури Київської Русі.

12. У чому полягає зміст поняття «ретроспективний аналіз» в історії соціології?
13. Соціальна проблематика у духовній культурі Київської Русі.
14. Соціальна структура суспільства за Київської Русі.
15. Основні соціальні інститути України-Русі епохи Середньовіччя та їх особливості.
16. Особливості розвитку українського суспільства у 15-16 ст.
17. Козацтво як соціальна верства.
18. Братства як соціальний інститут.
19. Найбільш впливові братства, напрями їх діяльності, значення для розвитку протосоціології.
20. Національна еліта 16-18 ст., її значення для консолідації українського народу.
21. Розвиток Просвітництва в Україні. Острозька академія та її діячі.
22. Церква та її роль у національному відродженні. Рух за реформи церкви та освіти.
23. Полемічна література, основні культурно-політичні орієнтації.
24. Суспільно-політична проблематика у працях письменників-полемістів.
25. Критика соціальної несправедливості та соціальний ідеал І. Вишенського.
26. Охарактеризуйте внесок українських інтелектуалів у розвиток гуманістичних ідей (Ю. Дрогобич, М. Русин, С. Оріховський).
27. Що Вас приваблює у концепції І. Вишенського, а що, на Вашу думку, заслуговує на критичну оцінку?
28. Розкрийте ідеї природного права та суспільного договору в українській суспільній думці к. XVIII-поч. XIX ст.
29. Проаналізуйте у творчості українського вченого С. Оріховського положення про природне право і суспільний договір.
30. Проблеми соціального життя українського суспільства в полемічній літературі к. 16-п.п. 17 ст. Христофор Філарет.
31. Охарактеризуйте українське Просвітництво.
32. Просвітницькі ідеї та соціальні проблеми в творчості І. Гізеля, Л. Барановича, Й. Кононовича-Горбацького.
33. Концепція суспільного договору та природного права Ф. Прокоповича.
34. Проблема «суспільство і особа» у творчості Г. Сковороди.
35. Що таке концепція «сродної праці» і «нерівної рівності»?
36. Г. Сковорода про соціальні умови реалізації природних задатків людини.
37. Козацькі літописи як ознака формування історичної самосвідомості.
38. «Історія Русів» і проблема національної ідентичності українців.
39. П. Могила про демократизацію церкви і суспільного життя.
40. Що дає підстави розглядати погляди професорів Києво-Могилянської академії як виплід культури українського бароко?
41. Чим завдячує Г. Сковорода Києво-Могилянській академії? Що спільного і в чому відмінність поглядів Г. Сковороди та його вчителів – професорів Києво-Могилянської академії?
42. Г. Сковорода жив так, щоб перед смертю мати право сказати: «Світ ловив мене та не спіймав». Що, на Вашу думку, у життєвому прикладі Г. Сковороди є гідним наслідування, а що – ні?
43. Чому і якою мірою є підстави залучити до історії української протосоціології спадщину німецького філософа Й. Шада?
44. Суспільно-політичні ідеї Я Козельського, Й. Шада, П. Лодія.
45. Який соціальний фактаж містить Конституція П. Орлика?
46. Окресліть спектр соціальних фактів, які містяться у «Енеїді» В. Котляревського.
47. У чому полягає зміст української національної ідеї? Джерела її формування.
48. Значення Кирило-Мефодіївського братства для формування українського соціально-політичного світогляду.
49. «Книга буття українського народу» Костомарова як маніфест прав української нації.
50. М. Костомаров про дві руські народності.
51. Роль і значення Т. Шевченка для розвитку самосвідомості українського народу.
52. «Хуторянська» ідея у концепції національної культури П. Куліша.
53. Відмінності української ментальності від інших слов'янських народів у працях українських науковців.

54. Етнографічні матеріали як основа для становлення української соціології.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2.

1. Діяльність українських філософів-позитивістів: О. Строніна, В. Лесевича, І. Лучинського, М. Грота.
2. Ідеї та діяльність М. Драгоманова в українській соціології к. XIX-поч. XX ст.
3. Соціологічна творчість І. Франка.
4. Проект створення наукової соціології Б. Кістяківським.
5. Соціологічна діяльність М. Ковалевського в контексті української, російської та світової соціології.
6. Генетична соціологія М. Грушевського.
7. Організаційна діяльність М. Грушевського по інституціоналізації української соціологічної науки.
8. Специфіка української соціологічної думки др. пол. XIX-поч. XX ст.
9. Вплив західноєвропейської соціології на становлення української соціології.

9. Іспит

Іспит, згідно з рішенням Вченої ради факультету, проводиться у письмовій формі, з наступним обговоренням, за участю викладачів, які вели семінарські заняття.

Структура екзаменаційного білета: екзаменаційний білет складається з двох частин. Перша – тестові питання (10 тестових завдань, 20 балів), покликана продемонструвати знання студентами головних положень курсу; друга – два теоретичні питання (по 15 балів кожне), де враховуватиметься розуміння суті основних ознак і тенденцій розвитку українського суспільства, вміння критично осмислювати теоретичні положення курсу та логічно і грамотно їх викладати.

ТЕСТИ

до навчальної дисципліни «Українська протосоціологія»

1. Вкажіть на час витоків соціального пізнання в Україні:
IX-XIII ст.;
XIV-XV ст.;
XIX – XX ст.;
XVI – XVIII ст.
2. Назвіть твори, де знаходимо сліди-елементи соціологічної думки в Україні X-XIII ст.:
«Слово о законі і благодаті», «Повчання дітям», «Руська правда», «Повість минулих літ», «Пчела»;
«Природне право», «Писцєві книги», «Ходіння», «Слово о полку»;
козацькі реєстри в Україні, «Моління Данила Заточника»;
козацькі літописи.
3. Назвіть час, коли на Русі було проведено перший перепис населення:
у 1257 р. за часів татаро-монгольського панування;
у XV ст.;
у середині XIV ст.;
у 1345 р.
4. З'ясуйте, яке значення мала реформа короля Стефана Баторія для козацтва як соціального стану:
реєстровому козацтву було надано соціальний статус вільного стану;
козацтво зникло як соціальний стан;
козацтво не отримало жодних привілеїв від польської корони;
кількість козаків була скорочена із 10 тис. до 6 тис. осіб.
5. Вкажіть авторів, що розробляли теорію природного права і суспільного договору в українській суспільній думці:
Я. Козельський, І. Шад, П. Лодій;
Я. Козельський, М. Драгоманов, О. Бочковський;
П. Могила, М. Драгоманов, О. Бочковський;

І. Вишенський, Ф. Прокопович, П. Лодій.

6. Назвіть автора вислову “пізнай себе”:
Г. Сковорода;
В. Антонович;
І. Вишенський;
Володимир Мономах.
7. Вкажіть, яку назву дістала концепція М. Куліша:
хуторянства;
федералізму;
лібералізму;
утопічного соціалізму.
8. Назвіть автора статті “Дві руські народності”:
М. Костомаров;
Б. Кістяківський;
М. Драгоманов;
М. Грушевський;
П. Куліш.
9. У літературі, присвяченій цьому мислителю, його називали «харківським Діогеном», «українським Сократом», «селянським просвітником», «містиком», «пантеїстом», «непослідовним матеріалістом». Про кого ж з авторів йдеться?
Т. Шевченка;
М. Костомарова;
І. Вишенського;
Г. Сковороду;
Ф. Прокоповича.
10. Наслідком якої історичної події є виникнення так званої «полемічної літератури»?
Берестейської унії;
Переяславської ради;
Люблінської унії;
Гадяцької угоди.
11. Переважна більшість вітчизняних мислителів XVIII ст.:
є тематично спільними з європейськими, прагнули розвинути концепцію “природного права”, помірковано пропагували ідеї свободи, рівності, архаїчності абсолютної монархії тощо;
діяли в ідеологічному руслі російського царизму, ідейно його підтримуючи;
аналізували причини масових народних збурень, суспільних конфліктів.
12. Назвіть основні періоди в історії розвитку соціологічної думки України:
протосоціологічний, класичний, офіційний;
протосоціологічний, академічний;
протосоціологія епохи становлення, розвитку та розпаду Київської Русі;
становлення і розвиток соціологічного знання (80-рр. XIX ст. – 20-ті рр. XX ст.);
протосоціологічний, період зародження соціології 30-і рр. XIX ст., класичний;
посткласичний.
13. Знайдіть відповідність між вказаним прізвиськом і періодом. У якому хронологічному періоді розгорталася діяльність наступних вчених, громадських чи державних діячів, які формували соціологічну думку України?
Станіслав Оріховський академічний XIX ст.
Володимир Мономах протосоціологічний, козацька доба, 18 ст.
Олександр Потебня протосоціологічний 18 ст.
Стефан Зизаній протосоціологічний, становлення Київської Русі 5-15 ст.
Іван Вишенський протосоціологічний, козацька доба, 16-17 ст.
Петро Могила протосоціологічний, козацька доба, 16 ст.
Інокентій Гізель протосоціологічний, козацька доба, 16-17 ст.

Григорій Сковородапротосоціологіний 15 ст.

14. Для гуманітарної науки XVII – XIX століть був характерний:

пошук найоптимальнішої державної форми і визначення стратегічних векторів політичної спрямованості руху Російської імперії;
активний збір ентузіастами етнографічних матеріалів і різних жанрів народного фольклору – соціально-побутових, історичних, козацьких, чумацьких пісень, дум, міфів, легенд, апокрифів, казок, магічних культів, прислів'їв, казок і т.ін., що допомагало відстоювати національну самобутність;
обидва названі варіанти;

15. Передумови для виникнення самобутньої вітчизняної соціологічної традиції виникли:

у середині XIX ст.;
на початку XX ст.;
у кінці XX ст.;
існували завжди.

16.Протосоціологічний період розвитку соціологічної думки в Україні охоплює хронологічний проміжок:

епоху становлення, розвитку та розпаду Київської Русі;

період козацької республіки;

добу відродження України;

епоху становлення, розвитку та розпаду Київської Русі – добу відродження України (сер. XIX ст.);

епоху становлення, розвитку та розпаду Київської Русі – добу відродження України (сер. XIX ст.) – ранньорадянський період – радянський період – сучасний період.

17.Діяльність Києво-Могилянської академії репрезентована плеядою видатних мислителів.

Вкажіть, яких саме:

С. Яворський, П. Могила, Ф. Прокопович, І. Гізель, Й. Кононович-Горбацький, Г. Щербицький, Я. Козельський;

С. Яворський, П. Могила, Ф. Прокопович, І. Гізель, Й. Кононович-Горбацький, Г. Сковорода, Ю. Дрогобич;

С. Яворський, П. Могила, Ф. Прокопович, І. Гізель, Й. Кононович-Горбацький, Г. Щербицький, І. Вишенський;

С. Яворський, П. Могила, Ф. Прокопович, Г. Кониський, С. Калиновський, Й. Шад; Р.Оріховський; Ю. Рутенець.

18.Назвіть причину виникнення широкої релігійної і громадської полеміки 16-17 ст.?

релігійний, культурний і політичний тиск з боку тогочасної Польщі;

загарбницькі набіги з боку Туреччини;

зростання впливу московської православної церкви;

вплив ідей Просвітництва.

19.Києворуське суспільство може бути традиційно поділене на такі складові:

вільні, напіввільні, невольні люди та ізгої;

буржуазія, пролетаріат, селянство, інтелігенція;

страсти – за: достатком і прибутками, залученням до владних інститутів, престижністю професії, освітою;

на касти – брахмани, вайш'ї, шудри, кшатрії.

20.Чи консолідувалася вітчизняна державна та релігійна еліта наприкінці XVI ст.? Як саме?

не можна говорити про широку консолідацію та її потужну націотворчу активність – після персоналії К.Острозького українська еліта практично поглинулася польською;

відбулася інтеграція найбільш свідомої еліти, що призвело до утворення мережі таємних товариств, релігійних братств, які здійснювали потужну націотворчу функцію;

під впливом козацького державо- і народотворчого руху, а також діяльності князя К.Острозького до українського націотворення залучилися численні представники польської, російської еліти.

21.Розвиток української літературної мови у XVII– XVIII ст.:

не відбувався тому, що вона була вже цілком сформованою і широко застосовувалася к у повсякденній практиці, так і офіційному листуванні, діловодстві;

відбувався мляво, лише після праці І.П.Котляревського “Енеїда” українська літературна мова отримала потужний поштовх до розвитку і ствердження;

практично не відбувався, становлення української літературної мови відбулося значно пізніше.

22. Переважна більшість вітчизняних мислителів XVIII ст.:

є тематично спільними з європейськими, прагнули розвинути концепцію “природного права”, помірковано пропагували ідеї свободи, рівності, архаїчності абсолютної монархії тощо;

діяли в ідеологічному руслі російського царизму, ідейно його підтримуючи;

аналізували причини масових народних збурень, суспільних конфліктів.

23. Провідною персоналією у “братстві святих Кирила і Мефодія” був:

Микола Костомаров;

Михайло Драгоманов;

Михайло Грушевський.

24. Які прояви зрілості демонструвала вітчизняна світська елітарна, політична і наукова культура у XVII – XVIII ст.?

історико-публіцистичні твори;

історико-політичні праці;

історико-етнографічні дослідження;

правничі документи;

все вищевказане.

25. Характерними рисами соціологічної думки Середньовіччя були:

церква повинна підпорядковуватися державі;

суспільний устрій обумовлено надлюдською волею;

людина є центром Всесвіту та творцем власної долі;

світська влада повинна підкорятися церкві.

26. Видатний український мислитель Г. Сковорода вважав, що:

відсутність приватної власності можливе тільки при скасуванні сім'ї;

смысл людського буття становить праця, а щастя – праця за покликанням;

запорукою стабільності у суспільстві виступає «середній клас».

27. Український вчений XVII ст. С. Роксолан-Оріховський вважав, що:

великі за розміром держави не можуть існувати без деспотичного правління, яке тільки страхом перед лютих покаранням змушує віддалені окраїни підкорятися центральній владі;

відсутність приватної власності можливе тільки при скасуванні інституту сім'ї;

королівська (державна) влада дана не Богом, а виникла внаслідок договору між людьми, які слухаються правителя добровільно.

28. Українська соціологія від європейської відрізняється тим, що базується на здобутках:

філософії, політології;

економіки, правничих наук;

історіографії, культурознавства.

29. Сучасними дослідниками вітчизняної історії соціології вказується, що поняття “соціологія” перший з українських соціологів застосував:

М. Драгоманов;

М. Грушевський;

Ф. Прокопович.

30. Населення Київської Русі аж до середини XI ст. дотримувалося системи звичаїв, які існували лише у пам'яті людей і не були ніде записані. Це дає нам підстави стверджувати, що вони жили за:

Законами;

Звичаєвим правом;

Кодексом права.

31. Наявність у суспільстві слов'ян до X ст. звичаю кровної помсти спричинена:

імпульсивністю і особливою жорстокістю русичів (як і багатьох інших народів, що існували у той час);

відсутністю у суспільстві русичів інституту держави – публічної влади, яка б могла покарати злочинця, керуючись законом;

культурними зв'язками слов'ян із народами степу, від яких і був перейнятий цей звичай.

32. Вкажіть на час витоків соціального пізнання в Україні:

IX-XIII ст.;

XIV-XV ст.;

XIX –XX ст.;

XVI – XVIII ст.

33. Назвіть твори, де знаходимо сліди-елементи соціологічної думки в Україні X-XIII ст.:

«Слово о законі і благодаті», «Повчання дітям», «Руська правда»;

«Природне право», «Писцеві книги»;

козацькі реєстри в Україні;

козацькі літописи.

34. Неповноправних людей на Русі, які через певні причини вийшли зі свого соціального середовища та втратили з ним законний зв'язок, називали

холопи;

смерди;

челядь;

ізгої.

35. Яка пам'ятка давньоруської літератури містить такі настанови?

«... Паче всього - убогих не забувайте, годуйте й подавайте сироті... не давайте сильним погубити людину... гордості не майте в серці і в умі. Старих шануй, як отця, а молодих - як братів. Лжі бережися, і п'янства, і блуду, бо в сьому душа помирає і тіло. А се вам основа всього: страх божий майте вище над усе...»

«Слово о полку Ігоревім»

«Руська правда» Ярослава Мудрого

«Повчання дітям» Володимира Мономаха

«Слово про закон і благодать» митрополита Іларіона

36. Які чинники зумовили виникнення українського козацтва в XV-XVI ст.?

прагнення влади створити регулярне військо на противагу шляхетському ополченню

посилення національного, соціального та релігійного гніту українського населення

існування масиву вільних земель, освоєння південних територій ухадниками

37. Братства в історії України - це:

корпоративні об'єднання ремісників споріднених спеціальностей у містах, що користувалися магдебурзьким правом у XV-XVI ст.

доброчинні товариства української шляхти, які опікувалися будівництвом православних храмів власним коштом у XVI ст.

об'єднання реєстрового козацтва та духовенства, які здійснювали контроль за діяльністю вищих православних церковних ієрархів у XV-XVI ст.

релігійно-громадські організації міщан при православних церквах на українських землях наприкінці XVI-XVII ст.

38. Яка організація в своїх документах задекларувала такі ідеї діяльності:

«... політичне об'єднання слов'ян є тією справжньою метою, до якого вони повинні прагнути. ... при об'єднанні кожне слов'янське плем'я [українці, росіяни, білоруси] повинно мати свою самостійність. Визначаємо, що кожне плем'я повинно мати народне правління і дотримуватися повної рівності співгромадян... Має існувати спільний Слов'янський собор з представників всіх племен. ... правило «Мета виправдовує засоби» визнається безбожним?»

Південне товариство декабристів

Кирило-Мефодіївське братство

Братство тарасівців

Руська трійця

39. Вкажіть, у якому столітті створено Києво-Могилянську академію.

XV ст.

XVI ст.

XVII ст.

XVIII ст.

40. Назвіть час, коли на Русі було проведено перший перепис населення:

у 1257 р. за часів татаро-монгольського панування;

у XV ст.;

у середині XIV ст.;

у 1345 р.

41. З'ясуйте, яке значення мала реформа короля Стефана Баторія для козацтва як соціального стану українського населення:

реєстровому козацтву було надано соціальний статус вільного стану;

козацтво зникло як соціальний стан;

козацтво не отримало жодних привілеїв від польської корони;

кількість козаків була скорочена із 10 тис. до 6 тис. осіб.

42. Основними соціальними верствами в Україні XVI ст. були:

духовенство, князі та бояри, вільні селяни-общинники, міщани, козаки;

духовенство, магнати та шляхта, вільні селяни-общинники, міщани, козаки;

духовенство, магнати та шляхта, феодально залежне селянство, вільні міщани, козаки.

43. Міста в Україні у XVI-п.п. XVII ст. могли належати:

державі (тобто королеві та Великому князеві Литовському);

державі та церкві;

церкві, магнатам і шляхті;

магнатам і шляхті;

державі, церкві, магнатам і шляхті.

44. Виберіть із переліку соціальних груп, які склали населення міст України в XVI- XVII ст. ті, представники яких були повноправними міщанами, складаючи патриціат:

священники, монахи, дідичі, робітники, капіталісти, монархи;

священники, шляхтичі, купці, дрібні та середні торговці, наймити-слуги;

шляхта, духовний сан (священники, монахи);

священники, монахи, дідичі, робітники, підмайстри, партачі.

45. Виберіть із переліку соціальних груп, які склали населення міст України в XVI- XVII ст. ті, представники яких були повноправними міщанами, складаючи поспільство:

дрібні і середні торговці, цехові майстри, дрібні купці;

партачі, наймити-слуги, жебраки, батяри (злодії), чорнороби;

священники, монахи, дідичі, робітники, підмайстри, партачі;

шляхта, духовний сан (священники, монахи).

46. Міщанами в середньовічній Україні вважали:

всіх осіб, які не належали до першого чи другого стану, проживали у місті і володіли землею та нерухомим майном (будинком, крамницею, складом тощо) у межах міських мурів;

всіх осіб, які постійно проживали в місті і володіли нерухомим майном (будинком, крамницею, складом) в межах міських мурів;

всіх осіб, які постійно проживали в місті і володіли нерухомим майном чи землею в межах міських мурів чи передмістях.

47. Соціальну групу українців, які мали ряд особливостей у побуті та звичаях і були одночасно воїнами, вільними землеробами та промисловиками, називають:

партачами;

ізгоями;

козаками.

48. Найдавнішим за часом виникнення і найвпливовішим в Україні у к. XVI-п.п. XVII ст. вважають:

Львівське та Успенське братство;

Луцьке братство;

Київське братство.

49. Українське відродження XVI- п.п. XVII ст. проявилось у:

поширенні ідей гуманізму та Реформації, розвитку шкільництва, друкарства, літератури і мистецтва;

пробудженні в українців прагнення до самовияву як нації, наслідком чого була активізація їх політичної діяльності та поширення ідеї української державності;

активізації українського козацтва і відновленні української державності.

50. Необхідну для політичної та громадської діяльності освіту до останньої третини XVI ст. українці могли здобути у:

Острозькій академії та Львівській братській школі;

Європейських університетах: Краківському, Празькому, Болонському, паризькій Сорбоні;

Києво-Могилянській академії;

Львівському університеті.

51. Юрій Котермак (Дрогобич) відомий в Україні та Європі як:

здібний полководець, один із керівників козацького війська;

відомий вчений та викладач, професор і ректор Болонського університету;

блискучий політик, один із творців Люблінської унії.

52. Серед відомих мислителів XVI- п.п. XVII ст. вкажіть імена письменників-полемістів:

Д. Вишневецький, Г. Смотрицький, Ю. Рогатинець;

С. та Л. Зизанії, М. Смотрицький, І. Вишенський;

І. Вишенський, Х. Філалет, М. і Г. Смотрицькі.

53. Афонський чернець і письменник-полеміст к. XVI-поч. XVII ст. Критикував не лише унію й католицизм, а й світську освіту, вимагаючи:

повернутися до аскетизму і простоти старохристиянських братств;

дотримуватися релігійного вільнодумства;

створення окремої помісної православної церкви.

54. Соціальною базою визвольної війни під проводом Б. Хмельницького були:

селяни, козаки, міщани;

селяни, козаки, частина міщан, українська шляхта;

селяни, козаки, міщани, духовенство.

55. Суспільство доби Гетьманщини було:

громадянським суспільством, в якому всі верстви і групи населення мали рівні права;

цілком закритим становим суспільством, у якому переходи з одного стану в інший були практично неможливі;

становим суспільством, але не цілком закритого типу; українське право визнавало можливість переходу з одного стану в інший.

56. Суспільство Гетьманщини у др.. пол.. XVII-XVIII ст. Було становим і складалося з:

магнатів, шляхти, міщан, козаків, селян;

козацької старшини і знатного військового товариства, духовенства, козаків, міщан та селян;

дворян, духовенства, козаків, міщан та селян.

57. Вкажіть авторів, що розробляли теорію природного права і суспільного договору в українській суспільній думці:

Я. Козельський, І. Шад, П. Лодій;

Я. Козельський, М. Драгоманов, О. Бочковський;

П. Могила, М. Драгоманов, О. Бочковський;

І. Вишенський, М. Шаповал, В. Старосольський.

58. Український вчений XVII ст. С. Ориховський-Роксолан вважав, що:

великі за розміром держави не можуть існувати без деспотичного правління, яке тільки страхом перед лютим покаранням змушує віддалені окраїни підкорятися центральній владі;

відсутність приватної власності можливе тільки при скасуванні сімі;

королівська (державна) влада дана не Богом, а виникла внаслідок договору між людьми, які слухаються правителя добровільно.

59. Назвіть автора вислову “пізнай себе”:

Г. Сковорода;

В. Антонович;

І. Вишенський;

Володимир Мономах.

60. Видатний український мислитель Г. Сковорода вважав, що: відсутність приватної власності можливе тільки при скасуванні сім'ї; смисл людського знання становить праця, а щастя – праця за покликанням; запорукою стабільності у суспільстві виступає середній клас.

61. «Мандруючий» філософ, педагог, автор ряду філософських трактатів і діалогів та поетичних збірок «Сад Божественних пісень», «Басні Харківські»:

Г. Сковорода;

С. Яворський;

Ф. Прокопович;

Г. Кониський.

62. У др. пол. XVII-XVIII ст. Набуло поширення старшинське літописання. Авторами найбільш відомих козацьких літописів були:

Ф. Прокопович Самовидець, Г. Грабянка;

Самовидець, Г. Грабянка, С. Величко;

Самовидець, С. Величко, І. Гізель.

63. Твором, провідною ідеєю якого є право українців, як самобутнього народу з державним історичним минулим, на державно-політичний розвиток, на автономію у Російській імперії, вважають:

Синопис;

Літопис Самійла Величка;

Історія Русов.

64. Масонські ложі, що існували в Україні у XIX-на поч. XX ст. – це:

професійні організації ремісників-будівельників, досконалих знавців своєї справи;

громадські організації, члени яких, в основному дворяни, бюули прихильниками абсолютизму і виступали проти суспільних перетворень;

таємні релігійно-етичні організації, члени яких висловлювалися за моральне вдосконалення людей і об'єднання всіх у «розумному» суспільстві на принципах братерства, рівності, взаємодопомоги і вірності.

65. Вкажіть, яку назву дістала концепція М. Куліша:

хуторянства;

федералізму;

лібералізму;

утопічного соціалізму.

66. Назвіть автора статті «Дві руські народності»:

М. Костомаров;

Б. Кістяківський;

М. Драгоманов;

М. Грушевський.

67. Українська інтелігенція називала «громадами» створювані у др. пол. XIX ст.:

-господарські організації, метою яких був спільний обробіток землі та збут сільськогосподарської продукції;

-культурно-освітні організації, які ставили своєю метою поширення національної ідеї шляхом видання книг, журналів, проведення вечорів тощо;

політичні організації, що становили своєю метою відродження української державності.

68. До основних напрямів діяльності громад у 60-ті рр. XX ст. відносять:

вивчення української історії та народної культури;

піднесення агрокультури українських селян;

організація освіти дітей та дорослих рідною мовою;

видання навчальної та художньої літератури мовою народу;

поширення прокламацій та листівок із антиурядовими заявами;

підготовка національно-визвольного повстання в Україні;

теоретичні акти проти російських чиновників-українофобів.

69. Назвіть членів «жєневського гуртка» українських вчених:

М. Драгоманов, С. Подолинський, Ф. Вовк;
Ф. Вовк, П. Юркевич, В. Лесевич.

М. Драгоманов, О. Стронін, К. Ганкевич;
С. Подолинський, І. Федорович, М. Костомаров.

70. Прихильниками і популяризаторами соціалістичних ідей серед українців у 60-80-ті рр. XIX ст. були:

В. Антонович, Т. Рильський, М. Драгоманов;
М. Драгоманов, М. Зібер, С. Подолинський;
С. Подолинський, І. Федорович, М. Костомаров, М. Зібер.

71. З-поміж наведених виберіть твердження, що розкривають погляди М. Драгоманова: розвиток будь-якого суспільства, зокрема й українського, визначає економічний чинник; завдання національного та соціального визволення в українців, збігаються; «по обставинам України тут плохий той українець, що не став радикалом (соціалістом), і плохий той радикал, що не став українцем»; революційну боротьбу в Україні очолюватиме робітничий клас, який після перемоги встановить у державі свою диктатуру; досягти своїх цілей українські радикали можуть лише «чистими руками», не відступаючи від моральних приписів.

72. З-поміж наведених виберіть твердження, що розкривають погляди М. Драгоманова: селянські общини є зародками майбутнього соціалістичного суспільства в Україні; майбутнє соціалістичне суспільство ґрунтується на діяльності державних органів, вимагає збереження міцної централізованої держави; соціалістичне суспільство ґрунтуватиметься на широкому застосуванні федеративних та самоврядівних принципів на всіх його рівнях: від сільської громади до державного управління.

73. З-поміж наведених виберіть твердження, що розкривають погляди М. Драгоманова: на території України мають проживати лише етнічні українці; українські землі мають отримати автономні права у складі демократичних федеративних Росії та Австро-Угорщини; українська держава може бути створена тільки у «вогні революцій», шляхом збройної боротьби.

74. У 80-х рр. XIX ст. київські громадівці: підтримували ідею М. Драгоманова, як таку, що визначала розвиток українського руху у контексті загальнолюдського прогресу; відкинули ідею М. Драгоманова, як надмірно радикальну, і таку, яка не відповідає умовам Російської імперії.

75. П. Куліш у 60-80-і рр. XIX ст. виступав: на підтримку народництва; з критикою народництва.

76. Видатний економіст, соціолог та громадський діяч. Викладав у Київському університеті, був членом «Громади». Автор праць «Теорія цінності та капіталу Д. Рікардо», «Д. Рікардо та К. Маркс в їх суспільно-економічних дослідженнях»:

С. Подолинський;
М. Драгоманов;
М. Зібер.

77. Вкажіть, з яких підсистем складалася структура суспільства за М. Драгомановим: матеріал - суспільство - продукти суспільної діяльності; індивідуальні і колективістські підсистеми; суспільні явища – народності – право; право і мораль – держава – суспільство.

78. Назвіть автора, у якого ключовим поняття є «федералізм»:

М. Грушевський;
Б. Кістяківський;
М. Драгоманов;
М. Шаповал.

79. Назвіть, хто першим серед українських вчених вжив поняття «соціологія»:

О. Бочковський;
 Б. Кістяківський;
 М. Драгоманов;
 І. Франко.

80. Назвіть автора роботи “Нариси первісної економічної культури”:

М. Зібер;
 Б. Кістяківський;
 М. Драгоманов;
 М. Костомаров.

81. Вкажіть, ідеї яких соціологічних напрямів були найбільш поширені в українській соціології др. пол. XIX – п. п. XX ст.

позитивізм та марксизм;
 структурний функціоналізм;
 символічний інтеракціонізм;
 психологізм.

82. Назвіть автора праць: “Про соціалізм”, “Про працю”, “Що таке поступ”, “Наука та її становище щодо працюючих класів”, “Найновіші напрямки у народознавстві”, “Мислі о еволюції в історії людськості”:

І. Франко;
 М. Драгоманов;
 М. Павлик;
 П. Куліш.

83. Назвіть автора “теорії факторів” в українській соціології:

М. Ковалевський;
 П. Сорокін;
 І. Франко;
 М. Грушевський.

84. Вагомим внеском М. Ковалевського у вітчизняну соціологію було те, що він: вважав завданням соціології є визначення домінуючого соціального чинника суспільного життя; обстоював системний підхід, стверджуючи, що не існує одного визначального соціального чинника;

стверджував, що соціальні процеси відбуваються під впливом кліматичних чинників.

85. Назвіть автора праці “Індивід і суспільство”:

М. Костомаров;
 Б. Кістяківський;
 І. Франко;
 М. Грушевський.

86. Вкажіть, кого вважають представником неокантіанства в українській соціології:

М. Шаповала;
 Б. Кістяківського;
 М. Драгоманова;
 Т. Шевченка.

87. Назвіть українського соціолога, який вивчав проблеми права, норм та цінностей:

О. Бочковський;
 Б. Кістяківський;
 М. Драгоманов;
 В. Липинський.

88. Назвіть автора “етичного соціалізму” / “етичного розуміння суспільних проблем” в українській соціологічній думці:

М. Туган-Барановський;
 С. Дністрянський;
 І. Франко;
 О. Русова.

89. Назвіть засновника Українського соціологічного інституту (1919 р.):

М. Грушевський;
 Б. Кістяківський;
 М. Драгоманов;
 В. Липинський.

90. Назвіть автора тези про те, що механізмом еволюції є конкуренція між індивідуалістичною та колективістичною тенденціями, які послідовно змінюють одна одну:

М. Зібер;
 Б. Кістяківський;
 М. Драгоманов;
 М. Грушевський.

91. Вкажіть, в якому місті зосередилися українські соціологічні студії на еміграції у 1920-30-х рр.:

Прага;
 Відень;
 Пітсбург;
 Торонто.

92. Автором праці «Початки громадянства» є:

О. Бочковський;
 Б. Кістяківський;
 М. Драгоманов;
 М. Грушевський.

93. Вкажіть, який із видів діяльності УСІ на початковому етапі його існування НЕ належав до напрямків його діяльності:

влаштування публічних лекцій;
 організація бібліотеки;
 видавнича справа;
 організація висококваліфікованих центрів соціологічних досліджень.

94. Назвіть автора праць «Спроба соціологічного пояснення народної казки», «Соціологія старовини»:

К. Грушевська;
 М. Грушевський;
 М. Шаповал;
 Ф. Савченко.

95. Назвіть засновника Українського Соціологічного Інституту у Відні:

О. Бочковський;
 Б. Кістяківський;
 М. Шаповал;
 М. Грушевський.

96. Назвіть автора тези про те, що механізмом еволюції є конкуренція між індивідуалістичною та колективістичною тенденціями, які послідовно змінюють одна одну:

М. Зібер;
 Б. Кістяківський;
 М. Драгоманов;
 М. Грушевський.

97. Назвіть автора «Початки громадянства»:

О. Бочковський;
 Б. Кістяківський;
 М. Драгоманов;
 М. Грушевський.

99. Назвіть автора праці «Спроба соціологічного пояснення народної казки», «Соціологія старовини»:

К. Грушевська;
 М. Грушевський;
 М. Шаповал;

Ф. Савченко.

100. Один із засновників Всеукраїнської Академії наук?

Б. Кістяківський.

М. Шаповал.

О. Борковський.

І. Франко

101. Як називалося київське наукове товариство, яке відіслало М. Драгоманова у відрядження у Женеву?

Громада.

Кирило-Мефодіївське товариство.

Братство Тарасівців

Хлопомани

Українофіли.

102. Соціологія цього автора отримала назву «плюралістичної»

М. Ковалевського.

М. Грушевського.

П. Сорокіна.

О. Бочковського.

103. Еволюція поглядів цього вченого пройшла шлях від психологізму до неокантіанства

М. Ковалевського.

М. Грушевського.

П. Сорокіна.

О. Бочковського.

Б. Кістяківського.

104. Механізмом еволюції вважає конкуренцію між індивідуалістичною та колективістською тенденціями, які послідовно змінюють одна одну

М. Ковалевський.

М. Грушевський.

Б. Кістяківський.

М. Драгоманов

ПИТАННЯ

на іспит з навчальної дисципліни “Українська протосоціологія”

1. Історія соціологічної думки в Україні як наукова дисципліна, її об’єкт і предмет.
2. Історія соціології та історична соціологія: проблеми і перспективи розвитку і взаємодії.
3. Історична соціологія: досвід ретроспективного аналізу.
4. Ретроспективне пізнання в соціології: гносеологічні та методологічні проблеми.
5. Українська соціологія: суспільно-історичний та методологічний контексти розвитку.
6. Історизація як закономірність розвитку соціологічної теорії.
7. Соціологічна думка України на тлі світової соціології.
8. Універсальне та національне у розвитку суспільно-політичної і соціальної думки в Україні та світі.
9. Можливості ретроспективного соціологічного аналізу в дослідженні минулого.
10. Періодизація історії української соціології.
11. Основні концепції походження суспільства.
12. Типології суспільств в соціології.
13. Найдавніші суспільства: мисливці і збирачів на території України.
14. Скотарські та аграрні суспільства на території України.
15. Трагування суспільства у структурному функціоналізмі.
16. Трагування суспільства у конфліктологічній парадигмі.
17. Трагування суспільства в інтеракціоністській парадигмі.
18. Контури державної будівлі русичів в XI ст. Зародження інституту держави.

19. Протосоціологічні проблеми, ідеї, вчення часів Київської Русі.
20. Вплив християнства на розвиток життя в Київській Русі. Зародження інституту Церкви.
21. Суспільно-політичні ідеї “Слова про закон і благодать” Іларіона та “Повчання дітям” Володимира Мономаха.
22. Літописи та “Руська правда” як джерела вивчення суспільно-політичних аспектів періоду Київської Русі.
23. Основні соціальні інститути України-Руси в епоху Середньовіччя та їх особливості.
24. Соціальна структура суспільств за Київської Русі: oratores, bellatores, laboratores.
25. Перетікання киево-руської історії.
26. Російські міфи про київську спадщину.
27. Емпіричні дослідження Середньовічної епохи. Переписи на Русі.
28. Зміни в етнічному складі мешканців упродовж XV-XV ст.
29. Зміна соціальної структури суспільства у к. XIV-XVI ст.
30. Православна та Католицька Церкви: практика співжиття вірян.
31. Середньовічні міста на території України.
32. Місто, міське право, міське населення на території України.
33. Роль і значення магдебурзького права.
34. Внесок українських інтелектуалів у розвиток гуманістичних ідей (Ю. Дрогобич, М. Русин, С. Оріховський).
35. Особливості розвитку українського суспільства у XV–XVI ст.
36. Козацтво як соціальна верства /соціальний інститут .
37. Братства як соціальний інститут.
38. Національна еліта 16-18 ст., її значення для консолідації українського народу.
39. Острозька академія та її діячі.
40. Церква та її роль у національному відродженні. Рух за реформи церкви та освіти.
41. Полемічна література, основні культурно-політичні орієнтації.
42. Суспільно-політична проблематика у працях письменників-полемістів.
43. Критика соціальної несправедливості та соціальний ідеал І. Вишенського.
44. Петро Могила про демократизацію церкви і суспільного життя.
45. Значення просвітницької, наукової та громадсько-політичної діяльності Києво-Могилянської академії.
46. Проблеми соціального життя українського суспільства в полемічній літературі кінця XVI — першої половини XVII ст.
47. Просвітницькі ідеї та соціальні проблеми в творчості І. Гізеля, Л. Барановича, Й. Кононовича-Горбацького.
48. Проблема “суспільства і особи” у поглядах Г. Сковороди.
49. Г. Сковорода про соціальні умови реалізації природних задатків людини.
50. Козацькі літописи як ознака формування історичної самосвідомості.
51. Конституція Пилипа Орлика. Формування історіографії та її значення для розвитку національної свідомості.
52. Традиційне українське суспільство в “Енеїді” І. Котляревського.
53. Соціологічна проблематика у творчості Я. Козельського, Й. Шада, П. Лодія.
54. Значення Кирило-Мефодіївського братства для формування українського соціально-політичного світогляду.
55. М. Костомаров про дві руські народності.
56. “Хуторянська” ідея у концепції національної культури П. Куліша.
57. Політична соціологія М. Драгоманова.
58. Поняття прогресу та соціальної еволюції у концепції М. Драгоманова.
59. Ідея федералізму М. Драгоманова.
60. Інтелектуальні та інституційні передумови виникнення соціології в Україні.
61. Соціологія як новий науковий напрям у творчості М. Драгоманова. Погляд на український історичний процес.
62. Історичний контекст української громади та сучасні підходи до її розуміння.
63. Лібералізм М. Драгоманова.

64. Етичний соціалізм Драгоманова.
65. Націоналізм та космополітизм М. Драгоманова.
66. Соціально-етнографічні розвідки М. Зібера, М. Максимовича, В. Антоновича.
67. Комплексність в осмисленні соціально-культурних процесів у творчості М. Драгоманова (загальнолюдське і національне, суспільне і індивідуальне, еволюція і революція).
68. Співвідношення понять соціальної еволюції і соціальної революції за М. Драгомановим.
69. Зв'язок мови і мислення у концепції О. Потебні.
70. Обґрунтування Потебнею впливу мови на світосприйняття і менталітет народу.
71. Проблеми нації та національної культури у спадщині О. Потебні. Питання денационалізації етносу.
72. Соціолінгвістична концепція О. Потебні.
73. Розуміння Франком ролі держави та влади у житті суспільства.
74. Характеристика Франком ідей марксизму.
75. Питання міграції у творчості І. Франка.

10.Рекомендована література

Джерела

- 1.Грінченко Б. – Драгоманов М. Діалоги про українську національну справу // Джерела з історії суспільно-політичного руху в Україні 19- поч.. 20 ст. – Київ. – 1994. – Вип. 1. – 285 с.
- 2.Де Роберти Е. В. Новая постановка основных вопросов социологии: Избранные труды / Е. В. де Роберти; отв. ред. А. О. Бороноев; сост. А. О. Бороноев, М. В. Ломоносова. – СПб.: Алтейя, 2008. – 496 с.
- 3.Драгоманов М.П. Вибране («...мій задум зложити очерк історії цивілізації на Україні») / Упор. Р. С. Мішук. – К: Либідь, 1991. - 688 с
- 4.Кареев Н. И. Введение в изучение социологии / Отв. ред., предисл. и сост. А. О. Бороноев. – СПб.: Изд-во РХГА, 2007. – 816 с.
- 5.Кистяковский Б. А. Общество и индивид / Перев. с нем. и предисловие Елены Довгань. – М.: «Дом интеллектуальной книги», 2002. – 160 с.
- 6.Потебня О. Мысль и язык. – К.: СИНТО, 1993. – 192 с.
- 7.Туган-Барановский М.И. Промышленные кризисы. Очерк из социальной истории Англии. – К.: Наук. Думка, 2004. – 368 с.
- 8.Юркевич П. З рукописної спадщини / Упорядкув., пер. укр. й комент. М. Ткачук. – К.: Видавничий дім «KM Academia», Університетське видавництво «Пульсари», 1999. – 332 с.

Основна література

- 1.Бурлачук В. Символ и власть: Роль символических структур в построении картины социального мира. – К.: Институт социологии НАН Украины, 2002. – 266 с.
- 2.Бурлачук В. та ін. Біля витоків соціологічної думки в Україні / В. Бурлачук, М. Молчанов, В. Степаненко; Під ред. В. Танчера; Ін-т соціології НАНУ. – Київ: [Б.в.], 1996. – 114 с.
- 3.Гансова Е. А. Соціологічні школи та напрямки в Україні наприкінці ХІХ-початку ХХ століть (Соціологія в Україні чи українська соціологія?): Навч.посібник / Одеський держ. ун-т ім. І.І.Мечникова. – О.: Астропринт, 2000. – 64с.
- 4.Грицак Я. Пророк у своїй вітчизні. Франко та його спільнота (156-1886). – К.: критика, 2006. – 630 с.
- 5.Даниленко О. А., Ковалева И. Д., Мусиездов А. А. История социологии: Учебно-методическое пособие / под ред. И.Д. Ковалевой. – Харьков: Харьковский национальный университет имени В.Н. Каразина, 2004. – 328 с.
- 6.Зборовский Г. Е. История социологии: учебник / Г. Е. Зборовский. – М.: Гардарики, 2007. – 608 с.
- 7.Історія та теорія соціології: навчальний посібник / [автор-укладач С.Л. Катаєв]. – Запоріжжя: КПУ, 2009. – 196 с.

- 8.Кінан Е Російські історичні міфи. – К.: Критика, 2001. – С. 16-42 (Російські міфи про київську спадщину).
- 9.Когут З. Коріння ідентичності. Студії з ранньомодерної та модерної історії України. – К.: Критика. – 2004. – 351 с.
- 10.Кондратик Л.Й. Історія соціології України в іменах / Волинський держ. ун-т ім. Лесі Українки; Ін-т соціальних наук. – Луцьк, 1996. – 105 с.
- 11.Кучерук С.С. Витоки української соціології: Навч. пос. з курсу іст. с. / Упор. Г.Радецька. – Хмельницький: НВП Евріка ТОВ, 2001. – 38 с.
- 12.Лисяк-Рудницький І. Історичні есе. В 2 т. Т. І. / Пер. з англ. М. Бадік, У Гавришків, Я. Грицака, А. Дешиці, Г. Киван, Е. Панкеєвої. – К.: Основи. 1994. – 554.
- 13.Мусієздов О.О. Історія української соціології: Навчально-методичний посібник. – Харків, Харківський національний університет імені В.Н. Карабіна, 2004. – 117 с.
- 14.Піча В. М., Черниш Н. Й., Кондратик Л. Й. З історії української соціологічної думки: Матеріали до лекції з курсу "Соціологія". – Львів, 1995. – 64 с.
- 15.Соціологічна думка України: Навч. посібник / М.В. Захарченко, В. Ф. Бурлачук, М. О. Молчанов та ін. – К.: Заповіт, 1996. – 424 с.
- 16.Степаненко В. Українська соціологія в пошуках себе // Філософська і соціологічна думка. – 1993. – № 11-12. – С. 88-99.
- 17.Степаненко В., Рибшун О. Українська соціологія: суспільно-історичний та ідеологічний контексти розвитку // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2009. – № 2. – С. 23-45.
- 18.Сулько В.С. Українська соціологічна думка в пошуках істини: (зародження і становлення вітчизняної соціології в процесі національного державотворення. Від найдавніших часів до кін. ХІХ ст.): Навч. пос. / Рівненський держ. гуманітарний ун- т. – К., 2002. – 360 с.
- 19.Танчер В. Соціологічна думка України на тлі світової соціології // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 1998. – № 1-2. – С. 18-27.
- 20.Танчер В. Українська соціологія сьогодні – нелегкий шлях до теорії // Філософська і соціологічна думка. – 1993. - № 11-12. – С. 77-88.
- 21.Шульга М. Українська соціологія в пошуках самоідентичності // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2000. – № 2. – С. 170-177.
- 22.Социологи Украины и России. Библиографический справочник. 2-е изд., дополн. и перераб. / Под редакцией проф. В.Г. Городяненко. – К., 2004. – 166 с.

Додаткова література

- 1.Quo vadis, Україно? Матеріали третьої (зимової) сесії Міжнародної школи україністики (Київ, січень, 1992) / Упоряд. та авт. Вступ ст.І. І. Осташ. – (Б-ка Міжнар. шк. україністики . Число 1) – Одеса: Маяк, 1992. – 240 с.
- 2.Бурлачук В. Традиція, ритуал, свято як система соціального відчуження // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2002. – № 2. – С. 147-152.
- 3.Гіденс Е. Соціологія / Пер. з англ. В. Шовкун, А. Олійник; Наук. ред.. О. Іваненко. – К.: Основи, 1999. – 726 с.
- 4.Горбач Н. Невідомий Григорій Сковорода. – Львів: Логос, 2002. – 152 с.
- 5.Горський В. С. Історія української філософії. Курс лекцій. – К.: Наукова думка, 1997. – 285 с.
- 6.Елштайн Д. Громадський чоловік, приватна жінка. Жінки у соціальній і політичній думці. – К.: Видавничий дім «Альтернативи», 2002. – 344 с.
- 7.З історії української філософії і соціології на Україні: Зб. ст. / Відп. ред. В.Ю.Євдокименко. – К.: Наукова думка, 1968. – 184 с.
- 8.Забужко О. Філософія української ідеї та європейський контекст. – К.: Основи. – 1993. – 126 с.
- 9.Захарченко М., Погорілий О. Історія соціології (від античності до початку ХХ ст.). – К.: Либідь, 1993. – 336 с.
10. Макеев С. Конструювання ідентичності у Трипіллі // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2000. – № 1. – С. 170.

- 11.Мартинов А. Исторична соціологія: у пошуках міждисциплінарного синтезу // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2004. – № 2. – С. 122.-130.
- 12.Масенко Л. Нариси з соціолінгвістики. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2010. – 243 с.
- 13.Масионис Дж. Социология. – 9-е изд. – СПб.: Питер, 2004. – 752 с.
- 14.Масловский М. В. Неовебериянская историческая социология // Социологические исследования. – 2008. – № 3. – С. 119-126.
- 15.Микитась В. Давньоукраїнські студенти і професори. – К.: Абрис, 1994. – 288 с.
- 16.Павленко Ю. Ключові проблеми соціального розвитку найдавнішого населення України (початок) // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2002. – № 4. – С. 81-89.
- 17.Павленко Ю. Ключові проблеми соціального розвитку найдавнішого населення України (закінчення) // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2003. – № 1. – С. 24-32.
- 18.Павленко Ю. Східнохристиянська цивілізаційна система та її місце у всесвітньо-історичному процесі // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2001. – № 4. – С. 46-52.
- 19.Паніотто В. Гіпотеза стосовно соціальних механізмів виникнення моногамного статевого кохання // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2004. – № 1. – С. 163-172.
- 20.Погоріла Н. Історія соціології у перехідних суспільствах // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2004. – № 1. – С. 182-190.
- 21.Погорілий О. І. Соціологічна думка ХХ століття: Навч. посібник. – К.: Либідь, 1996. – 224 с.
- 22.Семигіна Т. В. Робота в громаді: практика і політика. – К.: Вид. дім «КМ Академія», 2004. – 180 с.
- 23.Соціологія. Посібник для студентів вищих навчальних закладів / За редакцією В. Г. Городяненка. – К.: Видавничий центр «Академія», 1999. – 384 с.
- 24.Соціологія: Навч. посіб. / За ред. С.О. Макєєва. – 2-ге вид., випр. і доп. – К.: Т-во «Знання», КОО, 2003. – 455 с. – (Вища освіта ХХ століття).
- 25.Соціологія: Підручник для студентів вищих навчальних закладів / За ред. В. Г. Городяненка. – К.: Видавничий цент «Академія», 2002. – 560 с.
- 26.Сутенер Е. Українське християнство на початку III-го тисячоліття: Історичний досвід та еклезіологічні перспективи / Переклад і наукова редакція Олега Турія. – Львів: Свічадо, 2001. – 168 с.
- 27.Тернквист Р. Историко-эмпирическая социология // Монсон П. Современная западная социология: теории, традиции, перспективы. СПб., 1992. – С. 260-307.
- 28.Толочко П. П. Древний Киев. – К.: «Наукова думка». – 1976. – 205 с.
- 29.Толочко П.П. Древняя Русь. Очерки социально-политической истории. – К.: Наукова думка, 1987. – 245 с.
- 30.Целік Т.В. Особистісне начало у філософській культурі Київської Русі. – К.: Вид. ПАРАПАН, 2005. – 312 с.
- 31.Черниш Н.Й. Соціологія: Підручник за рейтинго-модульною системою навчання. – 5-те вид., перероб. і доп.. – К.: Знання, 2009. – 468 с.
- 32.Яковенко Н. Нарис історії середньовічної та ранньомодерної України. – К.: Критика, 2006. – 584 с.
- 33.Яковенко Н.М. Українська шляхта з кінця XIV – до середини XVII століття : Волинь і Центральна Україна / Н. М. Яковенко. – Вид. друге, перегл. і випр. – К. : Критика, 2008. – 469 с.
- 34.Яницкий О. Н. Историческая социология: поиск истины // Социологические исследования. – 2009. – № 6. – С. 142-147.

**3.4.РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
“ОСНОВИ МАТЕМАТИЧНИХ МЕТОДІВ В СОЦІОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ”
(К.С.Н., ДОЦ. СУСАК В.І.)**

1. Опис навчальної дисципліни “Основи математичних методів в соціологічних дослідженнях”

<i>Найменування показників</i>	<i>Галузь знання, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень</i>	<i>Характеристика навчальної дисципліни</i>
Кількість кредитів – 5	Галузь знань – 0301 – соціально-політичні науки	Нормативна
Модулів – 4	Напрямок – 6.030301 “Соціологія”	Рік підготовки другий
Загальна кількість годин – 180	Спеціальність: “Соціологія”	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4 самостійної роботи – 6	Освітньо-кваліфікаційний рівень: бакалавр	<i>Семестр:</i> третій
		<i>Лекцій</i> – 36 год.
		<i>Семінарських занять</i> – 36 год.
		<i>Самостійна робота</i> – 108 год.
		<i>ІНДЗ:</i> 4 на студента
		Вид контролю: іспит

2. Мета та завдання навчальної дисципліни “Основи математичних методів в соціологічних дослідженнях”

Мета курсу: Навчити студентів здійснювати функціональні та аналітичні маніпуляції з прикладною комп’ютерною програмою SPSS (version 15) з метою кваліфікованого створення, модифікації та базового аналізу статистичних баз даних.

Основні завдання курсу:

1. Допомогти студентам отримати загальну інформацію щодо роботи у середовищі SPSS.
2. Навчити студентів трансформувати інформаційну структуру статистичної анкети у формат електронної таблиці SPSS-файлу.
3. Допомогти оволодіти навиками внесення інформації, отриманої під час статистичного опитування, в SPSS-файл; навчити проводити контроль її якості та здійснювати різнопланову модифікацію отриманих даних.
4. Навчити виконувати базовий аналіз статистичних даних: одновимірні та двохвимірні частотні та відсоткові розподіли; аналіз множинних відповідей; графічне представлення результатів аналізу; оформлення звіту на основі отриманих даних.
5. Допомогти оволодіти навиками у проведенні тестів описової статистики числових розподілів; навчити виконувати статистичне оцінювання параметрів числових вибірок, проводити тести для перевірки форм розподілів.
6. Навчити здійснювати перевірку статистичних гіпотез в рамках аналізу розподілу однієї змінної.
7. Навчити здійснювати перевірку статистичних гіпотез в рамках аналізу зв’язку між двома змінними. Навчити застосовувати різні міри зв’язку у відповідності до типів змінних та видів числових вибірок.
8. Допомогти оволодіти розширеним словником спеціальних англомовних термінів, що є принциповою основою для професійного користування програмою SPSS.
9. Допомогти оволодіти необхідними переносними навиками з метою кваліфікованого застосування отриманих знань та вмінь під час організації та проведення самостійних конкретно-соціологічних досліджень.

Вимоги до знань та вмінь. Студент повинен:

Знати основи математичної статистики, зокрема, теорії ймовірностей; структурні компоненти середовища SPSS; структуру кодувальної таблиці; елементи програмування змінної для SPSS-файлу; типи змінних для SPSS-файлу; структуру одновимірного та двохвимірного частотного та відсоткового розподілів; особливості мір варіації, мір центральної тенденції, мір розподілу; принципи стандартизації кількісної змінної; принципи оцінювання характеристик вибіркової сукупності; призначення z-тесту, t-тесту Ст'юдента, тесту хі-квадрат для однієї числової вибірки; призначення та принципи використання редактора синтаксу; принципи відбору об'єктів для аналізу; принципи ремонтування вибірки; призначення діаграм; принципи використання інформації про параметри змінних у SPSS-файлі; системні настройки SPSS-файлу; принципи проведення двохвимірного частотного та відсоткового розподілів; міри зв'язку для двох дискретних змінних; міри зв'язку між дискретною та неперервною змінними; міри зв'язку між двома неперервними змінними.

Зміст понять: шкали вимірювання; кодувальна таблиця; типи змінних; закриті запитання; відкриті запитання; одновимірний та двохвимірний частотний та відсотковий розподіли; аналіз множинних відповідей; міри варіації; міри центральної тенденції; міри розподілу; стандартизовані значення та нормальний розподіл; z-тест, t-тест Ст'юдента; тест хі-квадрат; похідна змінна; редактор синтаксу; зважування випадків; діаграма.

Вміти трансформувати інформаційну структуру статистичної анкети у формат електронної таблиці SPSS-файлу; володіти навиками внесення інформації, отриманої під час статистичного опитування, в SPSS-файл, проводити контроль її якості та здійснювати різнопланову модифікацію отриманих даних; виконувати базовий аналіз статистичних даних: одновимірні та двохвимірні частотні та відсоткові розподіли, аналіз множинних відповідей, графічне представлення результатів аналізу, оформлення звіту на основі отриманих даних; володіти навиками у проведенні тестів описової статистики числових розподілів, виконувати статистичне оцінювання параметрів числових вибірок, проводити тести для перевірки форм розподілів; здійснювати перевірку статистичних гіпотез в рамках аналізу розподілу однієї змінної; здійснювати перевірку статистичних гіпотез в рамках аналізу зв'язку між двома змінними.

Місце в структурно-логічній схемі спеціальності. Цей курс є основним у комплексі навчальних курсів циклу професійної підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня “бакалавр”, скерованих на оволодіння методологією та методами соціологічних досліджень, а саме – “Основи статистики”, “Кількісні методи соціологічних досліджень”, “Статистичний аналіз баз даних соціологічних досліджень”, “Якісні методи збору соціологічної інформації”, “Конструювання вибіркової сукупності”, “Якісні методи аналізу соціологічної інформації”, “Методологія соціологічних досліджень”.

3. Структура навчальної дисципліни “Основи математичних методів в соціологічних дослідженнях”

№ теми	Назва теми/змістового модулю	Кількість годин		
		Лекції	Семінарські	Самостійна робота
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. Середовище SPSS. Створення комп'ютерної бази даних статистичного соціологічного дослідження.				
Тема 1.	Загальна інформація щодо роботи у середовищі SPSS.	1		
Тема 2.	Готування анкети статистичного соціологічного опитування для комп'ютерного опрацювання – створення кодувальної таблиці.	1	–	4
Тема 3.	Елементи програмування змінної для SPSS-файлу. Типи змінних для SPSS-файлу.	2	–	4

№ теми	Назва теми/змістового модулю	Кількість годин		
		Лекції	Семинарські	Самостійна робота
Тема 4.	Програмування змінних для даних з анкети опитування. Внесення інформації з анкети у SPSS-файл.	–	4	8
Тема 5.	Об'єднання даних із різних SPSS-файлів в один файл. Перевірка коректності внесеної інформації.	–	2	6
Тема 6.	Кодування відкритих запитань.	2	2	8
<i>Усього годин:</i>		<i>6</i>	<i>8</i>	<i>30</i>
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. Аналіз розподілу однієї змінної.				
Тема 7.	Аналіз одновимірного частотного та відсоткового розподілів.	1	2	6
Тема 8.	Конструювання “віртуальної” змінної для аналізу розподілу частот та відсотків у множинних відповідях.	1		
Тема 9.	Описова статистика числових вибірок: частотний та відсотковий розподіли, міри варіації, міри центральної тенденції, міри розподілу.	1	2	10
Тема 10.	Стандартизація кількісної змінної. Стандартизовані значення та нормальний розподіл.	1		
Тема 11.	Оцінювання характеристик вибіркової сукупності.	2	2	6
Тема 12.	Вступ до тестування статистичних гіпотез.	2	2	2
Тема 13.	Перевірка статистичних гіпотез: z-тест, t-тест Ст'юдента для однієї вибірки.	2	2	6
Тема 14.	Основні характеристики розподілу хі-квадрат, тест хі-квадрат для однієї числової вибірки.	2	2	6
<i>Усього годин:</i>		<i>12</i>	<i>12</i>	<i>36</i>
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3. Модифікація та оптимізація SPSS-файлу даних. Наочне представлення результатів. Графіки. Довідковий апарат програми SPSS.				
Тема 15.	Програмування похідних змінних в режимі перекодування базових змінних.	1	2	6
Тема 16.	Редактор синтаксу. Використання редактора синтаксу для перекодування базових змінних.	1		
Тема 17.	Відбір об'єктів для аналізу (побудова фільтрів).	1	2	6
Тема 18.	Обчислення похідних змінних на основі даних з декількох базових змінних.	1		
Тема 19.	Ремонтування вибірки. Зважування випадків.	2	2	4
Тема 20.	Графічне представлення результатів аналізу – діаграми. Експортування об'єктів SPSS-файлу у файл програми Microsoft Word.	1	2	4
Тема 21.	Інформація про параметри змінних у SPSS-файлі. Системні настройки SPSS-файлу. Довідкова система програми SPSS.	1		

№ теми	Назва теми/змістового модулю	Кількість годин		
		Лекції	Семинарські	Самостійна робота
<i>Усього годин:</i>		8	8	20
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 4. Аналіз зв'язку між двома змінними.				
Тема 22.	Двохвимірний частотний та відсотковий розподіли: фактор та показник. Дві дискретні змінні: обчислення та аналіз двохвимірних частотних та відсоткових розподілів.	2	2	4
Тема 23.	Міри зв'язку для двох дискретних змінних.	4	2	8
Тема 24.	Міри зв'язку між дискретною та неперервною змінними. t-тест Ст'юдента для двох незалежних числових вибірок.	2	2	6
Тема 25.	Міра зв'язку між двома неперервними змінними – t-тест Ст'юдента для двох залежних числових вибірок.	2	2	4
<i>Усього годин:</i>		10	8	22
ЗАГАЛОМ:		36	36	108

4. Тематика лекційних занять.

№ теми	Назва теми/змістового модулю	Кількість годин
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. Середовище SPSS. Створення комп'ютерної бази даних статистичного соціологічного дослідження.		
Тема 1.	Загальна інформація щодо роботи у середовищі SPSS.	1
Тема 2.	Готування анкети статистичного соціологічного опитування для комп'ютерного опрацювання – створення кодувальної таблиці.	1
Тема 3.	Елементи програмування змінної для SPSS-файлу. Типи змінних для SPSS-файлу.	2
Тема 6.	Кодування відкритих запитань.	2
<i>Усього годин:</i>		6
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. Аналіз розподілу однієї змінної.		
Тема 7.	Аналіз одновимірного частотного та відсоткового розподілів.	1
Тема 8.	Конструювання “віртуальної” змінної для аналізу розподілу частот та відсотків у множинних відповідях.	1
Тема 9.	Описова статистика числових вибірок: частотний та відсотковий розподіли, міри варіації, міри центральної тенденції, міри розподілу.	1
Тема 10.	Стандартизація кількісної змінної. Стандартизовані значення та нормальний розподіл.	1
Тема 11.	Оцінювання характеристик вибіркової сукупності.	2
Тема 12.	Вступ до тестування статистичних гіпотез.	2
Тема 13.	Перевірка статистичних гіпотез: z-тест, t-тест Ст'юдента для однієї вибірки.	2

<i>№ теми</i>	<i>Назва теми/змістового модулю</i>	<i>Кількість годин</i>
Тема 14.	Основні характеристики розподілу хі-квадрат, тест хі-квадрат для однієї числової вибірки.	2
	<i>Усього годин:</i>	<i>12</i>
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3. Модифікація та оптимізація SPSS-файлу даних. Наочне представлення результатів. Графіки. Довідковий апарат програми SPSS.		
Тема 15.	Програмування похідних змінних в режимі перекодування базових змінних.	1
Тема 16.	Редактор синтаксу. Використання редактора синтаксису для перекодування базових змінних.	1
Тема 17.	Відбір об'єктів для аналізу (побудова фільтрів).	1
Тема 18.	Обчислення похідних змінних на основі даних з декількох базових змінних.	1
Тема 19.	Ремонтування вибірки. Зважування випадків.	2
Тема 20.	Графічне представлення результатів аналізу – діаграми. Експортування об'єктів SPSS-файлу у файл програми Microsoft Word.	1
Тема 21.	Інформація про параметри змінних у SPSS-файлі. Системні настройки SPSS-файлу. Довідкова система програми SPSS.	1
	<i>Усього годин:</i>	<i>8</i>
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 4. Аналіз зв'язку між двома змінними.		
Тема 22.	Двохвимірний частотний та відсотковий розподіли: фактор та показник. Дві дискретні змінні: обчислення та аналіз двохвимірних частотних та відсоткових розподілів.	2
Тема 23.	Міри зв'язку для двох дискретних змінних.	4
Тема 24.	Міри зв'язку між дискретною та неперервною змінними. t-тест Ст'юдента для двох незалежних числових вибірок.	2
Тема 25.	Міра зв'язку між двома неперервними змінними – t-тест Ст'юдента для двох залежних числових вибірок.	2
	<i>Усього годин:</i>	<i>10</i>
	ЗАГАЛОМ:	36

5. Програма навчальної дисципліни “Основи математичних методів в соціологічних дослідженнях”

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. Середовище SPSS. Створення комп'ютерної бази даних статистичного соціологічного дослідження.

Тема 1. Загальна інформація щодо роботи у середовищі SPSS.

Тема 2. Готування анкети статистичного соціологічного опитування для комп'ютерного опрацювання – створення кодувальної таблиці.

Тема 3. Елементи програмування змінної для SPSS-файлу.
Типи змінних для SPSS-файлу.

Тема 4. Програмування змінних для даних з анкети опитування.
Внесення інформації з анкети у SPSS-файл.

Тема 5. Об'єднання даних із різних SPSS-файлів в один файл.
Перевірка коректності внесеної інформації.

Тема 6. Кодування відкритих запитань.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. Аналіз розподілу однієї змінної.

Тема 7. Аналіз одновимірного частотного та відсоткового розподілів.

Тема 8. Конструювання “віртуальної” змінної для аналізу розподілу частот та відсотків у множинних відповідях.

Тема 9. Описова статистика числових вибірок: частотний та відсотковий розподіли, міри варіації, міри центральної тенденції, міри розподілу.

Тема 10. Стандартизація кількісної змінної.
Стандартизовані значення та нормальний розподіл.

Тема 11. Оцінювання характеристик вибіркової сукупності.

Тема 12. Вступ до тестування статистичних гіпотез.

Тема 13. Перевірка статистичних гіпотез: z-тест,
t-тест Ст'юдента для однієї вибірки.

Тема 14. Основні характеристики розподілу хі-квадрат,
тест хі-квадрат для однієї числової вибірки.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3. Модифікація та оптимізація SPSS-файлу даних. Наочне представлення результатів. Графіки. Довідковий апарат програми SPSS.

Тема 15. Програмування похідних змінних в режимі перекодування базових змінних.

Тема 16. Редактор синтаксу. Використання редактора синтаксису
для перекодування базових змінних.

Тема 17. Відбір об'єктів для аналізу (побудова фільтрів).

Тема 18. Обчислення похідних змінних на основі даних
з декількох базових змінних.

Тема 19. Ремонтуння вибірки. Зважування випадків.

Тема 20. Графічне представлення результатів аналізу – діаграми.
Експортування об'єктів SPSS-файлу у файл програми Microsoft Word.

Тема 21. Інформація про параметри змінних у SPSS-файлі. Системні настройки SPSS-файлу.
Довідкова система програми SPSS.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 4. Аналіз зв'язку між двома змінними.

Тема 22. Двохвимірний частотний та відсотковий розподіли: фактор та показник. Дві дискретні змінні: обчислення та аналіз двох-вимірних частотних та відсоткових розподілів.

Тема 23. Міри зв'язку для двох дискретних змінних.

Тема 24. Міри зв'язку між дискретною та неперервною змінними.
t-тест Ст'юдента для двох незалежних числових вибірок.

Тема 25. Міра зв'язку між двома неперервними змінними –
t-тест Ст'юдента для двох залежних числових вибірок.

6. Тематика семінарських занять.

№ теми	Назва теми	Кількість годин
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. Середовище SPSS. Створення комп'ютерної бази даних статистичного соціологічного дослідження.		
Тема 4.	Програмування змінних для даних з анкети опитування. Внесення інформації з анкети у SPSS-файл.	4
Тема 5.	Об'єднання даних із різних SPSS-файлів в один файл. Перевірка коректності внесеної інформації.	2
Тема 6.	Кодування відкритих запитань.	2
<i>Усього годин:</i>		8
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. Аналіз розподілу однієї змінної.		
Тема 7-8.	Аналіз одновимірного частотного та відсоткового розподілів. Конструювання "віртуальної" змінної для аналізу розподілу частот та відсотків у множинних відповідях.	2
Тема 9-10.	Описова статистика числових вибірок: частотний та відсотковий розподіли, міри варіації, міри центральної тенденції, міри розподілу. Стандартизація кількісної змінної. Стандартизовані значення та нормальний розподіл.	2
Тема 11.	Оцінювання характеристик вибіркової сукупності.	2
Тема 12.	Вступ до тестування статистичних гіпотез.	2
Тема 13.	Перевірка статистичних гіпотез: z-тест, t-тест Ст'юдента для однієї вибірки.	2
Тема 14.	Основні характеристики розподілу хі-квадрат, тест хі-квадрат для однієї числової вибірки.	2
<i>Усього годин:</i>		12
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3. Модифікація та оптимізація SPSS-файлу даних. Наочне представлення результатів. Графіки. Довідковий апарат програми SPSS.		
Тема 15-16.	Програмування похідних змінних в режимі перекодування базових змінних. Редактор синтаксу. Використання редактора синтаксису для перекодування базових змінних.	2
Тема 17-18.	Відбір об'єктів для аналізу (побудова фільтрів). Обчислення похідних змінних на основі даних з декількох базових змінних.	2
Тема 19.	Ремонтування вибірки. Зважування випадків.	2

<i>№ теми</i>	<i>Назва теми</i>	<i>Кількість годин</i>
Тема 20-21.	Графічне представлення результатів аналізу – діаграми. Експортування об'єктів SPSS-файлу у файл програми Microsoft Word. Інформація про параметри змінних у SPSS-файлі. Системні настройки SPSS-файлу. Довідкова система програми SPSS.	2
	<i>Усього годин:</i>	8
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 4. Аналіз зв'язку між двома змінними.		
Тема 22.	Двохвимірний частотний та відсотковий розподіли: фактор та показник. Дві дискретні змінні: обчислення та аналіз двохвимірних частотних та відсоткових розподілів.	2
Тема 23.	Міри зв'язку для двох дискретних змінних.	2
Тема 24.	Міри зв'язку між дискретною та неперервною змінними. t-тест Ст'юдента для двох незалежних числових вибірок.	2
Тема 25.	Міра зв'язку між двома неперервними змінними – t-тест Ст'юдента для двох залежних числових вибірок.	2
	<i>Усього годин:</i>	8
	ЗАГАЛОМ:	36

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. Середовище SPSS. Створення комп'ютерної бази даних статистичного соціологічного дослідження.

Тема 4. Семінарське заняття. Програмування змінних для даних з анкети опитування. Внесення інформації з анкети у SPSS-файл. (4 год.)

1. Створення кодувальної таблиці для анкети опитування студентів “Ви та суспільство”.
2. Створення нового SPSS-файлу для анкети опитування студентів “Ви та суспільство”, присвоєння йому унікального імені, записування для збереження у визначеній директорії.
3. Програмування змінних для даних з анкети опитування.
4. Позиціонування: клавіші та їхні функції.
5. Копіювання параметрів ідентичних змінних.
6. Перевірка коректності програмування змінних у SPSS-файлі.
7. Внесення інформації з анкети у SPSS-файл з одночасним використанням декількох робочих станцій.

Тема 5. Семінарське заняття. Об'єднання даних із різних SPSS-файлів в один файл. Перевірка коректності внесеної інформації. (2 год.)

1. Об'єднання даних опитування студентів “Ви та суспільство” із різних SPSS-файлів в один файл:
 - а) в режимі “об'єднати змінні”,
 - б) в режимі “об'єднати випадки”,
 - в) у комбінованому режимі.
2. Сортування випадків за даними у різних змінних.
3. Перевірка коректності внесеної інформації.

Тема 6. Семінарське заняття. Кодування відкритих запитань. (2 год.)

Кодування відкритих запитань опитування студентів “Ви та суспільство” за двома принципами:

- а) на підставі внесеної інформації у SPSS-файл,
- б) із утворенням груп спостереження, враховуючи специфіку соціуму та логіку дослідження.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. Аналіз розподілу однієї змінної.

Тема 7-8. Семінарське заняття. Аналіз одновимірного частотного та відсоткового розподілів. Конструювання “віртуальної” змінної для аналізу розподілу частот та відсотків у множинних відповідях. (2 год.)

1. Вибір статистичної процедури: одновимірний частотний та відсотковий розподіл.
2. Вікно перегляду результатів аналізу даних: призначення та структура, меню команд та смуга іконок інструментів.
3. Мобільні таблиці одновимірного частотного та відсоткового розподілу: структурні елементи, відображення кирилических текстів.
4. Обчислення значень одновимірного частотного та відсоткового розподілів у відповідях на запитання анкети опитування студентів “Ви та суспільство”.
5. Аналіз та обговорення результатів обчислень.
6. Конструювання “віртуальної” змінної для аналізу розподілу частот та відсотків у множинних відповідях з використанням бази даних опитування студентів “Ви та суспільство”:
 - а) дихотомний метод,
 - б) категоріальний метод.

Тема 9-10. Семінарське заняття. Описова статистика числових вибірок: частотний та відсотковий розподіли, міри варіації, міри центральної тенденції, міри розподілу. Стандартизація кількісної змінної. Стандартизовані значення та нормальний розподіл. (2 год.)

А. Описова статистика числових вибірок.

1. Частотний та відсотковий розподіли.
2. Міри варіації (розсіювання): варіаційний розмах, дисперсія, середнє квадратичне (стандартне) відхилення, коефіцієнт варіації, процентилі, квартилі.
3. Міри центральної тенденції: середнє арифметичне, мода, медіана.
4. Міри розподілу: коефіцієнт асиметрії/ зсув/ ухил, коефіцієнт варіації або ексцес/ крутизна.
5. Обчислення мір описової статистики для варіаційного ряду ознаки за допомогою програми SPSS з використанням бази даних опитування студентів “Ви та суспільство”.
6. Змістова інтерпретація отриманих статистичних показників в контексті соціальних явищ та подій.

Б. Стандартизація кількісної змінної.

1. Стандартизовані значення: формат та принципи обчислення за допомогою програми SPSS.
2. Нормальний розподіл.
3. Оцінювання параметрів числової вибірки за допомогою стандартизованих значень та за припущення, що вона є наближеною до нормального розподілу, з використанням бази даних опитування студентів “Ви та суспільство”.

Тема 11. Семінарське заняття. Оцінювання характеристик вибіркової сукупності. (2 год.)

1. Розподіл значень вибірки.
2. Похибка вибірки.
3. Теорема центрального ліміту.
4. Стандартна помилка середнього значення.
5. Розподіл середнього значення вибірових сукупностей.
6. Інтервальне оцінювання розподілу значень вибіркової сукупності.
7. Практичні вправи із оцінювання характеристик вибірових сукупностей з використанням бази даних опитування студентів “Ви та суспільство”.

Тема 12. Семінарське заняття. Вступ до тестування статистичних гіпотез. (2 год.)

1. Ймовірність.
2. Процедура тестування гіпотез.

3. Допустимі помилки при прийнятті рішень.

Тема 13. Семінарське заняття. Перевірка статистичних гіпотез: z-тест, t-тест Ст'юдента для однієї вибірки. (2 год.)

1. z-тест: зміст та принципи проведення за допомогою програми SPSS.
2. t-тест Ст'юдента для однієї вибірки: зміст та принципи проведення за допомогою програми SPSS.
3. порівняння z-тесту та t-тесту Ст'юдента.
4. Проведення z-тесту та t-тесту Ст'юдента з використанням бази даних опитування студентів "Ви та суспільство".

Тема 14. Семінарське заняття. Основні характеристики розподілу хі-квадрат, тест хі-квадрат для однієї числової вибірки. (2 год.)

1. Основні характеристики розподілу хі-квадрат.
2. Принципи проведення тесту хі-квадрат для однієї числової вибірки за допомогою програми SPSS.
3. Застосування тесту хі-квадрат для оцінювання параметрів числових вибірок бази даних опитування студентів "Ви та суспільство".

**ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3. Модифікація та оптимізація SPSS-файлу даних.
Наочне представлення результатів. Графіки.
Довідковий апарат програми SPSS.**

Тема 15-16. Семінарське заняття. Програмування похідних змінних в режимі перекодування базових змінних. Редактор синтаксу. Використання редактора синтаксису для перекодування базових змінних. (2 год.)

1. Програмування похідних змінних бази даних опитування студентів "Ви та суспільство" в режимі RECODE:
 - а) групування дискретних числових даних у межах однієї змінної;
 - б) перегрупування елементів шкали вимірювання змінної. Варіант А: обчислення балансу позитивного – негативного. Варіант Б: конструювання індексу задоволеності на основі шкали Лайкерта.
2. Редактор синтаксу: меню команд та смуга іконок інструментів.
3. Створення нового Редактора синтаксу та записування під певним ім'ям у задану директорію.
4. Програмування основних елементів похідних змінних із згрупованими/ об'єднаними даними SPSS-файлу опитування студентів "Ви та суспільство" за допомогою Редактора синтаксу з використанням відповідних алгоритмів команд.

Тема 17-18. Семінарське заняття. Відбір об'єктів для аналізу (побудова фільтрів). Обчислення похідних змінних на основі даних з декількох базових змінних. (2 год.)

1. Відбір об'єктів для аналізу (побудова фільтрів) з використанням змінних опитування студентів "Ви та суспільство".
2. Створення похідних змінних у режимі COMPUTE на основі даних з декількох базових змінних опитування студентів "Ви та суспільство".

Тема 19. Семінарське заняття. Ремонтуювання вибірки. Зважування випадків. (2 год.)

1. Ремонтуювання вибірки: принципи обчислення корегуючих змінних у випадку недо- або надрепрезентативності параметрів числової вибірки стосовно характеристик відповідної генеральної сукупності.
2. Проведення зважування випадків для змінної "стать" опитування "Інформаційне середовище м. Львова (2003 р.)".

Тема 20-21. Семінарське заняття. Графічне представлення результатів аналізу – діаграми. Експортування об'єктів SPSS-файлу у файл програми Microsoft Word. Інформація про параметри змінних у SPSS-файлі. Системні настройки SPSS-файлу. Довідкова система програми SPSS. (2 год.)

Практичні вправи з використанням бази даних опитування студентів “Ви та суспільство” за наступними пунктами.

1. Графічне представлення результатів аналізу: стандартні та інтерактивні діаграми.
2. Експортування мобільних таблиць та діаграм із Вікна перегляду результатів аналізу даних у файл програми Microsoft Word.
3. Отримання інформації про параметри змінних у SPSS-файлі.
4. Поміщення інформації про параметри змінних у SPSS-файлі до файлу програми Microsoft Word, редагування.
5. Визначення системних налаштувань SPSS-файлу. Вправи з використання довідкової системи програми SPSS та її інтерактивного підручника.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 4. Аналіз зв'язку між двома змінними.

Тема 22. Семінарське заняття. Двохвимірний частотний та відсотковий розподіли: фактор та показник. Дві дискретні змінні: обчислення та аналіз двохвимірних частотних та відсоткових розподілів. (2 год.)

1. Принципи проведення двохвимірного частотного та відсоткового розподілу: предиктор (підмет, причина) та показник (присудок, наслідок).
2. Дві дискретні змінні: обчислення та аналіз двохвимірних частотних та відсоткових розподілів з використанням режиму Split File або Таблиць спряженості на підставі змінних бази даних опитування студентів “Ви та суспільство”.
3. Принципи застосування шарів/ пластів змінних: практичні вправи з використанням змінних бази даних опитування студентів “Ви та суспільство”.

Тема 23. Семінарське заняття. Міри зв'язку для двох дискретних змінних. (2 год.)

1. Принципи обчислення мір зв'язку для двох дискретних змінних за допомогою програми SPSS:
 - а) коефіцієнти взаємної спряженості Пірсона (С) та Чупрова (К),
 - б) критерій χ^2 -квадрат – коефіцієнт квадратичної спряженості,
 - в) коефіцієнт Чупрова (Т2),
 - г) коефіцієнт Крамера (К2).
2. Обчислення мір зв'язку для двох дискретних змінних за допомогою програми SPSS з використанням змінних бази даних “Львів-Донецьк (1994 р.)”.

Тема 24. Семінарське заняття. Міри зв'язку між дискретною та неперервною змінними. t-тест Ст'юдента для двох незалежних числових вибірок. (2 год.)

1. Практичні вправи із формування таблиць групових середніх в контексті встановлення сили статистичного зв'язку в парах “дискретна змінна – неперервна змінна” з використанням бази даних опитування студентів “Ви та суспільство”.
2. Практичні вправи із обчислення t-тесту Ст'юдента для двох незалежних числових вибірок з використанням змінних бази даних опитування студентів “Ви та суспільство”.

Тема 25. Семінарське заняття. Міра зв'язку між двома неперервними змінними – t-тест Ст'юдента для двох залежних числових вибірок. (2 год.)

1. Практичні вправи із обчислення t-тесту Ст'юдента для двох залежних числових вибірок з використанням змінних бази даних опитування студентів “Ви та суспільство”.

7. Самостійна робота.

Практичні рекомендації для виконання студентами самостійної роботи:

1. Перед виконанням кожної зі запропонованих практичних вправ із маніпуляції зі змінними баз даних соціологічних опитувань, запрограмованих у форматі SPSS-файлів, спочатку ознайомтесь з відповідним теоретичним матеріалом навчального посібника “Горбачик А.П., Сальнікова С.А. Аналіз даних соціологічних досліджень засобами SPSS...”, потім виконайте відповідні практичні завдання.

2. Кожну практичну вправу повторіть 2-3 рази для закріплення отриманих навиків.

3. Практичні вправи – а) оцінювання характеристик вибіркової сукупності; б) t-тест Ст’юдента для однієї вибірки; в) тест хі-квадрат для двох числових вибірок; г) t-тест Ст’юдента для двох незалежних числових вибірок; д) t-тест Ст’юдента для двох залежних числових вибірок – є складовими підсумкової самостійної роботи, успішність виконання якою оцінюється за 10-бальною шкалою.

<i>№ теми</i>	<i>Назва теми</i>	<i>Кількість годин</i>
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. Середовище SPSS. Створення комп’ютерної бази даних статистичного соціологічного дослідження.		
Тема 1-2.	Загальна інформація щодо роботи у середовищі SPSS. Готування анкети статистичного соціологічного опитування для комп’ютерного опрацювання – створення кодувальної таблиці.	4
Тема 3.	Елементи програмування змінної для SPSS-файлу. Типи змінних для SPSS-файлу.	4
Тема 4.	Програмування змінних для даних з анкети опитування. Внесення інформації з анкети у SPSS-файл.	8
Тема 5.	Об’єднання даних із різних SPSS-файлів в один файл. Перевірка коректності внесеної інформації.	6
Тема 6.	Кодування відкритих запитань.	8
	<i>Усього годин:</i>	30
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. Аналіз розподілу однієї змінної.		
Тема 7-8.	Аналіз одновимірного частотного та відсоткового розподілів. Конструювання “віртуальної” змінної для аналізу розподілу частот та відсотків у множинних відповідях.	6
Тема 9-10.	Описова статистика числових вибірок: частотний та відсотковий розподіли, міри варіації, міри центральної тенденції, міри розподілу. Стандартизація кількісної змінної. Стандартизовані значення та нормальний розподіл.	10
Тема 11.	Оцінювання характеристик вибіркової сукупності.	6
Тема 12.	Вступ до тестування статистичних гіпотез.	2
Тема 13.	Перевірка статистичних гіпотез: z-тест, t-тест Ст’юдента для однієї вибірки.	6
Тема 14.	Основні характеристики розподілу хі-квадрат, тест хі-квадрат для однієї числової вибірки.	6
	<i>Усього годин:</i>	36
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3. Модифікація та оптимізація SPSS-файлу даних. Наочне представлення результатів. Графіки. Довідковий апарат програми SPSS.		
Тема 15-16.	Програмування похідних змінних в режимі перекодування базових змінних. Редактор синтаксу. Використання редактора синтаксису для перекодування базових змінних.	6

<i>№ теми</i>	<i>Назва теми</i>	<i>Кількість годин</i>
Тема 17-18.	Відбір об'єктів для аналізу (побудова фільтрів). Обчислення похідних змінних на основі даних з декількох базових змінних.	6
Тема 19.	Ремонтування вибірки. Зважування випадків.	4
Тема 20-21.	Графічне представлення результатів аналізу – діаграми. Експортування об'єктів SPSS-файлу у файл програми Microsoft Word. Інформація про параметри змінних у SPSS-файлі. Системні настройки SPSS-файлу. Довідкова система програми SPSS.	4
	<i>Усього годин:</i>	20
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 4. Аналіз зв'язку між двома змінними.		
Тема 22.	Двохвимірний частотний та відсотковий розподіли: фактор та показник. Дві дискретні змінні: обчислення та аналіз двохвимірних частотних та відсоткових розподілів.	4
Тема 23.	Міри зв'язку для двох дискретних змінних.	8
Тема 24.	Міри зв'язку між дискретною та неперервною змінними. t-тест Ст'юдента для двох незалежних числових вибірок.	6
Тема 25.	Міра зв'язку між двома неперервними змінними – t-тест Ст'юдента для двох залежних числових вибірок.	4
	<i>Усього годин:</i>	22
	ЗАГАЛОМ:	108

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. Середовище SPSS. Створення комп'ютерної бази даних статистичного соціологічного дослідження.

Завдання для самостійної роботи до теми 1-2.

1. Ознайомтесь з теоретичним матеріалом Розділу 1 навчального посібника “Горбачик А.П., Сальнікова С.А. Аналіз даних соціологічних досліджень засобами SPSS... С. 7-23.”

2. Розробіть кодувальну таблицю для першого розділу анкети опитування “Інформаційне середовище м. Львова (2003 р.)”.

Завдання для самостійної роботи до теми 3.

1. Ознайомтесь з теоретичним матеріалом Розділу 2 навчального посібника “Горбачик А.П., Сальнікова С.А. Аналіз даних соціологічних досліджень засобами SPSS... С. 24-39.”

2. Для змінних кодувальної таблиці першого розділу анкети опитування “Інформаційне середовище м. Львова (2003 р.)” розробіть відповідні до них елементи програмування.

Завдання для самостійної роботи до теми 4.

1. Виконайте практичні завдання до Розділу 2 навчального посібника “Горбачик А.П., Сальнікова С.А. Аналіз даних соціологічних досліджень засобами SPSS... С. 40.”

2. Запрограмуйте SPSS-файл для змінних першого розділу анкети опитування “Інформаційне середовище м. Львова (2003 р.)”.

Завдання для самостійної роботи до теми 5.

1. Об'єднайте змінні опитування студентів “Ви та суспільство”, яке проводили ваші колеги у 2008 р. (відповідні файли надає керівник семінарських занять).

2. Проведіть перевірку коректності внесеної інформації.

Завдання для самостійної роботи до теми 6.

Закодуйте відкриті запитання опитування студентів “Ви та суспільство”, яке проводили ваші колеги у 2008 р. за двома принципами:

- а) на підставі внесеної інформації у SPSS-файл,
- б) із утворенням груп спостереження, враховуючи специфіку соціуму та логіку дослідження.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. Аналіз розподілу однієї змінної.

Завдання для самостійної роботи до теми 7-8.

1. Ознайомтесь з теоретичним матеріалом Розділу 3 навчального посібника “Горбачик А.П., Сальнікова С.А. Аналіз даних соціологічних досліджень засобами SPSS... С. 41-52.”
2. Виконайте аналіз одновимірного частотного та відсоткового розподілів першого розділу анкети опитування “Інформаційне середовище м. Львова (2003 р.)”.

Завдання для самостійної роботи до теми 9-10.

1. Виконайте практичні завдання до Розділу 3 навчального посібника “Горбачик А.П., Сальнікова С.А. Аналіз даних соціологічних досліджень засобами SPSS... С. 53.”

Завдання для самостійної роботи до теми 11.

1. Ознайомтесь з теоретичним матеріалом Розділу 9 (п. 9.1) навчального посібника “Горбачик А.П., Сальнікова С.А. Аналіз даних соціологічних досліджень засобами SPSS... С. 129-132.”
1. Виконайте практичні завдання до Розділу 9 (п.9.1) навчального посібника “Горбачик А.П., Сальнікова С.А. Аналіз даних соціологічних досліджень засобами SPSS... С. 145.”

Завдання для самостійної роботи до теми 12.

1. Ознайомтесь з теоретичним матеріалом Розділу 9 (п. 9.2) навчального посібника “Горбачик А.П., Сальнікова С.А. Аналіз даних соціологічних досліджень засобами SPSS... С. 133-144.”

Завдання для самостійної роботи до теми 13.

1. Ознайомтесь з теоретичним матеріалом Розділу 7 (п. 7.1.2) навчального посібника “Горбачик А.П., Сальнікова С.А. Аналіз даних соціологічних досліджень засобами SPSS... С. 110-112.”
2. В середовищі бази даних опитування “Інформаційне середовище м. Львова (2003 р.)” оберіть дві довільні неперервні змінні. Виконайте з ними z-тест та t-тест Ст’юдента для однієї вибірки.

Завдання для самостійної роботи до теми 14.

1. В середовищі бази даних опитування “Інформаційне середовище м. Львова (2003 р.)” оберіть дві довільні дискретні змінні. Виконайте з ними тест хі-квадрат для однієї числової вибірки.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3. Модифікація та оптимізація SPSS-файлу даних. Наочне представлення результатів. Графіки. Довідковий апарат програми SPSS.

Завдання для самостійної роботи до теми 15-16.

1. Ознайомтесь з теоретичним матеріалом Розділу 7 (п. 7.3) навчального посібника “Горбачик А.П., Сальнікова С.А. Аналіз даних соціологічних досліджень засобами SPSS... С. 115-120.”
2. В середовищі бази даних опитування “Інформаційне середовище м. Львова (2003 р.)” знайдіть змінну, що відповідає за рік народження респондентів. Запрограмуйте три вікові групи

спочатку з використанням відповідних меню та команд, а потім з використанням алгоритму, запрограмованого в середовищі редактора синтаксису.

Завдання для самостійної роботи до теми 17-18.

1. Ознайомтесь з теоретичним матеріалом Розділу 6 навчального посібника “Горбачик А.П., Сальнікова С.А. Аналіз даних соціологічних досліджень засобами SPSS... С. 96-102.”
2. Використовуючи базу даних опитування “Інформаційне середовище м. Львова (2003 р.)”, виконайте практичні вправи із відбору за умовою, із випадкового відбору, із відбору з використанням фільтруючих змінних.

Завдання для самостійної роботи до теми 19.

1. Ознайомтесь з теоретичним матеріалом Розділу 8 навчального посібника “Горбачик А.П., Сальнікова С.А. Аналіз даних соціологічних досліджень засобами SPSS... С. 123-127.”
2. Використовуючи базу даних опитування “Інформаційне середовище м. Львова (2003 р.)”, виконайте практичні вправи із ремонтування вибірки за змінною характеристикою “стать”.

Завдання для самостійної роботи до теми 20-21.

1. Ознайомтесь з теоретичним матеріалом Розділу 5 навчального посібника “Горбачик А.П., Сальнікова С.А. Аналіз даних соціологічних досліджень засобами SPSS... С. 80-94.”
2. Використовуючи базу даних опитування “Інформаційне середовище м. Львова (2003 р.)”, виконайте практичні вправи із побудови та редагування графіків: а) стовпчикові діаграми; б) кругові діаграми; в) гістограми.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 4. Аналіз зв'язку між двома змінними.

Завдання для самостійної роботи до теми 22.

1. Ознайомтесь з теоретичним матеріалом Розділу 4 (п. 4.1) навчального посібника “Горбачик А.П., Сальнікова С.А. Аналіз даних соціологічних досліджень засобами SPSS... С. 55-63.”
2. Використовуючи базу даних опитування “Інформаційне середовище м. Львова (2003 р.)”, виконайте практичні вправи із обчислення та аналізу двохвимірних частотних та відсоткових розподілів.

Завдання для самостійної роботи до теми 23.

1. Ознайомтесь з теоретичним матеріалом Розділу 4 (п. 4.2) навчального посібника “Горбачик А.П., Сальнікова С.А. Аналіз даних соціологічних досліджень засобами SPSS... С. 64-70.”
2. Використовуючи базу даних опитування “Інформаційне середовище м. Львова (2003 р.)”, виконайте практичні вправи із аналізу зв'язку між двома дискретними змінними з використанням тесту хі-квадрат та коефіцієнтів Чупрова й Крамера.

Завдання для самостійної роботи до теми 24.

1. Ознайомтесь з теоретичним матеріалом Розділу 4 (п. 4.3-4.4) навчального посібника “Горбачик А.П., Сальнікова С.А. Аналіз даних соціологічних досліджень засобами SPSS... С. 71-72.”
2. Використовуючи базу даних опитування “Інформаційне середовище м. Львова (2003 р.)”, виконайте практичні вправи із аналізу зв'язку між дискретною та неперервною змінними з використанням t-тесту Ст'юдента для двох незалежних числових вибірок.

Завдання для самостійної роботи до теми 25.

1. Ознайомтесь з теоретичним матеріалом Розділу 4 (п. 4.5) навчального посібника “Горбачик А.П., Сальнікова С.А. Аналіз даних соціологічних досліджень засобами SPSS... С. 72-77.”

2. Використовуючи базу даних опитування “Інформаційне середовище м. Львова (2003 р.)”, виконайте практичні вправи із аналізу зв’язку між двома неперервними змінними з використанням t-тесту Ст’юдента для двох залежних числових вибірок.

8. Контроль засвоєння знань студентами протягом семестру.

Форми участі студентів у проведенні навчальних занять та їх короткий опис. Цей курс побудовано на інтерактивних методах викладання, що реалізуються на лекційних й семінарських заняттях, відвідування та ступінь участі в яких буде обліковуватись. Основою методів та процедур курсу є систематичне самостійне маніпулювання студентів з SPSS-програмою з метою вивчення тієї чи іншої теми та закріплення отриманих знань. З метою підтримування інтерактивності протягом цілого періоду навчання в програму курсу закладено проходження чотирьох проміжних тестів (після закінчення кожного тематичного модуля), а також виконання кожним/ною студентом/кою самостійної роботи із аналізу баз даних соціологічних досліджень, створених у форматі SPSS. Під час оцінювання тестів та самостійних робіт велика увага присвячуватиметься зворотному зв’язку, завдяки якому кожний/на студент/ка отримає детальний аналіз допущених помилок чи неточностей.

Умови проходження проміжних тестів:

- кожний з 4-х тестів проходитьиме після закінчення відповідного тематичного модуля;
- всі тести матимуть письмовий формат;
- якщо студент/ка пропусти/ла той чи інший тест без поважної причини, він/вона не матиме права його відробити.

Вимоги до виконання самостійної роботи із аналізу баз даних соціологічних досліджень у форматі SPSS:

- самостійна робота складається з двох основних частин: а) аналізу розподілу однієї змінної; б) аналізу зв’язку між двома змінними;
- самостійну роботу студент/ка здає в кінці семестру у форматі сукупності декількох завдань, які він/вона виконує впродовж навчального семестру за результатами отримання конкретних знань та розвитку практичних вмінь;
- практичними завданнями самостійної роботи є: а) оцінювання характеристик вибіркової сукупності; б) t-тест Ст’юдента для однієї вибірки; в) тест хі-квадрат для двох числових вибірок; г) t-тест Ст’юдента для двох незалежних числових вибірок; д) t-тест Ст’юдента для двох залежних числових вибірок.
- базу даних та групу спостереження для кожного/ної студента/ки визначає керівник семінарських занять.

Модульний контроль. Упродовж семестру будуть проведені чотири модульні контрольні тести у письмовому форматі, кожний з яких оцінюватиметься за 8-бальною системою. Якщо студент/ка пропусти/ла той чи інший тест без поважної причини, він/вона не матиме права його відробити. Максимальна кількість балів за цей вид роботи – 32 бали.

Оцінювання самостійної роботи. Самостійна робота складається з виконання п’яти практичних завдань, кожне з яких оцінюється у 2 бали. Самостійна робота вважається успішно виконаною, якщо студент/ка, по-перше, коректно розрахував/ла групу спостереження, по-друге, виконав/ла усі процедурні вимоги щодо виконання кожного зі статистичних тестів, по-третє, сформулював/ла висновки, які є адекватними щодо результатів кожного з тестів. Максимальна кількість балів за самостійну роботу – 10 балів.

Оцінювання ступеня участі в роботі лекційних та семінарських занять. Оскільки курс базується на інтенсивному вивченні великого масиву практичних завдань в контексті маніпуляцій з базами даних статистичних соціологічних досліджень у форматі SPSS, відвідування лекційних та семінарських занять є обов’язковим. Відвідування аудиторних занять обліковуватиметься. Максимальна кількість балів за умови відвідання усіх аудиторних занять – 8 балів.

Якщо за результатами модульно-рейтингового контролю протягом семестру студент/ка отримав/ла менше 31 бала, то він/вона не допускається до іспиту і вважається таким/ою, що не виконав/ла усі види робіт, які передбачаються навчальним планом на семестр з даної дисципліни. Такий/ка студент/ка має змогу скласти іспит за талоном № 2, але для цього він/на повинен/на виконати передбачене кафедрою завдання.

**Оцінювання участі студентів у заняттях з навчальної дисципліни
“Основи математичних методів в соціологічних дослідженнях”**

Компонент, що оцінюється	Максимальна кількість балів за кожний компонент
1. Проміжні тести №№1-4	8 x 4 = 32 бали
2. Активна участь в роботі лекційних та семінарських занять	8 балів
3. Самостійна робота із аналізу розподілу однієї змінної та аналізу зв'язку між двома змінними.	10 балів
4. Оцінка за іспит	50 балів*
ЗАГАЛОМ:	100 балів

* Оцінка за іспит складатиметься з двох компонентів:

- 1) розкриття змісту одного теоретичного питання (10 балів);
- 2) виконання 2-х практичних задач на комп'ютері на основі прикладної програми SPSS (20 балів кожне завдання).

**ЗАВДАННЯ
для першого модульного контролю**

Для представлених нижче запитань анкети статистичного соціологічного опитування запрограмуйте наступні параметри відповідних до них змінних характеристик: type, width, values, missing, measure.

Question	Type	Width	Values	Missing	Measure
1. Скажіть, наскільки Ви є зацікавленим/ною у вирішенні цього питання? * Цілковито зацікавлений/на * Достатньо зацікавлений/на * Ні зацікавлений/на, ні не зацікавлений/на * Радше не зацікавлений/на * Зовсім не зацікавлений/на					

Question	Type	Width	Values	Missing	Measure
<p>2. Тепер нас цікавить, наскільки Ви довіряєте владі нашого міста. Нижче поміщено 7-бальну шкалу, де 1 — це „зовсім не довіряю“, 4 — „ні довіряю, ні не довіряю“, а 7 — „цілковито довіряю“. Обведіть кружком те число, яке відповідає рівневі Вашої довіри. 1 ____ 2 ____ 3 ____ 4 ____ 5 ____ 6 ____ 7</p> <p>Зовсім не довіряю, Цілковито довіряю ні не довіряю довіряю</p>					
<p>3. Чи Ви є активним членом, або членом-прихильником будь-якої політичної партії? * Я є активним членом політичної партії * Я є членом-прихильником політичної партії * Я не належу до жодної з політичних партій</p>					
<p>4. Нижче поміщено шкалу певних проміжків доби. Зазначте, будь ласка, один проміжок, протягом якого Ви найактивніше дивитесь телепередачі. * 6-9 год. * 15-18 год. * 9-12 год. * 18-21 год. * 12-15 год. * 21-00 год.</p>					
<p>5. Зазначте Ваш найулюбленіший жанр музики: * Джаз * Рок * Класика * Кантрі * Диско</p>					
<p>6. Ваша конфесійна приналежність: * УПЦ (КП) * РПЦ * УПЦ (МП) * УГКЦ * УАПЦ * РКЦ * Протестант * Інша. Вкажіть _____</p>					
<p>7. Скільки білих грибів Ви знайшли протягом останнього грибного сезону? * 1-3 * 13-15 * 4-6 * 16-18 * 7-9 * 19 або більше * 10-12 * Жодного</p>					

Question	Type	Width	Values	Missing	Measure
<p>8. Скажіть, будь ласка, які з проблем, що з ними сьогодні зіштовхнулося наше суспільство, є найбільш серйозними? (можна вибрати ДЕКІЛЬКА варіантів)?</p> <ul style="list-style-type: none"> * Безробіття * Криза влади, брак демократії * Міжнародні відносини * Інфляція, ціни * Право та Закон ігноруються, злочинність, мафія * Проблеми літніх людей * Культура та наука занепадають * Погане медичне обслуговування * Проблеми молоді та сім'ї * Ваш варіант _____ 					
<p>9. Чи Ви є власником:</p> <ul style="list-style-type: none"> * Телевізора * Відеомагнітофона * Програвача CD * Квартири * Автомобіля * Дачі 					
<p>10. Ваша стать:</p> <ul style="list-style-type: none"> * Чоловіча * Жіноча 					
<p>11. Дайте прогноз, скільки балів набере наша футбольна команда на наступних загальноукраїнських змаганнях:</p> <ul style="list-style-type: none"> * 0-5 * 6-10 * 11-15 * 16-20 * 21-25 * 26 та більше 					

ЗАВДАННЯ

для другого модульного контролю

1. Ранжований ряд розподілу – це:
2. Варіаційний ряд розподілу – це:
3. Назвіть, які типи шкал вимірювання Ви знаєте. Подайте характеристики кожної з наведених Вами шкал вимірювання.
4. Подайте формули обчислення арифметичного середнього значення.
5. Охарактеризуйте основну теорію, на якій базуються статистичні методи соціологічних досліджень.
6. Нехай у мішку знаходиться 1200 кульок, з яких 500 – червоних, 300 – зелених, 200 – синіх, 100 – чорних, 50 – білих, 50 – жовтих. Уявімо, що людина зі зав'язаними очима випадково витягнула з мішка 100 кульок. Яким має бути співвідношення між кольорами кульок утвореної вибірки, щоб вона була достатньо репрезентативною щодо генеральної сукупності кульок, поміщених у мішок?

_____ – червоних, _____ – зелених, _____ – синіх, _____ – чорних, _____ – білих, _____ – жовтих.

7. Описова (дескриптивна) статистика – це:

8. Подайте основні характеристики нормального розподілу (словесно та графічно)

Завдання 9

Нижче поміщено перелік статистичних характеристик.	Позначте хрестиком, до яких мір належить кожна з них		
	МІРИ ВАРІАЦІЇ (РОЗСПІВАННЯ)	МІРИ ЦЕНТРАЛЬНОЇ ТЕНДЕНЦІЇ	МІРИ РОЗПОДІЛУ
Дисперсія			
Квартилі			
Коефіцієнт асиметрії/ зсув			
Медіана			
Процентилі			
Середнє арифметичне			
Розмах			
Мода			
Коефіцієнт варіації/ крутизна			
Стандартне відхилення			

Завдання 10. Перед Вами статистична сукупність: 4, 10, 25, 18, 2, 14, 5, 36, 12, 5, 43, 4.

Обчисліть:

$$\text{Min} = \text{Max} = \text{Range} = \text{Sum} = P_{33,(3)} = P_{66,(6)} =$$

$$M = M_o = M_e = Q_1 = Q_2 = Q_3 = \sigma =$$

$$D =$$

$$C =$$

Охарактеризуйте ступінь однорідності відповідного статистичного розподілу. Співрозмірно до шкали значень від 1 до 50 опишіть особливості варіації частот значень відповідного статистичного розподілу.

ЗАВДАННЯ
для третього модульного контролю

Завд. №1. Позначте відповідні призначення різних режимів роботи програми SPSS	
1. SPSS Data Editor _____	A. Відображення результатів аналізу даних
2. SPSS Syntax Editor _____	B. Програмування змінних та створення бази даних
3. SPSS Viewer _____	C. Створення аналітичних алгоритмів

Завд. №2. На основі поданого нижче списку продуктів харчування та напоїв, які респонденти називали у режимі “відкритого запитання”, створіть їхні відповідні групи.

Список продуктів харчування та напоїв	Групи продуктів харчування та напоїв
---------------------------------------	--------------------------------------

1. Сардина консерв.	13. Сік абрикосовий	
2. Олія оливкова	14. Ковбаса “Краківська”	
3. Сир твердий	15. Коньяк “Арарат”	
4. Крильця курячі	16. Масло вершкове	
5. Вирізка волова	17. Олія соняшникова	
6. Напій “Живчик”	18. Кукурудза консервна	
7. Сік апельсиновий	19. Пиво “Львівське”	
8. Кефір 2%	20. Філе хека	
9. Сир білий	21. Печінка індика	
10. Шинка	22. Ковбаса “Докторська”	
11. Мартіні	23. Горошок консервний	
12. Молоко 1,5%	24. Молоко 3%	

Завд. №3. Нижче подано список деяких областей України:		
<u>Список областей (Змінна V1):</u>		
1. Харківська	4. Тернопільська	7. Миколаївська
2. Івано-Франківська	5. Херсонська	8. Львівська
3. Одеська	6. Донецька	9. Луганська
Запрограмуйте змінну V2, яка групує представлені області у відповідності до їхніх регіонів: (1. Західний; 2. Південний; 3. Східний)		
<u>RECODE/ COMPUTE</u> (непотрібне закресліть)		

Завд. №4. Нижче подано два переліки соціально-демографічних характеристик респондентів:	
<u>Рідна мова (V1):</u> 1. Українська 2. Російська	<u>Конфесійна приналежність (V2):</u> 1. Православний/на 2. Католик/ка або греко-католик/ка
Створіть змінну V3, за допомогою якої можна відслідкувати розподіл рідних мов респондентів в межах кожної з релігійних конфесій:	
<u>RECODE/ COMPUTE</u> (непотрібне закресліть)	

Завд. №5. У комірках лівого стовпчика поставте літери комірок правого стовпчика, змісти яких пов’язані з ними логічно	
1. Об’єднання даних із різних SPSS-файлів в один файл _____	А. Програмування похідної змінної на основі значень декількох базових змінних
2. Обчислення одновимірних частотного та відсоткового розподілів _____	Б. Віртуальне відновлення репрезентативності вибірки стосовно генеральної сукупності

3. Сортування випадків за даними у різних змінних _____	В. Перевірка коректності внесеної інформації
4. Обчислення двохвимірних частотного та відсоткового розподілів _____	Г. Виокремлення групи респондентів зі загальної вибірки у відповідності до певних параметрів
5. Кодування відкритих запитань _____	Д. Створення вікових груп респондентів
6. Виконання операції COMPUTE _____	Е. Показник (присудок, наслідок)
7. Зважування випадків _____	Ж. Переведення розрізненої інформації текстових полів у коди шкал вимірювання
8. Перегрупування елементів шкали вимірювання змінної _____	З. Режим Split File; таблиці спряженості
9. Відбір випадків _____	К. Обчислення балансу „позитивного-негативного” в поставах респондентів
10. Групування дискретних числових даних у межах однієї змінної _____	Л. Встановлення тенденцій у розподілах значень для всієї вибірки респондентів на загал
11. Фактор (підмет, причина) _____	М. Створення інтегрованої бази даних після опрацювання анкет одночасно на різних комп'ютерах

ЗАВДАННЯ для четвертого модульного контролю

1. Ймовірність помилки 1-го роду (α) – це:

Її умовне позначення:

2. Ймовірність помилки 2-го роду (β) – це:

Її умовне позначення:

3. Ви порівнюєте статистичний розподіл – створений на підставі змінної v_{161} (роки народження респондентів) – з нормальним розподілом. Відповідний тест обчислив Асимптоматичну Значущість у розмірі 0,017564. Подайте її інтерпретацію (кінцевий варіант, у форматі відповіді на досл. запит.):

4. Намалюйте графік зі стандартними критичними точками, які визначають інтервали, за допомогою яких дослідники оцінюють ступінь подібності/ відмінності між статистичними розподілами. Позначте ті інтервали, які відповідають малій ймовірності для помилкового заперечення Гіпотези 0.

5. Подайте ілюстрацію, коли $\Delta = +4\%$:

6. Охарактеризуйте методологічну основу тесту χ^2
7. Ви проводите емпіричну апробацію РГД про вплив статі на характер конс'юмеристської культури на основі тесту χ^2 . В результаті Ви отримали, що $q = 0,000$.
Подайте статистичну та змістову інтерпретацію отриманого результату.
8. Виконайте дизайн 2-х незалежних числових вибірок.
9. Виконайте дизайн 2-х залежних числових вибірок.
10. Для порівняння середніх більше, ніж 2-х незалежних числових вибірок здійснюється:
1. Independent-Samples T Test
 2. Paired-Samples T Test
 3. One-Way ANOVA
 4. The Analysis of General Linear Model with Repeated Measures
11. Основою РГД є дві змінні, представлені у стандартизованому запитальнику в наступному форматі.
- А. Ваша вікова група: Б. Вкажіть Ваш рівень загальної задоволеності життям:*
1. 18-30 рр. 1. Цілковито не задоволений/на
 2. 31-55 рр. 2. Радше не задоволений/на, ніж задоволений/на
 3. 56 та старші 3. Важко сказати, задоволений/на чи ні
 4. Швидше задоволений/на, ніж не задоволений/на
 5. Повною мірою задоволений/на

Сформулюйте зміст РГД.

Подайте інтерпретацію результатів її емпіричної апробації, якщо $r = -0,452$; $q = 0,005$.

9. Іспит.

Структура екзаменаційного білета: екзаменаційний білет складається з двох частин. *Перша* – розкриття змісту одного теоретичного питання (10 балів), покликана продемонструвати студентом/кою обізнаність з методологічною основою математичних методів в соціологічних дослідженнях. *Друга* – виконання 2-х практичних задач на комп'ютері на основі прикладної програми SPSS (20 балів кожне завдання), скерована на виявлення практичних навиків студента/ки із аналізу змінних характеристик баз даних статистичних соціологічних досліджень, запрограмованих у форматі SPSS-файлів.

ПИТАННЯ НА ІСПИТ з нормативного навчального курсу “Основи математичних методів в соціологічних дослідженнях”

1. Загальні характеристики базових методів соціологічних досліджень та місце кількісних методів в їхній системі.
2. Робоча гіпотеза в статистичних дослідженнях: місце та роль.
3. Робоча гіпотеза в статистичних дослідженнях: принципи та приклади формулювання.
4. Типи кількісних емпіричних досліджень.
5. Види анкетних опитувань.
6. Програма статистичного соціологічного дослідження: призначення, основні складові та послідовність побудови.
7. Номінальна шкала вимірювання: властивості, особливості її застосування.
8. Порядкова шкала вимірювання: властивості, особливості її застосування.

9. Метрична шкала вимірювання: властивості, особливості їхнього застосування.
10. Інтервальна шкала вимірювання: властивості, особливості їхнього застосування.
11. Основні вимоги щодо оформлення інструментарію (анкети) кількісного соціологічного дослідження.
12. Вибіркова сукупність: характеристика, підставові завдання щодо її конструювання, основні вимоги до неї.
13. Технологічна схема переходу від об'єкту дослідження до одиниць спостереження (опитування).
14. Основа вибірки: різновиди та принципи використання.
15. Два основних підходи щодо конструювання вибірки: типологія та приклади застосування.
16. Основні вимоги щодо визначення об'єму вибіркової сукупності.
17. Формула для розрахунку об'єму одноступеневої випадкової вибірки.
18. Підготовка до опрацювання анкетних даних: етапи та процедури.
19. Основні процедури щодо опрацювання анкетних даних.
20. Якісний аналіз кількісних баз даних в соціології: основні рівні, методи та загальні принципи їхньої взаємодії.
21. Загальна структура інтерфейсу програми SPSS.
22. Особливості готування анкети статистичного соціологічного опитування для комп'ютерного опрацювання – створення кодувальної таблиці.
23. Елементи програмування змінної для SPSS-файлу.
24. Типи змінних для SPSS-файлу.
25. Особливості процедури об'єднання даних із різних SPSS-файлів в один файл та перевірки коректності внесеної інформації.
26. Два підходи щодо кодування відкритих запитань.
27. Особливості аналізу одновимірного частотного та відсоткового розподілів.
28. Два підходи щодо конструювання “віртуальної” змінної для аналізу розподілу частот та відсотків у множинних відповідях.
29. Описова статистика числових вибірок: міри варіації.
30. Описова статистика числових вибірок: міри центральної тенденції.
31. Описова статистика числових вибірок: міри розподілу.
32. Особливості стандартизації кількісної змінної.
33. Стандартизовані значення та нормальний розподіл.
34. Оцінювання характеристик вибіркової сукупності: розподіл значень вибірки.
35. Оцінювання характеристик вибіркової сукупності: похибка вибірки.
36. Оцінювання характеристик вибіркової сукупності: теорема центрального ліміту.
37. Оцінювання характеристик вибіркової сукупності: стандартна помилка середнього значення.
38. Оцінювання характеристик вибіркової сукупності: розподіл середнього значення вибірових сукупностей.
39. Оцінювання характеристик вибіркової сукупності: інтервальне оцінювання розподілу значень вибіркової сукупності.
40. Вступ до тестування статистичних гіпотез: ймовірність, процедура тестування гіпотез.
41. Вступ до тестування статистичних гіпотез: допустимі помилки при прийнятті рішень.
42. z-тест: зміст та принципи проведення.
43. t-тест Ст'юдента для однієї вибірки: зміст та принципи проведення.
44. Порівняння z-тесту та t-тесту Ст'юдента.
45. Основні характеристики розподілу хі-квадрат.
46. Принципи проведення тесту хі-квадрат для однієї числової вибірки.
47. Два підходи щодо програмування похідних змінних SPSS-файлів в режимі RECODE.
48. Призначення та принципи застосування редактора синтаксу SPSS-програми.
49. Основні режими щодо відбору об'єктів для аналізу (побудови фільтрів) з використанням змінних SPSS-файлів.
50. Особливості створення похідних змінних у режимі COMPUTE на основі даних з декількох базових змінних SPSS-файлів.
51. Принципи ремонтування вибірки за допомогою зважування випадків.

52. Особливості побудови стовпчикових та кругових діаграм, а також гістограм з використанням змінних SPSS-файлів.
53. Базові принципи проведення двохвимірною частотного та відсоткового розподілу.
54. Міри зв'язку для двох дискретних змінних: коефіцієнти взаємної спряженості Пірсона (С) та Чупрова (К).
55. Міри зв'язку для двох дискретних змінних: критерій хі-квадрат – коефіцієнт квадратичної спряженості.
56. Міри зв'язку для двох дискретних змінних: коефіцієнт Чупрова.
57. Міри зв'язку для двох дискретних змінних: коефіцієнт Крамера.
58. Міри зв'язку між дискретною та неперервною змінними.
59. t-тест Ст'юдента для двох незалежних числових вибірок.
60. Міра зв'язку між двома неперервними змінними – t-тест Ст'юдента для двох залежних числових вибірок.

**Тестові завдання з нормативного навчального курсу
“Основи математичних методів в соціологічних дослідженнях”**

**ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. Середовище SPSS. Створення комп'ютерної бази даних
статистичного соціологічного дослідження.**

1. Вкажіть рівень соціологічного пізнання, для якого використовуються кількісні методи соціологічних досліджень:
 - 1) мезорівень
 - 2) макрорівень
 - 3) мікрорівень
 - 4) мезо- та макрорівень
2. Робоча гіпотеза дослідження – це:
 - 1) науково обґрунтоване припущення про змінні характеристики шкали вимірювання
 - 2) науково обґрунтований варіант відповіді на дослідницьке запитання, що потребує емпіричної апробації
 - 3) варіант відповіді на запитання, що формулюється на основі даних емпіричних досліджень
 - 4) остаточний варіант відповіді на дослідницьке запитання
3. Позначте неіснуючий вид робочих гіпотез дослідження:
 - 1) констатуючі
 - 2) пояснюючі
 - 3) заперечуючі
 - 4) прогноуючі
4. Позначте ту дію, яка НЕ є результатом повноцінної емпіричної апробації робочої гіпотези дослідження:
 - 1) фальсифікація
 - 2) пролонгація
 - 3) верифікація
 - 4) заперечення
5. З метою емпіричної апробації робочих гіпотез дослідження зі залученням статистичного аналізу кожна з них спочатку розкладається на:
 - 1) запитання стандартизованої анкети
 - 2) віяла відповідей
 - 3) взаємозв'язані змінні характеристики/ показники
 - 4) кейзи/ випадки

6. Безпосередніми підставами для запитань стандартизованої анкети статистичного опитування (які дослідник виводить зі схеми операціоналізації) є:

- 1) шкали вимірювання
- 2) змінні характеристики
- 3) прикладні змінні
- 4) предмети дослідження

7. Змінні характеристики респондентів кількісного соціологічного дослідження вимірюються за допомогою:

- 1) робочих гіпотез дослідження
- 2) запитань стандартизованої анкети
- 3) індуктивних категорій
- 4) шкал вимірювання

8. Позначте неіснуючу прикладну комп'ютерну програму для статистичного аналізу даних соціологічних опитувань:

- 1) SPSS
- 2) PSRS
- 3) OSA
- 4) EXCEL

9. Позначте пункт, який НЕ є одним з основних режимів роботи програми SPSS:

- 1) SPSS Viewer
- 2) SPSS Data Editor
- 3) SPSS Variables Editor
- 4) SPSS Syntax Editor

10. SPSS Data Editor призначений для:

- 1) Відображення числових параметрів масиву даних
- 2) Відображення результатів аналізу даних
- 3) Програмування змінних та створення бази даних
- 4) Створення аналітичних алгоритмів

11. SPSS Syntax Editor призначений для:

- 5) Відображення числових параметрів масиву даних
- 6) Відображення результатів аналізу даних
- 7) Програмування змінних та створення бази даних
- 8) Створення аналітичних алгоритмів

12. SPSS Viewer призначений для:

- 9) Відображення числових параметрів масиву даних
- 10) Відображення результатів аналізу даних
- 11) Програмування змінних та створення бази даних
- 12) Створення аналітичних алгоритмів

13. Надійності (reliability) кількісного соціологічного дослідження – це:

- 1) неповторюваність/ унікальність результатів дослідження певного соціального явища
- 2) класифікація результатів дослідження певного соціального явища
- 3) повторюваність результатів дослідження певного соціального явища
- 4) комбінація результатів дослідження певного соціального явища

14. Валідність/обґрунтованість (validity) кількісного соціологічного дослідження – це:

- 1) наукове підтвердження, що вивчалось те, що мало вивчатись

- 2) наукове заперечення результатів емпіричної апробації РГД
- 3) наукове підтвердження результатів емпіричної апробації РГД
- 4) наукова обґрунтованість робочих гіпотез дослідження

15. Вимірювання – це:

- 1) математично обґрунтоване емпіричне узагальнення робочої гіпотези дослідження
- 2) трансформація емпіричних даних з одного виду шкали до іншого
- 3) визначення інтенсивностей проявів змінних характеристик за допомогою спеціальних шкал
- 4) пошук статистичної інтерференції між змінними характеристиками

16. Програма соціологічного дослідження – це:

- 1) документ, у якому відображено науково обґрунтовану схему переходу від інструментарію емпіричного соціологічного дослідження до його теоретичного рівня
- 2) документ, призначений для грамотної організації роботи інтерв'юера
- 3) документ, у якому відображено науково обґрунтовану схему переходу від теоретичного рівня до інструментарію емпіричного соціологічного дослідження
- 4) документ, скерований на з'ясування процедурних питань між замовником та виконавцем соціологічного дослідження

17. Позначте, з чого не можуть складатись операціональні змінні характеристики об'єкта дослідження:

- 1) заключні ланки операціональної інтерпретації базових понять
- 2) додаткові змінні характеристики у випадку, якщо заключні ланки операціональної інтерпретації базових понять тільки частково операціоналізували зміст робочих гіпотез дослідження
- 3) початкові ланки операціональної інтерпретації базових понять
- 4) соціально-демографічні характеристики респондентів (паспортичка)

18. Позначте, що не може бути основою для емпіричної апробації робочих гіпотез дослідження:

- 1) формулювання конкретних запитань/ пунктів анкети в рамках прямої операціоналізації
- 2) укладання інтегрованих шкал вимірювання (індексів) для виявлення латентних (прихованих) й/ або інтегрованих характеристик
- 3) укладання дискретних шкал вимірювання в рамках формулювання запитань-фільтрів щодо окремих груп спостереження
- 4) програмування аналітичних алгоритмів у тих випадках, коли немає потреби укладати запитання/ пункти анкети з метою проведення операціоналізації

19. Позначте неіснуючий тип шкали вимірювання:

- 1) номінальна безальтернативна
- 2) номінальна багатоваріантна
- 3) порядкова
- 4) метрична

20. Номінальна шкала відображає можливість:

- 1) встановлювати не тільки відношення рівності/ нерівності за певною ознакою між різними об'єктами, а й відношення порядку на підставі таких критеріїв, як “більше, ніж...”, “краще ніж...” тощо
- 2) встановлювати рівність, або нерівність об'єктів
- 3) встановлювати рівність дистанції чи інтервалів між парами об'єктів
- 4) встановлювати рівність порядку між парами об'єктів

21. Позначте шкалу, яка є дискретною:

- 1) інтервальна

- 2) метрична
- 3) порядкова
- 4) номінальна

22. Запитання анкети – “Позначте, в діяльності яких громадських організацій Ви берете участь” слід вмірювати:

- 1) інтервальною шкалою
- 2) метричною шкалою
- 3) номінальною шкалою
- 4) порядковою шкалою

23. Запитання анкети – “Позначте, якою мірою Ви задоволені діяльністю...” слід вмірювати:

- 1) інтервальною шкалою
- 2) метричною шкалою
- 3) номінальною шкалою
- 4) порядковою шкалою

24. Запитання анкети – “Вкажіть, скільки грибів Ви знайшли минулої осені” слід вмірювати:

- 1) номінальною альтернативною шкалою
- 2) метричною шкалою
- 3) номінальною багатоваріантною шкалою
- 4) порядковою шкалою

25. При об’єднанні декількох SPSS-файлів в один файл використовується команда:

- 1) Split file
- 2) Sort cases
- 3) Merge cases
- 4) Submit variables

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. Аналіз розподілу однієї змінної.

26. Позначте пункт, який НЕ є різновидом якісного аналізу кількісних баз даних:

- 1) описовий (дескриптивний) аналіз
- 2) статистична апробація робочих гіпотез дослідження
- 3) конструювання мережі показників змінних характеристик шкал вимірювання
- 4) конструювання концептуальних змінних з метою групування одиниць спостереження або змінних характеристик

27. Вибіркова сукупність – це:

- 1) певна сукупність запитань анкети, що стосуються однієї теми
- 2) певна обмежена сукупність осіб, яка є репрезентативною до генеральної сукупності
- 3) певне обмежене коло осіб, які є репрезентантами однієї соціальної групи
- 4) певна група робочих гіпотез дослідження, що стосуються однієї теми

28. Позначте те, що НЕ є вимогою до вибіркової сукупності:

- 1) кількісна репрезентативність
- 2) надійність
- 3) сконцентрованість
- 4) валідність

29. Позначте неіснуючий тип вибірки:

- 1) одноступенева випадкова
- 2) принцип кластеризації (метод гнізд, серійна вибірка)

- 3) принцип стратифікаційної генералізації
- 4) принцип квот (пропорційна вибірка)

30. Позначте проблему, яка НЕ належить до тих, що вирішуються під час конструювання вибіркової сукупності:

- 1) визначення об'єму вибірки
- 2) визначення площини вибірки
- 3) визначення типу вибірки
- 4) визначення якості вибірки

31. Викресліть пункт, що не є форматом аналізу отриманих зведених даних статистичного дослідження:

- 1) Оцінка невідомих параметрів статистичного спостереження.
- 2) Перевірка статистичних гіпотез.
- 3) Встановлення законів розподілу статистичних показників.
- 4) Оцінка невідомих параметрів різних розподілів.

32. Статистичні методи соціологічних досліджень базуються на:

- 1) Теорії закономірностей
- 2) Законі великих чисел
- 3) Теоремі математичних залежностей
- 4) Аксиомі генеральних сукупностей вибіркових числових рядів

33. Ризик допуститися помилки при відхиленні Гіпотези H_0 – розміром $4\% - \epsilon$:

- 1) максимальним
- 2) малим
- 3) мінімальним
- 4) значимим

34. Тест Колмогорова-Смірнова призначений для:

- 1) апробації робочих гіпотез дослідження
- 2) перевірки форми статистичного розподілу щодо його відповідності до нормального розподілу
- 3) встановлення довірчого інтервалу статистичного розподілу
- 4) оптимізації статистичної бази даних

35. Стандартним (загально прийнятим) довірчим інтервалом є:

- 1) 90% довірчий інтервал
- 2) 99% довірчий інтервал
- 3) 50% довірчий інтервал
- 4) 95% довірчий інтервал

36. Позначте той інтервал значимості помилки типу альфа, для якого прийнято умовне позначення (**):

- 1) $q < 0,01$
- 2) $q < 0,05$
- 3) $q > 0,05$

37. Серед запропонованих нижче тверджень викресліть два, які, з Вашої точки зору, є хибними.

- 1) Номінальні шкали об'єднують незалежні елементи.
- 2) Соціолог-кількісник формує РГД на початку дослідження.
- 3) Шкали-термометри мають мати непарну кількість елементів.
- 4) Заперечення РГД є повноцінним результатом дослідження.
- 5) Порядкові шкали бувають або дискретними, або неперервними.

- 6) Отримана інформація має бути надійною та валідною.
- 7) Метричні шкали бувають багатоваріантними.
- 8) Кожна вибірка має бути репрезентативною.

38. Засновником статистичних методів досліджень суспільних явищ є:

- 1) П'єр Симон Лаплас
- 2) Симон де Борд'єр
- 3) Адольф Жак Кетле
- 4) Франсуа Спіноза

39. Аналіз множинних відповідей виконується для запитань, вимірних:

- 1) номінальними альтернативними шкалами
- 2) порядковими шкалами
- 3) номінальними багатоваріантними шкалами
- 4) інтервальними шкалами

40. Позначте, що належить до мір варіації/ розсіювання:

- 1) Дисперсія
- 2) Квартилі
- 3) Коефіцієнт асиметрії/ зсув
- 4) Максимум
- 5) Медіана
- 6) Процентилі
- 7) Середнє арифметичне
- 8) Розмах
- 9) Мода
- 10) Коефіцієнт варіації/ крутизна
- 11) Стандартне відхилення
- 12) Мінімум
- 13) Станд. помилка середн. значення
- 14) Сума

41. Позначте, що належить до мір центральної тенденції:

- 1) Дисперсія
- 2) Квартилі
- 3) Коефіцієнт асиметрії/ зсув
- 4) Максимум
- 5) Медіана
- 6) Процентилі
- 7) Середнє арифметичне
- 8) Розмах
- 9) Мода
- 10) Коефіцієнт варіації/ крутизна
- 11) Стандартне відхилення
- 12) Мінімум
- 13) Станд. помилка середн. значення
- 14) Сума

42. Позначте, що належить до мір розподілу:

- 1) Дисперсія
- 2) Квартилі
- 3) Коефіцієнт асиметрії/ зсув
- 4) Максимум
- 5) Медіана

- 6) Процентилі
- 7) Середнє арифметичне
- 8) Розмах
- 9) Мода
- 10) Коефіцієнт варіації/ крутизна
- 11) Стандартне відхилення
- 12) Мінімум
- 13) Станд. помилка середн. значення
- 14) Сума

43. Позначте універсальний зміст нульової гіпотези при застосуванні тестів щодо статистичної зв'язаності (кореляції) двох змінних:

- 1) статистична зв'язаність (кореляція) між двома змінними є максимально вираженою
- 2) статистична зв'язаність (кореляція) між двома змінними є частково вираженою
- 3) статистична зв'язаність (кореляція) між двома змінними відсутня
- 4) статистична зв'язаність (кореляція) між двома змінними є багатоваріантною

44. Стандартною (загально прийнятою) допустимою помилкою вибірки є:

- 1) 7%
- 2) 5%
- 3) 10%
- 4) 20%

45. Позначте репрезентативний обсяг одношаблевої випадкової вибіркової сукупності, розрахованої для генеральної сукупності, що має розмір 500 тисяч осіб (за умови 95% довірчого інтервалу та 5% допустимої помилки вибірки):

- 1) 400
- 2) 600
- 3) 800
- 4) 1000

46. Для порівняння середніх більше, аніж 2-х незалежних числових вибірок здійснюється:

- 1) Independent-Samples T Test
- 2) Paired-Samples T Test
- 3) One-Way ANOVA
- 4) The Analysis of General Linear Model with Repeated Measures

47. Для виразу “Показник (присудок, наслідок)” виберіть зі списку той, що відповідає йому за змістом:

- 1) Об'єднання даних із різних SPSS-файлів в один файл
- 2) Обчислення одновимірних частотного та відсоткового розподілів
- 3) Сортування випадків за даними у різних змінних
- 4) Обчислення двохвимірних частотного та відсоткового розподілів
- 5) Кодування відкритих запитань
- 6) Виконання операції COMPUTE
- 7) Зважування випадків
- 8) Перегрупування елементів шкали вимірювання змінної
- 9) Відбір випадків
- 10) Групування дискретних числових даних у межах однієї змінної
- 11) Фактор (підмет, причина)

48. Для виразу “Переведення розрізненої інформації текстових полів у коди шкал вимірювання” виберіть зі списку той, що відповідає йому за змістом:

- 1) Об'єднання даних із різних SPSS-файлів в один файл

- 2) Обчислення одновимірних частотного та відсоткового розподілів
- 3) Сортування випадків за даними у різних змінних
- 4) Обчислення двохвимірних частотного та відсоткового розподілів
- 5) Кодування відкритих запитань
- 6) Виконання операції COMPUTE
- 7) Зважування випадків
- 8) Перегрупування елементів шкали вимірювання змінної
- 9) Відбір випадків
- 10) Групування дискретних числових даних у межах однієї змінної
- 11) Фактор (підмет, причина)

49. Для виразу “Встановлення тенденцій у розподілах значень для всієї вибірки респондентів на загал” виберіть зі списку той, що відповідає йому за змістом:

- 1) Об’єднання даних із різних SPSS-файлів в один файл
- 2) Обчислення одновимірних частотного та відсоткового розподілів
- 3) Сортування випадків за даними у різних змінних
- 4) Обчислення двохвимірних частотного та відсоткового розподілів
- 5) Кодування відкритих запитань
- 6) Виконання операції COMPUTE
- 7) Зважування випадків
- 8) Перегрупування елементів шкали вимірювання змінної
- 9) Відбір випадків
- 10) Групування дискретних числових даних у межах однієї змінної
- 11) Фактор (підмет, причина)

50. Для виразу “Встановлення тенденцій у розподілах значень для всієї вибірки респондентів на загал” виберіть зі списку той, що відповідає йому за змістом:

- 1) Об’єднання даних із різних SPSS-файлів в один файл
- 2) Обчислення одновимірних частотного та відсоткового розподілів
- 3) Сортування випадків за даними у різних змінних
- 4) Обчислення двохвимірних частотного та відсоткового розподілів
- 5) Кодування відкритих запитань
- 6) Виконання операції COMPUTE
- 7) Зважування випадків
- 8) Перегрупування елементів шкали вимірювання змінної
- 9) Відбір випадків
- 10) Групування дискретних числових даних у межах однієї змінної
- 11) Фактор (підмет, причина)

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3. Модифікація та оптимізація SPSS-файлу даних. Наочне представлення результатів. Графіки. Довідковий апарат програми SPSS.

51. Відбір випадків виконується з метою:

- 1) визначення вагового коефіцієнту групи спостереження
- 2) виокремлення змінних характеристик для наступного аналізу їхніх груп спостереження
- 3) виокремлення певної групи спостереження для наступного аналізу її змінних характеристик
- 4) перекодування груп спостереження

52. Для виразу “Програмування похідної змінної на основі значень декількох базових змінних” виберіть зі списку той, що відповідає йому за змістом:

- 1) Об’єднання даних із різних SPSS-файлів в один файл

- 2) Обчислення одновимірних частотного та відсоткового розподілів
- 3) Сортування випадків за даними у різних змінних
- 4) Обчислення двохвимірних частотного та відсоткового розподілів
- 5) Кодування відкритих запитань
- 6) Виконання операції COMPUTE
- 7) Зважування випадків
- 8) Перегрупування елементів шкали вимірювання змінної
- 9) Відбір випадків
- 10) Групування дискретних числових даних у межах однієї змінної
- 11) Фактор (підмет, причина)

53. Для виразу “Віртуальне відновлення репрезентативності вибірки стосовно генеральної сукупності” виберіть зі списку той, що відповідає йому за змістом:

- 1) Об’єднання даних із різних SPSS-файлів в один файл
- 2) Обчислення одновимірних частотного та відсоткового розподілів
- 3) Сортування випадків за даними у різних змінних
- 4) Обчислення двохвимірних частотного та відсоткового розподілів
- 5) Кодування відкритих запитань
- 6) Виконання операції COMPUTE
- 7) Зважування випадків
- 8) Перегрупування елементів шкали вимірювання змінної
- 9) Відбір випадків
- 10) Групування дискретних числових даних у межах однієї змінної
- 11) Фактор (підмет, причина)

54. Для виразу “Виокремлення групи респондентів зі загальної вибірки у відповідності до певних параметрів” виберіть зі списку той, що відповідає йому за змістом:

- 1) Об’єднання даних із різних SPSS-файлів в один файл
- 2) Обчислення одновимірних частотного та відсоткового розподілів
- 3) Сортування випадків за даними у різних змінних
- 4) Обчислення двохвимірних частотного та відсоткового розподілів
- 5) Кодування відкритих запитань
- 6) Виконання операції COMPUTE
- 7) Зважування випадків
- 8) Перегрупування елементів шкали вимірювання змінної
- 9) Відбір випадків
- 10) Групування дискретних числових даних у межах однієї змінної
- 11) Фактор (підмет, причина)

55. Для виразу “Створення вікових груп респондентів” виберіть зі списку той, що відповідає йому за змістом:

- 1) Об’єднання даних із різних SPSS-файлів в один файл
- 2) Обчислення одновимірних частотного та відсоткового розподілів
- 3) Сортування випадків за даними у різних змінних
- 4) Обчислення двохвимірних частотного та відсоткового розподілів
- 5) Кодування відкритих запитань
- 6) Виконання операції COMPUTE
- 7) Зважування випадків
- 8) Перегрупування елементів шкали вимірювання змінної
- 9) Відбір випадків
- 10) Групування дискретних числових даних у межах однієї змінної
- 11) Фактор (підмет, причина)

56. Для виразу “Режим Split File; таблиці спряженості” виберіть зі списку той, що відповідає йому за змістом:

- 1) Об’єднання даних із різних SPSS-файлів в один файл
- 2) Обчислення одновимірних частотного та відсоткового розподілів
- 3) Сортування випадків за даними у різних змінних
- 4) Обчислення двохвимірних частотного та відсоткового розподілів
- 5) Кодування відкритих запитань
- 6) Виконання операції COMPUTE
- 7) Зважування випадків
- 8) Перегрупування елементів шкали вимірювання змінної
- 9) Відбір випадків
- 10) Групування дискретних числових даних у межах однієї змінної
- 11) Фактор (підмет, причина)

57. Для виразу “Обчислення балансу „позитивного-негативного” в поставах респондентів” виберіть зі списку той, що відповідає йому за змістом:

- 1) Об’єднання даних із різних SPSS-файлів в один файл
- 2) Обчислення одновимірних частотного та відсоткового розподілів
- 3) Сортування випадків за даними у різних змінних
- 4) Обчислення двохвимірних частотного та відсоткового розподілів
- 5) Кодування відкритих запитань
- 6) Виконання операції COMPUTE
- 7) Зважування випадків
- 8) Перегрупування елементів шкали вимірювання змінної
- 9) Відбір випадків
- 10) Групування дискретних числових даних у межах однієї змінної
- 11) Фактор (підмет, причина)

58. Для виразу “Створення інтегрованої бази даних після опрацювання анкет одночасно на різних комп’ютерах” виберіть зі списку той, що відповідає йому за змістом:

- 1) Об’єднання даних із різних SPSS-файлів в один файл
- 2) Обчислення одновимірних частотного та відсоткового розподілів
- 3) Сортування випадків за даними у різних змінних
- 4) Обчислення двохвимірних частотного та відсоткового розподілів
- 5) Кодування відкритих запитань
- 6) Виконання операції COMPUTE
- 7) Зважування випадків
- 8) Перегрупування елементів шкали вимірювання змінної
- 9) Відбір випадків
- 10) Групування дискретних числових даних у межах однієї змінної
- 11) Фактор (підмет, причина)

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 4. Аналіз зв’язку між двома змінними.

59. Для дослідницької ситуації “Якщо зі середовища факторної змінної, яка є номінальним переліком більше, ніж 2-х дискретних ознак, цілескеровано обираємо тільки 2 ознаки, а показником є порядкова чи інтервальна ознака” відзначте той статистичний тест, який їй відповідає:

- 1) тест хі-квадрат
- 2) t-тест Стьюдента для незалежних вибірок
- 3) t-тест Стьюдента для двох залежних числових вибірок
- 4) однофакторний дисперсійний аналіз

60. Для дослідницької ситуації “Якщо показниками РГД є дві рівнозначні за своїм статусом порядкові/ інтервальні ознаки, які об’єднані спільною темою, та які виміряні ідентичними шкалами вимірювання” відзначте той статистичний тест, який їй відповідає:

- 1) тест хі-квадрат
- 2) t-тест Стьюдента для незалежних вибірок
- 3) t-тест Стьюдента для двох залежних числових вибірок
- 4) однофакторний дисперсійний аналіз

61. Для дослідницької ситуації “Якщо фактором та показником ГРД є номінальні ознаки” відзначте той статистичний тест, який їй відповідає:

- 1) тест хі-квадрат
- 2) t-тест Стьюдента для незалежних вибірок
- 3) t-тест Стьюдента для двох залежних числових вибірок
- 4) однофакторний дисперсійний аналіз

62. Для дослідницької ситуації “Якщо фактором є номінальна змінна з переліком більше ніж 2-х дискретних ознак, а показником є порядкова чи інтервальна ознака” відзначте той статистичний тест, який їй відповідає:

- 1) тест хі-квадрат
- 2) t-тест Стьюдента для незалежних вибірок
- 3) t-тест Стьюдента для двох залежних числових вибірок
- 4) однофакторний дисперсійний аналіз

10. Рекомендована література.

Основна література

1. Аверин Ю. Теоретическое построение количественного социологического исследования: учебное пособие. – М.: КДУ, 2009. – 440 с.
2. Агабекян Р.Л., Кириченко М.М., Усатиков С.В. Математические методы в социологии. Анализ данных и логика вывода в эмпирическом исследовании: Учеб. пособие для вузов. Ростов н/Д: Феникс, 2005. 192 с.
3. Горбачик А., Сальнікова С. Аналіз даних соціологічних досліджень засобами SPSS: Навч. посіб. – Луцьк: РВВ “Вежа” Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2008. – 164 с.
4. Кубайчук О.О., Теренчук С.А. Практичні заняття з економетрії в Excel: Навч. Посіб. – К.: Вид-во Європ. ун-ту, 2007. – 121 с.
5. Панина Н. Избранные труды по социологии: В трёх томах. – Том I. Вопросы теории, методологии, технологии социологического исследования и профессиональной этики / Сост., ред., вступ. статья Е. И. Головахи. – К.: Факт, 2008. – 472 с.; илл.
6. Паніотто В.І., Максименко В.С., Харченко Н.М. Статистичний аналіз соціологічних даних. К.: Вид. дім “КМ Академія”, 2004. 270 с.: іл.
7. Статистика: теоретичні засади і прикладні аспекти. Навчальний посібник. Р.В. Фещур, А.Ф. Барвінський, В.П. Кічор та інші; За наук. ред. Р.В. Фещура. 2-е вид. оновлене і доповнене. Львів: “Інтелект-Захід”, 2003. 576 с.
8. Толстова Ю. Измерение в социологии: Курс лекций. – М.: ИНФРА-М, 1998. – 224 с.
9. Blaikie N. Analyzing Quantitative Data. From Description to Explanation. London, Thousand Oaks, New Dehli: SAGE Pblns, 2003. 352 p.
10. Field A. Discovering Statistics Using SPSS. – London, Thousand Oaks, New Dehli: SAGE Pblns, 2009. – 821 p.
11. SPSS: искусство обработки информации. Анализ статистических данных и восстановление скрытых закономерностей: Пер. с нем./ Ахим Бююль, Петер Цёфель. СПб.: ООО “ДиаСофтЮП”, 2002. 608 с.

Додаткова література

1. Головаха Е., Панина Н. Интегральный индекс социального самочувствия (ИИСС): конструирование и применение социологического теста в массовых опросах. – К.: Институт социологии НАН Украины, 1997. – 64 с.
2. Гринів Р. Навчальна програма основного курсу магістерської програми з соціології “Кількісні методи соціологічних досліджень”. Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, Центр розвитку магістерських програм, 2001. 18 с.
3. Громадська думка: теоретичні та методологічні проблеми дослідження / За ред. В.Л.Оссовського. – К.: Стилос, 2001. – 168 с.
4. Девятко И. Модели объяснения и логика социологического исследования. (Библиотека серии “Специализированные курсы в социологическом образовании”). – М., 1996. – 174 с.
5. Девятко И.Ф. Методы социологического исследования. Екатеринбург: Изд-во Урал. ун-та, 1998. 208 с.
6. Добренев В., Кравченко А. Методы социологического исследования: Учебник. М.: ИНФРА-М, 2004. 768 с.
7. Єлейко Я., Жерновий Ю. Основи статистики. Програма курсу для студентів спеціальності “Соціологія”. – Львів: Видання механіко-математичного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка, 2003. – 18 с.
8. Кузнецов И.Н. Технологии социологического исследования: Учебно-методическое пособие. М.: ИКЦ “МарТ”; Ростов н/Д: издательский центр “МарТ”, 2005. 144 с.
9. Ленуар Р., Мерлье Д., Пэнто Л., Шампань П. Начала практической социологии / Пер. с фр. А.Т.Бикбова, Д.В.Баженова, Е.Д.Вознесенской, Г.А.Чередниченко; отв. ред. и предисл. – Н.А.Шматко; послесл. А.Т.Бикбова. – М.: Институт экспериментальной социологии; СПб.: Алетейя, 2001. – 410 с. – (“Gallicinium”).
10. Маркетинговые исследования и эффективный анализ статистических данных: Пер. с англ./ Нареш Малхотра. Москва, Санкт-Петербург, Киев: ООО “ДиаСофтЮП”, 2002.
11. Методологія та методи визначення інтегральних соціальних показників / Відп. ред. Ю.І.Саєнко. К.: Ін-т соціології НАНУ, 2004. 372 с.
12. Опитування громадської думки / За редакцією Н.В.Паніної. Київ: Інститут соціології НАН України, 2003. 78 с.
13. Паниотто В., Максименко В. Количественные методы в социологических исследованиях. – К.: Наукова думка, 1982. – 272 с.
14. Паніна Н. Неподолана дистанція // Критика, №7-8 (69-70), липень-серпень, 2003, с. 17-20.
15. Паніна Н. Технологія соціологічного дослідження. Курс лекцій. К.: Наукова думка, 1996. 232 с.
16. Ручка А., Танчер В. Курс історії теоретичної соціології. – К.: Наукова думка, 1995. – 221 с.
17. Сикевич З.В. Социологическое исследование: практическое руководство. СПб.: Питер, 2005. 320 с.
18. Соціологія: короткий енциклопедичний словник. Уклад.: В.І.Волович, В.І.Тарасенко, М.В.Захарченко та ін.; Під. заг. ред. В.І.Воловича. – К.: Укр. Центр духовн. культури, 1998. – 736 с.
19. Статистика: Учебное пособие / Под ред. проф. М.Р.Ефимовой. М.: ИНФРА-М, 2003. 336 с. (Серия “Вопрос-ответ”).
20. Телейко А. Навчальна програма вибіркового курсу магістерської програми з соціології “Моделювання та прогнозування соціальних процесів”. Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, Центр розвитку магістерських програм, 2002.
21. Черниш Н. Соціологія. Курс лекцій. – Львів: Кальварія, 2003. – С. 409-443. (Розділ IV. Організація і проведення конкретно-соціологічних досліджень)
22. Ядов В. Стратегия социологического исследования. Описание, объяснение, понимание социальной реальности. – М.: “Добросвет”, “Книжный дом “Университет”, 1998. – 596 с.
23. Abercrombie N., Hill S., and Turner B.S. The Penguin Dictionary of Sociology. Third Edition. – London: Penguin Books, 1994. – 511 p.
24. Antonius R. Interpreting Quantitative Data with SPSS. London, Thousand Oaks, New Delhi: Sage Publications, Inc., 2003. 306 p.

25. Babbie E. Survey Research Methods. Second Edition. Belmont, Ca: Wadsworth Publishing Company, 1990. 395 p.
26. Babbie E. The Practice of Social Research. 9th Edition. Belmont, Ca: Wadsworth/ Thompson Learning, 2001. 498 p.
27. Darren G., Mallery P. SPSS for Windows Step by Step A Simple Guide and Reference 11.0 Update. Fourth Edition. Boston, New York, San Francisco: Pearson Educations, Inc., 2003. 386 p.
28. Glenn N.D. Cohort Analysis. Series: Quantitative Applications in the Social Sciences. – Beverly Hills, London: Sage Publications, Inc., 1977. – 72 p.
29. Interviewer's Manual (revised edition). – Ann Arbor: The University of Michigan Institute for Social Research Survey Research Center, 1976. – 143 p.
30. Judd C.M., Smith E.R., Kidder L.H. Research Methods in Social Relations. Sixth Edition. – Holt, Rinehart and Winston, Inc., 1991. – 573 p.
31. Kalton G. Introduction to Survey Sampling. Series: Quantitative Applications in the Social Sciences. – Newbury Park, London, New Delhi: Sage Publications, Inc., 1983. – 96 p.
32. Kerr A.W., Hall H.K., Kozub S.A. Doing Statistics with SPSS. London, Thousand Oaks, New Delhi: Sage Publications, Inc., 2002. 238 p.
33. Landau S., Everitt B.S. A Handbook of Statistical Analyses using SPSS. Boca Raton, London, New York, Washington, D.C.: A CRC Press Company, 2004. 353 p.
34. Miles J, Shevlin M. Applying Regression & Correlation: A Guide for Students and Researchers. London, Thousand Oaks, New Dehli: SAGE Pblns, 2001. 253 p.
35. Smith G. Introduction to Statistical Reasoning. Boston, Ma.: WCB/McGraw-Hill, 1998. 654 p.
36. Vogt W. Paul. Dictionary of Statistics and Methodology: A Nontechnical Guide for the Social Sciences / by W. Paul Vogt. 2nd ed. Thousand Oaks: SAGE Pblns, 1999. 318 p.

**3.5. РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ЯКІСНІ МЕТОДИ ЗБИРАННЯ СОЦІОЛОГІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ»
(К.С.Н., ДОЦ. СЕРЕДА В.В.)**

1.Опис навчальної дисципліни «Якісні методи збирання соціологічної інформації»

<i>Найменування показників</i>	<i>Галузь знання, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень</i>	<i>Характеристика навчальної дисципліни</i>
Кількість кредитів - 3	Галузь знань – 0301 – соціально-політичні науки	Нормативна
Модулів - 2	Напрямок – 6.030301 «Соціологія»	Рік підготовки другий
Загальна кількість годин – 108	Спеціальність: «Соціологія»	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 3 самостійної роботи – 4	Освітньо-кваліфікаційний рівень: бакалавр	Семестр: третій
		Лекцій – 36 год.
		Семінарських занять – 18 год.
		Самостійна робота – 72 год.
		ІНДЗ: на 1 студента
		Вид контролю: іспит

2. Мета та завдання навчальної дисципліни «Якісні методи збирання соціологічної інформації»

Мета і завдання.

Мета курсу полягає у формуванні у майбутніх соціологів необхідної бази знань з теорії та загальної методології проведення “якісних” соціологічних досліджень, що включає також знання про якісні методи збору соціологічної інформації та вміння їх застосовувати у майбутній професійній діяльності. Розглянути суть і зміст кожного методу, виділити основні тенденції їх з використання у сучасній соціології, простежити генезис теорій, в яких відображається розуміючий потенціал якісного дослідження. Озброїти студентів методологічним інструментарієм самостійного дослідження соціальних процесів.

Більш специфічно курс “*Якісні методи збирання соціологічної інформації*” має за мету:

- допомогти студентам освоїти основні методи збору якісної соціологічної інформації;
- навчити студентів методології науково-дослідного проекту в системі “якісної” соціології.
- розширити їх навички самостійних практично-соціологічних досліджень.

Вимоги до знань та вмінь. Студент повинен:

Знати основні методи збору якісної соціологічної інформації, зокрема: глибинне інтерв’ю, фокус-група, дискусія, спостереження, тощо; розуміти місце “якісних” методів соціологічних досліджень в системі соціологічного знання, володіти необхідною теоретичною основою, ключовими категоріями та поняттями “якісної” соціології. У студента мають сформуватися поглиблені знання тих теоретичних напрацювань зарубіжних і вітчизняних соціологів, в яких знайшли відображення вище зазначені процеси і явища.

Зміст понять: «розуміюча соціологія», «соціальна дія», «соціальна взаємодія», «драматургія соціального світу», «роль», «повсякденне», «модель інтеракції», «злам рамки», «дискурс», «симулякр», «глибинне інтерв’ю», «фокус-група дискусія», «спостереження», «автоспостереження», тощо.

Вміти. Студент оволодіє необхідним комплексом знань із методології “якісних” соціологічних досліджень у порівнянні з “кількісними” методами. Навчиться самостійно вибирати ту іншу тактику практично-соціологічних досліджень, адекватну до цілей та завдань наукового проекту. Навчиться проводити самостійні соціологічні дослідження, базовані на використанні “якісних” методів (як незалежні, або у співпраці з іншими методами досліджень).

Переносні навички:

1. Студент опанує всіма необхідними вміннями із практично-соціологічних досліджень, базованих на використанні “якісних” методів, що допоможе самостійно організувати та проводити відповідні практичні науково-дослідні проекти. Крім того, досвід інших осіб, які отримали диплом бакалавра соціології, показує, що здобуті професійні навички надають широкі можливості для роботи в суспільній сфері (*social work*), наприклад, в урядових структурах всіх рівнів, в громадських організаціях та політичних партіях, в різних комітетах, в складі груп виборців, тощо.
2. Студент покращить комунікативні здібності, наприклад, навички роботи в складі творчих груп різного рівня, або збагатить вміння аргументовано представляти та захищати вироблені позиції перед аудиторією, тощо.

Місце в структурно-логічній схемі спеціальності. Нормативна навчальна дисципліна «Якісні методи збирання соціологічної інформації» є складовою циклу професійної підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр». Якісні методи соціологічних досліджень поруч з кількісними є ключовими для отримання та інтерпретації емпіричних даних. Вони надають можливість науковцю прослідкувати не тільки числові виміри соціального явища, але й детально визначити його причинно-наслідкові зв’язки, глибинно проінтерпретувати його динаміку в тій чи іншій системі координат, отримати точку відліку для широкого спектру висновків, базовану на світоглядних цінностях конкретних індивідів, або малих суспільних груп, тощо. Якісні методи відкривають нову перспективу в гуманістичній соціології, вільну від жорстких обмежень.

3. Структура навчальної дисципліни «Якісні методи збирання соціологічної інформації»

№ теми	Назва теми/змістового модулю	Кількість годин		
		Лекції	Семінари	Самостійна робота
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. ТЕОРІЯ ТА ЗАГАЛЬНА МЕТОДОЛОГІЯ “ЯКІСНИХ” СОЦІОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ				
Тема 1.	Вступне заняття. Що таке якісна соціологія?	2		2
Тема 2.	Якісна парадигма в сучасній соціології. Основні теоретичні підходи.	4		
	Теоретичні основи якісної соціології та її інституціоналізація у ХХ-ХХІ ст.		2	4
Тема 3.	Сфери практичного застосування “якісних” соціологічних досліджень.	2		2
Тема 4.	Етичні аспекти застосування методології якісних соціологічних досліджень	2		
	Розробка і представлення інформованої згоди. Етичний кодекс соціолога.		2	4
Тема 5.	Підготовка “якісного” соціологічного проекту. Методична і методологічна частина. Вибірка.	2		2
Тема 6.	Роль інтерв’юера.	2		2
	Усього годин	14	4	16
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. ОСНОВНІ МЕТОДИ ЗБОРУ ІНФОРМАЦІЇ В ЯКІСНІЙ СОЦІОЛОГІЇ				
Тема 7.	Типології глибинних інтерв’ю.	2		2
Тема 8.	Підготовка до глибинного інтерв’ю	2		
	Укладання програми інтерв’ювання та супровідної документації.		2	4
Тема 9.	Польова робота (глибинне інтерв’ю) та обговорення результатів		4	10
Тема 10.	Фокус-групова дискусія	4		
	Укладання програми ФГД та супровідної документації.		2	4
Тема 11.	Польова робота (фокус-групова дискусія) та обговорення результатів		4	10
Тема 12.	Транскрибування і його вплив на текст. Архівування, підготовка супроводжуваних матеріалів, зберігання	2		10
Тема 13.	Спостереження: включене, відсторонене, автоспостереження	6		2
	Представлення матеріалів спостереження та обговорення результатів		2	10
Тема 14.	Збір візуальних матеріалів	2		2
Тема 15.	Інші методи	2		2
	Підсумкове заняття	2		
Всього:		36	18	72

4. Теми лекційних занять

№ теми	Назва теми/змістового модулю	Кількість годин		
		Лекції		
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. ТЕОРІЯ ТА ЗАГАЛЬНА МЕТОДОЛОГІЯ “ЯКІСНИХ” СОЦІОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ				
Тема 1.	Вступне заняття. Що таке якісна соціологія?	2		
Тема 2.	Якісна парадигма в сучасній соціології. Основні теоретичні підходи.	4		
Тема 3.	Сфери практичного застосування “якісних” соціологічних досліджень.	2		
Тема 4.	Етичні аспекти застосування методології якісних соціологічних досліджень	2		
Тема 5.	Підготовка “якісного” соціологічного проекту. Методична і методологічна частина. Вибірка.	2		
Тема 6.	Роль інтерв’юера.	2		
	Усього годин	14		
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. ОСНОВНІ МЕТОДИ ЗБОРУ ІНФОРМАЦІЇ В ЯКІСНІЙ СОЦІОЛОГІЇ				
Тема 7.	Типології глибинних інтерв’ю.	2		
Тема 8.	Підготовка до глибинного інтерв’ю	2		
Тема 9.	Польова робота (глибинне інтерв’ю) та обговорення результатів	-		
Тема 10.	Фокус-групова дискусія	4		
Тема 11.	Польова робота (фокус-групова дискусія) та обговорення результатів	-		
Тема 12.	Транскрибування і його вплив на текст. Архівування, підготовка супроводжуючих матеріалів, зберігання	2		
Тема 13.	Спостереження: включене, відсторонене, автоспостереження	6		
Тема 14.	Збір візуальних матеріалів	2		
Тема 15.	Інші методи	2		
	Підсумкове заняття	2		
Всього:		36		

5. Програма навчальної дисципліни «Якісні методи збирання соціологічної інформації»

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. ТЕОРІЯ ТА ЗАГАЛЬНА МЕТОДОЛОГІЯ “ЯКІСНИХ” СОЦІОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Тема 1. ВСТУПНЕ ЗАНЯТТЯ. ЩО ТАКЕ ЯКІСНА СОЦІОЛОГІЯ?

Визначення якісних методів соціологічних досліджень, як галузі соціологічного знання; як частини шкали / ієрархії „кількісне-якісне“; як світоглядної настанови дослідника; його схильність до певної філософської орієнтації. „Якісна“ соціологія наголошує на суб’єктивних характеристиках об’єктів, які досліджуються. Місце якісних методів соціологічних досліджень в системі соціологічного знання. Теоретична основа: „розуміюча соціологія“ Макса Вебера,

драматургійний підхід Ірвіна Гоффмана, теорія конструювання соціальної реальності Бергера і Лукмана, дискурсивний підхід М.Фуко. Проблема співвідношення соціального та індивідуального. Ідеологія дослідження — гуманістичний підхід. Засоби пізнання індивідуального (роль дослідника). Рівень аналізу — мікропроцеси. Принцип ситуативного мікроаналізу. Мікроаналіз, як сфера міждисциплінарних досліджень.

Тема 2. ЯКІСНА ПАРАДИГМА В СУЧАСНІЙ СОЦІОЛОГІЇ.

ОСНОВНІ ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ.

Основні теоретичні підходи, що сформуvalu сучасну якісну парадигму в соціології. Теорія соціальної дії (Макс Вебер, Георг Зіммель). Індивіди, як агенти соціальної дії. Змісти та значення дій соціальних агентів. Шлях до їх аналізу через розуміння та інтерпретацію. Символічний інтеракціонізм (Джордж Герберт Мід, Юрген Габермас, Ганс Блюмер). Комунікативна взаємодія. Мова, як засіб соціальної комунікації. Значимі символи комунікативного спілкування. Теорія наклеювання“ ярликів. Драматургія соціального світу (Джордж Герберт Мід, Ірвін Гоффман). Людське суспільство — це театр, де кожен виконує певні соціальні ролі. Розмежування соціальної ролі (об’єктивне) та її виконання (суб’єктивне). Феноменологічна традиція (Едмунд Гуссерль, Анрі Бергсон, Альфред Шюц). Перш за все звертається до повсякденного життя людей, досліджує зміст та значення людської поведінки у відношенні до повсякденної практики та конструювання життєвого досвіду індивіда. Пошук універсального змісту життєвого досвіду. Типізація соціального світу (Пітер Бергер, Томас Лукман). Процес утворення соціальних структур з індивідуального. Етнометодологія (Гарольд Гарфінкель). Дослідження змістів (значень) в поведінці людей шляхом емпіричного спостереження за рутинною їхньої щоденної практики. Виконавці дій — експерти власного повсякденного досвіду. Мова повсякденності. Дискурс-аналіз.

Інституалізація сучасної якісної соціології в західних та пострадянських країнах – короткий історичний огляд.

Тема 3. СФЕРИ ПРАКТИЧНОГО ЗАСТОСУВАННЯ “ЯКІСНИХ” СОЦІОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ.

Розглядаються різні типології „якісних“ методів соціологічних досліджень. Зокрема типологія за тактиками поведінки дослідника та сферами практичного застосування, за технікою отримання інформації; за джерелами. За сферами застосування виділяють біографічні дослідження, тактику сходження до теорії (угрунтована теорія), етнографічне дослідження, дослідження конкретного випадку (кейс-стаді), візуальне дослідження. У типології за технікою отримання інформації розрізняють «активні» та «неактивні» групи методів. Серед основних видів „текстів“-першоджерел у якісному соціологічному дослідженні виділяють: усні та письмові джерела, які відображають життєві досвіди людини. У соціологічний аналіз включаються також візуальні документи і речі чи будь-які інші предмети і явища, що можуть бути декодовані як „соціальний текст“.

Тема 4. ЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДОЛОГІЇ ЯКІСНИХ СОЦІОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Опис інститутів та процедур встановлення етичних норм професійної поведінки соціолога (академічна спільнота, професійна асоціація, університетські дисциплінарні та етичні комісії, законодавче закріплення певних норм). Ознайомлення студентів з поняттям кодекс професійної етики соціолога та його змістом. Кодекс професійної етики соціолога визначає головні принципи та етичні норми професійної відповідальності та поведінки соціологів. Порівняльний аналіз українського та європейських кодексів професійної етики соціолога. Визначення та опис особливостей професійно-етичної соціологічної діяльності у сфері якісної соціології.

Тема 5. ПІДГОТОВКА “ЯКІСНОГО” СОЦІОЛОГІЧНОГО ПРОЕКТУ. МЕТОДИЧНА І МЕТОДОЛОГІЧНА ЧАСТИНА. ВИБІРКА.

Загальна логіка та послідовність дій при “якісному” дослідженні. Порівняння з традиціями “кількісного” дослідження. Дослідні теми, ситуації та проблеми, коли доцільно приймати

рішення про вибір “якісної” стратегії дослідження. Огляд під ставових методико-процедурних питань.

Метологічна частина програми. Загально-теоретичне визначення координат, в рамках яких здійснюватиметься проект. Циклічна (спіралеподібна) послідовність дій дослідника при застосуванні “якісної” методології. Важливість врахування соціального контексту у процесі підготовки якісного соціологічного дослідження. Види аудиторії, для якої призначені звіти з проведених досліджень – вузьке наукове коло, широка наукова спільнота, загальна публіка. Різні види подання звітнього тексту та висновків.

Методична частина програми. Перед-польове окреслення рамок дослідження, визначення вибірки та методів. Огляд основних типів вибірки, визначення їх основних переваг та недоліків.

Загальні фази конкретних польових досліджень. Підставові моменти структурування та архівування зібраного матеріалу – максимальна адекватність у фіксації та відтворенні первинної інформації (аудіо-відео запис); важливість детальних польових нотаток дослідника; придатність форми збереження інформації для тривалої аналітичної роботи за участю шорокого кола осіб; кодування реальних імен респондентів для забезпечення анонімності дослідження; формування розгалуженого покажчика інформації, що зберігається.

Тема 6. РОЛЬ ІНТЕРВ'ЮЕРА.

Дослідник в полі – основні вимоги до його позиції. Визначення ролі дослідника на шкалі від “співчутливого” учасника до анонімного чи “стороннього” спостерігача. Позиція інсайдера чи аутсайдера – аналіз переваг і недоліків. Вплив соціальної, релігійної, гендерної, етнічної, політичної позиції інтерв'юера на хід дослідження. Вплив вікових та генераційних рамок. Процес встановлення довірливих “партнерських” сосунків (“на рівних”) з особами, життєві досвіди яких вивчаються.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. ОСНОВНІ МЕТОДИ ЗБОРУ ІНФОРМАЦІЇ В ЯКІСНІЙ СОЦІОЛОГІЇ

Тема 7. ТИПОЛОГІЇ ГЛИБИННИХ ІНТЕРВ'Ю.

Глибинне інтерв'ю – це невимушена бесіда двох (інколи більше) співбесідників, де одним з учасників є професійний дослідник, що скеровує бесіду у необхідні рамки. Хоч, технологія глибинного інтерв'ю може відрізнятися, всі вони тривають не менше 1,5-2 год. Є випадки повторного повернення до респондента для продовження розмови, тоді інтерв'ю може сукупно тривати 8-12 год. Глибинні інтерв'ю за формою проведення поділяються на структуроване, напівструктуроване, нарративне та діалогове. Розглядаються основні характеристики кожного з названих типів інтерв'ю, обговорюються переваги та недоліки кожного та особливості застосування у дослідницькій роботі. Відповідно до обраного фокусу інтерв'ю можуть також поділятися на біографічні, лейтмотивні (передбачає прослідковування динаміки одного і того самого аспекту життєдіяльності респондента) та фокусоване (передбачає отримання максимальної інформації стосовно однієї обраної життєвої ситуації). Розглядаються основні характеристики кожного з названих типів інтерв'ю, обговорюються переваги та недоліки кожного та особливості застосування у дослідницькій роботі.

Тема 8. ПІДГОТОВКА ДО ГЛИБИННОГО ІНТЕРВ'Ю

Процес підготовки до польової роботи із застосуванням методу глибинного інтерв'ю передбачає наступні кроки:

- Конкретизація теми дослідження.
- Визначення об'єкту та предмету дослідження.
- Вивчення суспільного тла (минуле та / або сучасне); аналіз напрацьованого досвіду.
- Формулювання робочих гіпотез дослідження. Визначення основних понять, що вживатимуться у дослідженні.
- Формулювання характеристик для вибірки оповідачів. Визначення критеріїв щодо їхньої репрезентативної кількості. Визначення підходів щодо проведення вибірки.

- Визначення тактики поведінки дослідника та техніки / технік отримання інформації.
- Укладання програми / програм інтерв'ювання.
- Підготовка технічного знаряддя та супровідної до інтерв'ю документація.
- Визначення необхідних ресурсів (матеріальних (фінансових та технічних), людських, часових, тощо).
- Укладання графіку та програми дій.
- Етичні аспекти.

Тема 9. ПОЛЬОВА РОБОТА (ГЛИБИННЕ ІНТЕРВ'Ю)

Робота в полі (із застосуванням методу глибинного інтерв'ю) та систематизація зібраного матеріалу передбачає наступні кроки:

- Пошук респондентів (вибірка). Перші контакти / зустрічі з оповідачами. Перед-інтерв'ю.
- Осмислення та переосмислення основних тактичних дослідницьких прийомів та етичних аспектів інтерв'ювання, що включає діяльність із захисту особистих прав респондента та захисту отриманих матеріалів.
- Апробація та при необхідності заміна технічних знарядь та/чи перероблення супровідної до інтерв'ю документація. Технічні аспекти інтерв'ювання.
- Колекціонування супровідних до інтерв'ю документів та матеріалів. “Співпраця” іконографії та тексту.
- Оформлення та систематизація отриманих матеріалів. Творення архіву записів інтерв'ю.
- Оцінювання інтерв'ю: незалежна експертиза.

Тема 10. ФОКУС-ГРУПОВА ДИСКУСІЯ

Розглядаються теоретико-методологічні аспекти методу фокус-групових дискусій. Зокрема питання валідності методу фокус-групових дискусій, формування групи учасників ФГД як мікромоделі соціуму. Метод фокус-групових дискусій ставиться в контекст інших методів емпіричної соціології: включеного спостереження, індивідуального поглибленого інтерв'ю, статистичного опитування; контент-аналізу; проективної техніки. Розглядається їх взаємозв'язок, а також зв'язок ФГД з прикладними сферами соціології та маркетингу.

Підготовчі процедури до ФГД:

- Загальні принципи формування робочої групи.
- Організація проведення фокус-групової дискусії.
- Розробка конкретних дослідних задач та робочих гіпотез проекту.
- Формування плану / сценарію дискусії.
- Вибірка респондентів: критерії відбору, проведення вибірки, фільтруюче опитування.
- Підготовка модератора: функції, предметне готування, риси особистості модератора; приклади деструктивних персональних стилів модератора; приклад доброго модератора; демографія модератора.
- Підготовка приміщення, технічного знаряддя та супровідних матеріалів для проведення зустрічі.
- Визначення необхідних ресурсів (матеріальних (фінансових та технічних), людських, часових, тощо).
- Укладання графіку та програми дій.
- Етичні аспекти.

Тема 11. ПОЛЬОВА РОБОТА (ФОКУС-ГРУПОВА ДИСКУСІЯ)

Робота в полі (із застосуванням методу ФГД) та систематизація зібраного матеріалу передбачає наступні кроки:

- Перед початком. Етап «зламу криги».
- Початковий етап (“формування групи”).
- Ролі учасників: ті, “хто веде”, ті, “кого ведуть”.
- Керування груповим процесом.
- Методи зондування.
- Методи стимулювання дискусії.

- Методи порівняння та рейтингування об'єктів дискусії.
- Контроль за роботою модератора.
- Завершення фокус-групової дискусії.
- Участь спостерігачів в роботі групи.
- Оформлення та систематизація отриманих матеріалів.

Тема 12. ТРАНСКРИБУВАННЯ І ЙОГО ВПЛИВ НА ТЕКСТ.

АРХІВУВАННЯ, ПІДГОТОВКА СУПРОВОДЖУЮЧИХ МАТЕРІАЛІВ, ЗБЕРІГАННЯ

Розшифрування. Основні вимоги. Умовні позначення інтонацій та психологічних станів респондента. Особливості співпраці з респондентом індивідуального інтерв'ю. Особливості публікації текстів поглиблених інтерв'ю, як першоджерел інформації. Особливості архівації та збереження матеріалів якісного соціологічного дослідження. Етичні аспекти.

Тема 13. СПОСТЕРЕЖЕННЯ

Програма спостереження, що включає цілі і завдання, вибір об'єкту, предмету, ситуації та методу, вибір способу спостереження, вибір способів реєстрації того, що буде спостерігатися, визначення методів обробки та інтерпретація отриманої інформації. Спостереження – цілеспрямоване, систематизоване, візуальне сприйняття і реєстрація значимих з т.з. дослідження соціальних явищ (ситуацій, процесів). Може піддаватися контролю і перевірці. Програма спостереження має включати: категорії спостереження, ситуації, що підлягають спостереженню, умови спостереження, одиниці спостереження (акти). Інструментарій спостереження включає: щоденник спостереження, картки для реєстрації одиниць спостереження, протокол спостереження, що містить три оціночних показники: 1) коефіцієнт стійкості спостереження (данні отримані одним і тим самим спостерігачем у різний час); 2) коефіцієнт узгодженості спостерігачів; 3) коефіцієнт надійності співпадіння даних отриманих у різний час різними спостерігачами. Розробляється також класифікатор контент-аналізу записів у щоденнику, інструкція для спостерігачів, план чи графік спостережень. Огляд класифікацій спостереження: контрольоване (структуроване) - неконтрольоване (неструктуроване); включене – відсторонене-само спостереження; учасник – учасник-спостерігач – спостерігач-учасник – спостерігач; випадкове - польове-лабораторне. Спостереження за групою, за процесом у різних групах, за процесом у визначеній групі. Недоліки методу спостереження. Етичні аспекти.

Основна увага у спостереженні приділяється саме мікро- та мезорівневим процесам і феноменам. Останнім часом особливої популярності набуває автоетнографічний метод. На думку одного з розробників цього методу Сари Гатсон – автоетнографія поєднує у собі концепції “фігуративної антропології себе” Ф.Ліонетта (“figural anthropology” of the self”) та “генеративної автобіографії” Б.Александера (“generative autobiography”) і творить глибокий зв'язок між етнографічною практикою та соціологічною перспективою. Ф.Ліонетт, в свою чергу, визначає авто етнографію як “процес визначення своєї суб'єктивної етнічності [національної приналежності. – авт.] опосередкований мовою, історією та етнографічним аналізом”. Відповідно, автоетнографія – це методика, що формується на межі між автобіографією, соціологією та етнографією. Автоетнографією називають нарацію, яка артикулює одну з можливих інтерпретацій власної ідентичності у соціоісторичному контексті.

Тема 14. ЗБІР ВІЗУАЛЬНИХ МАТЕРІАЛІВ

У сучасній культурі стає помітним зростання присутності візуального у житті звичайних людей. Деякі соціологи говорять навіть про домінацію візуального над текстуальним чи оральним у сучасному світі. Дослідження візуального – це не тільки дослідження образів, але й всього видимого, що може піддаватися спостереженню. Визначення термінологічного поля, зокрема термінів: бачення, візуальність, «Scopic regime», візуальні джерела. Дилема “створення” нових візуальних джерел чи аналіз “існуючих”. Маргіналізація візуального у соціогуманітарних науках на противагу соціальній реальності, де наш досвід є першочергово візуальним. Домінація фото у дослідженнях візуального. Фото – не як джерело, а як “інтерв'ю”.

Ставлення до візуального зображення. Врахування соціальних умов та ефектів візуальних об'єктів, звернення уваги на процес бачення зображення, Методологічні інструменти: об'єкт і модальності. Доцільність вибору того чи іншого методу.

Тема 15. Інші методи збору якісної соціологічної інформації

Особливості дослідження Інтернет-простору. Окрім традиційного арсеналу методик, які використовуються у якісних дослідженнях, останнім часом з'явилася і низка нових. Зокрема, для вивчення ідентичності, особливостей сприйняття різних національних груп та змісту стереотипів у соціальній психології застосовується метод проєктивного малюнку. Цей метод, що традиційно використовувався у віковій та медичній психології, було адаптовано для дослідження етнічних чи національних груп. Соціологи-«якісники», в свою чергу, запозичили методику, адаптувавши її до власних дослідницьких потреб. Однією з переваг методу проєктивного малюнку є те, що він полегшує роботу з дітьми та підлітками (тобто з тими групами, які важко досліджувати із застосуванням традиційних соціологічних та соціально-психологічних методів таких як експеримент чи анкетування). Він також полегшує проблеми вербальної комунікації (наприклад, проблему адекватного “перекладу” змісту запитання на мови представників різних національних груп чи адекватного добору термінів для різних вікових або освітніх когорт), відкриває можливості роботи як з малочисельними, так і з великими групами (шкільними класами, студентськими аудиторіями, робочими колективами).

Метод полягає у тому, що респондентам дається завдання намалювати образ певної соціальної групи або кількох груп. Наголошується, що малюнок має віддзеркалювати особливості та найтипівіші риси кожної групи. Серед інших проєктивних методик, що застосовуються у якісній соціології, можемо назвати тести закінчення початих речень, оцінювання фотографій (чи малюнків), а також шкільні твори.

Ще один революційний крок у цьому напрямку було здійснено японськими вченими Огіно Масахіро (Ogino Masahiro) та Маюмі Юкімура (Mayumi Yukimura), які запропонували використовувати анімаційний фільм як метод соціологічного дослідження. У своїй інноваційній розробці вчені ґрунтувалися на концепції “ідеального типу” М.Вебера. На думку дослідників, веберівський “ідеальний тип” може бути не тільки умоглядною конструкцією, але й візуальним образом чи наративом. Метод анімаційного фільму використовується у подібних ситуаціях, як і проєктивний малюнок – коли вербальна комунікація ускладнюється через те, що тематика дослідження є сенситивною, або, коли з якоїсь причини члени групи не в стані коректно артикулювати свою точку зору (наприклад, підлітки чи іммігранти, що не достатньо володіють мовою дослідження). На першому етапі роботи над анімаційним фільмом, для всебічного вивчення проблеми та її характеристик, що творитимуть основу “ідеального типу”, дослідник задіює традиційний арсенал соціологічних методів – аналіз документів, спостереження, інтерв'ювання тощо. Далі, формується головна сюжетна лінія, на основі якої вчений працює над розробкою кожного візуального зображення-кадру. Вже на цьому етапі залучаються респонденти, які допомагають унаочнювати проблемну ситуацію. Коли анімаційний фільм завершено – його показують визначеним цільовим аудиторіям. Показ анімаційного фільму обов'язково завершується його обговоренням, що фіксується дослідником.

Вчені використовують також і різноманітні соціометричні методики та елементи мережевого аналізу, ефективність яких посилюється за рахунок розробок програмного забезпечення, яке полегшує процес збирання, аналізу та візуалізації соціометричних та індивідуальних мережевих даних.

Використання комп'ютерних технологій для підтримки і проведення якісного, змістовного аналізу, забезпечення навігації і пошуку в неструктурованих текстах, реалізації технологій автоматизованого аналізу і класифікації текстів на природній мові.

6. Теми семінарських занять

<i>№</i>	<i>Назва теми</i>	<i>Кількість годин</i>
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. ТЕОРІЯ ТА ЗАГАЛЬНА МЕТОДОЛОГІЯ “ЯКІСНИХ” СОЦІОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ		

1.	Теоретичні основи якісної соціології та її інституціоналізація у XX-XXI ст.	2
2.	Розробка і представлення інформованої згоди. Етичний кодекс соціолога.	2
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. ОСНОВНІ МЕТОДИ ЗБОРУ ІНФОРМАЦІЇ В ЯКІСНІЙ СОЦІОЛОГІЇ		
3.	Укладання програми інтерв'ювання та супровідної документації.	2
4.	Польова робота (глибинне інтерв'ю) та обговорення результатів	4
5.	Укладання програми ФГД та супровідної документації.	2
6.	Польова робота (фокус-групова дискусія) та обговорення результатів	4
7.	Представлення матеріалів спостереження та обговорення результатів	2

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. ТЕОРІЯ ТА ЗАГАЛЬНА МЕТОДОЛОГІЯ “ЯКІСНИХ” СОЦІОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Тема 1. Семінарське заняття. *Теоретичні основи якісної соціології та її інституціоналізація у XX-XXI ст. (2 год.)*

1. “Якісні” та “кількісні” соціологічні дослідження: порівняльні характеристики.
2. Якісна методологія у працях Вебера, Зімеля, Міда, Гоффмана, Гуссерля, Шюца, Бергера, Лукмана, Гарфінкеля, Фуко, Бодріара
3. Інституціоналізація якісної соціології в Україні та за кордоном.

Тема 4. Семінарське заняття. *Розробка і представлення інформованої згоди. Етичний кодекс соціолога. (2 год.)*

1. Етичний кодекс Н.Паніної
2. Специфіка етичної поведінки дослідника під час якісного соціологічного дослідження: права і обов'язки дослідника
3. Специфіка етичної поведінки дослідника під час якісного соціологічного дослідження: права і обов'язки респондента

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. ОСНОВНІ МЕТОДИ ЗБОРУ ІНФОРМАЦІЇ В ЯКІСНІЙ СОЦІОЛОГІЇ

Тема 8. Семінарське заняття. *Укладання програми інтерв'ювання та супровідної документації. (2 год.)*

1. Презентація програми глибинного інтерв'ю, що включає:
 - Визначені тема, об'єкт та предмет дослідження.
 - Опис суспільного тла (минуле та / або сучасне); аналіз напрацьованого досвіду.
 - Визначені основні поняття та сформульовані робочі гіпотези
 - Опис вибірки
 - Опис тактики поведінки дослідника та техніки і програм інтерв'ювання.
 - Наявність супровідної до інтерв'ю документації.
 - Опис необхідних ресурсів (матеріальних (фінансових та технічних), людських, часових, тощо).
 - Наявність графіку та програми дій.
 - Опис етичні аспектів польової роботи.

Тема 9. Семінарське заняття (перша частина, 2 год.) *Польова робота (глибинне інтерв'ю)*

Під час цього семінарського заняття студенти працюють поза аудиторією. Вони відвідують своїх респондентів і записують з ними глибинне інтерв'ю.

Семінарське заняття (друга частина, 2 год.) *Польова робота обговорення результатів збору глибинного інтерв'ю*

Під час цього семінарського заняття студенти обговорюють з викладачем та колегами досвід збирання глибинного інтерв'ю за наступними пунктами:

1. Найяскравіші позитивні враження
2. Проблеми з якими стикнулися під час польової роботи:
 - Коректність формулювання теми, об'єкту та предмету дослідження, основних понять та робочих гіпотез
 - Коректність добору вибірки та методу
 - Коректність програми інтерв'ювання та оформлення супровідних документів
 - Особливості поведінки інтерв'юера та респондента
 - Етичні аспекти польової роботи.
3. Переваги та недоліки глибинного інтерв'ю

Тема 10. Семінарське заняття. *Укладання програми ФГД та супровідної документації. (2 год.)*

Презентація програми ФГД, що включає:

- Обговорення принципів формування робочої групи.
- Визначені тема, об'єкт та предмет дослідження, описані дослідницькі завдання та робочі гіпотези проекту.
- Опис плану / сценарію дискусії.
- Опис вибірки респондентів: критерії відбору, проведення вибірки.
- Опис роботи модератора
- Опис процедури підготовки приміщення та необхідного технічного знаряддя
- Представлення супровідних матеріалів.
- Опис необхідних ресурсів (матеріальних (фінансових та технічних), людських, часових, тощо).
- Графік та програма дій.
- Опис етичних аспектів.

Тема 11. Семінарське заняття (перша частина, 2 год.)

Польова робота (ФГД)

Під час цього семінарського заняття студенти працюють поза аудиторією. Вони проводять і записують фокус-групову дискусію.

Семінарське заняття (друга частина, 2 год.)

Польова робота обговорення результатів ФГД

Під час цього семінарського заняття студенти обговорюють з викладачем та колегами досвід проведення ФГД за наступними пунктами:

1. Найяскравіші позитивні враження
2. Проблеми з якими стикнулися під час польової роботи:

- Коректність формулювання теми, об'єкту та предмету дослідження, основних понять та робочих гіпотез
 - Коректність добору вибірки
 - Коректність програми ФГД та оформлення супровідних документів
 - Коректність підготовки приміщення та технічного обладнання
 - Особливості поведінки модератора, помічників та респондентів
 - Етичні аспекти польової роботи.
3. Переваги та недоліки ФГД

Тема 13. Семінарське заняття. *Представлення матеріалів спостереження та обговорення результатів (2 год.)*

Під час цього семінарського заняття студенти обговорюють з викладачем та колегами досвід проведення спостереження за наступними пунктами:

1. Найяскравіші позитивні враження
2. Проблеми з якими стикнулися під час польової роботи:
 - Коректність формулювання теми, об'єкту та предмету дослідження,
 - Коректність добору вибірки та методу
 - Коректність добору категорій спостереження, ситуацій, що підлягають спостереженню, умов спостереження та одиниць спостереження.
 - Коректність програми спостереження та інструментарію спостереження
 - Особливості поведінки дослідника та учасників спостереження
 - Етичні аспекти польової роботи.
3. Переваги та недоліки спостереження

7. Самостійна робота

№	Назва теми	Кількість годин
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. ТЕОРІЯ ТА ЗАГАЛЬНА МЕТОДОЛОГІЯ “ЯКІСНИХ” СОЦІОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ		
1.	Вступне заняття. Що таке якісна соціологія?	2
2.	Якісна парадигма в сучасній соціології. Основні теоретичні підходи.	4
3.	Сфери практичного застосування “якісних” соціологічних дослід	2
4.	Етичні аспекти застосування методології якісних соціологічних досліджень	4
5.	Підготовка “якісного” соціологічного проекту. Методична і методологічна частина. Вибірка.	2
6.	Роль інтерв'юера.	2
	Разом	16
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. ОСНОВНІ МЕТОДИ ЗБОРУ ІНФОРМАЦІЇ В ЯКІСНІЙ СОЦІОЛОГІЇ		
7.	Типології глибинних інтерв'ю.	2
8.	Підготовка до глибинного інтерв'ю	4
9.	Польова робота (глибинне інтерв'ю) та обговорення результатів	10
10.	Фокус-групова дискусія	4
11.	Польова робота (фокус-групова дискусія) та	10

	обговорення результатів	
12.	Транскрибування і його вплив на текст. Архівування, підготовка супроводжуючих матеріалів, зберігання	10
13.	Спостереження: включене, відсторонене, автоспостереження	12
14.	Збір візуальних матеріалів	2
15.	Інші методи	2
	Разом	56
	Усього	72

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. ТЕОРІЯ ТА ЗАГАЛЬНА МЕТОДОЛОГІЯ “ЯКІСНИХ” СОЦІОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Завдання для самостійної роботи до теми 1

1. Розкрийте співвідношення кількісних та якісних методів у системі соціологічного знання.
2. Дайте основні визначення якісної соціології.
3. З'ясуйте можливості і обмеження використання якісного підходу для аналізу сучасних суспільств.
4. Намалюйте схему співвідношення порівняльних характеристик “якісних” та “кількісних” соціологічних досліджень.

Завдання для самостійної роботи до теми 2

1. Поясніть, чому теорії інтерпретативної парадигми входять до якісної соціології і яке місце в її рамках вони займають.
2. Дайте характеристику головних принципів інтерпретативної парадигми та розуміючої соціології.
3. Поясніть, як співвідносяться теорія соціальної дії (Макса Вебера, Георга Зіммеля) та символічний інтеракціонізм (Джорджа Герберта Міда, Ганса Блюмера).
4. Поясніть, як співвідносяться теорія драматургії соціального світу (Ірвіна Гоффмана) та теорія типізації соціального світу (Пітера Бергера, Томаса Лукмана).
5. Поясніть, як співвідносяться феноменологічна традиція (Едмунда Гуссерля, Альфреда Шюца) та етнометодологічна традиція (Гарольда Гарфінкеля).
6. Вкажіть місце дискурс-аналітичних теорій (Мішеля Фуко та Жана Бодріара) у якісній парадигмі.
7. Охарактеризуйте процес інституціоналізації якісної соціології у пострадянських країнах.
8. Охарактеризуйте процес інституціоналізації якісної соціології у західних країнах.

Завдання для самостійної роботи до теми 3

1. Поясніть різницю між поняттями «теорія» та «сходження до теорії».
2. Перерахуйте основні сфери практичного застосування якісної соціології.
3. Перелічіть головні складові кожного з них.
4. Аргументуйте, чому якісну парадигму часто називають міждисциплінарним мультипарадигматичною ділянкою знань.

Завдання для самостійної роботи до теми 4

1. Перелічіть основні інститути та процедури встановлення етичних норм професійної поведінки соціолога.
2. Охарактеризуйте особливості діяльності кожного з них.
3. Охарактеризуйте принцип створення кодексу професійної етики соціолога.
4. Опишіть з яких розділів складається кодекс професійної етики соціолога.
5. Охарактеризуйте специфіку етичної поведінки дослідника під час якісного соціологічного дослідження.

6.Окресліть основні відмінності у етичній поведінці дослідника та респондента під час якісного соціологічного дослідження.

7.Окресліть основні права і обов'язки дослідника.

8.Окресліть основні права і обов'язки респондента.

Завдання для самостійної роботи до теми 5

1.З яких елементів складається методична частина програми якісного соціологічного дослідження? Коротко охарактеризуйте кожен з них.

2.З яких елементів складається методична частина програми якісного соціологічного дослідження? Коротко охарактеризуйте кожен з них.

3.Які визнаєте типи вибірки, що застосовується в якісних дослідженнях?

4.У чому полягають переваги та недоліки кожного типу вибірки?

5.Як відрізняються принципи відбору одиниць спостереження у якісній та кількісній соціології?

Завдання для самостійної роботи до теми 6

1.У якісній соціології роль дослідника передбачає різні форми участі та співучасті від “співчутливого” учасника до анонімного чи “стороннього” спостерігача. Чим відрізняється кожна з них? Проведіть аналіз переваг і недоліків кожної з них.

2.У соціологічній науці йде дискусія стосовно позицій інсайдера чи аутсайдера у соціологічних дослідженнях. У чому полягає ця дискусія?

3.Яким чином соціальної, релігійної, гендерної, етнічної, політичної позиції інтерв'юера можуть вплинути на хід дослідження?

4.Як позначається вплив вікових та генераційних рамок на ході якісного дослідження?.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. ОСНОВНІ МЕТОДИ ЗБОРУ ІНФОРМАЦІЇ В ЯКІСНІЙ СОЦІОЛОГІЇ

Завдання для самостійної роботи до теми 7

1. Дайте визначення поняття «глибинне інтерв'ю».

2. Чим «глибинне інтерв'ю» відрізняється від інших видів інтерв'ю (психоаналітичного, журналістського, тощо

3. На які типи поділяються глибинні інтерв'ю за формою проведення?

4. Опишіть основні характеристики переваги та недоліки кожного з названих типів інтерв'ю

5. Чим відрізняється структуроване від напівструктурованого інтерв'ю?

6. Чим відрізняється напівструктуроване інтерв'ю від наративного

7. Чим відрізняється наративне інтерв'ю від структурованого та діалогового?

8. На які типи поділяються глибинні інтерв'ю відповідно до обраного фокусу інтерв'ю?

Завдання для самостійної роботи до теми 8

Студенти діляться на групи за тематикою проведення глибинного інтерв'ю. Заплановані години самостійного роботи відводяться на опрацювання необхідної літератури, укладання програми та розробку супровідної документації до глибинного інтерв'ю. Студенти готуються до польової роботи.

Завдання для самостійної роботи до теми 9

Заплановані години для самостійної роботи відводяться на виконання першого практичного завдання – запису глибинного інтерв'ю. У цей час студенти здійснюють всі необхідні кроки з підготовки та проведення глибинного інтерв'ю та збору додаткових джерел. Пізніше їх польова робота стане основою подальших обговорень в аудиторії особливостей застосування методу глибинного інтерв'ю для збору якісної соціологічної інформації.

Завдання для самостійної роботи до теми 10

Студенти діляться на групи за тематикою проведення ФГД. Заплановані години самостійного роботи відводяться на опрацювання необхідної літератури, укладання програми та розробку супровідної документації до ФГД. Студенти готуються до польової роботи.

Завдання для самостійної роботи до теми 11

Заплановані години для самостійної роботи відводяться на виконання другого практичного завдання – запису ФГД. У цей час студенти здійснюють всі необхідні кроки з підготовки та проведення ФГД та збору додаткових джерел. Пізніше їх польова робота стане основою подальших обговорень в аудиторії особливостей застосування методу ФГД для збору якісної соціологічної інформації.

Завдання для самостійної роботи до теми 12

Заплановані години для самостійної роботи відводяться на транскрибування запису глибинного інтерв'ю та здійснення всіх необхідних кроків з метою архівації зібраного соціологічного матеріалу. Пізніше підготовлений транскрипт стане основою для наступного курсу «методи аналізу якісної соціологічної інформації», що викладатиметься у 5 семестрі.

Завдання для самостійної роботи до теми 13

Заплановані години для самостійної роботи відводяться на виконання третього практичного завдання – проведення спостереження. Передбачається опрацювання необхідної літератури, укладання програми та розробку супровідної документації до спостереження. Студенти готуються до польової роботи.

Далі студенти здійснюють всі необхідні кроки з підготовки та проведення спостереження та збору додаткових джерел. Пізніше їх польова робота стане основою подальших обговорень в аудиторії особливостей застосування методу спостереження для збору якісної соціологічної інформації.

Завдання для самостійної роботи до теми 14

1. Які процеси, на Вашу думку, вплинули на збільшення візуальних образів у сфері культури?
2. Дайте своє визначення термінів бачення, візуальність, «Scopic regime», візуальні джерела.
3. У чому полягає дослідницька дилема між “створенням” нових візуальних джерел чи аналізом “існуючих”?
4. Як використовують фотографію у соціологічних дослідженнях?
5. З якими соціологічними методами візуальні методи можуть створювати ефективні дослідницькі комбінації для проведення соціологічних досліджень?

Завдання для самостійної роботи до теми 15

1. Яке дисциплінарне походження методу проективного малюнку?
2. Дайте характеристику головних засад методу проективного малюнку.
3. З'ясуйте можливості і обмеження використання методу проективного малюнку.
4. Назвіть інші відомі вам проективні методики.
5. Дайте характеристику головних засад методу анімаційного фільму, розробленого японськими вченими Огіно Масахіро (Ogino Masahiro) та Маюмі Юкімура (Mayumi Yukimura).
6. Яким чином використовуються комп'ютерні технології для проведення якісного та мережевого аналізу?
- 7.

8. Контроль засвоєння знань студентами протягом семестру

Принципи оцінювання роботи студентів на семінарських заняттях. Оцінювання знань студентів на семінарському занятті проводиться в декілька етапів. На підготовчому етапі викладач інформує студентів про форми роботи та про необхідність виконання індивідуальних дослідницьких завдань. Кожне семінарське заняття передбачає вступне слово викладача з виокремленням основних проблем теми заняття. Студенти за заздалегідь заданим планом готують індивідуальні (або, якщо це визначено викладачем, групові) усні чи суміщені з PowerPoint презентації фрагментів першоджерел чи текстів, що виносилися на семінар, або

презентації планів польової роботи та супроводжуючих документів та результатів польової роботи зі збору глибинного інтерв'ю та спостереження. Два семінарських заняття відводяться для проведення студентами тренувальної ФГД. Ця діяльність оцінюватиметься окремо.

В обговоренні презентацій під час дискусії приймають участь усі студенти групи. У випадку, коли семінарське заняття присвячено розгляду певних текстів-першоджерел, то із зазначеними текстами (що розміщені в електронній читанці до курсу) мають заздалегідь ознайомитися всі студенти даної групи. Сумарно за свою презентацію та участь у дискусіях студент може одержати 10 балів. Кожен студент зобов'язаний проявити активну участь не менше як на одній третині семінарських занять, проведених у групі впродовж семестру. При цьому відсутність студента на занятті без поважної причини оцінюється (-5 балів) і враховується при визначенні рейтингової оцінки за семестр. Пропущене з поважних причин заняття студент може «відпрацювати» у формі, обраній викладачем та кафедрою. При цьому виставлення оцінки не передбачається, але це відпрацьоване заняття не впливатиме на рейтингову оцінку студента.

Модульний контроль. Упродовж семестру (після завершення першого модуля) буде проведена одна модульна контрольна, яка оцінюватиметься за 5-бальною системою. Максимальна кількість балів за перший модуль – 5 балів (контрольна) + 2 семінари x 2 бали = 9 балів (або 5 балів (контрольна) + презентація на семінарі 10 балів = 15 балів).

Після завершення другого модуля студент може максимально набрати 41 бал (10 балів за інтерв'ю + 10 балів за транскрипт + 10 балів за ФГД + 5 балів за спостереження + 6 балів за участь в семінарських заняттях (3 семінари x 2 бали)).

Якщо за результатами модульно-рейтингового контролю протягом семестру студент отримав менше 31 бала, то він не допускається до іспиту і вважається таким, що не виконав усі види робіт, які передбачаються навчальним планом на семестр з даної дисципліни. Такий студент має змогу скласти екзамен за талоном № 2, але для цього він повинен виконати передбачене кафедрою завдання.

Розподіл балів, що присвоюється студентам. Оцінювання повинно стимулювати студентів до систематичної праці над курсом. Тому пропонується оцінювати студентів не за старою системою оцінювання, коли невелика частка оцінки припадає на роботу студентів на семінарських заняттях, а лівову частку оцінки становить підсумковий іспит. Така форма оцінювання сприяє суб'єктивізації процесу оцінювання та не стимулює систематичну роботу студентів. Система оцінювання запропонована автором програми передбачає комплексне оцінювання роботи студентів на лекціях, семінарах, практичних заняттях, їх індивідуальної роботи. У курсі передбачено наступні форми оцінювання роботи студентів:

Оцінювання участі студентів у навчальних заняттях

<i>№</i>	<i>Форма участі студента у навчальних заняттях</i>	<i>Максимальна кількість балів</i>
1.	Модульне тестування після завершення першого модуля (письмово)	5 балів
2.	Презентація (усно) або письмове реферування та/або Участь у дискусіях (5 семінарів x 2 бали)	10 балів
3.	Проведене інтерв'ю	10 балів
4.	Участь у проведенні ФГД	10 балів
5.	Транскрипт інтерв'ю	10 балів
6.	Проведене спостереження	5 балів
<i>РАЗОМ протягом семестру</i>		<i>50 балів</i>
<i>Оцінка за іспит</i>		<i>50 балів</i>
ЗАГАЛОМ		100 балів

Запропоновані форми оцінювання стимулюватимуть студентів до більш систематичної праці (як під час аудиторних занять, так і під час індивідуальної роботи) сприятимуть глибшому засвоєнню матеріалу та більшій об'єктивності підсумкової оцінки.

Методи та порядок оцінювання

Вимоги щодо оцінювання таких видів роботи, як **інтерв'ю, ФГД, транскрипту, спостереження** уточнюватимуться викладачем після прослуховування відповідних тематичних модулів курсу.

ПИТАННЯ для першого модульного контролю

1. Що не входить до визначення якісних методів соціологічних досліджень:
 - 1) ЯМСД як галузь соціологічного знання
 - 2) ЯМСД як частина ієрархії „кількісне-якісне“
 - 3) ЯМСД як світоглядна настанова дослідника
 - 4) ЯМСД як галузева соціологічна теорія

2. Якісні методи дозволяють проводити дослідження на:
 - 1) макро рівні
 - 2) мезо рівні
 - 3) мікро рівні
 - 4) кількох рівнях одночасно

3. Назвіть одну з ключових категорій Макса Вебера, яка поклала теоретичну основу для ЯМСД:
 - 1) соціальна дія
 - 2) соціальна взаємодія
 - 3) соціальне розуміння
 - 4) соціальне взаєморозуміння

4. Назвіть одну з ключових категорій Г.Зіммеля, яка поклала теоретичну основу для ЯМСД:
 - 1) соціальна дія
 - 2) соціальна взаємодія
 - 3) соціальне розуміння
 - 4) соціальна інтеракція

5. Хто з перелічених теоретиків не належав до символічного інтеракціонізму?
 - 1) Джордж Герберт Мід
 - 2) Альфред Шюц
 - 3) Юрген Габермас
 - 4) Ганс Блюмер

6. Хто з перелічених теоретиків не належав до феноменологічного напрямку?
 - 1) Едмунд Гуссерль
 - 2) Анрі Бергсон
 - 3) Альфред Шюц
 - 4) Мішель Фуко

7. Який з перелічених теоретичних напрямків найменше презентований у якісній соціології:
 - 1) символічний інтеракціонізм
 - 2) етнометодологія
 - 3) структурний-функціоналізм
 - 4) феноменологічна традиція

8. Хто був автором школи драматургії соціального світу

- 1) Едмунд Гуссерль
- 2) Ірвін Гоффман
- 3) Юрген Габермас
- 4) Гарольд Гарфінкель

9. Термін «злам рамки» належить до:

- 1) драматургії соціального світу
- 2) етнометодології
- 3) символічного інтеракціонізму
- 4) феноменологічної традиції

10. Що з переліченого не належить до порівняльних характеристик „кількісних“ та „якісних“ методів:

- 1) взаємовідносини між дослідником та респондентом (дистанція - наближення)
- 2) позиція дослідника щодо середовища, яке досліджується (ззовні - всередині)
- 3) мотивація респондента (низька – висока)
- 4) дослідницька стратегія (структурована --- неструктурована)

11. Що з переліченого не належить до порівняльних характеристик „кількісних“ та „якісних“ методів:

- 1) взаємодія між теорією / концепцією та практичним дослідженням (підтвердження – генерування)
- 2) статична / узагальнена картина соціальної реальності - процесуальна / динамічна соціальна конструкція
- 3) властивості отриманої інформації (жорсткість, достовірність - розмаїття, глибина)
- 4) інформована згода респондента (структурована – неструктурована)

12. До основних класифікаційних груп якісних методів не належить:

- 1) класифікація за тактиками поведінки дослідника
- 2) класифікація за технікою отримання інформації
- 3) класифікація за групами респондентів
- 4) класифікація за сферами застосування

13. До типології якісних методів за тактиками поведінки дослідника (дослідницьким фокусом) не належить:

- 1) дослідження випадку (case study)
- 2) етнографічне дослідження (ethnographical study)
- 3) дискурс-аналіз (discourse analysis)
- 4) історичне дослідження (oral history)

14. Відзначте, який з перерахованих методів належить до *АКТИВНИХ (INTRUSIVE)* методів дослідження:

- 1) аналіз джерел
- 2) спостереження
- 3) контент-аналіз
- 4) дискурс-аналіз

15. Відзначте, який з перерахованих методів належить до *НЕ-АКТИВНИХ (NON-INTRUSIVE)* методів дослідження:

- 1) інтерв'ю
- 2) спостереження
- 3) контент-аналіз
- 4) фокус-групова дискусія

16. Що з перерахованого не належить до основних видів „текстів“ для „якісних“ методів соціологічних досліджень:

- 1) усні джерела, які відображають життєві досвіди людини
- 2) письмові джерела, які відображають життєві досвіди людини
- 3) візуальні документи і речі, які відображають життєві досвіди людини
- 4) викопні рештки, які відображають життєві досвіди людини

17. Концепція «археології знання» належить

- 1) М.Фуко
- 2) Ж. Бодріару
- 3) М.Веберу
- 4) Г.Гарфінкелю

18. Якого типу цілеспрямованої вибірки не існує?

- 1) зручна вибірка
- 2) порівняльні типи
- 3) стратифікована вибірка
- 4) снігова куля

19. Хто був автором етичного кодексу соціолога в Україні?

- 1) Н.Паніна
- 2) Н.Черниш
- 3) Е.Головаха
- 4) С.Макеєв

20. Що таке інформована згода?

- 1) угода між виконавцем проекту і замовником
- 2) угода між учасниками проекту
- 3) угода між респондентом та контролюючою особою (gatekeeper)
- 4) згода респондента брати участь у проекті

9. Іспит.

Структура екзаменаційного білета: екзаменаційний білет складається з двох частин. Перша – 1 питання (20 балів) покликане продемонструвати знання студентами головних положень курсу; друга – два питання із сфери методів та методології (по 15 балів кожне), де враховуватиметься розуміння особливостей їх практичного застосування.

ПИТАННЯ

на іспит з нормативного навчального курсу
“Якісні методи збирання соціологічної інформації”

Тестові питання

Модуль 1. ТЕОРІЯ ТА ЗАГАЛЬНА МЕТОДОЛОГІЯ “ЯКІСНИХ” СОЦІОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

1. Що не входить до визначення якісних методів соціологічних досліджень:

- ЯМСД як галузь соціологічного знання
- ЯМСД як частина ієрархії „кількісне-якісне“
- ЯМСД як світоглядна настанова дослідника
- ЯМСД як галузева соціологічна теорія

2.Якісні методи дозволяють проводити дослідження, в першу чергу, на:

- макро рівні
- мезо рівні
- мікро рівні

- кількох рівнях одночасно

3. Назвіть одну з ключових категорій Макса Вебера, яка поклала теоретичну основу для ЯМСД:

- соціальна дія

- соціальна взаємодія

- соціальне розуміння

- соціальне взаєморозуміння

4. Назвіть одну з ключових категорій Г. Зіммеля, яка поклала теоретичну основу для ЯМСД:

- соціальна дія

- соціальна взаємодія

- соціальне розуміння

- соціальне взаєморозуміння

5. Хто з перелічених теоретиків не належав до символічного інтеракціонізму?

- Джордж Герберт Мід

- Альфред Шюц

- Юрген Габермас

- Ганс Блюмер

6. Хто з перелічених теоретиків не належав до феноменологічного напрямку?

- Едмунд Гуссерль

- Анрі Бергсон

- Альфред Шюц

- Мішель Фуко

7. Який з перелічених теоретичних напрямків найменше презентований у якісній соціології:

- символічний інтеракціонізм

- етнометодологія

- структурний-функціоналізм

- феноменологічна традиція

8. Хто був автором школи драматургії соціального світу

- Едмунд Гуссерль

- Ервін Гоффман

- Юрген Габермас

- Гарольд Гарфінкель

9. Термін «злам рамки» належить до:

- драматургії соціального світу

- етнометодології

- символічного інтеракціонізму

- феноменологічної традиції

10. Що з переліченого не належить до порівняльних характеристик „кількісних“ та „якісних“ методів:

- взаємовідносини між дослідником та респондентом (дистанція - наближення)

- позиція дослідника щодо середовища, яке досліджується (зовні - всередині)

- мотивація респондента (низька – висока)

- дослідницька стратегія (структурована --- неструктурована)

11. Що з переліченого не належить до порівняльних характеристик „кількісних“ та „якісних“ методів:

- взаємодія між теорією / концепцією та практичним дослідженням (підтвердження – генерування)

- статична / узагальнена картина соціальної реальності - процесуальна / динамічна соціальна конструкція

- властивості отриманої інформації (жорсткість, достовірність - розмаїття, глибина)

- інформована згода респондента (структурована – неструктурована)

12. До основних класифікаційних груп якісних методів не належить:

- класифікація за тактиками поведінки дослідника

- класифікація за технікою отримання інформації

- класифікація за групами респондентів

- класифікація за сферами застосування

13. До типології якісних методів за тактиками поведінки дослідника (дослідницьким фокусом) не належить:

- дослідження випадку (case study)
- етнографічне дослідження (ethnographical study)
- дискурс-аналіз (discourse analysis)
- історичне дослідження (oral history)

14. Відзначте, який з перерахованих методів належить до АКТИВНИХ (INTRUSIVE) методів дослідження:

- аналіз джерел
- включене спостереження
- контент-аналіз
- дискурс-аналіз

15. Відзначте, який з перерахованих методів належить до НЕ-АКТИВНИХ (NON-INTRUSIVE) методів дослідження:

- інтерв'ю
- спостереження
- контент-аналіз
- фокус-групова дискусія

16. Що з перерахованого не належить до основних видів „текстів“ для „якісних“ методів соціологічних досліджень:

- усні джерела, які відображають життєві досвіди людини
- письмові джерела, які відображають життєві досвіди людини
- візуальні документи і речі, які відображають життєві досвіди людини
- вкопні рештки, які відображають життєві досвіди людини

17. Концепція «археології знання» належить

- М.Фуко
- Ж. Бодріару
- М.Веберу
- Г.Гарфінкелю

18. Якого типу цілеспрямованої вибірки не існує?

- зручна вибірка
- порівняльні типи
- стратифікована вибірка
- снігова куля

19. Хто був автором етичного кодексу соціолога в Україні?

- Н.Паніна
- Н.Черниш
- Е.Головаха
- С.Макеєв

20. Що таке інформована згода?

- угода між виконавцем проекту і замовником
- угода між учасниками проекту
- угода між респондентом та контролюючою особою (gatekeeper)
- згода респондента брати участь у проекті

21. Хто був автором концепції «розуміючої соціології», яка поклала теоретичну основу для ЯМСД:

- М.Вебер
- Г.Зіммель
- Г.Мід
- А.Шюц

22. Хто був автором концепції «соціальної взаємодії», яка поклала теоретичну основу для ЯМСД:

- М.Вебер
- Г.Зіммель
- Г.Мід

-А.Шюц

23.Хто з перелічених теоретиків належав до символічного інтеракціонізму?

-Джордж Герберт Мід

-Альфред Шюц

-Юрген Габермас

-Ганс Блюмер

24.Хто з перелічених теоретиків належав до феноменологічного напрямку?

-Едмунд Гуссерль

-Джордж Герберт Мід

-Альфред Шюц

-Мішель Фуко

25.Хто з перелічених теоретиків належав до дискурс-аналітичного напрямку?

-Едмунд Гуссерль

-Анрі Бергсон

-Альфред Шюц

-Мішель Фуко

26.Хто з перелічених теоретиків належав до школи соціальної драматургії?

-Едмунд Гуссерль

-Ервін Гофман

-Альфред Шюц

-Мішель Фуко

27.Хто з перелічених теоретиків належав до напрямку типізації соціального світу?

-Едмунд Гуссерль

-Пітер Бергер, Томас Лукман

-Альфред Шюц

-Мішель Фуко

28.Хто з перелічених теоретиків належав до етнометодологічного напрямку?

-Гарольд Гарфінкель

-Пітер Бергер, Томас Лукман

-Альфред Шюц

-Мішель Фуко

29.Який з перелічених теоретичних напрямків найменше звертається у своїх дослідженнях до повсякденного досвіду?

-символічний інтеракціонізм

-етнометодологія

-структурний-функціоналізм

-феноменологічна традиція

30.Хто був автором книжки „Польський селянин у Європі та Америці“?

-Едмунд Гуссерль

-Ервін Гофман

-Вільям Томас, Флоріан Знанецький

-Гарольд Гарфінкель

31.Представниками якої школи були Вільям Томас, Флоріан Знанецький – автори книжки Польський селянин у Європі та Америці?

-Чиказької

-Лос-Анджельської

-Франкфуртської

-Баварської

32.Яких селян досліджували у своїй праці Вільям Томас, Флоріан Знанецький?

-Українських

-Польських

-Французьких

-Німецьких

33. Якого американського дослідного центру, де використовувалась якісна методологія не існувало?

- Чиказька школа
- Лос-Анджельська школа
- Франкфуртська школа
- Дослідний центр усної історії Колумбійського університету

34. Відзначте відомий вам центр, де проводяться „якісні“ соціологічні дослідження на українському „грунті“:

- Чиказька школа
- Лос-Анджельська школа
- Франкфуртська школа
- Інститут історичних досліджень ЛНУ ім. І.Франка

35. Відзначте відомий вам центр, де проводяться „якісні“ соціологічні дослідження на українському „грунті“:

- Чиказька школа
- Лос-Анджельська школа
- Франкфуртська школа
- Інститут Історії Церкви Львівської Богословської Академії

36. Відзначте відомий вам центр, де проводяться „якісні“ соціологічні дослідження на українському „грунті“:

- Чиказька школа
- Лос-Анджельська школа
- Франкфуртська школа
- Центр усної історії та соціальної антропології (Київ).

37. До типології якісних методів за тактиками поведінки дослідника (дослідницьким фокусом) належить:

- візуальна соціологія
- ФГД
- дискурс-аналіз
- контент-аналіз

38. Хто із зазначених українських дослідників не використовував методу „якісних“ соціологічних досліджень?

- В.Сусак
- В.Середа
- О.Симончук
- А.Горбачик

39. До типології якісних методів за тактиками поведінки дослідника (дослідницьким фокусом) належить:

- сходження до теорії (grounded theory)
- ФГД
- дискурс-аналіз
- контент-аналіз

40. До типології якісних методів за тактиками поведінки дослідника (дослідницьким фокусом) належить:

- історія життя (life history)
- ФГД
- дискурс-аналіз
- контент-аналіз

41. До типології якісних методів за тактиками поведінки дослідника (дослідницьким фокусом) належить:

- історія родини (family studies)
- ФГД
- дискурс-аналіз

-контент-аналіз

42.Що з переліченого не належить до порівняльних характеристик „кількісних“ та „якісних“ методів:

- взаємовідносини між дослідником та респондентом (дистанція - наближення)
- позиція дослідника щодо середовища, яке досліджується (зовні - всередині)
- мотивація інтерв'юера (низька – висока)
- дослідницька стратегія (структурована --- неструктурована)

43.Що з переліченого не належить до порівняльних характеристик „кількісних“ та „якісних“ методів:

- взаємовідносини між дослідником та респондентом (дистанція - наближення)
- позиція дослідника щодо середовища, яке досліджується (зовні - всередині)
- мотивація адміністраторів проекту (низька – висока)
- дослідницька стратегія (структурована --- неструктурована)

44. Що з переліченого не належить до порівняльних характеристик „кількісних“ та „якісних“ методів:

- взаємовідносини між дослідником та респондентом (дистанція - наближення)
- позиція дослідника щодо середовища, яке досліджується (зовні - всередині)
- мотивація оповідача (низька – висока)
- дослідницька стратегія (структурована --- неструктурована)

45.Що з переліченого не належить до порівняльних характеристик „кількісних“ та „якісних“ методів:

- взаємовідносини між дослідником та респондентом (дистанція - наближення)
- позиція дослідника щодо середовища, яке досліджується (зовні - всередині)
- мотивація учасників ФГД (низька – висока)
- дослідницька стратегія (структурована --- неструктурована)

46.До основних класифікаційних груп якісних методів належить:

- класифікація за тактиками поведінки дослідника
- класифікація за технічним інструментарієм
- класифікація за групами респондентів
- класифікація за кроками польової роботи

47.До основних класифікаційних груп якісних методів належить:

- класифікація за технікою отримання інформації
- класифікація за технічним інструментарієм
- класифікація за групами респондентів
- класифікація за кроками польової роботи

48.До основних класифікаційних груп якісних методів належить:

- класифікація за сферами застосування
- класифікація за технічним інструментарієм
- класифікація за групами респондентів
- класифікація за кроками польової роботи

49.До типології якісних методів за тактиками поведінки дослідника (дослідницьким фокусом) належить:

- дослідження випадку (case study)
- ФГД
- дискурс-аналіз

-контент-аналіз

50.До типології якісних методів за тактиками поведінки дослідника (дослідницьким фокусом) належить:

- етнографічне дослідження
- ФГД

-дискурс-аналіз

-контент-аналіз

51.До типології якісних методів за тактиками поведінки дослідника (дослідницьким фокусом) належить:

-історичне дослідження (oral history)

-ФГД

-дискурс-аналіз

-контент-аналіз

52. Концепція «паноптикон» належить

-М.Фуко

-Ж. Бодріару

-М.Веберу

-Г.Гарфінкелю

53. Концепція «симулякр» належить

-М.Фуко

-Ж. Бодріару

-М.Веберу

-Г.Гарфінкелю

54. Концепція «злам рамки» належить:

-М.Фуко

-Ж. Бодріару

-М.Веберу

-Г.Гарфінкелю

55. Яка з названих вибірок є цілеспрямованою?

-зручна вибірка

-випадкова вибірка

-стратифікована вибірка

-систематична вибірка

56. Яка з названих вибірок є цілеспрямованою?

-порівняльні типи

-випадкова вибірка

-стратифікована вибірка

-систематична вибірка

57. Яка з названих вибірок є цілеспрямованою?

-снігова куля

-випадкова вибірка

-стратифікована вибірка

-систематична вибірка

58. Хто вважається автором етичного кодексу соціолога в Україні?

-Н.Паніна

-Н.Черниш

-Є.Головаха

-С.Макеєв

59. Назвіть соціолога, що вважається автором етичного кодексу соціолога в Україні?

-Н.Паніна

-Н.Черниш

-Є.Головаха

-С.Макеєв

60. Що таке інформована згода?

-документ, що підписується між виконавцем проекту і замовником

-документ, що підписується між учасниками проекту

-документ, що підписується між респондентом та контролюючою особою (gatekeeper)

-документ, що фіксує згоду респондента брати участь у проекті

61. Як називається документ, який завсідчує згоду респондента брати участь у проекті?

-інформована згода

-угода між респондентом та контролюючою особою (gatekeeper)

-угода між виконавцем проекту і замовником

-угода між учасниками проекту

62. Ервін Гоффман був представником:

- символічного інтеракціонізму
- етнометодологія
- школи драматургії соціального світу
- феноменологічної традиції

63. Гарольд Гарфінкель був представником:

- символічного інтеракціонізму
- етнометодологія
- школи драматургії соціального світу
- феноменологічної традиції

64. Альфред Шюц був представником:

- символічного інтеракціонізму
- етнометодологія
- школи драматургії соціального світу
- феноменологічної традиції

65. Джордж Герберт Мід був представником:

- символічного інтеракціонізму
- етнометодологія
- школи драматургії соціального світу
- феноменологічної традиції

66. Мішель Фуко був представником:

- символічного інтеракціонізму
- етнометодологія
- школи драматургії соціального світу
- дискурс-аналітичної традиції

67. Ж. Бодріар був представником:

- символічного інтеракціонізму
- етнометодологія
- школи драматургії соціального світу
- дискурс-аналітичної традиції

Модуль 2. ОСНОВНІ МЕТОДИ ЗБОРУ ІНФОРМАЦІЇ В ЯКІСНІЙ СОЦІОЛОГІЇ

68. Відзначте, який з перерахованих методів належить до АКТИВНИХ (INTRUSIVE) методів дослідження:

- аналіз джерел
- відсторонене спостереження
- контент-аналіз
- дискурс-аналіз

69. Відзначте, який з перерахованих методів належить до АКТИВНИХ (INTRUSIVE) методів дослідження:

- аналіз джерел
- автоспостереження
- контент-аналіз
- дискурс-аналіз

70. Відзначте, який з перерахованих методів належить до АКТИВНИХ (INTRUSIVE) методів дослідження:

- аналіз джерел
- структуроване інтерв'ю
- контент-аналіз
- дискурс-аналіз

71. Відзначте, який з перерахованих методів належить до АКТИВНИХ (INTRUSIVE) методів дослідження:

- аналіз джерел
- півструктуроване інтерв'ю

-контент-аналіз

-дискурс-аналіз

72.Відзначте, який з перерахованих методів належить до АКТИВНИХ (INTRUSIVE) методів дослідження:

аналіз джерел

-нарративне інтерв'ю

-контент-аналіз

-дискурс-аналіз

73.Відзначте, який з перерахованих методів належить до АКТИВНИХ (INTRUSIVE) методів дослідження:

-аналіз джерел

-ФГД

-контент-аналіз

-дискурс-аналіз

74.Відзначте, який з перерахованих методів належить до АКТИВНИХ (INTRUSIVE) методів дослідження:

-аналіз джерел

-самоадміністрована ФГД

-контент-аналіз

-дискурс-аналіз

75.Відзначте, який з перерахованих методів належить до НЕ-АКТИВНИХ (NON-INTRUSIVE) методів дослідження:

-інтерв'ю

-спостереження

-дискурс-аналіз

-фокус-групова дискусія

76.Відзначте, який з перерахованих методів належить до НЕ-АКТИВНИХ (NON-INTRUSIVE) методів дослідження:

-інтерв'ю

-спостереження

-нарративний-аналіз

-фокус-групова дискусія

77.Яке з перерахованих типів інтерв'ю належить до якісного глибинного:

-Індивідуальне інтерв'ю

-Автоінтерв'ю

-Взаємне інтерв'ю

-Структуроване інтерв'ю

78.Яке з перерахованих типів інтерв'ю належить до якісного глибинного:

-Індивідуальне інтерв'ю

-Автоінтерв'ю

-Взаємне інтерв'ю

-Півструктуроване інтерв'ю

79.Яке з перерахованих типів інтерв'ю належить до якісного глибинного:

-Індивідуальне інтерв'ю

-Автоінтерв'ю

-Взаємне інтерв'ю

-Неструктуроване інтерв'ю

80.Яке з перерахованих типів інтерв'ю належить до якісного глибинного:

-Індивідуальне інтерв'ю

-Автоінтерв'ю

-Взаємне інтерв'ю

-Діалогове інтерв'ю

81.Яке з перерахованих типів інтерв'ю належить до якісного глибинного:

- Індивідуальне інтерв'ю
- Автоінтерв'ю
- Взаємне інтерв'ю
- Біографічне інтерв'ю

82. Яке з перерахованих типів інтерв'ю належить до якісного глибинного:

- Індивідуальне інтерв'ю
- Автоінтерв'ю
- Взаємне інтерв'ю
- Лейтмотивне інтерв'ю

83. Яке з перерахованих типів інтерв'ю належить до якісного глибинного:

- Індивідуальне інтерв'ю
- Автоінтерв'ю
- Взаємне інтерв'ю
- Фокусоване інтерв'ю

84. Яка з перерахованих дискусій належить сфери якісного соціологічного дослідження?

- Автодискусія
- Фокус групова дискусія
- Інтернет дискусія
- Німа дискусія

85. Яка з перерахованих дискусій належить сфери якісного соціологічного дослідження?

- Автодискусія
- Самоадміністрована фокус групова дискусія
- Інтернет дискусія
- Адміністрована німа дискусія

86. Який з перерахованих видів спостереження не належить до сфери якісного соціологічного дослідження?

- Включене спостереження
- Відсторонене спостереження
- Автоспостереження
- Гетероспостереження

87. Який метод якісного соціологічного дослідження передбачає роль модератора?

- Інтерв'ю
- Фокус-групова дискусія
- Спостереження
- Контент-аналіз

88. Який метод якісного соціологічного дослідження передбачає роль інтерв'юера?

- Інтерв'ю
- Фокус-групова дискусія
- Спостереження
- Контент-аналіз

89. Протокол спостереження містить три оціночних показники. Знайдіть неправильний показник.

- коефіцієнт стійкості спостереження (данні отримані одним і тим самим спостерігачем у різний час)
- коефіцієнт узгодженості спостерігачів
- коефіцієнт узгодженості учасників
- коефіцієнт надійності співпадіння даних отриманих у різний час різними спостерігачами.

90. Що не входить у інструментарій включеного спостереження:

- щоденник спостереження
- картки для реєстрації одиниць спостереження
- протокол спостереження
- інформована згода

91. Що не входить у інструментарій відстороненого спостереження:

- щоденник спостереження
- картки для реєстрації одиниць спостереження

-протокол спостереження

-картки для реєстрації учасників

92.Якого виду глибинного інтерв'ю не існує?

-Структуроване

-Пів структуроване

-Автоінтерв'ю

-Наративне інтерв'ю

93.Якого виду глибинного інтерв'ю не існує?

-Біографічне

-Лейтмотивне

-Фокусоване

-Дисперсне

94.Що не входить у перелік прав респондента, який йому повідомляється перед початком інтерв'ю?

-право на відмову від участі

-право не відповідати питання, без пояснення причин

-право відмовитися від аудіо чи відео запису

-право на публікацію

95.Що не входить у перелік прав респондентів, який повідомляється їм перед початком ФГД?

-право на відмову від участі

-право не відповідати питання, без пояснення причин

-право на коректну дискусію

-право на публікацію

96.Що не входить у перелік прав респондента, який йому повідомляється перед початком спостереження?

-право на відмову від участі

-право не відповідати питання, без пояснення причин

-право на встановлення обмежень стосовно використання даних

-право на публікацію

97.Який тип запитань найчастіше використовується у глибинних інтерв'ю?

-Закриті

-Відкриті

-Півзакриті

-Закодовані

98.Який тип запитань використовується на другому етапі неструктурованого інтерв'ю?

-Закриті

-Відкриті

-Наративні

-Закодовані

99.Який тип запитань використовується у структурованому інтерв'ю?

-Закриті

-Відкриті

-Структуровані

-Закодовані

100. Який тип запитань найчастіше використовується у фокус-групових дискусіях?

-Закриті

-Відкриті

-Структуровані

-Закодовані

Відкриті питання

1. „Якісні“ соціологічні дослідження на українському „ґрунті“
2. „Якісні“ та „кількісні“ соціологічні дослідження: порівняльні характеристики
3. Архівування, підготовка супроводжуючих матеріалів, зберігання.

4. Верифікація зібраного матеріалу.
5. Визначення якісних методів соціологічних досліджень
6. Роль візуальних джерел у якісній соціології
7. Проективні методи в якісній соціології
8. Групові інтерв'ю - фокус-групова дискусія: адміністрована
9. Групові інтерв'ю - фокус-групова дискусія: самоадміністрована.
10. Групові інтерв'ю: діадичне інтерв'ю.
11. Дискурс-аналіз: Лакло і Муф
12. Дискурс-аналіз: М.Фуко
13. Дискурс-аналіз: Н.Феєркло
14. Дискурс-аналіз: Потер і Ветерел
15. Дослідження випадку (case study)
16. Місце і роль комп'ютерних технологій в якісній соціології
17. Етичний кодекс соціолога Н.Паніної
18. Етичні аспекти застосування якісної методології.
19. Етнографічне дослідження (ethnographical study).
20. Загальні фази якісного польового дослідження
21. Індивідуальні поглиблені інтерв'ю: біографічне загальне
22. Індивідуальні поглиблені інтерв'ю: біографічне лейтмотивне
23. Індивідуальні поглиблені інтерв'ю: біографічне фокусоване (тематичне).
24. Індивідуальні поглиблені інтерв'ю: діалогове.
25. Індивідуальні поглиблені інтерв'ю: напівструктуроване
26. Індивідуальні поглиблені інтерв'ю: наративне
27. Індивідуальні поглиблені інтерв'ю: структуроване.
28. Інформована згода.
29. Історичне дослідження (oral history).
30. Історія життя, феноменологічна інтерпретація (life history, phenomenological interpretation).
31. Історія родини (family studies).
32. Класифікація „якісних“ методів соціологічних досліджень: за джерелами
33. Класифікація „якісних“ методів соціологічних досліджень: за сферами застосування
34. Класифікація „якісних“ методів соціологічних досліджень: за тактиками поведінки дослідника
35. Класифікація „якісних“ методів соціологічних досліджень: за технікою отримання інформації
36. Анімаційний фільм як метод соціологічного дослідження
37. Колекціонування супровідних до інтерв'ю документів та матеріалів. “Співпраця” іконографії та тексту.
38. Композиція групи на фокус-групових дискусіях
39. Концепція «археології знання» М.Фуко
40. Концепція «драматургії соціального світу» І.Гоффмана
41. Концепція «зламу рамки» Г.Гарфінкеля
42. Концепція «паноптикону» М.Фуко
43. Концепція «соціальної взаємодії» Г.Зіммеля
44. Концепція «соціальної дії» М.Вебера
45. Короткий історичний огляд: Вільям Томас, Флоріан Знанецький
46. Короткий історичний огляд: українські центри якісної соціології
47. Короткий історичний огляд: розділення соціологічних течій на макро- та мікро-аналіз
48. Короткий історичний огляд: Франкфуртська школа, 1930-ті — 1950-ті рр. (Теодор Адорно, Е. Фромм, А. Маслоу, Г. Маркузе).
49. Короткий історичний огляд: Чиказька школа, 1920-ті — 1930-ті рр. (Вільям Томас, Джордж Герберт Мід, Роберт Парк, Говард Бекер, Ернест Берджес, Кліффорд Шоу).
- 50.** Методика польової роботи: індивідуальне поглиблене інтерв'ю
- 51.** Методика польової роботи: фокус-групова дискусія
52. Методична частина проекту.
53. Причини маргіналізації візуального у соціогуманітарних науках

54. Автоспостереження (автоетнографія).
55. Методологічна частина проекту.
56. Місце якісних методів соціологічних досліджень в системі соціологічного знання (Вебер)
57. Місце якісних методів соціологічних досліджень в системі соціологічного знання (Зіммель)
58. Місце якісних методів соціологічних досліджень в системі соціологічного знання (Символічний інтеракціонізм: Джордж Герберт Мід)
59. Місце якісних методів соціологічних досліджень в системі соціологічного знання (Драматургія соціального світу: Ірвін Гоффман)
60. Місце якісних методів соціологічних досліджень в системі соціологічного знання (Феноменологічна традиція: Едмунд Гуссерль, Альфред Шюц).
61. Місце якісних методів соціологічних досліджень в системі соціологічного знання (Типізація соціального світу: Пітер Бергер, Томас Лукман).
62. Місце якісних методів соціологічних досліджень в системі соціологічного знання Етнометодологія (Гарольд Гарфінкель)
63. Місце якісних методів соціологічних досліджень в системі соціологічного знання (Дискурсивні практики, симулякри: Мішель Фуко)
64. Місце якісних методів соціологічних досліджень в системі соціологічного знання (Дискурсивні практики, симулякри: Жан Бодріяр)
65. Основні види „текстів“ — першоджерел для „якісних“ методів соціологічних досліджень
66. Основні етапи розвитку якісної соціології
67. Особливості вибірки у якісному дослідженні.
68. Порівняльна характеристики наративного та діалогового інтерв'ю
69. Підготовка приміщення, технічного знаряддя та супровідних матеріалів для фокус-групової дискусії
70. Підготовка проекту з усної історії.
71. Порівняльна характеристика структурованого та півструктурованого інтерв'ю
72. Порівняльна характеристика фокус-групової дискусії та індивідуального поглибленого інтерв'ю
73. Порівняльні характеристики „кількісних“ та „якісних“ методів
74. Ресурсна особа (Gatekeeper).
75. Роль асистентів на фокус-груповій дискусії
76. Роль інтерв'юера у якісному дослідженні
77. Роль модератора.
78. Спостереження: відсторонене
79. Спостереження: включене
80. Спостереження: самоспостереження
81. Феміністичні стратегії інтерв'ювання
82. Цілеспрямована вибірка: зручна вибірка
83. Цілеспрямована вибірка: порівняльні типи
84. Цілеспрямована вибірка: репрезентативні типи
85. Цілеспрямована вибірка: снігова куля
86. Інструментарій спостереження
87. Програма спостереження
88. Методи стимулювання фокус-групової дискусії.
89. Особливості початкового етапу ФГД
90. Особливості професійно-етичної соціологічної діяльності у сфері якісної соціології

10.Рекомендована література

Основна:

- 1.Белановский С.А. Глубокое интервью: Учебное пособие. - М.: Никколо-Медиа, 2001.
- 2.Белановский, С.А. Метод фокус-групп, - Москва: Издательство Магистр, 1996.
- 3.Девятко И. Методы социологического исследования. -Екатеринбург, 1998.

4. Паніна Н. Кодекс професійної етики соціолога // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2004 - №3. – С. 9-21.
5. Семенова, Виктория. Качественные методы: введение в гуманистическую социологию. - Москва: Добросвет, 1998.
6. Якісні дослідження в соціологічних практиках. За ред Н.Костенко та Л.Скокової. Київ: 2009.

Додаткова:

- Альмодовар, Жан-Пьер. «Рассказ о жизни и индивидуальная траектория: сопоставление масштабов анализа.» Вопросы социологии (Том 1, № 2, 1992): 98-104.
- Белановский, С.А. Метод фокус-групп. (Москва: Издательство Магистр, 1996). (§1.2 «Традиция экспериментальной работы с группами», §1.3 «Фокусированное интервью по Р.Ментону и фокус-группы», Глава 2 «Теоретические аспекты метода групповых интервью», Глава 5 «Общие принципы формирования групп»)
- Берто, Даниель, Изабель Берто-Вьям. «Наследство и род: трансляция и социальная мобильность на протяжении пяти поколений.» Вопросы социологии (Том 1, № 2, 1992): 106-122.
- Бургос, Мартина. «История жизни. Рассказывание и поиск себя.» Вопросы социологии (Том 1, № 2, 1992): 123-130.
- Воронков, Виктор; Ингрид Освальд. «Введение. Постсоветские этничности.» Освальд, Ингрид; Виктор Воронков, ред. Конструирование этничности. Этнические общины Санкт-Петербурга. (СПб: Дмитрий Буланин, 1998): 6-33.
- Гарфинкель, Гарольд. «Что такое этнометодология». С.А.Макеев, ред. Человек и общество. Хрестоматия. (Киев: Ин-т социологии НАН Украины, 1999): 218-229.
- Гоффман, Ирвин. «Представление себя в повседневной жизни». С.А.Макеев, ред. Человек и общество. Хрестоматия. (Киев: Ин-т социологии НАН Украины, 1999): 230-240.
- Девятко И. Методы социологического исследования. Екатеринбург, 1998. – С.15-31.
- Иванова, Елена. «О гендерных особенностях памяти.» Гендерные исследования (№3, 1999): 242-251.
- Інституціоналізація якісної соціології у пострадянських країнах . Якісні дослідження в соціологічних практиках. Київ: 2009, С.136-174.
- Кількісне і якісне: взаємні претензії та спільні перспективи. Якісні дослідження в соціологічних практиках. Київ: 2009, С.8-26.
- Комп'ютерні технології аналізу текстів // Якісні дослідження в соціологічних практиках. Київ: 2009, С.174-186.
- Мещеркина, Елена; Виктория Семенова, ред. Биографический метод. История, методология, практика. - Москва: Институт социологии РАН, 1994.
- Паніна Н. Кодекс професійної етики соціолога // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2004 - №3. – С. 9-21.
- Печурина А. Визуализация социальных исследований: новые данные или новые знания? // Социологический журнал. – 2007. – №3. – С. 81-89.
- Повсякденне життя .Соціологія. Навчальний посібник/ За ред. О.Макеєва. Київ, 2005. С.290-343.
- Семенова, Виктория. Качественные методы: введение в гуманистическую социологию. (Москва: Добросвет, 1998.): 174-191.
- Сусак, Віктор. “Реалії „нової України“ у сприйнятті пересічних людей.” Марія Зубрицька, ред. Нова Україна і нова Європа: час зближення (Матеріали міжнародного семінару. Львів, 3-6 листопада 1996 року). (Львів: Літопис, 1997): 80-88.
- Сусак, Віктор. „Жива історія Бережан та околиць 1930-х — 1945 років“: інтерв'ю з Галиною Сказків.» Владислав Верстюк, Ярослав Грицак, Леонід Зашкільняк, Володимир Кравченко, Микола Крикун, ред. Україна модерна. Число 2-3 (Львів: Інститут історичних досліджень Львівського національного університету імені Івана Франка, 1999): 273-274.
- Томпсон, Пол. "Гуманистическая традиция и жизненные истории в Польше". Мещеркина, Елена; Виктория Семенова, ред. Биографический метод. История, методология, практика. (Москва: Институт социологии РАН, 1994.): 51-61. = 11 стор.
- у дослідженнях культури // Якісні дослідження в соціологічних практиках. Київ: 2009, С.96-120.

Фукс-Хайнриц, Вернер. "Биографический метод".

Якісні дослідження в сучасній соціології // Якісні дослідження в соціологічних практиках. Київ: 2009, С.27-48.

- Babbie, Earl. The Practice of Social Research. 9th Edition. (Wadsworth, 2001): 275-281 (Parts of Chapter 10 "Qualitative Field Research": Topics Appropriate to Field Research, Special Considerations in Qualitative Field Research)
- Ball M. and Smith G. Analyzing visual data. Qualitative Research Methods Series 24. London: Sage, 1992. pp. 20-31.
- Bertaux, Daniel. "Social Genealogies Commented On and Compared: An Instrument for Observing Social Mobility Processes in the "Longue Durée"" Simeoni, Daniel; Marco Diani, eds. Current Sociology. Biographical Research. (Journal of the International Sociological Association, Volume 43, No 2/3, Autumn-Winter, 1995): 69-88.
- Bukowski, Andrzej. "Wywiad z żebrakiem jako wyzwanie badawcze." Marmuszewski, Stanisław; Andrzej Bukowski, red. Żebracy w Polsce. (Kraków: Wydawnictwo Baran i Suszczyński, 1995): 65-86.
- Edwards, Rosalind; Jane Ribbens. "Living on the Edges: Public Knowledge, Private Lives, Personal Experience." Ribbens, Jane; Rosalind Edwards, eds. Feminist Dilemmas in Qualitative Research. Public Knowledge and Private Lives. (London, Thousand Oaks, New Delhi: SAGE Publications Ltd., 1998): 1-23.
- Finch, Janet. "It's Great to Have Someone to Talk to": Ethics and Politics of Interviewing Women." Hammersley, Martyn, ed. Social Research: Philosophy, Politics, and Practice. (London: SAGE Pbls., 1992): 166-179.
- Gatson S. 2003. On Being Amorphous: Autoethnography, Genealogy, and a Multiracial Identity // Qualitative Inquiry. – № 9.
- Gudziak, Borys; Victor Susak. "Becoming a Priest in The Underground: The Clandestine Life of The Ukrainian Greco-Catholic Church" Oral History. (Journal of the Oral History Society, Autumn 1996, Vol. 24, No 2): 42-48.
- Lance, David. "Oral History Project Design." Dunaway, David K.; Willa K. Baum. Oral History: An Interdisciplinary Anthology. (London: SAGE Pbls., 1996): 135-142.
- Lionnet F. 1991. Autoethnography: The an-archic style of Dust Tracks on a Road. // D. LaCapra (Ed.). The bounds of race: Perspectives in hegemony and resistance. – Ithaca, NY: Cornell University Press.
- Masahiro O. & Yukimura M. 2008. Using Animation Film for social Research: description of Bullycide // Sociology Looks at the Twenty-First Century: From Local Universalism To Global Contextualism. Program. – Budapest: Central European University Press.
- Popular Memory Group. "Popular Memory: Theory, Politics, Method." Perks, Robert, Alistair Thomson, eds. The Oral History Reader (London: Routledge, 1998): 75-85.
- Prins, Gwin. 'Oral History,' Burke, Peter, ed. New Perspectives on Historical Writing (Pennsylvania: The Pennsylvania State University Press, 1991.): 114-139.
- Qualitative Inquiry. – № 1.
- Rubin, H.J.; Rubin, I.S. Qualitative Interviewing. The Act of Hearing Data. (London: SAGE Pbls, 1995): 17-41. (Chapter 2 "Foundations of Qualitative Interviewing")
- Schrum L. 1995. Framing the Debate: Ethical Research in the Information Age //
- Thompson, Paul. "Family Myth, Models, and Denials in the Shaping of Individual Life Paths." Bertaux, Daniel; Paul Thompson, eds. Between Generations: Family Models, Myths, and Memories. International Yearbook of Oral History and Life Stories. (Oxford, New York: Oxford University Press, 1993): 13-38.
- Thompson, Paul. "Life Histories and the Analysis of Social Change." Bertaux, Daniel, ed. Biography and Society: The Life History Approach in The Social Sciences. (Beverly Hills, CA, London: SAGE Publications Ltd, 1981.): 289-306.

- Thompson, Paul. The Voice of The Past: Oral History. (Oxford, New York: Oxford University Press, 1992.): 196-216 (part 7 “The Interview”)
- Yow, Valery Raleigh. Recording Oral History: a Practical Guide for Social Scientists. Chapter 6: “Varieties of Oral History Projects: Community Studies.” (Thousand Oaks, Ca., London, New Delhi: Sage Pbls, 1994): 143-161.
- Yow, Valery Raleigh. Recording Oral History: a Practical Guide for Social Scientists. Chapter 2: “Preparation for the Interviewing Project.” (Thousand Oaks, Ca., London, New Delhi: Sage Pbls, 1994): 32-53.
- Yow, Valery Raleigh. Recording Oral History: a Practical Guide for Social Scientists. Chapter 9 “Conclusion of the Project”. (Thousand Oaks, Ca., London, New Delhi: Sage Pbls, 1994): 226-236.
- Yvonna S. Lincoln. Emerging Criteria for Quality in Qualitative and Interpretive Research // *Qualitative Inquiry* 1995; 1; P. 275-289.

Інформаційні ресурси

- 1.Електронна версія монографії **Белановский, С.А. Метод фокус-груп**. (Москва: Издательство Магистр, 1996):
<http://www.socd.univ.kiev.ua/PUBLICAT/LIBRARY/SOCIOLOGY/Focus/index.htm>
- 2.Домашня сторінка **Товариства Усної Історії Великобританії**:
<http://www.oralhistory.org.uk/>
- 3.Домашня сторінка **Архіву усної історії Національного звукового архіву Британської бібліотеки**: <http://www.bl.uk/collections/sound-archive/history.html>
- 4.Домашня сторінка **Дослідчого та Документаційного Центру “QUALIDATA” університету ESSEX**: <http://www.essex.ac.uk/qualidata/>
- 5.Домашня сторінка **науково-дослідного центру усної історії Колумбійського університету**:
<http://www.columbia.edu/cu/lweb/indiv/oral/>
- 6.Домашня сторінка **департаменту соціології Чикагського університету**:
<http://social-sciences.uchicago.edu/sociology/>
- 7.Домашня сторінка **Центру вдосконалення дослідження та викладання історії на основі Інституту історичних досліджень Львівського національного університету імені Івана Франка (в рамках МЕГАПРОЕКТУ Міжнародного фонду “Відродження” “Вища освіта: лідерство для прогресу” (керунок “Історія”)**
<http://www.megahistory.lviv.ua/index.html>
- 8.Інститут історії Церкви Львівської Богословської Академії:
http://www.lta.lviv.ua/content.php?menu=1700&page_id=23

**3.6.РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«СОЦІОЛОГІЯ ПОЛІТИКИ»
(К.С.Н., ДОЦ. ДЕМКІВ О.Б.)**

1.Опис навчальної дисципліни «Соціологія політики»

<i>Найменування показників</i>	<i>Галузь знання, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень</i>	<i>Характеристика навчальної дисципліни</i>
Кількість кредитів – 3,5	Галузь знань – 0301 – соціально-політичні науки	нормативна
Модулів - 2	Напрямок – 6.030301 «Соціологія»	<i>Рік підготовки</i> другий
Загальна кількість годин – 126	Спеціальність: «Соціологія»	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 3 самостійної роботи – 4	Освітньо-кваліфікаційний рівень: бакалавр	<i>Семестр:</i> третій
		<i>Лекцій</i> – 34 год.
		<i>Семінарських занять</i> – 17 год.
		<i>Самостійна робота</i> – 75 год.
		ІНДЗ: на 1 студента
		Вид контролю: іспит

2. Мета та завдання навчальної дисципліни «Соціологія політики»

Мета курсу – сформувати у майбутніх соціологів знання про взаємозв'язок між суспільством і державою, суспільством і політичними інститутами, про соціальні механізми влади, ознайомити з методами і процедурами соціологічного дослідження політичних відносин, процесів та явищ. Курс спрямований на виявлення соціальних механізмів структурування, функціонування і розвитку політичного простору суспільства. Особлива увага приділена розгляду нових тенденцій та форм, які виявляються в соціально-політичній сфері сучасних суспільств.

Цілі курсу полягають у: ознайомленні з теоретичними поглядами західних та вітчизняних соціологів, а також ознайомленні з методами практичного дослідження політики та низкою практичних механізмів впливу на політичні процеси, зокрема, у межах соціологічного супроводу виборчої кампанії; засвоєнні студентами практичних навичок, необхідних для емпіричного дослідження політичних процесів.

Метою курсу є формування у майбутніх соціологів знань про взаємозв'язок між суспільством і державою, суспільством і політичними інститутами, про соціальні механізми влади, ознайомлення з методами і процедурами соціологічного дослідження політичних процесів та формування вмінь і навичок, необхідних для емпіричного дослідження згаданих процесів.

Вимоги до знань та вмінь. Студент повинен: навчитися системно аналізувати політичні події та процеси у їх взаємозв'язку з культурною, економічною та соціальною підсистемами суспільства, використовуючи широкий спектр соціологічних методів. **Знати** особливості соціології політики як науки, її центральні категорії, етапи становлення, національні школи та парадигми. **Вміти** дати характеристику протосоціологічного етапу інституціоналізації соціології політики, етапу її становлення у період розвитку класичної соціології та зміст наукового дискурсу соціології політики у новітній час. У студента мають сформуватися поглиблені знання теоретичних напрацювань зарубіжних і вітчизняних соціологів і фахівців із споріднених дисциплін, які дозволяють аналізувати соціальні чинники розгортання політичних процесів та конституювання політичного простору.

Зміст понять: політика та влада, соціальні показники ефективності влади, держава як соціальний інститут, політичний простір, політична система, партійна система, політична стратифікація, правлячий клас, група інтересів, політична культура та соціальний капітал, соціологічні індикатори стану масової свідомості, деформації масової свідомості (патерналізм та ксенофобія, національна відокремленість, ізоляціонізм), партійно-ідентифікаційна модель.

Місце в структурно-логічній схемі спеціальності. Нормативна навчальна дисципліна «Соціологія політики» є складовою циклу професійної підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр», виступає однією із складових набуття фахових знань і вмінь, необхідних для якісного соціологічного аналізу актуальних політичних процесів сучасності.

3. Структура навчальної дисципліни «Соціологія політики»

№ теми	Назва змістового модулю / теми	Кількість годин		
		Лекції	Семинари	Самостійна робота
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. Соціологія політики як наука. Центральні категорії соціології політики				
1.	Становлення соціології політики як науки. Соціологія політики: предмет, методи, парадигми	4	2	8
2.	Політика та влада як соціальні феномени. Держава як центральний елемент політичної системи	4	2	8
3.	Концептуалізації політичного простору. Стратифікація політичного простору	4	2	8
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. Політичні суб'єкти, структури та процеси у дослідженнях соціології політики				
4.	Суб'єкти політики. Еліти: функціонування і дослідження. Партії та партійні системи	4	2	8
5.	Суб'єкти політики. Групи інтересів, соціальні рухи та «третій сектор». Етноси і політика. Політика і релігійні групи	4	2	8
6.	Політична культура в механізмах соціальних взаємодій. Політична культура та соціальний капітал. Політичні ідеології: феномен, історія та тенденції сучасного розвитку. Форми вияву і вивчення масової політичної свідомості	4	2	8
7.	Форми і фактори політичної участі. Специфіка політичного вибору, його вивчення. Методика проведення exit-pool	4	2	8
8.	Крос-національні компаративні дослідження у галузі соціології політики. Тенденції розвитку українського суспільства у політичній сфері	6	2	19
Всього:		34	17	75

4. Тематика лекційних занять

№	Назва теми	Кількість
---	------------	-----------

теми		годин
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. Соціологія політики як наука. Центральні категорії соціології політики		
1.	Становлення соціології політики як науки. Соціологія політики: предмет, методи, парадигми	4
2.	Політика та влада як соціальні феномени. Держава як центральний елемент політичної системи	4
3.	Концептуалізації політичного простору. Стратифікація політичного простору	4
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. Політичні суб'єкти, структури та процеси у дослідженнях соціології політики		
4.	Суб'єкти політики. Еліти: функціонування і дослідження. Партії та партійні системи	4
5.	Суб'єкти політики. Групи інтересів, соціальні рухи та «третьої сектор». Етноси і політика. Політика і релігійні групи	4
6.	Політична культура в механізмах соціальних взаємодій. Політична культура та соціальний капітал. Політичні ідеології: феномен, історія та тенденції сучасного розвитку. Форми вияву і вивчення масової політичної свідомості	4
7.	Форми і фактори політичної участі. Специфіка політичного вибору, його вивчення. Методика проведення exit-pool	4
8.	Крос-національні компаративні дослідження у галузі соціології політики. Тенденції розвитку українського суспільства у політичній сфері	6
Всього:		34

5. Програма навчальної дисципліни «Соціологія політики»

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. Соціологія політики як наука. Центральні категорії соціології політики

ТЕМА 1. Становлення соціології політики як науки. Соціологія політики: предмет, методи, парадигми

Етап нерозділеного соціально-політичного знання про суспільство. Виникнення публічної сфери ведення загальних справ і формування соціального запиту на вивчення політичної сфери. Характеристика ранньо-філософського етапу пізнання політичних явищ (Полібій, Платон, Аристотель). Відкриття політики як самостійної сфери суспільного життя (Н. Макіавеллі). Мислителі Нового часу про суспільний договір, державу, владу та політику (Т. Гоббса, Дж. Локк, Ж.-Ж. Руссо). Взаємозв'язок ціннісно-нормативної системи та політики (Ж. Монтеск'є, А. де Токвіль). Виокремлення соціологічного підходу до дослідження політики. Предмет соціології політики. Плюралізм наукових шкіл та особливості інтерпретації предмету соціології політики провідними науковими школами. Співвідношення соціології політики з іншими науками. Інституційний підхід Г. Спенсера. Соціальне життя як результат між класових та між групових протиріч (К.Маркс, Л.Гумплович). Політика і влада як соціальні відносини (М.Вебер). Теорія еліт і правлячого класу В.Паретто, Г.Моска). Плюралізм груп інтересів (А.Бентлі). Аналіз безсвідомих детермінантів політичної поведінки (З.Фройд). Психологія поведінки мас (Г.Лебон, Г.Тард). Протосоціологічна думка в Україні про політичну сферу суспільства. М. Драгоманов та М. Грушевський про національну специфіку державного устрою. Теорія еліт В. Липинського. Коротка характеристика дорадянського, радянського та пострадянського етапів становлення соціології політики в Україні. Виникнення та інституціоналізація соціології політики в ХХ столітті. Чиказька школа соціології (Ч. Меріам). У. Липпман про роль стереотипів у формуванні політичної поведінки, Г. Лассуелл про вплив масової комунікації на формування політичних стереотипів. П. Лазарсфельд про роль соціально-демографічних факторів електоральної

поведінки. Дослідження політичних систем, конфліктів, рухів, політичної участі (Т. Парсонс, Д. Істон, Г. Алмонд, У. Ліпсет, Дж. Сарторі, Р. Дарендорф, М. Дюверже). «Втеча від свободи» і поява «одномірної людини» (Е. Фромм, Т. Адорно, Г. Маркузе, Д. Рісмен). Дослідження структур владної нерівності (Р. Даль, Р. Мілс, У. Домхофф). Компаративні дослідження у соціології політики (Г. Алмонд, С. Верба, М. Доган, Д. Пелассі, Р. Інґелхарт, П. Норріс).

ТЕМА 2. Політика та влада як соціальні феномени. Держава як центральний елемент політичної системи

Феномен політики. Визначення (Арістотель, Вебер, Ленін, Дарендорф). Соціально-філософські інтерпретації влади (Н. Макіавеллі, Т. Гоббс, К. Маркс, З. Фройд, Ф. Ніцше, Ж.-Ж. Руссо, Дж. Локк, Т. Парсонс, М. Фуко, Ю. Габермас, Г. Лассуелл). Вимір ефективності впливу. Проблема ерозії влади (Ю. Козелецькі). Поняття раціональної та ірраціональної влади (Й. Шумпетер, Э. Фромм). Шкала ірраціоналізму влади. Джерела легітимності влади. Дифузна та специфічна легітимність. Методи соціологічного виміру рівня легітимності.

Концептуалізації формування інституту держави. «Природний стан» і «суспільний договір» (Т. Гоббс, Дж. Локк). Ознаки держави за М. Вебером. Держава та громадянське суспільство (Т. Гоббс, Г.В.Ф. Гегель, А. Грамші, Ю. Габермас). Сучасні підходи до дослідження держави: марксистський, плюралістичний, інституціоналістський. Погляди ліво- та правоанархістів (анархокапіталістів) на роль держави у суспільстві. Лібертаріанська перспектива (Р. Нозік). Плюралістична традиція інтерпретації ролі держави (Р. Даль). Поняття «патерналізм» та «етатизм»: операціоналізація та виміри. Патерналізм у політичній, економічній та культурній сферах. Поняття «організаційна поразка» (Р. Роуз) та «failed state» (Н. Чомскі): ознаки та операціоналізація.

ТЕМА 3. Концептуалізації політичного простору. Стратифікація політичного простору

Поняття «політичний простір». Внесок П. Сорокіна та П. Бурдьє у концептуалізацію політичного простору. Поля соціальної реальності. Форми капіталу та їх конвертація. Структурування політичного простору та позиціонування акторів у політичному просторі. Типології акторів політичного поля: особистості, соціетальні актори, інституційні актори. Типологія за масштабами та інтенсивністю діяльності (Г. Алмонд): «участники», «провідники», «периферійні суб'єкти». Моделі стратифікації політичного простору сучасного суспільства. Елітаристська модель (В. Парето, Р. Мілс). Модель правлячого класу (Г. Моска, У. Домхофф). Номенклатура в Радянському Союзі (М. Восленський). Плюралістична модель (Р. Даль, Д. Рісмен). Модель демократичного елітизму (А. Лейпхарт). Внесок Р. Дала в дослідження тенденцій поліархії, плюралізації владних структур. Елітаризм у соціогуманітарній думці (Платон, Парето, Ортега-і-Гассет). Сучасні теорії еліт: елітарна теорія демократії, неоелітарна теорія, ліворадикальні теорії, теорії корпоративізму. Елітарна теорія демократії (Й. Шумпетер). Неоелітарна теорія (Р. Мілс). Ліворадикальні теорії еліт (У. Домхофф, Л. Троцький, М. Джілас, М. Восленський). Теорії корпоративізму (Р. Даль).

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. Суб'єкти політики. Механізми функціонування політичної сфери

ТЕМА 4. Суб'єкти політики. Еліти: функціонування і дослідження. Соціологічне дослідження політичного лідерства. Партії та партійні системи

Операціоналізація поняття політична еліта. Методи дослідження політичних еліт: недоліки та переваги позиційного, репутаційного аналізу та аналізу прийняття рішень. Роль особистості в соціально-політичних процесах: Р. Пайпс про три рівні причинно-наслідкових зв'язків. Типи політичного лідерства (М. Вебер). Авторитарне, демократичне та анархічне лідерство. Методики виміру рейтингу політичного лідера.

Політична партія. Генеза сутності політичних партій та їхні форми: партія як аристократична група, політичний клуб, масова організація (М. Вебер). Сучасні політичні партії (М. Дюверже). Організаційні закономірності у розвитку політичних партій (Р. Міхельс). Структурна і функціональна характеристики кадрових і масових партій (М. Дюверже). Типи

партійних систем (Дж. Сарторі). Дослідження соціальної підтримки та електоральної бази політичних партій. Партії як показники соціальних розколів.

ТЕМА 5. Суб'єкти політики. Групи інтересів, соціальні рухи та «третій сектор». Етноси і політика. Політика і релігійні групи

Поняття «група інтересів». Відмінність групи інтересів від політичної партії. Нові соціальні рухи: риси, соціальна база, типи. Методи соціологічного дослідження груп інтересів і соціальних рухів. Роль міжнародних фондів у зовнішній та внутрішній політиці країн. Нові соціальні рухи: виникнення та відмінність від традиційних соціальних рухів. Концептуалізації ролі етнічного та релігійного факторів у політиці. Етнос і релігія як конфліктогенні структури. Інструментарій соціологічного моніторингу. Шкала соціальної дистанції Богардуса. Поняття і показники державного фаворитизму у відносинах держава – церква. Секуляризація та політична сфера.

ТЕМА 6. Політична культура в механізмах соціальних взаємодій. Політична культура та соціальний капітал. Політичні ідеології: феномен, історія та тенденції сучасного розвитку. Форми вияву і вивчення масової політичної свідомості.

Поняття «політична культура». Структурні елементи політичної культури. Когнітивні, афективні та конативні компоненти політичної культури. Типології політичної культури. Ідеальні типи політичної культури: провінціальна, підданська, активістська (Г. Алмонд, С. Верба). Поняття «громадянська політична культура»: операціональні параметри. Тенденції трансформацій політичної культури західних суспільств. Політична культура сучасного українського суспільства. Регіональні особливості політичної культури сучасної України. Концептуалізації соціального капіталу (П. Бурдьє, Дж. Коулмен, Р. Патнам). Аксіо-нормативна складова соціального капіталу. Об'єднуючий та сполучаючий соціальний капітал. Поняття «політична ідеологія». Генеза, соціальні основи явища. Функції політичної ідеології. Типи сучасних політичних ідеологій. Ідеологічна ситуація в сучасній Україні. Ідеологія як інструмент маніпуляції свідомістю. Концепція масових рухів і авторитарної особистості (Е. Фромм, Т. Адорно). Роль стереотипів, міфів і фрагментованого знання у функціонуванні масової політичної свідомості. Тестові методики: шкала тривожності, шкала соціальної напруги, шкала соціального самопочуття, шкала національної дистанції, шкала цинізму, шкала авторитаризму, шкала аномії. Популізм як провідна риса масової політичної свідомості. Основні риси популістської свідомості (Е. Шилз). Роль харизматичного лідера, авторитету, дихотомії «свій/чужий» та стереотипізації у популістській свідомості. Поняття «негативної ідентичності» (Л. Гудков).

ТЕМА 7. Форми і фактори політичної участі. Специфіка політичного вибору, його вивчення. Методика проведення exit-pool

Підкорення і інтерес як фактори політичної поведінки. Ознаки політичного суб'єкта (В. Амелін). Види і типології політичної дії. Методи виміру політичної участі. Поняття політичної поведінки, дії, активності. Типи політичної поведінки з неусвідомленою мотивацією: афективний, рутинний (традиційний), патологічний. Політичні ситуації, які стимулюють афективну політичну поведінку: маніпульовані, конфліктні, конфронтаційні, панічні. Феномен політичного відчуження. Джерела та наслідки політичного відчуження.

Моделі політичного вибору. Партійно-ідентифікаційна модель: особливості факторів участі. Соціальні зміни та зниження партійних ідентифікацій. Соціологічна модель вибору: вибір як відображення соціальних і економічних позицій референтної групи. Соціальні зміни і зниження класових факторів вибору. Модель раціонального вибору як відображення особистісної самоактуалізації та інтересів. Виникнення exit-pool. Досвід проведення екзит-полів в Україні. Екзит-пол як спосіб маніпуляційного впливу або протидії маніпуляції.

ТЕМА 8. Крос-національні компаративні дослідження у галузі соціології політики. Тенденції розвитку українського суспільства у політичній сфері

Традиція компаративних досліджень в соціології. Методологічні проблеми соціологічної компаративістики (М. Доган, Д. Пеласці). Етапи-методи порівняльного дослідження (А. Тойнбі). Типологія порівняльних досліджень: “case-studies”, бінарні, регіональні, глобальні, крос-темпоральні (Л. Сморгунів). Світове дослідження цінностей (World values survey) та Європейське соціальне дослідження (European social survey) як наймасштабніші крос-національні дослідження сучасності. Зв'язок теоретичних та прикладних компаративних досліджень на прикладі праці З. Скокпол «Держави та соціальні революції». Операціоналізація соціального капіталу у праці П. Норріса «Щоб демократія спрацювала». Верифікація поглядів С. Гантінгтона у праці «Справжнє зіткнення цивілізацій» Р. Інглехарта та П. Норріса. Новий індекс демократії К. Херпфера. Інтегровані показники як інструмент крос-національного порівняння. Загальні вимоги до створення інтегрованих показників. Методика конструювання та критичний аналіз індексу людського розвитку, нового індексу демократії (К. Херпфер), індекс політичних свобод (Freedom house), індексу сприйняття корупції. Інструментарій дослідження цінностей Ш. Шварца. Індеси соціального капіталу, релігійності та толерантності Р. Інглехарта та П. Норріса.

6. Тематика семінарських занять

№ теми	Назва теми	Кількість годин
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. Соціологія політики як наука. Центральні категорії соціології політики		
1.	Національні школи соціології політики.	2
2.	Поняття та явище держави, яка зазнала поразку (англ. – failed state).	2
3.	Теорія соціальної топології П. Бурдьє.	2
4.	Критична соціологія у дослідженні політичних еліт.	2
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. Політичні суб'єкти, структури та процеси у дослідженнях соціології політики		
5.	Третій сектор як генератор позитивного та негативного соціального капіталу.	2
6.	Ідеологія у сучасному українському суспільстві.	2
7.	Моделі політичного вибору.	2
8.	Праця П. Норріс „Щоби демократія спрацювала”.	2
Всього:		16

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. Соціологія політики як наука. Центральні категорії соціології політики

ТЕМА 1. Національні школи соціології політики.

1. Німецька школа соціології політики (М. Вебер, Р. Дарендорф, Ю. Габермас, Н. Луман).
2. Французька школа соціології політики (П. Бурдьє, М. Фуко).

ТЕМА 2. Поняття та явище держави, яка зазнала поразку (англ. – failed state).

1. Методика обрахунку індексу failed state.
2. Порівняння країн світу у вимірі failed state.

ТЕМА 3. Теорія соціальної топології П. Бурдьє.

1. Центральні поняття теорії соціальної топології П. Бурдьє: поле, форми капіталів та їх конвертація, габітус.
2. Поняття соціального капіталу. Соціальний капітал у політичному вимірі.

ТЕМА 4. Критична соціологія у дослідженні політичних еліт.

1. М. Восленський про номенклатуру у Радянському Союзі.

2. Ч.Р. Міллс про владну еліту у США.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. Політичні суб'єкти, структури та процеси у дослідженнях соціології політики

ТЕМА 5. Третій сектор як генератор позитивного та негативного соціального капіталу.

ТЕМА 6. Ідеологія у сучасному українському суспільстві.

1. Поняття та явище повсякденних ідеологій в сучасному українському суспільстві.

2. „Помаранчева революція” як випадок ідеологічного зіткнення.

ТЕМА 7.

1. Моделі політичного вибору.

2. Види електоральних досліджень.

ТЕМА 8.

1. Праця П. Норріс „Щоби демократія спрацювала”.

2. Дослідження цінностей за шкалою Ш. Шварца.

5. Самостійна робота

№ теми	Назва змістового модулю / теми	Кількість годин
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. Соціологія політики як наука. Центральні категорії соціології політики		
1.	Підготувати есеї на одну із запропонованих тем: „Актуальність дослідження А. де Токвіля „Демократія в Америці”; „Внесок В.Парето, Г. Моски та Р. Міхельса у становлення соціології політики”; „Тематика соціології політики в українській протосоціологічній думці”.	8
2.	Підготувати есеї на одну із запропонованих тем: „В. Ленін як послідовник та інтерпретатор К. Маркса”; „Поняття та способи виміру політичної легітимності. Легітимність сучасної української влади”; „Лібертаріанський погляд на державу: суть та перспективи в Україні”.	8
3.	Завдання: візуалізувати політичний простір сучасного українського суспільства, використовуючи теорію соціальної топології П. Бурдьє	8
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. Політичні суб'єкти, структури та процеси у дослідженнях соціології політики		
4.	Здійснити аналіз методик моніторингу та оцінки програм політичних партій, обрати найбільш адекватну та дослідити програму однієї із провідних українських політичних партій.	8
5.	На вибір: 1. Проаналізувати роль Міжнародного фонду „Відродження” у функціонування громадянського суспільства в Україні 2. Проаналізувати роль „Freedom house” у функціонування громадянського суспільства в Україні 3. Проаналізувати роль “British council” у функціонування громадянського суспільства в Україні	8
6.	Написати есеї на тему: індикатори масової свідомості: індекс тривожності, індекс аномічної деморалізованості, індекс соціального	8

	цинізму.	
7.	Написати есеї на тему: „Президентські вибори в Україні 2004-2005: маніпуляції і соціологія”	8
8.	Написати есеї на тему: Тенденції розвитку українського суспільства у політичній сфері у світлі кроснаціональних досліджень	19
Всього:		75

8. Контроль засвоєння знань студентами протягом семестру

Система контролю знань та умови отримання іспиту.

Пропонуються наступні форми роботи на заняттях: виступ, опонування, рецензія, участь в дискусії. При цьому враховуватимуться лише логічно обгрунтовані виступи, власне опонування (альтернативна теза чи спростування поданої). Максимальна кількість балів, яку студент може набрати за роботу на семінарських заняттях становить 24 бали (3X8). Ще 26 балів студент може отримати завдяки виконанню завдань призначених для самостійної роботи.

Критерії оцінки знань студентів

Оцінювання рівня знань студентів на семінарських заняттях проводиться за трьохбальною системою.

Повна відповідь на питання, яка оцінюється трьома балами, має відповідати таким вимогам: розгорнутий, вичерпний виклад змісту питання; повне перелічення необхідних для розкриття змісту питання категорій та законів; правильне розкриття змісту категорій та законів, механізму їх взаємозв'язку і взаємодії; здатність здійснювати порівняльний аналіз різних теорій, концепцій, підходів і самостійно робити логічні висновки та узагальнення, знання історії створення теорій та еволюції поглядів їх представників; уміння користуватись методами наукового аналізу соціальних явищ, процесів і характеризувати їх риси та форми виявлення; демонстрація здатності висловлення та аргументування власного ставлення до альтернативних поглядів на дане питання; використання актуальних статистичних даних, матеріалів останніх подій в соціальній сфері країни та за її межами; знання необхідних законів і нормативних матеріалів України, міжнародних та міждержавних угод, обов'язкове посилання на них під час розкриття питань;

- знання точних назв і функцій національних та міжнародних соціальних і соціологічних установ, історії їх створення і ролі при вирішенні проблем, які ставляться у конкретному питанні.

Відповідь оцінюється на два бали, якщо:

- при в цілому правильному розкритті змісту питання за зазначеними вимогами все ж таки студентом допущені помилки під час використання цифрового матеріалу, посилання на конкретні історичні періоди та факти, неточності у формулюванні термінів і категорій, проте з допомогою викладача він швидко орієнтується і знаходить правильні відповіді.

Відповідь оцінюється одним балом, якщо:

- відповідь малообгрунтована, неповна;
- студент лише з допомогою викладача може зрозуміти та виправити свої помилки.

Розподіл балів, що присвоюються студентам

№	Форма участі студента у навчальних заняттях	Бали рейтингу та максимально можлива кількість отриманих балів
1.	Виступ студента / групова презентація / опонування / групова дискусія	Від 0 до 3 (8 x 3 = 24)

2.	ІНДЗ (реферат, есей)	Від 0 до 3 (7 x 3=21)
3.	ІНДЗ (авторське порівняльне дослідження)	Від 0 до 5 (5 x 1 = 5)
РАЗОМ		50

ПИТАННЯ

першого модульного контролю

1. М. Вебер про типи політичного лідерства
2. Поняття політичного простору, форми капіталу, габітусу.
3. Особливості розвитку соціології політики у Франції та Німеччині.
4. Легітимність влади: українська специфіка дифузної та специфічної легітимності
5. П. Бурдьє про право номінації.

ПИТАННЯ

для другого модульного контролю

1. Хвилі демократизації за С. Гантінгтоном
2. Роль «залізного закону олігархій» (Р. Міхельс) у функціонуванні українських політичних партій.
3. Інтелектуальна біографія Р. Інглегарта
4. Політична культура в пострадянській Україні: регіональна специфіка
5. Соціальні чинники революцій (З Скокпол).

ПИТАННЯ НА ІСПИТ

з нормативного курсу «Соціологія політики»

1. Соціологія політики як наукова дисципліна: засади та зв'язок з іншими дисциплінами
2. П. Бурдьє про символічну природу політичного простору.
3. Дискусії щодо структури правлячих еліт (Р. Даль, У. Домхофф, Р. Міллс та ін.)
4. Роль «залізного закону олігархій» (Р. Міхельс) для розуміння тенденцій організаційного розвитку правлячого класу.
5. Форми рекрутування політичних еліт
6. Трансформація правлячого класу і формування „нової еліти” в пострадянській Україні.
7. Поняття, функції, основні типи сучасних політичних партій.
8. Особливості формування партійної системи в сучасній Україні.
9. Соціологія громадянського суспільства
10. Соціологія політичної ідеології
 11. Соціологія політичної влади як важливого атрибуту політики
 12. Кольорові революції: спільне і відмінне
 13. Типології партійних систем та місце України у них
 14. Походження партій та структура партій
 15. Третій сектор в соціологічних теоретизаціях та політичній практиці
 16. Структура та зміст політичної культури і свідомості.
 17. Громадянська та тоталітарна політична культура: порівняння ідеальних типів
 18. Теорії транзиту: зміст та критика
 19. Теорії трансформації. хвилі демократизації
 20. Соціальний капітал у крос-національних дослідженнях
 21. Гібридні політичні режими.
 22. Електоральний авторитаризм та віртуальна демократія
 23. Моделі політичної системи (Д. Істон)
 24. Моделі політичної системи (Г. Алмонд)
25. Методика конструювання та ранжування країн світу за індексом держав, які зазнали поразку (failed state index)

організації призводить до виродження демократії в олігархію											
9. Багато речей керує людьми: клімат, релігія, закони, принципи правління, приклади з минулого, звичаї; як результат усього цього формується дух народу											
10. Жахливий характер маси може пояснюватися її походженням від первісної орди. Вождь маси є первісним батьком якого продовжують боятися											

Ключі до тестів: 1б, 2в, 3д, 4д, 5є, 6а, 7є, 8и, 9г, 10з

Про які сучасній соціологічні парадигми йдеться у наведених висловлюваннях? Співставте висловлювання із соціологічними напрямками:

<i>Парадигми</i>	<i>1.Стр.-функц.</i>	<i>2.Владна</i>	<i>3.Ринкова</i>	<i>4.Конфліктна</i>	<i>5.Плюралістична</i>
11. Політика це результат волі до влади лідерів. Зрозуміти характер політичного процесу можна через вивчення політичних якостей лідерів.					
12. Політика відображає боротьбу соціальних груп за вплив. Головна проблема – попередження деструктивних наслідків зіткнення					
13. Політика – складна система розподілу ролей і правил. Головна проблема політики – функціональність структури і підтримка стабільності в суспільстві.					
14. Політика відображає специфічні соціальні зв'язки, які виникають з приводу ідеологій, програм, політичних партій і лідерів. Головна проблема – забезпечити проходження політичного товару по каналах зв'язку.					
15. Політика є результатом стихійної взаємодії багатьох соціальних сил. Головна проблема – пошук узгодження інтересів соціальних сил.					

Ключі до тесту: 1-2, , 2-4, 3-1, 4-3, 5-5

Нижче наведені формулювання важливих ідей, які відображають уявлення про політичну владу з точки зору різних соціологічних підходів. Співставте запропоновані формулювання з напрямками соціологічної інтерпретації:

<i>Соціологічні інтерпретації влади:</i>	<i>Теоретичні підходи</i>				
	1. Міжособистісний	2. Конфліктний	3. Причинний	4. Ресурсний	5. Психолог.
16. Можливість політичної влади зумовлюється психологічними рисами особистості.					
17. Влада це участь у прийнятті рішень					
18. Влада це наслідок витрачених соціально важливих засобів для досягнення цілі					
19. Влада це виробництво передбачених наслідків					
20. Сутність влади визначається силою тиску інституту, організації, групи.					

Ключі до тесту: 16-5, 17-1, 18-4, 19-3, 20-2

Які явища відображають соціологічні уявлення про легальну і легітимну владу? Оберіть правильні відповіді, вміщені в наступній таблиці:

<i>Характеристики:</i>	<i>1. Легальна влада</i>	<i>2. Легітимна влада</i>
21. Довготривала згода громадян приймати правління політичного суб'єкта		
22. Законодавчо закріплене право на владу		

Ключі до тесту: 1-2, 2-1

М. Вебер назвав три основні способи досягнення суб'єктом легітимної влади. Нижче наведені формулювання істотних характеристик цих способів. Співставте ці характеристики із способами досягнення легітимності влади:

<i>Основи влади:</i>	<i>1. Традиційна</i>	<i>2. Легальна</i>	<i>3. Харизматична</i>
23. Поклоніння, захоплення підлеглих особливими якостями суб'єкта влади			
24. Звичка, в силу того, що так „було завжди”			
25. Норми закону			

Ключі до тесту: 1-3, 2-1, 3-2

26. Що з названого нижче визначає обов'язкові структурні елементи системи ідеології?

- 1) критика політичного режиму;
- 2) вчення про диктатура певного соціального класу;
- 3) система наукової аргументації основних положень;
- 4) сукупність філософських доктрин, які обґрунтовують центральну ідею;
- 5) переконання, яке переходить в віру;
- 6) положення про провідну роль певної соціальної групи;
- 7) економічні вимоги;

8) міфологізована ідея про світле майбутнє.

Ключі до тесту: 3, 4, 6, 8.

Які цінності є ключовими для класичних ідеологій лібералізму, консерватизму, соціал-демократії? Співставте цінності та ідеології, названі в наступній таблиці.

Ідеології:

Цінності:	1. Лібералізм	2. Консерватизм	3. Соціал-демократія
27. Віра в існування об'єктивного морального порядку			
28. Орієнтація на спонтанні сили суспільного розвитку			
29. Пріоритет автономії і свободи особистості			
30. Контроль держави над економічною і соціальною сферами			
31. Пріоритет суспільних інтересів над приватним прибутком			
32. Терпимість у сфері моралі та суспільного порядку			
33. Віра в необхідність та стійкість соціально-класової ієрархії			
34. Обмеження держави в економічній сфері			
35. Соціальна справедливість і рівність			

Ключі до тесту: 1.2 1.3 1.6 2.1 2.7 2.8 3.4 3.5 3.9

36. Ідеї лібералізму містяться у працях таких мислителів:

- 1) Платон і Арістотель;
- 2) Дж. Локк і Т. Гоббс;
- 3) К. Маркс і Ф. Енгельс;
- 4) О. Тоффлер і Х. Тоффлер;
- 5) С. Гантінгтон і Е. Саїд.

37. Таке явище як „культ особистості” найбільш характерне для наступного типу політичного лідера:

- 1) харизматичний лідер;
- 2) традиційний лідер;
- 3) раціональний лідер;
- 4) легальний лідер;
- 5) опозиційний лідер.

38. Тоталітарний режим заснований на:

- 1) абсолютному контролю влади над усіма сферами життя і діяльності громадян;
- 2) намаганні влади контролювати лише політичні процеси, в той час як у економічній сфері допускається самостійність громадян;
- 3) мінімізації участі політичної влади в житті суспільства і держави;
- 4) веденні державною владою національної політики, спрямованої на асиміляцію національних меншин;
- 5) контролі державної влади за діяльністю засобів масової інформації.

39. Найбільш точно характеризує сутність громадянського суспільства наступна ознака:

- 1) значна численність жителів;
- 2) наявність політичних та неполітичних організацій, незалежність від державних органів;
- 3) рівень економічного розвитку суспільства;
- 4) рівень злочинності в країні;
- 5) форма правління.

40. Байдужість людей до публічної політики, заперечення ідей політичної модернізації, намагання побудувати політичне життя виключно відповідно до історичних традицій є ознаками такого типу політичної культури:

- 1) активістський;
- 2) підданський;
 - 3) громадянський;
 - 4) патріархальний;
 - 5) матріархальний.

41. З точки зору Ніколо Макіавеллі володарю слід викликати у підлеглих такі почуття як:

- 1) страх;
- 2) повагу;
- 3) підозру;
- 4) ненависть;
- 5) любов.

42. Серед позитивних форм правління в інтерпретації Арістотеля не було наступних (два правильні варіанти):

- 1) монархія;
- 2) аристократія;
- 3) охлократія;
- 4) демократія;
- 5) олігархія.

43. Інтерпретація циркуляції еліт як історичного чергування „лисиць” і „левів” було характерним для такого мислителя як:

- 1) Г. Моска;
- 2) В. Парето;
- 3) Н. Макіавеллі;
- 4) Л. Фульчі;
- 5) М. Бава.

44. Вкажіть необхідні основи, що визначають можливість реалізації відносин влади:

- 1) наявність силових засобів впливу;
- 2) підкорення суб'єкту впливу;
- 3) висловленні волі суб'єктом;
- 4) компетентність суб'єкта впливу;
- 5) наявність не менш ніж двох партнерів взаємодії;

45. Виберіть фразу, яка доповнює наступне речення: «Описуючи демократичну політичну систему, представники плюралістичного напрямку в соціології доводять, що ...»

- 1) ...одна соціальна група детермінує політичний процес в суспільстві;
- 2) ...структура влади визначається взаємодією численних організованих груп, які відстоюють свої специфічні інтереси;

- 3) ...плюралістичний характер розподілу влади в суспільстві призводить до посилення концентрації влади;
- 4) ...плюралістичний характер розподілу влади в суспільстві призводить до посилення групового інтересу в політиці, зниженню ефективності державного управління;
- 5) ...досягнення згоди у прийнятті державних рішень можливе, перш за все, на основі спільної для впливових груп потреби у збереженні власних соціальних позицій.

46. Виберіть фразу, яка доповнює наступне речення: «Описуючи процес розподілу влади в політичних системах, елітаристи доводять, що...»

- 1) ...одна соціальна група детермінує політичний процес в суспільстві;
- 2) ...структура влади визначається взаємодією численних організованих груп, які відстоюють свої специфічні інтереси;
- 3) ...елітаристський характер розподілу влади в суспільстві призводить до посилення концентрації влади;
- 4) ...елітаристський характер розподілу влади в суспільстві призводить до посилення групового інтересу в політиці;
- 5) ...досягнення згоди у прийнятті державних рішень можливе, перш за все, на основі загального для взаємодіючих груп відчуття страху перед процесами бюрократизації офіційних структур влади.

З якими ідеологіями пов'язані наступні політичні лозунги:

І д е о л о г і ї:

Лозунги:	1.Лібералізм	2.Консерватизм	3.Соціал-демократія
47. «Приватизація підприємницького ризику»			
48. «Демократія власників»			
49. «Повна зайнятість»			
50. «Соціальна справедливість»			
51. «Право на нерівність»			
52. «Милосердя до злочинців»			
53. «Соціальні гарантії»			

Ключі до тесту: 1.4 1.5 1.6 2.1 2.2 2.4 3.3 3.4 3.7

Які якості характеризують масу як натовп, публіку, „мовчазну більшість”? Співставте наведені нижче якості з різними проявами масової спільності:

Общественные качества:	1.Натовп	2.Публіка	3.Мовчазна більшість
54.Ситуативність			
55.Пасивність			
56.Відчуженість			
57.Ворожість до держави, політичних інститутів			
58.Фізична розгубленість			
59.Агресивність			
60.Соціально-психологічна спільність			
61.Зникнення відчуття соціальної ідентифікації			
62.Соціальний відчай			

Ключі до тесту: 1.1, 2.2, 3.3, 4.3, 5.2, 6.1, 7.1, 8.3, 9.3

63. Значний внесок у формування сучасної теорії політичних систем вніс такий вчений:

- 1) Тома Аквінський;
- 2) Ансельм Кентерберійський;
- 3) Альбер Камю;
- 4) Девід Істон;
- 5) Ральф Дарендорф

Правильна відповідь: 4) Девід Істон

64. Президент України обирається за:

- 1) мажоритарною системою;
- 2) пропорційною системою;
- 3) змішаною системою.

65. Для демократичної країни характерне переважання наступного типу політичної культури (класифікація Г. Алмонда і С. Верби):

- 1) патріархального;
- 2) підданського;
- 3) активістського.

66. Переконавання у необхідності сильної і стабільної держави, яка охороняє соціальний порядок і приватну власність громадян це тези однієї із політичних ідеологій:

- 1) консерватизму;
- 2) лібералізму;
- 3) комунізму.

67. Згідно з Арістотелем політика представляє собою:

- 1) різновид релігії;
- 2) вищу форму спілкування між людьми;
- 3) продовження війни мирними засобами.

68. Автором праць „Політика” і „Афінська політія” є:

- 1) Томас Мор;
- 2) Платон;
- 3) Арістотель.

69. Ніколо Макіавеллі закликав інтерпретувати політику на основі:

- 1) моралі;
- 2) релігії;
- 3) реалізму.

70. Трактатування знання як джерела сили запропонував:

- 1) Парменід;
- 2) Френсіс Бекон;
- 3) Тома Аквінський.

71. Поняття „політична система” стосовно поняття „держави” є:

- 1) більш широким і універсальним;
- 2) тотожним;
- 3) вузчим.

72. Вкажіть один із підходів, який не застосовується в соціології політики:

- 1) структурно-функціональний;
- 2) інституційний;
- 3) схоластичний.

73. Недоліком демократії з точки зору Арістотеля є:

- 1) затримка економічного росту полісу;
- 2) неповага до релігії;
- 3) всесилля неімущої більшості, яка переслідує свої блага та інтереси.

74. Афінська демократія представляє собою модель:

- 1) плюралістичної демократії;
- 2) прямої демократії;
- 3) представницької демократії.

75. Марксистське трактування ідеальної демократії:

- 1) соціальна рівність, отримана в результаті усупільнення власності;
- 2) стійке дотримання громадянських свобод;
- 3) політичний режим, який забезпечує економічну самостійність всім індивідам.

76. Елітарна модель демократії:

- 1) намагається передати управлінські функції кожному громадянину;
- 2) не може обійтися без фігури монарха;
- 3) звільняє звичайних громадян від прийняття політичних рішень і кладе цю функцію на досвідчених лідерів.

77. Хто з названих авторів ввів у науковий обіг поняття „деривативи“?

1. В. Парето
2. М. Вебер
3. Г. Лебон
4. Л. Пай

78. В чому полягає „залізний закон олігархії“ Р. Міхельса?

1. партійна еліта з часом зрощується з фінансовою елітою
2. партійна еліта з часом дедалі більше дбає про власні інтереси
3. великий капітал з часом стає більшою мірою дбати про загальносуспільний добробут
4. партійна еліта з часом дедалі більше дбає про загальносуспільні інтереси

79. Що мав на увазі Арістотель вводячи в обіг поняття „zoon politikon“ – політична тварина?

1. здатність жити в умовах полісу (суспільства) є родовою ознакою людини
2. політика представляє собою поле жорсткої боротьби у якому діють закони тваринного світу
3. поняття описує певний тип політиків, котрі більшою мірою стурбовані егоїстичними матеріальними інтересами, а не інтересами суспільства
4. для тваринного світу, як і для світу людей, характерна боротьба за домінування

80. Предметом якої дисципліни є з'ясування того, якою мірою зміни до Конституції України можуть вплинути на стабільність проурядової коаліції?

1. Соціології політики
2. Політології
3. Конституційного права
4. Антропології

81. Що з названого нижче не є спеціалізованим напрямком соціології політики:

1. політичні партії, рухи
2. політична культура
3. політичні традиції

4. політичні інститути

82.Що таке failed state?

1. Якісна характеристика інституту держави, яка означає втрату нею її родових функцій (наприклад, монополії на фізичне насильство)
2. Якісна характеристика стану держави, яка означає неспроможність цього інституту забезпечити належний рівень соціально-економічного розвитку суспільства
3. Поняття, яке застосовується щодо держав, що перебувають на межі розпаду (наприклад, Радянський Союз наприкінці 1980-их років)
4. Поняття, яке застосовується щодо держав, які ведуть політику неприйнятну з точки зору держав, які входять до складу НАТО

83.Хто з представників класичної соціології аналізував співвідношення між етикою переконання та етикою відповідальності?

1. Е. Дюркгайм
2. М. Вебер
3. Г. Зіммель
4. Ф. Тьонніс

84.Якою є відмінність між значеннями понять „патерналізм” та „етатизм”?

1. Поняття „патерналізм” стосується широких соціальних орієнтацій в той час як поняття „етатизм” стосується виключно орієнтацій щодо інституту держави
2. Поняття „етатизм” стосується широких соціальних орієнтацій в той час як поняття „патерналізм” стосується виключно орієнтацій щодо інституту держави
3. Поняття «патерналізм» використовується у межах публіцистичного дискурсу в той час як поняття «етатизм» використовується у межах наукового дискурсу
4. У значенні вказаних понять немає відмінностей

85.У межах якої політичної ідеології було опрацьовано концепцію „держави нічного сторожа”?

1. Комунізм
2. Лібералізм
3. Націоналізм
4. Неолібералізм

86.Кому належить вислів: „Мова це фашист”?

1. М. Фуко
2. П. Бурдьє
3. Р. Барт
4. Ж. Дельоз

87.Автором якого роману антиутопії є Дж. Орруел?

1. «1954»
2. «1964»
3. «1974»
4. «1984»

88.Що з названого не є ознакою ідеального типу бюрократії за М. Вебером?

1. ієрархічна структура
2. формальне статусне підкорення
3. емоційна забарвленість відносин
4. формальне статусне підкорення

89.Автором якої праці є Т. Гоббс?

1. Мінотавр
2. Левіафан
3. Дух законів
4. Листи про віротерпимість

90.Що таке лайзерферизм?

1. Пов'язана із політичною ідеологією лібералізму теорія згідно з якою втручання держави в економічні процеси слід мінімізувати
2. Пов'язана із політичною ідеологією неолібералізму теорія згідно з якою втручання держави в економічні процеси слід обмежити виключно фіскальною політикою
3. Пов'язана із політичною ідеологією солідаризму теорія згідно з якою втручання держави в економічні процеси є позитивним і бажаним
4. Поняття із економічної теорії, яке стосується інституту приватної власності

91.Хто є автором праці „Демократія в Америці...”?

1. А. Де Токвіль
2. П. Ди Маджіо
3. Р. Патнам
4. С. Верба

92.На думку кого із вказаних авторів капіталізм є оптимальною формою соціальної організації суспільства?

1. М. Вебер
2. К. Маркс
3. І. Валлерстайн
4. В. Райх

93.Хто є автором праці “Психологія мас і фашизм”?

1. В. Райх
2. Х. Арендт
3. Е. Фромм
4. К. Юнг

94.Існування капіталу у якій формі не передбачене теорією соціальної топології П. Бурдьє?

1. об'єктивована
2. інкорпорована
3. делегована
4. символічна

95.Хто є автором праці „Номенклатура”?

1. Л. Троцький
2. М. Джілас
3. М. Восленський
4. Є. Головаха

96.У межах якої праці широко використано біографічний метод?

1. „Владна еліта” Ч. Р. Міллса
2. "Введення в економічну теорію демократії" Р. Даля
3. „Від плану до клану” Д. Старка
4. «Після революції 1989» Р. Дарендорфа

97.У межах якого методу дослідження політичних еліт використовуються експертні опитування?

1. Позиційний аналіз
2. Репутаційний аналіз
3. Аналіз прийняття політичних рішень
4. Когнітивне картування

98. Який із вказаних нижче методів дослідження політичної еліти є нечутливим до існування формальної та неформальної статусної структури у межах організацій?

1. Позиційний аналіз
2. Репутаційний аналіз
3. Аналіз прийняття політичних рішень
4. Когнітивне картування

99. Політичні партії з якою організаційною побудовою називають диванними?

1. Кадрові партії
2. Ліберальні партії
3. Партії орієнтовані на виборців похилого віку
4. Партії консервативного спрямування

100. Якого типу партійної системи немає у класифікації Дж. Сарторі?

1. гегемоністська
2. обмеженої централізації
3. атомізована
4. обмеженого плюралізму

101. Результати якої із вказаних нижче складових соціологічного супроводу виборчої кампанії мають найбільше значення у прогнозуванні результатів виборів?

1. Рейтинг інформованості
2. Рейтинг впливовості
3. Рейтинг привабливості
4. Рейтинг цитувань в ЗМІ

Рекомендована література

Основна:

1. Артемов Г.П. Политическая социология. – М., 2002;
2. Бабосов Е.М. Социология в текстах. Хрестоматия: Учебное пособие для студентов вузов. Минск: ТетраСистемс, 2003. - 352с.
3. Борцов Ю.С., Сопов Г.П. Политическая социология. – М., 2001;
4. Виноградов В.Д., Головин Н.А. Политическая социология. СПб., 1997;
5. Вятр Е. Социология политических отношений. М.: Прогрессе, 1985;
6. Зарубежная социология XX века. Хрестоматия. Тексты / Отв. Ред. В.Г. Городяненко. Днепропетровск, 2001. - 336 с.
7. Кола. Д. Политическая социология. М. 2001;
8. Девід Кольєр, Стівен Левіцкі . Демократія „з прикметниками“: концептуальні оновлення у процесі порівняльних досліджень: [Електрон. ресурс]. – Режим доступа: <http://politzone.in.ua/index.php?id=410>.
9. Кравченко А.И. Социология. Хрестоматия для вузов. Москва, Академический Проект; Екатеринбург: Деловая книга, 2002. - 736 с.
10. Політична соціологія: Навчально-методичні розробки для студентів. – Харків, 1999;
11. Политология: хрестоматия/ Сост. Проф. М. А. Василик, доц. М. С. Вершинин. М.: Гардарики, 2000. - 843 с.
12. Амелин В. Социология политики: Спецкурс. - М.: МГУ, 1992
13. Барматова С.П. Поле політики: до проблеми теоретичної ідентифікації // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. 2003. - № 4. – С. 165 – 173.
14. Барматова С.П. Політична соціологія. Курс лекцій. Київ: Аналітичний центр вивчення суспільства, 2003. 252 с.

Додаткова:

15. Кутуєв П.В. Ключові проблеми політичної соціології: Підручник. Київ: Центр Вільної Преси, 2001. 236 с.
16. Політологія: конспект лекцій. Навчальний посібник для студентів вищих закладів освіти України. Друге вид., доп. Львів: Новий світ-2000, Альтаїр-2002, 2003. 172 с.
17. Хто є хто в європейській та американській політології? Малий політологічний словник. Львів: Кальварія, 1995. 288 с.
18. Дегтярев А.А. Политическая власть как регулятивный механизм социального общения. // Полис. – 1996. – № 3. – С. 107 – 111.
19. Символ и власть. Роль символических структур в построение картины социального мира. Киев, 2002. - 266 с.
20. Нація. Державність. Націоналізм. Дрогобич, 1992. 200 с.
21. Подъем и упадок государственного социализма. Индустриальное общество и социалистическое государство. / Пер. с англ. под. ред. О.Куценко. Харьков Харьковський національний університет ім. В.Н.Каразіна, 2006. - 256 с.
22. Представницькі інститути влади в Україні: Історичні традиції та сучасний розвиток. Львів, 2001
23. Соціологічне знання та влада: суперечливі взаємовідносини соціологічних досліджень і політичної практики. К.: ВД "Стилос"; ПЦ "Фоліант", 2005. - 254 с.
24. Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. Випуск 1-1992.
25. Київ: Нукова думка, 1992.
26. Амелин В. Социология политики: Спецкурс. - М.: МГУ, 1992
27. Барнашов А.М. Теория разделения властей: становление, развитие, применение. М., 1988;
28. Бурлацкий Ф., Галкин А. Современный Левиафан: Очерки политической социологии капитализма. - М.: Мысль, 1985;
29. Ленин В.И. Государство и революция. ПСС., т.33;
30. Рікер П. Держава й насильство. www.ji.lviv.ua/n25texts/25-zmist.htm.
31. Вебер М. Соціологія. Загальноісторичні аналізи. Політика. – К., 1998.
32. Кола. Д. Политическая социология. М. 2001;
33. Фреик Н. Концепция доверия в исследованиях П. Штомпки // Социологические исследования. 2006. № 11. С. 10-18.
34. Барматова С.П. Поле політики: до проблеми теоретичної ідентифікації // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. 2003. - № 4. – С. 165 – 173.
35. Бурдьє П. Социальное пространство и генезис «классов» // Социология политики. Пер. с фр. - М., 1993
36. Бурдьє П. Социальное пространство и символическая власть http://courses.edu.nstu.ru/getfile.php?curs=365&file_id=4378
37. Кутуєв П.В. Ключові проблеми політичної соціології: Підручник. Київ: Центр Вільної Преси, 2001. 236 с.
38. Куценко О.Д. Классовый анализ трансформации украинского общества: к вопросу о методологии // Вестник МГУ. Серия 18. социология и политология. 2000. №3. С.143-150.
39. Новые социальные неравенства / Под. Ред. С.Макеева. К.: Институт социологии НАН Украины, 2006. - 355 с.
40. Нерівності у сучасному суспільстві: Навчальний посібник. Харків: ХНУ імені В.Н.Каразіна, 2007. - 136 с.
41. Основи соціальної стратифікації: Навчальний посібник. Львів: "Магнолія 2006", 2007. - 328 с.
42. Амелин В. Социология политики: Спецкурс. - М.: МГУ, 1992
43. Восленский М. Номенклатура. Господствующий класс Советского Союза.— М.: "Советская Россия" совм. с МП "Октябрь", 1991.- 624 с.
44. Кола. Д. Политическая социология. М. 2001;
45. Парето В. Трансформация демократии // Западно-европейская социология XIX–начала XX веков / Под ред. В. И. Добренкова. М., 1996. С. 155–166.
46. Дюверже М. Политические партии. М. 2002;

47. Скочиляс Л.С. Парламентська діяльність політичних партій України і Росії у пострадянський період
48. Київ: Політичні партії, громадські організації, благодійні фонди. Вип. 2. Довідник україномовних інтернет-ресурсів для неприбуткових організацій. Київ: Центр інновацій та розвитку, 2001. 96 с.
49. Уоллерстайн М. Избирательные системы, партии и политическая стабильность. // Полис, 1992, 5-6, с.156-162.
50. Шведа Ю. Теорія політичних партій та партійних систем: Навчальний посібник
51. Львів: Тріада плюс, 2004. 528 с.
52. Гардашук Т.В. Екологічна політика та екологічний рух: сучасний контекст. К.:ТОВ "ВПЦ"Техпринт", 2000. - 126 с.
53. Діяльність громадських організацій по профілактиці ВІЛ / СНІДу серед жінок секс-бізнесу: За результатами проекту "Створення мережі неурядових організацій, які працюють із жінками секс-бізнесу в Україні" / О. Балакірева, Л. Андрущак, М. Варбан та ін. Київ: Український ін-т соціальних досліджень, 2000. 176 с.
54. Організаційна поведінка / Д. Гелрігел, Дж. В. Слокум-молодший, Р.В. Вудмен, Н.С. Бренінг. Київ: Основи, 2001. 726 с.
55. Патнам Р. Гра в кеглі наодинці: занепад соціального капіталу Америки //НКЖ "Ї". — 2001. — №21. — С. 30–47.
56. Актуальні питання вітчизняної етнополітики: шляхи модернізації, врахування міжнародного досвіду. / Під загальною редакцією Ю. Тищенко. Київ, 2004. - 312 с.
57. Доган М. Угасание национализма в Западной Европе // Социологические исследования. 1993. № 3. С. 86-98.
58. Націоналізм: Антологія / Упоряд. О. Проценко, В. Лісовий. Київ, 2000. 872 с.
59. Пешкова В. Инсценирование «украинскости»: некоторые культурные практики репрезентации этнических различий в современной Москве // Журнал социологии и социальной антропологии. 2005. Т. 8. № 1. С. 136-148.
60. Этнос и политика: Хрестоматия / Авт.-сост. А.А. Прусаускас. Москва, 2000. - 400 с.
61. Brubaker Rogers. Nationalism reframed: nationhood and the national question in the New Europe. Great Britain: Cambridge University Press, - 1996, 202 с.
62. Поппер К. Відкрите суспільство та його вороги. У 2 т. – К., 1998;
63. Манхейм К. Идеология и утопия. Часть 1. / Специализированная информация по академической программе "Человек, наука, общество: комплексные исследования". - М.: ИНИОН РАН, 1992;
64. Райх В. Массовая психология фашизма // Свободная мысль, 1992, № 10;
65. Сміт Е. Націоналізм: Теорія, ідеологія, історія. Київ, 2004. 170 с.
66. Политическая культура населения Украины (Результаты социологических исследований). Киев: Наукова думка, 1993, 136 с.
67. Culture Matters. The Peace Corps Cross-Cultural Workbook Washington, 1990
68. Бабенко С.С. Соціокультурний потенціал трансформації пострадянського суспільства. Харків, 2004
69. Вишняк О.І. Соціокультурна динаміка політичних регіонів України. Соціологічний моніторинг: 1994-2006. К.: Інститут соціології НАН України, 2006. - 203 с.
70. Алмонд Г., Верба С. Гражданская культура и стабильность демократии. Доступне на: <http://yudinova.narod.ru/stat/Vebra.doc>
71. Матусевич В. Політична культура: теоретико-методологічні проблеми дослідження. - 1998. - № 4-5. - С. 5-20.
72. Роуз-Екерман Сьюзен. Корупція та урядування. Причини, наслідки та зміни / Пер. з англійської С.Кокізюк, Р.Ткачук. К.: "К.І.С.", 2004. - X, 296 с.
73. Патнам Р. Гра в кеглі наодинці: занепад соціального капіталу Америки //НКЖ "Ї". — 2001. — №21. — С. 30–47.
74. Адорно Т. Типы и синдромы (фрагменты из «Авторитарной личности») // Социологические исследования. 1993. № 3. С. 75-85.
75. Райх В. Массовая психология фашизма // Свободная мысль, 1992, № 10;

76. Лебон Г. Психология масс. Минск: Харвест, 2000. - 320 с.
77. Темкина А. А. Теоретические подходы к проблеме политического участия: гендерное измерение // Доступнее на: http://www.a-z.ru/women/texts/temkin_ir.htm;
78. Хабермас Ю., Отношения между системой и жизненным миром в условиях позднего капитализма. — "Thesis", 1993, Т. 1. Вып. 2, с. 123- 136.
79. Кейзеров Н. Доктрина персонализации власти // Социологические исследования. 1990. № 3. С. 79-87
80. Бандурович О., Стегний А., Чурилов Н. Образ лидера: представления и предпочтения жителей Украины // Социологические исследования. 2003. № 3. С. 38-47.
81. Итвелл Р. Возрождение харизмы? Теория и проблемы операционализации понятий // Социологические исследования. 2003. № 3. С. 9-20.
82. Социологическое обеспечение избирательных компаний // Социологические исследования. 1996. № 4. С. 80-90.
83. Україна рік після виборів. Моніторинг регіонів. Київ-Львів.Видавництво "Мс", 2007. - 336 с.
84. Потоцька С., Чурилов М. Перший «екзит-пол» в Україні: методика і основні принципи організації опитування // Загальнонаціональні опитування exit-pool. К. – Заповіт, - 2002. – 120 с. – С. 18-27
85. Kerbo Harold R. Social Stratification and Inequality. Class Conflict in Historical and Comparative Perspective New York, San Francisco, Sidney, Tokyo, Toronto, 1996
86. Culture Matters. The Peace Corps Cross-Cultural Workbook Washington, 1990
87. Brettell Caroline B., Carolyn F. Sargent. Gender in Cross-Cultural Perspective. 1993
88. Шляпентох В. Советский Союз - нормальное тоталитарное общество. Опыт объективного анализа // Социологические исследования. 2000. № 2. С. 115-124.
89. Херпфер К. Новий індекс демократії. Демократизація громадськості у п'ятнадцяти державах Європи // Соціологія: Теорія, методи, маркетинг. – 2001. - № 3.
90. Головаха Є.І., Паніна Н.В. Тенденції розвитку українського суспільства (1994-1997 р.р.). Соціологічні показники. К.: ІС НАН України, 1998.
91. Соціологічний моніторинг Інституту соціології НАН України. Українське суспільство: соціологічний моніторинг. 1994-2004. / За ред. Н. Паніної. Київ, 2004.
92. Полохало, В. Негражданское общество как социополитический феномен Украины // Полис, №6, 1999, С.25-32.
93. Друль О. Україна vs українськості. // Ї. 2001. Ч. 23: Федеративна республіка Україна (www.ji.lviv.ua/n23texts/N23-feder.htm).
94. Садовий А. Населення Львова в дзеркалі опитування громадської думки // www.ji.lviv.ua/n23texts/sadovyj.htm
95. Запорожець Т.В. Утопічна свідомість як атрибутивна характеристика перехідного періоду
96. Дарендорф Р. Тропы из утопии. Работы по теории и истории социологии. Москва, 2002. - 536 с.
97. Inglehart R., Norris P. The True Clash of Civilizations // Foreign Policy, No. 135. (Mar. - Apr., 2003), pp. 62-70.

3.7.РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «КЛАСИЧНА СОЦІОЛОГІЯ» (К.І.Н., ДОЦ. ЛАПАН Т.Д.)

1.Опис навчальної дисципліни «Класична соціологія»

<i>Найменування показників</i>	<i>Галузь знання, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень</i>	<i>Характеристика навчальної дисципліни</i>
Кількість кредитів-5	Галузь знань 0301 – соціально-політичні науки	

Модуль-2	Напрямок 6.030101 - соціологія	Рік підготовки: другий
Загальна кількість годин-180	Спеціальність «Соціологія»	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4 самостійна робота -7	Освітньо-кваліфікаційний рівень: бакалавр	Семестр: перший
		Лекцій – 36 год.
		Семінарських занять – 36 год.
		Самостійна робота – 108 год.
		ІНДЗ: 1 на студента
		Вид контролю: іспит

2. Мета та завдання навчальної дисципліни «Класична соціологія»

Мета курсу полягає у тому, щоб дати поглиблену, впорядковану у відповідності до хронологічного принципу, характеристику концептуального змісту найважливіших авторських теорій, які творять «золотий фонд» світової соціологічної думки. Даний курс є базовим, нормативним курсом у системі професійної соціологічної підготовки, яка має за мету сформувати і структурувати загальний обсяг знань студентів про історію розвитку соціологічних ідей. Курс спрямований на те, щоб сформувати у майбутніх соціологів знання про головні періоди та етапи, тенденції, закономірності становлення і розвитку світової соціологічної думки. Метою курсу є оволодіння студентами знаннями з історії теоретичної соціології к. ХІХ - поч. ХХ ст..

Вимоги до знань та вмінь. Студент повинен:

Знати основні етапи розвитку соціології; основи класичних соціологічних концепцій, основних представників соціологічних шкіл і напрямів, головні праці цих авторів; історію розвитку категоріально-понятійного апарату науки.

Вміти грамотно висвітлювати суть різних соціологічних концепцій, критично оцінювати їх; використовувати ретроспективний аналіз при аналізі різних історичних епох; обґрунтовувати використання ідей класиків соціології для опису і пояснення різних явищ і ситуацій соціальної дійсності; приймати участь у дискусіях з теоретичних проблем соціології; вміти науково коректно полемізувати з колегами та аргументувати свої твердження; розкривати зміст діяльності діячів різних епох; визначати та аналізувати передумови, причини виникнення соціології як науки, основні етапи розвитку соціології (позитивізм – натуралізм-марксизм-психологізм).

Місце курсу у системі соціогуманітарної освіти

Проблематика курсу змістовно і логічно пов'язана з іншими навчальними курсами загальногуманітарного профілю. Нормативна навчальна дисципліна «Класична соціологія» є складовою циклу професійної підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр».

3. Структура навчальної дисципліни «Класична соціологія»

№	Назва тем змістовних модулів	Кількість годин		
		Лекція	Семінарські заняття	Самостійна робота
МОДУЛЬ 1 Класична соціологія				
1.	<u>Лекція № 1</u> Тема: Причини виникнення класичної соціології к. ХІХ – п. ХХ ст.	2		5
2.	<u>Лекція № 2</u> Тема: Соціологічна концепція Е. Дюркгайма	2		10
3.	<u>Лекція № 3</u> Тема: Французька соціологія поч. ХХ ст. Школа	2		

	<i>Е. Дюркгайма</i>			
4.	<u>Семинар № 1</u> Тема: Внутрішня суперечливість соціологічних поглядів Е. Дюркгайма		4	
5.	<u>Лекція № 4</u> Тема: Антипозитивізм в соціології і формування академічної соціології у Німеччині	2		
6.	<u>Лекція № 5</u> Тема: Німецька соціологічна класика. Формальна соціологія (к. XIX – п. XX ст.)	2		10
7.	<u>Семинар № 2</u> Тема: Ф. Тьонніс як засновник німецької класичної соціології. Формальна соціологія Г. Зіммеля		4	
8.	<u>Лекція № 6</u> Тема: Соціологічне вчення М. Вебера	2		10
9.	<u>Семинар № 3</u> Тема: Розуміюча соціологія М. Вебера. Ренесанс М. Вебера і сучасне трактування основних понять веберівської концепції		4	
10.	<u>Лекція № 7</u> Тема: Німецька соціологія між світовими війнами. Соціологія і націонал-соціалізм	2		
11.	<u>Семинар № 4</u> Тема: Розвиток німецької соціології у 1920-1945 рр.		4	
12.	<u>Лекція № 8</u> Тема: Інститут соціальних досліджень і Франкфуртська школа	2		10
13.	<u>Семинар № 5</u> Тема: Критична теорія суспільства. Неомарксизм Франкфуртської школи		4	
14.	<u>Лекція № 9</u> Тема: Італійська соціологія к. XIX - поч. XX ст.	2		10
15.	<u>Семинар № 6</u> Тема: Політична соціологія в Італії між світовими війнами		2	
16.	<u>Лекція № 10</u> Тема: Соціологічна система В. Парето	2		
17.	<u>Семинар № 7</u> Тема: Соціологічні ідеї В. Парето		2	
18.	<u>Лекція № 11</u> Тема: Значення історії західної соціології к. XIX - поч. XX ст. для подальшого розвитку соціології як науки	2		5
МОДУЛЬ 2				
Розвиток національних шкіл у соціології на поч. XX ст.				
19.	<u>Лекція № 12</u> Тема: Соціологія XX ст.: загальна характеристика, предмет, періодизація	2		8
20.	<u>Лекція № 13</u> Тема: Соціологічні аспекти психоаналізу. Неофрейдистські концепції	2		10

21.	<u>Лекція № 14</u> Тема: Гуманізм соціологічної концепції Е. Фромма	2		
22.	<u>Семінар № 8</u> Тема: Психоаналіз З. Фрейда та його соціологічні аспекти. Гуманізм соціологічної концепції Е. Фромма		4	
23.	<u>Лекція № 15</u> Тема: Соціологія в Австрії поч. ХХ ст. Неомарксизм Д.(Г.) Лукача, А. Грамші	2		5
24.	<u>Лекція № 16</u> Тема: Ранній функціоналізм. Британська школа соціальної антропології	2		5
25.	<u>Семінар № 9</u> Тема: Соціологічні аспекти праць А. Редкліфф-Брауна і Б. Маліновського		2	
26.	<u>Лекція № 17</u> Тема: Ранній етап у розвитку американської соціології. Особливості виникнення і розвитку соціології США	2		10
27.	<u>Семінар № 10</u> Тема: Американська соціологія: діалектика загального та особливого у виникненні та розвитку		2	
28.	<u>Лекція № 18</u> Тема: Чиказька школа в соціології. Її основні етапи, досягнення, значення для наступного розвитку соціології	2		10
29.	<u>Семінар № 11</u> Тема: Емпірична соціологія в США у 1920-1930 рр. Чиказька соціологічна школа: зародження, розквіт і занепад		4	
	РАЗОМ	36 год.	36 год.	108 год.

4. Тематика лекційних занять

№	Назва змістового модуля/теми	Кількість годин
МОДУЛЬ 1 Класична соціологія		
1.	<u>Лекція № 1</u> Тема: Причини виникнення класичної соціології к. ХІХ – п. ХХ ст.	2
2.	<u>Лекція № 2</u> Тема: Соціологічна концепція Е. Дюркгайма	2
3.	<u>Лекція № 3</u> Тема: Французька соціологія поч. ХХ ст. Школа Е. Дюркгайма	2
4.	<u>Лекція № 4</u> Тема: Антипозитивізм в соціології і формування академічної соціології у Німеччині	2
5.	<u>Лекція № 5</u> Тема: Німецька соціологічна класика. Формальна соціологія (к. ХІХ – п. ХХ ст.)	2
6.	<u>Лекція № 6</u> Тема: Соціологічне вчення М. Вебера	2

7.	<u>Лекція № 7</u> Тема: Німецька соціологія між світовими війнами. Соціологія і націонал-соціалізм	2
8.	<u>Лекція № 8</u> Тема: Інститут соціальних досліджень і Франкфуртська школа	2
9.	<u>Лекція № 9</u> Тема: Італійська соціологія к. XIX - поч. XX ст.	2
10.	<u>Лекція № 10</u> Тема: Соціологічна система В. Парето	2
11.	<u>Лекція № 11</u> Тема: Значення історії західної соціології к. XIX - поч. XX ст. для подальшого розвитку соціології як науки	2
МОДУЛЬ 2 Розвиток національних шкіл у соціології на поч. XX ст.		
12.	<u>Лекція № 12</u> Тема: Соціологія XX ст.: загальна характеристика, предмет, періодизація	2
13.	<u>Лекція № 13</u> Тема: Соціологічні аспекти психоаналізу. Неофрейдистські концепції	2
14.	<u>Лекція № 14</u> Тема: Гуманізм соціологічної концепції Е. Фромма	2
15.	<u>Лекція № 15</u> Тема: Соціологія в Австрії поч. XX ст. Неомарксизм Д.(Г.) Лукача, А. Грамші	2
16.	<u>Лекція № 16</u> Тема: Ранній функціоналізм. Британська школа соціальної антропології	2
17.	<u>Лекція № 17</u> Тема: Ранній етап у розвитку американської соціології. Особливості виникнення і розвитку соціології США	2
18.	<u>Лекція № 18</u> Тема: Чиказька школа в соціології. Її основні етапи, досягнення, значення для наступного розвитку соціології	2

5. Програма навчальної дисципліни «Класична соціологія»

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1.

Класична соціологія

Лекція № 1

Тема 1. Причини виникнення класичної соціології к. XIX – п. XX ст.

Причини перелому у розвитку соціологічної думки на рубежі XIX-XX ст. Соціологічний редукціонізм і вульгарний соціологізм як симптоми кризи. Криза методологічних принципів класичного позитивізму у соціології. Сцієнтична і гуманістична перспективи в соціології. Розвиток сцієнтичної перспективи. Варіанти гуманістичної перспективи.

Як сьогодні розуміють «класику». Повернення до основ класичної соціології. Критерії періодизації та етапи розвитку соціології. Різноманітність підходів до використання поняття «класика». Розмитість часових рамок класичного періоду. Постійний процес «розширення меж» класичного періоду.

Традиційний часовий критерій у поділі історії соціології на два етапи: класичний (30-і рр. XIX ст. – 20-і рр. XX ст.) і сучасний (поч. XX ст. - поч. XXI ст.) Критика підходу.

Погляд російського соціолога В. П. Култигіна. Рубіж між класикою (30-і рр. XIX ст. – 1945 р.) і сучасністю - Друга світова війна. Два етапи сучасного періоду: післявоєнна і новітня соціологія. Рубіж між двома етапами – к. 60-их рр. XX ст.

«Рання» і «пізня» класика у концепції Г. Зборовського.

«Чиста класика» у М. Захарченка та О. Погорілого: Е. Дюркгайм, М. Вебер, Г. Зіммель. Ф. Тьонніс, В. Парето.

Поява нової когорти мислителів, антинатуралістичної орієнтації; намагання пояснити соціальне, «виходячи з самого соціального». Наукова діяльність європейських і американських соціологів: Е. Дюркгайма, М. Вебера, В. Парето, Ф. Тьонніса, Г. Зіммеля, Ф. Знанецького, У. Томаса. Здійснення кардинального переосмислення понять соціологічної теорії, виділення в окрему галузь методології емпіричного соціального дослідження. Розробка категоріального апарату соціологічної теорії та її окремих понять (соціальної дії, соціального факту, цінності, об'єктивності, раціональності). Закладення підвалин низки спеціальних соціологічних теорій. Набуття соціологічною наукою інституційного оформлення; її перетворення з описової на науку аналітичну.

Тенденції к. XIX – поч. XX ст. у Європі: ідеологічна криза капіталістичних відносин; методологічна криза позитивістського еволюціонізму у суспільствознавстві; революція у фізиці, криза механістичного детермінізму; диференціація і спеціалізація суспільних наук, зріст зацікавленістю питаннями методології науки; посилення антипозитивістських напрямів і тенденцій у філософії. Головні лінії полеміки між позитивістами і антинатуралістами. Двозначне становище соціології на рубежі століть: з одного боку, поширення емпіричних досліджень, поява наукових журналів, товариств, кафедр; з другого - відсутність єдності у царині соціології, невизнання соціології представники суспільних наук за окрему науку.

Обставини світової історії (Перша світова війна, падіння династій та імперій; виникнення масової демократії; розвиток організованого монополістичного капіталізму, фінансового капіталізму; російська революція та її вплив на європейський соціалізм; виникнення і піднесення фашистського і нацистського рухів у Європі) як поштовх до бурхливого розвитку у соціології.

Ключові поняття: класична соціологія, сциєнтична перспектива, гуманістична перспектива, позитивізм і антипозитивізм, парадигма, метапарадигма, «класична» і «некласична» соціологія.

Лекція № 2

Тема 2. Соціологічна концепція Еміля Дюркгайма

Теоретичні і світоглядні основи соціології Е. Дюркгайма. Життєвий шлях і наукова діяльність Е. Дюркгайма (1858-1917). Теоретичні джерела його соціологічної концепції: вплив О. Конта, Г. Спенсера та Еспінаса; вплив ідей Просвітництва. Інституціоналізація соціології у Франції.

Соціологія як наука про соціальні факти. Типи соціальних фактів. Правила спостереження соціальних фактів. Правила побудови соціальних типів та пояснення соціальних фактів. Теорія розподілу суспільної праці і соціальної диференціації. Корпорації (професійні групи), їхні функції і історична роль. Е. Дюркгайм про функцію розподілу суспільної праці. Механічна солідарність, або солідарність на ґрунті уподібнення. Репресивне та реститутивне право. Злочин і покарання. Органічна або позитивна солідарність. Моральна щільність суспільства. Е. Дюркгайм про соціальну аномію. Нормальне і патологічне в суспільстві. Теорія колективних уявлень Е. Дюркгайма. Соціологія релігії Дослідження Е. Дюркгаймом соціальної поведінки. Визначення самогубства, чинники, які сприяють суїцидові, типи самогубств та засоби їх профілактики.

Історіографічний спадок творчості соціолога. Критика ідей Е. Дюркгайма його сучасниками. Полеміка Е. Дюркгайма з Г. Тардом. Інтерпретація спадщини Дюркгайма його учнями. Сучасне переосмислення та аналіз творчості Е. Дюркгайма, новий підхід у перегляді творчості. Місце спадщини Е. Дюркгайма в історії соціології. Французька соціологічна школа.

Короткі біографічні дані

Еміль Дюркгайм (1858-1917) – видатний французький соціолог і філософ, засновник французької соціологічної школи, а також основопорлоржник класичної соціології. У студентські роки захоплювався філософією Канта, а потім соціологічним вченням О. Конта. Викладав в університетах Бордо та Парижу. З його іменем пов'язують інституціоналізацію соціології у Франції. Засновник і редактор «Соціологічного щорічника».

Основні твори:

„Елементи соціології” (1889); „Про розподіл суспільної праці” (1893); „Правила соціологічного методу” (1895); „Самогубство: соціологічний етюд” (1897); „Первісні форми релігійного життя” (1912); „Соціологія та філософія” (1924) та ін.

Ключові поняття: соціологізм (соціальний реалізм), соціальні факти, причинний і функціональний аналіз, поняття норми і патології, аномія, колективні уявлення, механічна і органічна солідарність, репресивне право, реститутивне право, табу, мораль, дифузність права, індивідуальна свідомість, колективна свідомість.

Лекція № 3**Тема 3: Французька соціологія поч. ХХ ст. Школа Е. Дюркгайма**

Чотири наукові напрями у французькій соціології поч. ХХ ст. Перший напрям - школа «соціальної науки». Представники напрямку Е. Демолен, А. де Турвіль, П. Бюро. Журнал «Соціальні науки». Визнання школою монографічного методу Ф. Ле Пле. «Три кити» соціології Ле Пле (робота, географічне середовище, сім'я).

Другий напрям - дві теоретичні тенденції: органіцизм і психологізм. Представники напрямку Г. Тард, Е. Феррі, А. Фульє, А. Шеффле, Р. Вормс. Неоднорідність напрямку. Журнал «Міжнародного інституту соціології» і «Міжнародний журнал соціології».

Третій напрям - «католицькі» соціологи. Представники напрямку Абер, Белліо, Деплуаж, Легран. Ідеї томізму.

Четвертий напрям – школа заснована Е. Дюркгаймом. Французька соціологічна школа. Представники М. Мосс, Р. Герц, С. Бугле, Ж. Даві, М. Хальбвакс, Л. Леві-Брюль. Журнал «Соціологічний щорічник». Перевага позитивістської методології. Звернення представників школи до етнології та історії.

Короткі біографічні дані

Мосс Марсель (1872-1950) – послідовник, партнер, родич Е. Дюркгайма. Публікувався в основному у журналі «Соціологічний щорічник», у який віддавав «усе найкраще від себе». Завідувач кафедри релігій нецивілізованих народів у Практичній школі вищих студій, а згодом у Колеж де Франс.

Основні твори: «Есе про дарування», «Техніка тіла», «Обов'язків вияв почуттів», «Категорія людського розуму: поняття особи, поняття себе», «Есе про сезонні зміни в ескемосів».

Короткі біографічні дані

Леві-Брюль Люсьєн (1857-1939) – професор філософії у Сорбонні. Товариш Е. Дюркгайма.

Основні твори: «Розумові функції в нижчих суспільствах», «Мораль», «Записки»

Ключові поняття: еволюціонізм, дифузійонізм, колективна пам'ять, «кула», дарування, «потlach», колективні уявлення, розумові функції, «первісне мислення», «раціональна ментальність». священне і мирське/ світське,

Лекція №4**Тема. Антипозитивізм в соціології і формування академічної соціології у Німеччині**

Криза еволюціонізму і антипозитивістська течія у соціології к. ХІХ – п. ХХ ст. Методологічні дискусії у німецьких гуманітарних і суспільних науках др. пол. ХІХ ст. В. Дільтей і неокантіанство. Концепція “наук про дух” В. Дільтея. Становище соціології. Початок конфронтації зі соціологічними поглядами К. Маркса. Проблема взаємовідносин марксового історичного матеріалізму і академічної соціології поч. ХХ ст. в історії соціології.

Соціологічний редукціонізм і вульгарний соціологізм як симптоми кризи. Криза методологічних принципів класичного позитивізму у соціології. В. Дільтей: ірраціональність переживання і нові принципи наук про дух. Естетизація соціального знання. Антинатуралістична

хвиля у науках про культуру і у соціологічній теорії. Баденська школа неокантіанства. Теорія цінностей В. Віндельбанда в Г. Ріккєрта і її значення в історії соціології. Ідейно-теоретичні джерела німецької соціології. Попередники і засновники німецької соціології. Передумови виникнення німецької соціологічної класики. Німецька школа соціології.

Ключові поняття: еволюціонізм, антипозитивізм, редукціонізм, ірраціональність, теорія цінностей, філософія історії, соціальна філософія.

Лекція № 5

Тема. Німецька соціологічна класика. Формальна соціологія (к. XIX – п. XX ст.)

Методологічні дискусії у німецьких гуманітарних і суспільних науках другої половини XIX ст. Криза еволюціонізму і антипозитивістська течія у соціології к. XIX – п. XX ст. Методологічні дискусії у німецьких гуманітарних і суспільних науках др. пол. XIX ст. Ставлення до соціології у німецькому суспільствознавстві.

Життєвий шлях і наукова діяльність Ф. Тьонніса (1855-1936). Ф. Тьонніс про побудову формально «чистих» категорій соціології. Вчення про предмет і структуру соціології. Поділ соціології на «загальну» і «спеціальну». Основні категорії соціологічної концепції Ф. Тьонніса «спільнота» і «суспільство». Типи спільнот. Опозиція «спільноти» і «суспільства». Воля як важливий елемент соціальних відносин. Сутнісна і вибіркова воля як мотиви людської діяльності. Суспільство як система вибірково-договірних зв'язків. Типи соціальних зв'язків. Роль опозиції «спільнота-суспільство» у подальшому розвитку соціології. Значення ідей Ф. Тьонніса в історії соціології.

В. Зомбарт один з основоположників німецької соціологічної класики. Наукова діяльність і наукові інтереси.

Три основні етапи наукової еволюції Г. Зіммеля (натуралістичний, неокантіанський, філософія життя в контексті проблеми культури). Наукові впливи. Академічна кар'єра Г. Зіммеля. Соціологічна програма Зіммеля. «Проблеми соціології». Обґрунтування соціології як окремої дисципліни. Формальна соціологія, її предмет. Основні поняття: зміст, форма, взаємодія. Класифікація соціальних форм. Філософсько-соціологічний аналіз культури Г. Зіммеля. Робота «Трагедія культури». Доповідь «Жіноча культура». Проблема моди Джерело розвитку культури. Аналіз капіталістичного суспільства. Соціальна група та індивід. Робота Г. Зіммеля «Філософія грошей». Універсалізація обміну. Гроші і їх роль у процесі обміну. Гроші і стиль життя. Проблема відчуження. Історична доля ідей Г. Зіммеля.

Л. фон Візе: соціологія як вчення про відносини і соціальні процеси.

Короткі біографічні дані

Георг Зіммель (1855-1918) – німецький соціолог, культуролог, філософ. Випускник, а потім викладач університетів Берліна, Страсбурга. Засновник формальної соціології.

Основні твори

«Проблеми соціології» (1894), «Релігія» (1909), „Соціальна диференціація” (1890); „Філософія грошей” (1900); „Філософія культури” (1911); „Споглядання життя” (1918), «Конфлікт сучасної культури» (1923) та ін.

Короткі біографічні дані

Фердинанд Тьонніс (1855-1936) – німецький соціолог, соціальний філософ. Один із засновників німецької класичної соціології. Сприяв становленню соціології як окремої наукової дисципліни і її інституціоналізації у Німеччині. Один із засновників та президент Німецького соціологічного товариства.

Основні твори

„Спільнота і суспільство” (1887); „Злочинність як соціальне явище” (1909); „Мораль” (1909); „Критика громадської думки” (1922); „Власність” (1926); „Прогрес та соціальний розвиток” (1926); «Соціологічні етюди і критика» (1923-1929), „Вступ до соціології” (1931).

Ключові поняття: методологічна переорієнтація, революція у фізиці, дифузійна орієнтація в етнографії і культурології, полеміка «позитивістів» та «антинатуралістів», філософія історії, чисті соціологічні категорії, обмін як найпростіший випадок відносин між людьми, моделі розвитку, відчуження, соціальні зв'язки, два типи волі: воля природна, воля раціональна, гемайншафт (Gemeinschaft) – спільнота, гезельшафт (Gesellschaft) – суспільство, згода, довіра, дружба, формальна соціологія, субстанція народу, форма, зміст, форми асоціації, соціальні процеси, соціальні типи, моделі розвитку, індивід і суспільство, чужинець.

Лекція № 6

Тема. Соціологічне вчення Макса Вебера

Теоретичні передумови веберівської методології: неокантіанство і філософія життя. Життя та наукова діяльність М.Вебера (1864-1920). Ранні праці вченого: дослідження середньовічних торговельних товариств, аграрної історії античного світу та соціальних причин занепаду античної культури. Емпіричні дослідження М. Вебера. Вивчення М.Вебером становища найманих сільськогосподарських робітників у Східній Пруссії. Дослідження М.Вебером кореляції між конфесійною приналежністю і соціальним статусом. Протестантська етика і її зв'язок з духом капіталізму. Поняття аскези у світі. Вивчення М. Вебером соціальної структури традиційних і сучасного йому суспільств. Основні засади соціології розуміння М. Вебера. Соціальна дія і її основні типи. Сенс соціальної дії і можливості його розуміння. Раціональна і нераціональна соціальна дія. Концепція ідеальних типів і ціннісного підходу. Раціональність західної культури і світовий процес раціоналізації і «розчаклування» світу. Господарська етика світових релігій і її різновиди: етика втечі від світу, етика пристосування до світу і етика оволодіння світом. Політична соціологія М.Вебера. Поняття влади і легітимного панування. Три чисті типи легітимного панування. Специфіка політичної етики. Етика переконання і етика відповідальності. М.Вебер про першу російську революцію і українське питання. Вплив Вебера на світову соціологічну думку. «Веберівський ренесанс» в сучасній західній соціології.

Короткі біографічні дані

Макс Вебер (1864-1920) – німецький соціолог, соціальний філософ, історик, засновник розуміючої соціології і теорії соціальної дії. Викладав в університетах Берліна, Фрайбурга, Гейдельберга, Відня, Мюнхена. Один із засновників німецького соціологічного товариства. Редактор журналу «Архів соціальної науки і соціальної політики».

Основні твори:

„До історії торгових суспільств у середньовіччі” (1889); „Римська аграрна історія та її значення для державного та приватного права” (1891); „Національна держава та народно-господарча політика” (1895); „Об’єктивність соціально-наукового та соціально-політичного пізнання” (1904); „Протестантська етика і дух капіталізму” (1905); „Критичне дослідження в сфері наук про культуру” (1906); „До положення буржуазної демократії в Росії” (1906); „Про категорії розуміючої соціології” (1913); „Господарча етика світових релігій”, „Політика як професія” (1919); „Господарство та суспільство” (1921) та ін.

Ключові поняття: розуміюча соціологія, соціальна дія, типи соціальної дії, цілераціоєальна дія, ціннісно-раціональна дія, афективна дія, традиційна дія, легітимність, раціональне та ірраціональне, ідеальний тип, принцип свободи від оціночних суджень, ідеальний тип, три типи панування: легальне, традиційне, харизматичне, нарцисизм, бюрократія.

Лекція № 7

Тема: Німецька соціологія між світовими війнами. Соціологія і націонал-соціалізм

Історичні передумови формування німецької соціологічної думки у міжвоєнний час. Політична культура і соціальна структура Німеччини між світовими війнами.

Тенденції розвитку соціології в Німеччині між світовими війнами. Три періоди розвитку соціологічної думки в Німеччині: Веймарська республіка (1919-1933 рр.); 1933-1945 рр.- період

націонал-соціалізму; 1945 р.- к. 60-поч. 70-х рр. ХХ ст. період реконструкції і відродження соціології.

«Золотий вік соціології» епохи Веймарської республіки. Діяльність і соціологічні концепції А. Фіркандта, Л. фон Візе, Г. Фраєра, В. Зомбарта, Р. Міхельса, М. Шелера, К. Мангейма, А. Вебера, Н. Еліаса. Широкий спектр дослідницьких соціологічних проблем.

В. Зомбарт (1863-1941) і феномен капіталізму. Інтерпретація капіталізму з духовно-культурної точки зору; теза про непричетність німецької культури до капіталізму.

Розуміюча соціологія та її трансформації. Соціологія культури А. Вебера (1868-1958). Предмет соціології культури; цивілізаційний процес і суспільний розвиток; відмінність культурного руху від суспільного процесу у концепції А. Вебера.

Культура і суспільство у соціології Г. Фраєра (1887-1969).

Т. Гайгер (1891-1952): соціальне розшарування індустріального суспільства й менталітет.

Соціологія знання М. Шелера (1874-1928): досвід випробування феноменологічної методології в теорії соціології знання. Дисциплінарна ідентифікація соціології. Феноменологічно орієнтована соціологія знання. Взаємозумовленість знання і суспільства. Специфіка соціології знання.

К. Маннгейм (1893-1947): життя і діяльність. К. Маннгейм: від соціології культури до соціології знання. Консервативне мислення, «вільна інтелігенція», проблема поколінь. Завдання соціології знання як основи соціальних наук. Дистанціювання, реляціонування і партикуляція в соціальному знанні.

Ліворадикальна течія Інституту соціальних досліджень (М. Горкгаймер, Т. Адорно, Г. Маркузе). Критична теорія суспільства.

Німецька соціологія 1933-1945 рр. Нові тенденції науково-дослідницької діяльності, новий професійний профіль соціологів. Добровільна чи примусова еміграція соціологів (47% емігрантів-соціологів). Зупинка діяльності Німецького соціологічного товариства. Соціологія в III Райху – технічний інструмент збору даних про суспільство для використання владою. «Народна» соціологія. Академічна діяльність соціологів в Гамбурзькому і Кільському університетах.

Ключові поняття: соціологія знання, соціологія культури, «золотий вік німецької класичної соціології», консервативне мислення, «вільна інтелігенція», ідеологія, народна соціологія, ліворадикальний напрям в соціології.

Лекція № 8

Тема: Інститут соціальних досліджень і Франкфуртська школа

Інститут соціальних досліджень у Франкфурті-на-Майні, його роль у розвитку німецької соціології. Етапи діяльності школи.

«Критична теорія» суспільства М. Горкгаймера: розробка нової дослідницької стратегії Франкфуртської школи. Основні риси критичної теорії. Методологічна орієнтація Франкфуртської школи. Ідеал суспільного розвитку у концепції М. Горкгаймера.

Нацизм та антисемітизм як предмет соціологічних досліджень. Класифікації антисемітизму у дослідженнях Т. Адорно. Критичний аналіз сучасного суспільства і масової культури за Адорно. «Спотворення культури» індустрією розваг. Діалектика просвітництва. Типи раціональності. Зміст та інтенції негативної діалектики. Переконавання Адорно у хибності гегелівської схеми розвитку суспільства «теза-антитеза-синтез». «Заперечення» як творчий потенціал. Вплив поглядів Адорно на ідеологію так званих «нових лівих» у Німеччині.

Тематичне поле соціологічних досліджень Г. Маркузе. Ідея перебудови людини на основі «нової чуттєвості» як чинника емансипації особистості і суспільства. «Одномірна людина» – предмет критики Маркузе. Девіз суспільного життя за Маркузе: «задоволення замість досягнення».

Критика критичної теорії.

Ключові поняття: критична теорія, критика позитивізму, критика соціології, критика сучасного суспільства, критика культури, одномірна людина, діалектика Просвітництва.

Лекція № 9

Тема: Італійська соціологія к. XIX - поч. XX ст.

Історичні передумови виникнення та розвитку соціології в Італії.

Роберт Міхельс: життя і творчість. Протиставлення думок Р. Міхельса і В. Парето щодо циркуляції еліт. Основний соціологічний закон Р. Міхельса: «Хто каже «організація», той насправді говорить олігархія». «Залізний закон олігархії». Утопічний характер демократії як народовладдя.

Ч. Ломброзо: «людина-злочинець» як предмет антропосоціологічного аналізу.

Г. Моска: життя і творчість. Втрата віри у демократичні ідеали. Автор ідеї нового політичного класу, який керує суспільством, а тому має певні привілеї. Сформував систему моральних і ділових критеріїв приналежності до даного класу. Концепція про два типи еліт: аристократичний (закритий) і демократичний (відкритий).

Ключові поняття: соціологія політики, залізний закон олігархії, типи еліт.

Лекція № 10

Тема: Соціологічна система Вільфредо Парето.

Біографія і творчість В. Парето (1848-1923). Проблема науки у концепції В. Парето. Соціологія як логіко-експериментальна наука. Проблема «звільнення від цінностей» у науці. Наука і політика. Соціологія як засіб «зривання маски», вчення Парето про логічність і нелогічність дії. Співвідношення засобів і цілей як критерій розмежування дій. Порівняння ідей Вебера і Парето про соціальні дії. Типологія соціальної дії. Почуття як глибинна основа людських дій. Теорія деривацій В.Парето. Концепція кругообігу еліт В.Парето. Характерні ознаки правлячої еліти. Механізми управління масами. Циркуляція еліт як елемент підтримки соціальної рівноваги. Цикли підйому і занепаду еліт. Типи еліт у сфері політики і економіки. Розвиток ідей Парето у соціологічних концепціях Г. Моска та Р. Міхельса. Значення ідей Парето для розвитку соціологічного знання.

Короткі біографічні дані

Вільфредо Парето (1848-1923) – італійський соціолог. Освіту здобув у Політехнічному університеті у Турині. Більшу частину життя провів у Швейцарії. Професор університету в Лозані.

Основні твори:

„Економіка та соціологія” (1907); „Трактат з загальної соціології” (1916); „Трансформація демократії” та ін.

Ключові поняття: соціальна дія, логіко-експериментальна точка зору, почуття, інстинкти, «залишки», «похідні»-деривації, теорія деривацій, соціальна рівновага, еліта, теорія циркуляції еліт, правляча і не правляча еліти, «лисиці» і «леви».

Лекція № 11

Тема: Значення історії західної соціології к. XIX - поч. XX ст. для подальшого розвитку соціології як науки

Висновки класичного етапу розвитку соціології. Основні напрями західної соціології у межах її класичного періоду. Спільні риси західної соціології у рамках її класичного періоду. Перші школи в соціології.

Індивідуальне творче завдання для студентів академічної групи.

Тема наукової міні-конференції «**Віртуальний науковий симпозіум учених-соціологів-класиків**». Студент групи обирає собі за бажанням одну з постатей учених-класиків. Вибравши постать, студент має:

- 1) представити коротку характеристику епохи та країни, яку представляє даний вчений;
- 2) здійснити опис портрета вченого чи представити опис його фотознімка;
- 3) викласти основні теоретичні погляди ученого з найголовніших проблем соціології;
- 4) взяти участь у дискусії, відстоюючи теоретичні положення з основних проблем соціології ученого, постать якого вибрано;
- 5) проаналізувати, чому класична соціологія і до сьогодні не виратила своєї актуальності.

Для того, щоб виконати дане завдання спробуйте **самостійно** підібрати наукові джерела. Для роботи можна використати енциклопедичні словники інші довідкові видання, а також Інтернет-ресурс (як наприклад, www.krugosvet.ru “Социология в лицах”).

МОДУЛЬ II

Розвиток національних шкіл у соціології у XX ст.

Лекція № 12

Тема: Соціологія XX ст.: загальна характеристика, предмет, періодизація

Множинність концепцій, зріст спеціалізації соціологічного знання, напруга у пошуку адекватного визначення предмету соціології. Конфронтація соціологічних теорій: макротеорії та мікротеорії. Специфічні риси сучасної соціології.

Спроби систематизації теоретичної соціології. Критерії періодизації і етапи розвитку соціології.

Традиційний часовий поділ історії соціології на два етапи: класичний (30-і рр. XIX ст. – 20-і рр. XX ст.) і сучасний (поч. XX ст.- поч. XXI ст.) Критика підходу.

Часові критерії у періодизації історії соціології французьких дослідників Ш. – А. Кюена і Ф. Гресля. П'ять етапів у розвитку соціологічної науки: перший – до 1917 р.; другий – 1918-1945 рр.; третій – 1945-1968 рр.; четвертий – 1969-поч. 1990-х рр.; п'ятий – з поч. 1990-х рр. Критичний аналіз до підходу.

Періодизація історії соціології Г. Зборовського: 1920-1930 – і рр.; 1940-1960-і рр.; 1970 – п.п. 1980-их рр.; др. пол. 1980-х – 1990-і рр.

Погляд російського соціолога В. П. Култигіна. Рубіж між класикою (30-і рр. XIX ст. – 1945 р.) і сучасністю - Друга світова війна. Два етапи сучасного періоду: післявоєнна і новітня соціологія. Рубіж між двома етапами – к. 60-их рр. XX ст.

Традиційний поділ історії соціології (В. А. Ядова) на три основні метапарадигми у соціології: класична, посткласична (модерн), постпосткласична (наука нашого часу).

П'ять типів соціологічних метапарадигм за змістовним критерієм у концепції С. Кравченко: позитивістська метапарадигма, інтерпретативна метапарадигма, інтегральна метапарадигма, рефлексивна метапарадигма модерну, нелінійна метапарадигма постмодерну.

Три парадигми Ж. Тоценка: соціологічний номіналізм, соціологічний реалізм, соціологічний конструктивізм.

Три основні парадигми Дж. Рітцера: соціальних фактів, соціального визначення, соціальної поведінки.

Метапарадигмальна модель теоретичної соціології Г. Зборовського. Поділ історії соціології на класичну (неокласичну, посткласичну) метапарадигми і неокласичну (неокласичну, постнеокласичну) метапарадигми.

Теоретичні пошуки посткласичної доби: методологічні засади емпіричного дослідження, обґрунтування відмінності між рівнями теоретизування у соціології (вчення Р. Мертона про “теорію середнього рівня”); пошуки на теренах загальної соціологічної теорії і методології соціологічного аналізу. Радикальна соціологія Ч. Р. Мілза.

Основні парадигми сучасного соціологічного знання та його структура. Теоретична соціологія: структурні та інтерпретативні парадигми. Емпірична соціологія та її основні школи: гарвардська, колумбійська та чиказька. Інтегральна соціологія П. Сорокіна.

Ключові слова: плюралістичний (еклектичний) спосіб соціального мислення, мікротеорії, макротеорії, парадигма, метапарадигма, універсальна соціологія, національна соціологія.

Лекція № 13

Тема: Соціологічні аспекти психоаналізу. Неофрейдистські концепції

Біографічні дані і науковий шлях З. Фрейда. Передумови формування ідей З. Фрейда. Три періоди у творчості З. Фрейда. Вчення про лібідо. Структура особистості в психоаналізі, її соціальна дія. Нарцистична особистість. Практика психоаналізу. Аналіз вільних асоціацій. Основні захисні механізми «Я». Страхи і неврози. Критика К. Маркса. Стадії соціалізації особистості. Комплекси, що виникають у процесі соціалізації. Психоаналіз і соціологія літератури.

Репресивність соціального контролю. Суспільство і культура у теорії Фрейда. Значення культури у людських взаєминах. Інфантильна і інтелектуальна поведінка. Культура і людські почуття. Диференціація заборон за соціально-культурною ознакою.

Маса: колективне безсвідоме і свідоме. Фактори, які сприяють утворенню і розпаду натовпу. Агресивні маси. Корпоративний дух маси. Вождь натовпу.

Соціальний психоаналіз про значення безсвідомих і деструктивних факторів у політиці. Культурна цінність релігії. Вплив релігії на характер поведінки. Дух науки і інтелектуальна поведінка.

З. Фрейд та фрейдизм в інтелектуальному житті Західної Європи та США. Наступники З. Фрейда та їхні ідеї. Концепції А. Адлера, К. Юнга, А. Фрейд, К. Горні, В. Райх. Сучасне розуміння несвідомого.

Підхід К. Юнга до вивчення особистості. Структура особистості та типи особистості. Комплекси особистості К. Юнга. Колективне несвідоме. Сутність архетипу. Види архетипів. Проблема мотивації. Архетипи і соціальна поведінка.

Типи особистості А. Адлера. «Почуття неповноцінності», «прагнення до влади» та соціальний інтерес як фундаментальні характеристики особистості. Поняття «комплекс неповноцінності» та «комплекс вищості». Механізми компенсації, ідеї щодо формування стилю життя та «фіктивного фіналізму» в теорії А. Адлера.

«Культурно-філософський психоаналіз» К. Горні: «корінна тривога» як базове поняття теорії, поняття внутрішньоособистісного конфлікту. Типи особистості залежно від домінування різних видів потреб. Прагнення особистостей до самореалізації. Структура особистості. Типологія невротичних особистостей К. Горні.

Сексуально-економічна теорія В. Райха. Структура та характер особистості, «невротичний характер» і «здоровий характер» у розумінні В. Райха. Психологія фашизму. Ідея сексуальної революції та її вплив на суспільні процеси в Європі та Америці.

Короткі біографічні дані

Зигмунд Фрейд (1856-1939) – психолог, філософ, культуролог, творець психоаналізу. Закінчив медичний факультет Віденського університету. Як психіатр та психолог займався клінічною практикою. Провадив активну науково-дослідницьку роботу. У 1938 р. через нацистські переслідування емігрував до Англії.

Основні твори:

„Тотем та табу” (1913); „По той бік принципу задоволення” (1920); „Психологія мас та аналіз людського „Я” (1921); „Я та Воно” (1923); „Майбутнє одної ілюзії” (1927); „Турбота та культура” (1929); „Мойсей та монотеїзм” (1939) та ін.

Ключові слова: соціальний психоаналіз, структура особистості: Воно (Id), Я (Ego), Над-Я (Super Ego), свідоме і несвідоме, «ерос», «танатос», неофрейдизм, невдоволення культурою, аналіз проблеми культури в суспільства, вільна асоціація, сублимація, страх, неврози, нарцисизм, інфантильна поведінка, інтелектуальна поведінка

Лекція № 14

Тема: Гуманізм соціологічної концепції Е. Фромма

Діяльність франкфуртців в еміграції. Біографічний нарис і наукова діяльність Е. Фромма. Фрейдомарксизм Е. Фромма.

Людина для себе. Тілесно-духовна цілісність природи людини. Екзистенціальні дихотомії. Любов як єднання людини зі світом. Дилема: будувати чи руйнувати. Совість і розум.

Концепція соціального характеру Е. Фромма. Функції та творчий потенціал соціального характеру. Соціальний характер західного суспільства. Типізація соціальних характерів. Продуктивна особистість та її головні риси. Порушення в особистісному функціонуванні. Розвиток індивідуальності та позитивна свобода. Свобода та особистість. «Свобода для» та «свобода від». Екзистенціальні та історичні дихотомії людського існування. Природний парадокс історії. Проблема відчуження у Е. Фромма.

Патологічне і здорове суспільство. Критерії здорового суспільства. Причини виникнення патологій у суспільстві. Криза суспільства др. пол. ХХ ст. та шляхи її подолання. У якому напрямі треба змінювати людину і суспільство.

Підходи Е. Фромма до вивчення деструктивності у політиці. Концепція авторитарної особистості. Типи агресивності. Пристрасті і соціальна поведінка. Психосоціологія садизму. Некрофільський характер. Внутрішня заборона проти насильства.

Типи релігії і релігійне дослідження.

Короткі біографічні дані

Е. Фромма (1900-1980)

Основні твори: «Втеча від свободи», «Мистецтво любити», «Анатомія людської деструктивності», «Мати чи бути», «Людина для себе».

Ключові слова: гуманістичний психоаналіз, людина для себе, типи соціального характеру, відчуження, світ несвободи, характер продуктивної орієнтації, характер непродуктивної орієнтації, патологічне суспільство, здорове суспільство, демократія участі, позитивна енергія, любов.

Лекція № 15

Тема: Соціологія в Австрії поч. ХХ ст. Неомарксизм поч. ХХ ст. Д. Лукач, А. Грамші

Генеза неомарксизму. Гегеліанський марксизм. Д. Лукач як теоретик марксизму ХХ ст. Опредметнення як центральна проблема капіталістичного суспільства. Інтерпретація діалектичного матеріалізму на основі поєднання ідей М. Вебера і Г. Зіммеля. Товарний фетишизм. Класова і помилкова / фальшива свідомість. «Пролетарський месіанізм» Д. Лукача.

Марксизм А. Грамші. Поняття гегемонії. Гегемонія як культурне лідерство панівного класу.

Короткі біографічні дані

Лукач Д. Г. (1885-1971) – угорський філософ, соціолог. Центральною проблемою його творчості стала криза свідомості і пошук шляхів виходу з кризи.

Ключові слова: опредметнення, фальшива свідомість, пролетарський месіанізм, гегемонія.

Лекція № 16

Тема: Ранній функціоналізм. Британська школа соціальної антропології

Загальна панорама розвитку англійської соціології. Традиції англійської соціології. Принципи амеліоризму і еволюціонізму у британській соціології. Антиспенсерівська реакція в Британії.

Інституціоналізація англійської соціології і її перші теоретики. Формування загальних принципів соціологічного функціоналізму у британській соціальній антропології. Етапи становлення поглядів Е. Вестмарка.

Структура соціальної антропології А. Редкліфф-Брауна. Основні риси “загальної” і “центральної” теорії. Види адаптації за Редкліфф-Брауном. Дослідницьке кредо Редкліфф-Брауна. Соціально-антропологічна методика досліджень.

Теоретичні витоки функціональної антропології. Функціоналізм Б. Маліновського. Предмет дослідження функціональної антропології. Походження культури. Багаторівнева функціональна модель культури. Б. Маліновський про адаптативні властивості культури. Багаторівнева функціональна модель культури. Міжкультурні контакти та можливості компаративістики за Маліновським. Тробріандська «кула». «Коралові сади». Співвідношення магії, релігії, науки. Спорідненість і сексуальність.

Значення Британської школи соціальної антропології в історії соціології.

Короткі біографічні дані

Редкліфф-Браун Альфред (1881-1955) – британській антропосоціолог, культуролог. Вчився у Кембріджському університеті. Викладав в університетах Кейптауна, Сіднея. Завідував кафедрою антропології в Оксфордському університеті, був президентом Королівського антропологічного інституту.

Основні твори:

„Андаманські остров’яни. Дослідження по соціальної антропології” (1922); „Методи етнології та соціальної антропології” (1923); „Брат матері у Південній Африці” (1924); “Про поняття функції у соціальній науці” (1926); „Соціальна структура” (1949); „Структура та функції у примітивному суспільстві” (1952); „Природнича наука про суспільство” (1957); „Метод соціальної антропології” (1958).

Короткі біографічні дані

Маліновський Броніслав (1884-1942) – британській антропосоціолог, культуролог, один із засновників функціональної школи в етнографії. Народився у Кракові. Навчався в університетах Польщі, Німеччини, Англії. Завідував кафедрою антропології в Лондонському університеті. З 1938 року професор Йельського університету.

Основні твори:

„Злочин та звички у примітивному суспільстві” (1926); „Секс та придушення у житті дикунів” (1927); „Коралові сади” (1935); „Основи віри та моралі” (1936); „Свобода та цивілізація” (1944); ”Наукова теорія культури” (1944), “Динаміка культурних змін” (1945), “Секс, культура та міф”, “Магія, наука і релігія” (1948) та ін.

Ключові поняття: соціальна антропологія, виникнення структурно-функціональної методології, польова робота, мікросоціологія примітивних суспільств, вивчення відносин родинності, ранні форми релігії, емпіричні дослідження, походження культури, багаторівнева функціональна модель культури, вивчення культури як універсального явища, релігійний досвід і соціальний характер релігійних ритуалів.

Лекція № 17

Тема: Ранній етап у розвитку американської соціології. Особливості виникнення і розвитку соціології США

Соціально-культурна своєрідність «Нового світу». Історичні передумови виникнення соціології.

Американська соціологія: діалектика загального і особливого у виникненні і розвитку науки. Періодизація американської соціології.

Початковий етап американської соціології. Соціологи-священики: від пророцтв до проектів розвитку суспільства. Вчення Л. Уордапро «генезис» і «телезис». У. Г. Самнер і соціологія культури. Ф. Гіддінгс і «соціалізований індивід». А. Смолл і соціологія інтересів. Чиказька школа: вчителі та учні.

Ключові поняття: емпірична соціологія, емпірична інтерпретація понять, методологія емпіричного дослідження, процедура соціологічного дослідження, основні етапи розвитку емпіричної соціології, Хоторонський експеримент.

Лекція № 18

Тема: Чиказька школа в соціології. Її основні етапи, досягнення, значення для наступного розвитку соціології

Періодизація діяльності чиказької школи. Джерела американської соціологічної науки. Кристалізація теорії – інституціоналізація школи. Ведучі теоретики Чиказької школи. Основні ідеї та головні підходи. Р. Парк: еволюційно-реформістський підхід в соціології. Ернест Берджесс.

6. Тематика семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. <i>Класична соціологія</i>		
1.	Тема: Внутрішня суперечливість соціологічних поглядів Е. Дюркгайма	4
2.	Тема: Ф. Тьонніс і В. Зомбарт як засновники німецької класичної соціології. Формальна соціологія Г. Зіммеля і Л. фон Візе	4
3.	Тема: Розуміюча соціологія М. Вебера. Ренесанс М. Вебера і сучасне трактування основних понять веберівської концепції	4
4.	Тема: Розвиток німецької соціології у 1920-1945 рр.	4
5.	Тема: Критична теорія суспільства. Неомарксизм Франкфуртської школи	4
6.	Тема: Політична соціологія в Італії між світовими війнами	2
7.	Тема: Соціологічні ідеї В. Парето	2
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. <i>Розвиток національних шкіл у соціології на поч. ХХ ст.</i>		
8.	Тема: Психологія З. Фрейда та його соціологічні аспекти. Гуманізм соціологічної концепції Е. Фромма	4
9.	Тема: Соціологічні аспекти праць А. Редкліфф-Брауна і Б. Маліновського	2
10.	Тема: Американська соціологія: діалектика загального та особливого у виникненні та розвитку	2
11.	Тема: Емпірична соціологія в США у 1920-1930 рр. Чиказька соціологічна школа: зародження, розквіт і занепад	4

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1.

Класична соціологія

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 1

Тема: Внутрішня суперечливість соціологічних поглядів Е. Дюркгайма (4 год.)

1. Інтелектуальні впливи на соціологію Е. Дюркгайма // Ідейно-теоретичні джерела творчості Е. Дюркгайма.
2. Е. Дюркгайм і створення академічної французької соціології. Соціально-політична позиція Е. Дюркгайма.

3. Предмет і метод соціології у концепції Е. Дюркгайма (на основі уривків з праці «Правила соціологічного метода»):
 - а) філософські передумови теоретико-методологічної концепції;
 - б) концепція соціології як науки;
 - в) предмет соціології, соціальні факти, їх природа і види;
 - г) правила соціологічного метода, збір та інтерпретація даних;
 - д) нормальне (нормативний порядок) і патологічне (аномічне) у суспільстві.
4. Суспільний розподіл праці і соціальна солідарність (на основі праці «Про поділ суспільної праці»):
 - а) функції розподілу праці;
 - б) форми розподілу праці, відносини індивіда з суспільством;
 - в) причини розподілу праці у концепції суспільного розвитку;
 - г) типи солідарності;
 - д) пояснення суспільства з позиції соціального реалізму.
5. Застосування теоретико-методологічної концепції «соціологізму» до аналізу самогубства (на основі уривків з праці «Самогубство»):
 - а) соціологічне дослідження феномену самогубства;
 - б) синтез теорії та емпірики у дослідженні явища самогубства;
 - в) типи самогубств.
6. Соціологічна концепція моралі:
 - а) асоціальна сутність моралі;
 - б) теоретичне осмислення кризи у суспільстві;
 - в) держава, вторинні соціальні групи і мораль;
 - г) функції та елементи моралі;
 - д) проблема універсалізму і плюралізму моральних цінностей.
7. Соціологічна концепція релігій (на основі уривків з праці «Первісні форми релігійного життя»):
 - а) релігія як предмет соціологічного аналізу;
 - б) визначення поняття релігії;
 - в) соціальне походження релігії;
 - г) соціальна сутність релігії;
 - д) релігія як система символів;
 - е) функціональний підхід до релігії.
8. Виховання, освіта і знання у концепції Е. Дюркгайма.
9. Е. Дюркгайм: соціологія і соціалізм.
10. Значення соціологічної творчості Е. Дюркгайма. Доля ідей соціолога у ХХ - п. ХХІ ст.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 2

Тема: Ф. Тьонніс і В. Зомбарт як засновники німецької класичної соціології. Формальна соціологія Г. Зіммеля і Л. фон Візе (4 год).

1. Особливості німецької соціології. Інституціоналізація соціології в Німеччині.
2. Загальні риси класичної німецької соціології.
3. Соціологічна позиція Л. фон Візе.
4. Соціологія В. Зомбарта.
5. Спільноти і спілки як дві основні форми об'єднання людей.
6. Спільнота і суспільство: Ф. Тьонніс і Е. Дюркгайм.
7. Обґрунтування соціології як окремої науки Г. Зіммелем.
8. Як можливе суспільство згідно Г. Зіммеля та яку роль в його функціонуванні відіграють гроші.
9. Г. Зіммель і сучасна йому культура.
10. Г. Зіммель про конфлікти.
11. Місце соціології Ф. Тьонніса і Г. Зіммеля в історії соціології.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 3

Тема: Розуміюча соціологія М. Вебера. Ренесанс М. Вебера і сучасне трактування основних понять веберівської концепції (4 год.)

1. Ідейно-теоретичні джерела соціології М. Вебера.
2. Відмінність поглядів М. Вебера та представників соціологічного позитивізму:
 - апорівняння поглядів Е. Дюркгайма і М. Вебера;
 - впорівняння концепцій К. Маркса і М. Вебера.
3. Основні принципи соціологічної теорії М. Вебера:
 - акритика інтуїції і натуралізму в гуманітарних науках;
 - впринцип «відношення до цінності» і «свободи від оцінки»;
 - сідеальний тип як логічний конструкт;
 - дпроблема розуміння і змістовна інтерпретація ідеального типу.
4. Принцип зростаючої раціональності та його відображення у концепції соціальної дії:
 - ацілераціональна дія;
 - всоціальна дія і «установка на іншого». Види соціальної дії;
 - сформальна раціональність.
5. Соціологія влади/ панування.
 - атипи панування;
 - влегітимність легального типу панування;
 - сполітична позиція М. Вебера.
6. Соціологія релігії.
7. Соціологія міста.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ №4

Тема: Розвиток німецької соціології у 1920-1945 рр. (4 год.)

Наукова конференція: Особливості розвитку німецької соціології між світовими війнами.

Теми доповідей:

1. Німецька соціологія між світовими війнами.
2. К. Мангейм і соціологія знання.
3. К. Мангейм про ідеологію та утопію.
4. Соціологія знання М. Шелера.
5. Соціологія культури А. Вебера.
6. А. Вебер і М. Вебер: два шляхи від національної економіки до соціології культури.
7. Фігураційна соціологія Н. Еліаса.
8. Соціологічні погляди Г. Фрайера.
9. Соціологічні погляди Т. Гайгера.
10. Соціологія Л. Фіркандта.
11. Особливості німецької соціології у 1933-1945 рр.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ 5

Тема: Критична теорія суспільства. Неомарксизм Франкфуртської школи (4 год.)

1. Інститут соціальних досліджень у Франкфурті-на-Майні, його роль у розвитку німецької соціології.
2. «Критична» теорія суспільства М. Горгаймера.
3. Нацизм та антисемітизм як предмет соціологічних досліджень.
4. Проблема культури у франкфуртській школі

АБО

1. Інститут соціальних досліджень у Франкфурті-на-Майні, його роль у розвитку німецької соціології.
2. Ідея «критичної теорії суспільства» (КТС).
3. Догматична версія КТС.
4. Діалектична версія КТС.
5. Компромісна версія КТС.

АБО**Наукова конференція: Критична теорія Франкфуртської школи****Теми доповідей:**

1. П'єр Монсон «Марксизм»
2. Г. Маркузе «Розум і революція».
3. Т. Адорно, М. Горкгаймер «Діалектика просвітництва»
4. Г. Маркузе «Одномірна людина»
5. М. Горкгаймер «Авторитет і сім'я»

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ 6**Тема: Політична соціологія в Італії між світовими війнами (2 год.)**

1. Історичні передумови виникнення соціології в Італії.
2. Основні положення соціологічної елітології.
3. Соціологічна концепція Г. Моска.
4. Соціологія Р. Міхельса.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ 7**Тема: Соціологічні ідеї В. Парето (2 год.)**

1. Вчення В. Парето про резидуї та деривації.
2. Принцип еквілібріуму еліт як основа стабільності суспільства.
3. Порівняння позицій В. Парето і Е. Дюркгейма з проблем наукового знання.
4. Порівняння ідей В. Парето і М. Вебера про соціальну дію.
5. В. Парето і сучасна соціологія.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2.***Розвиток національних шкіл у соціології на поч. ХХ ст.*****Семінар № 8****Тема: Психологія З. Фрейда та його соціологічні аспекти. Гуманізм соціологічної концепції Е. Фромма (4 год.)**

1. Особистість у розумінні З. Фрейда.
2. Основні етапи соціалізації особистості згідно з поглядами З. Фрейда.
3. Розуміння культури і релігії в концепції психологічного аналізу.
4. Гуманізм соціологічного вчення Е. Фромма.
5. Теорія соціального характеру Е. Фромма.
6. Розвиток капіталістичного суспільства і проблема відчуження в роботах Е. Фромма.
7. Типи особистості А. Адлера.
8. Психосоціологічні погляди К. Юнга.
9. Типологія невротичних особистостей К. Горні. Реальне «Я» особистості та способи його досягнення.
10. Теорія соціального характеру Д. Рісмена.

Семінар № 9**Тема: Соціологічні аспекти праць А. Редкліфф-Брауна і Б. Маліновського (2 год.)****План**

1. Становлення і розвиток Британської школи соціальної антропології.
2. Соціальна антропологія А. Редкліфф-Брауна.
3. Теоретичні витоки функціональної антропології Б. Маліновського.

Семінар № 10**Тема: Американська соціологія: діалектика загального та особливого у виникненні та розвитку (2 год.)**

1. Причини та передумови виникнення американської соціології.

2. Теоретико-методологічні основи американської соціології:

1. Прагматизм.
2. Біхевіоризм.
3. Інвайронменталізм.
4. Менеджеризм.

Семинар № 11

Тема: Емпірична соціологія в США у 1920-1930 рр. Чиказька соціологічна школа: зародження, розквіт і занепад (4 год.)

1. Чиказька школа соціології: соціологічні надбання Ф. Знанецького, У. Томаса, Р. Парка, Е. Берджеса.
2. Хоторнський експеримент і формування індустріальної соціології.
3. Теорія “людських відносин”. Проблеми дослідження мотивації поведінки у “малих групах”.

6. Самостійна робота

№ теми	Назва теми	Самостійна робота
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. Класична соціологія		
1	«Класика» в історії соціології. Перші школи в історії соціології	5
2	Французька соціологія	10
3	Німецька соціологія	30
4	Італійська соціологія	10
5	Значення історії соціології для подальшого розвитку соціології	5
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. Розвиток національних шкіл у соціології на поч. XX ст.		
6	Соціологія на межі епох. Загальна характеристика соціології XX ст.	6
7	Психоаналіз в соціології	10
8	Неомарксизм в соціології	6
9	Британська соціологія	8
10	Американська соціологія	18

МОДУЛЬ 1. Класична соціологія**Завдання для самостійної роботи до теми 1**

1. Причини перелому у розвитку соціологічної думки на рубежі XIX-XX ст.
2. Криза методологічних принципів класичного позитивізму у соціології.
3. Критерії періодизації та етапи розвитку соціології.
4. Рубіж між класикою і сучасністю
5. Підходи до розуміння «класики» у концепціях соціологів.
6. Головні лінії полеміки між позитивістами і антинатуралістами.

Завдання для самостійної роботи до теми 2

1. Як відомо у соціологічній концепції Е. Дюркгайма важливе місце займає поняття моралі. У соціальних структурах сучасних суспільств (держава, право) відживає функція підтримки моралі. Як цей процес впливає на зміст моралі? Можливо, що, незадовго, мораль не буде мати майбутнього?
2. Сьогодні вже не здивує нікого фраза про те, що Україна перебуває у стані аномії. Які політичні кроки Ви б порекомендували зробити керівництву держави, щоб змінити становище в Україні? (очікувати на саморегуляцію ціннісно-нормативного соціокультурного простору; спробувати відновити роль християнства, як регулятора базових моральних цінностей; сформулювати нову патріотичну ідеологію). Що б ще Ви б могли запропонувати?
3. Як відомо Е. Дюркгайм був прибічником порядку у Франції. Який порядок сьогодні потрібний, на Вашу думку, в Україні?

4. Якщо для О. Конта і Е. Дюркгайма головне – стабілізація суспільства, то для К. Маркса – його заміна більш справедливим. Як би Ви прокоментували ці судження.
5. Критика концепції Е. Дюркгайма його сучасниками.
6. Інтерпретація ідей Е. Дюркгайма його учнями.
7. Полеміка Е. Дюркгайма і Г. Тарда.
8. Порівняльний аналіз поглядів щодо визначення соціології як науки В. Парето і Е. Дюркгайма.
9. Вплив поглядів Е. Дюркгайма на розвиток сучасної соціології.
10. Погляди на спільноту та суспільство Ф. Тьонніса і Е. Дюркгайма.
11. Робота Е. Дюркгайма «Самогубство» і її місце у розвитку ідей девіантної поведінки.
12. Оцінка соціології Е. Дюркгайма на території Російської імперії.
13. Рецепція терміну Е. Дюркгайма про розподіл праці і соціальну солідарність науковими колами Російської імперії.
14. Впливи творчості Е. Дюркгайма на соціальну думку на території Російської імперії.
15. Соціологічна концепція Е. Дюркгайма у радянський і пострадянський періоди.
16. Французька соціологія до початку Другої світової війни.
17. Переорієнтація французької соціології після 1945 р. Нові інституційні рамки.
18. Загальна динаміка теоретичних інтересів у французькій соціології у 60-их рр. ХХ ст.
19. «Діалектична соціологія» Ж. Гурвіча.
20. Соціологічна концепція Р. Арона.

Завдання для самостійної роботи до теми 3

1. Спробуйте дати загальну характеристику класичної соціології в її основних рисах.
2. Спробуйте завершити думку: «Всі вони творять суспільство тільки в тому випадку, якщо те, що їх об'єднує, є значно сильнішим від того, що їх роз'єднує. Людство об'єднує не лише загальна історична доля, традиції, культура, але й».
3. Прокоментуйте наступний вислів Г. Спенсера «Суспільство з'явилося раніше від людини». Якою є думка з цього приводу Ф. Тьонніса. Порівняйте думки авторів.
4. Історія і соціальні науки про суспільство у Німеччині.
5. Основні відмінності між міським і сільським суспільствами Ф. Тьонніса.
6. Гендерний аспект у творі Ф. Тьонніса «Спільнота і суспільство».
7. Теорія спільноти у праці Ф. Тьонніса «Спільнота та суспільство».
8. Теорія суспільства у праці Ф. Тьонніса «Спільнота та суспільство».
9. Форми людської волі у творі Ф. Тьонніса «Спільнота та суспільство».
10. Ю. Габермас «Зіммель як діагност свого часу».
11. Г. Зіммель «Як можливе суспільство?»
12. Цінність і гроші у творі Г. Зіммеля «Філософія грошей».
13. Г. Зіммель про формальну соціологію. «Спілкування. Приклад чистої, чи формальної соціології».
14. Філософія праці у концепції Г. Зіммеля.
15. Розуміння соціології як науки Г. Зіммеlem і Ф. Тьоннісом: спроба компаративного аналізу.
16. Соціологія економічних систем В. Зомбарта.
17. Емпіричні дослідження Ф. Тьонніса.
18. Конфлікти у концепції Г. Зіммеля.
19. Розвиток суспільства у соціологічних концепціях Ф. Тьонніса та В. Старосольського.
20. Основні риси спільноти-гемайншафт у соціологічному вченні Ф. Тьонніса і її відмінності від раціоналізованих спілок сучасного суспільства.
21. Уявіть, що Вас спрямували у відрядження за кордон для вивчення досвіду роботи конкретної організації (фірми) з метою подальшого співробітництва. На що саме Ви б звернули особливу увагу, використовуючи веберівську розуміючу соціологію?
22. Як впливає Інтернет на соціокультурну реальність українського суспільства. Спробуйте проаналізувати ситуацію через призму діалектико-матеріалістичної і розуміючої соціології.
23. Ренесанс М. Вебера і перегляд основних понять веберівського вчення.
24. М. Вебер і його теорія в історії соціологічних ідей.

25. Концепція раціоналізації і теорія походження капіталізму.
26. Інтелектуальні впливи на веберівську соціологічну концепцію: М. Вебер – В. Дільтей.
27. Інтелектуальні впливи на веберівську соціологічну концепцію: М. Вебер – Е. Кант – Г. Ріккерт – В. Віндельбанд.
28. Ставлення М. Вебера до ідей К. Маркса.
29. Проблема капіталізму в соціології М. Вебера.
30. Поняття “духу капіталізму” у соціології М. Вебера.
31. Поняття “мирської аскези” у соціології М. Вебера.
32. М. Вебер про процес раціоналізації західної культури.
33. М. Вебер про харизматичне лідерство.
34. Теорія бюрократії М. Вебера.
35. Проблема раціональності у розумінні М. Вебера.
36. Порівняльна характеристика концепції релігії Е. Дюркгейма і М. Вебера.
37. «Парадокс раціоналізації» і проблема його соціологічного осмислення.
38. Неовеберіанство між неомарсизмом і феноменологічною соціологією.
39. Соціологія релігії М. Вебера.
40. Картина світу і соціально-історичний розвиток за М. Вебером.
41. Релігія і спосіб життя. Методологічні пріоритети соціології релігії М. Вебера.
42. «Розчаклування» світу і воля до влади над ним.
43. Критика «песимістичної перспективи» веберіанства.
44. Веберівська концепція як «теорія кризи» інтелектуалів.
45. Метод «ставлення до цінності» і «смилова конструкція» соціальної реальності.
46. «Сенс «свободи від оцінок» у соціальних науках» М. Вебера.
47. «Про внутрішнє покликання до науки» М. Вебера.
48. «Про деякі категорії соціології розуміння» М. Вебера.
49. Питання держави і демократії у «розуміючій соціології» М. Вебера.
50. Історія та людина у концепції А. Вебера.
51. Консервативне мислення у концепції К. Мангейма
52. «Вільна інтелігенція» у творчості К. Мангейма.
53. Проблема поколінь у концепції К. Мангейма.
54. Соціологічна концепція Н. Еліаса
55. Політична культура та соціальна структура Німеччини між війнами.
56. Рух нових лівих і ренесанс К. Маркса у 60-рр. ХХ ст.
57. Кульмінація марксистського ренесансу і розпад Франкфуртської школи.
58. Неомарксизм як тотальна критика «соціології розуму».
59. Нігілістична соціологія культури.
60. М. Горкгаймер і Т. Адорно «Діалектика прсвітництва».
61. Соціологія музики Т. Адорно.
62. Кульмінація марксистського ренесансу і розпад Франкфуртської школи.
63. Протилежність між традиційною і критичною теоріями суспільств у М. Горкгаймера.
64. Філософія історії Франкфуртської школи.

Завдання для самостійної роботи до теми 4

1. Політична соціологія Р. Міхельса.
2. Концепція правлячої еліти Г. Моска.
3. Джерела до виникнення соціологічних поглядів В. Парето.
4. Теорія еліт В. Парето і її значення для соціології політики і політології.
5. Теорія циркуляції еліт В. Парето.
6. Вчення В. Парето про структуру і сенс соціальної взаємодії.

Завдання для самостійної роботи до теми 5

1. Основні здобутки класичного періоду у подальшому розвитку соціології.
2. Основні напрями західної соціології у рамках її класичного періоду.
3. Спільні риси західної соціології у межах її класичного періоду.

МОДУЛЬ II

Розвиток національних шкіл у соціології на поч. XX ст.

Завдання для самостійної роботи до теми 5.

1. Спроби систематизації теоретичної соціології. Критерії періодизації і етапи розвитку соціології.
2. Часовий критерій у періодизації історії соціології
3. Періодизація історії соціології Г. Зборовського.
4. Погляд російського соціолога В. П. Култигіна на можливу періодизацію історії соціології.
5. Традиційний поділ історії соціології В. А. Ядова.
6. П'ять типів соціологічних метапарадигм С. Кравченко.
7. Три парадигми Ж. Тоценка.
8. Три (чотири) парадигми Дж. Рітцера.
9. Метапарадигмальна модель теоретичної соціології.
10. Основні парадигми сучасного соціологічного знання та його структура.
11. Інтегральна соціологія П. Сорокіна.

Завдання для самостійної роботи до теми 6.

1. Які події, що відбуваються в сучасному суспільстві, можуть бути пояснені за допомогою юнгівського поняття «тінь»?
2. Як адлерівське поняття «почуття неповноцінності» спрацьовує стосовно людей із фізичними вадами?
3. Як пояснює К. Горні невротичну особистість нашого часу?
4. Як пояснює К. Горні бажання влади, престижу і власності у сучасному соціумі?
5. Які особливості притаманні міркуванням Е. Фромма щодо людської агресії, її причин і проявів?
6. Як, на Вашу думку, співвідносяться між собою поняття «ментальність», «колективні уявлення», «колективне несвідоме», «національний характер»?
7. Чи існують, на Вашу думку, в українському суспільстві латентні причини «неочікуваних» соціальних вибухів агресивності? Чи ж навпаки, поведінка спротиву, на Вашу думку, нехарактерна для українців? Адже, для людей, які живуть у демократичному, вільному суспільстві, така поведінка нехарактерна. Але, можливо, що причини вибухів, масової деструктивності зумовлені «витісненими» у сферу підсвідомого страхами, покірністю, підозрами, завидуванням, ненавистю?
8. За З. Фрейдом, природа агресивності має складний і подвійний характер: вона не лише спрямована назовні по відношенню до «Вони» (ненависть, ревнощі). Агресивність також проявляється у самоагресивності (садизм, мазохізм). Порівняйте це твердження з баченням К. Марксом природи соціальних катаклізмів.
9. Е. Фромм у своїй книзі «Анатомія людської деструктивності» відзначає, що інститут кровної помсти існує практично у всіх регіонах світу, при цьому зустрічається і у миролюбивих народів (для прикладу, гренландців). Покарання за вбивство повинен отримати будь-хто з родичів чи членів клану, з якого походить вбивця. Таким чином інститут кровної помсти веде до нового витка помсти. Чому, на Вашу думку, помста так глибоко вкоренилася в ментальності багатьох народів? Чи існував та існує інститут кровної помсти в Україні? Які заходи чи засоби можна було б використати, щоб мінімізувати бажання помститися?
10. Серед цінностей, які з'являються на території сучасної України, практично не залишається місця для совісті, яка стає приватною справою кожного індивіда зокрема. Однак із зникненням цього поняття чи мінімізацією значення совісті у суспільстві зростає всюдозволеність. Людина не зупиняється ні перед чим, ні перед ким. Людина без совісті не цінує свого життя, а тим паче не буде цінувати життя іншої людини. Чи не в цьому приховані великі труднощі у нашому бажанні жити у демократичному, вільному суспільстві, але без совісті?
11. Соціальна психологія та соціологія.
12. Ідея культури у психоаналітичній концепції З. Фрейда.
13. Історія психоаналізу між структурами та суб'єктом.
14. Майбутнє психоаналізу.
15. Депресивне суспільство як основа для вивчення психоаналізу.

16. Суперечка про несвідоме серед прихильників психоаналізу.
17. К. Горні: «Що змушує нас говорити про «невротичну особистість нашого часу»
18. Агресія: види, рівні аналізу та детермінанти формування.
19. Культура і невроз у концепції К. Горні.
20. Страх і ворожість як вияви сучасного суспільства.

Завдання для самостійної роботи до теми 7.

1. Головні тенденції теоретичного розвитку британської соціології в останні десятиліття ХХ ст.
2. К. Поппер і критика «історизму».
3. Соціологічна діяльність Е. Еванса-Прітчарда.

Завдання для самостійної роботи до теми 8.

1. Емпірична соціологія. Історії виникнення.
2. Емпіричний напрямок в соціології Європи.
3. Порівняльна характеристика емпіричних досліджень у Європі ХІХ ст. і у США поч. ХХ ст.

8. Контроль засвоєння знань студентами протягом семестру

Поточний контроль знань

Вимоги до рівня засвоєння курсу

Успішне освоєння курсу передбачає: присутність на **лекціях** та оформлення конспектів лекцій з курсу, самостійне опрацювання основної та додаткової літератури; підготовку та активну участь у семінарських заняттях і колоквиумах; написання поточних семестрових та модульних контрольних робіт (передбачається 2 роботи в семестр); виконання письмових робіт (реферати, есе).

На **семінарських заняттях** вимагається детальне і глибоке вивчення ключових тем курсу з історії соціології шляхом обговорення фрагментів оригінальних джерел, у яких формулюються основні ідеї тих чи інших мислителів, а також демонструється їх рецепція у подальшій теоретичній традиції. Ціль семінарських занять полягає у формуванні у студентів навичок самостійної роботи з літературою, вмінні критично аналізувати автентичні ідеї як результат інтелектуального впливу попередників, а також в новоутворенні соціальних доктрин в історії суспільної думки. Основна увага відводиться аналізу класичного соціологічного спадку: концепціям М. Вебера, Е. Дюркгайма, Г. Зіммеля. Ф. Тьонніса і теоретиків ХХ ст. Семінари побудовані за схемою колективної дискусії, коли 20 хвилинна доповідь супроводжується коментарями опонентів, колективним обговоренням і спільними висновками. Загальний орієнтований обсяг обов'язкового та факультативного читання по курсу складає 700–800 сторінок.

Відвідування та активна участь студентів у роботі семінарських занять є обов'язковою умовою успішного складання курсу. Пропонуються наступні форми роботи на заняттях: виступ, опонування, рецензія, участь в дискусії. При цьому враховуватимуться лише логічно обгрунтовані виступи, власне опонування (альтернативна теза чи спростування поданої), а не фактична підтримка тези виступаючого, змістовне рецензування та коментар чи доповнення, що

дійсно сприятиме розгляду проблеми. Максимальна кількість балів, яку студент може набрати за роботу на семінарських заняттях становить **30 балів**.

Принципи оцінювання роботи студентів на семінарських заняттях. Оцінювання знань студентів на семінарському занятті проводиться за 5-ти бальною системою. На занятті пропонується якісне оцінювання знань студентів шляхом виставлення балів від «1» до «5». Позначення «0» виставляється студентові за відмову від відповіді на занятті через невідповідність або через відсутність на занятті без поважної причини, що впливатиме на його підсумкову рейтингову оцінку в кінці семестру. Кожен студент зобов'язаний взяти активну участь не менше як на одній третині семінарських занять, проведених у групі впродовж семестру.

Пропущене з поважних причин заняття студент може «відпрацювати» у формі, визначеній викладачем та кафедрою.

Модульний контроль. Упродовж семестру будуть проведені дві модульні контрольні, кожна з яких оцінюватиметься за 10-ти бальною системою. Максимальна кількість балів за цей вид роботи – 20.

Якщо за результатами модульно-рейтингового контролю студент отримав менше 31 бала, то він не допускається до іспиту і вважається таким, що не виконав усі види робіт, які передбачаються навчальним планом на семестр з даної дисципліни. Такий студент має змогу скласти екзамен за талоном № 2, але для цього він повинен виконати передбачене кафедрою завдання.

Оцінювання участі студентів у навчальних заняттях

№	Форма участі студента у навчальних заняттях	Максимальна кількість балів
1.	Модульне тестування (двічі протягом семестру, письмово)	15 балів x 2 = 30 балів
2.	Презентація (усно) або письмове реферування	10 балів
3.	Участь у дискусіях	10 балів
<i>РАЗОМ протягом семестру</i>		<i>50 балів</i>
<i>Оцінка за іспит</i>		<i>50 балів</i>
ЗАГАЛОМ		100 балів

ПИТАННЯ

для модульного контролю

МОДУЛЬ 1

«Класична соціологія»

1. В чому, на Вашу думку, полягає відмінність між соціологічним позитивізмом і психологізмом?
2. Розкрийте зміст кризи методологічних принципів класичного позитивізму у соціології.
3. Чому соціологічна концепція Е. Дюркгайма має назву «соціологізм»?
4. У чому полягає суперечливість соціологічної концепції Е. Дюркгайма?
5. Розкрийте поняття і спосіб вивчення «соціальних фактів» за Е. Дюркгеймом.
6. Назвіть типи соціальних фактів за Е. Дюркгеймом.
7. У чому полягає різниця між суспільствами механічної і органічної солідарності?
8. Розкрийте соціальні функції релігії за Е. Дюркгеймом.
9. Визначте предмет соціології за Дюркгеймом.
10. Розкрийте поняття «нормальне і патологічне» у концепції Е. Дюркгайма.
11. Розкрийте теорію «колективних уявлень» Е. Дюркгайма, охарактеризуйте її значення для соціології релігії і культури.
12. Як визначає Е. Дюркгейм специфіку методу соціології? У чому новаторство його підходу у порівнянні з сучасними йому концепціями?
13. Розкрийте зміст концепції суїциду за Е. Дюркгайма.
14. Як розумів Е. Дюркгейм аномію у суспільстві? Наведіть приклади цього явища з сучасного українського суспільства.

15. У чому полягає зміст методологічних дискусій у німецькому суспільствознавстві к. XIX ст.- поч. XX ст.?
16. Назвіть основні ознаки «історизму» В. Дільтея і неокантіанського вчення про «науки про культуру» і «науки про природу».
17. Розкрийте зміст кризи методологічних принципів класичного позитивізму в соціології.
18. З чим пов'язують методологічну революцію в соціології на рубежі XIX-XX пі.?
19. Розкрийте зміст «розуміючої психології» В. Дільтея.
20. Розкрийте зміст теорії цінностей В. Віндельбанда і Г. Ріккєрта і її значення в історії соціологічної науки.
21. Що таке класична німецька соціологія? Вкажіть на її основні особливості.
22. Охарактеризуйте поняття «формальна соціологія». Назвіть її представників. Чому вона так називалася?
23. Розкрийте зміст вчення Ф. Тьонніса про форми соціального життя. Назвіть ці форми і дайте їм коротку характеристику.
24. Чи збігається за своїм обсягом поняття «суспільство», що вводиться Ф. Тьоннісом, з поняттями «народ», «громадянське суспільство»?
25. Розкрийте основні риси спільноти-гемайншафт у соціологічному вченні Ф. Тьонніса і покажіть її відмінності від раціоналізованих спілок сучасного суспільства.
26. Який зміст понять «спільність» і «суспільство», запроваджених Ф. Тьоннісом?
27. Які завдання ставить Ф. Тьонніс перед «чистою соціологією»?
28. Що, на вашу думку, є слабкою і сильною сторонами вчення Тьонніса?
29. Ф. Тьонніс характеризує структуру соціології як науки виділяє: а) загальну соціологію – вивчає усі форми існування людей; б) спеціальну теоретичну (чисту), прикладну та емпіричну (соціографію), яка вивчає соціальне життя. У чому полягає методологічна цінність такого підходу до структури соціологічного знання?
30. Ф. Тьонніс вважав, що з часом раціоналізовані суспільства замінять спільноти. Чи є актуальним це твердження сьогодні?
31. З якими категоріями працює Ф. Тьонніс?
32. Як характеризується воля за Тьоннісом? Якою є її типологія?
33. Порівняйте концепції Ф. Тьонніса і Г. Зіммеля. Чому їх концепції відносять до формальної соціології?
34. Чому концепцію Ф. Тьонніса і Г. Зіммеля називають «формальною соціологією»?
35. Розкрийте зміст книги Г. Зіммеля «Філософія грошей».
36. Яку роль у виникненні суспільних відносин, згідно бачення Г. Зіммеля, відіграли гроші?
37. Як розуміє Г. Зіммель проблему соціальної диференціації?
38. Як утворюється суспільство згідно з концепцією Г. Зіммеля?
39. Як обґрунтовує Г. Зіммель специфіку об'єкта соціології?
40. Що є центральною категорією соціології Зіммеля? Як її характеризує автор?
41. Що досліджує формальна соціологія Г. Зіммеля?
42. Які форми соціальної взаємодії можна виділити на основі теорії Г. Зіммеля?
43. Порівняйте процес відчуження у концепції К. Маркса і Г. Зіммеля.
44. Як пояснює моду Г. Зіммель? Проаналізуйте поняття «мода» у концепції Г. Тарда і Г. Зіммеля.
45. Які функціональні можливості конфліктів підкреслює Г. Зіммель?
46. Які основні положення соціології культури Г. Зіммеля?
47. Як визначає Л. фон Візе предмет соціології?
48. За допомогою яких категорій фон Візе розкриває специфіку соціального?
49. Чим, на думку Л. фон Візе, займається загальна соціологія?
50. Розкрийте зміст ключових понять у концепції В. Зомбарта.
51. Що таке класична німецька соціологія? Назвіть її основні особливості.
52. Чому соціологію Г. Зіммеля прийнято називати «формальною соціологією»? Аргументуйте свою відповідь.
53. У чому Г. Зіммель вбачає взаємозв'язок форми і змісту?
54. Яку роль відіграє форма, які її завдання?
55. Як Г. Зіммель розуміє проблему соціальної диференціації?

56. Чому Г. Зіммель клітиною суспільства вважав взаємодію? Як він трактував її роль?
57. Які форми соціальної взаємодії виділяв і характеризував Г. Зіммель?
58. Як Г. Зіммель розглядав суспільство, який зміст вкладав у це поняття?
59. Як визначав предмет і завдання соціологічної науки Г. Зіммель? Що означала загальна і чиста (формальна) соціологія у його розумінні?
60. Проаналізуйте такі форми соціального життя як соціальні процеси, соціальні типи і моделі розвитку за Зіммелем.
61. Що б Ви могли розповісти про трактування моди Г. Зіммелем? Чому на сьогодні це трактування не втратило свого значення?
62. Про які ігрові форми соціальних відносин писав Зіммель? Назвіть деякі з них .
63. Зіммеля вважають одним із засновників соціології конфлікту. Чому? Свою відповідь аргументуйте.
64. Спробуйте провести аналіз капіталістичного суспільства (за Зіммелем). Здійснюючи аналіз капіталістичного суспільства, використовуйте для цього поняття відчуження, свободи, грошей.
65. Розкрийте значення соціологічної творчості Г. Зіммеля.
66. Яку відповідь на запитання: «Як можливе суспільство?» дає німецький соціолог Г. Зіммель?
67. Концепції німецьких соціологів Г. Зіммеля і Ф. Тьонніса називають «формальною соціологією». Спробуйте пояснити подібність і відмінність у їхніх поглядах.
68. У чому існує подібність у поглядах Е. Дюркгайма і Ф. Тьонніса?
69. Поясніть, чому соціологія М. Вебера дістала назву «розуміючої»?
70. З якими основними категоріями «розуміючої соціології» Ви знайомі?
71. Що таке соціальна дія? Які типи соціальних дій виділяє М. Вебер?
72. Що таке ідеальний тип і які пізнавальні можливості цієї конструкції?
73. У чому полягає принцип "свободи від оціночних суджень"?
74. Які положення «розуміючої соціології» М. Вебера, на вашу думку, актуальні і сьогодні?
75. Як розумів бюрократію М. Вебер? Які функції, з його точки зору, виконує бюрократія у суспільстві?
76. Які властивості бюрократії виділив М. Вебер у своїй концепції ідеальних типів.
77. Як Ви вважаєте, чи можна вважати веберівську модель бюрократії ідеальним способом управління сучасною організацією?
78. Як Ви вважаєте, чому бюрократія обов'язково тягне за собою появу олігархічних тенденцій?
79. Чим соціальна дія відрізняється від несоміальної? Наведіть приклади соціальних і несоміальних дій.
80. Прокоментуйте наступний вираз М. Вебера: «Цілерациональна дія – це певний ідеальний тип» .
81. Дайте характеристику афективній і традиційній дії. Наведіть приклади цих типів соціальних дій.
82. Типологію соціальних дій М. Вебера пов'яжіть з вказаними нижче соціальними категоріями людей. Кожна соціальна категорія має один із 4 –х типів дії М. Вебера. Який саме?
1. Солдат. 2. Юродивий. 3. Бізнесмен. 4. Фанат-революціонер. 5. Чиновник. 6. Патріот. 7. Робітник на конвеєрі.
83. Наведіть конкретні приклади (з особистого життя, художньої літератури, кінофільмів, тощо) різних типів соціальних дій, які мають наведені нижче типи характеру:
1. Цілерациональний. 2. Ціннісно-раціональний. 3. Традиційний. 4. Афективний.
84. У чому полягають особливості й основні риси методології М. Вебера, чим вона відрізняється від позитивізму?
85. Наведіть веберівське визначення понять панування і влади.
86. У чому полягає, за Вебером, різниця між пануванням традиційним, формально-раціональним і харизматичним?
87. Розкрийте розуміння М. Вебером професійної етики політика та професійної етики вченого.
88. Прокоментуйте соціологічний аналіз Вебером подій сучасного йому політичного життя.
89. Розкрийте взаємозв'язок моралі і господарського розвитку у характеристиці М. Вебера.

90. Яке значення мають висновки веберівської соціології світових релігій для сучасної соціологічної теорії?
91. Яку позицію займали представники франкфуртської школи в полеміці з позитивістськи орієнтованими соціологами?
92. ку мету ставив перед собою Інститут соціальних досліджень у Франкфурті-на-Майні на початку свого існування?
93. Які проблеми розробляли представники франкфуртської школи до еміграції?
94. У чому полягає розходження між «критичною» та «традиційною» теоріями суспільства?
95. Яка методологія домінувала в розробках представників франкфуртської школи?
96. У чому представники франкфуртської школи вбачають діалектику просвітництва?
97. Які основні етапи історії Інституту соціальних досліджень у Франкфурті-на-Майні?
98. Як ставляться теоретики франкфуртської школи до марксизму?
99. У якому напрямку еволюціонувала франкфуртська школа в післявоєнні роки?
100. Які проблеми розробляли співробітники інституту в еміграції?
101. Які основні положення "критичної" теорії суспільства М. Горкгаймера?
102. Які проблеми розробляв Г. Маркузе?
103. Охарактеризуйте коло проблем, якими займалися Т. Адорно, Г. Маркузе.
104. Опишіть завдання соціології у В. Парето.
105. Концепція «циркуляції еліт» Ф. Парето.
106. Як Ви можете інтерпретувати вислів В. Парето про те, що «історія – це цвинтар ристократії». Які ідеї цим висловлюванням ілюструє автор?
107. Назвіть основні положення соціологічної концепції Парето.
108. Охарактеризуйте типи еліт за Парето.
109. Що таке «залишки» і деривації.
110. Розкрийте зміст теорії еліт.
111. Чому В. Парето розчарувався в ідеалах своєї молодості?
112. Охарактеризуйте класифікацію дій В. Парето.

МОДУЛЬ 2

Розвиток національних шкіл у соціології на поч. ХХ ст.

1. Передумови виникнення ідей психоаналізу.
2. Принципи психоаналізу.
3. Трактатування культури у психоаналізі.
4. Інтерпретація релігії у психоаналізі.
5. Значення психоаналітичних ідей.
6. Назвіть основні роботи З. Фрейда. Які ключові поняття характеризують психоаналіз?
7. Якою є структура особистості за Фрейдом?
8. Охарактеризуйте розвиток британської соціальної антропології у ХІХ- на поч. ХХ ст.
9. Ранній функціоналізм. Теорія А. Редкліфф-Брауна.
10. Яким чином емпіричні дослідження Маліновського та Редкліфф-Брауна вплинули на зародження і виникнення ідей структурно-функціонального аналізу?
11. Охарактеризуйте суть еволюціонізму у соціології.
12. Поясніть, чому настала криза еволюціонізму та які альтернативні напрямки етнологічних досліджень прийшли йому на заміну.
13. Ранній функціоналізм. Теорія Б. Маліновського.
14. Формування загальних принципів соціологічного функціоналізму у британській соціальній антропології.
15. Які вимоги до науки про людське суспільство висуває Редкліфф-Браун?
16. Як розуміє соціальну структуру Редкліфф-Браун?
17. Яку структуру соціальної антропології пропонує Редкліфф-Браун?
18. Чим відрізняється теоретична позиція Редкліффа-Брауна від теоретичної позиції Б. Малиновського?
19. Як Б. Малиновський розкриває механізм функціонування культури?
20. Як розглядає Б. Малиновський можливість міжкультурних контактів?

21. Як розглядає Б. Малиновський можливості компаративістського дослідження?
22. У чому полягає інтегральний характер культури?
23. Опишіть розвиток функціоналізму в британській соціальній антропології.
24. Охарактеризуйте роль Чиказької школи, її тематику і представників.
25. Які методологічні новації збагатили соціологічну думку США у першій половині ХХ ст.?
26. Чому засновниками американської соціології вважають священників?
27. У чому особливості емпіричної соціології?
28. Чому саме у США на поч. ХХ ст. так інтенсивно розвивається емпірична соціологія?
29. Розвиток соціології в США.
30. Американська емпірична соціологія. Основні етапи розвитку.
31. Чиказька школа в соціології.
32. Періодизація діяльності Чиказької школи.
33. Кому належить робота «Польський селянин у Європі та Америці»? У чому її особливості і цінність?
34. Які етапи у розвитку емпіричної соціології у США Ви можете пригадати?
35. Чим зумовлена популярність соціології в американському суспільстві у середині ХХ ст.?
36. Як Ви розумієте думку Р. Міллса про те, що сучасна епоха – це епоха соціології?
37. Якими були основні причини висування американської школи на лідируючі позиції у світовій соціології?
38. У чому полягають особливості емпіричної соціології?
39. Кого можна віднести до представників емпіричної соціології у Європі у ХІХ ст.?
40. Чому саме у США відбувається бурхливий розвиток емпіричної соціології?
41. Які етапи у розвитку американської соціології Ви б могли виділити?
42. Спільна назва У. Томаса і Ф. Знанецького має назву _____. Розкрийте зміст цієї праці.
43. Спільна праця подружжя Лінд має назву _____. Якій проблемі вона була присвячена? Охарактеризуйте основні положення цієї праці.
44. У працях яких авторів американської соціології Чиказької школи була зроблена спроба узаконити і систематично викласти всю сукупність принципів і методів емпіричних досліджень?
45. Янг і Фрімен;
46. Парк і Берджесс;
47. Уорд і Міллс.
48. Першим центром емпіричних досліджень в Америці став університет у _____.
49. Хто в Європі вперше започаткував емпіричні обстеження?
50. Назвіть прізвища соціологів, які належать до Чиказької школи?
51. Які причини зумовили інтенсивний розвиток емпіричних соціальних обстежень ХІХ ст.?
52. Розкрийте значення досліджень А. Кетле для прогнозування соціальних процесів.
53. У чому полягає наукова заслуга А. Кетле у пізнанні масових соціальних явищ та їх закономірностей?
54. Які нові методи і техніку емпіричного соціального дослідження ввів у соціологію Ле Пле?

9. Іспит

Іспит, згідно з рішенням Вченої ради факультету, проводиться у письмовій формі, з наступним обговоренням, за участю викладачів, які вели семінарські заняття.

Структура екзаменаційного білета: екзаменаційний білет складається з двох частин. Перша – тестові питання (10 тестових завдань, 20 балів), покликана продемонструвати знання студентами головних фактів з історії соціології; друга – два теоретичні питання (по 15 балів кожне), де враховуватиметься розуміння подій і процесів, уміння їх критично осмислювати та логічно і грамотно викладати.

ТЕСТИ

З нормативного навчального курсу «Класична соціологія»

Модуль 1. Періодизація історії соціології

1. Усталеними хронологічними етапами у періодизації історії соціології є:

- етап протосоціології – чотири етапи офіційної або академічної історії соціології;
- соціологічний позитивізм – марксизм – класичний період – структурний функціоналізм Парсонса;

- етап протосоціології – поява соціології як науки – класичний період – період органіцизму;

- протоісторія соціології – позитивістсько-натуралістичні парадигми.

2. Укажіть чотири основні етапи поділу історії соціології академічного (офіційного) періоду:

- перший: від створення соціології О. Контом до к. XIX ст.; другий: від к. XIX ст. до 20-х рр. XX ст.; третій: від 20-х до 70-х рр. XX ст.; четвертий: від 70-х рр. XX ст. до сьогодні;

- перший: етап протосоціології (до поч. XIX ст.); другий: поява соціології як науки (до кінця XIX ст.); третій: класичний; четвертий: від 20-х до 90-х рр. XX ст.; п'ятий: від 90-х рр. XX ст. і донині;

- перший: протосоціологія; другий: соціологія др. пол. XIX ст.; третій: соціологія на рубежі XIX-XX ст. – до кін. 30-х - поч. 40-х рр. XX ст.; четвертий: посткласична соціологія;

- перший: період позитивізму; другий: період органіцизму; третій: розвиток емпіричних досліджень; четвертий: виникнення і розвиток інституціональної сфери соціологічного знання.

3. Головними особливостями першого етапу офіційної історії соціології (від появи контівської класифікації наук до к. XIX ст.) вважаються:

- домінування позитивізму як методологічного напрямку та інтенсивний розвиток емпіричних соціологічних досліджень при відсутності систематичного зв'язку між ними і соціологічними теоріями;

- гостра криза натуралістської соціології та розквіт психологічного соціологізму;

- формування основних сучасних теоретичних напрямів і методів емпіричного дослідження;

- інституціоналізація соціології як академічної дисципліни та її інтернаціоналізація.

4. Що таке парадигма?

- метод дослідження;

- глобальний науковий напрям;

- сфера діяльності;

- галузева теорія.

5. Під метапарадигмою у соціології розуміють:

- узагальнену теоретичну характеристику ряду родинних парадигм (парадигм пов'язаних між собою);

- метод дослідження;

- сферу діяльності;

- галузеву теорію.

6. Російський соціолог Ж. Тощенко виділяє три парадигми. Вкажіть, які саме:

- соціологічний номіналізм-соціологічний реалізм-соціологічний конструктивізм;

- позитивізм-функціоналізм-еволюціонізм;

- соціологічний номіналізм-соціологічний реалізм-модерн-постмодерн;

- позитивізм-марксизм-веберіанство.

7. Американський соціолог Дж. Рітцер виділяє три метапарадигми. Назвіть, які саме:

- соціальних фактів-соціального визначення-соціальної поведінки;

- соціологічний номіналізм-соціологічний реалізм-соціологічний конструктивізм;

- модерн-постмодерн-постмарксизм;

- соціальних фактів-соціального визначення-соціальної поведінки-соціальних комунікацій.

!2 Соціологія Е. Дюркгайма

8. Який фактор спричиняє до переходу від механічної до органічної солідарності за Е. Дюркгаймом?

- виникнення розподілу праці.

- висока інтенсивність праці;

- зростання кількості населення;

- зростання релігійності серед населення.

9. Основа суспільства, згідно Е. Дюркгайма, це:

- матеріальні виробничі відносини;
- психічні зв'язки;
- культурні традиції;
- релігія.

10. Учнями Е. Дюркгайма були:

- М. Мосс; М. Хальбваск; Е. Леві-Брюль; А. Юбер; А. Герц;
- М. Мосс; М. Хальбваск; Ж. Жорес; Ф. Сіміан;
- К. Леві-Стросс; В. Вундт; Ф. де Куланж; Е. Бутру;
- К. Маркс; Ж. Жорес; М. Хальбваск.

11. Суспільство ототожнюється з Богом у соціологічному вченні:

- О. Конта;
- Р. Мертона;
- Е. Дюркгайма;
- М. Вебера.

12. Аномія у соціологічній концепції Е. Дюркгайма – це:

- хворобливий стан суспільства, який здатний виступати могутнім генератором самогубств;
- одна із функцій соціальних інститутів;
- різновид соціальної спільноти;
- різновид психологічного напрямку в соціології.

13. «Соціологізм» Е. Дюркгайма характеризує:

- перевага соціального над індивідуальним і принцип наукового підходу до соціальних фактів;
- вивчення не окремих соціальних фактів, а цілих класів і порівняльний підхід до соціальних фактів;
- побудова соціальних типів і побудова законів на основі причинно-наслідкових зв'язків між соціальними фактами.

14. Е. Дюркгайм вважав, що в модерному суспільстві діє переважно:

- механічна солідарність
- органічна солідарність
- надорганічна солідарність
- нормативна солідарність

15. На які структурні одиниці розподіляв соціологію Е. Дюркгайм?

- формальну соціологію; загальну соціологію;
- соціальну морфологію; соціальну фізіологію; загальну соціологію;
- органічну морфологію; механічну фізіологію; загальну соціологію;
- соціальну морфологію; загальну соціологію.

16. На думку цього автора, соціальні факти впливають на індивідуальну поведінку не безпосередньо, а через ціннісні орієнтації:

- Е. Дюркгайма;
- М. Гальбваска;
- К. Леві-Стросса;
- Р. Арона.

17. Виберіть вираз, який, на Вашу думку, найбільше характеризує поняття «соціальна аномія»:

- стан суспільства, у якому існує ціннісно-нормативний вакуум;
- певне становище людини (групи людей) у суспільстві, які дотримуються сукупності прав і норм поведінки;
- спільнота людей, яка склалася історично, і характеризується спільною культурою, територією, економічними зв'язками;
- сукупність процесів змін, розвитку і функціонування суспільства.

18. Дайте коротку характеристику поняття «соціологічний номіналізм»:

- соціологічна концепція, яка визнає людину і її соціальні дії єдиною основою соціального;
- соціологічна парадигма, яка стверджує, що взаємозв'язки між людьми побудовані на певних соціальних символах;
- соціологічна теорія середнього рівня, яка вивчає виникнення суспільних структур;

-інтерпретативна парадигма, яка стверджує, що соціальний світ конструюється зсередини спільними індивідами.

19. Назвіть французького соціолога, який намагався дослідити «тотальну людину», поєднуючи при цьому психічні, біологічні і соціальні підходи у вивченні людини:

- М. Моссе;
- С. Московічі;
- Е. Дюркгайм;
- Д. Герц.

!3 Соціологія М. Вебера

20. У чому полягає особливість парадигми соціальної дії?

- необхідності розуміти поведінку людини у тому розумінні, якого вона йому надає;
- необхідності інституціоналізації суспільних відносин;
- необхідності зрозуміти символіку соціальної поведінки;
- необхідності інтерпретувати мову повсякденного спілкування людей.

21. М. Вебер виділяє чотири типи можливої реальної поведінки людей у житті. Зокрема афективну поведінку він характеризує:

- як таку, що побудована на свідомому виборі і розрахунку;
- як реакцію на несподівані незвичайні вчинки;
- як систему автоматичних реакцій на звичайні подразники.

22. Коли дії людини отримують характер соціального (за М. Вебером)?

- коли вони мають індивідуальний характер;
- будь-які людські дії мають соціальний характер;
- дії, які мають осмислений характер і впливають на інших людей;
- дії, які мають великий вплив на розвиток суспільства.

23. Поняття ідеального типу розробляється у соціологічному вченні:

- М. Вебера;
- Р. Дарендорфа;
- О. Конта;
- Віндельбанда.

24. М. Вебер виділив три основні компоненти нерівності. Що із запропонованого є лишнім?

- Влада;
- Багатство;
- Престиж;
- Репутація.

25. М. Вебер вважав, що нація – це:

- спільнота людей, заснована на кровноспоріднених зв'язках;
- спільнота людей, яка склалася історично на основі єдиної території, культури, мови, спільних економічних зв'язків;
- спільнота людей, вихованих в одній культурі;
- велика група людей, яка усвідомлює свою приналежність до певного соціально-політичного співтовариства (держави).

26. Назвіть метод, який є основним у соціологічній концепції М. Вебера?

- логіко-експериментальний;
- метод розуміння діючих у суспільстві людей;
- археологічний;
- статистичний

27. Соціальна дія за М. Вебером – це:

- дія, що має соціальні наслідки;
- дія, що відбувається в суспільстві;
- дія, зорієнтована на іншого;
- суспільно корисна дія.

28. До найважливіших положень соціології М. Вебера **НЕ** належить:

- суспільство – це автономна реальність, відмінна від природи;
- у суспільстві діє наділена свідомістю людина;

- з розвитком суспільства і самої людини в її діях зростає момент раціональності ;
- суспільство – це сукупність соціальних дій індивідів;
- суспільство – це система, що саморегулюється.

29.М.Вебер виділяє чотири типи можливої реальної поведінки людей у житті. Зокрема традиційну поведінку він характеризує:

- як таку, що побудована на свідомому виборі і розрахунку;
- як реакцію на несподівані незвичайні вчинки;
- як систему автоматичних реакцій на звичайні подразники, що становлять більшість повсякденної поведінки.

30.Вкажіть, які із перелічених понять НЕ входять у систему категорій М. Вебера?

- ідеальний тип;
- цінності;
- соціальна дія;
- принцип свободи від оціночних суджень;
- соціації.

31. Ідеальний тип у соціології М. Вебера – це:

- Емпірична реальність;
- Утопія;
- Теоретична конструкція.

32.Поняття «ідеального типу» за М. Вебером – це:

- сукупність технологічних, соціальних, культурних змін. Спрямованих на вдосконалення системи вцілому;
- стан суспільства, за якого певне коло його громадян, знаючи про існування обов'язкових норм, ставиться до них негативно або байдуже;
- певний образ-схема станів та процесів, при умові їх проходження без відхилень і перешкод; найбільш зручний спосіб упорядкування емпіричного матеріалу.

33.Якого типу соціальної дії нема у класифікації М. Вебера:

- Цілераціональної;
- Ціннісно-раціональної;
- Ефективної;
- Традиційної.

!3 Формальна соціологія

34.Кому з соціологів належить розробка вчення про “гемайншафт” (спільноту) та “гезельшафт” (суспільство):

- М.Веберу;
- Т.Боклю;
- Ф.Тьоннісу;
- Кондорсе.

35.Соціації – це термін із соціологічної концепції:

- Т.Парсонса;
- А.Шюца;
- Г.Зіммеля;
- Ф. Тьонніса.

36.«Чисті» суспільні форми є предметом аналізу:

- М.Вебера;
- Г.Зіммеля;
- Г.Спенсера;
- Ф. Тьонніса.

37.Який з перелічених компонентів **НЕ** входить до соціологічної концепції Г.Зіммеля:

- соціальні процеси;
- соціальні типи;
- соціальні вибухи;
- соціальна еволюція.

38.Вкажіть, яке визначення суспільства подає Г. Зіммель у своїй соціологічній концепції:

- суспільство – це сукупність соціальних дій індивідів;
- суспільство – це система, що саморегулюється;
- суспільство – це автономна реальність, докорінно відмінна від природи;
- суспільство можливе як сукупність взаємодій форм і змісту, тобто історично зумовлених цілей і мотивів людських взаємин.

39.Вкажіть, з яких віх спільного життя людей складається історичний процес за Ф. Тьоннісом:

- спільнота і суспільство;
- держава і суспільство;
- людські співтовариства і держава;
- спільноти і держава.

40.Під час історії соціальна спільнота витісняється суспільною , як вважав:

- Ф. Тьонніс;
- Е. Дюркгайм;
- З. Фрейд

41.Соціологія відрізняється від інших суспільних наук не своїм особливим предметом, а своєрідним поглядом на суспільство, методом, як вважав...

- Г. Зіммель;
- Горкгаймер
- Ф. Тьонніс;
- М. Вебер

42.Вузька спеціалізація і машинне виробництво знижує духовний потенціал людини і перешкоджає творчості людини у праці, так вважав:

- Г. Зіммель;
- Ф. Тьонніс;
- М. Вебер;
- Т. Гайгер.

!4 Англійська соціальна антропологія

43.Для Б.Малиновського основний предмет вивчення антропології:

- культура;
- соціальні зв'язки і відносини;
- релігійні вірування;
- соціальні системи.

44.Перший період розвитку британської соціальної антропології має такі хронологічні межі:

- перша половина XIX ст.;
- остання чверть XIX - перша чверть XX ст.;
- початок XX ст.;
- середина XIX ст.

45.Криза еволюціонізму була викликана:

- зростанням числа польових досліджень та накопиченню їх результатів;
- кризою у природничих науках к. XIX ст.;
- I Світовою війною;
- революційними подіями поч. XX ст. у Європі.

46.Б.Малиновський – представник:

- радянської етнології;
- американської культурної антропології;
- британської соціальної антропології.

47.Основним предметом дослідження британської соціальної антропології є:

- соціальні відносини;
- культурні стандарти життя;
- виробничі відносини.

48.У британській соціальній антропології немає такої складової, як:

- вчення про суспільство з його взаємозв'язками та взаємовідносинами;

- тези про соціальну систему з її політичними та юридичними інститутами, духовними проявами життя людей;

-положення про визначальну роль культури у розвитку суспільства;

49.Для засновника британської соціальної антропології А.Р.Редкліфф-Брауна соціальна антропологія - це:

-наука порівняльної соціології;

-історична дисципліна, що займається реконструкцією історії примітивних народів, класифікацією рас, мов тощо;

-історична дисципліна, яка спостерігає і описує явища культури і цивілізації.

50.Б.Малиновський здійснив наукові експедиції до:

-Австралії;

-Нової Гвінеї;

-Нової Зеландії.

!5 Італійська соціологія

51.Кому з соціологів належать терміни “резидуї” та “деривації”:

-Г.Зіммелю;

-Ф.Тьоннісу;

-В.Парето;

-Е. Дюкгейму.

52.Механістичне розуміння суспільства і вчення про соціальних атомів-людей належить:

-В.Парето;

-К.Марксу;

-Ф.Тьоннісу;

-Г. Ратценховеру.

53.Типологію еліт розробляли:

-М. Вебер і Е. Дюркгейм;

-Г. Тард і Г. Лебон;

-Е. Дюркгейм і Г. Тард;

-Г. Лебон і В. Парето;

-К. Маркс і Ф. Енгельс.

54.Теза про суперечність між нелогічним характером більшості людських вчинків і логічним характером наукового знання про них є однією з методологічних засад соціології:

-Е.Дюркгейма;

-Г.Зіммеля;

-В.Парето;

-Г. Лебон.

55.В.Парето належить розробка вчення про:

-взаємодію еліти і маси;

-циркуляцію еліт;

-конфлікт між елітою і владою;

-соціальну статистику і динаміку.

56.Згідно із «залізним законом олігархії»:

-будь-яка зміна соціального становища людини незмінно супроводжується зростанням чи пониженням її соціального статусу;

-зміни структури суспільства створює нові можливості для розвитку мобільності;

-олігархія утворюється у будь-якому випадку, якщо чисельність організації перевищує певну величину;

-нерівність передається від одного покоління до іншого.

57.Що таке натовп, з точки зору Г. Лебона?

-група людей, яка зібралася в одному місці, запалених загальними почуттями і готовими йти куди завгодно за визнаними ними лідером;

-організована група однодумців, які представляють інтереси частини народу;

-соціальна група, члени якої знаходяться у безпосередньому спілкуванні між собою;

-соціальна група з великою кількістю членів.

Модуль 2

!6. Австрійська соціологія / Психоаналіз

58. Основне твердження соціологічної концепції З. Фрейда полягає у визнанні:

- провідної ролі економічних чинників у розвитку людства;
- першості сфери позасвідомого;
- панівної позиції релігійного чинника у житті людини;
- першості культурного чинника.

59. У концепції З. Фрейда використані наступні поняття:

- «Id», «Ego», «Super-Ego»;
- «I» і «Me»;
- «Gemeinschaft» і «Gesellschaft»;
- «Homo faber»;

60. В основі психоаналітичного трактування природи лідерства лежать погляди:

- Парето;
- Парсонс;
- Вебер;
- З. Фрейд

!7 Американська соціологія

61. На теоретико-методологічну орієнтацію Чиказької школи мали вплив такі фактори:

- прагматизм;
- протестантська соціально-філософська традиція;
- велика теорія Т. Парсонса;
- функціоналізм;
- еволюціонізм.

62. У чому суть теорії В. Уорнера:

- Уорнер визначав класову приналежність людей у залежності від рівня сімейного доходу;
- Уорнер визначав класову приналежність людей, виходячи з оцінки їх статусу іншими членами суспільства, тобто їх репутації;
- Уорнер вважав, що формування громадянського суспільства можливе лише у випадку його повної однорідності, абсолютної рівності всіх членів суспільства;
- Уорнер зробив висновок про те, що рангові характеристики престижу не змінюються з плином часу.

63. У чому суть теорії «людських відносин» Е. Мейо?

- у поєднанні культурних традицій різних цивілізацій;
- в утвердженні раціоналізму у суспільстві;
- у переважанні пізнавальної діяльності людини;
- у виявленні психологічної складової як самостійного і важливого компонента організації виробничих відносин.

64. Назвіть авторів роботи «Польський селянин у Європі та Америці»?

- Ф. Знанецький та В. Томас;
- Г. Блумер та Дж. Мід;
- Р. Парк та Е. Берджес;
- Е. Мейо та Ф. Знанецький.

65. Назвіть американського соціолога, який розробив ряд математичних методів і моделей в соціології: панельний аналіз, метод кросс-табуляції, метод латентно-структурного аналізу:

- С. Стауфер;
- Л. Гутман;
- Т. Парсонс;
- П. Лазарсфельд.

66. Хто є автором соціологічної доктрини «людських відносин»?

- Е. Мейо;
- М. Вебер;
- К. Маркс;
- Ф. Тейлор.

67. Серед теоретиків Чиказької школи найбільшу увагу картографуванню приділяв:

- Е. Берджесс;
- Л. Вірт;
- У. Томас;
- Ф. Знанецький.

68. Один із піонерів індустріальної соціології Е. Мейо ввів у науковий обіг поняття соціабільності. Яке з перелічених тверджень визначає це поняття?

- відчуття приналежності до еліти;
- комунікативність;
- бажання бути включеним у неформальні групи, коли включений відчуває себе вільним індивідом;
- відчуття харизматичної поведінки, відчуття лідерства, яке дане від Бога.

69. Одним із найбільш відомих теоретиків чиказької школи був:

- Р. Парк;
- Л. Вірт;
- Міллз;
- П. Сорокін.

70. Особливу увагу вивченню ізольованих етнічних груп у чиказькій школі приділяв:

- Р. Парк;
- Г. Блумер;
- П. Лазерфельд;
- Т. Парсонс.

71. Соціальна еволюція проходить 4 етапи : екологічний-економічний-політичний-культурний, як вважав...

- Р. Парк;
- У. Томас;
- Ф. Знанецький;
- А. Смолл.

72. Соціальне пристосування це форма пристосування до навколишнього середовища – це теза:

- А. Смолла;
- А. Вебера;
- М. Шелера;
- Т. Парсонса.

73. Соціометрія – соціологічний метод, створений ...

- Дж. Морено;
- Е. Мейо;
- П. Блау;
- Дж. Мід.

74. Хоторнські експерименти, які спричинили виникнення індустріальної соціології проводив:

- Е. Мейо;
- П. Лазарфельд;
- Дж. Морено;
- Л. Уорд.

75. Кому з соціологів належать терміни: «соціогенія», «телічні процеси», «меліоризм» суспільства?

- В. Мак-Дугал;
- Л. Уорд;
- Г. Тард;
- О. Конт.

76. Назвіть автора праць “Динамічна соціологія”, “Психічні фактори цивілізації”, “Чиста соціологія”, “Прикладна соціологія”:

- В. Мак-Дугал;
- Л. Уорд;
- Г. Тард;

-Ч. Х. Кулі.

77. До якого напрямку у межах соціологічного психологізму належить соціолог У. Мак-Дугал?

- інстинктивізму;
- інтераціоналізму;
- біхевіоризму;
- психологічного еволюціонізму.

78. До якого напрямку у межах соціологічного психологізму належать соціологи Л. Уорд і Ф. Гіддінгс?

- інстинктивізму;
- інтераціоналізму;
- біхевіоризму;
- психологічного еволюціонізму.

79. Назвіть автора робіт “Принципи соціології”, “Елементи соціології”, “Індуктивна соціологія”, “Дескриптивна та історична соціологія”, “Цивілізація і суспільство”:

- Л. Гумплович;
- Г. Лебон;
- Г. Тард;
- Ф. Г. Гідденс.

80. З'ясуйте, яке визначення соціології дає Ф. Г. Гідденс:

- це наука, яка намагається пояснити суспільство цілому через космічні закони;
- це наука про становлення та функціонування спільнот;
- це наука про людину соціальну – творця спільнот і головного суб'єкта історичного розвитку.

81. З'ясуйте, яке визначення суспільства подає Ф. Г. Гідденс:

- суспільство – це цілісність, яка є аналогом системи, що складається з індивідів; суспільство – це організація;
- суспільство – це найзагальніша система взаємозв'язків і взаємин між людьми, соціальними групами, спільнотами та соціальними інститутами;
- суспільство – це об'єднання людей, яке має певні географічні кордони, спільну законодавчу систему і певну національну (соціокультурну) ідентичність;
- суспільство – це спілка, яка складається з індивідуалістичних, безособових, конкурентних і контрактних відносин.

82. Назвіть класи, які виділяє Ф. Гідденс у своїй концепції:

- соціальний-несоціальний-псевдосоціальний-антисоціальний класи;
- вищі і нижчі класи;
- раби – рабовласники – селяни – феодалі – пролетарі – буржуа.

83. Назвіть автора так званої «свідомості роду», що панує у суспільстві:

- Л. Гумплович;
- Г. Лебон;
- Г. Тард;
- Ф. Гідденс.

84. Назвіть автора понять «установка», «визначення ситуації»:

- В. Вундт;
- У. Томас;
- Г. Тард;
- Ч. Х. Кулі.

85. Скільки поколінь дослідників виділяють у Чиказькій соціологічній школі?

- 4;
- 2;
- 7;
- 10

86. Ф. Знанецький визначив основний предмет соціології через поняття:

- соціальної статистики;
- соціальної динаміки;

- соціальної дії;
- соціальної взаємодії;
- соціальної комунікації.

87.Хто з соціологів ввів у науковий обіг поняття «гуманістичний коефіцієнт»:

- Ф. Знанецький;
- Ч. Кулі;
- Г. Мід;
- Дж. Дьюї.

88.Хто з соціологів ввів у науковий обіг поняття «attitude»:

- Ф. Знанецький;
- Ч. Кулі;
- Г. Мід;
- Дж. Дьюї.

89.Книгу якого автора в соціології прийнято називати «Зеленою Біблією»:

- Е. Берджесса «Вступ до науки соціології»;
- М. Вебера «Протестантська етика і дух капіталізму»;
- Ф. Знанецького, У. Томаса «Польський селянин у Європі та Америці»;
- А. Смолл «Підручник з соціології».

90.Одним із найбільш визначних наукових досягнень У. Томаса і Ф. Знанецького була розробка і застосування:

- біографічного методу дослідження;
- методу картографування;
- панельного аналізу;
- методу латентно-структурного аналізу.

91.До основних причин занепаду Чиказької школи можна віднести:

- нестабільність економіки США у 30-их рр.. ХХ ст.;
- відсутність спонсорської допомоги у проведенні досліджень;
- відхід зі школи її лідера Р. Парка;
- різноголосся стосовно методів досліджень;
- відсутність провідних теоретиків у школі.

!8 Німецька соціологія міжвоєнного періоду

92.Одним із перших теоретиків індустріального суспільства, який розглядав державу як спосіб перетворення суспільства на основі досягнень науки і техніки, був:

- Г.Фрейер;
- Л. фон Візе;
- Т. Гайгер;
- Л. Вірт.

93.Заперечення прогресу суспільства (окрім технічного) характерне для:

- Л. фон Візе;
- Г. Спенсера;
- Т. Гайгера;
- Е. Дюркгайма.

94.Цей автор розуміє культуру як загальну сферу досвіду, де поодинокі явища співвідносяться з цінностями:

- Г. Ріккерт;
- А. Вебер;
- Т. Парсонс;
- М. Вебер.

95.Соціологію культури чи «культур-соціологію» розробляв у Німеччині:

- М. Шелер;
- А. Вебер;
- Т. Гайгер;
- Т. Адорно.
- Е.Фромм.

!9 Франкфуртська школа

96. Одним із найбільш відомих теоретиків франкфуртської школи був:

- Т. Адорно;
- Г. Плеснер;
- А. Грамші;
- К. Грюнберг.

97. До якого напрямку західної соціально-філософської думки можна віднести Франкфуртську школу?

- неолібералізму;
- неоконсерватизму;
- необіхевіоризму;
- неомарксизму.

98. Франкфуртська школа інституційно сформувалася на основі:

- Інституту соціальних досліджень;
- Інституту соціологічних досліджень;
- Інституту марксизму;
- «Журналу соціальних досліджень».

99. Основними теоретиками Франкфуртської школи були:

- Горкгаймер, Адорно, Фромм, Маркузе, Габермас;
- Левенталь, Поллок, Гіддінгс;
- Адорно, Фромм, Маркузе, Гегель;
- Горкгаймер, Адорно, Поллок, Шмідт, Маркс.

100. Автором концепції «одномірної людини» є:

- Г. Маркузе;
- Т. Адорно;
- Е. Фромм;
- Ю. Габермас

ПИТАННЯ**на іспит з нормативного навчального курсу
«Класична соціологія»**

1. Предмет історії соціології та її періодизація.
2. Критерії періодизації та етапи розвитку соціології.
3. Основні періоди та етапи у розвитку історії соціології.
4. Основні напрями західної соціології в рамках її класичного періоду.
5. Особливості розвитку європейської та американської соціології.
6. Характерні риси сучасної соціології.
7. Загальна характеристика класичної соціології.
8. Соціологія ХХ ст.: загальна характеристика, предмет, періодизація.
9. Періодизація соціології ХХ ст.
10. Особливості сучасного етапу соціології.
11. Предметне поле соціології ХХ ст. Підходи до трактування предмета соціології.
12. Основні причини і передумови виникнення соціології як науки.
13. Особливості різних підходів до розуміння історико-соціологічного процесу.
14. Історія соціології як історія розвитку понять і категорій соціології як науки.
15. Соціально-історичні та наукові передумови виникнення соціології як науки.
16. Історія і соціальні науки про суспільство у Німеччині у к. ХІХ – на п. ХХ ст.
17. Криза методологічних принципів класичного позитивізму в соціології.
18. В. Дільтей і його роль у переосмисленні характеру соціально-історичного пізнання.
19. Теорія цінностей В. Віндельбандта і Г. Ріккєрта та її значення в історії соціології.
20. Соціологічна творчість М. Вебера.
21. Інтелектуальні джерела веберівської концепції.
22. «Розуміюча соціологія» М. Вебера.
23. Теорія соціальної дії М. Вебера.

- 24.Політична соціологія М. Вебера.
- 25.М. Вебер про «ідеальний тип» як метод пізнання соціальної дійсності.
- 26.Принцип раціональності і теорія капіталізму у соціології М. Вебера.
- 27.Соціологія релігії М. Вебера.
- 28.«Протестантська етика і дух капіталізму» М. Вебера. Загальна характеристика.
- 29.Значення творчості М. Вебера.
- 30.Становлення академічної соціології у Німеччині.
- 31.Формальна соціологія Г. Зіммеля.
- 32.Г. Зіммель про соціологію як про формальну науку. Поняття форми, взаємодії і змісту.
- 33.Соціальна диференціація та інтеграція у Г. Зіммеля.
- 34.Конфлікти і трагедія культури у розумінні Г. Зіммеля.
- 35.«Як можливе суспільство?» Г. Зіммеля.
- 36.Соціологічна концепція Ф. Тьонніса.
- 37.Ф. Тьонніс про «спільноту і суспільство».
- 38.Проблема «волі» у соціологічній концепції Ф. Тьонніса.
- 39.Ф. Тьонніс «Спільнота та суспільство». Загальна характеристика праці.
- 40.Німецька формальна соціологія к. XIX- п. XX ст. (Ф. Тьонніс та Г. Зіммель). Порівняльна характеристика.
- 41.Французька соціологічна школа (М. Мосс, М. Гальбвакс, Л. Леві-Брюль, К. Леві-Стросс).
- 42.Е. Дюркгайм і творення академічної французької соціології.
- 43.Предмет соціології і трактування суспільства Е. Дюркгаймом.
- 44.Правила соціологічного методу Е. Дюркгайма.
- 45.«Соціологізм» Е. Дюркгайма.
- 46.Мораль і релігія у концепції Е. Дюркгайма.
- 47.Е. Дюркгайм про суспільний поділ праці.
- 48.«Солідарність» у соціологічній концепції Е. Дюркгайма.
- 49.Соціологічна концепція моралі Е. Дюркгайма.
- 50.Соціологія суїциду за Е. Дюркгаймом.
- 51.Виховання і освіта як соціологічна проблема у творчості Е. Дюркгайма.
- 52.«Самогубство» Е. Дюркгайма. Загальна характеристика.
- 53.Спільнота і суспільство: Ф. Тьонніс і Е. Дюркгайм (порівняльна характеристика).
- 54.Історичні передумови виникнення соціології в Італії. Італійська школа, її представники (В. Парето, Г. Моска, Р. Міхельс).
- 55.Соціологічна система В. Парето.
- 56.Теорія нелогічної дії В. Парето.
- 57.Концепція еліти В. Парето.
- 58.Значення соціологічних поглядів В. Парето.
- 59.Теорія еліт Г. Моска.
- 60.Р. Міхельс і «олігархічні тенденції».
- 61.Основні напрями західної соціології у рамках її класичного періоду.
- 62.Значення історії західної соціології XIX - поч. XX ст. для подальшого розвитку соціології.
- 63.Психоаналіз в соціології.
- 64.Соціологічні аспекти психоаналізу З. Фрейда.
- 65.«Індивідуальна психосоціологія» А. Адлера.
- 66.Психосоціологічні погляди К. Юнга.
- 67.Проблема особистості і типологія поведінки у творчості К. Хорні.
- 68.Гуманізм у соціологічній концепції Е. Фромма.
- 69.Теорія соціального характеру Е. Фромма.
- 70.Розвиток капіталістичного суспільства і проблема відчуження у роботах Е. Фромма.
- 71.Теорія соціального характеру Д. Рісмена.
- 72.Німецька соціологія між світовими війнами (Г. Фоайер, Т. Гайгер, Л. фон. Візе, А. Фіркандт та ін.).
- 73.Соціологія в Німеччині і націонал-соціалізм.
- 74.Соціологія культури А. Вебера.

75. Соціологія знання К. Маннгейма.
76. Соціологічна концепція Еліаса.
77. Консервативне мислення, «вільно паруюча інтелігенція» і проблема поколінь у творчості К. Маннгейма.
78. Соціологічні ідеї В. Зомбарта.
79. Інститут соціальних досліджень у Франкфурті-на-Майні та його роль у розвитку німецької соціології.
80. Критична теорія Франкфуртської школи (Т. Адорно, М. Горкгаймер, Г. Маркузе).
81. Соціологічні погляди Г. Маркузе.
82. Соціологічні ідеї Т. Адорно.
83. Неомарксизм і Франкфуртська школа.
84. Франкфуртська школа у др. пол. ХХ ст. Ю. Габермас: комунікативний поворот у соціології.
85. Соціологічна концепція Ю. Габермаса.
86. Теорія комунікативної дії Ю. Габермаса.
87. Структура «життєвого світу» і соціальна дія Ю. Габермаса.
88. Ліворадикальна соціологія (Франкфуртська школа).
89. Ранній функціоналізм. Британська школа соціальної антропології.
90. Традиції англійської соціології. Інституціоналізація англійської соціології.
91. Структурно-функціональні методи А. Редкліфф-Брауна в історії британської соціальної антропології.
92. Зародження функціоналізму. Б. Маліновський.
93. Соціологічні аспекти праць А. Редкліфф-Брауна і Б. Маліновського.

10. Рекомендована література

Джерела

1. Американская социологическая мысль: Тексты. – М.: МГУ, 1994. – 496 с.
2. Вебер М. Антикритична післямова до «Духу капіталізму» // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 1999. – № 3. – С. 149-165.
3. Вебер М. Протестантська етика і дух капіталізму \ Перекл. з німецької О. Погорілого. – К.: Основи, 1994. – 261 с.
4. Вебер М. Соціологія. Загальноісторичні аналізи. Політика./ Пер. з нім. Олександр Погорілий. – К.: Основи, 1998. – 534 с.
5. Дюркгайм, Еміль. Самогубство: Соціол. дослідж./ Пер. з фр. Л. Кононович. – К.: Основи, 1998. – 519 с.
6. Западноевропейская социология XIX – начала XX веков. Тексты: Учеб. пособ. для студентов вузов, обучающихся по направлению и спец. «Социология» / Под общ. ред. В.И. Добренкова. – М.: Изд. Междунар. ун-та бизнеса и упр., 1996. – 520 с.
7. Зарубежная социология XX века: Хрестоматия. Тексты /Отв. Ред. В.Г. Городяненко. – Днепропетровск: Издательство ДНУ, 2001. – 336 с.
8. Зиммель Г. Эскурс по проблемам: как возможно общество? // Вопросы социологии. – 1993. – № 3. – С. 16-26.
9. Джеймс В. Прагматизм. – К., Видавничий дім «Альтернативи», 2000. – 144 с.
10. Еліас Н. Про німців / З нім. пер. О. Кислюк. – К.: Юніверс, 2010. – 432 с. (серія «Історична думка»).
11. Еліас Н. Процес цивілізації. Соціогенетичні і психогенетичні дослідження. – К., Видавничий дім «Альтернативи». – 2003. – 672 с.
12. Из писем Г. Зиммеля графу Герману Кайзерлингу // Вопросы социологии. – 1993. – № 3. – С. 27-31.
13. Кравченко А.И. Социология. Хрестоматия для вузов. – М.: Академический проект; Екатеринбург: Деловая книга, 2002. – 736 с.
14. Маркузе Г. Структура інстинктів і суспільство: Філософське дослідження вчення Зигмунда Фрейда / Г. Маркізе; пер. О. Юдіна. – К.: Ніка-Центр, 2010. – 248 с.
15. Религиоведение: Хрестоматия. – М.: Университет, 2000. – 800 с.

16. Религия и общество: Хрестоматия по социологии религии / Сост. В.И. Гараджа, Е.Д. Руткевич. – М.: Аспект-Пресс, 1996. – 775 с.
17. Тьоніс Ф. Спільнота та суспільство / Пер. з нім. – К.: ДУХ І ЛІТЕРА, 2005. – 262 с.
18. Фрейд З. Введение в психоанализ: Лекции. – М.: Наука, 1989. – 456 с.
19. Фрейд З. Психология бессознательного: Сб. произведений. – М.: Просвещение, 1989. – 448 с.
20. Хорни К. Невротическая личность нашего времени / Пер. с англ. Боковиков А. М. – 2-е изд. – М.: Академический Проект, 2008. – 208 с.
21. Человек и общество. Хрестоматия / Под ред. С.А. Макеева. – К.: Ин-т социологии НАН Украины, 1999. – 272 с.

Основна література

1. Американская социология: Перспективы, проблемы, методы. – М.: Прогресс, 1972. – 392 с.
2. Арон Р. Этапы розвитку соціологічної думки. Пер. з фр. Г. Філіпчука. – К.: Юніверс, 2004. – 688 с.
3. Арон Р. Этапы развития социологической мысли: Пер. с франц. – М.: Изд. Группа «Прогресс»&«Универс», 1993. – 607 с.
4. Баразгова Е.С. Американская социология (традиции и современность). Курс лекций. – Екатеринбург: «Деловая книга», Бишкек: «Одиссей», 1997. – 176 с.
5. Батыгин Г. С., Подвойский Д. Г. История социологии. Учебник. – М.: Издательский Дом «Высшее Образование и Наука», 2007. – 448 с.
6. Бачинин В.А., Сандулов Ю.А. История западной социологии: Учебник. СПб.: Издательство «Лань», 2002. – 384 с. – (Мир культуры, истории и философии).
7. Волков Ю.Г. Социология: история и современность / Ю.Г. Волков, М. А. Гулиев, В. Н. Нечипуренко, С. И. Самыгин. – Изд. 2-е. – Ростов н/Д: Феникс, 2007. – 668 с.
8. Гайденок П.П., Давыдов Ю.Н. История и рациональность: Социология Макса Вебера и веберовский ренессанс. Изд. 2-е, стереотипное. – М.: КомКнига, 2006. – 368 с.
9. Гордієнко В., Копець Л. Психологія особистості в біографіях, подіях, портретах: Навч. посіб. Для студ. вищ. навч. зал. / В. Гордієнко, Л. Копець. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2007. – 304 с.
10. Гофман А. Б. Классическое и современное: Этюды по истории и теории социологии. – М.: Наука, 2003 – 783 с.
11. Давыдов Ю. Н. Х. Фрайер: критика учения М. Вебера с позиций правового неогегельянства // Социологические исследования. – 1996. – №1. – С. 72-83.
12. Дельеж Р. Нариси з історії антропології. Школи. Автори. Теорії. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. – 287 с.
13. Западная социология. И. А. Громов, А. Ю. Мацкевич, В. А. Семенов. СПб., 1997. – 372 с.
14. Захарченко М., Погорілий О. Історія соціології (від античності до початку ХХ ст.). – К.: Либідь, 1993. – 336 с.
15. Зборовский Г. Е. История социологии: учебник / Г. Е. Зборовский. – М.: Гардарики, 2007. – 608 с.
16. Зотов А. А. Путь В. Парето к социологии // Социологические исследования. – 1995. – №10. – С. 137-145.
17. История социологии в Западной Европе и США. Учебник для вузов. Ответственный редактор – академик РАН Г.В. Осипов. – М.: Издательская группа НОРМА – ИНФРА М, 1999. – 576 с.
18. История социологии: Учеб. Пособие / А. Н. Елсуков, Г. Н. Соколова, Т. Г. Румянцева, А. А. Грицанов; Под общ. Ред. А. Н. Елсукова и др. – 2-е изд., перераб. и доп. – Мн.: Выш. Шк. 1997 – 381 с.
19. История теоретической социологии. В 4-х т. Т. 1 / Ответ. ред. и составитель Ю.Н.Давыдов. – М.: Изд-во «Канон - » ОИ «Реабилитация», 1997. – Т. 1. – 496 с.
20. История теоретической социологии. В 4-х т. Т. 2 / Ответ. ред. и составитель Ю.Н.Давыдов. – М.: Изд-во «Канон + » ОИ «Реабилитация», 2002. – Т. 2. – 560 с.
21. История теоретической социологии. В 4-х т. Т. 3 / Ответ. ред. и составитель Ю.Н.Давыдов. – М.: Изд-во «Канон + » ОИ «Реабилитация», 2002. – Т. 3. – 448 с.

22. История теоретической социологии. В 4-х т. Т. 4 / Отв. ред. и составитель Ю.Н. Давыдов. – М.: Изд-во «Канон +» ОИ «Реабилитация», 2002. – Т. 4. – 736 с.
23. Козер Л. Мастера социологической мысли. Идеи в историческом и социальном контексте / пер. с англ. Т. И. Шумиловой; Под ред. д.ф.н. проф. И. Б. Орловой. – М.: Норма, 2006. – 528 с.
24. Коллинз Р. Четыре социологических традиции. Перевод Вадима Россмана. М.: Издательский дом «Территория будущего», 2009. (Серия «Университетская библиотека Александра Погорельского»). – 317 с.
25. Кравченко А.И. История зарубежной социологии: Учебное пособие для вузов. – М.: Культура, Академический Проект, 2005. – 704 с.
26. Кравченко С. А. Социология модерна и постмодерна в динамически меняющемся мире: монография / С. А. Кравченко. – М.: МГИМО-Университет, 2007. – 264 с.
27. Култаева М. Д., Навроцький О. І., Шеремет І. І. Європейська теоретична соціологія ХХ ст.-ХХІ століття. - Харків: Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна, 2008. – 328 с.
28. Култаева М. Д., Шеремет І. І. За ред. Бакірова В. С. Західноєвропейська теоретична соціологія ХХ ст.. Харків: Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна, 2003. – 296 с.
29. Курбатов В.И. Современная западная социология: Аналитический обзор концепций: Учебное пособие. Серия «Учебники и учебные пособия». – Ростов-на-Дону: «Феникс», 2001. – 416 с.
30. Монсон П. Современная западная социология: теория, традиции, перспективы./ Пер. со шв. – СПб.: изд-во «Нотабене», 1992. – 445 с.
31. Полякова Н. Л., Афанасьев В. В. Немецкая социология: Учебное пособие / Н. Л. Полякова, В.В. Афанасьев. – М.: «Канон+» РООИ «Реабилитация», 2010. – 448 с.
32. Немецкая социология / Отв. Ред. Р. П. Шпакова. – СПб.: Наука, 2003. – 562 с. (сер. «Классика социологии»).
33. Осипов Е.В. Социология Эмиля Дюркгейма. Издание второе. – СПб.: Алтейя, 2001. – 330 с. – (серия «Gallicinium»).
34. Партон Т. А. Человек в потоке истории: введ. в социологию культуры Альфреда Вебера / Т. А. Партон, Ю. Ю. Черный; Ин-т науч. информ. по обществ. Наукам РАН. – М.: Наука, 2006. – 170 с.
35. Ритцер Дж. Современные социологические теории. – 5-е изд. – СПб.: Питер, 2002. – 688 с.
36. Тернер Дж. Структура социологической теории. Прогресс, 1986.
37. Филиппов А. Ф. Обоснование теоретической социологии: введение в концепцию Г. Зиммеля // Вопросы социологии. – 1993. – №3. – С.32-41.
38. Филиппов А.Ф. Рецензии новейших публикации Зиммеля и литературы о нем // Вопросы социологии. – 1993. – №3. – С. 42-46.

Додаткова література

1. Бабосов Е.М. Социология в текстах. Хрестоматия: Учебное пособие для студентов вузов. – Мн.: ТетраСистемс, 2003. – 352 с.
2. Бачинин В.А., Сандулов Ю.А. История западной социологии: Учебник. СПб.: Издательство «Лань», 2002. – 384 с. – (Мир культуры, истории и философии).
3. Бусова Н. Макс Вебер про роль права в становленні ринкового капіталізму // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 1999. – № 3. – С. 119-136.
4. Гіденс Е. Соціологія / Пер. з англ. В. Шовкун, А. Олійник; Наук. Ред.. О. Іваненко. – К.: Основи, 1999. – 726 с.
5. Гофман А.Б. Сто лет спустя: коллоквиум, посвященный Дюркгейму // Социологические исследования. – 1995. – № 11. – С. 153-158.
6. Даниленко О.А., Ковалева И.Д., Мусиезов А.А. История социологии: Учебно-методическое пособие / под ред. И.Д. Ковалевой. – Харьков: Харьковский национальный университет имени В.Н. Каразина, 2004. – 328 с.
7. Історія та теорія соціології: навчальний посібник / [автор-укладач С.Л. Катаєв]. – Запоріжжя: КПУ, 2009. – 196 с.
8. Кутуєв П. Вибіркова спорідненість у соціології Макса Вебера // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 1999. – № 3. – С. 136-149.
9. Погорілий О. І. Соціологічна думка ХХ століття: Навч. посібник. – К.: Либідь, 1996. – 224 с.

10. Мационис Дж. Социология. – 9-е изд. – СПб.: Питер, 2004. – 752 с.
11. Рудинеску Е. Навіщо нам психоаналіз? / Пер. з фр. Є. Марічева. – К.: Ніка-Центр, 2008. – 176 с.
12. Социология: Учебник для вузов / А.И. Кравченко, В. Ф. Анурин. – СПб.: Питер, 2005. – 432 с.
13. Соціологія: Навч. посіб. / За ред. С.О. Макєєва. – 2-ге вид., випр. і доп. – К.: Т-во «Знання», КОО, 2003. – 455 с. – (Вища освіта ХХ століття).
14. Черниш Н.Й. Соціологія: Підручник за рейтинго-модульною системою навчання. – 5-те вид., перероб. і доп.. – К.: Знання, 2009. – 468 с.
15. Шаап С. Здійснення філософії: Метафаз. Презентації у мисленні Т. В. Адорно / Сібе Шкап; з нім. пер. В. Задорожний та о. Кислюк. – К.: Вид-во Жупанського, 2011. – 256 с.

3.8. РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ “СОЦІОЛОГІЯ УПРАВЛІННЯ” (К.С.Н., ДОЦ. БЕНЬ О.Т.)

1. Опис навчальної дисципліни «Соціологія управління»

<i>Найменування показників</i>	<i>Галузь знання, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень</i>	<i>Характеристика навчальної дисципліни</i>
Кількість кредитів - 5	Галузь знань – 0301 – соціально-політичні науки	Нормативна
Модулів - 2	Напрямок – 6.030301 «Соціологія»	Рік підготовки третій
Загальна кількість годин – 180	Спеціальність: «Соціологія»	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4 самостійної роботи – 6	Освітньо-кваліфікаційний рівень: бакалавр	<i>Семестр: п'ятий</i>
		<i>Лекцій – 36 год.</i>
		<i>Семінарських занять – 36 год.</i>
		<i>Самостійна робота – 108 год.</i>
		<i>ІНДЗ: на 1 студента</i>
		<i>Вид контролю: іспит</i>

2. Мета та завдання навчальної дисципліни «Соціологія управління»

Мета курсу:

- теоретична – розглянути основні поняття та категорії соціології управління, вивчити особливості таких процесів, як планування організаційної діяльності, контролювання у процесі управління, прийняття управлінського рішення тощо;
- теоретико-методологічна – сприяти розвитку пошукових здібностей студентів, їх креативності та можливостей самостійного здобуття знань, а також вміння представити ці знання в аудиторії;
- виховна - сприяти розвитку творчих і комунікативних здібностей у студентів шляхом застосування інтерактивних методів навчання, зокрема залучення їх до групової роботи, дискусій, рольових ігор тощо.

Вимоги до знань та вмінь.

Студент повинен знати:

- основні положення концепцій соціології управління, зокрема школи наукового управління, школи поведінкових наук, адміністративного та ситуаційного підходів,
- головні тези моделей лідерства, мотивації, прийняття рішень тощо,
- найважливіші аспекти таких управлінських процесів, як планування, організації та контролювання діяльності,
- особливості конфліктних ситуацій в організаціях та основні стилі залагодження конфліктів,
- характерні риси формування іміджу організації, головні аспекти комунікації та співпраці з громадськістю, із засобами масової інформації.

Студент повинен вміти:

- проаналізувати і дослідити головні аспекти управлінської діяльності тієї чи іншої організації, процеси планування та контролювання цієї діяльності, мотивації та управління персоналом тощо,
- скласти проект діяльності організації, сформуванню бюджет цієї діяльності, розрахувати головні елементи менеджменту проекту.

Місце в структурно-логічній схемі спеціальності. Нормативна навчальна дисципліна «Соціологія управління» є складовою циклу професійної підготовки фахівців із соціології освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр», є базовою для вивчення соціології.

3. Структура навчальної дисципліни «Соціологія управління»

	тема	Кількість годин		
		лекції	семінари	самостійна робота
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1.				
1.	Вступ. Управління як специфічний вид людської діяльності.	4	4	
2.	Теорії управління.	2	2	
3.	Планування і стратегічний менеджмент	2	2	8
4.	Організація діяльності.	2	2	8
5.	Контролювання в процесі управління	2	2	8
6.	Написання дослідницького проекту. Формування кошторису проекту.	2	4	20
7.	Підведення підсумків. Контрольна робота	2		
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2.				
7.	Управління людськими ресурсами.	2	2	8
8.	Лідерство в організаціях	2	2	8
9.	Ухвалення управлінського рішення.	2	2	8
10.	Організаційна культура.	2	2	8
11.	Мотивація в процесі управління	2	2	8
12.	Комунікація в процесі управління.	2	2	8
13.	Конфлікти у процесі управління. Стратегія ведення переговорів.	2	2	8
14.	Управління поза межами організації. Зв'язки з громадськістю, із ЗМІ.	4	4	8
15.	Підведення підсумків. Контрольна робота	2	2	
	Разом:	36	36	108
		72		
	Разом за цілий курс:	180		

4. Тематика лекційних занять навчальної дисципліни «Соціологія управління»

№	Назва теми	Кількість годин
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1.		
1.	Вступ. Управління як специфічний вид людської діяльності.	4
2.	Теорії управління.	2
3.	Планування і стратегічний менеджмент	2
4.	Організація діяльності.	2
5.	Контролювання в процесі управління	2
6.	Написання дослідницького проекту. Формування кошторису проекту.	2
7.	Підведення підсумків. Контрольна робота	2
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2.		
8.	Управління людськими ресурсами.	2
9.	Лідерство в організаціях	2
10.	Ухвалення управлінського рішення.	2
11.	Організаційна культура.	2
12.	Мотивація в процесі управління	2
13.	Комунікація в процесі управління.	2
14.	Конфлікти у процесі управління. Стратегія ведення переговорів.	2
15.	Управління поза межами організації. Зв'язки з громадськістю, із ЗМІ.	4
16.	Підведення підсумків. Контрольна робота	2

5. Програма навчальної дисципліни «Соціологія управління»

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1.

Лекція 1-2. Вступ. Управління як специфічний вид людської діяльності. (4 год.)

- Об'єкт і предмет соціології управління. Завдання соціології управління.
- Управління, менеджмент: тотожність чи відмінність понять.
- Рівні і функції менеджменту. Особливості професії «менеджер».
- Функції та методи соціального управління.
- Дисфункції управління в організаціях.

Лекція 3. Теорії управління (2 год.)

- Основні теорії (школи) менеджменту ХХ ст.:
 - класична теорія менеджменту;
 - поведінкова теорія менеджменту;
 - кількісна теорія менеджменту.
- Системний, процесний (процесуальний) та ситуційний підходи до управління.
- Особливості управління в сучасний період.

Лекція 4. Планування та цілі організації (2 год.)

- Цілі організації, їх завдання та види.

- Головні види планів.
- Специфіка стратегічного менеджменту. SWOT – аналіз.

Лекція 5. Організація діяльності організацій (2 год.)

- Елементи організаційної структури.
- Основні фактори побудови організації.
- Бюрократична модель проекту організації.
- Головні форми проектування організації.
- Організаційні зміни та інновації.

Лекція 6. Контроль у процесі управління (2 год.)

- Природа контролю в організаціях. Етапи здійснення контролю.
- Головні види контролю.
- Керування контролем в організаціях. Опір контролю.

Лекція 7. Написання дослідницького проекту. Формування кошторису проекту, написання заявки на його фінансування (2 год.)

Лекція 8. Підведення підсумків. Контрольна робота (2 год.)

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2.

Лекція 9. Управління людськими ресурсами (2 год)

- Особливості менеджменту людських ресурсів.
- Залучення людських ресурсів. Процес набору і відбору людських ресурсів (головні джерела і методи відбору).
- Розвиток та утримання людських ресурсів. Методи розвитку та спроби утримання людських ресурсів.
- Специфіка трудових стосунків.

Лекція 10. Лідерство в організаціях (2 год.)

- Відмінності статусів менеджера та лідера.
- Основні вміння лідерів.
- Джерела влади. Види влади.
- Головні теорії лідерства.
 - традиційні моделі лідерства,
 - моделі ймовірності.

Лекція 11. Ухвалення управлінського рішення (2 год.)

- Принципи та правила прийняття рішень.
- Основні підходи до прийняття рішень.
- Специфіка впровадження рішення.

Лекція 12. Організаційна культура (2 год.)

- Поняття організаційної культури.
- Основні елементи організаційної культури.
- Типи культур в організаціях.
- Процес формування організаційної культури.
- Особливості керування культурою організацій: збереження і зміни.
- Соціальна адаптація в організаціях.

Лекція 13. Мотивація в організаціях (2 год.)

- Поняття мотивації. Основні етапи процесу мотивації.
- Моделі (теорії) мотивації.
- Головні моделі процесів мотивації.

Лекція 14. Комунікація в організаціях (2 год).

- Поняття комунікації.
- Типологізація комунікації.
- Учасники комунікаційного процесу.
- Особливості невербальної комунікації.
- Віртуальна комунікація.

Лекція 15. Управління конфліктами в організаціях (2 год).

- Конфлікти у процесі управління:
 - Поняття конфлікту.
 - Форми конфлікту.
 - Етапи конфлікту.
 - Рівні конфлікту.
- Залагодження конфлікту: основні стилі.
- Переговори як спосіб вирішення конфлікту. Посередництво.
- Маніпулювання у процесі управління.

Лекція 16-17. Формування іміджу організації (4 год).

- Зв'язки з громадськістю в системі управління:
 - Важливість PR-діяльності організації.
 - Вплив на цільову аудиторію.
 - Характеристика PR-менеджера.
 - Головні етапи PR-діяльності організації.
 - Стандарти “інформаційного продукту”.
- Робота із ЗМІ:
 - Особливості співпраці з пресою.
 - Прес-пакет.
 - Прес-реліз.
 - Факт-лист.
 - Прес-конференція.
 - Прес-тур.
 - Специфіка медіа-технік: інтерв'ю, експертна стаття, фотофакт.
- Особливості публічного виступу.

Лекція 18. Підведення підсумків. Контрольна робота (2 год).

6. Тематика семінарських занять навчальної дисципліни “Соціологія управління”

<i>№</i>	<i>Назва теми</i>	<i>Кількість годин</i>
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1.		
1.	Особливості професії “менеджер”	2
2.	Соціологія управління як наука	2
3.	Головні теорії управління: переваги та недоліки	2
4.	Стратегічний менеджмент в організаціях	2
5.	Особливості організаційних структур	2
6.	Основні види контролю в організаціях	2

7.	Розробка і презентація проекту створення організації	4
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2.		
8.	Особливості залучення персоналу до організації	2
9.	Головні теорії лідерства	2
10.	Основні підходи до прийняття рішень в організаціях	2
11.	Основні елементи організаційної культури	2
12.	Основні моделі мотивації	2
13.	Типологізація комунікативної діяльності в організаціях	2
14.	Процес залагодження конфліктів в організаціях	2
15.	Підготовка основних заходів та документів у сфері роботи із ЗМІ	4

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1.

Семінарське заняття № 1. Особливості професії “менеджер” (2 год.)

1. Основні характеристики фаху менеджера (управлінця).
2. Класифікація менеджерів: рівні та категорії.
3. Головні функції менеджера.
4. Навики і вміння менеджера.
5. Етичні особливості професії менеджера.
6. Практикум: попит і пропозиція управлінських навиків в Україні.

Семінарське заняття № 2. Соціологія управління як наука (2 год.).

1. Поняття соціології управління, об’єкт і предмет.
2. Головні категорії соціології управління: менеджмент, управління, лідерство.
3. Особливості соціального управління.
4. Специфіка менеджменту в українських умовах.

Семінарське заняття № 3. Головні теорії управління: переваги та недоліки (2 год.)

1. Школа наукового управління.
2. Адміністративний підхід до управління.
3. Концепція бюрократії М. Вебера.
4. Школа людських відносин.
5. Теоретичний та операційний менеджмент.
6. Системний підхід до управління.
7. Процесний підхід до управління.
8. Ситуаційний підхід до управління.

Семінарське заняття 4. Стратегічний менеджмент в організаціях (2 год.)

1. Суть стратегічного менеджменту.
2. Основні складові стратегічного менеджменту.
3. Види стратегій.
4. SWOT-аналіз як елемент стратегічного планування.

Семінарське заняття 5. Особливості організаційних структур (2 год.)

1. Головні стратегії побудови організації.
2. Бюрократична модель проекту організації.
3. Основні форми проектування організацій: функціональна, конгломератна, філіальна, матрична.

Семінарське заняття 6. Основні види контролю в організаціях (2 год.)

1. Операційний контроль.
2. Фінансовий контроль.
3. Структурний контроль.

Семінарське заняття 7-8. Розробка і презентація проекту створення організації (4 год).

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2.

Семінарське заняття 9. Особливості залучення персоналу до організації (2 год).

1. Джерела людських ресурсів.
2. Методи відбору людських ресурсів.
3. Етапи відбору людських ресурсів.

Семінарське заняття 10. Головні теорії лідерства (2 год).

1. традиційні моделі лідерства:
 - a. модель рис,
 - b. модель поведінки.
2. моделі ймовірності або ситуаційні моделі:
 - a. імовірнісна модель Філдера або теорія найменш привабливого співробітника,
 - b. ситуаційна модель Герсі і Бленчерда,
 - c. модель шлях-ціль Гауза,
 - d. модель лідерства Врума-Яго (Врума-Єттона_Яго).

Семінарське заняття № 11. Основні підходи до прийняття рішень в організаціях (2 год).

1. Класична (раціональна) модель ухвалення рішення.
2. Адміністративна модель ухвалення рішення (модель обмеженої раціональності).
3. Групове ухвалення рішень.

Семінарське заняття 12. Основні елементи організаційної культури (2 год).

1. Формальні та неформальні правила організації.
2. Елементи вербальної та невербальної культури організації.
3. Атмосфера в колективі.

Семінарське заняття 13. Основні моделі мотивації (2 год).

1. модель ієрархії потреб (Маслоу),
2. модель ПЗ (Алдерфер),
3. модель мотивації досягнень (МакКленанд),
4. модель мотиватор-гігієна (Герцберг).
5. модель очікування,
6. модель рівності.

Семінарське заняття 14. Типологізація комунікативної діяльності в організаціях (2 год).

1. Офіційна (формальна) комунікація.
2. Неформальна комунікація.
3. Вербальна комунікація.
4. Невербальна комунікація.
5. Віртуальна комунікація.

Семінарське заняття 15. Процес залагодження конфліктів в організаціях (2 год).

1. Основні стилі залагодження конфліктів.
2. Переговори.
3. Посередництво.

Семінарське заняття 16-17. Підготовка основних заходів та документів у сфері роботи із ЗМІ (4 год).

1. Особливості співпраці з пресою.
2. Прес-пакет.

3. Прес-реліз.
4. Факт-лист.
5. Прес-конференція.
6. Прес-тур.
7. Специфіка медіа-технік: інтерв'ю, експертна стаття, фотофакт.

7. Самостійна робота навчальної дисципліни “Соціологія управління”

№	Назва теми	Кількість годин
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1.		
1.	Планування і стратегічний менеджмент	8
2.	Організація діяльності.	8
3.	Контролювання в процесі управління	8
4.	Написання дослідницького проекту. Формування кошторису проекту.	20
	Разом	44
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2.		
5.	Управління людськими ресурсами.	8
6.	Лідерство в організаціях	8
7.	Ухвалення управлінського рішення.	8
8.	Організаційна культура.	8
9.	Мотивація в процесі управління	8
10.	Комунікація в процесі управління.	8
11.	Конфлікти у процесі управління. Стратегія ведення переговорів.	8
12.	Управління поза межами організації. Зв'язки з громадськістю, із ЗМІ.	8
	Разом	64
	Усього	108

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1.

Завдання для самостійної роботи до теми 4 (8 год)

- Складіть список джерел з яких ви отримаєте інформацію про сильні та слабкі сторони організації, можливості й перешкоди.
 - Упорядкуйте джерела за їхньою надійністю
 - Упорядкуйте джерела за складністю їх отримання
 - Наскільки це конфіденційна інформація?
- Чи і як відбувається процес планування (стратегічного, тактичного, оперативного) в організації, роботу якої ви аналізуєте?
- Робота в групах: зробіть SWOT-аналіз кафедри, факультету, університету.

Завдання для самостійної роботи до теми 5 (8 год)

- Опишіть організацію діяльності у досліджуваній вами інституції. Опишіть недоліки та переваги.
- Запропонуйте свій проект змін в організації. Визначте найімовірніші причини опору працівників цим змінам. Як ви повідомлятимете працівників про зміни?

Завдання для самостійної роботи до теми 6 (8 год)

- Опишіть як функціонує операційний, фінансовий та структурний контроль, а також керування контролем у організації, що досліджується. Які ви бачите недоліки та переваги?
- Запропонуйте свої зміни у процесі контролю.

Завдання для самостійної роботи до теми 7 (20 год)

- Складіть проект створення організації будь-якого спрямування (на вибір студентів). або
- Напишіть проект заходів діяльності вже існуючої організації (на вибір студентів).
- Напишіть анотацію до кожного проекту.
- Складіть бюджет заходів, що плануються для створення організації чи для окремих видів її діяльності.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2.

Завдання для самостійної роботи до теми 9 (8 год)

- В Інтернеті чи в друкованих матеріалах (газети, рекламні матеріали) знайдіть кілька оголошень про навчання і прийом на роботу керівників/менеджерів. Порівняйте знання і навички, які пропонує навчальний заклад і вимоги прийому на роботу. Складіть портрет менеджера.
- Які з вимог сучасного менеджменту, на вашу думку, найбільше впливатимуть на вас і вашу кар'єру? Які менше?
- Опишіть організацію управління трудовими ресурсами в інституції, яку ви аналізуєте (опишіть процес набору і відбору, процес розвитку людських ресурсів, роль оплати праці та різного роду доплат, рівень диверсифікації та її вплив, як функціонує профспілка).

Завдання для самостійної роботи до теми 10 (8 год)

- Складіть образ керівника будь-якої інституції чи організації гуманітарного спрямування. До якої з окреслених теорій управління він/вона є найближчим?
- Порівняйте образи керівників відповідно до кожної з розглянутих теорій. Що їх відрізняє, а що між ними подібного?

Завдання для самостійної роботи до теми 11 (8 год)

- Які основні рішення приймаються в організації яку ви аналізуєте?
- На аркуші паперу складіть список усіх видів інформації, які необхідно мати керівнику організації (яку ви аналізуєте) для ухвалення рішень. Коло кожного джерела інформації зазначте чи він може її отримати, у якій формі, яка надійність цієї інформації та інші характеристики.

Завдання для самостійної роботи до теми 12 (8 год)

- Опишіть основні елементи організаційної культури вашої організації.
- Порівняйте формальну та неформальну атмосферу в організації. Які правила відіграють найбільш вагомую роль у формуванні цієї атмосфери?

Завдання для самостійної роботи до теми 13 (8 год)

- Опишіть моделі мотивації та систему винагород, що діють в організації, яку ви аналізуєте. В чому їх переваги та недоліки?
- Запропонуйте свою модель мотивації її працівників.

Завдання для самостійної роботи до теми 14 (8 год)

- Проаналізуйте основні канали комунікації в обраній Вами організації. Які з них є основними? Які додатковими?
- Вивчіть комунікацію в організації на формальному та неформальному рівнях.
- Чи використовується віртуальна комунікація в організації?

Завдання для самостійної роботи до теми 15 (8 год)

- Проаналізуйте рівень конфліктних ситуацій в обраній Вами організації? З яких причин найчастіше виникають конфлікти?
- Які способи залагодження конфліктів застосовуються в цій організації? Які є найбільш ефективними? Чому?

Завдання для самостійної роботи до тем 16-17 (8 год)

- Напишіть прес-реліз для повідомлення тієї чи іншої новини.
- Напишіть факт-лист організації.

8. Контроль засвоєння знань студентами під час семестру**Поточний контроль знань.**

- Курс передбачає **лекції**, в яких систематичний виклад матеріалу викладачем поєднуватиметься з заохоченням студентів до обговорення цього матеріалу і дискусій. Крім викладу матеріалу більшість занять включатимуть практичні вправи.
- **Семінарські заняття**, заплановані в рамках курсу, будуть проведені за допомогою інтерактивних методів навчання. Максимальна оцінка за активність на семінарах впродовж року – **20 балів**. Відвідування та активна участь студентів у роботі семінарських занять є обов'язковою умовою успішного складання курсу.

Принципи оцінювання роботи студентів на семінарських заняттях. Оцінювання знань студентів на семінарському занятті проводиться за 5-ти бальною системою. На занятті пропонується якісне оцінювання знань студентів шляхом виставлення балів від «1» до «5». Позначення «0» виставляється студентові за відмову від відповіді на занятті через невідповідність або через відсутність на занятті без поважної причини, що впливатиме на його підсумкову рейтингову оцінку в кінці семестру. Підсумкова кількість балів за роботу студента на семінарських заняттях визначається як сума балів, отримана впродовж навчального семестру, поділена на 3.

- В межах курсу передбачено **презентацію** студентами певної соціо-гуманітарної організації чи інституції, зокрема специфіки процесів управління в цій організації – **10 балів**. Презентація може стосуватися будь-якої з тем, зазначених у програмі курсу.
- У рамках курсу, в кінці 1 та 2 модулів, заплановано проведення **2 контрольних робіт** – кожна з яких буде оцінена в **10 балів (разом 20 балів)**.

Якщо за результатами модульно-рейтингового контролю студент отримав менше 31 бала, то він не допускається до іспиту і вважається таким, що не виконав усі види робіт, які передбачаються навчальним планом на семестр з даної дисципліни. Такий студент має змогу скласти екзамен за талоном № 2.

Оцінювання участі студентів у навчальних заняттях

<i>№</i>	<i>Форма участі студента у навчальних заняттях</i>	<i>Максимальна кількість балів</i>
1.	Участь в семінарських заняттях	20 балів
2.	Презентація	10 балів
3.	Контрольні роботи	10 + 10 = 20 балів
<i>РАЗОМ протягом семестру</i>		<i>50 балів</i>
<i>Оцінка за іспит</i>		<i>50 балів</i>
ЗАГАЛОМ		100 балів

Тестові завдання з курсу “Соціологія управління”

1. Який із термінів зайвий у цьому переліку?

- 1) менеджер,
- 2) управлінець,
- 3) лідер,
- 4) керівник.

2. Менеджери якого рівня безпосередньо координують діяльність виконавців тієї чи іншої роботи?

- 1) менеджери вищого рівня,
- 2) менеджери середнього рівня,
- 3) менеджери нижчого рівня,
- 4) менеджери базового рівня.

3. Що НЕ входить до обов'язків менеджерів людських ресурсів?

- 1) підбір персоналу,
- 2) робота з клієнтами,
- 3) підвищення кваліфікації працівників,
- 4) вирішення питань оплати працівників.

4. Який із перелічених стимулів праці належить до внутрішніх:

- 1) умови праці,
- 2) стиль керівництва,
- 3) самореалізація,
- 4) психологічна атмосфера.

5. Який із перелічених стимулів праці належить до зовнішніх:

- 1) усвідомлення своїх досягнень,
- 2) стиль керівництва,
- 3) самореалізація,
- 4) відповідальність.

6. Які два напрямки включає класична теорія менеджменту?

- 1) науковий і психологічний менеджмент,
- 2) науковий і адміністративний менеджмент,
- 3) науковий і поведінковий менеджмент,
- 4) адміністративний і психологічний менеджмент.

7. Представники якої школи вважали, що взаємовідносини між людьми в колективі є одним з найважливіших чинників вдосконалення праці?

- 1) школа адміністративного менеджменту,
- 2) школа наукового управління,
- 3) школа психології та людських відносин,
- 4) школа збагачення праці.

8. Представники якої школи вважали, що вдосконалити операції ручної праці можна шляхом використання спостереження, замірів, логіки і аналізу?

- 1) школа поведінкових наук,
- 2) школа наукового управління,
- 3) школа психології та людських відносин,
- 4) школа збагачення праці.

9. Хто із перелічених дослідників вважається засновником наукового менеджменту?

- 1) Ф. Тейлор,
- 2) Р. Оуен,

- 3) М. Вебер,
 - 4) Е. Мейо.
10. Хто із перелічених дослідників вважається засновником адміністративного менеджменту?
- 1) Ф. Тейлор,
 - 2) А. Файоль,
 - 3) Ф. Гілберт,
 - 4) Е. Мейо.
11. Хто є автором гоуторнських експериментів?
- 1) Ф. Тейлор,
 - 2) А. Файоль,
 - 3) Ф. Гілберт,
 - 4) Е. Мейо.
12. Що підвищує продуктивність праці згідно з результатами гоуторнських експериментів?
- 1) покращення умов праці,
 - 2) збільшення зарплати,
 - 3) увага і дружнє ставлення до людей,
 - 4) забезпечення доброго відпочинку працівникам.
13. Які підходи передбачає сучасна теорія менеджменту?
- 1) системний і ситуаційний підходи,
 - 2) системний і процесуальний підходи,
 - 3) ситуаційний і класичний підходи,
 - 4) ситуаційний і адміністративний підходи.
14. Який із зазначених нижче підходів до управління стверджує, що до цього процесу треба підходити диференційовано, залежно від умов, що виникли на практиці?
- 1) системний,
 - 2) процесуальний,
 - 3) ситуаційний,
 - 4) практичний.
15. Якої із зазначених стратегій управління не існує?
- 1) стратегії диференціації,
 - 2) стратегія фокусування
 - 3) стратегії цінової політики,
 - 4) стратегія керування затратами.
16. В основі якої стратегії лежить бажання надати клієнтам чогось унікального, що вирізняє продукцію або послуги організацій серед того, що пропонують конкуренти?
- 1) стратегії диференціації,
 - 2) стратегія фокусування
 - 3) стратегії цінової політики,
 - 4) стратегія керування затратами.
17. Як називається фундаментальна спрямованість організації?
- 1) стратегія,
 - 2) місія,
 - 3) головна мета,
 - 4) базова ціль.
18. Яку називаються цілі, які спрямовані на те, щоб виконувати стратегічну мету організації?
- 1) стратегічні,
 - 2) тактичні,
 - 3) оперативні,
 - 4) альтернативні.
19. До якого виду планів належить такий документ, як “посадова інструкція”?
- 1) одноразові плани,
 - 2) постійні плани,

- 3) альтернативні плани,
 - 4) спеціальні плани.
20. У якому плануванні застосовується SWOT-аналіз?
- 1) стратегічному,
 - 2) тактичному,
 - 3) оперативному,
 - 4) альтернативному.
21. Що оцінює SWOT-аналіз?
- 1) сильні і слабкі сторони працівників та керівництва організації,
 - 2) сильні і слабкі сторони організації, можливості і перешкоди середовища,
 - 3) сильні і слабкі сторони працівників організації та її оточуючого середовища,
 - 4) сильні і слабкі сторони, можливості та перешкоди працівників організації.
22. Як називається план, при виконанні якого приймаються рішення, відмінні від основної лінії розвитку організації?
- 1) стратегічний,
 - 2) тактичний,
 - 3) оперативний,
 - 4) альтернативний.
23. Який план передбачає перелік конкретних операцій, які будуть здійснюватися у процесі розвитку організації?
- 1) стратегічний,
 - 2) тактичний,
 - 3) оперативний,
 - 4) альтернативний.
24. Яких видатків не повинен містити бюджет певного проекту?
- 1) видатків на заробітну плату виконавцям проекту,
 - 2) видатків, які не стосуються виконання мети проекту,
 - 3) видатків на поїздки учасникам проекту,
 - 4) непередбачуваних видатків.
25. Яка частина коштів бюджету здебільшого закладається в таку категорію, як зарплата основним виконавцям проекту?
- 1) 70%
 - 2) 50%,
 - 3) 20%,
 - 4) не включається взагалі.
26. Як здійснюється моніторинг виконання проекту?
- 1) один раз після завершення проекту,
 - 2) один раз в середині проекту і один раз після завершення проекту,
 - 3) здійснюється при потребі,
 - 4) здійснюється періодично.
27. Які вимоги зазвичай ставлять до написання анотації проекту (закресліть зайве)?
- 1) анотація повинна бути лаконічною і вміститись на 1 сторінку,
 - 2) в анотацію треба вмістити якомога більшу інформацію про організацію, що подає проект,
 - 3) в анотації необхідно вказати основні статті витрат,
 - 4) в анотації потрібно подавати інформацію про те, чи цей проект подавався раніше.
28. Якого із видів влади не передбачає теорія управління?
- 1) легітимної,
 - 2) винагороджувальної,
 - 3) традиційної,
 - 4) харизматичної або репутаційної.
29. Яка із перелічених нижче видів влади належить до особистих?
- 1) легітимна,
 - 2) винагороджувальна,

- 3) примусова,
 - 4) харизматична або репутаційна.
30. Яка із перелічених нижче видів влади належить до організаційних?
- 1) експертна,
 - 2) репутаційна
 - 3) примусова,
 - 4) харизматична.
31. Яка із зазначених нижче тез, що стосуються відомих вам моделей лідерства, описує модель рис?
- 1) ймовірність успіху чи невдачі лідера залежить від особистості цього лідера,
 - 2) лідерство базується на кількісному виявленні лідером орієнтованої на стосунки та орієнтованої на завдання поведінки, що також залежить від готовності працівників до сприйняття цієї поведінки,
 - 3) визначальну роль у тому, наскільки лідер контролює ситуацію та впливає на неї, відіграє випадковість,
 - 4) основна функція лідера полягає у прийнятті рішень; ефективність лідера залежить від ефективності прийнятих рішень.
32. Яка із зазначених нижче тез, що стосуються відомих вам моделей лідерства, описує модель поведінки?
- 1) ймовірність успіху чи невдачі лідера залежить від особистості цього лідера,
 - 2) найважливіше значення має те, що насправді роблять лідери і як вони це роблять,
 - 3) визначальну роль у тому, наскільки лідер контролює ситуацію та впливає на неї, відіграє випадковість,
 - 4) основна функція лідера полягає у прийнятті рішень; ефективність лідера залежить від ефективності прийнятих рішень.
33. Яка із зазначених нижче тез, що стосуються відомих вам моделей лідерства, описує ймовірнісну модель Філдера?
- 1) ймовірність успіху чи невдачі лідера залежить від особистості цього лідера,
 - 2) лідерство базується на кількісному виявленні лідером орієнтованої на стосунки та орієнтованої на завдання поведінки, що також залежить від готовності працівників до сприйняття цієї поведінки,
 - 3) визначальну роль у тому, наскільки лідер контролює ситуацію та впливає на неї, відіграє випадковість,
 - 4) основна функція лідера полягає у прийнятті рішень; ефективність лідера залежить від ефективності прийнятих рішень.
34. Хто є автором теорії найменш привабливого співробітника?
- 1) Філдер,
 - 2) Герсі і Бленчерд,
 - 3) Гауз,
 - 4) Врум і Яго.
35. Яка із зазначених нижче тез, що стосуються відомих вам моделей лідерства, описує ситуаційну модель Герсі і Бленчерда?
- 1) ймовірність успіху чи невдачі лідера залежить від особистості цього лідера,
 - 2) лідерство базується на виявленні лідером орієнтованої на стосунки та орієнтованої на завдання поведінки, що також залежить від готовності працівників до сприйняття цієї поведінки,
 - 3) визначальну роль у тому, наскільки лідер контролює ситуацію та впливає на неї, відіграє випадковість,
 - 4) основна функція лідера полягає у прийнятті рішень; ефективність лідера залежить від ефективності прийнятих рішень.
36. Ситуаційна модель Герсі і Бленчерда передбачає певні стилі лідерства. Який із зазначених нижче стилів лідерства НЕ вказаний у цій теорії?
- 1) наказовий,
 - 2) ліберальний,

- 3) стиль участі,
4) стиль делегування.
37. Яка із зазначених нижче тез, що стосуються відомих вам моделей лідерства, описує модель шлях-ціль Гауза?
- 1) ймовірність успіху чи невдачі лідера залежить від особистості цього лідера,
 - 2) для того щоб бути ефективним, лідер повинен вибрати стиль, що сприятиме задоволенню роботою і підвищить рівень виконання завдань,
 - 3) визначальну роль у тому, наскільки лідер контролює ситуацію та впливає на неї, відіграє випадковість,
 - 4) основна функція лідера полягає у прийнятті рішень; ефективність лідера залежить від ефективності прийнятих рішень.
38. Яка із зазначених нижче тез, що стосуються відомих вам моделей лідерства, описує модель Врума-Яго?
- 1) ймовірність успіху чи невдачі лідера залежить від особистості цього лідера,
 - 2) лідерство базується на виявленні лідером орієнтованої на стосунки та орієнтованої на завдання поведінки, що також залежить від готовності працівників до сприйняття цієї поведінки,
 - 3) визначальну роль у тому, наскільки лідер контролює ситуацію та впливає на неї, відіграє випадковість,
 - 4) основна функція лідера полягає у прийнятті рішень; ефективність лідера залежить від ефективності прийнятих рішень.
39. Яка із відомих Вам моделей лідерства розглядає дерево рішень?
- 1) ймовірнісна модель Філдера,
 - 2) модель Врума-Яго,
 - 3) модель рис,
 - 4) модель поведінки.
40. Якої моделі лідерства не існує?
- 1) моделі найменш привабливого співробітника,
 - 2) моделі раціонального лідера,
 - 3) моделі рис,
 - 4) моделі поведінки.
41. Яка із теорій ухвалення управлінського рішення базується на тому, що менеджери не мають повної інформації, а тому приймають вимушені рішення?
- 1) адміністративна модель,
 - 2) класична модель,
 - 3) раціоналістична модель,
 - 4) бюрократична модель.
42. Яка із теорій ухвалення управлінського рішення базується на раціональності менеджера та його здатності до логічних кроків?
- 1) адміністративна модель,
 - 2) класична модель,
 - 3) поведінкова модель,
 - 4) бюрократична модель.
43. Яка із теорій прийняття рішень передбачає використання “дерева альтернатив”?
- 1) адміністративна модель,
 - 2) психологічна модель,
 - 3) класична модель,
 - 4) бюрократична модель.
44. Як називаються рішення, які передбачають структурованість і повторюються через певні проміжки часу?
- 1) програмовані,
 - 2) непрограмовані,
 - 3) ризиковані,
 - 4) періодичні.
45. В чому полягає суть такого принципу прийняття рішення, як “принцип утилітарності”?

- 1) при прийнятті рішень потрібно керуватися інтуїцією,
 - 2) при прийнятті рішень потрібно визначити, що переважає – користь чи шкода від цього рішення,
 - 3) при прийнятті рішень потрібно діяти по закону,
 - 4) при прийнятті рішень потрібно робити те, що толерують колеги.
46. Як називається процес продовження використання ресурсів чи їх нарощення для впровадження у життя рішення попри наявність численних ознак його хибності?
- 1) наполегливість,
 - 2) ескалація,
 - 3) децизія,
 - 4) рішучість.
47. Хто такий “менеджер мавпочок”?
- 1) менеджер, який є одночасно лідером у групі,
 - 2) менеджер, який вміє бути смішним,
 - 3) менеджер, що завжди перевантажений роботою,
 - 4) менеджер, якого не люблять.
48. Які ресурси, згідно теорії управління, вважаються найдорожчими у будь-якій організації?
- 1) фінансові,
 - 2) людські,
 - 3) матеріальні,
 - 4) психологічні.
49. Що із перерахованого нижче включається у процес плинності кадрів (можливі декілька варіантів)?
- 1) переміщення посад,
 - 2) декретні відпустки,
 - 3) робочі відрядження,
 - 4) вихід на пенсію.
50. Якої моделі організаційної структури не передбачає теорія управління?
- 1) функційної,
 - 2) конгломератної,
 - 3) ієрархічної,
 - 4) матричної.
51. Яка із моделей організаційної структури побудована на сонові об’єднання різних, часто не пов’язаних між собою частин?
- 1) функційна,
 - 2) конгломератна,
 - 3) філіальна,
 - 4) матрична.
52. Як альтернативу до спеціалізації організаційної діяльності теоретики управління пропонують такі дії (виберіть зайве):
- 1) ротацію робіт,
 - 2) укрупнення операцій,
 - 3) диференціацію робіт,
 - 4) урізноманітнення процесу робіт.
53. Що таке ротація робіт?
- 1) систематичний перехід працівників від однієї роботи до іншої,
 - 2) систематична зміна керівництва,
 - 3) періодичне підвищення кваліфікації робітників,
 - 4) періодична зміна оплати роботи.
54. Що таке децентралізація в організації?
- 1) утримування влади в руках менеджерів вищого рівня,
 - 2) систематичне передавання влади до менеджерів середнього і нижчого рівнів,
 - 3) процес поєднання різних підрозділів організації,

4) процес від'єднання одних підрозділів організації від інших.

55. Хто з соціологів розробив ідеальну модель бюрократії?

- 1) Е. Дюркгайм,
- 2) М. Вебер,
- 3) Т. Парсонс,
- 4) П. Сорокін.

56. Яка із зазначених нижче тез не характеризує модель бюрократії Вебера?

- 1) Кожна організація має чіткий поділ праці і кожен посадовець в організації посідає висококваліфіковані спеціалісти,
- 2) Організація має чітку ієрархію посад та служб, щоб створити умови для субординації,
- 3) Організація займається не лише професійним удосконаленням працівників, але й їхнім культурним розвитком,
- 4) Керівники ведуть бізнес об'єктивним методом і зберігають відповідну відстань між собою та підлеглими.

57. Які фактори вважаються теоретиками соціології управління основними чинниками впливу на рішення щодо побудови організації (закресліть зайве)?

- 1) зовнішні сили,
- 2) попередній досвід,
- 3) вибір стратегії,
- 4) технологічні можливості.

58. Що таке послідовна залежність завдань організації?

- 1) це процес здійснення відносно автономними відділами організації певного внеску у її діяльність,
- 2) це процес виконання завдань кількома відділами одночасно,
- 3) це ситуація, коли різні відділи виконують завдання незалежно один від одного,
- 4) це ситуація, коли вихідний продукт одного відділу стає ввідним ресурсом іншого відділу і навпаки.

59. Як називаються організаційні зміни, що відбуваються як реакція на певні події?

- 1) планові,
- 2) ситуаційні,
- 3) вимушені,
- 4) ризиковані.

60. В чому суть радикальної форми впровадження організаційних інновацій?

- 1) нові продукти повністю витісняють старі,
- 2) нові продукти модифікують старі,
- 3) нові продукти частково змінюють старі,
- 4) нові продукти не впливають на старі.

61. Якої із видів організаційної культури не існує?

- 1) "культури бейсбольної команди",
- 2) "культури клубу",
- 3) "культури кафетерію",
- 4) "культури "фортеці".

62. Що таке санкції?

- 1) засоби покарання,
- 2) засоби заохочення,
- 3) засоби покарання і заохочення,
- 4) засоби нагородження.

63. Яка із зазначених нижче тез, що стосуються моделей мотивації, описує ієрархічну модель Маслоу?

- 1) людей можна мотивувати згідно з силою їхніх бажань отримати значні досягнення у роботі,
- 2) потреби нижчого рівня повинні бути задоволені раніше, ніж потреби вищого рівня,
- 3) існує як прогресивний, так і регресивний процес задоволення потреб,
- 4) люди схильні до роботи, якщо вони очікують досягнути того, що вони хочуть від цієї роботи.

64. Які із перерахованих нижче потреб вважаються потребами найвищого рівня в ієрархічній моделі Маслоу?

- 1) фізіологічні потреби,
- 2) потреби у спілкуванні,
- 3) потреби самоактуалізації,
- 4) потреби у повазі.

65. Яка із зазначених нижче тез, що стосуються моделей мотивації, описує модель ієрархії потреб (Алделфера)?

- 1) потреби нижчого рівня повинні бути задоволені раніше, ніж потреби вищого рівня,
- 2) існує як прогресивний, так і регресивний процес задоволення потреб,
- 3) люди схильні до роботи, якщо вони очікують досягнути того, що вони хочуть від цієї роботи,
- 4) мотивація пов'язана з індивідуальним почуттям того, наскільки справедливо до тебе ставляться у порівнянні з іншими.

66. Яка із зазначених нижче тез, що стосуються моделей мотивації, описує модель мотивації досягнень (МакКелланд)?

- 1) людей можна мотивувати згідно з силою їхніх бажань отримати значні досягнення у роботі,
- 2) існує як прогресивний, так і регресивний процес задоволення потреб,
- 3) люди схильні до роботи, якщо вони очікують досягнути того, що вони хочуть від цієї роботи,
- 4) мотивація пов'язана з індивідуальним почуттям того, наскільки справедливо до тебе ставляться у порівнянні з іншими.

67. Яка із відомих Вам моделей мотивації описує “великого досяжника”?

- 1) ієрархічна модель Маслоу,
- 2) модель мотивації досягнень МакКелланда,
- 3) модель очікування,
- 4) модель рівності.

68. Яка із зазначених нижче тез, що стосуються моделей мотивації, описує двофакторну модель мотивації Герцберга?

- 1) люди схильні до роботи, якщо вони очікують досягнути того, що вони хочуть від цієї роботи,
- 2) існує як прогресивний, так і регресивний процес задоволення потреб,
- 3) існує дві групи факторів, які впливають на процес мотивації – фактори мотиватори, які забезпечують позитивні відчуття стосовно роботи, та фактори гігієни, які стосуються негативних відчуттів щодо роботи,
- 4) мотивація пов'язана з індивідуальним почуттям того, наскільки справедливо до тебе ставляться у порівнянні з іншими.

69. Яка із зазначених нижче тез, що стосуються моделей мотивації, описує модель очікування?

- 1) потреби нижчого рівня повинні бути задоволені раніше, ніж потреби вищого рівня,
- 2) існує як прогресивний, так і регресивний процес задоволення потреб,
- 3) люди схильні до роботи, якщо вони очікують досягнути того, що вони хочуть від цієї роботи,
- 4) мотивація пов'язана з індивідуальним почуттям того, наскільки справедливо до тебе ставляться у порівнянні з іншими.

70. Яка із зазначених нижче тез, що стосуються моделей мотивації, описує модель рівності?

- 1) людей можна мотивувати згідно з силою їхніх бажань отримати значні досягнення у роботі,
- 2) потреби нижчого рівня повинні бути задоволені раніше, ніж потреби вищого рівня,
- 3) існує як прогресивний, так і регресивний процес задоволення потреб,
- 4) мотивація пов'язана з індивідуальним почуттям того, наскільки справедливо до тебе ставляться у порівнянні з іншими.

71. Які типи комунікаційних мереж Ви знаєте? (можна вибрати декілька варіантів)

- 1) зірка,
- 2) ланцюжок,
- 3) квадрат,
- 4) коло.

72. Як називається спілкування за допомогою міміки і жестів?

- 1) вербальне,

- 2) невербальне,
- 3) віртуальне,
- 4) електронне.

73. У якій із зазначених нижче тез йдеться про такий стиль залагодження конфліктів як компроміс:

- 1) цей підхід відображає нехіть до напруження та розчарування і може виходити з бажання дати конфліктові розвиватися самому по собі,
- 2) цей стиль притаманний поведінці, яка характеризується поступливістю та бажанням взаємодії,
- 3) цей підхід до розв'язання конфліктів притаманний людям, які прагнуть спільної перемоги,
- 4) цей стиль включає аспекти примусу та домінування, його прихильники намагаються досягнути мети, не зважаючи на інших.

74. У якій із зазначених нижче тез йдеться про такий стиль залагодження конфліктів як форсування:

- 1) цей підхід відображає нехіть до напруження та розчарування і може виходити з бажання дати конфліктові розвиватися самому по собі,
- 2) цей підхід до розв'язання конфліктів притаманний людям, які прагнуть спільної перемоги,
- 3) цей стиль включає аспекти примусу та домінування, його прихильники намагаються досягнути мети, не зважаючи на інших,
- 4) цей стиль притаманний поведінці, що характеризується середнім рівнем взаємодії та наполегливості і супроводжується низкою поступок.

75. У якій із зазначених нижче тез йдеться про такий стиль залагодження конфліктів як співробітництво:

- 1) цей стиль притаманний поведінці, яка характеризується поступливістю та бажанням взаємодії,
- 2) цей стиль включає аспекти примусу та домінування, його прихильники намагаються досягнути мети, не зважаючи на інших,
- 3) цей підхід до розв'язання конфліктів притаманний людям, які прагнуть спільної перемоги,
- 4) цей стиль притаманний поведінці, що характеризується середнім рівнем взаємодії та наполегливості і супроводжується низкою поступок.

76. У якій із зазначених нижче тез йдеться про такий стиль залагодження конфліктів як уникання:

- 1) цей підхід відображає нехіть до напруження та розчарування і може виходити з бажання дати конфліктові розвиватися самому по собі,
- 2) цей стиль притаманний поведінці, яка характеризується поступливістю та бажанням взаємодії,
- 3) цей підхід до розв'язання конфліктів притаманний людям, які прагнуть спільної перемоги,
- 4) цей стиль включає аспекти примусу та домінування, його прихильники намагаються досягнути мети, не зважаючи на інших.

77. У якій із зазначених нижче тез йдеться про такий стиль залагодження конфліктів як пристосування:

- 1) цей підхід відображає нехіть до напруження та розчарування і може виходити з бажання дати конфліктові розвиватися самому по собі,
- 2) цей підхід до розв'язання конфліктів притаманний людям, які прагнуть спільної перемоги,
- 3) цей стиль включає аспекти примусу та домінування, його прихильники намагаються досягнути мети, не зважаючи на інших,
- 4) цей стиль притаманний поведінці, що характеризується середнім рівнем взаємодії та наполегливості і супроводжується низкою поступок.

78. Яка із форм конфлікту передбачає наявність несумісних почуттів?

- 1) конфлікт цілей,
- 2) конфлікт уявлень,
- 3) конфлікт емоцій,
- 4) конфлікт процедур.

79. Яка із форм конфлікту передбачає різні погляди людей на те, як можна вирішити справу?

- 1) конфлікт цілей,
- 2) конфлікт уявлень,
- 3) конфлікт емоцій,
- 4) конфлікт процедур.

80. Як називається конфлікт, коли зіткнення відбувається між групами працівників на одному і тому ж ієрархічному рівні організації?

- 1) міжгруповий вертикальний,
- 2) міжгруповий горизонтальний,
- 3) міжособистісний,
- 4) внутрішньоособистісний.

81. Як називається конфлікт, коли зіткнення відбувається між групами працівників на різних ієрархічних рівнях організації?

- 1) міжгруповий вертикальний,
- 2) міжгруповий горизонтальний,
- 3) міжособистісний,
- 4) внутрішньоособистісний.

82. В чому суть міжрольового конфлікту?

- 1) несумісний тиск керівників різних рівнів,
- 2) несумісний тиск різних груп, до яких належить людина,
- 3) конфлікт між виконавцями різних обов'язків,
- 4) конфлікт на емоційному рівні.

83. Який із зазначених стилів залагодження конфліктів вважається найбільш продуктивним?

- 1) пристосування,
- 2) компроміс,
- 3) співробітництво,
- 4) форсування.

84. Як називаються переговори, в ході яких застосовуються такі стилі, як форсування чи компроміс, а також є обмеженою довіра і спілкування між учасниками переговорів?

- 1) дистрибутивні переговори,
- 2) інтегративні переговори,
- 3) організаційні переговори,
- 4) особистісні переговори.

85. Як називаються переговори, в ході яких застосовуються такі стилі, як співробітництво чи компроміс, а учасники переговорів демонструють ґрунтовну мотивацію, гнучкість і довіру?

- 1) дистрибутивні переговори,
- 2) інтегративні переговори,
- 3) організаційні переговори,
- 4) особистісні переговори.

86. Який тип маніпулятора свідомістю характеризує теза: “Вигравати будь-якою ціною”?

- 1) активний,
- 2) пасивний,
- 3) змагальний,
- 4) індиферентний.

87. Який тип маніпулятора свідомістю характеризує теза: “Не викликати роздратування”?

- 1) активний,
- 2) пасивний,
- 3) змагальний,
- 4) індиферентний.

88. Яка маніпуляція передбачає використання складного або безвихідного матеріального становища людини?

- 1) економічна,
- 2) бюрократична,
- 3) психологічна,

- 4) сімейна.
89. Яка маніпуляція передбачає невиконання управлінських функцій і заміну їх непотрібною діяльністю?
- 1) економічна,
 - 2) бюрократична,
 - 3) психологічна,
 - 4) сімейна.
90. Яка маніпуляція передбачає маніпулювання цінностями людини?
- 1) економічна,
 - 2) бюрократична,
 - 3) психологічна,
 - 4) сімейна.
91. Як називається прийом маніпуляції свідомістю людей, за яким ті чи інші факти вихоплюються з контексту?
- 1) відверта неправда.
 - 2) напівправда,
 - 3) замовчування,
 - 4) технічна маніпуляція.
92. Хто з відомих людей вважав маніпуляцію не аморальними, а звичайними життєвими діями?
- 1) М. Вебер,
 - 2) Д. Карнегі,
 - 3) О. Конт,
 - 4) Е. Кант.
93. Якого виду контролю не передбачено в теорії управління?
- 1) операційного,
 - 2) структурного,
 - 3) комунікаційного,
 - 4) фінансового.
94. Як називається моніторинг якості діяльності організації?
- 1) бюджетний контроль,
 - 2) попередній контроль,
 - 3) поточний контроль,
 - 4) підсумковий контроль.
95. Хто НЕ належить до цільової аудиторії організації:
- 1) люди, які мають позитивну думку про організацію,
 - 2) люди, які мають негативну думку про організацію,
 - 3) ті, що не зацікавлені в діяльності організації,
 - 4) ті, хто не має інформації про організацію взагалі.
96. Що таке прес-конференція?
- 1) зібрання для заслуховування наукових доповідей журналістів,
 - 2) зібрання представників ЗМІ з метою поширення інформації про цікаві та актуальні новини,
 - 3) неформальне спілкування представників преси,
 - 4) зустріч студентів-журналістів.
97. Що таке прес-реліз?
- 1) інформація для громадськості,
 - 2) інформація для преси, що описує новини, які організація хоче повідомити громадськості,
 - 3) інформація для преси, що характеризує організацію, яка має цікаві новини,
 - 4) інформація для влади.
98. Як називається перший і головний абзац у прес-релізі?
- 1) базовий абзац,
 - 2) лідер,
 - 3) лід,
 - 4) анотація.
99. Що означають такі символи *** або ###, які вміщуються у прес-релізі?

- 1) “кінець тексту”,
- 2) “зверни увагу”,
- 3) “передай іншому”,
- 4) “головна інформація”.

100.Що таке факт-лист?

- 1) інформація для оголошення набору членів організації,
- 2) інформація, яка містить опис основних фактів з історії організації,
- 3) інформація для преси про найважливіші ділянки життєдіяльності організації,
- 4) інформація про подію, що відбулася в організації.

9. Іспит.

Іспит, згідно з рішенням Вченої ради факультету, проводиться у письмовій формі, з наступним обговоренням, за участю викладачів, які вели семінарські заняття.

Структура екзаменаційного білета: екзаменаційний білет складається з 5 питань (по 10 балів кожне), де враховуватиметься розуміння управлінських процесів, уміння їх критично осмислювати та логічно і грамотно викладати.

ПИТАННЯ

на іспит

1. Управління як специфічний вид людської діяльності.
2. Поняття соціології управління, об'єкт і предмет.
3. Головні категорії соціології управління: менеджмент, управління, лідерство.
4. Особливості соціального управління.
5. Функції та методи соціального управління.
6. Специфіка менеджменту в українських умовах.
7. Основні характеристики фаху менеджера (управлінця).
8. Класифікація менеджерів: рівні та категорії.
9. Головні функції менеджера.
10. Навики і вміння менеджера.
11. Етичні особливості професії менеджера.
12. Основні школи теорії управління.
13. Головні підходи у теорії управління: системний, процесний, ситуаційний.
14. Класична теорія менеджменту.
15. Поведінкова теорія менеджменту.
16. Кількісна теорія менеджменту.
17. Школа наукового управління.
18. Адміністративний підхід до управління.
19. Концепція бюрократії М. Вебера.
20. Школа людських відносин.
21. Теоретичний та операційний менеджмент.
22. Особливості планування в організаціях.
23. Класифікація цілей у процесі управління.
24. Види планів.
25. Стратегічний менеджмент в організаціях.
26. SWOT-аналіз.
27. Підготовка проекту: основні вимоги, структура.
28. Структура заявки на отримання фінансування проекту.
29. Специфіка формулювання проблеми, мети та завдань проекту.
30. Формування бюджету організації: основні вимоги, статті витрат.
31. Написання анотації до проекту.
32. Процес менеджменту проекту.

33. Визначення успішності реалізації проекту: моніторинг та оцінка.
34. Ухвалення управлінського рішення.
35. Умови ухвалення рішення.
36. Принципи та правила прийняття рішення.
37. Етапи ухвалення рішення.
38. Моделі ухвалення управлінського рішення.
39. Класична (раціональна) модель ухвалення рішення.
40. Адміністративна модель ухвалення рішення (модель обмеженої раціональності).
41. Групове ухвалення рішень.
42. Особливості впровадження рішення.
43. Особа лідера в організації.
44. Головні вміння лідерів.
45. Основні джерела влади в організаціях.
46. Основні моделі лідерства.
47. Модель рис та модель поведінки як традиційні моделі лідерства.
48. Моделі ймовірності або ситуаційні моделі лідерства.
49. Основні моделі лідерства: ймовірнісна модель Філдера або теорія найменш привабливого співробітника.
50. Основні моделі лідерства: ситуаційна модель Герсі і Бленчерда.
51. Основні моделі лідерства: модель шлях-ціль Гауза.
52. Основні моделі лідерства: модель лідерства Врума-Яго (Врума-Єттона_Яго).
53. Структура та проектування організації.
54. Елементи організаційної структури.
55. Головні фактори побудови організації.
56. Специфіка середовища організації. Основні типи середовищ.
57. Стратегічні моделі у процесі управління.
58. Технологічні фактори у процесі управління.
59. Бюрократична модель проекту організації.
60. Головні форми проектування організації.
61. Особливості запровадження організаційних змін.
62. Процес здійснення організаційних інновацій.
63. Управління людськими ресурсами в організаціях.
64. Залучення людських ресурсів до організації.
65. Розвиток та утримання людських ресурсів.
66. Особливості трудових стосунків.
67. Мотивація у процесі управління.
68. Поняття мотивації, основні труднощі процесу мотивації.
69. Головні етапи мотивації.
70. Основні моделі мотивації.
71. Модель очікування та модель рівності як основні моделі процесів мотивації.
72. Типи працівників організації згідно з особливостями мотивації.
73. Моделі мотивації: модель ієрархії потреб (Маслоу).
74. Моделі мотивації: модель ПІЗ (Алдерфер).
75. Моделі мотивації: модель мотивації досягнень (МакКленанд).
76. Моделі мотивації: модель мотиватор-гігієна (Герцберг).
77. Організаційна культура у процесі управління.
78. Основні елементи організаційної культури.
79. Типи культур організації.
80. Процес формування організаційної культури.
81. Особливості керування культурою організацій: збереження і зміни.
82. Соціальна адаптація в організаціях.
83. Поняття комунікації.
84. Типологізація комунікації.
85. Учасники комунікаційного процесу.

86. Особливості невербальної комунікації.
87. Віртуальна комунікація.
88. Особливості контролю у процесі управління.
89. Операційний контроль.
90. Фінансовий контроль.
91. Структурний контроль.
92. Керування контролем в організаціях.
93. Конфлікти у процесі управління.
94. Поняття конфлікту. Різновиди поглядів на конфлікт.
95. Класифікація конфліктів.
96. Форми конфлікту.
97. Рівні конфлікту.
98. Стадії конфлікту.
99. Основні стилі залагодження конфлікту.
100. Переговори як спосіб вирішення конфлікту. Основні типи переговорів.
101. Посередництво при вирішення конфлікту.
102. Маніпулювання у процесі управління.
103. Зв'язки з громадськістю у процесі управління.
104. Формування іміджу організації.
105. Характеристика PR-менеджера.
106. Головні етапи PR-діяльності організації.
107. Співпраця з засобами масової інформації.
108. Формування документів для із ЗМІ: прес-пакет.
109. Написання прес-релізу та факт-листа.
110. Проведення прес-конференції та прес-туру.

10. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна література:

1. Бабосов Е. Социология управления. Минск, 2002.
2. Бакуменко В.Д. Формування державно-управлінських рішень: проблеми теорії, методології, практики. Київ, 2000.
3. Галкина Т.П. Социология управления: от группы к команде. Москва, 2001.
4. Гелрігел Д. Організаційна поведінка. Київ, 2001.
5. Мескон М., Альберт М. Основы менеджмента. Москва, 1992.
6. Нагорний Б. Соціологія управління: пошук відповідей на виклик часу // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. 2001. №4. С.126-133.
7. Основы современного социального управления. Под ред. Иванова В.Н. Москва, 2000.
8. Сацков Н.Я. Методы и приемы деятельности менеджера и бизнесмена. Белая Церковь, 1993.
9. Удальцова М. Соціологія управління. Москва-Новосибирск, 2002.
10. Яцура В. Гріфін Р. Основы менеджменту. Львів – Бостон – Нью-Йорк, 2001.

Додаткова література:

1. Аверченко Л.К. Социология и психология управления. Практикум. Москва, 1999
2. Актуальні проблеми державного управління. Збірник наукових праць. Вип.1, 2. Львів: Українська академія державного управління при президенті України. Львівська філія, 1999.
3. Бендас Т.В. Гендерные исследования лидерства // Вопросы психологии.- 2000.- №1.- С.87-95.
4. Васильев В., Мокряк В. Соціологічний моніторинг трудової діяльності. Дніпропетровськ, 2001.
5. Вислова Н.Л. Гендерная дифференциация в сфере управления. www.iw.owl.ru
6. Галкина Т.П. Социология управления: от группы к команде. Москва, 2001.

7. Зубарева Н.В. Организационная культура в контексте новой парадигмы управления // Методология, теория та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства. Збірник наукових праць. Харків, 2001. С.287-290.
8. Кислова О.Н. Перспективы применения качественных и количественных методов моделирования в социальном управлении // Методология, теория та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства. Збірник наукових праць. Харків, 2001. С.183-188.
9. Пачковський Ю.Ф. Психологія підприємництва. Львів, 2001.
10. Піча М. Соціологія. Київ: Каравела, 2000.
11. Ржаницына Л.С. Экспертиза: глобализация экономики и передел по полу рынка труда www.iw.owl.ru
12. Соціологія. Під ред. Городяненка В.Г. 2-ге видання. Київ: Академія, 2002.
13. Суковата В. Стереотипи підприємництва у масовій свідомості: гендерний аналіз // Соціологія, методи маркетинг. 2001.- №2.- С.131-143.
14. Туленков М. Лукашевич М. Спеціальні та галузеві соціологічні теорії. Київ, 1999.
15. Тюрюканова Е. Женщины в международной трудовой миграции // Гендерный калейдоскоп. Под ред. Малышевой М.М. Москва, 2001. С.404- 431
16. Фрідмен Т. Лексус і оливкове дерево. Зрозуміти глобалізацію. Львів, 2002.
17. Черниш Наталія. Соціологія. Курс лекцій. Львів: Вид-во ЛБА, 1998.
18. Чирикова А. Женщина-менеджер в современном бизнесе // Гендерный калейдоскоп. Под ред. Малышевой М.М. Москва, 2001. С. 378-404

3.9. РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ЗАГАЛЬНА ТЕОРІЯ КОНФЛІКТУ» (К.С.Н., АСИСТ. КУДРИНСЬКА А.І.)

1. Опис навчальної дисципліни «Загальна теорія конфлікту»

<i>Найменування показників</i>	<i>Галузь знання, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень</i>	<i>Характеристика навчальної дисципліни</i>
Кількість кредитів – 1,5	Галузь знань – 0301 – соціально-політичні науки	Нормативна
Модулів - 2	Напрямок – 6.030301 «Соціологія»	<i>Рік підготовки:</i> третій
Загальна кількість годин – 54	Спеціальність: «Соціологія»	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 1 самостійної роботи – 2	Освітньо-кваліфікаційний рівень: бакалавр	<i>Семестр:</i> п'ятий
		<i>Лекцій</i> – 18 год.
		<i>Самостійна робота</i> – 36 год.
		ІНДЗ: на 1 студента
		Вид контролю: залік

2. Мета та завдання навчальної дисципліни «Загальна теорія конфлікту»

Мета та завдання: Закласти у студентів основи наукових знань про конфлікти як невід'ємний атрибут соціальної взаємодії. Ознайомити студентів із основними поняттями і теоретичними положеннями загальної теорії конфлікту. Сформувати у студентів фундаментальні основи розуміння основних теорій конфлікту; систему знань про природу конфліктів, їх функції та причини виникнення. Охарактеризувати структурні компоненти конфлікту. Проаналізувати основні групи конфліктогенів. Розглянути типологію, динаміку розвитку та основні сфери

розгортання конфліктів. Ознайомити студентів із психологічними аспектами міжособистісної взаємодії.

Вимоги до знань та вмінь. Студент повинен:

Знати сутність конфлікту та його структуру; об'єктивні та суб'єктивні причини виникнення конфліктів характерні ознаки прояву конфлікту; основні структурні компоненти конфлікту; особливості механізму виникнення конфліктів; динаміку конфлікту та основні фази його протікання; сутність та особливості конфліктів у суспільстві; різновиди психічних впливів у конфлікті.

Вміти: визначати передумови та механізми виникнення конфліктів; використовувати технології ефективного спілкування та раціональної поведінки у конфлікті; охарактеризувати основні сфери прояву соціального конфлікту.

Місце в структурно-логічній схемі спеціальності.

«Загальна теорія конфлікту» є нормативним спецкурсом навчального плану підготовки бакалаврів із соціології, складовою циклу професійної підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр».

3. Структура навчальної дисципліни «Загальна теорія конфлікту»

№ теми	Назва теми/змістового модулю	Кількість годин	
		Лекції	Самостійна робота
Змістовий модуль 1. Методологія, історія та теоретичні основи конфліктології			
Тема 1.	Вступ у конфліктологію	2	4
Тема 2.	Конфлікт як соціальний феномен	2	4
Тема 3.	Типологія конфліктів	2	4
Тема 4.	Динаміка конфлікту та механізми його виникнення	2	4
Тема 5.	Конфліктна взаємодія	2	4
Змістовий модуль 2. Конфлікти у суспільстві			
Тема 6.	Внутрішньоособистісний конфлікт: поняття, види та передумови виникнення	2	4
Тема 7.	Конфлікти на різних рівнях соціальної системи: міжособистісні та міжгруповий конфлікти	2	6
Тема 8.	Сфери поширення конфліктів (економічний, політичний, юридичний конфлікти, конфлікт культур і духовних цінностей)	2	6
Підсумкова контрольна робота:		2	
Всього:		18	36

4. Програма навчальної дисципліни «Загальна теорія конфлікту»

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. Методологія, історія та теоретичні основи конфліктології

Тема 1. Вступ у конфліктологію

Конфліктологія як галузь наукового знання. Три періоди в історії розвитку конфліктології. Еволюція наукових поглядів на конфлікт.

Функціональна теорія конфлікту Г.Зімеля. Загальна теорія конфлікту К.Боулдінга.

Л.Козер і Р.Дарендорф як творці парадигми конфлікту ХХ ст. Позитивні та негативні сторони конфлікту за Л.Козером.

Об'єкт і предмет конфліктології, її функціональна роль.

Методологічні принципи конфліктології (принцип діалектичного розвитку; принцип всезагального зв'язку; принцип діалектичної єдності теорії, експерименту і практики; принцип системності; принцип історизму; принцип об'єктивності.

Тема 2. Конфлікт як соціальний феномен

Природа і сутність конфлікту. Визначальна ознака конфлікту. Чотири аспекти, які містять конфлікт. Основні ознаки конфлікту за Н.Грішиною.

Структурні елементи конфлікту. Основна ланка конфлікту. Ранг опонента. Ступінь участі у конфлікті.

Суб'єктивні та об'єктивні причини виникнення конфліктів. Конструктивні та деструктивні функції конфліктів.

Тема 3. Типологія конфліктів

Типологія конфліктів у класичній конфліктологічній науці. Основні суспільні сфери, де відбуваються конфлікти. Специфічні риси та особливості конфліктів, які відбуваються у різних суспільних сферах.

Критерії типологізації та класифікація конфліктів: за формами прояву, за динамікою (на етапі виникнення, на етапі розвитку, на етапі усунення, на етапі затухання); за інтенсивністю; за складом учасників; за джерелами конфліктної енергії; за сферами розгортання; за наслідками. Психологічна характеристика різних типів конфліктів.

Тема 4. Динаміка конфлікту

Основні періоди та етапи розвитку конфлікту. Життєвий цикл конфлікту. Чотири фази протікання конфлікту за А.Ішмуратовим (латентна, демонстративна, агресивна та батальна). Розв'язання конфлікту як процес вирішення суперечки. Основні умови завершення конфлікту: припинення конфліктної взаємодії; не сприймати опонента як ворожого супротивника, якого слід перемогти; зменшення розпалу негативних емоцій; врахування статусного стану конфліктуючих; обрання опонентом адекватної до поведінки протилежної сторони стратегії вирішення.

Тема 5. Конфліктна взаємодія

Рівень конфліктності особистості як чинник виникнення конфліктів. Типи конфліктних особистостей (демонстративні, ригідні, некеровані, педантичні, раціоналісти, безвольні).

Стратегії і тактики взаємодії в конфліктній ситуації. П'ять основних стратегій К.Томаса та їх сутність.

Різновиди психічних впливів у конфлікті (переконавання, навіювання, захоплення, само спростування, прохання, деструктивна критика, ігнорування, маніпуляція, примус). Види психологічного протистояння впливу.

Моделі розвитку міжособової конфліктної ситуації. Нормативне регулювання конфліктної взаємодії.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. Конфлікти у суспільстві

Тема 6. Внутрішньоособистісний конфлікт: поняття, види та передумови виникнення

Сутність внутрішньоособистісного конфлікту. Особливості та види внутрішніх конфліктів особистості (мотиваційний, моральний конфлікти, конфлікт нереалізованого бажання або комплексу неповноцінності, рольовий, адаптивний, невротичний конфлікти, конфлікт неадекватної самооцінки). Психоаналітичні теорії внутрішніх конфліктів К.Хорні, З.Фрейд, Е.Фром, К.Левін, В.Франкл та ін. Передумови виникнення внутрішньо особистісних конфліктів: особистісні та ситуативні чинники. Позитивні та негативні наслідки внутрішньоособистісних конфліктів.

Тема 7. Конфлікти на різних рівнях соціальної системи: міжособистісні та міжгруповий конфлікти

Міжособистісні конфлікти як відкрите зіткнення суб'єктів взаємодії на основі виникнення протиріч (протилежних цілей, несумісних у конкретній ситуації). Особливості та функції міжособистісного конфлікту. Причини і чинники міжособистісних конфліктів. Управління міжособистісними конфліктами.

Сімейні конфлікти як різновид міжособистісних конфліктів. Особливості сімейних конфліктів. Вплив закономірних кризових періодів у розвитку сім'ї на виникнення сімейних конфліктів. Основні причини сімейних конфліктів. Попередження сімейних конфліктів. Розлучення як особлива форма подолання сімейних конфліктів.

Міжгруповий конфлікт та його особливості. Механізми виникнення міжгрупових конфліктів.

Тема 8. Сфери поширення конфліктів (економічний, політичний, юридичний конфлікти, конфлікт культур і духовних цінностей).

Аналіз економічного конфлікту, його сутності, різновидів, джерел, механізмів та динаміки розвитку.

Політичний конфлікт як боротьба за вплив у системі політичних відносин, за доступ до прийняття загальнозначущих рішень, за монополію своїх інтересів і визнання їх суспільно необхідними (за все те, що становить зміст влади і політичного панування. Істотна відмінність політичного конфлікту від інших соціальних конфліктів. Типологія та специфіка політичних конфліктів. Управління політичними конфліктами:

Сутність, причини та витоки конфлікту культур. Конфлікти цінностей в Україні та інших країнах у так званий перехідний період (кардинальних економічних і політичних реформ). Особливості регулювання конфліктів культур.

Міжнаціональний (міжетнічний конфлікт) як форма міжгрупового конфлікту, в якому групи з протилежним інтересами різняться за етнічною ознакою. Сутність і природа етнонаціональних конфліктів. Суб'єкти етнонаціональних конфліктів та причини їх виникнення.

Конфлікти юридичної сфери як природна компонента соціальної реальності, як протиборство суб'єктів права з приводу застосування, порушення або тлумачення правових норм. Сутність і природа юридичного конфлікту. Аналіз юридичного конфлікту, його, різновидів, джерел, механізмів і динаміки розвитку. Типологія і класифікація юридичних конфліктів. Специфіка юридичних конфліктів.

Релігійні конфлікти як зіткнення і протиборство між носіями релігійних цінностей (від окремих індивідів (віруючих) до конфесій), що обумовлені відмінностями в їх світосприйнятті, уявленнях і ставленні до Бога, різним становищем та участю в релігійному житті. Сутність релігійного конфлікту та його причини. Основні характеристики релігійних конфліктів. Політичний аспект релігійних конфліктів.

5. Самостійна робота

№	Назва теми	Кількість годин
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. Методологія, історія та теоретичні основи конфліктології		
Тема 1.	Вступ у конфліктологію	4
Тема 2.	Конфлікт як соціальний феномен	4
Тема 3.	Типологія конфліктів	4
Тема 4.	Динаміка конфлікту та механізми його виникнення	4
Тема 5.	Конфліктна взаємодія	4
	<i>Разом</i>	20
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. Конфлікти у суспільстві		
Тема 6.	Внутрішньоособистісний конфлікт: поняття, види та передумови виникнення	4
Тема 7.	Конфлікти на різних рівнях соціальної системи: міжособистісні та міжгруповий конфлікти	6
Тема 8.	Сфери поширення конфліктів (економічний, політичний, юридичний конфлікти, конфлікт культур і духовних	6

	цінностей	
	<i>Разом:</i>	16
	<i>Усього:</i>	36

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. Методологія, історія та теоретичні основи конфліктології

Завдання для самостійної роботи до теми 1

Завдання, для самостійної роботи до теми 1

1. Історія становлення та розвитку конфліктологічних знань.
2. Сучасні західноєвропейські конфліктологічні вчення.
3. Сутність конфліктологічної концепції А. Турена

Запитання для обговорення до теми 1

1. Які причини призвели до появи конфліктології як самостійної галузі знання?
2. Поясніть різницю між об'єктом і предметом конфліктології.
3. Чи змінювались характеристики конфлікту з його історичним розвитком?
4. У чому різниця між конфліктом і конкуренцією?
5. У чому Ви вбачаєте основне завдання конфліктології?
6. У чому полягає основна відмінність “загальної теорії конфлікту” К. Боулдінга від інших концепцій конфлікту?
7. Як впливає культура суспільства на розвиток конфліктів?

Завдання, для самостійної роботи до теми 2

1. Ситуаційний підхід у вивченні конфліктів (дослідження М. Дойча та М. Шерифа).

Запитання для обговорення до теми 2

1. Чим відрізняється конфлікт від інших видів соціальних протиріч?
2. Чи можна ототожнювати соціальну боротьбу і конфлікт?
3. Чим визначається природа конфлікту?
4. У чому полягає основна відмінність між спірною ситуацією, конфліктною ситуацією, інцидентом і конфліктом?
5. Які умови є необхідними і достатніми для виникнення конфлікту?
6. За яких умов можна констатувати, що конфлікт розпочався?

Ситуаційні завдання до теми 2

1. Визначте структурні компоненти конфліктів у сфері міжособистісних стосунків із власного досвіду. Охарактеризуйте свою поведінку в них.
2. Проаналізуйте конструктивну і деструктивну функції одного з побутових конфліктів, свідком якого Ви були.

Завдання, для самостійної роботи до теми 3

1. Особливості ускладнення типології конфліктів.
2. “Нетипові конфлікти”, які мають місце в соціально-економічному житті України.

Запитання для обговорення до теми 3

1. Чому за статистикою найбільш розповсюдженим конфліктом є міжособистісний?
2. Що спільного і в чому полягає відмінність між конфліктами потреб, інтересів і цінностей?
3. Які типи конфліктів найчастіше виникають у Вашому колективі? Чому?

Ситуаційні завдання до теми 3

1. Визначте види конфліктів у таких ситуаціях:
 - Судовий розгляд з приводу розподілу спадщини.
 - Суперечки між радою директорів і рядовими акціонерами за внесення змін у статутні документи.
 - Протистояння між вкладниками комерційного банку та його керівництвом з приводу невиплати коштів з рахунків.
 - Суперництво двох працівників за вакантну посаду керівника.

Завдання, для самостійної роботи до теми 4

1. Теорія “соціальних ролей” у визначенні причин виникнення конфліктів.
2. Поведінка індивіда в умовах конкуренції.
3. Взаємозв’язок стресів і конфліктної поведінки людей.

Запитання для обговорення до теми 4

1. У чому полягають особливості ескалації конфлікту?
2. Що розуміють під генералізацією конфлікту?
3. Що включає в себе поняття “життєвий цикл конфлікту”?

Ситуаційні завдання до теми 4

1. Визначте природу конфлікту (тип “А”, “Б”, “В”) і сформулюйте правила його розв’язання в такій ситуації:

Спілкуючись з претендентом на вакантну посаду, керівник дає обіцянку в подальшому підвищити його в посаді. Працівник починає жваво та добросовісно працювати. При цьому керівництво постійно підвищує навантаження, не збільшуючи заробітної плати і не підвищуючи на посаді. Через деякий час працівник починає виявляти невдоволення. Назріває конфлікт.

Завдання, для самостійної роботи до теми 5

1. Поведінкові бар’єри і конфліктна поведінка.
2. Соціальні детермінанти поведінки людини.
3. Девіантна поведінка як джерело конфлікту.

Запитання для обговорення до теми 5

1. У чому полягає конфліктостійкість людини?
2. Чи впливає на виникнення конфлікту і на поведінку особистості її нереалізована потреба. Якщо так, то чому? Якщо ні, то чому?
3. Чому люди намагаються реалізувати свої інтереси?
4. Що є рушійною силою поведінки людини в тій чи іншій ситуації?

Ситуаційні завдання до теми 5

1. Визначте потреби особистості, які вона бажає реалізувати:

У перукарні постійна клієнтка Смирнова робить зачіску у майстра Іваненко. З часом клієнтка вирішила змінити майстра і перейшла до майстра Дмитренко, яка працює у цій самій зміні. Іваненко і Смирнова живуть в одному під’їзді, і завжди віталися і розмовляли при зустрічах. Після переходу клієнтки до іншого майстра Іваненка перестала помічати Смирнову, не вітається з нею ні в перукарні, ні у дворі будинку.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. Конфлікти у суспільстві**Завдання, для самостійної роботи до теми 6**

1. Підхід З. Фрейда до внутрішньо особистісного конфлікту.
2. Індивідуальна психологія А. Адлера і конфлікт.
3. Екзистенціальна дихотомія Е. Фромма.

Запитання для обговорення до теми 6

1. Роль емоцій у конфліктній взаємодії.
2. Суїцидальна поведінка як крайня форма прояву внутрішньоособистісного конфлікту.
3. Сутність вчення К. Юнга про природу внутрішнього конфлікту.
4. Основні концепції внутрішнього конфлікту.
5. У чому полягає практичний зміст Я-концепції?

Ситуаційні завдання до теми 6

1. Проаналізуйте психологічну структуру суб’єктів конфлікту:

У родині Петренка виросла дочка Марія, разом з нею – і цілий ряд проблем. Вона вчиться в університеті, віддає багато часу заняттям, стомлюється. Батьки вважають, що дівчині на канікулах треба було б відпочити, з’їздити до пансіонату чи в будинок відпочинку, купують путівки для спільних (з ними) поїздок. Батьки знають, що Марія любить подорожувати, але почала постійно відмовлятися, хоча раніше їздила із задоволенням. Останнім часом вона

намагається залишитися вдома або піти куди-небудь з друзями, але не з сім'єю. Батьки ображаються, але не знають що робити.

Завдання, для самостійної роботи до теми 7

1. Сутність поняття “групова атрибуція”.
2. Особливості суб'єктивного змісту конфліктної ситуації міжгрупового конфлікту.
3. Сутність поняття “міжгрупова ворожість”
4. Конфронтація як форма конфлікту.
5. Психологічна сумісність членів групи та ділові конфлікти.
6. Роль агресії у виникненні міжособистісних конфліктів.

Запитання для обговорення до теми 7

1. Основні форми прояву міжгрупових конфліктів.
2. Основні причини міжособистісних конфліктів.
3. Основні групи конфліктів у суспільстві.

Ситуаційні завдання до теми 7

1. Проаналізуйте конфліктну ситуацію і визначте можливі варіанти її розв'язання:
У перукарні постійна клієнтка Смирнова робить зачіску у майстра Іваненко. З часом клієнтка вирішила змінити майстра і перейшла до майстра Дмитренко, яка працює у цій самій зміні. Іваненко і Смирнова живуть в одному під'їзді, і завжди віталися і розмовляли при зустрічах. Після переходу клієнтки до іншого майстра Іваненка перестала помічати Смирнову, не вітається з нею ні в перукарні, ні у дворі будинку.

Завдання, для самостійної роботи до теми 8

1. Психологічна сумісність членів групи та ділові конфлікти.
2. Напруженість як форма конфлікту у сфері управління.
3. Сутність регіональних конфліктів.
4. Політична криза як фаза конфлікту.

Запитання для обговорення до теми 8

1. Основні сфери прояву соціальних конфліктів.
2. Особливості глобальних конфліктів.
3. Співвідношення глобальних і регіональних конфліктів.
4. Соціальні фактори мікро- та макросередовища, що обумовлюють сімейні конфлікти.
4. Основні форми прояву міжгрупових конфліктів.
5. Основні причини міжособистісних конфліктів.
5. Основні групи конфліктів у суспільстві.
6. Яким чином впливає на конфлікт внутрішнє та зовнішнє середовище організації?
7. Найбільш поширені конфлікти в духовній сфері життя суспільства.

Ситуаційні завдання до теми 8

1. Змодельуйте конфліктну ситуацію (сімейний, політичний, економічний конфлікт). Продумайте:
- які функції в конфлікті можна умовно назвати конструктивними, а які деструктивними;
 - якими можуть бути наслідки конфлікту;
 - у який спосіб його можна було попередити;
 - власні рекомендації щодо залагодження цього конфлікту.

6. Контроль засвоєння знань студентами протягом семестру

Оцінювання студентів здійснюється на основі модульно-рейтингової системи за шкалою від 0 до 100 балів. Остаточний рейтинг складається з рейтингу роботи студента впродовж семестру. Рейтингова оцінка знань студентів із курсу визначається за сумою балів, отриманих студентами протягом семестру за різні види завдань. Це відповідно **100 балів**.

Модульний контроль. Упродовж семестру будуть проведені два модульні тестування та підсумкова контрольна робота. Кожне модульне тестування та підсумкова контрольна робота оцінюватиметься за 20-бальною шкалою. Максимальна кількість балів за ці види робіт – 60 балів. Якщо за результатами модульно-рейтингового контролю протягом семестру студент отримав менше 31 балу, то він вважається таким, що не виконав усі види робіт, які передбачаються

навчальним планом на семестр із даної дисципліни. Такий студент має змогу скласти залік за талоном № 2, але для цього він повинен виконати передбачене кафедрою завдання.

Оцінювання участі студентів у заняттях з навчальної дисципліни «Загальна теорія конфлікту»

№	Форма участі студента у навчальних заняттях	Максимальна кількість балів
1.	Модульне тестування (двічі в семестр у письмовій формі)	20 x 2 = 40 балів
2.	Презентація	10 x 1 = 10 балів
3.	Участь у дискусіях та обговореннях	5 x 4 = 20 балів
4.	Письмові (творчі) завдання	5 x 2 = 10 балів
5.	Підсумкова контрольна робота	20 балів
РАЗОМ упродовж семестру		100 балів

ПИТАННЯ

першого модульного контролю

- 1 Визначення конфлікту.
- 2 Необхідні та достатні умови виникнення конфлікту.
- 3 Об'єкт і предмет конфлікту.
- 4 Передумови розгортання конфлікту.
- 5 Основні ознаки конфлікту.
- 6 Просторові межі конфлікту.
- 7 Основні об'єктивні та суб'єктивні причини конфліктів.
- 8 Визначення конфліктної ситуації.
- 9 Трактують конфлікт із психологічної точки зору?
- 10 Типологія конфліктів.
- 11 Основні фази конфлікту та їх характеристика.
- 12 Структура конфлікту: визначення та роль кожного з елементів.
- 13 Особистісні елементи конфлікту?
- 14 Що таке ранг опонента? Чим відрізняються ранги опонентів?
- 15 Поняття "конфліктогенів".
- 16 Визначення конфліктної ситуації.
- 17 Роль інциденту при виникненні конфлікту.
- 18 Динаміка та етапи конфлікту.
- 19 Позитивні та негативні функції конфліктів.
- 20 Конструктивний та деструктивний характер конфліктів.
- 21 Позитивні сторони конфлікту за Л.Козером.
- 22 Динамічна особливість конфлікту.
- 23 Кількісна характеристика конфліктів.
- 24 Соціально-психологічне середовище конфлікту.
- 25 Формули конфлікту (типи А., Б, В).
- 26 Аналіз конфліктної ситуації.
- 27 Основні стратегії поведінки у конфлікті.
- 28 Психологічні особливості конфліктних типів поведінки.
- 29 Сутність та особливості компромісу.
- 30 Поняття фальшивого конфлікту.
- 31 Різновиди психологічного впливу на людину у конфлікті. Психологічне протистояння.
- 32 Базові вимоги конструктивного впливу в конфлікті.

ПИТАННЯ

другого модульного контролю

1. Різновиди та особливості протікання соціальних конфліктів.
2. Основні особливості внутрішнього конфлікту.
3. Основні характеристики внутрішньоособистісного конфлікту.
4. Внутрішні та зовнішні причини внутрішньоособистісного конфлікту.
5. Форми прояву та способи розв'язання внутрішньоособистісних конфліктів.
6. Мотиваційний та рольовий внутрішні конфлікти.
7. Позитивні та негативні наслідки внутрішньоособистісного конфлікту.
8. Поняття про когнітивний дисонанс.
9. Основні психоаналітичні теорії внутрішніх конфліктів.
10. Які особливості поведінки є характерними для конфліктних особистостей?
11. Поняття та особливості міжособистісних конфліктів.
12. Причини та чинники міжособистісних конфліктів
13. Сфери прояву та причини виникнення міжособистісних конфліктів.
14. Сімейні конфлікти як різновид міжособистісних конфліктів. Особливості сімейних конфліктів.
15. Вплив закономірних кризових періодів у розвитку сім'ї на виникнення сімейних конфліктів.
16. Основні причини сімейних конфліктів та їх попередження.
17. Поняття та класифікація групових конфліктів.
18. Особливості групових конфліктів.
19. Міжгруповий конфлікт та його особливості.
20. Механізми виникнення міжгрупових конфліктів.
21. Сутність, різновидів, джерела економічних конфліктів.
22. Поняття, типологія та специфіка політичних конфліктів.
23. Поняття про конфлікти культур.
24. Міжнаціональний (міжетнічний) конфлікт як форма міжгрупового конфлікту.
25. Конфлікти у сфері управління.

ТЕСТИ

до навчальної дисципліни «Загальна теорія конфлікту»

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. Методологія, історія та теоретичні основи конфліктології

1. Вкажіть зовнішні ознаки конфлікту:
 - а) внутрішньосистемні параметри
 - б) структура;
 - в) просторові межі;
 - г) динаміка і гострота;
 - д) часові параметри

2. Зазначте внутрішні ознаки конфлікту:
 - а) структура;
 - б) динаміка і гострота;
 - в) внутрішньосистемні параметри;
 - г) умови.

3. Вкажіть, якій фазі конфлікту відсутність відкритих зіткнень, а разом із тим наявність помітних змін у спілкуванні:
 - а) демонстративну фазу;
 - б) латентну фазу;
 - в) батальну фазу.

4. Вкажіть, які із нижченаведених ознак характерні для батальної фази:
 - а) припинення спілкування, скерування уваги на те, щоб зробити якомога гірше іншому;

- б) реалізація агресивних планів, «оголошення війни», що може супроводжуватися гострою суперечкою, рукоприкладством;
- в) прагнення опонентів переконати один одного у правильності своєї точки зору; перетворення дискусій в емоційні суперечки та взаємні звинувачення.

5. Зазначте характерні ознаки демонстративної фази конфлікту:

- а) припинення спілкування ззовні; скерування уваги на те, щоб зробити якомога гірше своєму супротивнику;
- б) перетворення дискусій на емоційні суперечки, а згодом на взаємні звинувачення, що призводить до розриву спілкування;
- в) реалізація агресивних планів, «оголошення війни», яке може супроводжуватися рукоприкладством.

6. Охарактеризуйте сутність ігнорування:

- а) уникнення взаємодій, зустрічей з ініціаторами впливу;
- б) свідоме неприйняття дій, слів ініціатора впливу;
- в) висловлення адресатом своєї незгоди виконати прохання ініціатора впливу.

7. Вкажіть, що розуміють під конфронтацією:

- а) свідоме неприйняття слів, дій ініціатора впливу;
- б) відкрите і свідоме протиставлення своєї позиції ініціатору впливу;
- в) опір діям ініціатора впливу, який передбачає відповідне ставлення, оцінки тощо.

8. Позначте, яку стратегію поведінки у конфліктній ситуації характеризує згода програти на користь опонента:

- а) уникнення («втеча»);
- б) пристосування;
- в) компроміс.

9. Вкажіть, що розуміють під колаборацією:

- а) тип поведінки у конфліктній ситуації, коли обидві сторони в результаті врегулювання конфлікту виявляються у вигазі;
- б) прагнення перемогти за рахунок обов'язкового програшу іншого;
- в) конфлікт, розтягнутий у часі, де має місце програш обох сторін;
- г) згода програти на користь опонента.

10. Зазначте у що являють собою конфліктогени:

- а) правила поведінки у конфліктній ситуації;
- б) слова, дії чи бездіяльність, котрі можуть призвести до конфлікту;
- в) прояви конфлікту;
- г) причини конфлікту, обумовлені соціальним статусом особистості;

11. Вкажіть до яких типів конфліктогенів відносяться такі дії: «Накази, погрози, зауваження, критика, звинувачення та глузування»?

- а) прояв егоїзму;
- б) прагнення до зверхності;
- в) прояв агресивності;
- г) прояв нещирості.

12. Вкажіть до яких типів конфліктогенів відносяться такі дії: «порушення етики, принизлива похвала, докір, нав'язування порад»?

- а) прояв агресивності;
- б) прагнення до зверхності;
- в) регресивна поведінка;

г) егоїстична поведінка.

13. Зазначте, який вид психологічного протистояння, характеризує опір діям ініціатора впливу, який передбачає відповідне ставлення, оцінки тощо:

- а) конфронтація;
- б) енергетична мобілізація;
- в) психологічна самооборона.

14. Свідоме неприйняття дій, слів ініціатора впливу характеризує такий вид психологічного протистояння впливу, як:

- а) конфронтація;
- б) ігнорування;
- в) енергетична мобілізація.

15. Вкажіть характерні ознаки конфліктної особистості ригідного типу:

- а) імпульсивність, нестриманість, зухвалість, знижений самоконтроль, агресивна поведінка;
- б) завищена самооцінка, небажання рахуватись з думкою інших;
- в) надмірні вимоги до інших, різка критика, підозрілість, тривожність, чутливість до оцінки з боку.

16. Вкажіть характерні ознаки конфліктної особистості педантичного типу:

- а) прагнення будь-що перебувати у центрі уваги;
- б) імпульсивність, нестриманість, зухвалість, знижений самоконтроль, агресивна поведінка;
- в) завищена самооцінка, небажання рахуватись з думкою інших;
- г) надмірні вимоги до інших, різка критика, підозрілість, тривожність, чутливість до оцінки з боку.

17. Зазначте, які поведінкові характеристики притаманні конструктивній моделі поведінки у конфліктній взаємодії:

- а) бажання залагодити конфлікт, прояв витримки та самовладання, уникнення гострих питань;
- б) доброзичливе ставлення до суперника, бажання залагодити конфлікт, відкрита та відверта поведінка;
- в) бажання перемогти у конфлікті, витримка та самовладання, непослідовність в оцінках та судженнях;
- г) відсутність активності, уникнення гострих питань, відмова від компромісу;
- д) бажання залагодити конфлікт, доброзичливе ставлення до суперника, уникнення гострих питань.

18. Вкажіть, що відображає готовність діяти певним чином у конфлікті:

- а) конфліктна поведінка;
- б) конфліктна установка;
- в) мотив конфлікту;
- г) стратегія поведінки.

19. Вкажіть, що слугує суб'єктивною причиною того чи іншого вчинку, яка сприяє розвитку конфлікту:

- а) мотив;
- б) привід;
- в) мета;
- г) об'єкт.

20. Зазначте, як називають суб'єкта конфліктної ситуації, який дотримується нейтралітету:

- а) пасивним учасником;
- б) активним учасником;

- в) посередником;
- г) жертвою;
- д) лідером.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. Конфлікти у суспільстві

1. Вкажіть, які різновиди конфліктів виокремлюють за кількістю учасників:

- а) внутрішньоособисті;
- б) міжособисті;
- в) міжгрупові;
- г) багатогрупові;
- д) одноосібні.

2. Зазначте, які умови є найбільш значимими для виникнення внутрішнього конфлікту:

- а) особисті;
- б) ситуативні;
- в) випадкові;
- г) всі відповіді правильні.

3. Вкажіть, які переживання є характерними для внутрішнього конфлікту:

- а) гедонічні;
- б) реалістичні;
- в) ціннісні;
- г) творчі.

4. Вкажіть ученого, котрий вважав, що в основі конфлікту лежить протиріччя, яке виникає в особистості між свідомою, але несправедливою самооцінкою, якої людина набуває протягом життя, та самооцінкою на несвідомому рівні:

- а) З. Фрейд;
- б) А. Маслоу;
- в) Д. Скінер;
- г) К. Роджерс;
- д) К. Левін.

5. Позначте, що відноситься до поведінкової сфери показника внутрішньоособистого конфлікту:

- а) зниження самооцінки;
- б) психоемоційне напруження;
- в) посилення психологічного стресу;
- г) зниження задоволення від діяльності;
- д) негативний емоційний фон спілкування.

6. Вкажіть, що стосується емоційної сфери показника внутрішньоособистого конфлікту:

- а) зниження самооцінки;
- б) психоемоційне напруження;
- в) посилення психологічного стресу;
- г) зниження задоволення від діяльності;
- д) негативний емоційний фон спілкування.

7. Вкажіть, яким чином учасник конфліктної взаємодії може брати участь у конфлікті:

- а) свідомо;
- б) випадково;
- в) проти своєї волі;
- г) підсвідомо;
- д) усі відповіді правильні.

8. Вкажіть різновиди конфліктів, які виокремлюють за сферою прояву:

- а) економічні;
- б) соціальні;
- в) політичні;
- г) організаційні
- д) ідеологічні;
- е) соціально-побутові;
- ж)соціально-психологічні.

9. Вкажіть як можна охарактеризувати конфлікт, який виникає у ситуації порушення сімейних функцій:

- а) побутовий;
- б) сімейний;
- в) конфлікт поколінь.

10. Визначити тип міжособистісного конфлікту у такій ситуації: “У громадському транспорті один пасажир випадково штовхнув іншого, не вибачившись за заподіяну незручність. Другий пасажир у відповідь на поштовх нагрубив першому пасажирові. Зрештою між ними виникла бійка.”

- а) Тип Б;
- б) Тип В;
- в) Тип А;
- г) Тип Б і В;
- д) Тип А і Б.

11.Визначити тип міжособистісного конфлікту у такій ситуації:”Між двома робітниками не склалися відносини. Через помилки, письмове завдання для одного працівника було адресовано іншому. Другий розцінив це як спробу першого “перекинути” на нього свою роботу. Між ними виник відкритий конфлікт...”

- а) Тип Б;
- б) Тип А;
- в) Тип В;
- г) Тип Б і В;
- д) Тип А і В.

12. Визначити тип міжособистісного конфлікту у такій ситуації:”Директор прийняв на роботу працівника в один із підрозділів, не обговоривши це з керівником даного підрозділу і без перевірки його професійної підготовки. Згодом новий працівник не зміг впоратись із покладеним на нього зобов'язанням. Керівник підрозділу у службовій записці просить про звільнення нового працівника через професійну некомпетентність. Між директором і керівником підрозділу виникає конфлікт”:

- а) Тип А;
- б) Тип В;
- в) Тип Б;
- г) Тип Б і В;
- д) Тип А Б і В.

13. Вкажіть, які основні складові структури внутрішнього світу особистості слугують найбільш значимими детермінантами вступу в конфлікт:

- а) бажання;
- б) мотиви;
- в) емоції;

- г) цінності;
- д) самооцінка;
- е) потреби.

14. Вкажіть, що розуміють під конфліктами у сфері управління:

- а) конфлікти між суб'єктами і об'єктами управління;
- б) конфлікти, які виникають у системах соціальної взаємодії суб'єктів і об'єктів управління;
- в) конфлікти між суб'єктами управління різних рівнів;
- г) конфлікти між керівниками і підлеглими;
- д) конфлікти у процесі прийняття управлінських рішень.

15. Зазначте, що слугує основним протиріччям у сфері управління:

- а) протиріччя підбору і розстановки кадрів;
- б) протиріччя делегування повноважень;
- в) протиріччя у зв'язку з порушенням функцій об'єктів управління;
- г) протиріччя кар'єри;
- д) протиріччя між бюрократичними правилами системи управління і потребою до свободи дій суб'єктів управління.

16. Формами прояву управлінських конфліктів є:

- а) дезорганізація, неузгодження;
- б) неузгодження, напруженість;
- в) дезорганізація, напруженість;
- г) напруженість, кризи;
- д) суперечка, напруженість.

17. Вкажіть, що розуміють під дезорганізацією:

- а) стан управлінської взаємодії, при якій існуючі адміністративно-бюрократичні правила приходять у невідповідність з новими умовами і факторами;
- б) відмова певних суб'єктів управління або об'єктів управління від прописаних шаблонів і норм поведінки;
- в) форма конфлікту, яка зачіпає правила чинної системи управління;
- г) форма конфлікту, яка призводить до розпаду і ліквідації існуючої системи управління;
- д) вихід із підпорядкованості суб'єктів управління їх підлеглих.

18. Яке поєднання поведінкових характеристик притаманне особистості «безконфліктного типу»:

- а) хоче бути у центрі уваги, уникає копіткої роботи, постійно емоційна поведінка;
- б) підозрілий, має завищену самооцінку, прямолінійний, образливий;
- в) імпульсивний, непередбачуваний, агресивний, несамокритичний;
- г) скрупульозно ставиться до роботи, має завищену тривожність;
- д) нестійкий до оцінок та думок, внутрішньосуперечливий, залежить від думки інших, легко піддається навіюванню.

19. Вкажіть, що розуміють під політичним конфліктом:

- а) форму взаємодії між окремими особистостями, партіями, політичними групами, націями, державами з питань влади;
- б) конфлікти, зумовлені відмінностями між різними суспільними класами, між основними структурами суспільства і всередині них;
- в) конфлікти, які виникають внаслідок протилежності інтересів соціальних груп або окремих спільнот, які займають різні позиції в структурі організаційних стосунків.

20. Конфронтація як форма управлінського конфлікту – це:

- а) різке загострення у взаємовідносинах між різними суб'єктами управління;

- б) найгостріша форма конфлікту, яка призводить до розпаду і ліквідації чинної системи управління;
- в) відкрита протидія в різних рівнях управління, яка характеризується поляризацією інтересів;
- г) криза чинної системи управління;
- д) боротьба за місце керівника в організації.

7.Рекомендована література:

Основна література:

1. Агеев В.С. [Межгрупповые конфликты] // Психология конфликта / Сост. и общ. ред. Гришиной Н.В. - СПб., 2001.
2. Анцупов А. Я. Системная концепция конфликтов // Мир психологии.— 2005. — № 2. — С. 2 – 5.
3. Анцупов А.Я., Шипилов А.И. Конфликтология. – М.: ЮНИТИ, 2001. – 551 с.
4. Анцупов А.Я., Шипилов А.И. Исследование конфликтов в психологии // Психология конфликта / Сост. и ред. Гришина Н.В. - СПб.: Питер, 2001.
5. Білецька Т. Соціально-політичні конфлікти: істориком-методологічний аспект // Соціальні виміри суспільства. – 2006. – Вип. 9. – С. 194–202.
6. Василюк Ф.Е. Конфликт // Психология конфликта / Сост. и ред. Гришина Н.В. - СПб.: Питер, 2001.
7. Гірник А., Бобро А. Конфлікти: структура, ескалація, залагодження. – К.: Вид-во «ОСНОВИ», 2003. – 172 с.
8. Глухова А. В. Политические конфликты: основания, типология, динамика. — М., 2000.
9. Гришина Н.В. Психология конфликта. – СПб.: Питер, 2005. – 464 с.
10. Дарендорф Р. Элементы теории социального конфликта // Социологические исследования, 1994. – № 5.
11. Дмитриев А.В., Кудрявцев В.Н. Введение в общую теорию конфликта. – 2-е изд. – М., 1998.
12. Донцов А.И. [Внутригрупповой конфликт] // Психология конфликта / Сост. и общ. ред. Гришиной Н.В. - СПб., 2001.
13. Зайцев А.К. Социальный конфликт. – М.,Academia, 2000. – 528 с.
14. Ішмуратов А. Т. Конфлікт і згода. Основи когнітивної теорії конфліктів. — К.: Наук. думка, 1996. — 190 с.
15. Казаков В. Соціальний конфлікт: проблема визначення // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2004. – № 3. – С. 156–166.
16. Конфліктологія: Навч. посіб. /Л.М.Ємельяненко, В.М.Петюх, Л.В.Торгова, А.М.Гриненко. – К.: КНЕУ, 2005. – 315 с.
17. Конфлікти у сумісній діяльності / Г. В. Ложкін, С. В. Сьомін, Т. В. Петровська, О. О. Кисельова. — К.: Сфера, 1997. — 96 с.
18. Кричевский Р.Л., Дубовская Е.М. Межличностный конфликт // Психология конфликта / Сост. и общ. ред. Гришиной Н.В. - СПб., 2001.
19. Левин К. Типы конфликтов // Психология конфликта / Сост. и ред. Гришина Н.В. - СПб.: Питер, 2001.
20. Левкович В.П., Зуськова О.Э. Социально-психологический подход к изучению супружеских конфликтов // Психология конфликта / Сост. и ред. Гришина Н.В. - СПб.: Питер, 2001.
21. Нагаев В.М. Конфліктологія: курс лекцій (модульний варіант). – К.: Центр навч. літ., 2004. – 198 с.
22. Рубин Дж., Пруйт Д., Ким Хе Сунг. Социальный конфликт: эскалация, тупик, разрешение. – СПб.: прайм-ЕВРОЗНАК, 2002. – 352 с..
23. Орлова Э.А., Филонов Л.Б. Взаимодействие в конфликтной ситуации // Психология конфликта / Сост. и ред. Гришина Н.В. - СПб.: Питер, 2001.
24. Ялом И. Различные подходы к пониманию индивидуального внутреннего конфликта // Психология конфликта / Сост. и общ. Ред. Гришиной Н.В. - СПб., 2001.

Додаткова література:

25. Бузовський І. Соціальна напруженість і тривожність в контексті діагностики суспільних конфліктів // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2008. – № 3. – С. 169–175.
26. Бреннингмейер О. Предотвращение этнического конфликта. – МЭМО. – 2000. – С. 38-46.
27. Зазыкин В.Г., Зайцева Е.В. Конфликтная личность в конфликтом противоборстве. – М., 1998.
28. Леонов Н. И. Конфликты и конфликтное поведение. Методы изучения. Учебное пособие. СПб.: «Питер», 2005. – 240 с.
29. Лоренц К. Агрессия. – М.: Прогресс, 1994. – 271 с.
30. Майструк Н. Рефлексия конфликтогенного потенциала в современных работах немецких социологов // Соціальні виміри суспільства. – 2004. – Вип. 7. – С. 134–150.
31. Никсон Ч. Конфликт: семь шагов к миру. – СПб., 1997. О. О. Кисельова. — К.: Сфера, 1997. — 96 с.
32. Петровская Л.А. О понятийной схеме социально-психологического анализа конфликта // Психология конфликта / Сост. и ред. Гришина Н.В. - СПб.: Питер, 2001
33. Социальный конфликт в трудах российских социологов начала XX века. С.Л. Прошанов // Социологические исследования, 2007. – № 12. – С. 115–120.
34. Спиллман К.Р. Образы врага и эскалация конфликта // Исследование международных конфликтов. – 1991. – № 3. – С. 61–82.
35. Хорни К. Ваши внутренние конфликты. — СПб.: Лань, 1997. — 212 с.
36. Цуканова Е.В. Психологические трудности межличностного общения. – К.: Вища шкряла, 1985. – 235 с.

**3.10. РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ІСТОРІЯ І КОЛЕКТИВНА ПАМ'ЯТЬ»
(К.С.Н., ДОЦ. СЕРЕДА В.В.)**

1. Опис навчальної дисципліни «Історія і колективна пам'ять»

<i>Найменування показників</i>	<i>Галузь знання, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень</i>	<i>Характеристика навчальної дисципліни</i>
Кількість кредитів - 4	Галузь знань – 0301 – соціально-політичні науки	Нормативна
Модулів - 2	Напрямок – 6.030301 «Соціологія»	Рік підготовки четвертий
Загальна кількість годин – 144	Спеціальність: «Соціологія»	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4 самостійної роботи – 8	Освітньо-кваліфікаційний рівень: бакалавр	<i>Семестр: сьомий</i>
		<i>Лекцій – 24 год.</i>
		<i>Семінарських занять – 24 год.</i>
		<i>Самостійна робота – 96 год.</i>
		<i>ІНДЗ: на 1 студента</i>
		<i>Вид контролю: іспит</i>

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

1. Ознайомити студентів з сучасними теоретичними дискусіями у ділянці досліджень історії та пам'яті

2. Розглянути широкий спектр теоретичних підходів та методів дослідження процесів формування історичної пам'яті
3. Розглянути низку case studies та провести низку міні-досліджень, що сприятиме переведенню теоретичних знань студентів у практичну площину.
4. Навчити студентів досліджувати соціальні прояви феномену історичної пам'яті та механізми її формування.

Вимоги до знань та вмінь:

Після успішного завершення курсу студент повинен:

Знати

1. Розуміти місце основних теоретичних підходів до вивчення соціальних проявів пам'яті у сучасній системі гуманітарних та соціальних наук (зокрема соціології, історії та культурології).
2. Розуміти зв'язок між ключовими соціальними інститутами та процесами формування історичної пам'яті.
3. Володіти ключовими концепціями феноменів пам'яті та соціального конструювання історичного минулого та необхідною термінологією.

Зміст понять: "групова/індивідуальна пам'ять", "соціальна пам'ять", "колективна пам'ять", "національна пам'ять", "історична свідомість", "історична ментальність", "репрезентація минулого", "місця пам'яті", "усна історія", "жива історія", «внутрішня деколонізація пам'яті» «зовнішня деколонізація пам'яті», «місця пам'яті» тощо.

Вміти аналізувати і порівнювати ключові концепції феноменів пам'яті та соціального конструювання історичного минулого, самостійно поводити соціологічні дослідження у згаданій ділянці, добирати та комбінувати різні тактики практично-соціологічних досліджень, адекватні до цілей та завдань наукового проекту; описати процеси соціального конструювання історичного минулого, політики пам'яті в міському просторі, ритуали комеморації, зв'язок історичної пам'яті і масової культури, аналізувати роль музеїв та освітньої системи у процесах формування історичної свідомості.

Місце в структурно-логічній схемі спеціальності. Нормативна навчальна дисципліна «Історія і пам'ять» є складовою циклу професійної підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» спеціальності «соціологія», є однією з галузевих дисципліни в соціології.

3. Структура навчальної дисципліни

№ теми	Назва теми	Кількість годин		
		Лекції	Семинари	Самостійна робота
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. ІСТОРИЧНА ПАМ'ЯТЬ ЯК ОБ'ЄКТ ВИВЧЕННЯ: ІСТОРІЯ, ТЕОРІЯ, МЕТОДИ				
Тема1.	Колективна пам'ять та історична свідомість: визначення, концепції та стан досліджень.	6		8
	Концепції М.Гальбвакса та П.Нори		2	8
	Критика основних концепцій соціального конструювання історичного минулого. Методологія дослідження.		2	8
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. СОЦІАЛЬНІ ПРОЯВИ ІСТОРИЧНОЇ ПАМ'ЯТІ				
Тема2.	Ритуали комеморації: монументи, місця пам'яті та політика ідентичності.	2		4
	Ритуали комеморації: політика пам'яті в міському просторі		2	4
Тема 3.	Ритуали комеморації: перформанс, свята, колективні акції та політика ідентичності.	2		4
	Ритуали комеморації: свята		2	4

Тема4.	Музеї, історична свідомість та культура зберігання.	2		4
	Екскурсія до музею		2	4
	Музей, ідеологія і політика пам'яті		2	4
Тема5.	Поділена пам'ять: образи минулого, національна ідентичність та досвід колоніалізму в постсоветській Україні.	2		4
Тема6.	Історична пам'ять і масова культура. Історія та "фільмування" минулого.	4		8
	Розгляд конкретного випадку - перегляд та аналіз кінофільмів		2	4
	Фільмування минулого		2	4
Тема 7.	Історична пам'ять і масова культура. Популярні форми історичного знання і історична белетристика.	2		4
	Місце реклами та історичної белетристики у процесах формування історичної пам'яті		2	4
Тема 8.	Курси, підручники та репродукція минулого в системі освіти.	2		4
	Роль освітніх інститутів та освітніх програм у формуванні уявлень про минуле		2	4
	Підсумкове заняття	2		4
	Презентації студентських дослідницьких проектів		4	4
Всього:		24	24	96

4. Теми лекційних занять

№ теми	Назва теми	Кількість годин		
		Лекції		
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. ІСТОРИЧНА ПАМ'ЯТЬ ЯК ОБ'ЄКТ ВИВЧЕННЯ: ІСТОРІЯ, ТЕОРІЯ, МЕТОДИ				
Тема1.	Колективна пам'ять та історична свідомість: визначення, концепції та стан досліджень.	6		
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. СОЦІАЛЬНІ ПРОЯВИ ІСТОРИЧНОЇ ПАМ'ЯТІ				
Тема2.	Ритуали коммеморації: монументи, місця пам'яті та політика ідентичності.	2		
Тема 3.	Ритуали коммеморації: перформанс, свята, колективні акції та політика ідентичності.	2		
Тема4.	Музеї, історична свідомість та культура зберігання.	2		
Тема5.	Поділена пам'ять: образи минулого, національна ідентичність та досвід колоніалізму в постсоветській Україні.	2		
Тема6.	Історична пам'ять і масова культура. Історія та "фільмування" минулого.	4		
Тема 7.	Історична пам'ять і масова культура. Популярні форми історичного знання і історична белетристика.	2		
Тема	Курси, підручники та репродукція минулого	2		4

8.	в системі освіти.			
	Підсумкове заняття	2		
Всього:		24		

5. Програма навчальної дисципліни «Історія і пам'ять»

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. ІСТОРИЧНА ПАМ'ЯТЬ ЯК ОБ'ЄКТ ВИВЧЕННЯ: ІСТОРІЯ, ТЕОРІЯ, МЕТОДИ

Тема 1. Колективна пам'ять та історична свідомість: визначення, концепції та стан досліджень.

Колективна пам'ять та історична свідомість: основні визначення та стан досліджень. Дискусії навколо питань колективної та історичної пам'яті розпочалися ще в першій половині ХХ століття, з появою праць М.Гальбвакса. Протягом останніх кількох років істотно посилюється наукове зацікавлення проблемами пам'яті та ідентичності, спровоковане розвитком нових міждисциплінарних ділянок. У зв'язку з цим сформувався широкий спектр термінів, що концептуалізують феномени соціального конструювання минулого: "групова/індивідуальна пам'ять", "соціальна пам'ять", "колективна пам'ять", "національна пам'ять", "історична свідомість". Розглядаються теорії П.Нори, Т.Джата, Т.Кузьо, зв'язок історії та процесів формування пам'яті, проблема невідтворюваності та етики пам'яті. Методологія дослідження історичної пам'яті.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. СОЦІАЛЬНІ ПРОЯВИ ІСТОРИЧНОЇ ПАМ'ЯТІ

Тема 2. Ритуали комеморації: монументи, міця пам'яті та політика ідентичності.

Розглядаються процеси внутрішньої та ідеологічної реконструкції пам'яті у львівському міському середовищі. До аналізу політики пам'яті та процесів символічного маркування міського простору залучено: можливих акторів, а також зміст і символічну структуру дискурсів про минуле, що артикуються у новостворених місцях пам'яті. Розмежовано рівні на яких функціонують ці актори. Як засвідчує аналіз, творення нової моделі чи моделей міського минулого відбувається шляхом руйнування чи реартикуляції старих місць пам'яті і витворення нових, що поєднують у собі елементи європейського національного, регіонального і локального минулого. Аналізуються особливості інтерналізації політики пам'яті та стратегії опору з боку недомінантних груп міського населення.

Тема 3. Ритуали комеморації: перформанс, свята, колективні акції та політика ідентичності.

Свята і ритуали – необхідна складова символічного середовища, природно чи цілеспрямовано формується різними соціальними групами. До недавнього часу це явище залишалося поза увагою соціологів, фіксуючись у описах етнографів, фольклористів, де свято не розкриває всіх своїх соціальних конотацій, – а тим часом зібраний багатий матеріал соціальними та культурними антропологами інших країн чекає на свою актуалізацію в кроскультурних дослідженнях. Розглядається роль еліт у формуванні ритуалів комеморації. Аналізуються офіційні календарні реформи в Україні та країнах пострадянського простору. Особливості національного календаря. Частина дискусії присвячено розкриттю особливостей взаємодії медіа-дискурсу і ритуалів комеморації. Святкування як логічне продовження дихотомії повсякденне/буденне – дозвілсьє/святкове. Свято як важливий інструмент конструювання групових ідентичностей. Методологія макро та мікрорівневого аналізу свят. Розгляд конкретних випадків (приклад Львова і Донецька).

Тема 4. Музеї, історична свідомість та культура зберігання.

Здійснюється огляд теоретичних концепцій дослідження особливостей конструювання історичного минулого у музейних збірках та виставкових залах. Музей аналізується з точки зору продукування його просторі і функціонування ідентичностей. Як важливий і унікальний публічний простір конструювання і репрезентації ідентичності. Розглядаються питання

взаємозв'язку музею як соціального інституту, ідеології і політики пам'яті. Музейні експозиції та екскурсійні практики: зміни і тяглість. Окрема увага приділяється музейним практикам. Дискурсивні рамки музейних практик: теоретико-методологічні засади. Окремо розкриваються особливості методології дослідження та джерел у дослідженні особливостей конструювання історичного минулого у музейних збірках. Розгляд конкретного випадку (на прикладі Музею історії релігії).

Тема 5. Поділена пам'ять: образи минулого, національна ідентичність та досвід колоніалізму в постсовєтській Україні.

Формування та реформування історичної ідентичності пост-колоніальних націй, куди деякі автори схильні зараховувати і Україну. Аналізується місце України у постколоніальних студіях історичної пам'яті. Зокрема розглядається праця Т.Кузьо, де автор у своїй праці про історію, пам'ять і націє-формування у пост-радянському просторі стверджує, що відтворення минулого та відродження національної історії і колективної пам'яті є центральним для 'імперського перехідного періоду' у подоланні колоніальної спадщини. Отже, зміни в домінантних парадигмах розуміння та пояснення минулого, що здійснюються владними елітами для легітимізації своєї позиції, розглядаються як протиставлення відродженої української національної парадигми колишній радянсько-російській. Подібний підхід є занадто спрощеним, оскільки не враховує того, що зміна історичних символів та значень, приписуваних певним історичним подіями чи особам, відбувається не як процес заміни одного іншим, а як складна боротьба, унаслідок якої відбувається інколи часткове витіснення, інколи часткове накладання або взаємопроникнення чи, навіть гібридизація моделей історичного минулого та ідентичностей. Обговорення процесів формування та реформування історичної ідентичності постколоніальних націй, взаємозв'язку історичної пам'яті та національної ідентичності. Здійснюється критика використання постколоніальної теорії стосовно українського випадку.

Тема 6. Історична пам'ять і масова культура. Історія та "фільмування" минулого.

Фільм як важливий елемент конструювання соціальної реальності, створення і закріплення соціальних ролей. Обговорення питання плюралізації історії та пам'яті та заміщення "живої пам'яті" – технологічною. Пропаганда, процеси політичної мобілізації і відеоматеріали, роль монтажу. Розглядаються підходи різних авторів до питання медіа (ІТ) фальсифікації пам'яті. Взаємозв'язок між продукуванням та прокатом фільмів та процесами формування колективної пам'яті. Масова культура, шоу-бізнес і функціонування історичного минулого. Типологія фільмів (документальні, художні, промоційні та приватні) та їх особливого впливу на формування уявлень про історичне минуле. Розгляд конкретного випадку - перегляд та аналіз кінофільмів.

Тема 7. Історична пам'ять і масова культура. Популярні форми історичного знання.

Роль історичного роману у конструюванні соціальної реальності, створенні та закріпленні соціальних ролей. В.Дубін про історичну белетристику і колективну пам'ять в Росії. Порівняння з українським випадком. Науково-популярні книжки та історичні романи у процесі конструювання історичної пам'яті. Розгляд конкретного випадку на прикладі М.Львова.

Роль рекламних продуктів у конструюванні соціальної реальності, створенні та закріпленні соціальних ролей. Розглядаються деякі особливості української конс'юмеристської культури, а саме гендерно-національну специфіку її просування, на прикладі використання у ньому образу козака. Ключові терміни - конс'юмеристська культура, конс'юмеризм. Розглядаємо конс'юмеристську культуру як сукупність соціокультурних цінностей, ідей та практик, які є значимими в їх зв'язку із споживанням. Для конс'юмеристської культури характерним є те, що соціальні відносини та практики перетворюються на об'єкти, які символічно можуть набувати товарних якостей, тобто їх символічно можна отримати у формі певного товару або послуги (тут йдеться як про матеріальні, так і нематеріальні блага). Практичним (поведінковим/перформативним) виразом конс'юмеристської культури є конс'юмеризм. Під конс'юмеризмом (від англ. consumerism) ми розуміємо практику конструювання ідентичності, на основі ідентифікації особистості із соціально-культурними значеннями товарів та послуг, які

вона споживає. Далі здійснюється аналіз взаємо'зв'язку реклами і процесів конструювання колективної пам'яті. Розгляд конкретного випадку – аналіз рекламних продуктів.

Тема 8. Курси, підручники та репродукція минулого в системі освіти.

Роль освітніх інститутів у репродукції історичного минулого. Аналізується місце історії в освітній системі України. Розглядаються маніфестована програма та її складники, а також латентна програма та можливі джерела її формування. Вплив маніфестованої та латентної програми на формування уявлень про історичне минуле. Особливості навчання та отримання історичного знання поза підручником.

Шкільні підручники з історії та етнічні стереотипи. Шкільні підручники і колективна пам'ять. Кожна етнічна спільнота, виходячи із власної знаково-символічної світоглядної системи, конструє "свою історію", яка складається із знання про факти, що відбулися на проміжку часу, визначеному як період існування даної спільноти, та "прабатьків" чи національних героїв - колишніх членів групи, з якими теперішні покоління відчувають емоційний зв'язок. "Власна історія" кожного етносу не є ідентичною сумі всіх відомих фактів, вона – результат селекційного процесу, коли тільки окремі факти з минулого стають предметом групового визнання і захоплення. В результаті деякі історичні події чи особи перетворюються на національні символи, які втілюють сучасні суспільні цінності, інші – відкидаються. "Офіційна/еталонна версія" "власної історії" кожної групи визначається освітньою системою і передається через підручники наступним поколінням. Наявність етноцентризму у шкільних підручниках з історії може ускладнювати процес міжетнічного спілкування та культурної адаптації національних мешканців, що проживають на території певної держави. Розгляд конкретного випадку на прикладі польсько-українських етнічних стереотипів.

6. Темі семінарських занять

№	Назва теми	Кількість годин
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. ІСТОРИЧНА ПАМ'ЯТЬ ЯК ОБ'ЄКТ ВИВЧЕННЯ: ІСТОРІЯ, ТЕОРІЯ, МЕТОДИ		
1.	Концепції М.Гальббакса та П.Нори	2
2.	Критика основних концепцій соціального конструювання історичного минулого. Методологія дослідження.	2
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. СОЦІАЛЬНІ ПРОЯВИ ІСТОРИЧНОЇ ПАМ'ЯТІ		
3.	Ритуали коммеморації: політика пам'яті в міському просторі	2
4.	Ритуали коммеморації: свята	2
5.	Екскурсія до музею	2
6.	Музей, ідеологія і політика пам'яті	2
7.	Розгляд конкретного випадку - перегляд та аналіз кінофільмів	2
8.	Фільмування минулого	2
9.	Місце реклами та історичної белетристики у процесах формування історичної пам'яті	2
10.	Роль освітніх інститутів та освітніх програм у формуванні уявлень про минуле	2
11.	Презентації студентських дослідницьких проєктів	4
	Всього	24

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. ІСТОРИЧНА ПАМ'ЯТЬ ЯК ОБ'ЄКТ ВИВЧЕННЯ: ІСТОРІЯ, ТЕОРІЯ, МЕТОДИ

Тема 1. Колективна пам'ять та історична свідомість: визначення, концепції та стан досліджень.

Семінар 1. Колективна пам'ять та історична свідомість: основні концепції -концепції М.Гальбвакса та П.Нори (2 год.)

- 1.Теоретична концепція М.Гальбвакса
- 2.Критика концепції «колективна пам'ять»
- 3.Теоретична концепція П.Нори – «місця пам'яті»
- 4.Концепції «внутрішньої та ідеологічної деколонізації пам'яті»

Семінар 2. Критика основних концепцій соціального конструювання історичного минулого. Методологія дослідження. (2 год.)

- 1.Зв'язок історії та процесів формування пам'яті
- 2.Невідтворюваність пам'яті
- 3.Етика пам'яті
- 4.Методологія дослідження історичної пам'яті

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. СОЦІАЛЬНІ ПРОЯВИ ІСТОРИЧНОЇ ПАМ'ЯТІ

Тема 2. Ритуали коммеморації: монументи, місця пам'яті та політика ідентичності.

Семінар 1. Ритуали коммеморації: політика пам'яті в міському просторі (2 год.)

- 1.міський ландшафт як поле боротьби за символічну владу
- 2.символічні маркери соціального простору
- 3.політика пам'яті: актори, рівні, зміст і символічна структура
- 4.місто як текст: маркування соціального простору і проектування “ідентичності” на місто
 - a.монументи,
 - b.пам'ятні дошки
 - c.назви вулиць
- 5.тексти про місто: конструювання образу міста
- 6.віддзеркалення міста в ідентичностях мешканців
 - a.Інтерналізація
 - b.Стратегії опору

Тема 3. Ритуали коммеморації: перформанс, свята, колективні акції та політика ідентичності.

Семінар 1. Ритуали коммеморації: свята. (2 год.)

- 1.Роль еліт у формуванні ритуалів коммеморації
- 2.Офіційні календарні реформи в Україні, національний календар
- 3.Медіа-дискурс і ритуали коммеморації
- 4.Святкування як логічне продовження дихотомії повсякденне/буденне – дозвіллове/ святкове
- 5.Свято як важливий інструмент конструювання групових ідентичностей
- 6.Методологія макро та мікрорівневого аналізу свят
- 7.Розгляд конкретних випадків (приклад Львова і Донецька)

Тема 4. Музеї, історична свідомість та культура зберігання.

Семінар 1. Експерсія до музею (2 год.)

Семінар 2. Музей, ідеологія і політика пам'яті. (2 год.)

- 1.Теоретичні концепції дослідження особливостей конструювання історичного минулого у музейних збірках
- 2.Музей як публічний простір конструювання і репрезентації ідентичності
- 3.Музейні експозиції та експерсійні практики: зміни і тяглість
- 4.Дискурсивні рамки музейних практик: теоретико-методологічні засади
- 5.Методологія дослідження
- 6.Розгляд конкретного випадку (на прикладі Музею історії релігії)

Тема 6. Історична пам'ять і масова культура. Історія та “фільмування” минулого.

Семінар 1. Розгляд конкретного випадку - перегляд та аналіз кінофільмів (2 год.)**Семінар 2. “Фільмування” минулого. (2 год.)**

1. роль фільму у конструюванні соціальної реальності, створенні та закріпленні соціальних ролей
2. плюралізація історії та пам'яті
3. заміщення “живої пам'яті” – технологічною
4. медіа (ІТ) фальсифікація пам'яті
5. фільм і колективна пам'ять
6. документальні, художні, промоційні та приватні фільми і процес конструювання історичного минулого

Тема 7. Історична пам'ять і масова культура. Популярні форми історичного знання.**Семінар 1. Місце реклами та історичної белетристики у процесах формування історичної пам'яті (2 год.)**

1. роль історичного роману у конструюванні соціальної реальності, створенні та закріпленні соціальних ролей
2. історична белетристика і колективна пам'ять
3. науково-популярні книжки та історичні романи у процесі конструювання історичної пам'яті
4. Розгляд конкретного випадку
5. роль рекламних продуктів у конструюванні соціальної реальності, створенні та закріпленні соціальних ролей
6. реклама і колективна пам'ять
7. розгляд конкретного випадку – аналіз рекламних продуктів

Тема 8. Курси, підручники та репродукція минулого в системі освіти.**Семінар 1. Роль освітніх інститутів та освітніх програм у формуванні уявлень про минуле. (2 год.)**

1. Роль освітніх інститутів у репродукції історичного минулого
2. Місце історії в освітній системі України
3. Маніфестована програма
4. Латентна програма
5. Навчання поза підручником
6. Шкільні підручники з історії та етнічні стереотипи
7. Шкільні підручники і колективна пам'ять
8. Розгляд конкретного випадку

7. Самостійна робота

№ теми	Назва теми	Кількість годин
		Самостійна робота
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. ІСТОРИЧНА ПАМ'ЯТЬ ЯК ОБ'ЄКТ ВИВЧЕННЯ: ІСТОРІЯ, ТЕОРІЯ, МЕТОДИ		
1.	Колективна пам'ять та історична свідомість: визначення, концепції та стан досліджень.	24
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. СОЦІАЛЬНІ ПРОЯВИ ІСТОРИЧНОЇ ПАМ'ЯТІ		
2.	Ритуали коммеморації: монументи, місця пам'яті та політика ідентичності.	8
3.	Ритуали коммеморації: перформанс, свята, колективні акції та політика ідентичності.	8

4.	Музеї, історична свідомість та культура зберігання.	12
5.	Поділена пам'ять: образи минулого, національна ідентичність та досвід колоніалізму в пост-советській Україні.	4
6.	Історична пам'ять і масова культура. Історія та "фільмування" минулого.	16
7.	Історична пам'ять і масова культура. Популярні форми історичного знання і історична белетристика.	8
8.	Курси, підручники та репродукція минулого в системі освіти.	8
9.	Підсумкове заняття. Презентації студентських дослідницьких проектів	8
Всього:		96

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. ІСТОРИЧНА ПАМ'ЯТЬ ЯК ОБ'ЄКТ ВИВЧЕННЯ: ІСТОРІЯ, ТЕОРІЯ, МЕТОДИ

Тема 1. Колективна пам'ять та історична свідомість: визначення, концепції та стан досліджень.

Завдання для самостійної роботи до теми 1 (18 год.)

1. Поясніть чим відрізняються концепції П.Нори та М.Гальбвакса, а що в них спільного. Аргументуйте свою відповідь.
2. Опишіть прояви феномену внутрішньої деколонізації пам'яті на прикладі вашого суспільства
3. Опишіть прояви феномену ідеологічної деколонізації пам'яті на прикладі вашого суспільства
4. Що таке «культурна пам'ять» у концепції Ассмана. Приведіть приклади.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. СОЦІАЛЬНІ ПРОЯВИ ІСТОРИЧНОЇ ПАМ'ЯТІ

Тема 2. Ритуали комеморації: монументи, місця пам'яті та політика ідентичності.

Завдання для самостійної роботи до теми 2 (8 год.)

Студенти діляться на групи по 2-3 особи і проводять міні-дослідження на тему дотичну до теми заняття, яка узгоджується з викладачем (напр. Зміни назв вулиць у вашому місті/селі та вплив цього процесу на формування історичної пам'яті»). Результати досліджень презентуються на наступному занятті.

Тема 3. Ритуали комеморації: перформанс, свята, колективні акції та політика ідентичності.

Завдання для самостійної роботи до теми 3 (8 год.)

Студенти діляться на групи по 2-3 особи і проводять міні-дослідження на тему дотичну до теми заняття, яка узгоджується з викладачем (напр. Зміни в українському національному календарі та вплив цього процесу на формування історичної пам'яті»). Результати досліджень презентуються на наступному занятті.

Тема 4. Музеї, історична свідомість та культура зберігання.

Завдання для самостійної роботи до теми 4 (12 год.)

Студенти діляться на групи по 2-3 особи і проводять міні-дослідження на тему дотичну до теми заняття, яка узгоджується з викладачем (напр. Зміни музейних експозицій у вашому місті/селі після здобуття Україною незалежності та вплив цього процесу на формування історичної пам'яті»). Результати досліджень презентуються на наступному занятті.

Тема 5. Поділена пам'ять: образи минулого, національна ідентичність та досвід колоніалізму в постсовєтській Україні.

Завдання для самостійної роботи до теми 5 (4 год.)

Студенти діляться на групи по 2-3 особи і проводять міні-дослідження на тему дотичну до теми заняття, яка узгоджується з викладачем (напр. «Приклади постколоніального дискурсу в матеріалах політичних партій»). Результати досліджень презентуються на наступному занятті.

Тема 6. Історична пам'ять і масова культура. Історія та “фільмування” минулого.

Завдання для самостійної роботи до теми 6 (16 год.)

Студенти діляться на групи по 2-3 особи і проводять міні-дослідження на тему дотичну до теми заняття, яка узгоджується з викладачем (напр. Помоційні туристичні фільми у вашому місті/селі та вплив цього процесу на формування історичної пам'яті»). Результати досліджень презентуються на наступному занятті.

Тема 7. Історична пам'ять і масова культура. Популярні форми історичного знання.

Завдання для самостійної роботи до теми 7 (8 год.)

Студенти діляться на групи по 2-3 особи і проводять міні-дослідження на тему дотичну до теми заняття, яка узгоджується з викладачем (напр. Українське історичне фентезі та його роль у формуванні уявлень про історичне минуле»). Результати досліджень презентуються на наступному занятті.

Тема 8. Курси, підручники та репродукція минулого в системі освіти.

Завдання для самостійної роботи до теми 8 (8 год.)

Студенти діляться на групи по 2-3 особи і проводять міні-дослідження на тему дотичну до теми заняття, яка узгоджується з викладачем (напр. «Роль шкільних підручників з історії у формуванні українсько-польських (російських, татарських, єврейських тощо) етнічних стереотипів»). Результати досліджень презентуються на наступному занятті.

Тема 9. Презентації студентських проектів. (8 год.)

Студентам відводиться 8 год. Самостійної роботи на завершення роботи над індивідуальними дослідницькими проектами.

8. Контроль засвоєння знань студентами протягом семестру

Поточний контроль знань.

Оцінювання повинно стимулювати студентів до систематичної праці над курсом. Тому пропонується оцінювати студентів не за старою системою оцінювання, коли невелика частка оцінки припадає на роботу студентів на семінарських заняттях, а левову частку оцінки становить підсумковий іспит. Така форма оцінювання сприяє суб'єктивізації процесу оцінювання та не стимулює систематичну роботу студентів. Система оцінювання запропонована автором програми передбачає комплексне оцінювання роботи студентів на лекціях, семінарах, їх індивідуальної роботи. У курсі передбачено наступні форми оцінювання роботи студентів:

Види діяльності	Максимальна оцінка
Участь у дискусіях і груповій роботі на заняттях.	
Робота з текстами	16
Виступ-презентація	5
Тест	5
Групові/індивідуальні міні-проекти	5 x 5 =25

Всього за семестр	51
Екзамен	49
Загалом	100

Модульний контроль. Упродовж семестру буде проведено одну модульну контрольну, яка оцінюватиметься за 5-бальною системою.

Якщо за результатами модульно-рейтингового контролю протягом семестру студент отримав менше 31 бала, то він не допускається до іспиту і вважається таким, що не виконав усі види робіт, які передбачаються навчальним планом на семестр з даної дисципліни. Такий студент має змогу скласти екзамен за талоном № 2, але для цього він повинен виконати передбачене кафедрою завдання.

Контроль засвоєння знань студентів під час семестру

Запропоновані форми оцінювання стимулюватимуть студентів до більш систематичної праці (як під час аудиторних занять, так і під час індивідуальної роботи) сприятимуть глибшому засвоєнню матеріалу та більшій об'єктивності підсумкової оцінки.

Лекції-семінари мають на меті, з одного боку, дати систематичний огляд головних тем і послідовний виклад навчального матеріалу, а також окреслити орієнтири для подальшої самостійної роботи, з іншого, створити таку навчальну ситуацію, де б студенти брали активну участь у "продукції" знань, формулюванні інтерпретаційних моделей та аналізі конкретних випадків (case studies). Відвідування лекцій для студентів є бажаним.

Семінарські заняття: Відвідування та активна участь студентів у роботі семінарських занять є обов'язковою умовою успішного складання курсу. Пропонуються наступні форми роботи на заняттях: усна презентація самостійно опрацьованого фрагменту навчальної дисципліни або розв'язання проблемної ситуації в працях представників цього напрямку соціологічного знання (першоджерелах), самостійна (індивідуальна або групова) домашня робота у вигляді письмової презентації/міні-дослідницького проекту на задану тему, участь у дискусії. Студенти заохочуватимуться до критичного аналізу праць українських та зарубіжних соціологів у ділянці досліджень історичної пам'яті, до розвитку навичок логічного мислення, інтерпретації та операціоналізації понять. Будуть підтримуватися наукові дискусії та обговорення, презентації власних ідей і точок зору, постановка проблемних питань і пошук відповідних розв'язань. Найвище будуть оцінюватися самостійні творчі виступи з елементами компаративістики, оригінальні за характером дослідницьки проекти, вміння науково коректно аналізувати і зіставляти різні погляди та доказово обстоювати свою власну позицію. Максимальна кількість балів, яку студент може набрати за роботу на лекціях-семінарах становить **16 балів**.

Принципи оцінювання роботи студентів на семінарських заняттях. Оцінювання знань студентів на семінарському занятті проводиться в декілька етапів. На підготовчому етапі викладач інформує студентів про форми роботи, які включають групові презентації міні-дослідницьких проектів (5 X 5 балів); доповнень та участі у дискусії (2 x 8 балів) та індивідуальні виступи-презентації (5 балів). Викладач повідомляє про необхідність обрання власної теми презентації (усної чи письмової). Кожне семінарське заняття передбачає вступне слово викладача з виокремленням основних проблем теми заняття. Студенти за задалегідь заданим планом готують усні презентації фрагментів першоджерел на задану тематику або письмові презентації групових міні-досліджень з їхнім наступним розглядом на занятті. В обговоренні презентацій під час дискусії приймають участь усі студенти групи, що мають задалегідь ознайомитися із зазначеними текстами першоджерел, які розміщені на електронній читанці до курсу. Сумарно за свою презентацію та участь у дискусіях студент може одержати 5 + 16 балів (21 бал). Кожен студент зобов'язаний проявити активну участь не менше як на одній третині семінарських занять, проведених у групі впродовж семестру. При цьому відсутність студента на занятті без поважної причини враховується при визначенні рейтингової оцінки за семестр кожне заняття (-5 балів). Пропущене з поважних причин заняття студент може «відпрацювати» у формі, обраній викладачем та кафедрою. При цьому виставлення оцінки не передбачається, але це відпрацьоване заняття не впливатиме на рейтингову оцінку студента.

Оцінювання виступів-презентацій студентів на занятті проводиться за 5-ти бальною системою. На занятті пропонується якісне оцінювання знань студентів, що брали участь у

дискусіях чи доповнювали шляхом виставлення балів від «1» до «2». Позначення «-5» виставляється студентові за відмову від відповіді на занятті через невідповідність, що впливатиме на його підсумкову рейтингову оцінку в кінці семестру.

1. Підготовка до лекцій-семінарів та участь у дискусіях: (максимум 16 балів)

- Вміння продемонструвати обізнаність з основною та додатковою літературою
- Критичний аналіз опрацьованої літератури та активна участь у дискусіях
- здатність критично осмислювати та синтезувати матеріал у декілька основних аргументів.

2. Виступ-презентація: (максимум 5 балів)

- кожен магістрант протягом семестру має підготувати 1 презентацію, обравши собі одну з тем курсу (за згодою викладача).
- у презентації магістрант повинен продемонструвати добре володіння як основною та і додатковою літературою, здатність критично осмислювати та синтезувати матеріал у декілька основних аргументів.

3.Тест (максимум 5 балів). Після завершення першого модуля проводиться тестування знань студентів з використанням тестових питань типу (multiple choice). Тест включатиме 5 питань вартістю 1 бал кожне.

4. Групові міні-проекти: (максимум 25 балів)

Міні-соціологічні дослідження проводитимуться індивідуально чи групами (5-6 осіб) для:

- набуття студентами необхідного комплексу знань із використання методів, що використовуються у візуальних студіях
- тестування теоретичних моделей та їх релевантності у поясненні конкретних випадків,
- вироблення навичок інтерпретації та деконструкції соціальних текстів.

Груповий міні-проект – студенти можуть працювати індивідуально, або групами 5-6 осіб, кожна група має обрати одне з соціальних явищ, які обговорюються у рамках курсу (узгодити її з викладачем) і представити результати дослідження на наступному семінарському занятті. У міні-проекті студенти повинні продемонструвати вміння:

- інкорпорувати загальнотеоретичні підходи у своє емпіричне дослідження,
- самостійно знайти і сформулювати актуальну тему; її мету і основні завдання, коректно визначити об'єкт і предмет дослідження, якщо необхідно здійснити інтерпретацію основних понять та категорійного апарату дослідження.
- добрати та обґрунтувати методи дослідження і вибірку.
- Дослідити згадане соціальне явище і представити результати дослідження.

Всього курсом передбачено 6 завдань для міні-проектів. Кожен студент має взяти участь у 5 з них. Кожен міні-проект оцінюватиметься у 5 балів.

Якщо за результатами модульно-рейтингового контролю студент отримав менше 31 бала, то він/вона не допускається до заліку і вважається таким/такою, що не виконав/виконала усі види робіт, які передбачаються навчальним планом на семестр з даної дисципліни. Такий студент/ка має змогу скласти залік за талоном №2, але для цього він/вона повинен виконати передбачене кафедрою завдання.

4. Іспит (максимум 50 балів)

За бажанням студенти можуть скласти його письмово згідно отриманих білетів (дивись питання до заліку), або у формі письмової роботи.

Структура екзаменаційного білета: екзаменаційний білет складається з 10 тестових запитань (по 1 балу кожне) і 2 відкритих запитань (20 балів кожне). Питання стосуються теоретичної частини курсу, а також текстів, що були визначені як обов'язкові.

Письмова робота (дослідження одного з проявів соціального феномену історичної пам'яті): (максимум 50 балів)

Письмова робота має відображати знання значної частини рекомендованої літератури, вміння використовувати категоріальний апарат, розуміння основних методологічних підходів, вміння самостійно аналізувати особливості застосування згаданого метода дослідження. Робота повинна містити критичний компаративний аналіз одного або більше методів візуальних досліджень. Можливе використання даних з міні-соціологічних досліджень даного курсу чи будь-яких інших соціологічних проектів, що розроблялися студентами в рамках бакалаврської програми.

Робота буде оцінюватися за наступними критеріями:

- Знання значної частини рекомендованої літератури, розуміння, осмислення матеріалу з коректним використанням категоріального апарату (максимум 20 балів);
- Використання емпіричного матеріалу (максимум 20 балів);
- Здатність синтезувати велику кількість матеріалу у декілька основних аргументів та ясність їх подачі; здатність організувати матеріал у логічно послідовний спосіб. Стиль написання (максимум 10 балів).

ПИТАННЯ

для першого модульного контролю

1. Хто з перерахованих авторів не належить до теоретиків феноменів пам'яті?
2. Хто є автором терміну «місця пам'яті»?
3. Виберіть визначення, яке найкраще описує термін «комеморація»
4. Хто є автором терміну «ідеологічна деколонізація» пам'яті?
5. У чому полягає феномен внутрішньої деколонізації пам'яті?
6. Хто з перерахованих авторів належить до теоретиків феноменів пам'яті?
7. Хто є автором терміну «колективна пам'ять»?
8. У чому полягає феномен ідеологічної деколонізації пам'яті?
9. Кому належить термін «місця пам'яті»?
10. Працю якого автора розглядає Франсуа Ет'єн у своїй статті?

9. Іспит

Іспит, згідно з рішенням Вченої ради історичного факультету, проводиться у письмовій формі з наступним обговоренням за участю викладачів, які вели семінарські заняття.

За бажанням студенти можуть скласти його письмово згідно отриманих білетів (дивись питання до іспиту), або у формі письмової роботи.

Структура залікового білета: заліковий білет складається з 10 тестових запитань (по 1 балів кожне) та 2 відкритих запитань (20 балів кожне). Питання стосуються теоретичної частини курсу, а також текстів, що були визначені як обов'язкові.

Письмова робота (дослідження одного з проявів соціального феномену історичної пам'яті): (максимум 50 балів)

Письмова робота має відображати знання значної частини рекомендованої літератури, вміння використовувати категоріальний апарат, розуміння основних методологічних підходів, вміння самостійно аналізувати особливості застосування згаданого метода дослідження. Робота повинна містити критичний компаративний аналіз одного або більше методів візуальних досліджень. Можливе використання даних з міні-соціологічних досліджень даного курсу чи будь-яких інших соціологічних проектів, що розроблялися студентами в рамках бакалаврської програми.

Робота буде оцінюватися за наступними критеріями:

- Знання значної частини рекомендованої літератури, розуміння, осмислення матеріалу з коректним використанням категоріального апарату (максимум 20 балів);
- Використання емпіричного матеріалу (максимум 20 балів);

- Здатність синтезувати велику кількість матеріалу у декілька основних аргументів та ясність їх подачі; здатність організувати матеріал у логічно послідовний спосіб. Стиль написання (максимум 10 балів)

ТЕСТИ

з нормативного навчального курсу

«Історія і пам'ять»

Модуль 1. ІСТОРИЧНА ПАМ'ЯТЬ ЯК ОБ'ЄКТ ВИВЧЕННЯ: ІСТОРІЯ, ТЕОРІЯ, МЕТОДИ

1 Відзначте автора, що не належить до теоретиків феноменів пам'яті

- М.Гальбвакс
- П.Нора
- П.Коннертон
- Ю.Габермас

2 Назвіть автора терміну «місця пам'яті»

- М.Гальбвакс
- П.Нора
- П.Коннертон
- Ю.Габермас

3 Виберіть визначення, яке найкраще описує термін «комеморація»

- колективні заходи, покликані створити інституціоналізоване середовище для спогадів
- колективні святкування
- державна політика святкування
- відтворення історичних подій у спогадах респондентів

4 Вкажіть, праця якого автора розглядається у статті Тоні Джадта

- М.Гальбвакс
- П.Нора
- Т.Адорно
- П.Коннертона

5 Вкажіть автора терміну «ідеологічна деколонізація» пам'яті

- М.Гальбвакс
- П.Нора
- Е.Гідденс
- Ю.Габермас

6 Відзначте у чому полягає феномен внутрішньої деколонізації пам'яті

- у зміні державної ідеології
- у боротьбі меншин за включення їх пам'ятей у загальний наратив
- у зверненні до традиційної пам'яті після звільнення з-під тоталітарного режиму
- у звільненні індивіда від історичних спогадів

7 Відзначте позицію, що не належить до основних елементів історичної ідентичності

- свята
- шкільна освіта
- історичні особи
- історичні події

8 Зазначте процес формування колективної пам'яті якої країни розглядає Франсуа Ет'єн у своїй статті

- Німеччини

- Америци
- Британії
- Франції

9 Вкажіть, хто з перерахованих авторів належить до теоретиків феноменів пам'яті

- Е.Дюркгайм
- П.Нора
- Е.Гідденс
- Ю.Габермас

10 Вкажіть автора терміну «колективна пам'ять»

- М.Гальбвакс
- П.Нора
- П.Коннертон
- Ю.Габермас

11 Вкажіть процес формування колективної пам'яті якої країни розглядає Тоні Джадт у своїх коментарях

- Німеччини
- Америци
- Британії
- Франції

12 Вкажіть автора терміну «внутрішня деколонізація» пам'яті

- М.Гальбвакс
- П.Нора
- Е.Гідденс
- Ю.Габермас

13 Зазначте у чому полягає феномен ідеологічної деколонізації пам'яті

- у зміні державної ідеології
- у зміні історичного нарративу в колоніях
- у зверненні до традиційної пам'яті після звільнення з-під тоталітарного режиму
- у звільненні індивіда від історичних спогадів

14 Дайте визначення терміну «контр-пам'ять»

- пам'ять яка суперечить домінантному нарративу
- пам'ять звільнена від тоталітарного режиму
- усна історія
- зміна шкільного курсу історії

15 Вкажіть автора терміну «місця пам'яті»

- М.Гальбвакс
- П.Нора
- П.Коннертон
- Ю.Габермас

16 Вкажіть працю якого автора розглядає Франсуа Ет'єн у своїй статті

- М.Гальбвакс
- П.Нора
- Т.Адорно
- П.Коннертона

17 Відзначте автора, що не належить до теоретиків феноменів пам'яті

-М.Гальбвакс
-П.Нора
-П.Коннертон
-М.Вебер

18 Відзначте автора, що не належить до теоретиків феноменів пам'яті

-М.Гальбвакс
-П.Нора
-П.Коннертон
-М.Фуко

19 Відзначте автора, що не належить до теоретиків феноменів пам'яті

-М.Гальбвакс
-П.Нора
-П.Коннертон
-Г.Зіммель

20 Відзначте автора, що не належить до теоретиків феноменів пам'яті

-М.Гальбвакс
-П.Нора
-П.Коннертон
-Д.Г.Мід

21 Відзначте автора, що не належить до теоретиків феноменів пам'яті

-М.Гальбвакс
-П.Нора
-П.Коннертон
-Е.Гоффман

22 Відзначте автора, що не належить до теоретиків феноменів пам'яті

-М.Гальбвакс
-П.Нора
-П.Коннертон
-Ж.Бодріар

23 Відзначте автора, що не належить до теоретиків феноменів пам'яті

-М.Гальбвакс
-П.Нора
-П.Коннертон
-Г.Гарфінкель

24 Відзначте автора, що не належить до теоретиків феноменів пам'яті

-М.Гальбвакс
-П.Нора
-П.Коннертон
-А.Щюц

25 Відзначте автора, що не належить до теоретиків феноменів пам'яті

-М.Гальбвакс
-П.Нора
-П.Коннертон
-О.Конт

26 Відзначте автора, що не належить до теоретиків феноменів пам'яті

- М.Гальбвакс
- П.Нора
- П.Коннертон
- Г.Спенсер

27 Назвіть автора терміну «культурна пам'ять»

- М.Гальбвакс
- Я.Ассман
- П.Коннертон
- Ю.Габермас

28 Назвіть автора терміну «соціобіографічна пам'ять»

- М.Гальбвакс
- Зерубавель
- П.Коннертон
- Ю.Габермас

29 Назвіть автора терміну «картинки про минуле»

- М.Гальбвакс
- Олік
- П.Коннертон
- Ю.Габермас

30 Назвіть автора терміну «комунікативна пам'ять»

- М.Гальбвакс
- Я.Ассман
- П.Коннертон
- Ю.Габермас

31 Назвіть автора терміну «соціальна рамка пам'яті»

- М.Гальбвакс
- П.Нора
- П.Коннертон
- Ю.Габермас

32 Назвіть автора терміну «контр-пам'ять»

- М.Гальбвакс
- П.Нора
- П.Коннертон
- М.Фуко

33 Назвіть автора терміну «пам'ять культури»

- М.Гальбвакс
- Ю.Лотман
- П.Коннертон
- Ю.Габермас

34 Назвіть автора терміну «сучасна публічна пам'ять»

- М.Гальбвакс
- Г.Гартман
- П.Коннертон
- Ю.Габермас

35 Хто з перерахованих соціологів-теоретиків не звертався у своїх працях до феноменів часу і пам'яті?

- Г.Зіммель
- А.Шюц
- Е.Дюркгайм
- О.Конт

36 Хто з перерахованих теоретиків пам'яті був учнем Е.Дюркгайма?

- М.Гальбвакс
- П.Нора
- П.Коннертон
- М.Фуко

37 Хто з перерахованих українських соціологів вивчав питання історії та колективної пам'яті?

- А.Горбачик
- Н.Паніна
- О.Фостачук
- Л.Сокурянська

38 Хто з перерахованих українських соціологів вивчав питання історії та колективної пам'яті?

- А.Горбачик
- Н.Паніна
- В.Тихонович
- Л.Сокурянська

39 Хто з перерахованих українських соціологів вивчав питання історії та колективної пам'яті?

- А.Горбачик
- Н.Паніна
- О.Міхеєва
- Л.Сокурянська

40 Хто з перерахованих українських соціологів вивчав питання історії та колективної пам'яті?

- А.Горбачик
- Н.Паніна
- В.Середа
- Л.Сокурянська

41 Хто з перерахованих українських соціологів вивчав питання історії та колективної пам'яті?

- А.Горбачик
- Н.Паніна
- В.Сусак
- Л.Сокурянська

42 Хто з перерахованих українських соціологів вивчав питання історії та колективної пам'яті?

- А.Горбачик
- Н.Паніна
- Л.Малес
- Л.Сокурянська

43 Хто з перерахованих українських соціологів вивчав питання історії та колективної пам'яті?

- А.Горбачик
- Н.Паніна
- Ю.Сорока
- Л.Сокурянська

44 Хто з перерахованих соціологів вивчав питання історії та колективної пам'яті?

- А.Горбачик
- Н.Паніна
- К.Ваннер
- Л.Сокурянська

45 Хто з перерахованих українських дослідників вивчав питання історії та колективної пам'яті?

- А.Горбачик
- Н.Паніна
- Т.Журженко
- Л.Сокурянська

46 Хто з перерахованих українських соціологів вивчав питання історії та колективної пам'яті?

- А.Горбачик
- Н.Паніна
- В.Кравченко
- Л.Сокурянська

47 Хто з перерахованих українських соціологів вивчав питання історії та колективної пам'яті?

- А.Горбачик
- Н.Паніна
- А.Портнов
- Л.Сокурянська

48 Хто з перерахованих українських соціологів вивчав питання історії та колективної пам'яті?

- А.Горбачик
- Н.Паніна
- Я.Грицак
- Л.Сокурянська

49 Назвіть автора терміну «винайдення традиції»:

- М.Гальбвакс
- Е.Гобсбаум
- П.Коннертон
- Ю.Габермас

50 Назвіть автора терміну «банальний націоналізм»

- М.Гальбвакс
- М.Білінг
- П.Коннертон
- Ю.Габермас

51 Л.Малес аналізує календар свят сучасної України і виділяє три основні групи. Вкажіть неправильну групу

- Радянські свята
- Релігійні свята
- Свята незалежної держави
- Індивідуальні свята

52 Хто з перерахованих нижче авторів здійснив критику концепції «місця пам'яті»?

- Т.Джадт
- Т.Кузьо
- Н.Черниш

-Т.Журженко

53 Хто з перерахованих нижча авторів здійснив критику концепції «місця пам'яті»?

- Е. Франсуа
- Т.Кузьо
- Н.Черниш
- Т.Журженко

54 Хто з перерахованих нижча авторів писав про постколоніальну спадщину в Україні?

- Е. Франсуа
- Т.Кузьо
- Н.Черниш
- Т.Журженко

55 Хто з перерахованих нижча авторів писав про постколоніальну спадщину в Україні?

- Е. Франсуа
- М.Рябчук
- +Н.Черниш
- Т.Журженко

56 Хто з перерахованих нижча авторів здійснив критику тези про постколоніальний статус України?

- Е. Франсуа
- Т.Кузьо
- А.Лангеноль
- Т.Журженко

57 Хто з перерахованих нижча авторів здійснив критику тези про постколоніальний статус України?

- Е. Франсуа
- Т.Кузьо
- В.Кулик
- Т.Журженко

Модуль 2. СОЦІАЛЬНІ ПРОЯВИ ІСТОРИЧНОЇ ПАМ'ЯТІ

58 Вкажіть, що лежить в основі будь-якого свята на думку Е.Главацької

- соціокультурний код
- політична культура
- соціокультурний підхід
- субкультурні традиції

59 Вкажіть до якого інструменту «політики ідентичності» звертається О.Філіппова у своїй статті

- топонімів
- назв вулиць
- музеїв
- пам'ятників

60 Вкажіть, які з перерахованих ритуалів не належать до ритуалів комеморації

- ритуали встановлення монументів
- ритуали державної політики святкувань
- релігійні ритуали та святкування
- ритуали національних святкувань

- 61 Вкажіть аналіз якого символічного маркера міського простору здійснено у статті О.Міхєєвої
 -топонімів
 -назв вулиць
 -музеїв
 -пам'ятників
- 62 Вкажіть аналіз якого символічного маркера міського простору здійснено у статті О.Турбіної
 - топонімів
 -назв вулиць
 -музеїв
 -пам'ятників
- 63 Назвіть автора концепції «невидимих пам'ятників»
 -М.Гальбвас
 -Р.Музиль
 -П.Коннертон
 -Ю.Габермас
- 64 Вкажіть аналіз якого символічного маркера міського простору здійснено у статті Т.Журженко?
 -топонімів
 -назв вулиць
 -музеїв
 -пам'ятників
- 65 Вкажіть аналіз якої сфери формування історичної пам'яті здійснено у статті В.Кравченко «Бой с тенью»?
 -соціологічних опитувань
 -назв вулиць
 -музеїв
 -шкільних підручників
- 66 Вкажіть аналіз якої сфери формування історичної пам'яті здійснено у статті В.Кравченко «Бой с тенью»?
 -соціологічних опитувань
 -назв вулиць
 -музеїв
 -історіографії
- 67 Вкажіть аналіз якої сфери формування історичної пам'яті здійснено у статті В.Кравченко «Бой с тенью»?
 -соціологічних опитувань
 -назв вулиць
 -музеїв
 -свят
- 68 Вкажіть аналіз якої сфери формування історичної пам'яті здійснено у статті В.Кравченко «Бой с тенью»?
 -соціологічних опитувань
 -назв вулиць
 -музеїв
 -топонімів
- 69 Вкажіть аналіз якої сфери формування історичної пам'яті здійснено у статті В.Кравченко «Бой с тенью»?

- соціологічних опитувань
- назв вулиць
- музеїв
- державна символіка

70 Вкажіть аналіз якої сфери формування історичної пам'яті здійснено у статті В.Кравченко «Бой с тенью»?

- соціологічних опитувань
- назв вулиць
- музеїв
- державні нагороди

71 Вкажіть аналіз якої сфери формування історичної пам'яті здійснено у статті Н.Попсон?

- соціологічних опитувань
- назв вулиць
- музеїв
- шкільних підручників

72 Вкажіть аналіз якої сфери формування історичної пам'яті здійснено у статті Ю.Сорока?

- соціологічних опитувань
- назв вулиць
- музеїв
- фільмів

73 Вкажіть аналіз якої сфери формування історичної пам'яті здійснено у статті Б.Дубіна?

- соціологічних опитувань
- назв вулиць
- музеїв
- художня література

74 Вкажіть аналіз якої сфери формування історичної пам'яті здійснено у статті Є.Кратасюк?

- соціологічних опитувань
- назв вулиць
- музеїв
- реклама

75 Вкажіть аналіз якої сфери формування історичної пам'яті здійснено у статті Т.Бурейчак?

- соціологічних опитувань
- назв вулиць
- музеїв
- реклама

76 Вкажіть аналіз якої сфери формування історичної пам'яті здійснено у статті Л.Малес

- соціологічних опитувань
- назв вулиць
- музеїв
- свята

77 Вкажіть аналіз якої сфери формування історичної пам'яті здійснено у статті О.Філіпової?

- соціологічних опитувань
- назв вулиць
- музеїв
- топонімів

78 Яке саме свято опинилося у центрі аналізу календаря свят сучасної України, здійсненого Л.Малес

- Новий рік
- Різдво
- День Незалежності
- День народження

79 Регіональні особливості історичної ідентичності яких регіонів України розглядаються у статті В.Середі?

- Києва і Львова
- Львова і Донецька
- Києва і Донецька
- Донецька і Дрогобича

80 Аналіз якого елемента історичної ідентичності здійснено у статті В.Середі «Стосунки Сходу та Заходу України»?

- Шкільних підручників
- Промов Президента України
- Свят
- Історіографії

81 Аналіз якого елемента історичної ідентичності здійснено у статті В.Середі «Стосунки Сходу та Заходу України»?

- Шкільних підручників
- Промов Президента України
- Національних героїв
- Історіографії

82 Аналіз якого елемента історичної ідентичності здійснено у статті В.Середі «Стосунки Сходу та Заходу України»?

- Шкільних підручників
- Промов Президента України
- Антигероїв
- Історіографії

83 Аналіз якого елемента історичної ідентичності здійснено у статті В.Середі «Стосунки Сходу та Заходу України»?

- Шкільних підручників
- Промов Президента України
- Найбільш позитивних історичних подій
- Історіографії

84 Аналіз якого елемента історичної ідентичності здійснено у статті В.Середі «Стосунки Сходу та Заходу України»?

- Шкільних підручників
- Промов Президента України
- Найбільш негативних історичних подій
- Історіографії

85 Аналіз яких 3 елементів історичної ідентичності здійснено у статті В.Середі «Стосунки Сходу та Заходу України»?

- Шкільних підручниць, промови Президента України, свята
- Свята, історичні особи, історичні події
- Історіографія, історичні події, промови Президента
- Історіографія, історичні події, шкільні підручниць

86 Аналіз якого елемента історичної ідентичності здійснено у статті В.Середы «Стосунки Сходу та Заходу України»?

- Шкільних підручники, промови Президента України, свята
- Історичні особи, історичні події, свята
- Історіографія, історичні події, промови Президента
- Історіографія, історичні події, шкільні підручники

87 Музей якого регіону опиняється у фокусі дослідження О.Філіпової?

- Сходу України
- Заходу України
- Придністров'я
- Прикарпаття

88 Про яку інституцію, що відіграє важливу роль у репрезентації та формуванні ідентичності говорить О.Філіпова?

- Школу
- Університет
- Музей
- ЗМІ

89 Про який інститут, що відіграє важливу роль у репрезентації та формуванні ідентичності (зокрема історичної) розглядає Т.Бурейчак?

- Школа
- Сім'я
- Музей
- ЗМІ (реклама)

90 Про який інститут, що відіграє важливу роль у репрезентації та формуванні ідентичності (зокрема історичної) розглядає Є.Кратасюк?

- Школа
- Сім'я
- Музей
- ЗМІ (реклама)

91 Про який інститут, що відіграє важливу роль у репрезентації та формуванні ідентичності (зокрема історичної) розглядає Н.Попсон?

- Школа
- Сім'я
- Музей
- ЗМІ (реклама)

92 Яку сферу, що відіграє важливу роль у репрезентації та формуванні ідентичності (зокрема історичної) розглядає Б.Дубін?

- Масова культура
- Сім'я
- Освіта
- ЗМІ (реклама)

93 Яку сферу, що відіграє важливу роль у репрезентації та формуванні ідентичності (зокрема історичної) розглядає Ю.Сорока?

- Масова культура
- Сім'я
- Освіта

-ЗМІ (реклама)

94 Хто з перерахованих нижче авторів здійснив аналіз монументів у міському просторі?

- А.Горбачик
- Т.Кузьо
- Н.Черниш
- В.Середа

95 Хто з перерахованих нижче авторів здійснив аналіз монументів у міському просторі?

- А.Горбачик
- Т.Кузьо
- Н.Черниш
- О.Міхеєва

96 Хто з перерахованих нижче авторів здійснив аналіз монументів у міському просторі?

- А.Горбачик
- Т.Кузьо
- Н.Черниш
- О.Турбіна

97 Хто з перерахованих нижче авторів здійснив аналіз монументів у міському просторі?

- А.Горбачик
- Т.Кузьо
- Н.Черниш
- А.Портнов

98 Хто з перерахованих авторів аналізував польсько-українські стереотипи в шкільній системі Польщі та Україні?

- Е. Франсуа
- В.Середа
- Н.Черниш
- Т.Журженко

99 Хто з перерахованих авторів аналізував міжнаціональні стереотипи в шкільній системі України?

- Е. Франсуа
- Л.Зашкільняк
- Н.Черниш
- Т.Журженко

100 Хто з перерахованих авторів аналізував міжнаціональні стереотипи в шкільній системі України?

- Е. Франсуа
- Н.Яковенко
- Н.Черниш
- Т.Журженко

ПИТАННЯ на іспит

1. Назвіть відомих Вам теоретиків феноменів пам'яті
2. Історична пам'ять і масова культура. Історія та "фільмування" минулого
3. Як співвідносяться усна історія і колективна пам'ять?
4. Хто є автором терміну "колективна пам'ять"? Що цей термін означає?
5. Хто є автором терміну "ідеологічна деколонізація"? Що цей термін означає?

6. Курси, підручники та репродукція минулого в системі освіти.
7. Політика пам'яті у міському просторі.
8. Дайте визначення терміну “коме́морація”.
9. Хто є автором терміну “місця пам'яті”? Що цей термін означає?
10. Історична пам'ять і масова культура. Популярні форми історичного знання та історична белетристика.
11. Хто є автором терміну “внутрішня деколонізація”? Що цей термін означає?
12. Поділена пам'ять: образи минулого, національна ідентичність та досвід колоніалізму в пострадянській Україні.
13. Хто є автором терміну “контр-пам'ять”? Що цей термін означає?
14. Ритуали коммеморації: назви вулиць, місця пам'яті та політика ідентичності.
15. Музеї, історична пам'ять та культура зберігання.
16. Перерахуйте основні елементи історичної ідентичності. Опишіть їх.
17. Колективна пам'ять та історична свідомість: визначення, концепції та стан досліджень.
18. Ритуали коммеморації: пам'ятні дошки, місця пам'яті та політика ідентичності.
19. Назвіть основні складові святкових систем соціальних спільнот. Опишіть їх.
20. Ритуали коммеморації: перформанс, свята, колективні акції та політика ідентичності.
21. До якої школи належав М. Хальбвакс? У чому це проявлялося?
22. Ритуали коммеморації: монументи, місця пам'яті та політика ідентичності.
23. Історична наука і колективна пам'ять
24. Свято як вираз колективних та індивідуальних ідентифікацій.
25. Особливості конструювання офіційного історичного дискурсу
26. Методи вивчення історичної пам'яті
27. Історія - пам'ять - ідентичність.
28. Особливості конструювання історичного дискурсу у рекламних оголошеннях
29. Усна традиція і колективна пам'ять
30. Соціологічні аспекти комемораційних святкувань в Україні

10. Рекомендована література

Основна:

Джерела:

1. Пьер Нора Всемирное торжество памяти // НЗ №40-41 (2-3/2005) // <http://www.nz-online.ru/index.phtml?cid=10010434>
2. Морис Хальбвакс. Коллективная и историческая память // [НЗ №40-41 \(2-3/2005\)](http://www.nz-online.ru/index.phtml?cid=10010434) // <http://www.nz-online.ru/index.phtml?cid=10010434>
3. Pierre Nora, “Between Memory and History: *Les Lieux de Memoire*,” *Representations*, no. 26 (Spring 1989): 7-25.

Узагальнюючі праці:

4. Бурейчак Т. «Козак» як гендерно-національний маркер української консюмеристської культури // *Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства*. - Т.2. - Харків, 2006. - С.241-248.
5. Главацкая Е. Праздник как выражение коллективных и индивидуальных идентификаций // *Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства*. Збірник наукових праць. - Харків, 2001. - С.350-354.
6. Гудков Л. Победа в войне: к социологии одного национального символа // *Негативная идентичность. Статьи 1997-2002 годов*. - Москва Новое литературное обозрение, "ВЦИОМ-А", 2004. - С.20-59.
7. Дубин Б. В. “О банальности прошлого: Опыт социологического прочтения российских историко-патриотических романов 1990-х годов,” *Слово-Письмо-литература*. Москва, 2001. С. 242-261
8. Дубин Б.В. Риторика преданности и жертвы: вождь и слуга, предатель и враг в современной историко-патриотической прозе // <http://magazines.russ.ru/znamia/2002/4/dubin.html>

9. Кравченко В. Бой с тенью: советское прошлое в исторической памяти современного украинского общества // *Ab Imperio*. – 2004. - № 2. – С. 329-369.
- 10.Кратасюк Екатерина. Российская история в телевизионной рекламе: иметь или быть? // *Ab Imperio*. №1 2006 // <http://abimperio.net/scgi-bin/aishow.pl?state=showa&idart=1563&idlang=>
- 11.Кулик Володимир. Тягар спрощень // *Український Гуманітарний Огляд*.- Вип. 3. - 2000. – С. 162-176.
12. Лангеноль А. Общественная память после смены строя: сходства и различия между практиками памяти в посткоммунистических и постколониальных странах // *Ab Imperio*. - 2004. - № 1. - С. 365-390.
13. Малес Л. Свята в українському суспільстві // *Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства*. Збірник наукових праць. - Харків: Видавничий центр Харківського національного університету ім.В.Н.Каразіна, 2003. – С. 486-490.
- 14.Міхеєва Оксана. Пам'ятники для забуття. *Критика*, Рік X. № 9. – С.6-9.
- 15.Ріхтман-Аугуштин Д. Про конструкцію традиції у наші дні: ритуали, символи і конотації часу // *Ритуал. Студії з інтегральної культурології*. Спеціальний випуск “Наукових Зошитів” – 1999. - №2. – С. 75-84.
- 16.Рябчук М. “Колоніальна спадщина і советська спадковість,” *Від Малоросії до України: парадокси запізнілого націєтворення*. Київ, 2000.173-193.
- 17.Серета В. "Історія вчить": історичний дискурс в офіційних промовах Президента України Л.Кучми// *Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства*. Збірник наукових праць. Харків, 2005. (0.5 арк.)
- 18.Серета В. Аналіз зв'язку преференцій респондентів Львова і Донецька щодо національного минулого з їх соціально-демографічними характеристиками // *Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства*. Збірник наукових праць. Харків, 2006. (0.5 арк.)
- 19.Серета В. Історичний дискурс в офіційних промовах президентів України і Росії // *Соціологія: теорія, методи маркетинг*. – 2006. - №3. – С. (1 арк.)
- 20.Серета В. Конструювання образу іншого та історичної ідентичності в Україні і Польщі: порівняльно-текстуальний аналіз шкільних підручників з історії // *Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства*. Збірник наукових праць. Харків, 2003. – С. 270-276 (0,5 др. арк.)
- 21.Серета В. Означення героїчного минулого і політика національної ідентичності: за матеріалами львівського дослідження // *Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства*. Збірник наукових праць. Харків, 2004. 0.5 арк.
- 22.Серета В. Стосунки Сходу та Заходу України: історичні ідентичності і націєструктуруючі процеси // *Стосунки Сходу та Заходу України: минуле, сьогодення та майбутнє*. – Луганськ, 2006. – С.183-196 (частина про свята)
- 23.Серета В. Стосунки Сходу та Заходу України: історичні ідентичності і націєструктуруючі процеси // *Стосунки Сходу та Заходу України: минуле, сьогодення та майбутнє*. – Луганськ, 2006. – С.183-196
- 24.Сорока Ю. Возвращение героя в постсоветском кинематографе как факт восприятия социальной реальности // <http://www.sociology.iatp.org.ua/vision/hero.php>
25. Сусак В. Відображення політичної історії України в пам'яті її громадян: регіональні особливості на прикладі Львова та Донецька // *Наукові записки. Національний університет "Киево-Могилянська академія". Політичні науки*. - Т.19.- 2001. - С.36-45.
- 26.Сусак В.Артикуляція історичної спадщини України її громадянами // *Розвиток України в регіональній перспективі*. Політичні, економічні, соціальні проблеми регіоналізації. - Київ, 2002. - С.197-219.
27. Тихонович В. Україна як суб'єктивна соціальна реальність // *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*. - 2002.- № 4. – С. 134-155.
- 28.Турбина Елена. “Места памяти, монументы и “новая” демократия,” *Топос*, №3 (2000): 79-93.

29. Фостачук Е. Соціальна пам'ять – границі і можливості феномена // Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства. Збірник наукових праць. - Харків, 2001. С. 108-113.

Додаткова література:

30. Amalvi Christian, "Bastille Day: From *Dies Irae* to Holiday," in *Realms of Memory. The Construction of the French Past*. Under the Direction of Pierre Nora. New York, 1998. pp. 117-162.
31. Azoulay Ariella, "With Open Doors: Museums and Historical narratives in Israel's Public Space," *Ibidem*. Pp. 85-112.
32. Babelon Jean-Pierre, "The Louvre: Royal Residence and temple of the Arts," in *Realms of Memory. The Construction of the French Past*. Under the Direction of Pierre Nora. New York, 1998. pp. 253-292.
33. Bennett Tony, "The Exhibitionary Complex," in Nicholas B. Dirks, Geoff Eley, and Sherry B. Ortner, eds., *Culture/Power/History: A Reader in Contemporary Social Theory*. Princeton, 1994. pp. 123-154.
34. Bodnar John, "Saving Private Ryan and Postwar Memory in America," *American Historical Review*, Vol. 106 (June 2001): 805-817.
35. Byrnes Robert, "The Survey Course That Became a Classic Set: Kliuchevskii's Course of Russian History," *The Journal of Modern History*, Vol. 66 (December 1994): 737-754.
36. Cannadine David, "The Context, Performance, and the Meaning of Ritual: The British Monarchy and the "Invention of Tradition", c. 1820-1977," in Eric Hobsbawm and Terence Ranger eds., *Invention of Tradition*. Cambridge, 1983, pp. 101-164.
37. Clark, Christopher "The Wars of Liberation in Prussian Memory: Reflections on the Memorialization of War in Early Nineteenth-Century Germany," *The Journal of Modern History*, Vol. 68 (September 1996): 550-576.
38. Codmilow Jill in conversation with Ann-Loise Shapiro. "How Real is the Reality in Documentary Film?," *History and Theory*, Vol. 36. No. 4 (Decem. 1997):, pp. 80-101.
39. Confino Alon, "Collective Memory and Cultural History," *Ibidem*, 1386-1403.
40. Confino Alon, *The Nation as a Local Metaphor. Wurtemberg, Imperial Germany and National memory, 1871-1918*. Chapel Hill and London, 1997. pp. 27-51, 52-93.
41. Crane Susan, "Memory, Distortion, and History in the Museum," *History and Theory*, Vol. 36. no. 4 (Decem. 1997): 44-63.
42. Crane Susan, "Writing the Individual Back into Collective Memory," *American Historical Review*, no. 102 (December 1997): 1372-1385.
43. Eley Geoff, "Finding the People's War: Films, British Collective Memory, and World War II," *American Historical Review*, Vol. 106 (June 2001): pp. 818-838.
44. Flamming Robin, "Picturesque History and the Medieval in the Nineteenth-Century America," *American Historical Review*, Vol. 100 (October 1995): 1061-1094.
45. Hobsbawm Eric, "Mass-Producing Traditions: Europe, 1870-1914," in Eric Hobsbawm and Terence Ranger eds., *Invention of Tradition*. Cambridge, 1983, pp. 263-309.
46. Hrytsak Ya., V. Susak. Constructing a National City: A Case of Lviv. Composing Urban History and the Constitution of Civic Identities. Ed. by John J. Czaplicka, Blair a. Ruble. Baltimore-London, 2003. Pp.149-150.
47. Hrytsak Yaroslav, "National Identities in Post-Soviet Ukraine: The Case of Lviv and Donetsk," *Harvard Ukrainian Studies: Cultures and Nations of Central and Eastern Europe. Essays in Honour of Roman Shporluk*, no. 22 (1998): 263-281.
48. Iggers Georg G., „Użycia i nadużycia historii: o odpowiedzialności historyka w przeszłości i obecnie,” *Pamięć, etyka i historia. Anglo-amerykańska teoria historiografii lat dziewięćdziesiątych*. Pod. red. E. Domańskiej. Poznań, 2002. S. 105-116.
49. Lerner Adam, "The Nineteenth-Century Monument and the Embodiment of National Time," Ed. By Marjorie Ringrose and Adam J. Lerner. *Reimaginig the Nation*. Buckjngnam – Philadelphia, 1993, pp. 176-196.

50. Manchel Frank, "A Real Witness: Steven Spielberg's Representation of the Holocaust in *Shindler's List*," *The Journal of Modern History*, Vol. 67 (March 1995): 80-100.
51. Nora Pierre, "The Era of Commemoration," in *Realms of Memory. The Construction of the French Past*. Under the Direction of Pierre Nora. New York, 1998. pp. 609-638.
52. Nora Pierre, "The Era of Commemoration," in *Realms of Memory. The Construction of the French Past*. Under the Direction of Pierre Nora. New York, 1998. pp. 609-638.
53. Ozouf Mona, "The Pantheon," in *Realms of Memory. The Construction of the French Past*. Under the Direction of Pierre Nora. New York, 1998. pp. 325-348.
54. Popson Nancy. The Ukrainian History Textbook: Introducing Children to the "Ukrainian Nation". *Nationalities Papers, Vol. 29, No. 2, 2001. P.325-350*
55. Prost Antoine, "Verdun," *Ibidem*, pp. 377-404.
56. Samuel Raphael, "Unofficial Knowledge," in his *Theatres of Memory, Vol. 1: Past and Present in Contemporary Culture*. London and New York,
57. Sereda V. Regional Historical identities in Ukraine: Case Study of Lviv and Donetsk // Наукові записки. Національний університет "Києво-Могилянська академія". Соціологічні науки. – Том. 20. - Київ, 2002.- С.26-34.
58. Seth Koven, "The Whitechapel Picture Exhibitions and the Politics of Seeing," in Sherman Daniel and Irit Rogoff eds., *Museum Culture*. Pp. 22-48.
59. Sherman Daniel J. and Irit Rogoff, "Introduction," in Daniel J. Sherman and Irit Rogoff eds., *Museum Culture. Histories. Discourses. Spectacles*. London, 1994, pp. ix-xx.
60. Slawomir Kapralsky. Battlefields of memory: landscape and identity in Polish-Jewish relations. *History and Memory*. Vol. 13, Nr. 2, Fall/Winter 2001.
61. Sturken Marita, "Reenactment, Fantasy, and the Paranoia of History: Oliver Stone's Docudramas," *History and Theory*, Vol. 36. No. 4 (Decem. 1997): 64-79.
62. Wanner C. Crafting Identity, Marking Time: An Anthropological Perspective On Historical Commemoration And Nation-Building In Ukraine // *Harvard Ukrainian Studies*. - December 1999. – V.23. - №3-4. - P.105-131.
63. Wanner Catherine, *Burden of Dreams: History and Identity in Post-Soviet Ukraine*. Pennsylvania, 1998, pp. 121-199.
64. Wulf Kausteiner, "Finding Meaning in Memory: A Methodological Critique of Collective memory Studies," *History and Theory*, Vol. 41 (May 2002): 179-197.
65. Yampolsky Mikhail, "In the Shadow of Monuments: Notes on Iconoclasm and Time," *Soviet Hieroglyphics. Visual Culture in Late Twentieth Century Russia*, Bloomington, 1995, pp.93-111.
66. Yekelchik Serhy, "Creating a Sacred Place: The Ukrainophiles and Shevchenko's Tomb in Kaniv (1861-ca. 1900)," *Journal of Ukrainian Studies*, Vol. 20, No. 1-2 (Summer-Winter 1995): 15-32.
67. Young James, "The Biography of a Memorial Icon: Nathan Rapoport's Warsaw Ghetto Monument," *Representations*, (Spring 1989): 69-106.
68. Youngblood Denis, "A War Remembered: Soviet Films of the Great Patriotic War," *American Historical Review*, Vol. 106 (June 2001): pp. 839-856.
69. Адорно Теодор // НЗ №40-41 (2-3/2005) // <http://www.nz-online.ru/index.phtml?aid=30011356>
70. Гудков Л. Кризис высшего образования в России: конец советской модели // Негативная идентичность. Статьи 1997-2002 годов. – Москва Новое литературное обозрение, "ВЦИОМ-А", 2004. –С.687-737.
71. Кігурадзе Ніно, "Чи може і повинен індивід стати предметом історії в колишніх радянських школах? Погляд на питання з точки зору суспільства на зламі," *Українська історична дидактика*. С. 168-173.
72. Козеллек Р., Шерер Ю., Сігов К. Історичні пошуки ідентичності. – Київ: Дух і літера, 2004. – 144 с.
73. Марк Ферро, Как рассказывают историю детям в разных странах мира. Москва, 1992.
74. Отто Герхард Ексле, "Культурная память под воздействием историзма," *Одиссей*. Москва, 2001. С. 176-198.

- 75.Середа Вікторія, “Вплив польських і українських шкільних підручників з історії на формування польсько-українських етнічних стереотипів,” *Вісник Львівського університету. Серія історична*. Вип. 35-36. Львів, 2000. С. 387-397.
76. Чернов А. Символи та цінності сучасної України // www.tomenko.kiev.ua/cgi/print.cgi?url=pk-14012003.html 14.08.03.
- 77.Шевчук Юрій, Франк Сисин, Юрій Андрухович, “Забави з вогнем і мечем,” *Критика*, Р. Ш. Ч. 9. (Вересень 1999): 25-31.
- 78.Яковенко Наталя, “Образ поляка в українській історичній белетристиці,” *Україна-Польща. Історична спадщина і суспільна свідомість*. Київ, 1993. С. 125-132.

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

www.memory.mcgill.ca/ - академічний проект *Memory studies*

http://www2.warwick.ac.uk/fac/soc/sociology/rsw/research_centres/memorystudies/ - центр з вивчення історичної пам'яті університету Ваврик

www.timeandspace.lviv.ua – матеріали регіонального семінару викладацької майстерності на тему «Переосмислюючи соціальний час і простір»

<http://research.ncl.ac.uk/memory-in-postsocialism/> - матеріали проекту «Пам'ять та історія в постсоціалістичних країнах»

3.11.РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ „СОЦІОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ПОЛІТИЧНИХ СИСТЕМ” (К.С.Н., ДОЦ. ДЕМЖІВ О.Б.)

1.Опис навчальної дисципліни „СОЦІОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ПОЛІТИЧНИХ СИСТЕМ”

Найменування показників	Галузь знання, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів – 3	Галузь знань – 0301 – соціально-політичні науки	варіативна
Модулів - 3	Напрямок – 6.030101 «Соціологія»	Рік підготовки четвертий
Загальна кількість годин – 108	Спеціальність: «Соціологія»	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи – 4	Освітньо-кваліфікаційний рівень: бакалавр	Семестр: сьомий
		Лекцій – 24 год.
		Семінарських занять – 12 год.
		Самостійна робота – 72 год.
		ІНДЗ: на 1 студента
		Вид контролю: іспит

2.Мета та завдання навчальної дисципліни «Соціологічний аналіз політичних систем»

Мета курсу – сформувати у майбутніх соціологів, які уже ознайомлені із курсом «Соціологія політики», знання про закономірності взаємозв'язку між елементами політичної системи суспільства та ознайомити з методами і процедурами соціологічного дослідження політичних

систем. Цілі курсу полягають у: ознайомленні з теоретизаціями поняття «система» у соціології; окресленні основних підходів до аналізу політичної системи; виявленні центральних соціально-політичних показників, за якими аналізуються якісні характеристики політичних систем; вивченні критеріїв оцінки рівня легітимності та ефективності державної влади; засвоєнні методологічних та методичних засад дослідження політичних інститутів, норм, політичної свідомості та політичної культури.

Студент повинен знати: основні соціологічні підходи до розуміння і вивчення політичних систем, особливості домодерних та модерних політичних систем, центральні елементи політичних систем, показники ефективності політичних систем, особливості трансформацій політичних систем в сучасному світі. Зміст понять: Поняття, елементи, структура політичної системи; функції політичної системи; система соціально-політичних показників; політична ефективність та її індикатори; концепції ролі держави у політичній системі; теорії транзиту; глобальна політична система.

Вміти застосовувати широкий спектр соціологічних методів до аналізу політичних систем у їхніх структурному та функціональному вимірах, характеризувати сучасний стан і перспективи розвитку політичної системи українського суспільства, адаптувати зарубіжні напрацювання до вивчення політичної системи в Україні.

Місце в структурно-логічній схемі спеціальності. Нормативна навчальна дисципліна «Соціологічний аналіз політичних систем» є складовою циклу професійної підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» та дозволяє поглибити знання, отримані студентами у межах курсу із «Соціології політики».

3. Структура навчальної дисципліни «Соціологічний аналіз політичних систем»

№ теми	НАЗВА ТЕМИ	Кількість годин		
		Лекції	Семінари	Самостійна робота
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. ЦЕНТРАЛЬНІ КАТЕГОРІЇ СОЦІОЛОГІЧНОГО АНАЛІЗУ ПОЛІТИЧНИХ СИСТЕМ				
1.	„Система” у соціології. Поняття, елементи, структура політичної системи	2	1	10
2.	Система соціально-політичних показників	2	1	4
3.	Легітимність та ефективність функціонування політичної системи	2	1	4
4.	Політичні норми. „Нормальна” політична система та її деформації.	2	1	4
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. ІНСТИТУЦІЙНИЙ ВИМІР ПОЛІТИЧНОЇ СИСТЕМИ				
5.	Держава як центральний елемент політичної системи	2	1	4
6.	Соціологічний аналіз партійних систем	2	1	4
7.	Соціальні рухи та недержавні громадські організації як інститути політичної системи	2	1	4
8.	Політична культура та політична свідомість. Структура та зміст політичної культури і свідомості.	4	2	6
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3. ПОЛІТИЧНІ ВІДНОСИНИ ТА СИСТЕМНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ				
9.	Політичні відносини як об’єкт соціологічного дослідження: міждержавні, міжетнічні, міжгрупові відносини	2	1	4

10.	Соціологічний аналіз революцій	2	1	6
11.	Теорії політичних змін: транзит і трансформація.	2	1	4
РАЗОМ ЗА СЕМЕСТР		24	12	72
		108 год.		

4. Тематика лекційних занять

№ теми	Назва теми	Кількість годин
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. ЦЕНТРАЛЬНІ КАТЕГОРІЇ СОЦІОЛОГІЧНОГО АНАЛІЗУ ПОЛІТИЧНИХ СИСТЕМ		
1.	„Система” у соціології. Поняття, елементи, структура політичної системи	4
2.	Система соціально-політичних показників	4
3.	Легітимність та ефективність функціонування політичної системи	4
4.	Політичні норми. „Нормальна” політична система та її деформації.	4
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. ІНСТИТУЦІЙНИЙ ВИМІР ПОЛІТИЧНОЇ СИСТЕМИ		
5.	Держава як центральний елемент політичної системи	4
6.	Соціологічний аналіз партійних систем	4
7.	Соціальні рухи та недержавні громадські організації як інститути політичної системи	4
8.	Політична культура та політична свідомість. Структура та зміст політичної культури і свідомості.	6
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3. ПОЛІТИЧНІ ВІДНОСИНИ ТА СИСТЕМНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ		
9.	Політичні відносини як об’єкт соціологічного дослідження: міждержавні, міжетнічні, міжгрупові відносини	2
10.	Соціологічний аналіз революцій	2
11.	Теорії політичних змін: транзит і трансформація	2
Всього:		24

5. Програма навчальної дисципліни «Соціологічний аналіз політичних систем»

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. ЦЕНТРАЛЬНІ КАТЕГОРІЇ СОЦІОЛОГІЧНОГО АНАЛІЗУ ПОЛІТИЧНИХ СИСТЕМ

Лекція 1. „Система” у соціології. Поняття, елементи, структура політичної системи

Органістичні уявлення про соціальну систему у соціології. Механістичні уявлення про соціальну систему у соціології. Синтезовані уявлення про систему у соціології. Роль біхевіористського, системного та структурно-функціонального підходів у створенні теорії політичної системи. Моделі політичної системи (Д. Істон, Г. Алмонд). Структура і функції політичної системи

ЛЕКЦІЯ 2. СИСТЕМА СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ ПОКАЗНИКІВ

Показники соціально-економічної сфери. Показники соціально-політичної сфери. Показники сфери міжнаціональних відносин.

ЛЕКЦІЯ 3. ЛЕГІТИМНІСТЬ ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПОЛІТИЧНОЇ СИСТЕМИ

Поняття легітимності у політичній соціології (різновиди та способи вимірювання). Поняття політичної ефективності та її індикатори.

ЛЕКЦІЯ 4. ПОЛІТИЧНІ НОРМИ. „НОРМАЛЬНА” ПОЛІТИЧНА СИСТЕМА ТА ЇЇ ДЕФОРМАЦІЇ

Ідеології як референтні нормативні системи. Поняття політичної норми в сучасному світі (підходи політичного ідеалізму, реалізму та неомарксизму)

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. ІНСТИТУЦІЙНИЙ ВИМІР ПОЛІТИЧНОЇ СИСТЕМИ

ЛЕКЦІЯ 5. ДЕРЖАВА ЯК ЦЕНТРАЛЬНИЙ ЕЛЕМЕНТ ПОЛІТИЧНОЇ СИСТЕМИ

Концепції ролі держави у політичній системі: державний соціалізм, держава загального добробуту, держава «нічний сторож». Поняття та показники ефективності державної політики.

ЛЕКЦІЯ 6. ДЕРЖАВА ЯК ЦЕНТРАЛЬНИЙ ЕЛЕМЕНТ ПОЛІТИЧНОЇ СИСТЕМИ

Методика конструювання та ранжування країн світу за індексом держав, які зазнали поразку (Failed state index). Критичний аналіз індексу держав, які зазнали поразку

ЛЕКЦІЯ 7. СОЦІОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ПАРТІЙНИХ СИСТЕМ

Типології партійних систем та місце України у них. Довіра до політичних партій та членство у них: досвід України і країн ЄС та СНД.

ЛЕКЦІЯ 8. СОЦІАЛЬНІ РУХИ ТА НЕДЕРЖАВНІ ГРОМАДСЬКІ ОРГАНІЗАЦІЇ ЯК ІНСТИТУТИ ПОЛІТИЧНОЇ СИСТЕМИ

Соціологічний аналіз виникнення та функцій соціальних рухів. Третій сектор в соціологічних теоретизаціях та політичній практиці.

ЛЕКЦІЯ 9. ПОЛІТИЧНА КУЛЬТУРА ТА ПОЛІТИЧНА СВІДОМІСТЬ.

Структура та зміст політичної культури і свідомості. Соціологічна діагностика стану масової політичної свідомості (шкала аномії, шкала авторитаризму, шкала цинізму).

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3. ПОЛІТИЧНІ ВІДНОСИНИ ТА СИСТЕМНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ

ЛЕКЦІЯ 10. ТЕОРІЇ ПОЛІТИЧНИХ ЗМІН: ТРАНЗИТ І ТРАНСФОРМАЦІЯ

Теорії транзиту: зміст та критика. Теорії трансформації. Політичні трансформації на пострадянському просторі.

ЛЕКЦІЯ 11. СОЦІОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ РЕВОЛЮЦІЙ

Марксистська теорія революцій. Немарксистська теорія революцій.

ЛЕКЦІЯ 12. ПОЛІТИЧНІ ВІДНОСИНИ ЯК ОБ’ЄКТ СОЦІОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ: МІЖДЕРЖАВНІ, МІЖЕТНІЧНІ, МІЖГРУПОВІ ВІДНОСИНИ

Глобальна політична система та специфіка міждержавних відносин у сучасному світі. Міжетнічні відносини та конфлікти: методики діагностики і попередження

6. Тематика семінарських занять

№ теми	Назва теми	Кількість годин
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. ЦЕНТРАЛЬНІ КАТЕГОРІЇ СОЦІОЛОГІЧНОГО АНАЛІЗУ ПОЛІТИЧНИХ СИСТЕМ		
1.	<p style="text-align: center;">Семінарське заняття 1</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Механістичні уявлення про систему у соціології 2. Органістичні уявлення про систему у соціології 3. Синтезовані уявлення про систему у соціології 4. Підходи до аналізу політичної системи 5. Політичні інститути, відносини, норми як центральні елементи політичної структури 	2

	6. Система соціально-політичних показників індексу «політичних та громадянських свобод»	
2.	Семінарське заняття 2 1. Поняття, типи та показники легітимності державної влади 2. Поняття та показники ефективності державної влади. 3. Критичний аналіз індексу держав, які зазнали поразки (failed states index)	2
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. ІНСТИТУЦІЙНИЙ ВИМІР ПОЛІТИЧНОЇ СИСТЕМИ		
3.	Семінарське заняття 3 1. Типологія та характеристики партійних систем 2. Методики аналізу програмних документів політичних партій 3. Соціологічний портрет прихильників політичних партій сучасної України	2
4.	Семінарське заняття 4 1. Соціологічний аналіз виникнення та функцій соціальних рухів 2. Третій сектор в соціологічних теоретизаціях та політичній практиці 3. Поняття та різновиди політичної культури 4. Політична культура сучасної України: статичні і динамічні аспекти 5. Дослідження політичної культури у сучасних кросс-національних дослідженнях 6. Соціальний зміст інтегрованих показників аномії, авторитаризму та соціального цинізму	2
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3. ПОЛІТИЧНІ ВІДНОСИНИ ТА СИСТЕМНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ		
5.	Семінарське заняття 5 1. Політичні відносини: рівні аналізу та основні суб'єкти 2. Соціологічні показники міжгрупових відносин 3. Праця З. Скокпол «Держави і соціальні революції»	2
6.	Семінарське заняття 6 1. Ідеальні моделі політичних систем 2. Різновиди соціальних деформацій 3. Поняття „гібридних” політичних систем 4. Історія України у пострадянський період: транзит чи трансформація	2
Всього:		12

7. Самостійна робота

№ теми	НАЗВА ТЕМИ	Кількість годин
		Самостійна робота
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. ЦЕНТРАЛЬНІ КАТЕГОРІЇ СОЦІОЛОГІЧНОГО АНАЛІЗУ ПОЛІТИЧНИХ СИСТЕМ		
1.	„Система” у соціології. Поняття, елементи, структура політичної системи 1. Проаналізуйте погляди В. Парето на механізми соціальної рівноваги (еквілібрум).	10

	<p>2. У чому різниця між уявленнями про суспільство як систему у К. Маркса та Т. Парсонса?</p> <p>3. Як співвідносяться поняття «механічного» та «органічного» у концепціях Е. Дюркгайма та Ф. Тьонніса?</p>	
2.	<p>Система соціально-політичних показників</p> <p>1. Якими є виміри розгортання соціальної системи відповідно до концепції AGIL Т. Парсонса?</p> <p>2. Як співвідносяться мікро-, мезо- та макрорівень дослідження політичної системи?</p>	4
3.	<p>Легітимність та ефективність функціонування політичної системи</p> <p>1. Роль довіри у політичній системі (за Р. Патнамом)</p> <p>2. Аналіз рівня легітимності української влади (динаміка впродовж останнього десятиліття) на основі аналізу бази даних Соціального моніторингу.</p>	4
4.	<p>Політичні норми. „Нормальна” політична система та її деформації.</p> <p>1. Поняття політичної норми у політичному постмодернізмі та постколоніальних студіях</p> <p>2. Деформації політичної системи: авторитаризм, тоталітаризм, корупція.</p>	4
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. ІНСТИТУЦІЙНИЙ ВИМІР ПОЛІТИЧНОЇ СИСТЕМИ		
5.	<p>Держава як центральний елемент політичної системи</p> <p>1. Методика конструювання індексу сприйняття корупції (corruption perception index)</p> <p>2. Конструювання інтегрованого показника на основі бази даних компаративного дослідження</p> <p>3. Проаналізуйте позицію України в ранжуванні країн за індексом держав, які зазнали поразку. Спрогнозуйте подальший розвиток подій у світі у вимірі ефективності державної влади</p>	4
6.	<p>Соціологічний аналіз партійних систем</p> <p>1. Проаналізуйте програмні документи двох українських політичних партій</p> <p>2. Здійсніть дискурс аналіз програмних положень котроїсь із політичних партій України за методикою Скрівена</p>	4
7.	<p>Соціальні рухи та недержавні громадські організації як інститути політичної системи</p> <p>1. Проаналізуйте соціальні рухи в Україні, починаючи зі здобуття незалежності (студентські, профспілкові, рухи національних меншин)</p>	4
8.	<p>Політична культура та політична свідомість. Структура та зміст політичної культури і свідомості.</p> <p>1. Напишіть есеї на тему: Статичні та динамічні аспекти політичної культури населення України</p>	6
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3. ПОЛІТИЧНІ ВІДНОСИНИ ТА СИСТЕМНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ		
9.	<p>Політичні відносини як об'єкт соціологічного дослідження: міждержавні, міжетнічні, міжгрупові відносини</p> <p>1. Здійсніть соціологічний аналіз одного із випадків загострення етнічних відносин на потрадянському просторі: конфлікт у Придністров'ї (1991), конфлікт у Нагірному Карабаху (1991-1994).</p>	4
10.	<p>Соціологічний аналіз революцій</p> <p>1. Проаналізуйте випадок „помаранчевої революції” на предмет соціальний механізмів та наслідків</p>	6

	2. Проаналізуйте випадок „революції троянд” на предмет соціальний механізмів та наслідків	
11.	Теорії політичних змін: транзит і трансформація. 1. Проаналізуйте результати пострадянської трансформації у двох країнах колишнього соцтабору	4
РАЗОМ ЗА СЕМЕСТР		72

8. Контроль засвоєння знань студентами протягом семестру

Система контролю знань та умови отримання іспиту. Оцінювання студентів здійснюється на основі модульно-рейтингової системи за шкалою від 0 до 100 балів. Остаточний рейтинг складається з рейтингу роботи студента впродовж семестру (50 балів) та оцінки за іспит (50 балів). Пропонуються наступні форми роботи на заняттях: виступ, опонування, рецензія, участь в дискусії. При цьому враховуватимуться лише логічно обґрунтовані виступи, власне опонування (альтернативна теза чи спростування поданої). Максимальна кількість балів, яку студент може набрати за роботу на семінарських заняттях становить 30 бали (5X6). Ще 20 балів студент може отримати завдяки виконанню завдань призначених для самостійної роботи.

Критерії оцінки знань студентів. Оцінювання рівня знань студентів на семінарських заняттях проводиться за трьохбальною системою. Повна відповідь на питання, яка оцінюється трьома балами, має відповідати таким вимогам: розгорнутий, вичерпний виклад змісту питання; повне перелічення необхідних для розкриття змісту питання категорій та законів; правильне розкриття змісту категорій та законів, механізму їх взаємозв'язку і взаємодії; здатність здійснювати порівняльний аналіз різних теорій, концепцій, підходів і самостійно робити логічні висновки та узагальнення, знання історії створення теорій та еволюції поглядів їх представників; уміння користуватись методами наукового аналізу соціальних явищ, процесів і характеризувати їх риси та форми виявлення; демонстрація здатності висловлення та аргументування власного ставлення до альтернативних поглядів на дане питання; використання актуальних статистичних даних, матеріалів останніх подій в соціальній сфері країни та за її межами; знання необхідних законів і нормативних матеріалів України, міжнародних та міждержавних угод, обов'язкове посилання на них під час розкриття питань; знання точних назв і функцій національних та міжнародних соціальних і соціологічних установ, історії їх створення і ролі при вирішенні проблем, які ставляться у конкретному питанні.

Відповідь оцінюється на два бали, якщо: при в цілому правильному розкритті змісту питання за зазначеними вимогами все ж таки студентом допущені помилки під час використання цифрового матеріалу, посилання на конкретні історичні періоди та факти, неточності у формулюванні термінів і категорій, проте з допомогою викладача він швидко орієнтується і знаходить правильні відповіді.

Відповідь оцінюється одним балом, якщо: відповідь малообґрунтована, неповна; студент лише з допомогою викладача може зрозуміти та виправити свої помилки.

Розподіл балів, що присвоюються студентам за активність під час аудиторних занять та самостійну роботу

№	Форма участі студента у навчальних заняттях	Бали рейтингу та максимально можлива кількість отриманих балів
1.	Виступ студента / групова презентація / опонування / групова дискусія	Від 0 до 5 (5 x 6 = 30)

2.	ІНДЗ (реферат, есей)	Від 0 до 3 (10 x 2=20)
РАЗОМ		50

ПИТАННЯ

першого модульного контролю

1. Феномен політичної системи: характеристика основних аспектів інтерпретації.
2. Теоретичні напрямки соціологічного аналізу політичних систем
3. Міждисциплінарний характер дослідження політичних систем
4. Національні школи соціологічного дослідження політичних систем (західноєвропейські)
5. Національні школи соціологічного дослідження політичних систем (американські)

ПИТАННЯ

Другого модульного контролю

6. Типологія політичних акторів Г. Алмонда: особливості підходу.
7. Дослідницька методологія У. Домхоффа у вивченні правлячого класу, еліт.
8. Роль «залізного закону олігархій» (Р. Міхельс) для розуміння тенденцій організаційного розвитку правлячого класу.
9. Поняття елітних мереж, типологія за критеріями інтеграції і рекрутування.
10. Поняття, функції, основні типи сучасних політичних партій.

ПИТАННЯ

третього модульного контролю

11. Транзитологія – основні засади і критика
12. Поняття гібридних режимів
13. Структурні компоненти політичної культури. Типологія політичних культур Г. Алмонда.
14. Поняття, підходи до інтерпретації політичної культури.
15. Сутність і проблеми функціонування ліберального корпоративізму.

9. Питання на іспит

1. Теоретичні напрямки соціологічного аналізу політичних систем
2. Міждисциплінарний характер дослідження політичних систем
3. Національні школи соціологічного дослідження політичних систем (західноєвропейські)
4. Національні школи соціологічного дослідження політичних систем (американські)
5. Характеристика актуальних проблем соціально-політичного розвитку сучасного світу.
6. Провідні тенденції і проблеми пострадянської соціально-політичної трансформації українського суспільства.
7. Феномен політичної системи: характеристика основних аспектів інтерпретації.
8. Структурний та функціональний виміри політичної системи.
9. Оцінка ефективності функціонування політичної системи.
10. Держава як центральний елемент політичної системи.
11. Різновиди і особливості концепцій „примусу” як системоутворюючого чинника виникнення і функціонування політичної системи.
12. Різновиди і особливості концепцій „інтересу” як системоутворюючого чинника виникнення і функціонування політичної системи.
13. Особливості концепцій „ціннісної згоди” як системоутворюючого чинника виникнення і функціонування політичної системи.
14. Структура владного відношення.
15. Влада як міжособистісне відношення. Вимір ступеня участі у прийнятті рішень.
16. Влада як система ресурсів. Вимір ефективності впливу.

17. Влада як причинне відношення. Причинна модель аналізу впливу.
18. Влада як конфліктне відношення: показники стану відношення влади.
19. Соціальна проблема і фактори ерозії влади.
20. Явище ірраціональної влади. Вимір раціоналізму влади.
21. Легітимність влади: сутність, способи досягнення.
22. Легітимність влади: соціологічні методи вивчення.
23. Основні проблеми легітимності влади на пострадянському просторі.
24. Система опосередкованих показників легітимності влади.
25. Поняття політичного простору, його характеристики.
26. Структурні характеристики політичного простору. Принципи актуалізації та лабілізації функцій.
27. Стихійні характеристики політичного простору, фактори ентропії.
28. П. Бурдьє про символічну природу політичного простору.
29. Типологія акторів політичного простору за критеріями організованості та здійснюваних функцій.
30. Типологія політичних акторів Г. Алмонда: особливості підходу.
31. Владний підхід до типологізації суб'єктів політичного простору: основні критерії.
32. М. Вебер про якості, необхідні для політика-професіонала.
33. Поняття і фактори політичної стратифікації.
34. Характеристика стратифікаційної моделі правлячого класу.
35. Характеристика елітаристської моделі політичної стратифікації суспільства.
36. Характеристика плюралістської моделі політичної стратифікації суспільства.
37. Характеристика стратифікаційної моделі демократичного елітизму.
38. Дослідницька методологія У. Домхоффа у вивченні правлячого класу, еліт.
39. Теоретичний вклад Г. Моски в розуміння специфіки правлячого класу.
40. Роль «залізного закону олігархій» (Р. Міхельс) для розуміння тенденцій організаційного розвитку правлячого класу.
41. Поняття правлячої еліти, її структурно-функціональні особливості. Основні механізми функціонування еліт.
42. Рекрутування еліти: етапи, рівні, фактори. ірование еліты: этапы, уровни, факторы.
43. Фактори солідаризації еліт . Типологія еліт за критерієм солідарності.
44. Поняття елітних мереж, типологія за критеріями інтеграції і рекрутування.
45. Процеси глобалізації і поява транснаціонального правлячого класу.
46. Роль нових соціальних рухів, популістських лідерів в плюралізації політичного простору.
47. Трансформація правлячого класу і формування „нової еліти” в пострадянській Україні.
48. Інституціоналізація владних нерівностей: суть, значення і форми.
49. Сутність і проблеми авторитарного корпоративізму.
50. Сутність і проблеми функціонування олігархічного корпоративізму.
51. Сутність і проблеми функціонування бюрократичного корпоративізму.
52. Сутність і проблеми функціонування ліберального корпоративізму.
53. Особливості клієнтизму як форми інституціоналізації елітних мереж. Фактори патронажу.
54. Особливості популістського лідерства як форми інституціоналізації елітних мереж.
55. Поняття, функції, основні типи сучасних політичних партій.
56. Функціональні зміни політичних партій в сучасному світі. Особливості формування партійної системи в сучасній Україні.
57. Інституціоналізація партій як фактор демократичного політичного процесу.
58. Партій як виразник соціальних розколів. Вивчення соціальної підтримки.
59. Ідеологічна/проблемна орієнтація партій: методи вивчення, сучасні тенденції змін.
60. Шкала „лівих/правих” орієнтацій: особливості і можливості застосування.
61. Шкала „авторитаризму / ліберализму”, можливості використання.
62. Поняття, підходи до інтерпретації політичної культури.
63. Структурні компоненти політичної культури. Типологія політичних культур Г. Алмонда.
64. Поняття гібридних режимів
65. Транзитологія – основні засади і критика

ТЕСТИ
до навчальної дисципліни
«Соціологічний аналіз політичних систем»

1. Значний внесок у формування сучасної теорії політичних систем вніс такий вчений:

- 1) Тома Аквінський;
- 2) Ансельм Кентерберійський;
- 3) Альбер Камю;
- 4) Девід Істон;
- 5) Ральф Дарендорф

Правильна відповідь: 4) Девід Істон

2. Президент України обирається за:

- 4) мажоритарною системою;
- 5) пропорційною системою;
- 6) змішаною системою.

3. Для демократичної країни характерне переважання наступного типу політичної культури (класифікація Г. Алмонда і С. Верби):

- 1) патріархального;
- 2) підданського;
- 3) активістського.

4. Переконання у необхідності сильної і стабільної держави, яка охороняє соціальний порядок і приватну власність громадян це тези однієї із політичних ідеологій:

- 1) консерватизму;
- 2) лібералізму;
- 3) комунізму.

5. Згідно з Арістотелем політика представляє собою:

- 1) різновид релігії;
- 2) вищу форму спілкування між людьми;
- 3) продовження війни мирними засобами.

6. Автором праць „Політика” і „Афінська політія” є:

- 1) Томас Мор;
- 2) Платон;
- 3) Арістотель.

7. Ніколо Макіавеллі закликав інтерпретувати політику на основі:

- 1) моралі;
- 2) релігії;
- 3) реалізму.

8. Трактатування знання як джерела сили запропонував:

- 1) Парменід;
- 2) Френсіс Бекон;
- 3) Тома Аквінський.

9. Поняття „політична система” стосовно поняття „держави” є:

- 1) більш широким і універсальним;

- 2) тотожним;
- 3) вужчим.

10. Вкажіть один із підходів, який не застосовується в соціології політики:

- 1) структурно-функціональний;
- 2) інституційний;
- 3) схоластичний.

11. Недоліком демократії з точки зору Арістотеля є:

- 1) затримка економічного росту полісу;
- 2) неповага до релігії;
- 3) всесія неімущої більшості, яка переслідує свої блага та інтереси.

12. Афінська демократія представляє собою модель:

- 1) плюралістичної демократії;
- 2) прямої демократії;
- 3) представницької демократії.

13. Марксистське трактування ідеальної демократії:

- 1) соціальна рівність, отримана в результаті усупільнення власності;
- 2) стійке дотримання громадянських свобод;
- 3) політичний режим, який забезпечує економічну самостійність всім індивідам.

14. Елітарна модель демократії:

- 1) намагається передати управлінські функції кожному громадянину;
- 2) не може обійтися без фігури монарха;
- 3) звільняє звичайних громадян від прийняття політичних рішень і кладе цю функцію на досвідчених лідерів.

15. Хто з названих авторів ввів у науковий обіг поняття „деривативи“?

- 5. В. Парето
- 6. М. Вебер
- 7. Г. Лебон
- 8. Л. Пай

16. В чому полягає „залізний закон олігархії“ Р. Міхельса?

- 5. партійна еліта з часом зрощується з фінансовою елітою
- 6. партійна еліта з часом дедалі більше дбає про власні інтереси
- 7. великий капітал з часом стає більшою мірою дбати про загальносуспільний добробут
- 8. партійна еліта з часом дедалі більше дбає про загальносуспільні інтереси

17. Що мав на увазі Арістотель вводячи в обіг поняття „zoon politikon“ – політична тварина?

- 5. здатність жити в умовах полісу (суспільства) є родовою ознакою людини
- 6. політика представляє собою поле жорсткої боротьби у якому діють закони тваринного світу
- 7. поняття описує певний тип політиків, котрі більшою мірою стурбовані егоїстичними матеріальними інтересами, а не інтересами суспільства
- 8. для тваринного світу, як і для світу людей, характерна боротьба за домінування

18. Предметом якої дисципліни є з'ясування того, якою мірою зміни до Конституції України можуть вплинути на стабільність проурядової коаліції?

- 5. Соціології політики
- 6. Політології
- 7. Конституційного права
- 8. Антропології

19.Що з названого нижче не є спеціалізованим напрямком соціології політики:

5. політичні партії, рухи
6. політична культура
7. політичні традиції
8. політичні інститути

20.Що таке failed state?

5. Якісна характеристика інституту держави, яка означає втрату нею її родових функцій (наприклад, монополії на фізичне насильство)
6. Якісна характеристика стану держави, яка означає неспроможність цього інституту забезпечити належний рівень соціально-економічного розвитку суспільства
7. Поняття, яке застосовується щодо держав, що перебувають на межі розпаду (наприклад, Радянський Союз наприкінці 1980-их років)
8. Поняття, яке застосовується щодо держав, які ведуть політику неприйнятну з точки зору держав, які входять до складу НАТО

21.Хто з представників класичної соціології аналізував співвідношення між етикою переконання та етикою відповідальності?

- 5.Е. Дюркгайм
- 6.М. Вебер
- 7.Г. Зіммель
- 8.Ф. Тьонніс

22.Якою є відмінність між значеннями понять „патерналізм” та „етатизм”?

- 5.Поняття „патерналізм” стосується широких соціальних орієнтацій в той час як поняття „етатизм” стосується виключно орієнтацій щодо інституту держави
- 6.Поняття „етатизм” стосується широких соціальних орієнтацій в той час як поняття „патерналізм” стосується виключно орієнтацій щодо інституту держави
- 7.Поняття «патерналізм» використовується у межах публіцистичного дискурсу в той час як поняття «етатизм» використовується у межах наукового дискурсу
- 8.У значенні вказаних понять немає відмінностей

23.У межах якої політичної ідеології було опрацьовано концепцію „держави нічного сторожа”?

- 5.Комунізм
- 6.Лібералізм
- 7.Націоналізм
- 8.Неолібералізм

24.Кому належить вислів: „Мова це фашист”?

- 5.М. Фуко
- 6.П. Бурдьє
- 7.Р. Барт
- 8.Ж. Дельоз

25.Автором якого роману антиутопії є Дж. Орруел?

- 5.«1954»
- 6.«1964»
- 7.«1974»
- 8.«1984»

26.Що з названого не є ознакою ідеального типу бюрократії за М. Вебером?

- 5. ієрархічна структура
- 6. формальне статусне підкорення
- 7.емоційна забарвленість відносин
- 8.формальне статусне підкорення

27.Автором якої праці є Т. Гоббс?

- 5.Мінотавр
- 6.Левіафан
- 7.Дух законів
- 8.Листи про віротерпимість

28.Що таке лайзерферизм?

- 5.Пов`язана із політичною ідеологією лібералізму теорія згідно з якою втручання держави в економічні процеси слід мінімізувати
- 6.Пов`язана із політичною ідеологією неолібералізму теорія згідно з якою втручання держави в економічні процеси слід обмежити виключно фіскальною політикою
- 7.Пов`язана із політичною ідеологією солідаризму теорія згідно з якою втручання держави в економічні процеси є позитивним і бажаним
- 8.Поняття із економічної теорії, яке стосується інституту приватної власності

29.Хто є автором праці „Демократія в Америці...”?

- 5.А. Де Токвіль
- 6.П. Ди Маджіо
- 7.Р. Патнам
- 8.С. Верба

30.На думку кого із вказаних авторів капіталізм є оптимальною формою соціальної організації суспільства?

- 5.М. Вебер
- 6.К. Маркс
- 7.І. Валлерстайн
- 8.В. Райх

31.Хто є автором праці “Психологія мас і фашизм”?

- 5.В. Райх
- 6.Х. Арендт
- 7.Е. Фромм
- 8.К. Юнг

32. Існування капіталу у якій формі не передбачене теорією соціальної топології П. Бурдьє?

- 5.об’єктивована
- 6.інкорпорована
- 7.делегована
- 8.символічна

33.Хто є автором праці „Номенклатура”?

- 5.Л. Троцький
- 6.М. Джілас
- 7.М. Восленський
- 8.Є. Головаха

34.У межах якої праці широко використано біографічний метод?

- 5.„Владна еліта” Ч. Р. Міллса
- 6."Введення в економічну теорію демократії" Р. Даля

7. „Від плану до клану” Д. Старка
8. «Після революції 1989» Р. Дарендорфа

35. У межах якого методу дослідження політичних еліт використовуються експертні опитування?

5. Позиційний аналіз
6. Репутаційний аналіз
7. Аналіз прийняття політичних рішень
8. Когнітивне картування

36. Який із вказаних нижче методів дослідження політичної еліти є нечутливим до існування формальної та неформальної статусної структури у межах організацій?

5. Позиційний аналіз
6. Репутаційний аналіз
7. Аналіз прийняття політичних рішень
8. Когнітивне картування

37. Політичні партії з якою організаційною побудовою називають диванними?

5. Кадрові партії
6. Ліберальні партії
7. Партії орієнтовані на виборців похилого віку
8. Партії консервативного спрямування

38. Якого типу партійної системи немає у класифікації Дж. Сарторі?

5. гегемоністська
6. обмеженої централізації
7. атомізована
8. обмеженого плюралізму

39. Результати якої із вказаних нижче складових соціологічного супроводу виборчої кампанії мають найбільше значення у прогнозуванні результатів виборів?

5. Рейтинг інформованості
6. Рейтинг впливовості
7. Рейтинг привабливості
8. Рейтинг цитувань в ЗМІ

10. Рекомендована література

Основна література:

1. Полохало, В. Негражданское общество как социополитический феномен Украины // Полис, №6, 1999, С.25-32.
2. Головаха Є.І., Паніна Н.В. Тенденції розвитку українського суспільства (1994-1997 р.р.). Соціологічні показники. К.: ІС НАН України, 1998.
3. Херпфер К. Новий індекс демократії. Демократизація громадськості у п'ятнадцяти державах Європи // Соціологія: Теорія, методи, маркетинг. – 2001. - № 3.
4. Шведа Ю. Теорія політичних партій та партійних систем: Навчальний посібник
5. Львів: Тріада плюс, 2004. 528 с.
6. Артемов Г.П. Политическая социология. – М., 2002;
7. Борцов Ю.С., Сопов Г.П. Политическая социология. – М., 2001;
8. Кутуєв П.В. Ключові проблеми політичної соціології: Підручник. Київ: Центр Вільної Преси, 2001. 236 с.
9. Амелин В. Социология политики: Спецкурс. - М.: МГУ, 1992
10. Кола. Д. Политическая социология. М. 2001;

Додаткова література:

- 11.Бабосов Е.М. Социология в текстах. Хрестоматия: Учебное пособие для студентов вузов. Минск: ТетраСистемс, 2003. - 352с.
- 12.Виноградов В.Д., Головин Н.А. Политическая социология. СПб., 1997;
- 13.Вятр Е. Социология политических отношений. М.:Прогрессе, 1985;
- 14.Зарубежная социология XX века. Хрестоматия. Тексты / Отв. Ред. В.Г. Городяненко. Днепропетровск, 2001. - 336 с.
- 15.Кравченко А.И. Социология. Хрестоматия для вузов. Москва, Академический Проект; Екатеринбург: Деловая книга, 2002. - 736 с.
- 16.Політична соціологія: Навчально-методичні розробки для студентів. – Харків, 1999;
- 17.Политология: хрестоматия/ Сост. Проф. М. А. Василик, доц. М. С. Вершинин. М.: Гардарики, 2000. - 843 с.
- 18.Барматова С.П. Поле політики: до проблеми теоретичної ідентифікації // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. 2003. - № 4. – С. 165 – 173.
- 19.Барматова С.П. Політична соціологія. Курс лекцій. Київ: Аналітичний центр вивчення суспільства, 2003. 252 с.
- 20.Політологія: конспект лекцій. Навчальний посібник для студентів вищих закладів освіти України. Друге вид., доп. Львів: Новий світ-2000, Альтаір-2002, 2003. 172 с.
- 21.Хто є хто в європейській та американській політології? Малий політологічний словник. Львів: Кальварія, 1995. 288 с.
- 22.Дегтярев А.А. Политическая власть как регулятивный механизм социального общения. // Полис. – 1996. – № 3. – С. 107 – 111.
- 23.Символ и власть. Роль символических структур в построение картины социального мира. Киев, 2002. - 266 с.
- 24.Нація. Державність. Націоналізм. Дрогобич, 1992. 200 с.
- 25.Подъем и упадок государственного социализма. Индустриальное общество и социалистическое государство. / Пер. с англ. под. ред. О.Куценко. Харьков Харьковський національний університет ім. В.Н.Каразіна, 2006. - 256 с.
- 26.Представницькі інститути влади в Україні: Історичні традиції та сучасний розвиток. Львів, 2001
- 27.Соціологічне знання та влада: суперечливі взаємовідносини соціологічних досліджень і політичної практики. К.: ВД "Стилос"; ПЦ "Фоліант", 2005. - 254 с.
- 28.Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. Випуск 1-1992.
- 29.Київ: Нукова думка, 1992.
- 30.Амелин В. Социология политики: Спецкурс. - М.: МГУ, 1992
- 31.Барнашов А.М. Теория разделения властей: становление, развитие, применение. М., 1988;
- 32.Бурлацкий Ф., Галкин А. Современный Левиафан: Очерки политической социологии капитализма. - М.: Мысль, 1985;
- 33.Ленин В.И. Государство и революция. ПСС., т.33;
- 34.Рікер П. Держава й насильство. www.ji.lviv.ua/n25texts/25-zmist.htm.
- 35.Амелин В. Социология политики: Спецкурс. - М.: МГУ, 1992
- 36.Вебер М. Соціологія. Загальноісторичні аналізи. Політика. – К., 1998.
- 37.Кола. Д. Политическая социология. М. 2001;
- 38.Фрейк Н. Концепция доверия в исследованиях П. Штомпки // Социологические исследования. 2006. № 11. С. 10-18.
- 39.Барматова С.П. Поле політики: до проблеми теоретичної ідентифікації // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. 2003. - № 4. – С. 165 – 173.
- 40.Бурдьє П. Социальное пространство и генезис «классов» // Социология политики. Пер. с фр. - М., 1993
- 41.Бурдьє П. Социальное пространство и символическая власть http://courses.edu.nstu.ru/getfile.php?curs=365&file_id=4378
- 42.Кутуєв П.В. Ключові проблеми політичної соціології: Підручник. Київ: Центр Вільної Преси, 2001. 236 с.
- 43.Куценко О.Д. Классовый анализ трансформации украинского общества: к вопросу о методологии // Вестник МГУ. Серия 18. социология и политология. 2000. №3. С.143-150.

44. Новые социальные неравенства / Под. Ред. С.Макеева. К.: Институт социологии НАН Украины, 2006. - 355 с.
45. Нерівності у сучасному суспільстві: Навчальний посібник. Харків: ХНУ імені В.Н.Каразіна, 2007. - 136 с.
46. Основи соціальної стратифікації: Навчальний посібник. Львів: "Магнолія 2006", 2007. - 328 с.
47. Амелин В. Социология политики: Спецкурс. - М.: МГУ, 1992
48. Восленский М. Номенклатура. Господствующий класс Советского Союза.— М.: "Советская Россия" совм. с МП "Октябрь", 1991.- 624 с.
49. Кола. Д. Политическая социология. М. 2001;
50. Парето В. Трансформация демократии // Западно-европейская социология XIX–начала XX веков / Под ред. В. И. Добренькова. М., 1996. С. 155–166.
51. Дюверже М. Политические партии. М. 2002;
52. Скочиляс Л.С. Парламентська діяльність політичних партій України і Росії у пострадянський період
53. Київ: Політичні партії, громадські організації, благодійні фонди. Вип. 2. Довідник україномовних інтернет-ресурсів для неприбуткових організацій. Київ: Центр інновацій та розвитку, 2001. 96 с.
54. Уоллерстайн М. Избирательные системы, партии и политическая стабильность. // Полис, 1992, 5-6, с.156-162.
55. Гардашук Т.В. Екологічна політика та екологічний рух: сучасний контекст. К.:ТОВ "ВПЦ"Техпринт", 2000. - 126 с.
56. Діяльність громадських організацій по профілактиці ВІЛ / СНІДу серед жінок секс-бізнесу: За результатами проекту "Створення мережі неурядових організацій, які працюють із жінками секс-бізнесу в Україні" / О. Балакірева, Л. Андрущак, М. Варбан та ін. Київ: Український ін-т соціальних досліджень, 2000. 176 с.
57. Організаційна поведінка / Д. Гелрігел, Дж. В. Слокум-молодший, Р.В. Вудмен, Н.С. Бренінг. Київ: Основи, 2001. 726 с.
58. Патнам Р. Гра в кеглі наодинці: занепад соціального капіталу Америки //НКЖ "Ї". — 2001. — №21. — С. 30–47.
59. Актуальні питання вітчизняної етнополітики: шляхи модернізації, врахування міжнародного досвіду. / Під загальною редакцією Ю. Тищенко. Київ, 2004. - 312 с.
60. Доган М. Угасание национализма в Западной Европе // Социологические исследования. 1993. № 3. С. 86-98.
61. Национализм: Антология / Упоряд. О. Проценко, В. Лісовий. Київ, 2000. 872 с.
62. Пешкова В. Инсценирование «украинскости»: некоторые культурные практики репрезентации этнических различий в современной Москве // Журнал социологии и социальной антропологии. 2005. Т. 8. № 1. С. 136-148.
63. Этнос и политика: Хрестоматия / Авт.-сост. А.А. Прусаускас. Москва, 2000. - 400 с.
64. Brubaker Rogers. Nationalism reframed: nationhood and the national question in the New Europe. Great Britan: Cambridge Universiti Press, - 1996, 202 с.
65. Поппер К. Відкрите суспільство та його вороги. У 2 т. – К., 1998;
66. Манхейм К. Идеология и утопия. Часть 1. / Специализированная информация по академической программе "Человек, наука, общество: комплексные исследования". - М.: ИНИОН РАН, 1992;
67. Райх В. Массовая психология фашизма // Свободная мысль, 1992, № 10;
68. Сміт Е. Национализм: Теорія, ідеологія, історія. Київ, 2004. 170 с.
69. Политическая культура населения Украины (Результаты социологических исследований). Киев: Наукова думка, 1993, 136 с.
70. Culture Matters. The Peace Corps Cross-Cultural Workbook Washington, 1990
71. Бабенко С.С. Соціокультурний потенціал трансформації пострадянського суспільства. Харків, 2004
72. Вишняк О.І. Соціокультурна динаміка політичних регіонів України. Соціологічний моніторинг: 1994-2006. К.: Інститут соціології НАН України, 2006. - 203 с.

73. Алмонд Г., Верба С. Гражданская культура и стабильность демократии. Доступне на: <http://yudinova.narod.ru/stat/Vebra.doc>
74. Матусевич В. Політична культура: теоретико-методологічні проблеми дослідження. - 1998. - № 4-5. - С. 5-20.
75. Роуз-Екерман Сьюзен. Корупція та урядування. Причини, наслідки та зміни / Пер. з англійської С.Кокізоук, Р.Ткачук. К.: "К.І.С.", 2004. - X, 296 с.
76. Патнам Р. Гра в кеглі наодинці: занепад соціального капіталу Америки // НКЖ "І". — 2001. — №21. — С. 30–47.
77. Адорно Т. Типы и синдромы (фрагменты из «Авторитарной личности») // Социологические исследования. 1993. № 3. С. 75-85.
78. Райх В. Массовая психология фашизма // Свободная мысль, 1992, № 10;
79. Лебон Г. Психология масс. Минск: Харвест, 2000. - 320 с.
80. Темкина А. А. Теоретические подходы к проблеме политического участия: гендерное измерение // Доступнее на: http://www.a-z.ru/women/texts/temkin_ir.htm;
81. Хабермас Ю., Отношения между системой и жизненным миром в условиях позднего капитализма. — "Thesis", 1993, Т. 1. Вып. 2, с. 123- 136.
82. Кейзеров Н. Доктрина персонализации власти // Социологические исследования. 1990. № 3. С. 79-87
83. Бандурович О., Стегний А., Чурилов Н. Образ лидера: представления и предпочтения жителей Украины // Социологические исследования. 2003. № 3. С. 38-47.
84. Итвелл Р. Возрождение харизмы? Теория и проблемы операционализации понятий // Социологические исследования. 2003. № 3. С. 9-20.
85. Социологическое обеспечение избирательных компаний // Социологические исследования. 1996. № 4. С. 80-90.
86. Україна рік після виборів. Моніторинг регіонів. Київ-Львів. Видавництво "Мс", 2007. - 336 с.
87. Потоцька С., Чурилов М. Перший «екзит-пол» в Україні: методика і основні принципи організації опитування // Загальнонаціональні опитування exit-pool. К. – Заповіт, - 2002. – 120 с. – С. 18-27
88. Kerbo Harold R. Social Stratification and Inequality. Class Conflict in Historical and Comparative Perspective New York, San Francisco, Sidney, Tokyo, Toronto, 1996
89. Culture Matters. The Peace Corps Cross-Cultural Workbook Washington, 1990
90. Brettell Caroline B., Carolyn F. Sargent. Gender in Cross-Cultural Perspective. 1993
91. Шляпентох В. Советский Союз - нормальное тоталитарное общество. Опыт объективного анализа // Социологические исследования. 2000. № 2. С. 115-124.
92. Соціологічний моніторинг Інституту соціології НАН України. Українське суспільство: соціологічний моніторинг. 1994-2004. / За ред. Н. Паніної. Київ, 2004.
93. Друль О. Україна vs українськості. // І. 2001. Ч. 23: Федеративна республіка Україна (www.ji.lviv.ua/n23texts/N23-feder.htm).
94. Садовий А. Населення Львова в дзеркалі опитування громадської думки // www.ji.lviv.ua/n23texts/sadovyj.htm
95. Запорожець Т.В. Утопічна свідомість як атрибутивна характеристика перехідного періоду
96. Дарендорф Р. Тропы из утопии. Работы по теории и истории социологии. Москва, 2002. - 536 с.
97. Inglehart R., Norris P. The True Clash of Civilizations // Foreign Policy, No. 135. (Mar. - Apr., 2003), pp. 62-70.

3.12. РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «СОЦІОЛОГІЯ ОСОБИСТОСТІ» (К.С.Н., АСИСТ. КУДРИНСЬКА А.І.)

1. Опис навчальної дисципліни «Соціологія особистості»

<i>Найменування показників</i>	<i>Галузь знання, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень</i>	<i>Характеристика навчальної дисципліни</i>
Кількість кредитів - 4	Галузь знань – 0301 – соціально-політичні науки	Нормативна
Модулів - 3	Напрямок – 6.030301 «Соціологія»	<i>Рік підготовки:</i> четвертий
Загальна кількість годин – 144	Спеціальність: «Соціологія»	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4 самостійної роботи – 8	Освітньо-кваліфікаційний рівень: бакалавр	<i>Семестр:</i> сьомий
		<i>Лекцій – 24 год.</i>
		<i>Семінарів – 24</i>
		<i>Самостійна робота – 96 год.</i>
		<i>ІНДЗ:</i>
		<i>Вид контролю:</i> залік

2. Мета та завдання навчальної дисципліни «Соціологія особистості»:

Мета і завдання. Сформувати у студентів знання про сутність особистості, об'єктивні і суб'єктивні фактори її формування, її місце в системі суспільства, ставлення до дійсності, до інших людей, до себе, про умови, характер і спроможність активної участі в суспільному житті. Сприяти формуванню у студентів соціологічного погляду на особистість, яка є не тільки основним елементом будь-яких соціальних спільнот і систем, але і сама є дуже складною системою зі своєрідною структурою. Ознайомити студентів із основними методологічними підходами до особистості в вітчизняній та закордонній інтелектуальній традиції, теоріями розвитку особистості. Наголосити на основних видах, етапах, чинниках і механізмах процесу соціалізації та персоналізації особистості. З'ясувати основні елементи, які складають соціальну структуру особистості, та основні підходи до типологізації особистості. Висвітлити проблеми, пов'язані з процесами ідентифікації та формуванням ідентичностей особистості. Розглянути чинники формування життєвої позиції особистості, акцентувати на визначенні мети та сенсу життя тощо.

Вимоги до знань та вмінь. Студент повинен:

Знати: зміст поняття “особистість”, основні соціальні типи особистості та їх характерні риси; специфіку психологічного і соціологічного підходів до проблем особистості; основні соціологічні концепції особистості; компоненти, етапи, основні підходи до визначення сутності соціалізації; взаємозв'язок особистості й основних цінностей суспільства; основні проблеми сучасного суспільства з точки зору самореалізації особистості в ньому.

Вміти: проаналізувати соціологічну структур особистості і показати роль та взаємодію її основних компонентів; охарактеризувати становище особистості в українському суспільстві на різних етапах його розвитку; розкрити суть механізму взаємодії особистості та суспільства, визначити його складові елементи; виокремити найважливіші проблеми особистості як суб'єкта суспільних взаємовідносин; обґрунтувати проблеми гармонійного розвитку особистості.

Місце в структурно-логічній схемі спеціальності. «Соціологія особистості» є нормативною дисципліною навчального плану підготовки бакалаврів із соціології, складовою циклу професійної підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр». Викладається дана дисципліна у 7-му семестрі.

3. Структура навчальної дисципліни «Соціологія особистості»:

<i>№ теми</i>	<i>Назва теми/змістового модулю</i>	<i>Кількість годин</i>
---------------	-------------------------------------	------------------------

		Лекції	Семінари	Самостійна робота
Змістовний модуль 1. Теоретичні засади соціології особистості				
Тема 1.	Соціологія особистості як спеціальна соціологічна теорія	2		
	Проблематика і понятійний апарат соціології особистості		2	8
Тема 2.	Еволюція соціально-філософських уявлень про людину	2		
	Формування ідеї особистості у суспільній свідомості. Основні концепції особистості.		2	8
Тема 3.	Становлення особистості та її соціалізація	2		
	Соціалізація як процес розвитку соціальної природи особистості		2	8
Тема 4.	Самовизначення особистості. Соціальна ідентифікація та ідентичності особистості	2		
	Ідентифікація як механізм сприйняття людини людиною		2	8
Змістовний модуль 2. Характеристика особистості та проблеми її активності				
Тема 5.	Соціальна структура особистості та соціокультурні цінності	2		
	Структурування особистості. Цінності та ціннісні орієнтації		2	8
Тема 6.	Розвиток особистості та її життєвий простір	2		
	Розвиток як спосіб існування особистості впродовж життєвого шляху		2	8
Тема 7.	Соціальна типологія особистості	2		
	Проблематика соціальної типології особистості		2	8
Тема 8	Активність та поведінка особистості	2		
	Соціальні дії та поведінка особистості		2	8
Змістовний модуль 3. Особистість і суспільство				
Тема 9.	Особистість в системі соціальних відносин.	2	2	
	Особистість і соціальне середовище		2	8
Тема 10.	Соціальний контроль як основа взаємодії особистості і суспільства	2		
	Соціальні норми як регулятори соціальної взаємодії особистості і суспільства		2	8
Тема 11.	Спосіб та сенс життя особистості	2		
	Спосіб та сенс життя як проблема соціології особистості		2	8
Тема 12	Гармонійний світ особистості	2		
	Повсякденність і небуденність в особистісному світі.		2	8
Всього:		24	24	96

4. Тематика лекційних занять

№ теми	Назва теми	Кількість годин
Змістовний модуль 1. Теоретичні засади соціології особистості		

Тема 1.	Соціологія особистості як спеціальна соціологічна теорія	2
Тема 2.	Еволюція соціально-філософських уявлень про людину	2
Тема 3.	Становлення особистості та її соціалізація	2
Тема 4.	Самовизначення особистості .Соціальна ідентифікація та ідентичності особистості	2
Змістовний модуль 2. Характеристика особистості та проблеми її активності		
Тема 5.	Соціальна структура особистості та соціокультурні цінності	2
Тема 6.	Розвиток особистості та її життєвий простір	2
Тема 7.	Соціальна типологія особистості	2
Тема 8	Активність та поведінка особистості	2
Змістовний модуль III. Особистість і суспільство		
Тема 9.	Особистість в системі соціальних відносин.	2
Тема 10.	Соціальний контроль як основа взаємодії особистості і суспільства	2
Тема 11.	Спосіб та сенс життя особистості	2
Тема 12	Гармонійний світ особистості	2
Всього годин:		24

5. Програма навчальної дисципліни «Соціологія особистості»

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. Теоретичні засади соціології особистості

Тема 1. Соціологія особистості як спеціальна соціологічна теорія

Соціологія особистості як спеціальна соціологічна теорія. Об'єкт та предмет соціології особистості. Коло основних проблем, які вивчає соціологія особистості. Сукупність суспільних відносин як загальний прояв і дійсність людської сутності. Поняття особистості. Співвідношення понять “людина”, “індивід”, “індивідуальність”, “особистість”. Особистість у контексті соціальної системи. Співвідношення соціології особистості з іншими соціально-гуманітарними науками. Особистість як об'єкт і суб'єкт соціальних відносин. Соціологічний підхід до проблеми особистості та основні напрямки її дослідження. Основні методи вивчення особистості.

Тема 2. Еволюція соціально-філософських уявлень про людину

Історичний ракурс зародження і розвитку уявлень про людину. Трактатування основних проблем соціології особистості в різні часи з урахуванням філософської традиції розгляду людини. Антропологічні версії. Поступовий розвиток та ускладнення уявлень про людину та особистість. Марксистська теорія особистості. Тенденції розвитку соціологічної теорії особистості: раціональне та ірраціональне в особистості; людина в соціології фрейдизму; індивідуальна та колективні начала особистості; біхевіористичне тлумачення особистості; рольові теорії особистості; диспозиційна теорія саморегуляції поведінки, основні детермінанти диспозицій; теорії референтної групи.

Проблема особистості в дореволюційній Росії та за часів Радянського Союзу.

Тема 3. Становлення особистості та її соціалізація

Формування особистості під впливом об'єктивних та суб'єктивних умов. Соціалізація як процес засвоєння індивідом соціального досвіду. Соціалізація і виховання.. Соціальні фактори як умови соціалізації (макрофактори, мезофактори та мікрофактори). Механізми соціалізації за З.Фрейдом. Агенти соціалізації. Первинна та вторинна соціалізація. Основні форми соціалізації (адаптація та інтеріоризація). Особливості де- та ресоціалізації. Концепція поетапної соціалізації Е.Еріксона. Особливості процесу соціалізації на різних етапах життєдіяльності людини: дотрудова, трудова і післятрудова соціалізація. Основні проблеми процесу соціалізації. Індивідуальний досвід і його роль у процесі соціалізації особистості. Діяльність, спілкування та самосвідомість як сфери становлення особистості.

Біологічне та соціальне в індивідуальному розвитку. Адаптивний механізм соціалізації людини.

Тема 4. Самовизначення особистості. Соціальна ідентифікація та ідентичності особистості

Сутність самовизначення. Теоретико-методологічні засади розуміння ідентичності. Соціальна та особиста ідентичність. Соціальна ідентичність як інгрупова подібність і аутгрупова диференціація. Особиста ідентичність – набір певних рис або інших індивідуальних характеристик, які відокремлюють одну людину від інших. Формування соціальної ідентичності. Ідентичність та ідентифікація. Соціологічні підходи до визначення ідентичності. Групові ідентичності та їх класифікація.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. Характеристика особистості та проблема її активності

Тема 5. Соціальна структура особистості та соціокультурні цінності.

Варіанти структурування особистості. Особливості системного підходу до визначення структури особистості. Внутрішньоособистісні “механізми” соціальної структури особистості. Основні елементи структури особистості. Ієрархічна теорія потреб А. Маслоу. Цінності та інтереси. Цінність як матеріальне явище і як властивість, ознака чи характеристика її значимості для суб’єкта (цінності дружби, цінності кохання). Термінальні та інструментальні цінності. Ціннісні орієнтації та соціальні настанови. Ціннісне ядро особистості. Диспозиційна теорія саморегуляції особистості (В. Ядов). Поняття соціальної значимості. Процедури соціального визнання та засоби досягнення соціального визнання і соціальної значимості.

Тема 6. Розвиток особистості та її життєвий простір

Розвиток – основний спосіб існування особистості впродовж життєвого шляху. Визначальні чинники розвитку особистості. Потенціал особистісного саморозвитку. Біологічна спадковість як основа формування особистості. Вплив фізичного оточення на розвиток особистості. Простір життєвого світу та його типи. Властивості психологічного простору особистості. Психологічний вік особистості. Поняття життєвого шляху особистості та його конструювання. Соціально-культурна обумовленість життєвого шляху. Стратегія життя особистості. Життєві програми, цілі, плани. Самовизначення та життєві вибори. Очікування, образ бажаного майбутнього, життєва перспектива.

Тема 7. Соціальна типологія особистості

Основні характеристики методу типології та проблеми побудови соціальних типів. Визначення поняття тип. Типологія як загальнонауковий принцип пізнання. Типологічні засади визначення особистості. Співвідношення ідеального, нормативного та реального типів особистості. Модальна особистість як утілення загальнокультурних цінностей даного суспільства. Базові типи особистості – соціально схвалені типи суспільства. Типи особистості як форми життя (Е.Шпрангер). Соціально-культурні детермінанти формування типу особистості. Соціальні типи та переважні орієнтації (К.Хорні). Тип суспільства і соціальний характер Е. Фромма. Непродуктивний і продуктивний типи (рецептивний експлуататорський, накопичувальний та ринковий). Теорія соціального характеру Д.Рісмана: особливості типології. Методологічні засади типології характерів У.Томаса і Ф.Знанецького (філістайн, богеміан, креативний тип). “Номо soveticus” – базовий соціальний тип радянської доби. Типи особистості в суспільстві яке трансформується. Особистість яка “розчиняється” в суспільстві. Амбівалентна особистість. Маргінальна особистість. Маргіналізація суспільства перехідного типу.

Тема 8. Активність та поведінка особистості

Проблема людської активності у різних теоріях, спрямованих на пояснення поведінки індивіда, соціальних груп, механізмів взаємовідносин людини і суспільства. Методологічні підходи в розумінні активності як характеристики особистості. Сутність поняття “активність” та форми її прояву. Психічний рівень активності як сукупність динамічних ознак, що характеризують силу внутрішньої тенденції і прагнення індивіда до діянь. Динамічні процеси – основа психічної

активності. Активність як поведінкова характеристика темпераменту пов'язується з мірою енергійності, з якою людина впливає на світ, долає труднощі задля досягнення мети. Особистісний рівень активності як змістовний, функціонально-смысловий компонент психічного, який значною мірою визначається спрямованістю індивіда. Спрямованість як детермінанта визначеності та впорядкованості активності. Оцінювання індивідом результатів активності з точки зору кількісних, якісних, а також смислових критеріїв. Поведінковий рівень активності – зовнішні прояви дій людини, досягнення поставленої мети за умов конкретної діяльності чи ситуації. Соціальний рівень активності та його втілення у свідомій спрямованості діяльності на перетворення соціальних умов відповідно до особистих інтересів, ідеалів, потреб. Форми соціальної активності, її різновидами (громадсько-політична та трудова).

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3. Особистість і суспільство

Тема 9. Особистість у системі соціальних відносин

Становище особистості в системі існуючих соціальних відносин. Визначення соціального статусу особистості (головного, наданого при народженні, здобутого, соціально-демографічного та ін.). “Статусний набір” Р. Мертона. Реальні форми життєдіяльності людей та сукупність виконуючих ними соціальних ролей (або функцій). Зміст соціальної ролі. Характеристики соціальної ролі, запропоновані Т. Парсонсом (емоційність, спосіб отримання, масштаб, формалізація, мотивація). Соціальні інститути та соціальні спільноти як поле реалізації ролей та отримання статусів. Сукупність знань, умінь які оволодіває особистість для виконання соціальних ролей і підтримки соціального статусу. Оволодіння роллю. Рольовий набір. Рольові конфлікти. Розподіл ролей. Рольові очікування і рольові вимоги.

Тема 10. Соціальний контроль як основа взаємодії особистості та суспільства

Соціальний контроль як механізм соціальної регуляції поведінки особистості. Види та основні функції соціального контролю. Система соціального контролю. Нормативний та інституціональний контроль. Суб'єкти соціального контролю. Офіційні та неформальні агенти соціального контролю. Соціальні норми та санкції. Основні характеристики соціальної норми. Типи санкцій: формальні та неформальні, позитивні та негативні. Упорядкування системи санкцій. Прямий та посередній соціальний контроль. Моделі систем соціального контролю. Механізми взаємодії особистості і суспільства. Форми реалізації соціальних норм: використання, виконання та дотримання. Внутрішній контроль (самоконтроль). Девіантна поведінка.

Тема 11. Спосіб та сенс життя особистості

Пізнавальні можливості поняття “спосіб життя”. Методологічні та методичні засади вивчення способу життя особистості та соціальної групи. Спосіб життя як соціологічне поняття. Структурні елементи способу життя (умови життєдіяльності; умови, потреби, ціннісні орієнтації особистості; форми та види діяльності і поведінки). Важливі показники способу життя – рівень життя, якість життя, стиль життя. Основні показники, які сприяють емпіричному дослідженню цих явищ. Типи стилів життя (активно-діяльнісний, творчий, споживний та ін.). Сенс життя як філософська і соціологічна категорія. Сенс життя та світогляд особистості. Проблема мотивів в житті людини. Індивідуальний та соціальний компоненти сенсу життя особистості. Потреба людини у визначенні сенсу життя. Механізми формування потреби в сенсі життя в особистості. Значення сенсу життя на різних етапах життєдіяльності особистості. складові частини сенсу життя.

Тема 12. Гармонійний світ особистості

Сутність особистісної гармонії. Реконструкція життєвого світу особистості в бік його більшої впорядкованості – характерна ознака гармонізації. Визначальні чинники гармонійного розвитку. Дисгармонійна особистість. Особистісні дисгармонії та їхній сенс. Основні причини появи дисгармоній. Демонстративна та імпульсивна дисгармонії. Дисгармонії конформного життєвого світу. Нормативний і релятивний життєвий світ та його дисгармонії. Можливості подолання

дисгармоній. Життєва некомпетентність дисгармонійної особистості. Сутність життєвої кризи. Типи кризових ситуацій. Найхарактерніші типи ставлення до кризових ситуацій..

6. Теми семінарських занять

№ теми	Назва теми	Кількість годин
Змістовний модуль 1. Теоретичні засади соціології особистості		
1.	Проблематика і понятійний апарат соціології особистості	2
2.	Формування ідеї особистості у суспільній свідомості. Основні концепції особистості.	2
3.	Соціалізація як процес розвитку соціальної природи особистості	2
4.	Ідентифікація як механізм сприйняття людини людиною	2
Змістовний модуль 2. Характеристика особистості та проблеми її активності		
5.	Структурування особистості. Цінності та ціннісні орієнтації	2
6.	Розвиток як спосіб існування особистості впродовж життєвого шляху	2
7.	Проблематика соціальної типології особистості	2
8.	Соціальні дії та поведінка особистості	2
Змістовний модуль III. Особистість і суспільство		
9.	Особистість і соціальне середовище	2
10.	Соціальні норми як регулятори соціальної взаємодії особистості і суспільства	2
11.	Спосіб та сенс життя як проблема соціології особистості	2
12.	Повсякденність і небуденність в особистісному світі.	2
Всього годин:		24

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 1. Теоретичні засади соціології особистості

Семінарське заняття № 1. *Проблематика і понятійний апарат соціології особистості* (2 год.)

1. Поняття особистості в соціології. Категоріальний апарат соціології особистості.
2. Основна проблематика досліджень соціології особистості.
3. Основні групи методів вивчення особистості.

Семінарське заняття № 2. *Формування ідеї особистості у суспільній свідомості.* *Основні концепції особистості* (2 год.)

1. Антропологічні версії пояснення сутності особистості.
2. Теоретико-методологічні засади вивчення особистості в радянський період.
3. Основні теорії особистості.

Семінарське заняття № 3. *Соціалізація як процес розвитку соціальної природи особистості* (2 год.)

1. Соціалізація: поняття, фази, фактори та механізми.
2. Особливості процесу соціалізації на різних етапах життєдіяльності людини.
3. Соціалізованість – необхідна характеристика особистості.
4. Природне і соціальне в людині.
5. Соціальна адаптація та її сутність. Основні форми адаптації.
6. Індивідуальний і груповий досвід у процесі формування особистості.

Семінарське заняття № 4. *Ідентифікація як механізм сприйняття людини людиною* (2 год.)

1. Проблема ідентифікації в різних теоретичних напрямках: особливості інтерпретації.
2. Соціальна та особистісна ідентичність.
3. Система соціальної ідентичності особистості.

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 2. Характеристика особистості та проблеми її активності

Семінарське заняття № 5. Структурування особистості. Цінності та ціннісні орієнтації (2 год.)

1. Системний підхід до визначення соціологічної структури особистості.
2. Ієрархічна структура особистості за К.К.Платоновим.
3. Мотиваційно-смілова структура особистості.
4. Сутність поняття «цінність». Діалектика взаємозв'язку цінності та мотивації особистості.
5. Соціальна значимість людини як спосіб вияву основних соціальних цінностей.
6. Самооцінка та самоповага.

Семінарське заняття № 6. Розвиток як спосіб існування особистості впродовж життєвого шляху (2 год.)

1. Проблематика розвитку особистості та його рушійні сили.
2. Біологічна спадковість як чинник розвитку особистості.
3. Вплив фізичного оточення та культури на розвиток особистості.
4. Конструювання життєвого шляху особистості.
5. Самовизначення та життєві цілі.

Семінарське заняття № 7. Проблематика соціальної типології особистості (2 год.)

1. Типологічні засади вивчення особистості. Критерії типологізації.
2. Тип особистості як форма життя (Е.Шпрангер).
3. Модальна особистість.
4. Концепції базисного типу особистості.
5. Концепції соціального характеру (Е.Фромм, Д.Рісмен, У.Томас, і Ф.Знанецький).
6. Типи особистостей в суспільстві, яке трансформується.

Семінарське заняття № 8. Соціальні дії та поведінка особистості (2 год.)

1. Поняття «активність» та форми її прояву. Методологічні підходи до розуміння активності.
2. Соціальні дії та поведінка особистості.
3. Сутність поняття соціальна поведінка. Типологія соціальної поведінки.
4. Дія та діяльність: діалектика взаємозв'язку.

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 3. Особистість і суспільство

Семінарське заняття № 9. Особистість і соціальне середовище (2 год.)

1. Соціальна позиція особистості у системі соціальних відносин.. «Статусний набір»
2. Зміст та характеристика соціальної ролі.
3. Рольова структура особистості і рольові конфлікти.
4. Рольові очікування і рольові вимоги.

Семінарське заняття № 10. Соціальні норми як регулятори взаємодії особистості і суспільства (2 год.)

1. Соціальний контроль: поняття і основні складові елементи.
2. Форми соціального контролю.
3. Девіантна поведінка: поняття, види, форми.

Семінарське заняття № 11. Спосіб та сенс життя як проблема соціології особистості (2 год.)

1. Спосіб життя особистості: поняття, структура і особливості соціологічного вивчення.
2. Співвідношення понять “рівень життя”, “якість життя” і “стиль життя”.
3. Сенс життя як філософська і соціологічна категорія.
4. Значення сенсу життя на різних етапах життєдіяльності особистості.

**Семінарське заняття № 12. Повсякденність і небуденність
в особистісному світі (2 год.)**

1. Особистісна гармонія та визначальні чинники гармонійного розвитку.
2. Дисгармонійна особистість. Шляхи подолання дисгармоній.
3. Повсякденність як соціокультурний світ.
4. Життєва криза і кризові ситуації.

7. Самостійна робота

№ теми	Назва теми	Кількість годин
Змістовний модуль 1. Теоретичні засади соціології особистості		
Тема 1.	Соціологія особистості як спеціальна соціологічна теорія	8
Тема 2.	Еволюція соціально-філософських уявлень про людину	8
Тема 3.	Становлення особистості та її соціалізація	8
Тема 4.	Самовизначення особистості. Соціальна ідентифікація та ідентичності особистості	8
Змістовний модуль 2. Характеристика особистості та проблеми її активності		
Тема 5.	Соціальна структура особистості та соціокультурні цінності	8
Тема 6.	Розвиток особистості та її життєвий простір	8
Тема 7.	Соціальна типологія особистості	8
Тема 8.	Активність та поведінка особистості	8
Змістовний модуль III. Особистість і суспільство		
Тема 9.	Особистість в системі соціальних відносин.	8
Тема 10.	Соціальний контроль як основа взаємодії особистості і суспільства	8
Тема 11.	Спосіб та сенс життя особистості	8
Тема 12.	Гармонійний світ особистості	8
Всього годин:		96

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. Теоретичні засади соціології особистості

Завдання для самостійної роботи до теми 1

1. Охарактеризуйте функції соціології особистості.
2. Обґрунтуйте основні рівні категоріальної системи соціології особистості.
3. Розкрийте зміст поняття “особистість” у соціології та психології. Що між ними спільного? У чому полягає їх відмінність?
4. З’ясуйте місце соціології особистості в системі соціально-гуманітарного знання.
5. Розкрийте діалектику взаємозв’язку особистості і суспільства в соціології.

Завдання для самостійної роботи до теми 2

1. У чому полягає специфіка культурно-філософської концепції людини?
2. Обґрунтуйте сутність взаємозв’язку антропогенезу та соціогенезу як соціально-філософської проблеми?
3. У чому проявляється методологічна роль філософського розуміння сутності людини для соціологічного вивчення особистості?
4. Дослідіть за допомогою історико-генетичного аналізу зв’язок антропологічних версій з сучасними теоріями особистості.

5. Які напрямки вивчення особистості домінували в західній інтелектуальній традиції у XX столітті? Розкрийте їх основні положення.
6. Охарактеризуйте специфіку вивчення особистості в радянський період розвитку соціально-гуманітарних наук.

Завдання для самостійної роботи до теми 3

1. Які існують підходи до періодизації процесу соціалізації? Проаналізуйте критерії періодизації процесу соціалізації.
2. Самотність як особиста і соціальна проблема. У чому вона полягає?
3. Як взаємодіють у формуванні особистості біологічне і соціальне?
4. Яке співвідношення соціалізації і персоналізації у процесі становлення особистості?
5. Охарактеризуйте особливості процесу виховання в контексті мікрофакторів соціалізації.

Завдання для самостійної роботи до теми 4

1. Охарактеризуйте проблемау егоідентичності в роботах Е. Еріксона.
2. У чому сутність соціальної ідентифікації вікових груп?
3. Охарактеризуйте ідентифікаційні стратегії особистості в кризовому суспільстві.
4. У чому полягає сутність процесу трансформації соціальної ідентичності в посттоталітарному суспільстві.
5. Обґрунтуйте особистісну ідентифікацію і реідентифікацію в суспільстві перехідного типу.

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 2. Характеристика особистості та проблеми її активності

Завдання для самостійної роботи до теми 5

1. Охарактеризуйте проблематику структурування особистості в вітчизняній соціології і соціальній психології.
2. У чому відмінність функціонального і нормативного підходів до визначення соціологічної структури особистості.
3. У чому полягає сутність системного підходу до визначення структури особистості?
4. Розкрийте зміст елементів, які складають мотиваційний механізм соціальної структури особистості. У чому полягають особливості їх соціологічного вивчення?
5. У чому полягає сутність світоглядної спрямованості особистості?

Завдання для самостійної роботи до теми 6

1. Що таке спрямованість особистості і в чому вона проявляється?
2. Яку роль відіграють конформність і свобода особистості в індивідуальному розвитку?
3. Яким чином біологічна спадковість впливає на розвиток особистості?
4. Як геніальність впливає на розвиток особистості?
5. Розкрийте зміст понять “свідоме” і “несвідоме”.
6. Доведіть на власному прикладі, що риси особистості є виявом соціальних відносин.

Завдання для самостійної роботи до теми 7

1. Як формується соціальний тип особистості.
2. Розкрийте типи соціального характеру запропоновані У. Томасом, і Ф. Знанецьким. Який з них, на Вашу думку, домінує в сучасному українському суспільстві?
3. У чому полягає теоретична й емпірична особливість вивчення авторитарної особистості?
4. Що представляє собою “радянська людина” як тип особистості?
5. Обґрунтуйте теоретико-методологічні засади вивчення типології соціального характеру.

Завдання для самостійної роботи до теми 8

1. У чому полягає активність особистості у перетворенні соціального середовища?
2. Як взаємодіють свідомість і діяльність, вербальна і фактична поведінка?
3. У чому полягає суспільний характер нетипової поведінки особистості?

4. У чому полягає діалектика взаємозв'язку активності і діяльності?
5. Які основні детермінанти поведінки особистості?

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 3. Особистість і суспільство

Завдання для самостійної роботи до теми 9

1. Що ви розумієте під ієрархією статусів?
2. Яким чином статуси визначають характер, зміст і тривалість людських взаємовідносин?
3. Які протиріччя можна спостерігати у рольовій концепції особистості?
4. У чому відмінність між статусним набором і рольовим набором?
5. Що розуміють під терміном “скорочення міжстатусної дистанції”?

Завдання для самостійної роботи до теми 10

1. У чому полягає сутність самоконтролю як механізму соціальної регуляції поведінки особистості?
2. Чи може суспільство існувати без соціального контролю? Обґрунтуйте свою точку зору.
3. Які фактори сприяють становленню та розвитку соціального контролю?
4. Яка роль процесу соціалізації особистості при конструюванні соціологічних теорій соціальних відхилень?
5. Яким чином здійснюється вплив соціальних інститутів на поведінку особистості, що відхилюється?

Завдання для самостійної роботи до теми 11

1. Які основні підходи до визначення поняття “спосіб життя” є найбільш оптимальними?
2. Якими пізнавальними можливостями наділено поняття “спосіб життя”?
3. Якими, на Вашу думку, є життєві стратегії особистості в кризовому суспільстві. Обґрунтуйте свою точку зору.
4. У чому різниця між поняттями “рівень життя”, “якість життя” і “стиль життя”?
5. У чому полягає особливість соціологічного вивчення сенсу життя?

Завдання для самостійної роботи до теми 12

1. Які основні детермінанти гармонійного розвитку особистості?
2. Що таке рівень домагань особистості?
3. Які існують механізми формування потреби в сенсі життя особистості.
4. У чому полягає соціальна детермінація смисложиттєвих орієнтацій?
5. Які основні життєві цілі гармонійно розвинутої особистості в суспільстві, яке трансформується?
6. Чи можливий без кризовий розвиток особистості?

8. Контроль засвоєння знань студентами протягом семестру

Оцінювання знань студентів здійснюється на основі модульно-рейтингової системи за шкалою від 0 до 100 балів. Остаточний рейтинг складається з рейтингу роботи студента впродовж семестру. Рейтингова оцінка знань студентів із даної дисципліни визначається за сумою балів, отриманих студентами протягом семестру за різні види завдань. Це відповідно складає **100 балів**. *Принципи оцінювання роботи студентів на семінарських заняттях.* Оцінювання знань студентів на занятті проводиться в декілька етапів. На підготовчому етапі викладач інформує студентів про форми роботи та про необхідність обрання власної теми презентації, надає старості групи форму для заповнення, в якій студентами робляться відповідні записи стосовно теми їхнього вибору. Студенти за задалегідь узгодженими з викладачем темами готують презентації на задану тематику та усно їх представляють. В обговоренні презентацій у дискусії приймають участь усі студенти групи, що мають задалегідь ознайомитися із зазначеними темами. Сумарно за свою презентацію студент може одержати 10 балів. Кожен студент зобов'язаний проявити активну участь не менше як на ½ семінарських занять упродовж семестру. При цьому відсутність

студента на занятті без поважної причини враховується при визначенні рейтингової оцінки за семестр. Пропущене з поважних причин заняття студент може «відпрацювати» у формі, обраній викладачем та кафедрою. При цьому виставлення оцінки не передбачається, але це відпрацьоване заняття не впливатиме на рейтингову оцінку студента.

Модульний контроль. Упродовж семестру будуть проведені три модульні тестування та підсумкова контрольна робота. Кожне модульне тестування оцінюватиметься за 10-бальною шкалою. Максимальна кількість балів за цей вид робіт – 30 балів. Підсумкова контрольна робота оцінюватиметься у 15 балів.

Оцінювання участі студентів у заняттях з навчальної дисципліни «Соціологія особистості»

<i>№</i>	<i>Форма участі студента у навчальних заняттях</i>	<i>Максимальна кількість балів</i>
1.	Модульне тестування (тричі в семестр у письмовій формі)	10 x 3 = 30 балів
2.	Презентація	10 x 1 = 10 балів
3.	Усні відповіді та участь у дискусіях та обговореннях	40 балів
4.	Критичний аналіз статті	5 балів
5.	Підсумкова контрольна робота	15 балів
РАЗОМ упродовж семестру		100 балів

ПИТАННЯ

першого модульного контролю

1. Охарактеризуйте співвідношення понять «людина», «індивід», «особистість», «індивідуальність».
2. Категоріальна система соціології особистості.
3. Предметна сфера соціології особистості.
4. Проблема особистості в давньогрецькій філософії.
5. Філософсько-психологічні підходи до проблеми особистості.
6. Гуманістичні концепції особистості.
7. Сутність поняття «особистість».
8. Основні соціологічні теорії особистості.
9. Особистість як об'єкт і суб'єкт соціальних відносин.
10. Соціалізація: поняття, фази, фактори та механізми.
11. Агенти та інститути соціалізації.
12. Особливості процесу соціалізації на різних етапах життєдіяльності людини.
13. Ресоціалізація та де соціалізація. Перманентна соціалізація.
14. Сутність соціальної адаптації. Основні форми адаптації
15. Ефективність адаптації й адаптаційний потенціал особистості.
16. Індивідуальний і груповий досвід у процесі формування особистості.
17. Основні сфери становлення особистості.
18. Методи вивчення особистості.
19. Сутність процесу «інтеріоризації».
20. Соціальна фасилітація.
21. Проблема ідентифікації в різних теоретичних напрямках: особливості інтерпретації.
22. Соціальна та особистісна ідентичність.
23. Система соціальної ідентичності особистості.
24. Групові ідентичності та їх класифікація.
25. Адаптаційний потенціал особистості. Індикатором адаптації.

ПИТАННЯ

другого модульного контролю

1. Проблема структурування особистості в вітчизняній соціології і соціальній психології.
2. Основні елементи структури особистості.
3. Внутрішньоособистісні “механізми” соціальної структури особистості.
4. Ієрархічна теорія потреб А. Маслоу.
5. Цінності та інтереси. Термінальні та інструментальні цінності.
6. Функціональний і нормативний підходи до визначення соціологічної структури особистості.
7. Системний підхід до визначення соціологічної структури особистості.
8. Диспозиційна теорія саморегуляції особистості В.А. Ядова.
9. Визначальні чинники розвитку особистості.
10. Потенціал особистісного саморозвитку.
11. Простір життєвого світу та його типи.
12. Властивості психологічного простору особистості.
13. Світоглядна і емоційна спрямованість особистості.
14. Типологія як загальнонауковий метод пізнання. Особливості типологічного дослідження особистості.
15. Співвідношення ідеального, нормативного та реального типів особистості.
16. Тип особистості як форма життя (Е. Шпрангер).
17. Соціально-антропологічні концепції базисного типу особистості (Р.Лінтон, А.Кардінер, М.Мід).
18. Концепції соціального характеру (Е. Фромм, Д. Рісмен, У. Томас, і Ф. Знанецький).
19. Авторитарна особистість: теоретичні і емпіричні особливості вивчення.
20. Тип сучасної особистості А. Інкелес.
21. Базисний тип особистості за соціалізму та в посттоталітарному суспільстві.
22. Проактивний тип особистості.
23. Особливість маргінальної особистості в сучасному українському суспільстві.
24. Сутність поняття “активність” та форми її прояву.
25. Сутність поняття соціальна поведінка. Типологія соціальної поведінки

ПИТАННЯ

третього модульного контролю

1. Становище особистості в системі існуючих соціальних відносин.
2. Основні елементи структури соціального зв'язку.
3. Соціальний статус: поняття і види.
4. Поняття і структура соціальної ролі.
5. Характеристики соціальної ролі, за Т. Парсонсом.
6. Рольовий набір і рольовий конфлікт особистості.
7. Рольові очікування і рольові вимоги.
8. Соціальний контроль: поняття і основні складові елементи.
9. Форми соціального контролю.
10. Офіційні та неформальні агенти соціального контролю.
11. Форми реалізації соціальних норм: використання, виконання та дотримання.
12. Сутність девіантної поведінки.
13. Делінквентна поведінка.
14. Спосіб життя особистості: поняття, структура і особливості соціологічного вивчення.
15. Поведінковий структурний компонент способу життя.
16. Основні соціально-психологічні характеристики способу життя та їх сутність.
17. Співвідношення понять “рівень життя”, “якість життя” і “стиль життя”.
18. Типи стилів життя.
19. Сенс життя як філософська і соціологічна категорія.
20. Сенс життя та світогляд особистості.
21. Індивідуальний та соціальний компоненти сенсу життя особистості.
22. Значення сенсу життя на різних етапах життєдіяльності особистості. Способи задоволення потреби в сенсі житті особистості.

23. Життєвий шлях особистості.
24. Визначальні чинники гармонійного розвитку особистості.
25. Особистісні дисгармонії та їхній сенс. Основні причини появи дисгармоній.

9. ТЕСТИ
до навчальної дисципліни
«Соціологія особистості»

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. Теоретичні засади соціології особистості

1. Дайте визначення терміну “індивід”:
 - а) сукупність біологічних та соціальних рис, які відрізняють одну людину від іншої;
 - б) окрема конкретна людина, представник людського роду;
 - в) система соціально значущих рис, що характеризує людину як продукт суспільного розвитку та включення в систему соціальних зв'язків.

2. Соціалізація особистості як процес засвоєння нею встановлених у суспільстві взірців поведінки та способів діяльності забезпечується, насамперед:
 - 1) державою;
 - 2) трудовим колективом;
 - 3) правоохоронними органами;
 - 4) сім'єю, школою.

3. Вкажіть назву соціального явища, яке визначається як “встановлення відповідності поведінки особистості чи соціальної групи з умовами соціального середовища”:
 - 1) соціальна ідентифікація;
 - 2) соціальна інституалізація;
 - 3) соціальна адаптація;
 - 4) соціалізація.

4. Дайте визначення поняттю “інтеріоризація”:
 - 1) процес формування внутрішньої структури людської психіки за допомогою засвоєння особистістю соціальних норм, цінностей, ідеалів;
 - 2) вплив на особистість з метою формувати її згідно з прийнятими у суспільстві цінностями, ідеалами, інтересами;
 - 3) етап засвоєння особистістю нових цінностей, навичок, ролей і правил поведінки, які приходять на зміну недостатньо засвоєних або застарілих;
 - 4) перехід від внутрішньої психічної діяльності до зовнішньої предметної.

5. Дайте визначення поняттю “соціальна фасилітація”:
 - 1) усвідомлення розбіжності власних думок з думками людей, які оточують особистість, і зовнішнє погодження з ними;
 - 2) несвідоме відтворення особистістю внутрішнього досвіду, думок, почуттів і психічного стану тих людей, з якими вона спілкується;
 - 3) стимуляція впливу поведінки одних людей на діяльність інших, внаслідок чого вони діють більш вільно й інтенсивно;
 - 4) свідоме або несвідоме відтворення особистістю моделі поведінки, досвіду інших людей.

6. Вкажіть варіант нижчезазначених чинників, які мають найбільш значимий вплив на становлення особистості:
 - 1) діяльність, культура, спілкування;
 - 2) виховання, діяльність, спілкування;
 - 3) самосвідомість, спілкування, діяльність;
 - 4) виховання, навчання, спілкування.

7. Зазначте, як називається процес включення соціальних норм і цінностей до внутрішнього світу людини:

- 1) адаптація;
- 2) інтеріоризація;
- 3) персоналізація;
- 4) соціалізація.

8. Вкажіть напрям у дослідженнях особистості, який акцентує на проблемі її самоактуалізації:

- 1) поведінковий;
- 2) психоаналітичний;
- 3) когнітивний;
- 4) гуманістичний.

9. Зазначте, хто з науковців увів у наукову систему понять термін “соціалізація”:

- 1) Г.Тард;
- 2) Б.Скіннер;
- 3) Ф.Гідінгс;
- 4) К.Роджерс

10. Зазначте, який із наведених нижче варіантів, найбільш вичерпно характеризує процес соціалізації особистості:

- 1) соціальний розвиток людини;
- 2) набуття знань, навичок та умінь;
- 3) усвідомлення індивідом себе як частини суспільства;
- 4) набуття знань, засвоєння суспільних традицій, соціальних норм і цінностей.

11. Вкажіть автора теорії “узагальненого іншого”:

- 1) Е.Фромм;
- 2) А.Халлер;
- 3) Дж.Мід;
- 4) К.Роджерс.

12. Назвіть метод, який побудований на здатності людини усвідомлювати свою особистість:

- 1) анамнез;
- 2) самозвіт;
- 3) інтроспекція;
- 4) групове оцінювання.

13. Дайте визначення поняттю “ресоціалізація”:

- 1) відчуження від старих цінностей, норм, ролей і правил поведінки, входження особистості в асоціальні чи антисоціальні неформальні групи;
- 2) етап засвоєння нових цінностей, навичок, ролей і правил поведінки, які приходять на зміну недостатньо засвоєних або застарілих;
- 3) процес засвоєння щоразу нових культурних взірців, із якими особистість стикається протягом усього життя;
- 4) процес формування та розвитку особистості під впливом різних соціальних чинників.

14. Вкажіть, яке з наведених нижче тверджень характеризує перманентну соціалізацію особистості:

- 1) процес засвоєння щоразу нових культурних взірців, з якими людина стикається протягом усього життя;
- 2) процес засвоєння нових цінностей, навичок, ролей і правил поведінки, які приходять на зміну недостатньо засвоєних або застарілих;

- 3) процес інтеграції особистості у суспільство, у різноманітні типи соціальних спільнот;
- 4) процес свідомого й емоційного самоототожнення особистості з іншими людьми, соціальними спільнотами.

15. Вкажіть, хто із наведених нижче авторів запровадив у науковий обіг термін “ідентичність”:

- 1) Дж.Мід;
- 2) Е.Еріксон;
- 3) Е.Фром;
- 4) Р.Дженкінс.

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 2. Характеристика особистості та проблеми її активності

1. Вкажіть, на чому акцентує драматургічна концепція особистості:

- 1) на збільшенні ваги короткочасних контактів людей між собою;
- 2) на двоїстості особистості;
- 3) на важливості типізації індивідом соціального досвіду, який визначає способи спілкування з оточуючими;
- 4) на відносній цілісності суб’єкта.

2. Вкажіть автора індивідуальної теорії особистості:

- 1) К.-Г. Юнг;
- 2) А. Адлер;
- 3) Е. Фромм;
- 4) Е. Шпрангер.

3. Зазначте той варіант типології особистості, авторами якої є В.Томас і Ф.Знанецький:

- 1) керівний, паразитичний, уникливий, соціально-корисний тип особистості;
- 2) циган, філістер, творча особистість;
- 3) традиціоналіст, ідеаліст, фрустрант, реаліст, гедоніст
- 4) рецептивний, експлуативний, накопичувальний, ринковий тип.

4. Вкажіть ознаки, які характерні для хвилеподібного розвитку особистості:

- 1) “непошкодженість” сімейних стосунків, відсутність серйозних розходжень із цінностями батьків, хороші інтерперсональні стосунки;
- 2) достатньо висока активність адаптивних процесів, які супроводжуються сильними емоційними конфліктами, джерело яких – і в комунікативній, і в сексуальній сферах ;
- 3) внутрішній безлад із вираженими труднощами у поведінкових проявах;
- 4) вагомими перешкодами на шляху до життєвих цілей, порушення життєвих планів і соціальних очікувань.

5. Зазначте, що розуміють під буферним простором особистості:

- 1) ціннісне середовище, що формується з наших симпатій і антипатій;
- 2) середовище, що детерміноване певними соціальними зв’язками та процесами, їх насиченістю і щільністю;
- 3) середовище, що детерміноване нашою близькістю з особами, які опинилися поруч із нами;
- 4) простір міжособистісних контактів, небайдужого ставлення один до одного.

6. Вкажіть у чому відображається процес самореалізації особистості, втілення у життя її певних цілей і задумів:

- 1) у життєвому просторі;
- 2) у життєвому шляху;
- 3) у життєвих стратегіях;
- 4) у життєвій позиції.

7. Визначте, яка із цінностей, що наведені нижче, не належить до термінальних:

- 1) дисциплінованість;
- 2) кохання;
- 3) цікава робота;
- 4) матеріально-забезпечене життя;
- 5) здоров'я.

8. Визначте, яка із цінностей, що наведені нижче, не належить до інструментальних:

- 1) життєрадісність;
- 2) вихованість;
- 3) щасливе сімейне життя;
- 4) дисциплінованість;
- 5) освіченість.

9. Дайте визначення поняттю “атитюд”:

- 1) здатність особистості виконувати самостійно й енергійно соціально значущі дії;
- 2) внутрішній стан готовності до дії, що передуює поведінці;
- 3) спонукальний механізм пізнання та діяльності;
- 4) стійка позиція особистості, спрямована на зміну та перетворення умов.

10. Вкажіть автора диспозиційної концепції регулювання соціальної поведінки особистості:

- 1) Б. Ананьєв;
- 2) Е. Шпрангер ;
- 3) В. Ядов;
- 4) Б.Скіннер.

11. Вкажіть, кому з науковців належить ідея про те, що особистість має водночас два атитюди – на об’єкт і на ситуацію:

- 1) М. Рокичу;
- 2) Б. Скіннеру;
- 3) К. Роджерсу;
- 4) Г. Тарду.

12. Зазначте, що розуміють під соціальним характером:

- 1) сукупність легітимних і загальноприйнятих взірців виконання особою ролей, які відповідають її статусу;
- 2) сукупність особистісних характеристик більшості членів певної соціальної групи;
- 3) сукупність зовнішніх та внутрішніх особливостей людини, що формують її своєрідність;
- 4) сукупність стійких мотивів, які скеровують діяльність особистості.

13. Вкажіть, який із наведених нижче варіантів, характеризує особистість проактивного типу:

- 1) особистість, яка характеризується повним розумінням і виконанням соціально-правових і моральних норм;
- 2) особистість, здатна за будь-яких обставин активно втілювати в життя власну лінію поведінки, впливати на оточення і на зовнішні обставини, досягати своєї мети в житті;
- 3) особистість, що знає, як правило, основні норми, закони, правила поведінки, але порушує їх задля власних корисливих цілей;
- 4) особистість, яка в своїх основних рисах і вчинках залежить від різноманітних зовнішніх впливів, із яких вона не в змозі виокремити найбільш суттєві, важливі.

14. Вкажіть, які якості притаманні особистості реалістичного типу:

- 1) орієнтація на цінності обов’язку, порядку, дисципліни та водночас слабкий розвиток креативності, прагнення до самореалізації та самостійності;

- 2) “здоровий” скептицизм, самодисципліна, самоконтроль, прагненням до самореалізації та розвинуте почуття обов’язку та відповідальності;
- 3) скерованість на саморозвиток, виражене критичне ставлення до традиційних норм, незалежність;
- 4) орієнтація, в першу чергу, на отримання задоволення, “гонитва” за насолодами життя.

15. Дайте визначення особистості модального типу:

- 1) особистість, яка характеризується повним розумінням і виконанням соціально-правових і моральних норм;
- 2) особа, яка залишила своє соціальне середовище і адаптується в інше соціальне середовище;
- 3) особистість, яка посідає домінуюче становище у суспільстві, соціальній групі, іншій спільноті;
- 4) особистість ”перехідного типу”, для якої характерне двоїсте, суперечливе ставлення до перспектив розвитку суспільства.

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 3. Особистість і суспільство

1. Укажіть, що розуміють під соціальною роллю:

- а) відповідний прийнятим нормам спосіб поведінки людей залежно від їх статусу або становища в суспільстві, системі міжособових відносин;
- б) значення, набуте індивідом у суспільстві завдяки його власним зусиллям;
- в) становища індивіда в суспільстві, пов’язане з певними правами та обов’язками.

2. Зазначте, хто із науковців розглядав роль як “динамічний аспект статусу”, що є похідним від соціальної системи і виконує незалежну функцію стосовно особистостей:

- а) Дж. Мід;
- б) Р. Лінтон
- в) Дж.Тьорнер

3. Вкажіть основні детермінанти конвенційних ролей:

- а) учасники взаємодії в залежності від конкретної ситуації;
- б) вимоги соціального середовища чи системи;
- в) сукупність неформальних норм.

4. Будь-яка роль описується п’ятьма основними характеристиками. Вкажіть ще дві характеристики, яких не вистачає:

- а) емоційність;
- б) масштаб;
- в) _____;
- г) мотивація;
- д) _____.

5. Вкажіть, хто з нижчезазначених учених трактував роль як інституційну поведінку:

- а) П. Бергер;
- б) Р. Лінтон
- в) Дж.Тьорнер

5. Зазначте, що розуміють під соціальним статусом особистості:

- а) значення, придбане індивідом у суспільстві завдяки його власним зусиллям;
- б) становище індивіда в суспільстві, пов’язане з певними правами та обов’язками;
- в) соціальне становище в суспільстві, приписане індивіду на основі його віку.

6. Укажіть прізвище науковця, який увів у науковий обіг термін “соціальний контроль”:

- а) Дж. Мід;

- б) Р. Лінтон
- в) Г. Тард.

7. Соціальний контроль – це:

- а) сукупність неформальних норм, що функціонують у вигляді громадської думки;
- б) система соціальних санкцій по відношенню до індивідів, що припустили те чи інше відхилення від діючих соціальних норм
- в) механізм регуляції поведінки і підтримання суспільного порядку.

8. Зазначте, що із нижченаведеного характеризує зміст поняття “соціальні норми”:

- а) норми, формально закріплені в різного роду законодавчих актах;
- б) розпорядження про те, як треба правильно поводитися в суспільстві, соціально схвалювані або законодавчо закріплені стандарти, що регулюють поведінку людей;
- в) неформальні норми, що функціонують у вигляді громадської думки..

9. Укажіть, що розуміють під санкціями:

- а) приписи, вимоги, побажання і очікування відповідної поведінки;
- б) засоби заохочення і покарання, що стимулюють людей дотримуватися соціальних норм;
- в) діюча в суспільстві система цінностей, норм і зразків поведінки.

10. Вкажіть, як називають норми, які виникають у великих групах чи суспільстві загалом:

- а) соціальними санкціями;
- б) загальними правилами;
- в) груповими звичками.

11. Вперше поняття «життєвий стиль» ввів у науковий обіг:

- а) М. Вебер;
- б) Р. Лінтон
- в) А.Адлер.

12. Поведінковий структурний компонент способу життя виражається у:

- а) дотриманні певних моральних норм і правил поведінки;
- б) звичках, стійких способах реагування на різні соціальні ситуації та стосунки в групах
- в) орієнтації на певні цінності та принципи.

13. Зазначте прізвище ученого, котрий трактує "стиль життя" як структуровану систему позицій соціального простору, що їх посідає особистість, яка належить до певної групи (класу):

- а) М.Вебер;
- б) А.Адлер;
- в) П.Бурдьє;
- г) Г.Олпорт.

14. Вкажіть, що відображає поняття “стиль життя”:

- а) засади організації життя, які є безумовними передумовами соціального буття, вийти із яких особистість ніяк не може;
- б) загальне ставлення до життя і зумовлює, поведінку особистості у будь-якій життєвій ситуації, її залежність або незалежність від неї;
- в) об’єктивно важливі цінності, які виступають як найвища мета людської діяльності та прагнень;

15. Вкажіть, яке із нижченаведених трактувань характеризує сутність поняття “сєнс життя”:

- а) стійка, домінуюча спрямованість моральної свідомості, що безпосередньо виявляється у соціальній діяльності особистості чи суспільної групи і має соціальну цінність;
- б) цілісне бачення людиною світу й себе в цьому світі, розуміння свого місця в ньому й свого призначення, яке дає змогу особистості орієнтуватися в навколишній дійсності та у своєму житті ;

в) сукупність (систему) суттєвих рис, які характеризують діяльність особистості, соціальних груп в історично означених соціальних умовах;

10. Рекомендована література

Основна література:

1. Андреева Г.М. Идентичность с социальной средой / Психология социальных ситуаций. – СПб.: Питер, 2003. – С. 248–256.
2. Артемьев А.И. Социология личности. 2-е изд.. – М.: ООО «Арбат – XXI», 2001. – 256 с.
3. Бевзенко Л. Стили жизни переходного общества. – К.: Ин-т социологии НАН Украины, 2008. – 144 с.
4. Злобіна О.Г. Категорія «особистість» у системі понять соціальної теорії // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2000. – №2. – С.48–56.
5. Злобіна О. Особистість як суб'єкт соціальних змін. – К.: Ін-т соціології НАН України, 2004. – 400 с.
6. Злобіна О.Г., Тихонович В.О. Суспільна криза і життєві стратегії особистості. – Ін-т соціології НАН України, 2001. – 256 с.
7. Кон И.С. В поисках себя: личность и ее самосознание. – М.: Наука, 1984. – 241 с.
8. Кон И.С. Социология личности. – М.: Политиздат, 1967. – 383 с.
9. Копець Л.В. Психологія особистості: Навч. посібник. – К.: Вид дім «Києво-Могилянська академія», 20008. – 458 с.
10. Личностно-ориентированная социология. – М.: Академический Проект, 2004. – 608 с.
11. Маслоу А. Мотивация и личность. – СПб.: Питер, 2003. – 352 с.
12. Немировский В.Г. Социология личности: теория и опыт исследования. – Красноярск: Изд-во Краснояр. ун-та, 1989. – 193 с.
13. Немировский В.Г., Невирко Д.Д. Социология человека: От классических к постнеклассическим подходам. Изд. 2-е, перераб. и доп. – М.: Издательство ЛКИ, 2008. – 304 с.
14. Оллпорт Г. Становление личности. – М.: Смысл, 2002. – 461 с.
15. Орбан-Лембрик Л.Е. Соціальна психологія: Підручник: У 2 кн. Кн. 1: Соціальна психологія особистості і спілкування. – К.: Либідь, 2004. – 576 с.
16. Психология жизненного успеха: Опыт социально-психологического анализа преодоления критических ситуаций / Авторы: Л.В. Сохань, Е.И. Головаха, Р.А. Ануфриева, О.Н. Балакирева, В.В. Очеретяный.- К.: Ин-т социологии НАН Украины, 1995. – 150 с.
17. Смелзер Н. Социология: пер. с англ. – М.: Феникс, 1994.
18. Смирнов П.И. Социология личности: Учеб. пособие. – СПб.: Социологическое общество им. М.М. Ковалевского, 2001. – 380 с.
19. Соціальний ареал життя особистості. – К.: Інститут соціології НАН України, 2005. – 400 с.
20. Соціологія: Навч. посібник / За редакцією С.О. Макеєва. – К.: Знання, КОО, 2005. – 455 с.
21. Соціологія і психологія: Навч. посібник / За ред.. Ю.Ф.Пачковського. – К.: Каравела, 2009. – 760 с.
22. Спасибенко С.Г. Социология человека: Учебное пособие. – М.: Экслибрис–пресс, 2007. – 520 с.
23. Стили життя: панорама змін / За ред. М.О.Шульги. – К.: Ін-т соціології НАН України, 2008. – 416 с.
24. Теории личности в западно-европейской и американской психологии. Хрестоматия по психологии личности. – Самара: Издательский Дом “БАХРАХ”, 1996. – 480 с.
25. Тимошенко И.И. Мотивация личности и человеческих ресурсов. – К.: Изд-во Европейского ун-та, 2002.
26. Титаренко Т.М. Життєвий світ особистості: у межах і за межами буденності. – К.: Либідь, 2003. – 376 с.
27. Хьелл, Л., Зиглер Д. Теории личности: Пер. с англ. СПб.: Питер Пресс, 1997. – 608 с.
28. Циба В.Т. Соціологія особистості: системний підхід (соціально-психологічний аналіз): Навч. Посібник. – К.: МАУП, 2000.

29. Человек и общество. Хрестоматия / Под ред. С.А. Макеева. – К.: Ин-т социологии НАН Украины, 1999. – 272 с.
30. Черниш Н.Й. Соціологія. Курс лекцій. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2004. – 543 с.

Додаткова література:

31. Андреева Г.М. Социальная психология. Учебник для высших учеб. заведений. – М.: Аспект Пресс, 2001. – 376 с.
32. Андриенко Е.В. Социальная психология. Учеб. пособие для студ. высших пед. учеб. заведений / Под ред. В.А. Сластенина. – М.: Издательский центр “Академия”, 2000. – 264 с.
33. Жилина Л.Н. Потребности, культура потребления и ценностные ориентации личности: социологический аспект. – М., 1988.
34. Зборовский Г.Е. Общая социология. Курс лекций. – 2-е изд., доп. – Екатеринбург, 1999. – 610 с.
35. Белинская Е.П., Тихомандрицкая О.А. Социальная психология личности: Учебное пособие для вузов. М.: Аспект Пресс, 2001. – 301 с.
36. Коломеец В.П. Становление индивидуальности: социологический аспект. – м., 1993.
37. Кравченко А.И. Социология: Учеб. Пособие. – Екатеринбург: Деловая книга, 1998. – 384 с.
38. Лямцев П.П. .Формирование человека как личности. Социально-философский аспект. – Л., 1984.
39. Мартынюк И.О. Жизненные цели личности: понятие, структура, механизмы формирования. – К., 1990.
40. Мід Дж. Дух, самість і суспільство. З точки зору соціального біхевіориста. – К.: Укр. Центр духовної культури, 2000.
41. Москаленко А.Г., Сержантов В.Ф. Смысл жизни и личность. – Новосибирск, 1989.
42. Орлов А.Б. Психология личности и сущности человека: Парадигмы, концепции, практики: Учеб. пособие для студ. психол. фак. вузов. – М.: Издательский центр „Академия”, 2002. – 272 с.
43. Платонов К.К. Структура и развитие личности. – М., 1986.
44. Шибутани Т. Социальная психология. Пер. с англ. В.Б. Ольшанского. – Ростов н/Д.: изд-во “Феникс”, 1998. – 544 с.
45. Якуба О.О. Соціологія. Навч. посібник для студентів. – Харків, Константа, 1996.

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ЕКОНОМІЧНА СОЦІОЛОГІЯ ТА СОЦІОЛОГІЯ ПРАЦІ»
(Д.С.Н., ПРОФ. КОВАЛІСКО Н.В.)**

1. Опис навчальної дисципліни «Економічна соціологія та соціологія праці»

<i>Найменування показників</i>	<i>Галузь знання, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень</i>	<i>Характеристика навчальної дисципліни</i>
Кількість кредитів – 4	Галузь знань 0301 – соціально-політичні науки	Нормативна
Модулів – 2	Напрямок 6.030101 - соціологія	Рік підготовки четвертий
Загальна кількість годин – 144		
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 3 самостійної роботи – 5	Освітньо-кваліфікаційний рівень – бакалавр	<i>Семестр: сьомий</i>
		<i>Лекцій – 24 год.</i>
		<i>Семінарських занять – 12 год.</i>

		Самостійна робота – 72 год.
		ІНДЗ: 1 на студента
		Вид контролю: іспит

2. Мета та завдання навчальної дисципліни «Економічна соціологія та соціологія праці»

Метою викладання дисципліни є сприяння формуванню у студентів соціологічного підходу до розуміння соціально-економічних процесів у суспільстві, уявленню про соціальні процеси в сфері економіки, а також – вивчення особливостей соціального механізму регулювання господарських відносин та застосування отриманих знань у керівній та організаційній діяльності.

Основні завдання дисципліни

- ознайомитись з етапами та тенденціями розвитку вітчизняної та зарубіжної економічної соціології;
- засвоїти основні поняття та категорії економічної соціології;
- розглянути специфіку сучасних соціально-економічних процесів;
- дослідити основні господарські ролі людини в суспільстві;
- з'ясувати, як засоби господарської діяльності людини, її економічні очікування та орієнтації зумовлюються приналежністю до певних соціальних спільнот;
- оцінити економічну та соціальну ефективність системи соціальних механізмів розвитку української економіки;
- спробувати спрогнозувати найважливіші трансформаційні тенденції соціально-економічних відносин у нашому суспільстві тощо.

Дисципліна «Економічна соціологія та соціологія праці» спирається на знання отримані студентами на попередніх курсах з дисциплін „Соціальна стратифікація” , „Методологія та методи соціологічних досліджень”.

Вимоги до знань та вмінь. Студент повинен:

Знати місце економічної соціології та соціології праці в системі суспільних наук; економіко-соціологічну модель господарської поведінки людини; основні категорії та поняття економічної соціології та соціології праці; методи прикладного соціологічного аналізу економіки, їх зміст і застосування; основні концепції західної та вітчизняної економічної соціології; визначення, функції, структуру підприємницької діяльності; функції, характер, зміст і суб'єкти праці; види та необхідність регулювання трудової поведінки; основні принципи та форми зайнятості; соціальні наслідки безробіття.

Зміст понять: економічна соціологія; соціологія праці; поведінка, економічна поведінка, дія та діяльність; пристосовницька (адаптивна) поведінка, підприємницька (конкурентна) поведінка, протестна та партнерська економічна поведінка; комерційна поведінка, дистрибутивна (розподільча) поведінка, виробнича поведінка, споживча поведінка; економічна культура, економічна свідомість; Організаційна культура, технологічна культура, корпоративна культура; підприємництво; господарська організація; економічна організація; трудова поведінка; організаційна чи адміністративна поведінка, стратифікаційна поведінка, інноваційна поведінка, адаптивно-пристосовницька поведінка, церемонійно-субординаційна поведінка, деструктивна поведінка, господарницька та підприємницька поведінка; трудові відносини та трудовий контроль; зайнятість і ринок праці.

Вміти дати загальну характеристику головним підходам щодо визначення об'єкту та предмету економічної соціології та соціології праці; дати визначення основним категоріям та поняттям економічної соціології та соціології праці: як загальнонауковим, так і спеціальним; розкрити основні особливості економічної культури в українському суспільстві; визначити особливості господарської, корпоративної та договірної культури; вміти охарактеризувати групи економічних відносин; вміти розкрити основні функції підприємництва у сучасному суспільстві; наводити аргументи щодо необхідності всебічного аналізу підприємництва у сучасній системі ділових і соціальних відносин; проаналізувати основні форми зайнятості та основні психологічні наслідки від тривалого безробіття.

Місце в структурно-логічній схемі спеціальності. Нормативна навчальна дисципліна «Економічна соціологія та соціологія праці» є складовою циклу професійної підготовки фахівців

освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр», виступає одним із головних соціологічних дискурсів для вивчення суспільних трансформацій.

3. Структура навчальної дисципліни «Економічна соціологія та соціологія праці»

№ теми	Назва теми/змістового модулю	Кількість годин		
		Лекції	Семінари	Самостійна робота
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. Економічна соціологія				
Тема1.	Економічна соціологія: предмет, основні задачі та місце в системі соціального знання.	2		5
	Історія економічної соціології		2	5
Тема2.	Економічна поведінка та її типологія в соціологічному дискурсі	2		5
Тема 3.	Економічна культура як регулятор економічної поведінки	2		5
	Суб'єкти економічних відносин та їхні економічні інтереси		2	5
Тема4.	Підприємництво як інноваційна модель економічної поведінки	4		5
	Підприємництво і бізнес		2	5
Тема5.	Людина в господарській організації	2		5
	Усього годин	12	6	40
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. Соціологія праці				
Тема6.	Соціологія праці як наука	4		4
	Праця як вид соціальної діяльності		2	5
Тема7.	Трудова поведінка особи та механізми її регулювання	4		5
Тема 8.	Трудові відносини в діяльності людини	2		5
	Трудова мобільність та кар'єра		2	5
Тема 9.	Людина в сфері зайнятості	2		5
	Зайнятість і безробіття		2	4
	Всього:	24	12	72

4. Тематика лекційних занять

№	Назва змістового модуля/теми	Кількість годин
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. Економічна соціологія		
1.	Тема 1. Економічна соціологія: предмет, основні задачі та місце в соціального знання	2
2.	Тема 2. Економічна поведінка та її типологія в соціологічному дискурсі	2
3.	Тема 3. Економічна культура як регулятор економічної поведінки постіндустріального суспільства: множинність варіантів	2
4.	Тема 4. Підприємництво як інноваційна модель економічної поведінки	4
5.	Тема 5. Людина в господарській організації	4

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. Соціологія праці		
6.	Тема 6. Соціологія праці як наука	4
7.	Тема 7. Трудова поведінка особи та механізми її регулювання	4
8.	Тема 8. Трудові відносини в діяльності людини	2
9.	Тема 9. Людина в сфері зайнятості	2
	Разом	24

5. Програма навчальної дисципліни «Економічна соціологія та соціологія праці»

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. Економічна соціологія

Тема 1. Економічна соціологія: предмет, основні задачі та місце в системі соціального знання

Об'єкт, предмет економічної соціології. Основні підходи економічної соціології до вивчення соціально-економічних відносин. Поняття економічної соціології. Макро- та мікросоціологія у контексті розвитку ідей економічної соціології. Рівні соціологічного пізнання: теоретичний та емпіричний, їх статус у становленні економічної соціології. Соціологічні дослідження в сфері економіки: соціальні факти, гіпотези та теорії. Деякі аспекти взаємодії економічної теорії та економічної соціології. Економічна соціологія в системі соціальних наук. Структура та функції економічної соціології.

Тема 2. Економічна поведінка та її типологія в соціологічному дискурсі

Економічна поведінка як соціологічна проблема. Співвідношення понять поведінка і діяльність, дія та діяльність. Чотири блоки регулюючих компонентів поведінки особистості. Підходи до розуміння поведінки людини в історії соціології. Основи поведінкової парадигми соціологічного та економічного аналізу у працях М. Вебера, В. Парето, М. Кондратьєва та інших. Типологія економічної поведінки П. Сорокіна. Сутність концепції економічної поведінки Ф. Броделя та М. Кондратьєва. Складові економічної поведінки Г. Беккера. Пристосовницька (адаптивна) поведінка, підприємницька (конкурентна) поведінка, протестна та партнерська економічна поведінка. Комерційна поведінка та її функції. Дистрибутивна (розподільча) поведінка. Виробнича поведінка. Споживча поведінка. Соціальний механізм регуляції трудової поведінки.

Тема 3. Економічна культура

Сутність економічної культури. Аналіз світових культур. Р. Льюїса. Життєздатна економічна культура як стратегії (стилі, моделі) економічної поведінки. Економічна свідомість як особлива форма психічної діяльності. Модель економічної свідомості О. Дайнека. Економічна ментальність як індивідуально-психологічна структура особистості у сфері економічної (господарської) життєдіяльності суспільства.

Функції економічної культури: адаптаційна, пізнавальна, нормативно-регуляційна, трансляційна, селекційна, інноваційна, цілепокладання, інформаційна, комунікативна, мотиваційна і мобілізаційна. Інституційний і особистісний аспекти економічної культури.

Організаційна культура та її складові, принципи, чинники впливу. Типи організаційної культури Д.Гелрігела (бейсбольна команда, клуб, академія, фортеця). Технологічна культура та її компоненти. Можливі результати процесу соціальної адаптації до вимог організаційної культури. Організаційна культура як продукт взаємодії організації і середовища. Корпоративна культура та її рівні. Ділова культура.

Тема 4. Підприємництво як інноваційна модель економічної поведінки

Еволюція поглядів на сутність підприємництва. Початковий, період констатації, новітній періоди та їхні часові межі. Сутність підприємництва та його основні функції – інноваційна, ресурсна, організаційна, мотиваційна.

Наукові дослідження та теорії походження підприємництва. Соціологічні теорії підприємництва. „Протестантська версія” розвитку підприємництва М. Вебера. Джерела

„капіталістичного духу” В. Зомбарта. Теорія „девіантної поведінки” Б. Хозелітца. Національний характер і підприємництво. Психологічні теорії підприємництва. Теорія „вроджених здібностей”. Теорія „рис”. Психодинамічна теорія. Теорія соціалізації. Теорія „потреби у досягненнях”.

Соціопсихологічна модель аналізу підприємництва і бізнесу. Структурні блоки моделі: „Суспільні передумови підприємництва”, „Фактор масової свідомості”, „Груповий фактор” і „Особистісний фактор”.

Соціально-психологічну готовність до підприємництва. Соціально-демографічний вимір підприємницької діяльності. Побудова соціального портрета підприємця (підприємництва); пошуки гендерних збігів і відмінностей у підприємстві. Організаційно-управлінські здібності до підприємництва. Підприємництво як єдина життєва стратегія.

Тема 5. Людина в господарській організації

Господарська організація: поняття і ознаки. Економічні теорії фірми. Соціологічні теорії організації. Основні риси організації. Стратифікація індивідів і груп. Бюрократична організація.

Способи побудови організацій. Основні типи організацій: примусові, утилітарні, символічні. Три ідеальні типи економічної організації: спілка, корпорація, асоціація. Способи утвердження авторитету. Чотири моделі відносин між керівниками і підлеглими. Бюрократизм, патерналізм, фратерналізм, партнерство.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. Соціологія праці

Тема 6. Соціологія праці як наука

Об’єкт та предмет соціології праці як галузевої соціології. Підходи до визначення предмета соціології праці. Функції соціології праці. Система категорій соціології праці.

Класифікація та види соціально-трудових відносин.

Класифікація соціальних процесів сфери праці. Місце соціології праці в системі сучасних наук. Співвідношення соціології праці з іншими галузевими соціологіями.

Тема 7. Трудова поведінка особи та механізми її регулювання

Зміст трудової поведінки, її структура та форми. Трудова діяльність. Цільова спрямованість трудової поведінки та її форми (функціональна та економічна). Організаційна чи адміністративна поведінка. Стратифікаційна поведінка. Інноваційна поведінка.

Адаптивно-приспосовницька поведінка. Церемонійно-субординаційна поведінка.

Поведінка. Деструктивна поведінка. Господарницька та підприємницька поведінка.

Потреби, їх роль у формуванні трудової поведінки. Конкретизація загальних потреб у сфері праці. Трудові цінності та ціннісні орієнтації.

Тема 8. Трудові відносини в діяльності людини

Трудові відносини. Трудовий контроль. Наукова теорія управління відносинами. Еволюція управлінських теорій. Концепція «людських відносин». Теорія дії (акціонізму), Теорія трудового процесу. Концепція групового співробітництва. Концепція гуманізації праці. Концепція демократизації управління. Концепція «управління людськими ресурсами»

Контроль над трудовим процесом: дії виконавців. Інституціоналізація індустріального конфлікту. Трудовий компроміс. Динаміка трудових відносин.

Тема 9. Людина в сфері зайнятості

Дії працедавців і попит на працю. Зайнятість і ринок праці. Неоднорідність ринку праці. Гнучка зайнятість.

Сегментація ринку праці.

Дії найманих працівників і пропозиція праці. Форми зайнятості і незайнятості. Сегментація працедавців.

Людина в домогосподарстві. Види домашньої праці. Невимірювальна економіка. Сімейна економіка. Модель трудової залежності, модель адаптивного партнерства, модель поступової

адаптації. Субстантивна економіка. Політика виживання. Неформальна економіка. Структура домашнього господарства.

6. Тематика семінарських занять

№	Назва теми	Кількість годин
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. Економічна соціологія		
1.	Історія економічної соціології	2
2.	Суб'єкти економічних відносин та їхні економічні інтереси	2
3.	Підприємництво і бізнес	2
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. Соціологія праці		
4.	Праця як вид соціальної діяльності	2
5.	Трудова мобільність та кар'єра	2
6.	Зайнятість і безробіття	2
	Всього	12

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. Економічна соціологія

Тема 1. Семінарське заняття. *Історія економічної соціології (2 год.)*

1. Класичний етап становлення економічної соціології
2. Основні соціологічні концепції західних економічних шкіл в 50 – 90-і роки ХХ ст.
3. Основні етапи становлення вітчизняної економічної соціології

Тема 3. Семінарське заняття (2 год.). *Суб'єкти економічних відносин та їхні економічні інтереси*

1. Загальна характеристика економічних відносин
2. Власники
3. Виробники
4. Споживачі

Тема 4. Семінарське заняття (2 год.) Підприємництво і бізнес

1. Еволюція поглядів на сутність підприємництва.
2. Теорії походження підприємництва.
3. Соціопсихологічна модель аналізу підприємництва і бізнесу.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. Соціологія праці

Тема 6. Семінарське заняття (2 год.) Праця як вид соціальної діяльності

5. Сутність і функції праці
6. Ставлення до праці, чинники його формування і показники оцінки
7. Відчуження праці та шляхи його подолання

Тема 8. Семінарське заняття (2 год.) Трудова мобільність та кар'єра

1. Сутність, види, методи аналізу і функції соціально-трудової мобільності.
2. Фактори трудової мобільності.
3. Міграція як вид трудової мобільності
3. Сутність, види та етапи кар'єри.

Тема 9. Семінарське заняття (2 год.) Зайнятість і безробіття

1. Зайнятість населення: сутність, структура, різновиди.
2. Самозайнятість як соціоекономічне явище.
3. Безробіття та його особливості.
4. Соціальні і психологічні наслідки безробіття

8. Самостійна робота

№	Назва теми	Кількість годин
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. Економічна соціологія		
1.	Економічна соціологія: предмет, основні задачі та місце в системі соціального знання.	5
2.	Історія економічної соціології	5
3.	Економічна поведінка та її типологія в соціологічному дискурсі	5
4.	Суб'єкти економічних відносин та їхні економічні інтереси	5
5.	Підприємництво як інноваційна модель економічної поведінки	5
6.	Підприємництво і бізнес	5
7.	Людина в господарській організації	5
	Разом	40
ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 2. Соціологія праці		
8.	Соціологія праці як наука	4
9.	Праця як вид соціальної діяльності	5
10.	Трудова поведінка особи та механізми її регулювання	5
11.	Трудові відносини в діяльності людини	5
12.	Трудова мобільність та кар'єра	5
13.	Людина в сфері зайнятості	5
14.	Зайнятість і безробіття	3
	Разом	32
	Усього	72

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. Економічна соціологія

Завдання для самостійної роботи до теми 1

1. Дайте загальну характеристику головним підходам щодо визначення об'єкту та предмету економічної соціології.
2. Визначте основні методологічні та емпіричні задачі соціології економічної дії.
3. Сформулюйте деякі прикладні задачі економічної соціології.
4. Назвіть методи прикладного соціологічного аналізу економіки. Наведіть приклади їх застосування.
5. Розкрийте сутність побудови економіко-соціологічної моделі господарської діяльності людини.
6. Сформулюйте найбільш повне визначення економічної соціології.
7. Спробуйте представити структуру економічної соціології у схематичному вигляді.
8. Охарактеризуйте місце економічної соціології в системі суспільних наук.
9. Дайте визначення основним категоріям та поняттям економічної соціології: як загальнонауковим, так і спеціальним. Зробіть словник у зошиті для самостійної роботи.
10. Розкрийте сутність, аспекти і форми прояву соціально-економічних законів розподілу праці, зміни праці, закону конкуренції.

Завдання для самостійної роботи до теми 2

1. Назвіть та дайте характеристику головним передумовам виникнення економічної соціології.
2. Які етапи в становленні та розвитку економічної соціології виокремлюють дослідники?
3. В чому, на Вашу думку, полягає внесок К. Маркса та М.Вебера в становлення економічної соціології?
4. У чому полягає сутність критики економічного підходу до споживання Т. Веблена?
5. Дайте загальну характеристику головним постулатам моделі "homo economicus".

6. В чому полягає сутність головних елементів моделі "homo sociologicus"?
7. Як змінювались методологічні орієнтири в процесі інституціоналізації соціології економічних відносин?
8. Пригадайте, що Вам відомо про теорію «людських відносин» Е. Мейо, теорію «управління через співучасть» Д. Макгрегора?
9. Назвіть представників «теорії соціальної стратифікації та соціальної мобільності», коротко охарактеризуйте сутність їхніх ідей.
10. Яким змістом Н. Смелзер наповнював поняття «соціологічні змінні»?
11. Чому третій етап розвитку економічної соціології називають «ноювою економічною соціологією», або ж «порівняльною мікросоціологією»? Відповідь аргументуйте.
12. Охарактеризуйте основні етапи розвитку радянської економічної соціології.
13. Зробіть оцінку стану розвитку економічної соціології в сучасній Україні.

Завдання для самостійної роботи до теми 3

1. Розкрийте основну сутність економічної культури.
2. Економічне мислення та економічна свідомість як складові економічної культури.
3. Економічна ментальність у структурі економічної культури.
4. Функції економічної культури та їхня характеристика.
5. Розкрийте основні особливості економічної культури в українському суспільстві.
6. Особистісний та інституційний аспекти економічної культури. Розкрийте рівні їхнього залучення до регулювання економічної культури.
7. Дайте визначення організаційної культури і розкрийте її основні структурні складові.
8. Розкрийте основні фактори, які впливають на формування організаційної культури.
9. Охарактеризуйте основні типи організаційної культури.
10. Ділова культура і культура підприємництва: співвідношення понять.
11. Етика бізнесу та її основні завдання.
12. Господарська, корпоративна і договірна культури. У чому полягають їхні особливості?

Завдання для самостійної роботи до теми 4

1. Чим різняться економічні і соціальні відносини.
2. Охарактеризуйте групи економічних відносин
3. Наведіть приклади основних форм власності.
4. Якими є відносини власників, співвласників і невластників у системах виробництва з різними формами власності?
5. Історична еволюція приватної власності.
6. В чому полягає суть понять колективна власність і колективний виробник.
7. Охарактеризуйте сучасний портрет споживача як суб'єкта економічних відносин.
8. Якими є способи взаємодії і взаємозв'язку виробників, посередників, споживачів.

Завдання для самостійної роботи до теми 5

1. Проаналізуйте основні періоди розвитку поглядів на сутність підприємництва.
2. Хто є основоположником наукової інтерпретації підприємництва?
3. Розкрийте основні функції підприємництва у сучасному суспільстві.
4. Чим підприємництво відрізняється від бізнесу?
5. Розкрийте зміст соціологічної інтерпретації походження підприємництва у суспільстві.
6. На що звертають увагу психологічні теорії в поглядах на появу підприємницької функції?
7. Опишіть систему факторів, залучених до соціолого-психологічного регулювання підприємництва.
8. Які якості відрізняють успішного підприємця від неуспішного?
9. Охарактеризуйте підприємливість як рису особистості.
10. Як впливає масова свідомість на сприйняття підприємництва у суспільстві?
11. Наведіть аргументи щодо необхідності всебічного аналізу підприємництва у сучасній системі ділових і соціальних відносин.
12. У чому полягає зміст соціальної відповідальності підприємництва?

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. Соціологія праці

Завдання для самостійної роботи до теми 6

1. Охарактеризуйте предмет соціології праці як галузевої соціології
2. Назвіть основні види соціально-трудових відносин
3. У чому полягає відмінність соціологічного підходу до вивчення праці від підходів інших наук про працю
4. Які основні функції та завдання соціології праці на сучасному етапі розвитку українського суспільства
5. Розкрийте суть основних категорій соціології праці
6. Якими методами користується соціологія, вивчаючи працю
7. Якими показниками характеризується зміст праці
8. Які функції виконує праця? Суб'єкти праці?
9. У чому причини соціально-економічної неоднорідності праці
10. За якими показниками визначається ставлення до праці
11. Що таке відчуження праці. Якими є шляхи подолання відчуження праці?

Завдання для самостійної роботи до теми 7

1. Дайте визначення термінів «трудова поведінка» і «трудова діяльність». Чим вони різняться?
2. Яких видів буває трудова поведінка?
3. У чому необхідність регулювання трудової поведінки?
4. Які чинники обумовлюють трудову поведінку?
5. Яка роль потреб у поведінці людини?
6. Як класифікують потреби?
7. Як конкретизують потреби людини у сфері праці? Шляхи формування і задоволення потреби в праці
8. Поясніть сутність категорій «цінність», «ціннісні орієнтації»
9. На які цінності можлива орієнтація в трудовій діяльності?
10. Що є цінністю праці?
11. У чому цінність професії?
12. У чому цінність заробітної плати?
13. Що сприяє формуванню цінності праці?

Завдання для самостійної роботи до теми 8

1. Як здійснюється контроль трудових відносин.
2. Конкретизуйте етапи еволюції управлінських теорій.
3. Розкрийте суть концепції «людських відносин».
4. Розкрийте суть концепції теорії дії (акціонізму)
5. Розкрийте суть концепції теорії трудового процесу.
6. Відмінності суті концепцій групового співробітництва та концепції гуманізації праці.
7. Спільне та відмінне в концепціях демократизації управління та «управління людськими ресурсами».
8. Якими є дії виконавців, контролюючи трудовий процес
9. В чому полягає суть інституціоналізації індустріального конфлікту.
10. Що таке трудовий компроміс?

Завдання для самостійної роботи до теми 9

1. Охарактеризуйте основні аспекти зайнятості.
2. Розкрийте сутність основних функцій зайнятості у сучасному суспільстві.
3. Назвіть основні характеристики зайнятості.
4. Проаналізуйте основні форми зайнятості.
5. Які форми зайнятості розглядають як нестандартні? Чому?
6. Яка відмінність між явною неповною зайнятістю і прихованою неповною зайнятістю?

7. У чому полягає різниця між глобальною та економічною зайнятістю?
8. Дайте визначення безробіття у широкому та вузькому тлумаченні терміна.
9. Проаналізуйте основні форми самозайнятості.
10. Розкрийте основні принципи самостійної зайнятості. У чому їхня сутність?
11. Чим відрізняються структурне та фрикційне безробіття?
12. Розкрийте зміст поняття „природний рівень безробіття”?
13. Що належить до соціальних наслідків безробіття?
14. Розкрийте основні психологічні наслідки від тривалого безробіття?
15. Що є причиною стресу при безробітті?
16. Які є стадії або фази переживань людини за умови вимушеного безробіття?

9. Контроль засвоєння знань студентами протягом семестру

Принципи оцінювання роботи студентів на семінарських заняттях. Оцінювання знань студентів на семінарському занятті проводиться в декілька етапів. На підготовчому етапі викладач інформує студентів про форми роботи та про необхідність обрання власної теми презентації (усної чи письмової), надає старості групи форму для заповнення, в якій студентами робляться відповідні записи стосовно теми їхнього вибору. Кожне семінарське заняття передбачає вступне слово викладача з виокремленням основних проблем теми заняття. Студенти за заздалегідь заданим планом готують усні презентації фрагментів першоджерел на задану тематику або письмові роботи у вигляді есею з їхнім наступним розглядом на занятті. В обговоренні презентацій під час дискусії приймають участь усі студенти групи, що мають заздалегідь ознайомитися із зазначеними текстами першоджерел, які розміщені на електронній читанці до курсу. Сумарно за свою презентацію та участь у дискусіях студент може одержати 20 балів. Кожен студент зобов'язаний проявити активну участь не менше як на одній третині семінарських занять, проведених у групі впродовж семестру. При цьому відсутність студента на занятті без поважної причини враховується при визначенні рейтингової оцінки за семестр. Пропущене з поважних причин заняття студент може «відпрацювати» у формі, обраній викладачем та кафедрою. При цьому виставлення оцінки не передбачається, але це відпрацьоване заняття не впливатиме на рейтингову оцінку студента.

Модульний контроль. Упродовж семестру будуть проведені дві модульні контрольні, кожна з яких оцінюватиметься за 15-бальною системою. Максимальна кількість балів за цей вид роботи – 30 балів.

Якщо за результатами модульно-рейтингового контролю протягом семестру студент отримав менше 31 бала, то він не допускається до іспиту і вважається таким, що не виконав усі види робіт, які передбачаються навчальним планом на семестр з даної дисципліни. Такий студент має змогу скласти екзамен за талоном № 2, але для цього він повинен виконати передбачене кафедрою завдання.

Оцінювання участі студентів у навчальних заняттях

№	Форма участі студента у навчальних заняттях	Максимальна кількість балів
1.	Модульне тестування (двічі протягом семестру, письмово)	15 балів x 2 = 30 балів
2.	Презентація (усно) або письмове реферування	10 балів
3.	Участь у дискусіях	10 балів
<i>РАЗОМ протягом семестру</i>		<i>50 балів</i>
<i>Оцінка за іспит</i>		<i>50 балів</i>
ЗАГАЛОМ		100 балів

першого модульного контролю

1. Головні підходи щодо визначення об'єкту та предмету економічної соціології.
2. Основні методологічні та емпіричні задачі соціології економічної дії.
3. Структура економічної соціології.
4. Місце економічної соціології в системі суспільних наук.
5. Основні категорії та поняття економічної соціології: як загальнонаукові, так і спеціальні.
6. Головні передумови та етапи становлення виникнення економічної соціології.
7. Сутність економічної культури.
8. Економічне мислення та економічна свідомість як складові економічної культури.
9. Економічна ментальність у структурі економічної культури.
10. Функції економічної культури та їхня характеристика.
11. Особливості та специфіка економічної культури в українському суспільстві.
12. Особистісний та інституційний аспекти економічної культури
13. Організаційна культура та її основні структурні складові.
14. Основні фактори впливу на формування організаційної культури.
15. Основні типи організаційної культури.
16. Ділова культура і культура підприємництва: співвідношення понять.
17. Етика бізнесу та її основні завдання.
18. Господарська, корпоративна і договірна культури, їхні особливості
19. Суть економічних і соціальних відносин.
20. Відносини власників, співвласників і невластників у системах виробництва з різними формами власності
21. Сучасний портрет споживача як суб'єкта економічних відносин.
22. Способи взаємодії і взаємозв'язку виробників, посередників, споживачів.
23. Основні періоди розвитку поглядів на сутність підприємництва.
24. Основні функції підприємництва у сучасному суспільстві.
25. Система факторів, залучених до соціолого-психологічного регулювання підприємництва.
26. Суть соціальної відповідальності підприємництва

другого модульного контролю

27. Предмет соціології праці як галузевої соціології
28. Основні види соціально-трудова відносин
29. Відмінність соціологічного підходу до вивчення праці від підходів інших наук про працю
30. Основні функції та завдання соціології праці на сучасному етапі розвитку українського суспільства
31. Суть основних категорій соціології праці
32. Функції та суб'єкти праці
33. Показники ставлення до праці
34. Трудова поведінка, її види та необхідність регулювання?
35. Класифікація потреб та їхня роль у трудовій поведінці людини
36. Шляхи формування і задоволення потреби в праці
37. Сутність категорій «цінність праці», «ціннісні орієнтації в сфері праці»
38. Суть концепції теорії дії (акціонізму)
39. суть концепції теорії трудового процесу.
40. Концепція групового співробітництва та концепція гуманізації праці.
41. Концепція демократизації управління та «управління людськими ресурсами».
42. Суть інституціоналізації індустріального конфлікту.
43. Основні характеристики, форми зайнятості та її функцій у сучасному суспільстві.
44. Відмінність між явною неповною зайнятістю і прихованою неповною зайнятістю
45. Безробіття у широкому та вузькому тлумаченні терміна.
46. Основні принципи та форми самозайнятості.
47. Основні самостійної зайнятості. У чому їхня сутність
48. Структурне та фрикційне безробіття
49. Зміст поняття „природний рівень безробіття”

- 50. Соціальні наслідки безробіття
- 51. Основні психологічні наслідки від тривалого безробіття
- 52. Стадії або фази переживань людини за умови вимушеного безробіття

9. Іспит

Іспит, згідно з рішенням Вченої ради історичного факультету, проводиться у письмовій формі з наступним обговоренням за участю викладачів, які вели семінарські заняття.

Структура екзаменаційного білета: екзаменаційний білет складається з двох частин. Перша – тестові питання (10 тестових завдань, 20 балів), покликана продемонструвати знання студентами головних положень курсу; друга – два теоретичні питання (по 15 балів кожне), де враховуватиметься розуміння суті нового, постіндустріального типу суспільства, його основних ознак і тенденцій розвитку, уміння критично осмислювати теоретичні положення та логічно і грамотно їх викладати.

ТЕСТИ

з нормативного навчального курсу «Економічна соціологія та соціологія праці»

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. ЕКОНОМІЧНА СОЦІОЛОГІЯ

Економічна соціологія: предмет, основні задачі та місце в системі соціального знання

1. Визначте, що є об'єктом вивчення економічної соціології?

- мотиваційна поведінка індивіда в умовах соціальної організації
- економіка соціальних процесів
- соціальні аспекти економіки
- взаємодія соціальної та економічної сфер суспільного життя, і відповідно – соціальних та економічних процесів

2. Предмет економічної соціології – це:

- соціальні механізми регулювання економічних відносин;
- економічна дія як форма соціальної дії;
- основні поняття економічної теорії, що вживаються для аналізу господарських відносин;
- соціальні аспекти економіки

3. Специфічними категоріями економічної соціології є:

- колектив, особистість, група, мотивація, ідентифікація, конформізм, взаємодія тощо
- соціальна група, соціальна структура, соціальна організація, соціальна мобільність, соціальна роль, соціальний престиж тощо
- соціальний механізм регулювання економіки, економічна свідомість, економічне мислення, економічна культура, економічний інтерес, економічна поведінка тощо
- характер та умови праці, організація праці, відношення до праці

4. Соціальний механізм регулювання економічних відносин – це:

- структура, створена з управлінських груп, які здатні до саморегуляції активності і не перебувають в об'єктивно заданих умовах, що обмежують їхній суб'єктивний потенціал
- система взаємодії соціально-професійних груп і працівників, яка впливає на формування потреб та інтересів членів цих груп, а також на умови їх функціонування та результати праці;
- стійка структура взаємодії соціальних суб'єктів з приводу виробництва, розподілу, обміну та споживання матеріальних благ та послуг, а також структура типів економічної поведінки цих суб'єктів
- сукупність управлінських груп, що займають відповідне місце в об'єктивно заданій ієрархії управління і відрізняються управлінським статусом.

5. Економічна сфера

- цілісна підсистема суспільства, що відповідає за виробництво, розподіл, обмін і споживання матеріальних благ і послуг, необхідних для життєдіяльності людей
- галузь відносин між соціальними групами, що займають різне соціально-економічне становище у суспільстві, різняться роллю в суспільному розподілі праці, відношенням до засобів виробництва, джерел і розмірів доходів
- зміна соціальних об'єктів у часі, а також закономірності, що виникають при зміні їхніх станів

6. Соціальна сфера

- умови і засоби розширеного відтворення людини як суб'єкта суспільних відносин;
- галузь відношень між групами людей, які займають різне соціально-економічне положення в суспільстві, розрізняються роллю в суспільній організації праці, відношенням до засобів виробництва, джерелами та розмірами отримуваної частки суспільного багатства;
- відносини між людьми, соціальними групами, людиною і суспільством, які складаються в процесі економічного розвитку;
- задоволення потреб індивідів шляхом присвоєння ними матеріальних благ і засобів існування.

7. Соціальні процеси

- цілісна підсистема суспільства, що відповідає за виробництво, розподіл, обмін і споживання матеріальних благ і послуг, необхідних для життєдіяльності людей
- галузь відносин між соціальними групами, що займають різне соціально-економічне становище у суспільстві, різняться роллю в суспільному розподілі праці, відношенням до засобів виробництва, джерел і розмірів доходів
- зміна соціальних об'єктів у часі, а також закономірності, що виникають при зміні їхніх станів

8. Структуру основних категорій економічної соціології представляють як багаторівневу ієрархію, яка включає в себе три рівні. До першого рівня належать категорії

- економічна сфера і галузь соціальних відносин
- соціальний механізм регулювання економіки
- економічне свідомість і економічне мислення; соціально-економічні стереотипи; економічні інтереси, економічна поведінка, економічна культура

9. Структуру основних категорій економічної соціології представляють як багаторівневу ієрархію, яка включає в себе три рівні. До другого рівня належать категорії

- економічна сфера і галузь соціальних відносин
- соціальний механізм регулювання економіки
- економічне свідомість і економічне мислення; соціально-економічні стереотипи; економічні інтереси, економічна поведінка, економічна культура

10. Структуру основних категорій економічної соціології представляють як багаторівневу ієрархію, яка включає в себе три рівні. До третього рівня належать категорії

- економічна сфера і галузь соціальних відносин
- соціальний механізм регулювання економіки
- економічне свідомість і економічне мислення; соціально-економічні стереотипи; економічні інтереси, економічна поведінка, економічна культура

Історія економічної соціології

11. Представниками „класичного етапу розвитку економічної соціології” є:

- Т. Парсонс, Р. Мертон, П. Смелзер, К. Девіс, Д. Мур
- П. Сорокін, П. Блау, О. Дункан
- Р. Сейбйорг, М. Грановеттер
- К. Маркс, М. Вебер, Т. Веблен
- Е. Мейо, Д. Макгрегор

12. Представниками „теорії людських відносин” є

- Т. Парсонс, Р. Мертон, П. Смелзер, К. Девіс, Д. Мур

- П. Сорокін, П. Блау, О. Дункан
- Р. Сейбйорг, М. Грановеттер
- К. Маркс, М. Вебер, Т. Веблен
- Е. Мейо, Д. Макгрегор

13.Представниками „Теорії соціальної стратифікації та мобільності” (традиція статусних досягнень) є

- Т. Парсонс, Р. Мертон, П. Смелзер, К. Девіс, Д. Мур
- П. Сорокін, П. Блау, О. Дункан
- Р. Сейбйорг, М. Грановеттер
- К. Маркс, М. Вебер, Т. Веблен
- Е. Мейо, Д. Макгрегор

14.Представниками „структурного функціоналізму” є

- Т. Парсонс, Р. Мертон, П. Смелзер, К. Девіс, Д. Мур
- П. Сорокін, П. Блау, О. Дункан
- Р. Сейбйорг, М. Грановеттер
- К. Маркс, М. Вебер, Т. Веблен
- Е. Мейо, Д. Макгрегор

15.Представниками „нової економічної соціології” є

- Т. Парсонс, Р. Мертон, П. Смелзер, К. Девіс, Д. Мур
- П. Сорокін, П. Блау, О. Дункан
- Р. Сейбйорг, М. Грановеттер
- К. Маркс, М. Вебер, Т. Веблен
- Е. Мейо, Д. Макгрегор

16.Кого вважають засновником американської індустріальної соціології:

- Т. Веблена;
- Є. Мейо;
- П.Сорокіна;
- Д. Макгрегора;
- Л. Мізеса.

17.М. Вебер виділяв такі типи людських дій:

- цілераціональні;
- цінніснорациональні;
- афективні;
- суб'єктивні;
- традиційні

18.Автором концепції постіндустріального суспільства вважають:

- Дж. Гелбрейта;
- Е. Тоффлера;
- Ф. Броделя;
- Д. Белла;
- К. Маркса

19.Створення сучасної теорії стратифікації пов'язують з ім'ям:

- О. Конта
- М. Вебера
- П. Сорокіна
- Т. Веблена
- К. Маркса

20.Автором теорій управління „Х” та „Y” вважають:

- У. Оучі
- Д. Макгрегора
- Д. Мерсера
- М. Вебера
- Ф. Гаєка

Економічна поведінка та її типологія в соціологічному дискурсі

21. Для економічної поведінки характерними є:

- усвідомлення економічних потреб
- постановка цілей, які визначаються цими потребами;
- вибір засобів і способів досягнення мети
- дії, скеровані на досягнення цілей
- система соціальних пріоритетів

22. Визначення економічної поведінки за Є. Суїменком:

- певні вчинки суб'єктів економіки, їхні дії щодо оточуючого середовища, реакція на конкретні цілі, цінності та завдання
- сукупність соціально-комунікативних дій, спрямованих на раціональне використання ресурсів із метою одержання прибутку й узгодження господарської практики із ціннісно-нормативними настановами суспільства шляхом еквівалентної взаємної винагороди в обмінному процесі
- система спеціалізованих соціальних дій, які, по-перше, пов'язані з використанням різних за функціями та призначенням економічних цінностей (ресурсів), а, по-друге, орієнтовані на отримання користі (вигоди, винагороди, прибутку) від їхнього обігу

23. Визначення економічної поведінки за В.Верховіним:

- певні вчинки суб'єктів економіки, їхні дії щодо оточуючого середовища, реакція на конкретні цілі, цінності та завдання
- сукупність соціально-комунікативних дій, спрямованих на раціональне використання ресурсів із метою одержання прибутку й узгодження господарської практики із ціннісно-нормативними настановами суспільства шляхом еквівалентної взаємної винагороди в обмінному процесі
- система спеціалізованих соціальних дій, які, по-перше, пов'язані з використанням різних за функціями та призначенням економічних цінностей (ресурсів), а, по-друге, орієнтовані на отримання користі (вигоди, винагороди, прибутку) від їхнього обігу

24. Визначення економічної поведінки з позицій економічної теорії:

- певні вчинки суб'єктів економіки, їхні дії щодо оточуючого середовища, реакція на конкретні цілі, цінності та завдання
- сукупність соціально-комунікативних дій, спрямованих на раціональне використання ресурсів із метою одержання прибутку й узгодження господарської практики із ціннісно-нормативними настановами суспільства шляхом еквівалентної взаємної винагороди в обмінному процесі
- система спеціалізованих соціальних дій, які, по-перше, пов'язані з використанням різних за функціями та призначенням економічних цінностей (ресурсів), а, по-друге, орієнтовані на отримання користі (вигоди, винагороди, прибутку) від їхнього обігу

25. Підприємницька поведінка передбачає

- активний пошук гідної та стабільної роботи; різного роду підробітки, додаткові форми формальної і неформальної зайнятості; започаткування власної справи
 - рішучі вимоги покращення становища; участь у різних акціях протесту
 - співробітництво з адміністрацією чи власниками підприємства стосовно організації виробничого процесу та вирішення низки соціально-економічних питань
- примітивне виживання до використання нових соціально-економічних можливостей

26. Протестна поведінка передбачає

- активний пошук гідної та стабільної роботи; різного роду підробітки, додаткові форми формальної і неформальної зайнятості; започаткування власної справи
- рішучі вимоги покращення становища; участь у різних акціях протесту
- співробітництво з адміністрацією чи власниками підприємства стосовно організації виробничого процесу та вирішення низки соціально-економічних питань
- примітивне виживання до використання нових соціально-економічних можливостей

27. Партнерська поведінка характеризується

- активним пошуком гідної та стабільної роботи; різного роду підробітки, додаткові форми формальної і неформальної зайнятості; започаткування власної справи
- рішучими вимогами покращення становища; участь у різних акціях протесту
- співробітництвом з адміністрацією чи власниками підприємства стосовно організації виробничого процесу та вирішення низки соціально-економічних питань
- примітивним виживання до використання нових соціально-економічних можливостей

28. Адаптивна поведінка характеризується

- активним пошуком гідної та стабільної роботи; різного роду підробітки, додаткові форми формальної і неформальної зайнятості; започаткування власної справи
- рішучими вимогами покращення становища; участь у різних акціях протесту
- співробітництвом з адміністрацією чи власниками підприємства стосовно організації виробничого процесу та вирішення низки соціально-економічних питань
- примітивним виживанням або використанням нових соціально-економічних можливостей

29. Споживча поведінка забезпечує

- отримання з товарного обігу економічних благ і присвоєння їх корисних властивостей з метою задоволення власних потреб
- поєднання суб'єктів ринку з економічними ресурсами, визначає норми присвоєння цих ресурсів і користь від їхнього обігу, а також механізми і способи їх перерозподілу від одного користувача до іншого.
- рух різних економічних благ (товарів, послуг, інформації) каналами ринку, враховуючи їх ціннісне співвідношення одного з одним

30. Дистрибутивну (розподільчу) поведінку

- отримання з товарного обігу економічних благ і присвоєння їх корисних властивостей з метою задоволення власних потреб
- поєднання суб'єктів ринку з економічними ресурсами, визначає норми присвоєння цих ресурсів і користь від їхнього обігу, а також механізми і способи їх перерозподілу від одного користувача до іншого.
- рух різних економічних благ (товарів, послуг, інформації) каналами ринку, враховуючи їх ціннісне співвідношення одного з одним

31. Комерційна поведінка забезпечує

- отримання з товарного обігу економічних благ і присвоєння їх корисних властивостей з метою задоволення власних потреб
- поєднання суб'єктів ринку з економічними ресурсами, визначає норми присвоєння цих ресурсів і користь від їхнього обігу, а також механізми і способи їх перерозподілу від одного користувача до іншого.
- рух різних економічних благ (товарів, послуг, інформації) каналами ринку, враховуючи їх ціннісне співвідношення одного з одним

32. Будь-який зовнішній об'єкт (матеріальний предмет, образ, в тому числі образ певного стану), який індивід проєктує і робить метою своїх домагань називається:

- мотивом;
- інтересом;
- стимулом;
- примусом;
- потребою.

Економічна культура як регулятор економічної поведінки

33. Економічна культура – це:

- система норм і цінностей, які визначають повсякденне життя людини;
- система цінностей, що впливає на діяльність та поведінку людини у сфері соціоекономічних відносин;
- система цінностей спілкування.

34. Вкажіть, які функції виконує економічна культура:

- прогностичну
- адаптаційну
- виховну
- економічну
- пізнавальну
- політичну
- трансляційну

35. Економічна свідомість – це

- достатньо складна і системна складова свідомості, вищий рівень психічного відображення економічних відносин людиною, що формує реакцію і відповідну поведінку людини
- система норм і цінностей, які визначають повсякденне життя людини;
- система цінностей, що впливає на діяльність та поведінку людини у сфері соціоекономічних відносин

36. Хто з вчених стверджував, що українська ментальність має низку спільних рис із західним менталітетом?

- М. Вебер;
- Я. Ярема;
- Т. Заславська;
- В. Ядов.

37. Визначте основні особливості реактивної культури за Р. Льюїсом:

- культура, в якій прийнято планувати своє життя, займатися однією справою в конкретний момент часу
- рухлива культура, комунікативна, людина прагне робити кілька справ одразу
- культура, в якій багато уваги приділяють увічливості і повазі, надають перевагу спокійному вислуховуванню співрозмовника, обережному реагуванню на пропозиції іншої сторони .

38. Економічна ментальність – це

- сукупність розумових і поведінкових навичок, соціальних установок, уявлень та звичок людей у сфері економічної активності, об'єднаних у деяку цілісність, що має певний внутрішній зміст
- достатньо складна і системна складова свідомості, вищий рівень психічного відображення економічних відносин людиною, що формує реакцію і відповідну поведінку людини
- система норм і цінностей, які визначають повсякденне життя людини;
- система цінностей, що впливає на діяльність та поведінку людини у сфері соціоекономічних відносин

39. Інституційний аспект економічної культури – це

- цінності і соціальні норми, які функціонують у рамках економіки, але суть цих норм і цінностей визначає їхній зміст у тих або інших соціальних інститутах: у політиці, праві, ідеології, в науці, моральності, сім'ї, релігії і т.д.
- особисті якості працівника і фіксує цінності, норми, переваги та інші риси свідомості суб'єктів економіки.

40. Особистісний аспект економічної культури – це

- цінності і соціальні норми, які функціонують у рамках економіки, але суть цих норм і цінностей визначає їхній зміст у тих або інших соціальних інститутах: у політиці, праві, ідеології, в науці, моральності, сім'ї, релігії і т.д.
- особисті якості працівника і фіксує цінності, норми, переваги та інші риси свідомості суб'єктів економіки

41. Організаційна культура за визначенням американського фахівця в галузі менеджменту Е. Шейна

- набір прийомів та правил вирішення проблем зовнішньої адаптації і внутрішньої інтеграції чинних правил, що виправдали себе в минулому і підтвердили свою актуальність нині
- комплексна картина надій, сподівань, критеріїв цінностей, позицій і поведінки, прийнятих серед членів певної організації
- система загальноприйнятих в організації уявлень і підходів до ведення справи, до форм стосунків і досягнення результатів діяльності, що відрізняють цю організацію від інших

42. Дон Гелрїгел та колеги у книзі „Організаційна поведінка” (1998) виділяють такі 4 типи організаційної культури

- бейсбольна команда
- клуб
- академія
- фортеця
- установа

43. В якій організаційній культурі працівникам платять за конкретно виконану роботу?

- бейсбольна команда

- клуб
- академія
- фортеця

44. Який фактор є важливою складовою організаційної культури?

- ресурси
- технологія
- „правила гри”
- трудова мобільність

45. Ділова культура охоплює такі близькі за змістом поняття, як

- господарська культура
- корпоративна культура
- договірна культура
- організаційна культура

46. Господарська культура передбачає

- накопичення професійних знань і навичок, формування ділових норм, цінностей і символів, необхідних для самоідентифікації і виконання господарських ролей
- соціальну єдність і згуртованість організації, або з іншого боку – ефективність її діяльності.
- регулювальні правила, покликані забезпечити виконання договорів через закон або довіру і репутацію партнерів

47. Корпоративна культура – це

- накопичення професійних знань і навичок, формування ділових норм, цінностей і символів, необхідних для самоідентифікації і виконання господарських ролей
- соціальна єдність і згуртованість організації, або з іншого боку – ефективність її діяльності.
- регулювальні правила, покликані забезпечити виконання договорів через закон або довіру і репутацію партнерів

48. Договірна культура – це система

- накопичення професійних знань і навичок, формування ділових норм, цінностей і символів, необхідних для самоідентифікації і виконання господарських ролей
- соціальної єдності і згуртованості організації, або з іншого боку – ефективність її діяльності.
- регулювальних правил, які покликані забезпечити виконання договорів через закон або довіру і репутацію партнерів

49. Вкажіть три форми існування економічної свідомості:

- масова;
- структурна;
- індивідуальна;
- мобільна;
- групова.

Підприємництво як інноваційна модель економічної поведінки

50. Хто першим дав наукове визначення підприємництву?

- А. Сміт;
- Р. Кантильйон;
- Ж.-Б. Сей;
- Й. Шумпетер;
- М. Вебер.

51. Хто є прихильником трактування сутності підприємницької діяльності «Підприємець – це той, хто поєднує функцію власника капіталу з особистою виробничою працею»

- Ж.Б. Сей и Дж. С. Мілль, А. Маршалл, К. Маркс, Й. Шумпетер, Л. Вальрас, К. Менгер, Ф. Візер, А. Коул, П. Дракер та ін.
- Р. Коуз, О. Уільямсон
- Ф. Кене, А. Сміт
- Г. Шмоллер, Ф. Тоссіг, Й. Шумпетер, П. Дракер та ін
- Ж. Тюрго, В. Рошер, Б. Гільдебранд
- Р. Кантильйон, Дж. Тюнен, Д. де Тресі, Г. Мангольт та ін.

52. Хто є прихильником трактування сутності підприємницької діяльності «Підприємець – це організатор виробництва (менеджер), не обов'язково наділений правами власності»

-Ж.Б. Сей и Дж. С. Мілль, А. Маршалл, К. Маркс, Й. Шумпетер, Л. Вальрас, К. Менгер, Ф. Візер, А. Коул, П. Дракер та ін.

-Р. Коуз, О. Уільямсон

-Ф. Кене, А. Сміт

-Г. Шмоллер, Ф. Тоссіг, Й. Шумпетер, П. Дракер та ін

-Ж. Тюрго, В. Рошер, Б. Гільдебранд

-Р. Кантільон, Дж. Тюнен, Д. де Тресі, Г. Мангольт та ін.

53. Хто є прихильником трактування сутності підприємницької діяльності «Підприємець – це той, хто несе тягар ризику та невизначеності в процесі економічного розвитку»

-Ж.Б. Сей и Дж. С. Мілль, А. Маршалл, К. Маркс, Й. Шумпетер, Л. Вальрас, К. Менгер, Ф. Візер, А. Коул, П. Дракер та ін.

-Р. Коуз, О. Уільямсон

-Ф. Кене, А. Сміт

-Г. Шмоллер, Ф. Тоссіг, Й. Шумпетер, П. Дракер та ін

-Ж. Тюрго, В. Рошер, Б. Гільдебранд

-Р. Кантільон, Дж. Тюнен, Д. де Тресі, Г. Мангольт та ін.

54. Хто є прихильником трактування сутності підприємницької діяльності «Підприємець – суб'єкт, який здійснює вибір між контрактними відносинами вільного ринку та трансакційними втратами»

-Ж.Б. Сей и Дж. С. Мілль, А. Маршалл, К. Маркс, Й. Шумпетер, Л. Вальрас, К. Менгер, Ф. Візер, А. Коул, П. Дракер та ін.

-Р. Коуз, О. Уільямсон

Ф. Кене, А. Сміт

-Г. Шмоллер, Ф. Тоссіг, Й. Шумпетер, П. Дракер та ін

-Ж. Тюрго, В. Рошер, Б. Гільдебранд

-Р. Кантільон, Дж. Тюнен, Д. де Тресі, Г. Мангольт та ін.

55. Хто є прихильником трактування сутності підприємницької діяльності «Підприємець – це не лише той, хто здійснює вибір з наявних альтернатив розподілу ресурсів, але й той – хто створює нові ринкові можливості (інноватор)»

-Ж.Б. Сей и Дж. С. Мілль, А. Маршалл, К. Маркс, Й. Шумпетер, Л. Вальрас, К. Менгер, Ф. Візер, А. Коул, П. Дракер та ін.

-Р. Коуз, О. Уільямсон

-Ф. Кене, А. Сміт

-Г. Шмоллер, Ф. Тоссіг, Й. Шумпетер, П. Дракер та ін

-Ж. Тюрго, В. Рошер, Б. Гільдебранд

-Р. Кантільон, Дж. Тюнен, Д. де Тресі, Г. Мангольт та ін.

56. Яке з наведених визначень найбільш відповідає трактуванню сутності підприємницької діяльності Й. Шумпетером?

- підприємництво – це пристосування виробництва до умов, що змінюються, до ринку, більш ефективно використання наявних ресурсів з метою задоволення виникаючого попиту;

- підприємницька діяльність – це здійснення організаційної інновації з метою отримання прибутку (іншого додаткового доходу);

- підприємництво – це особливий регулюючий механізм, що відрізняється від механізмів як цінового, так і безпосереднього державного регулювання і є альтернативним по відношенню до останніх.

57. Хто є автором інноваційної концепції підприємництва?

-В. Зомбарт;

-Е. Дюркгайм;

-Й. Шумпетер;

-А. Маршал;

-Дж. М. Кейнс.

58. Що відрізняє підприємництво від бізнесу?

- результат;
- мотивація;
- творчість (інновація);
- ресурси;
- дохід.

59. Які основні функції включає в себе підприємництво?

- ресурсну;
- мотиваційну;
- управлінську;
- інноваційну;
- регульовальну;
- ризикову.

60. Хто є автором протестантської версії розвитку підприємництва?

- Г. Лебон;
- А. Сміт;
- В. Зомбарт;
- М. Вебер.

61.Хто з дослідників підприємництва оперував поняттям „потреба у досягненнях”?

- Д. Макклеланд;
- Р. Брокхауз;
- В. Хейторн;
- Дж. Трופман

62.Хто вперше запровадив методику з діагностики „інтернальності-екстернальності”?

- К.-Г. Юнг;
- Д. Макклеланд;
- Дж. Роттер;
- Р. Кеттел

63.Економічна соціологія виділяє і досліджує такі конкретні соціально-економічні групи, як:

- традиційні і нові групи, маргінальні групи, проблемні групи, закриті, відкриті і перехідні групи, номінальні і реальні групи;
- робочий клас, інтелігенцію, службовців, бюрократію, менеджерів, дрібних підприємців, самостійних працівників;
- зайнятих робітників і безробітних, представників різних видів праці, що мають і не мають освіти, наближених до влади і управління і віддалених від них, мешканців різних регіонів, чоловіків і жінок, молодь і громадян похилого віку

Соціологія праці як наука

64. Соціальний інститут це

- ієрархічно організована структура соціальної нерівності, що існує в певному суспільстві в певний історичний період.
- місце людини в суспільстві, яке вона посідає як представник великої соціальної групи (професії, статі, віку, верстви, конфесії тощо).
- сукупність засобів, за допомогою яких суспільство, або соціальна група досягає соціально необхідної поведінки своїх членів.
- стійка форма організації сукупних відносин людей, які складаються шляхом стихійної еволюції або доцільних цілеспрямованих дій.
- послідовна зміна явищ соціального буття, соціальні зміни в динаміці.
- відносно стійкі і систематичні відносини між соціальними суб'єктами і соціальними явищами.
- сукупність цінностей та уявлень, що складає визначений зразок поведінки, поділяється членами соціальної групи і є необхідним для здійснення спільних дій

65.Соціальний контроль

- ієрархічно організована структура соціальної нерівності, що існує в певному суспільстві в певний історичний період.
- місце людини в суспільстві, яке вона посідає як представник великої соціальної групи (професії, статі, віку, верстви, конфесії тощо).

- сукупність засобів, за допомогою яких суспільство, або соціальна група досягає соціально необхідної поведінки своїх членів.
- стійка форма організації сукупних відносин людей, які складаються шляхом стихійної еволюції або доцільних цілеспрямованих дій.
- послідовна зміна явищ соціального буття, соціальні зміни в динаміці.
- відносно стійкі і систематичні відносини між соціальними суб'єктами і соціальними явищами.
- сукупність цінностей та уявлень, що складає визначений зразок поведінки, поділяється членами соціальної групи і є необхідним для здійснення спільних дій

66. Соціальна норма це

- ієрархічно організована структура соціальної нерівності, що існує в певному суспільстві в певний історичний період.
- місце людини в суспільстві, яке вона посідає як представник великої соціальної групи (професії, статі, віку, верстви, конфесії тощо).
- сукупність засобів, за допомогою яких суспільство, або соціальна група досягає соціально необхідної поведінки своїх членів.
- стійка форма організації сукупних відносин людей, які складаються шляхом стихійної еволюції або доцільних цілеспрямованих дій.
- послідовна зміна явищ соціального буття, соціальні зміни в динаміці.
- відносно стійкі і систематичні відносини між соціальними суб'єктами і соціальними явищами.
- сукупність цінностей та уявлень, що складає визначений зразок поведінки, поділяється членами соціальної групи і є необхідним для здійснення спільних дій

67. Соціальний процес це

- ієрархічно організована структура соціальної нерівності, що існує в певному суспільстві в певний історичний період.
- місце людини в суспільстві, яке вона посідає як представник великої соціальної групи (професії, статі, віку, верстви, конфесії тощо).
- сукупність засобів, за допомогою яких суспільство, або соціальна група досягає соціально необхідної поведінки своїх членів.
- стійка форма організації сукупних відносин людей, які складаються шляхом стихійної еволюції або доцільних цілеспрямованих дій.
- послідовна зміна явищ соціального буття, соціальні зміни в динаміці.
- відносно стійкі і систематичні відносини між соціальними суб'єктами і соціальними явищами.
- сукупність цінностей та уявлень, що складає визначений зразок поведінки, поділяється членами соціальної групи і є необхідним для здійснення спільних дій

68. Соціальний статус це

- ієрархічно організована структура соціальної нерівності, що існує в певному суспільстві в певний історичний період.
- місце людини в суспільстві, яке вона посідає як представник великої соціальної групи (професії, статі, віку, верстви, конфесії тощо).
- сукупність засобів, за допомогою яких суспільство, або соціальна група досягає соціально необхідної поведінки своїх членів.
- стійка форма організації сукупних відносин людей, які складаються шляхом стихійної еволюції або доцільних цілеспрямованих дій.
- послідовна зміна явищ соціального буття, соціальні зміни в динаміці.
- відносно стійкі і систематичні відносини між соціальними суб'єктами і соціальними явищами.
- сукупність цінностей та уявлень, що складає визначений зразок поведінки, поділяється членами соціальної групи і є необхідним для здійснення спільних дій

69. Соціальна стратифікація

- ієрархічно організована структура соціальної нерівності, що існує в певному суспільстві в певний історичний період.
- місце людини в суспільстві, яке вона посідає як представник великої соціальної групи (професії, статі, віку, верстви, конфесії тощо).
- сукупність засобів, за допомогою яких суспільство, або соціальна група досягає соціально необхідної поведінки своїх членів.

- стійка форма організації сукупних відносин людей, які складаються шляхом стихійної еволюції або доцільних цілеспрямованих дій.
- послідовна зміна явищ соціального буття, соціальні зміни в динаміці.
- відносно стійкі і систематичні відносини між соціальними суб'єктами і соціальними явищами.
- сукупність цінностей та уявлень, що складає визначений зразок поведіння, поділяється членами соціальної групи і є необхідним для здійснення спільних дій

70. Соціальний закон це

- ієрархічно організована структура соціальної нерівності, що існує в певному суспільстві в певний історичний період.
- місце людини в суспільстві, яке вона посідає як представник великої соціальної групи (професії, статі, віку, верстви, конфесії тощо).
- сукупність засобів, за допомогою яких суспільство, або соціальна група досягає соціально необхідної поведінки своїх членів.
- стійка форма організації сукупних відносин людей, які складаються шляхом стихійної еволюції або доцільних цілеспрямованих дій.
- послідовна зміна явищ соціального буття, соціальні зміни в динаміці.
- відносно стійкі і систематичні відносини між соціальними суб'єктами і соціальними явищами.
- сукупність цінностей та уявлень, що складає визначений зразок поведіння, поділяється членами соціальної групи і є необхідним для здійснення спільних дій

71. Економічні відносини – це:

- відносини між індивідами та групами людей з приводу матеріальних речей, обставин і проблем виробництва, розподілу і споживання матеріальних благ і послуг;
- різновид суспільних відносин, пов'язаних з особливою діяльністю людей і їх взаємодією, направлених на забезпечення матеріальних потреб людини, а також на досягнення нею певних соціальних переваг і цілей;
- сукупність форм організації економічного життя людей

72. Розрізняють такі групи економічних відносин:

- виробничі відносини;
- розподільчі відносини;
- купівля - продаж;
- відносини обміну;
- споживацькі відносини

73. Виділіть із запропонованих відповідей ті, що позначають мотиви прийняття людьми змін в соціально-трудовій сфері:

- вимушеність прийняття, зумовлена зовнішніми обставинами; обмеженість здатності до нормальної поведінки; недостатня інформованість; соціально-порівняльний мотив, демонстративна поведінка; неприйняття участі в управлінні;
- відповідність інновацій інтересам індивідів і груп; вплив інновацій на соціальну інтеграцію чи дезинтеграцію; проведення інновацій під тиском „знизу” або ж за ініціативою „зверху”;
- проведення інновацій суто адміністративним шляхом.
- майновий стан; зайнятість; ставлення до праці; управлінський статус; вік і стаж роботи; прагнення до різноманітності чи одноманітності; демонстративна позиція; позитивна соціально-групова самооцінка; самоствердження й самовираження; солідарність; авторська прихильність

74. Соціальна організація

- система соціальних відносин, орієнтованих на досягнення спільних цілей, що наділена власними ресурсами, внутрішньою нормативною і статусними структурами, в рамках яких члени організації за відповідну винагороду виконують відведені їм функції
- відносини, які виникають між учасниками трудового процесу на основі поділу та кооперації праці у зв'язку з необхідністю обміну діяльністю та її продуктами для досягнення кінцевої виробничої мети
- форма зв'язків, що реалізується в обміні умінням, досвідом, навичками, знаннями, вербальними та конкретними діями

75. Соціальною політикою називається:

- система соціальних пріоритетів, а також уявлення про реальні соціальні відношення та стратифікацію, про чинники, що їх обумовлюють
- цілеспрямований вплив політичними засобами на соціальну сферу
- соціальний захист малозабезпечених та непрацевдатних

Праця як вид соціальної діяльності

76. Соціальні взаємодії у сфері праці це:

- форма зв'язків, що реалізується в обміні умінням, досвідом, навичками, знаннями, вербальними та конкретними діями
- відносини між окремими людьми, соціальними групами, що беруть участь в економічному, політичному і духовному житті, мають різні соціальний статус, спосіб життя, джерела і рівні доходів, особистого споживання тощо
- взаємодії, які виникають між учасниками трудового процесу на основі поділу та кооперації праці зв'язку з необхідністю обміну діяльністю та її продуктами для досягнення кінцевої виробничої мети
- взаємодія робітника і капіталіста, фермера із земельним власником тощо

77.Трудові відносини у сфері праці:

- форма зв'язків, що реалізується в обміні умінням, досвідом, навичками, знаннями, вербальними та конкретними діями
- відносини між окремими людьми, соціальними групами, що беруть участь в економічному, політичному і духовному житті, мають різні соціальний статус, спосіб життя, джерела і рівні доходів, особистого споживання тощо
- відносини, які виникають між учасниками трудового процесу на основі поділу та кооперації праці у зв'язку з необхідністю обміну діяльністю та її продуктами для досягнення кінцевої виробничої мети
- взаємодія робітника і капіталіста, фермера із земельним власником тощо

78. Мета соціології праці

- дослідження соціально-трудова процесів усіх рівнів і сприяння розробці рекомендацій щодо їх управління, прогнозування та планування, спрямованих на створення оптимальних умов функціонування трудових колективів, соціально-професійних груп, окремих працівників
- дослідження системи взаємодії соціально-професійних груп і працівників, яка впливає на формування потреб та інтересів членів цих груп, а також на умови їх функціонування та результати праці;
- дослідження структури взаємодії соціальних суб'єктів з приводу виробництва, розподілу, обміну та споживання матеріальних благ та послуг, а також структура типів економічної поведінки цих суб'єктів;
- дослідження сукупності управлінських груп, що займають відповідне місце в об'єктивно заданій ієрархії управління і відрізняються управлінським статусом

79.Праця це:

- доцільний процес створення споживчих вартостей, матеріальних і моральних цінностей, необхідних для задоволення людських потреб
- прояв соціальної активності щодо навколишнього світу
- соціально-економічний спосіб поєднання працівника із засобами виробництва, спосіб включення індивіда у трудову сферу

80.Характер праці:

- доцільний процес створення споживчих вартостей, матеріальних і моральних цінностей, необхідних для задоволення людських потреб
- прояв соціальної активності щодо навколишнього світу
- соціально-економічний спосіб поєднання працівника із засобами виробництва, спосіб включення індивідуальної праці до суспільної і залежить від того, на кого людина працює

81.Зміст праці:

- розподіл функцій на робочому місці і сукупність виконуваних операцій, обумовлених технікою, технологією, організацією виробництва і професійною майстерністю працівника через їх співвідношення і взаємозв'язок

- доцільний процес створення споживчих вартостей, матеріальних і моральних цінностей, необхідних для задоволення людських потреб
- прояв соціальної активності щодо навколишнього світу
- соціально-економічний спосіб поєднання працівника із засобами виробництва, спосіб включення індивідуальної праці до суспільної і залежить від того, на кого людина працює

82. Ставлення до праці:

- соціально зумовлений, відносно стійкий стан пізнавальної, емоційної та поведінської готовності особи реагувати на всю сукупність елементів процесу праці
- розподіл функцій на робочому місці і сукупність виконуваних операцій, обумовлених технікою, технологією, організацією виробництва і професійною майстерністю працівника через їх співвідношення і взаємозв'язок
- доцільний процес створення споживчих вартостей, матеріальних і моральних цінностей, необхідних для задоволення людських потреб
- прояв соціальної активності щодо навколишнього світу

83. Три взаємозв'язані елементи ставлення до праці:

- професійна і реальна орієнтація
- мотивація реальної поведінки
- соціальні настанови
- оцінка трудової ситуації (вербальна поведінка)

84. Трудова активність:

- залучення працівника до суспільної праці і постійного піднесення продуктивності, ступеня реалізації фізичних і розумових спроможностей, знань, умінь при виконанні конкретного виду трудової діяльності
- соціально зумовлений, відносно стійкий стан пізнавальної, емоційної та поведінської готовності особи реагувати на всю сукупність елементів процесу праці
- розподіл функцій на робочому місці і сукупність виконуваних операцій, обумовлених технікою, технологією, організацією виробництва і професійною майстерністю працівника через їх співвідношення і взаємозв'язок
- доцільний процес створення споживчих вартостей, матеріальних і моральних цінностей, необхідних для задоволення людських потреб

85. Об'єктивні показники ставлення до праці:

- результати трудової діяльності, рівень відповідальності, ініціативність і дисциплінованість працівників
- ціннісні орієнтації, структура та ієрархія мотивів її трудової діяльності, загальне задоволення працею та її умовами
- організація та умови праці

86. Ступінь задоволення працею

- суб'єктивна оцінка працівниками можливостей реалізації своїх вимог до змісту, характеру та умов праці
- оцінка результатів трудової діяльності, рівень відповідальності, ініціативність і дисциплінованість працівників
- ціннісні орієнтації, структура та ієрархія мотивів її трудової діяльності, загальне задоволення працею та її умовами
- оцінка організації та умов праці

Трудова поведінка особи та механізми її регулювання. Трудова мобільність та кар'єра

87. Трудова поведінка

- комплекс взаємопов'язаних дій, які чинять люди в системі конкретного соціуму для задоволення своїх найбільш значущих потреб
- комплекс певних послідовних вчинків людини, які зумовлені виконуваними ролями і чинними нормами в межах конкретної трудової організації та спрямовані на перетворення предметів праці з метою досягнення відповідного результату
- чітко визначені за змістом, часом і простором цілеспрямовані операції та функції

88. Трудова діяльність це:

- комплекс взаємопов'язаних дій, які чинять люди в системі конкретного соціуму для задоволення своїх найбільш значущих потреб
- комплекс певних послідовних вчинків людини, які зумовлені виконуваними ролями і чинними нормами в межах конкретної трудової організації та спрямовані на перетворення предметів праці з метою досягнення відповідного результату

- чітко визначені за змістом, часом і простором цілеспрямовані операції та функції

89. До якого з зазначених типів (видів) соціальної мобільності належить трудова міграція:

- географічна мобільність;
- вертикальна мобільність;
- горизонтальна мобільність;
- міжпоколінна мобільність

90. Мобільність як деперсоніфікований процес характеризується

- обсягом, інтенсивністю і напрямом найважливіших потоків руху, певним соціальним механізмом, рушійними силами, прямими наслідками для суспільства
- одностороннім розглядом цієї проблеми: або в економічному, або в соціальному плані
- нерівномірним вивченням окремих форм соціальної мобільності при майже повній відсутності досліджень, які вивчають цей процес загалом

91. Соціологів в основному цікавить мобільність з позицій

- зв'язків, відносин і взаємодій, що існують між соціальними й іншими групами, приналежності індивідів до різних сфер спілкування; увага концентрується на механізмах дій між групами і всередині груп

- відтворення трудових ресурсів, зміни професійного та кваліфікаційного статусу робітників в якості виробників і споживачів матеріальних благ

- відтворення соціальної структури суспільства та її складових елементів

- зміни соціальних статусів працівників, переходу їх з однієї соціальної групи в іншу супроводжується чи не супроводжується зміною місця чи характеру праці

92. Інтенсивність мобільності – це

- число індивідів, що змінюють соціальні позиції в вертикальному і горизонтальному напрямку за певний період часу

- об'єктивні фактори, які діють на цей процес, а також суб'єктивне відношення (мотиви мобільності) працівників до зміни статусу, групи

- соціальні норми поведінки, кадрова політика, яка завдяки відповідним принципам і критеріям значною мірою контролює пересування індивідів

93. У суб'єктивному аспекті мобільність залежить від таких індивідуальних характеристик людей, як

- потреби, інтереси, ціннісні орієнтації, моральні якості й інші визначальні мотиви працівників

- соціальні норми поведінки, кадрова політика, яка завдяки відповідним принципам і критеріям значною мірою контролює пересування індивідів

- освіта, що стає передумовою та індикатором соціального становища працівників, фактором їхнього вертикального переміщення

конкретні умови організації, підприємства, де вони працюють

94. Специфіка соціологічного підходу до вивчення соціальної мобільності виражається в тому, що саме тут розробляється таке

- загальне поняття, як соціальна структура суспільства, в якому поєднуються уявлення про соціальну стратифікацію, соціально-професійний поділ праці, диференціація за освітнім рівнем, рівнем доходів, ступенем участі в управлінні, способами проведення вільного часу

- поняття відтворення трудових ресурсів, зміни професійного та кваліфікаційного статусу робітників в якості виробників і споживачів матеріальних благ

- поняття як зміни соціальних статусів працівників, переходу їх з однієї соціальної групи в іншу супроводжується чи не супроводжується зміною місця чи характеру праці

95. Трьома передумовами соціальної мобільності є

- здатність і готовність індивідів чи соціальних об'єктів до зміни соціальної позиції

- зацікавленість у навчанні та безперервній освіті

- здатність до швидкої адаптації до динамічних соціальних умов і кон'юнктури ринку праці, що призводить до зміни їхніх якісних і кількісних характеристик під дією різних об'єктивних і суб'єктивних факторів, умов і стимулів

– зміна соціальних статусів працівників, переходу їх з однієї соціальної групи в іншу супроводжується чи не супроводжується зміною місця чи характеру праці

96. Потенційна мобільність в соціології визначається як

– психічний стан і окремі елементи поведінки індивіда, що свідчать про послаблення і поступовий розрив його зв'язків з роботою або позицією, яку він займає

– внутрішній психічний стан індивіда, зумовлений як зростанням його власних переваг, так і збільшенням можливостей середовища

- схильність, бажання, намагання людини змінити свій соціальний статус, соціальну позицію

97. Фактична (реальна) мобільність — це

- зміна статусу людини, її перехід в іншу групу під дією об'єктивних і суб'єктивних факторів, умов і стимулів

– психічний стан і окремі елементи поведінки індивіда, що свідчать про послаблення і поступовий розрив його зв'язків з роботою або позицією, яку він займає

– внутрішній психічний стан індивіда, зумовлений як зростанням його власних переваг, так і збільшенням можливостей середовища

– схильність, бажання, намагання людини змінити свій соціальний статус, соціальну позицію

Людина в сфері зайнятості. Зайнятість і безробіття.

98. Вкажіть, які функції виконує зайнятість:

- прогностичну;

- соціальну;

- виховну;

- економічну;

- політичну.

99. У якій країні вперше зафіксовано явище безробіття?

- у Німеччині;

- у Великобританії;

- у Франції

100. У якому році проблема безробіття була визнана в Україні на законодавчому рівні?

- у 1981;

- у 1991;

- у 2001.

101. Причиною якого безробіття є спад виробництва внаслідок кон'юнктурного коливання в економіці?

- класичного;

- структурного;

- циклічного;

- фрикційного.

102. Для якого виду безробіття характерним є звільнення частини робочої сили без зниження обсягів виробництва?

- застійного;

- класичного;

- структурного;

- сезонного.

103. Хто вперше почав вивчати самостійну зайнятість як соціоекономічне явище?

- Е. Райт;

- Д. Філіпс;

- Р. Аронсон.

104. Спосіб отримання додаткового доходу поза основним робочим місцем називають:

- частковою зайнятістю;

- вторинною зайнятістю;

- сезонною зайнятістю.

105. За критерієм формальності самозайнятість поділяють на:

- легальну і нелегальну;
- зареєстровану і незареєстровану;
- вимушену, спонтанну і цілеспрямовану;
- постійну, випадкову, тимчасову.

106. Яке безробіття вчені вважають неминучим, але нормальним явищем?

- фрикційне;
- класичне;
- приховане.

107. „Неможливість підтримувати належний рівень життя чи нездатність відповідати певному стандарту життя, прийнятому в даному суспільстві” – це визначення поняття:

- відносна бідність;
- абсолютна бідність;
- первинна бідність;
- вторинна бідність;
- стійка бідність

108. „Грошова сума, офіційно встановлена в якості мінімального доходу, завдяки якому індивід чи його родина мають змогу придбати продукти харчування, одяг, сплачувати житлові послуги” – це визначення поняття:

- прожиткового мінімуму;
- межі бідності;
- якості життя;
- деривації;
- споживчого кошику

ПИТАННЯ

на іспит з нормативного навчального курсу «Економічна соціологія та соціологія праці»

1. Предмет та об'єкт економічної соціології.
2. Структура економічної соціології.
3. Місце економічної соціології в системі суспільних наук.
4. Економіко-соціологічна модель господарської поведінки людини.
5. Методологічні основи взаємодії соціологічної та економічної теорії.
6. Основні категорії та поняття економічної соціології.
7. Соціально-економічний закон розподілу праці. Сутність, аспекти і форми прояву.
8. Соціально-економічний закон зміни праці. Форми його прояву на сучасному етапі.
9. Сутність і форми прояву соціально-економічного закону конкуренції.
10. Методи прикладного соціологічного аналізу економіки. Їх зміст і застосування.
11. Історія розвитку економічної соціології.
12. Еволюція "економічної людини".
13. Класичний та неокласичний етап в поглядах на господарську поведінку людини в економічній теорії.
14. Економічний імперіалізм та теорії "раціонального вибору": особливості методологічного пошуку.
15. Еволюція "соціологічної людини".
16. Економічна соціологія К. Маркса.
17. Соціологія економічного життя в працях М. Вебера.
18. Внесок Т. Веблена в становлення економічної соціології.
19. Американський функціоналізм в економічній соціології.
20. Основні концепції вітчизняної економічної соціології.
21. Соціальні основи економічної діяльності.
22. Структурні елементи господарської мотивації.
23. Примусення як мотив господарської діяльності.

24. Економічний інтерес як структурний компонент господарської мотивації.
25. Соціальні норми та господарська діяльність: логіка взаємодії.
26. Господарська культура: сутність визначення, структура, основні функції.
27. Метаморфози господарської культури у сучасному українському суспільстві.
28. Феномен господарської влади.
29. Сутність, визначення та основні ознаки господарських організацій.
30. Господарські організації як об'єкт соціально-економічного аналізу.
31. Типологія господарських організацій.
32. Основні форми внутрішньоорганізаційних відносин.
33. Підприємницька діяльність: визначення, функції, структура.
34. Соціальний портрет сучасного підприємця в Україні.
35. Предмет соціології праці як галузевої соціології
36. Основні види соціально-трудова відносин
37. Відмінність соціологічного підходу до вивчення праці від підходів інших наук про працю
38. Основні функції та завдання соціології праці на сучасному етапі розвитку українського суспільства
39. Суть основних категорій соціології праці
40. Функції та суб'єкти праці
41. Показники ставлення до праці
42. Трудова поведінка, її види та необхідність регулювання?
43. Класифікація потреб та їхня роль у трудовій поведінці людини
44. Шляхи формування і задоволення потреби в праці
45. Сутність категорій «цінність праці», «ціннісні орієнтації в сфері праці»
46. Суть концепції теорії дії (акціонізму)
47. Суть концепції теорії трудового процесу.
48. Концепція групового співробітництва та концепція гуманізації праці.
49. Концепція демократизації управління та «управління людськими ресурсами».
50. Суть інституціоналізації індустріального конфлікту.
51. Основні характеристики, форми зайнятості та її функцій у сучасному суспільстві.
52. Відмінність між явною неповною зайнятістю і прихованою неповною зайнятістю
53. Безробіття у широкому та вузькому тлумаченні терміна.
54. Основні принципи та форми самозайнятості.
55. Основні самостійної зайнятості. У чому їхня сутність
56. Структурне та фрикційне безробіття
57. Зміст поняття „природний рівень безробіття”
58. Соціальні наслідки безробіття
59. Основні психологічні наслідки від тривалого безробіття
60. Стадії або фази переживань людини за умови вимушеного безробіття

10.Рекомендована література

Основна література

1. Генкин В.М. Экономика и социология труда. – М., 2001.
2. Дорин А.В. Экономическая социология. – Минск, 1997.
3. Дюркгейм Э. О разделении общественного труда. – Одесса, 1990.
4. Економічна соціологія. Навчальний посібник. / За ред. В.М. Ворони, В.Е. Пилипенка. – К., 1997.
5. Ефременко Т. Экономическая ментальность украинского этноса // Социология: теория, методы, маркетинг. – 2007. – №2. – С.103-127
6. Єфременко Т. Економічна ментальність українського етносу // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2007. - № 2. – С.103-121.
7. Заславская Т.И., Рыбкина Р.В. Социология экономической жизни. – Новосибирск, 1991.
8. Огаренко В.М., Малахова Ж.Д. Соціологія праці: Навч. посібник. – Запоріжжя, 2001.
9. Радаев В.В. Экономическая социология. Курс лекций. – М., 1997.

10. Чернин И.М. Экономическая социология. Курс лекций. – Донецк, 2003.
11. Экономическая социология/ Под ред. В.Е.Пилипенко. – К., 2002.

Додаткова література

1. Антошкіна Л. Середній клас: соціальний статус та економічні чинники // Україна: аспекти праці. – 2005. – №6. – С.24-27
2. Вебер М. Избранные произведения. – М., 1990.
3. Гаврилишин О. Капіталізм для всіх чи для обраних? Розбіжні шляхи посткомуністичних перетворень.- К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2007. – 384 с.
4. Гаск Ф.А. Конституція свободи. / Пер з англ. – Львів, 2002
5. Ефременко Т. Экономическая ментальность украинского этноса // Социология: теория, методы, маркетинг. – 2007. – №2. – С.103-127
6. Єфременко Т. Економічна ментальність українського етносу // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2007. - № 2. – С.103-121.
7. Иноземцев В.Л. “Класс интеллектуалов” в постиндустриальном обществе // СОЦИС. – 2000. - № 6.
8. Иноземцев В.Л. Классовый аспект бедности в постиндустриальных обществах // СОЦИС. – 2000. - № 8.
9. Кастельс М. Информационная эпоха. Экономика, общество и культура. – М.: ГУ ВШЭ, 2000. – 608 с.
10. Кастельс М. Интернет-Галактика: Міркування щодо Інтернету, бізнесу і суспільства. – К.:Ваклер, 2007. – 304 с.
11. Кравченко А.И. Социология для экономистов: Учебное пособие для вузов. – М., 2000.
12. Курарин А.А. Экономическая социология: опыт обора // Социс. – 2008. – №6. – С.131-138.
13. Куценко О. Україна у трансформаційних процесах: Quo vadis? // Соціологія: Теорія, методи, маркетинг. – 2007. - № 1. – С.18-32.
14. Леонов В. Социологические аспекты мотивации финансового поведения населения // Социология: теория, методы, маркетинг. – 2005. – №4. – С. 132-146.
15. Линдблом Ч.Э. Политика и рынки: Политико-экономические системы мира / Пер. с англ. – М., 2005.
16. Ніколаєва Л.О. Бідність в Україні // Грані. – 2008. – №3. – С.34-36
17. Новая индустриальная волна на Западе: Антология. – М.: Академия, 1999. – 640 с.
18. Огаренко В.М., Малахова Ж.Д. Соціологія праці: Навч. посібник. – Запоріжжя, 2001.
19. Основы современного социального управления / Под ред. В.Н. Иванова. – М., 2000.
20. Пилипенко В.Е., Шевель І.П. Соціологія підприємництва. – К., 1997.
21. Попов Ю.Н., Шевчук А.В. Современная экономика и социология труда: Учебное пособие. – М., 2003.
22. Радаев В.В. Социология потребления: основные подходы// Социс. – 2005. – №1.
23. Римащевская Н.М. Бедность и маргинализация населения// Социс. – 2005. – №1. С.105-114.
24. Ромашов О.В. Социология труда: Учеб. пособие. – М., 1999.
25. Саєнко Ю. Україна: Моделі виживання та проблеми вибору // Універсум. – 2001. - № 3. – С.26-33.
26. Соколова Г.Н. Экономическая социология. Учебник. – М., 2000.
27. Сорос Дж. Кризис глобального капитализма / Пер. с англ. – М., 1999.
28. Соціологія: Навч. посібник для тих, хто вивчає проблеми соціального управління/ За ред. В.В. Буреги, О.В. Мазурика. – Донецьк: ДонДУ, 2006.
29. Суковатая В. Стереотипы предпринимательства в массовом сознании: гендерный анализ// Социология: теория, методы, маркетинг. – 2001. – №2. – С.131-144
30. Тендер Дж. Структура социологической теории. – М., 1985.
31. Тофлер А. Третья хвиля. – К.: Всесвіт, 2000. – 480 с.
32. Фергюсон А. Опыт гражданского общества / Пер. с англ. – М., 2000.

33. Хайек Ф.А. Право, законодательство та свобода. Нове визначення ліберальних принципів справедливості і політичної економії. В 3-х т. / Пер. з англ. – К., 1999-2000.
34. Холенкова З.Т. Социальная структура общества: в поиске адекватных ответов// Социс. – 2008. – №7. – С.75-85.
35. Хуткий Д., Хмелько В. Макросоціологічний підхід до виокремлення основних підсистем сучасної світової системи суспільств // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2008. - № 3 – С.42-56.
36. Человек и общество: Хрестоматия. – К.: Ин-т социологии НАН Украины, 1999. – 336 с.
37. Шевчук А.В. О будущем труда и будущем без труда // Общественные науки и

Інформаційні ресурси:

- Кирцнер И. Конкуренция и предпринимательство // www.cato.ru/library
- Розенберг Н., Бирдцелл Л. Как Запад стал богатым. Экономическое преобразование индустриального мира // www.cato.ru/library
- Бастиа Ф. Экономические софизмы или хитрые уловки протекционистов, разоблаченные сторонником свободной торговли / Пер. с франц. // www.cato.ru/library
- Мизес Л. Бюрократия. Запланированный хаос. Антикапиталистическая ментальность // www.cato.ru/library
- Мизес Л. Человеческая деятельность. Трактат по экономической теории / Пер. с англ. // www.cato.ru/library
- Норберг Ю. В защиту глобального капитализма // www.cato.ru/library
- Политическое обеспечение бизнеса / Под ред. Ю.С. Коноплина. – М., 1995 // <http://www.humanities.edu.ru/db/msg/78793>
- Ротбард М. Власть и рынок: Государство и экономика // www.cato.ru/library
- Рэнд А. Апология капитализма // <http://marsexxx.com/>
- Бастиа Ф. Что видно и чего не видно // www.cato.ru/library
- Боуз Д. Рыночный процесс. – В кн.: Боуз Д. Либертарианство: История, принципы, политика // www.cato.ru/library
- Брэдфорд Д. Триумф Капитала // <http://www.gumer.info/>
- Вахитов Р. Кто такие антиглобалисты и почему им не нравится глобальный капитализм? // <http://www.gumer.info/>
- Ди Лоренцо Т. Миф о естественной монополии // www.cato.ru/library
- Жувенель де Б. Этика перераспределения // http://www.libertarium.ru/libertarium/1_lib_ethics
- Зомбарт В. Буржуа // <http://spbgu.ru/library3>
- Малинова О. Другой взгляд на «транзит», или о пользе и вреде повествовательных схем // <http://www.politnauka.org/library/dem/>
- Райзман Д. Угрожает ли laissez-faire свободе? Ответ Джорджу Соросу // www.cato.ru/library
- Ротбард М. Протекционизм и разрушение процветания // www.cato.ru/library
- Рэнд А. Большой бизнес – преследуемое меньшинство нашего общества // www.cato.ru/library
- Саймон Дж. Неисчерпаемый ресурс // <http://shulenina.narod.ru/Ekolog/index.html>
- Смит А. Исследование и природе и причинах богатства народов // www.cato.ru/library
- Сото де Х.У. Австрийская экономическая школа: рынок и предпринимательское творчество // <http://www.class.ru/library1/economics/>
- Фридмен М. Капитализм и свобода // www.cato.ru/library

3.14.РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ГЕНДЕРНІ ДОСЛІДЖЕННЯ В СОЦІОЛОГІЇ» (К.С.Н., ДОЦ. БУРЕЙЧАК Т.С.)

1. Опис навчальної дисципліни «Гендерні дослідження в соціології»

<i>Найменування показників</i>	<i>Галузь знання, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень</i>	<i>Характеристика навчальної дисципліни</i>
Кількість кредитів – 3	Галузь знань – 0301 – соціально-політичні науки	Нормативна
Модулів – 2	Напрямок – 6.030301 «Соціологія»	<i>Рік підготовки</i> четвертий
Загальна кількість годин – 108	Спеціальність: «Соціологія»	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи – 4	Освітньо-кваліфікаційний рівень: бакалавр	<i>Семестр</i> : сьомий
		<i>Лекцій</i> – 24 год.
		<i>Самостійна робота</i> – 60 год.
		ІНДЗ: на 1 студента
		Вид контролю: іспит

2. Мета та завдання навчальної дисципліни «Гендерні дослідження в соціології»

Мета і завдання. Курс вводить студентів в актуальну проблематику теоретичного та практичного аналізу гендеру(ів) в межах американської, європейської та вітчизняної соціологічної традиції. Зокрема в рамках курсу планується ознайомлення студентів з логікою розвитку гендерних досліджень в історичній перспективі, розгляд новітніх перспектив та тенденцій аналізу гендерних аспектів соціальних структур та відносин, визначення специфіки соціологічного підходу до аналізу гендерних вимірів суспільства. Курс пропонує огляд взаємозв'язків між теоріями та дослідженнями сучасних гендерних відносин, стимулює критичне осмислення студентами соціологічних теорій та досліджень у гендерній перспективі. Студенти заохочуються до рефлексії стосовно гендерних аспектів соціальних структур та відносин на мікро-, мезо- та макрорівні, а розвивають вміння застосувати адекватну методологію аналізу гендерних аспектів соціальної практики.

Вимоги до знань та вмінь. Студенти повинні:

Знати основні тенденції соціальних трансформацій протягом ХІХ – ХХ ст., які спричинили до зміни статусних позицій жінок та чоловіків та уявлень про фемінність та маскуліність; специфіку гендерних перетворень в західних суспільствах та на радянському/пострадянському просторі; тенденції розвитку гендерних досліджень та їх взаємозв'язку із жіночими студіями, лґбт-дослідженнями, критичними дослідженнями чоловіків та маскуліності; основних західних та вітчизняних теоретиків в галузі гендерних досліджень та стрижневі позиції їх теоретичних напрацювань.

Зміст понять: гендер, стать, фемінність, маскуліність, гегемонна маскуліність, андрогінність, сексуальність, гомосексуальність, гомофобія, гетеронормативність, сексуальна політика, патріархат, гендерні виміри влади, інтерсекціональний аналіз, гендерний мейнстрімінг, гендерна система, гендерний режим, гендерні стереотипи, фемінізм, мізогінія, гендерна стратифікація, «скляна стеля» та «скляні стіни», гендерна сегрегація, гендерна дискримінація, коммодифікація фемінності/маскуліності, фейсизм, сексизм.

Вміти критично осмислювати гендерні відносини, адекватно оперуючи ключовими категоріями та поняттями гендерних досліджень; пояснити суть укорінених соціальних уявлень про відмінність маскуліності та фемінності а також наслідків до яких такі уявлення спричиняють; визначити проблему гендерної нерівності та продемонструвати її практичні приклади. Окрім того, студенти розвинути навички критичного читання, що дозволить їм застосовувати, порівнювати та взаємопов'язувати сучасні теорії гендеру у власних дослідженнях; зможуть застосовувати методологію дослідження гендерних відносин стосовно феноменів повсякденний життя; вдосконалять навички групової та індивідуальної роботи, проведення соціологічних досліджень та здійснення презентацій.

Місце в структурно-логічній схемі спеціальності. Нормативна навчальна дисципліна «Гендерні дослідження в соціології» є складовою циклу професійної підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр». Запровадження курсів з гендерної проблематики є невід’ємним елементом соціологічної освіти та заохочується на державному рівні (відповідно до Закону України «Про забезпечення рівних прав та обов’язків жінок та чоловіків» (від 8 вересня 2005 р.).

3. Структура навчальної дисципліни «Гендерні дослідження в соціології»

№ теми	Назва теми/змістового модулю	Кількість годин	
		Лекції	Самостійна робота
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. Методологія та категорії гендерного аналізу соціальних відносин			
Тема 1.	Гендерні студії як наука та навчальна дисципліна	4	8
Тема 2.	Фемінізм як суспільно-політичний рух та теоретична перспектива. Різноманіття фемінізмів.	4	8
Тема 3.	Тіло, тілесність та сексуальність	4	8
Тема 4.	Гендерні аспекти соціальної структури і стратифікації	2	6
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. Гендерні виміри соціальних структур та відносин			
Тема 5.	Гендер і сім’я: сімейні ролі та ієрархії, сімейне насильство	2	6
Тема 6.	Політика і громадсько-публічна сфера, роль держави: гендерні аспекти	2	6
Тема 7.	Гендерні виміри економіка і праця: система зайнятості, диверсифікація робочої сили	2	6
Тема 8.	Гендер та мас-медіа	2	6
Тема 9.	Гендерні аспекти освітньої системи	2	6
Разом:		24	60

4. Теми лекційних занять

№	Назва теми	Кількість годин
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. Методологія та категорії гендерного аналізу соціальних відносин		
1.	Гендерні студії як наука та навчальна дисципліна	4
2.	Фемінізм як суспільно-політичний рух та теоретична перспектива. Різноманіття фемінізмів.	4
3.	Тіло, тілесність та сексуальність	4
4.	Гендерні аспекти соціальної структури і стратифікації	2
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. Гендерні виміри соціальних структур та відносин		
5.	Гендер і сім’я: сімейні ролі та ієрархії, сімейне насильство	2
6.	Політика і громадсько-публічна сфера, роль держави: гендерні аспекти	2
7.	Гендерні виміри економіка і праця: система зайнятості, диверсифікація робочої сили	2

8.	Гендер та мас-медіа	2
9.	Гендерні аспекти освітньої системи	2
	Разом:	24

5. Програма навчальної дисципліни «Гендерні дослідження в соціології»

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. Методологія та категорії гендерного аналізу соціальних відносин

Тема 1. Гендерні студії як наука та навчальна дисципліна

Порівняння біологічних і соціальних ознак статі. Визначення терміну гендер: гендер як соціальна категорія. Категорії фемінінності та маскулінності. Поняття гендерна ідентичність. Механізми формування гендерної ідентичності. Поняття гендерна соціалізація. Гендерна ідентичність та ідеали (маскулінність та фемінінність). Шкали для вимірювання маскулінності-фемінінності. Варіативність у підборі компонентів статевої ідентичності. Сексуальна орієнтація. Сексуальність. Поняття андрогінія. Модель "андрогінної" людини. Гендерна система, гендерний порядок, гендерний режим. Гендерні стереотипи. Патріархат. Сексизм. Огляд розвитку гендерних досліджень в історичній перспективі та їх сучасних тенденцій.

Тема 2. Фемінізм(и) як суспільно-політичні рухи та теоретична перспективи

Зародження феміністського руху. Суфражизм. Інституціоналізація феміністичних досліджень. Поняття «жіноче питання». Три хвилі фемінізму: перша хвиля (М. Вулстонкрафт, Дж. С. Міль), друга хвиля (С. де Бовуар, Б. Фрідан, К. Міллет), третя хвиля (Белл Хукс, Дж. Батлер, Р. Волкер). Феміністська епістемологія та методологія. Пост-фемінізм.

Основні напрями фемінізму:

- марксистський і соціалістичний фемінізм
- радикальний фемінізм
- психоаналітичний фемінізм
- ліберальний фемінізм
- кольоровий та пост-колоніальний фемінізм

Тема 3. Тіло, тілесність, сексуальність

Сексуальність як культурно сконструйована категорія. Соціальний контроль над сексуальною поведінкою. Сексуальна політика (К. Міллет). Історичні зміни концепції шлюбу; "вікторіанська сексуальна революція". Рендал Коллінз (Randal Collins), "Любов і власність". Поняття "personal is political". Проблема тіла в антропології та соціології. Концепція раціональної економічної дії та проблема тіла в структурно-функціональній школі. Постмодернізм та символізм. Феміністська теорія класифікації соціального статусу в суспільному просторі (Л. Ірігарей, Ю. Кристева). Інтеракціонізм в контексті соціуму. Влада та сексуальність (М. Фуко). Проституція і порнографія як суспільні явища

Тема 4. Гендерні аспекти соціальної структури і стратифікації

Статистичні показники освітнього рівня, доходів, зайнятості, кількості неповноцінних сімей, кількості дітей, неповноцінних матерів, кількості бідних, інше. Теорії причинності таких відмінностей: ідеологічні та інституційні. Крос-культурна варіативність гендерної нерівності і її параметри.

Поняття гендерна нерівність, гендерна стратифікація, гендерна дискримінація. Місце гендера в структурі соціальної нерівності. Клас, стать, раса (етнічність), вік, громадянство як фактори вимірювання соціальної нерівності, їх перетинання. Гендерна нерівність в межособистісних стосунках. Гендерна стратифікація в символічних системах – мова, релігія, ЗМІ.

Соціологічні та антропологічні теорії гендерної стратифікації: функціоналізм (Т. Парсонс, Р. Бейлс); конфліктний підхід (Р. Коллінз), марксистська (К. Маркс, Ф. Енгельс) і неомарксистська

концепції (Х.Хартманн, Р.Беррон, Г.Норріс), інтеракціоністський підхід (Н.Чодороу), пост-модерний підхід.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. Гендерні виміри соціальних структур та відносин

Тема 5. Гендер і сім'я (сімейні ролі та ієрархії, сімейне насильство)

Історичні зміни сім'ї як соціального інституту. Феміністський аналіз сімейних відносин. Сучасні теорії сім'ї та гендерної рівності. Розподіл сімейної праці та гендерні ролі. Репродуктивні права жінок та чоловіків. Репродуктивні права і держава, політика щодо абортів. Історичні зміни рівня народжуваності і теорії причин: неокласична, модернізаційна, макроекономічна. Інститут материнства. Гендерні стереотипи про сімейні ролі. Поняття «сімейний годувальник» та «берегиня».

Насильство як соціальна та юридична проблема. Типологія насильства (фізичне, сексуальне, емоційне, економічне). Насильство чоловіків та жінок. Політика «нульової терпимості» щодо актів насильства.

Тема 6. Політика і громадсько-публічна сфера, роль держави: гендерні аспекти

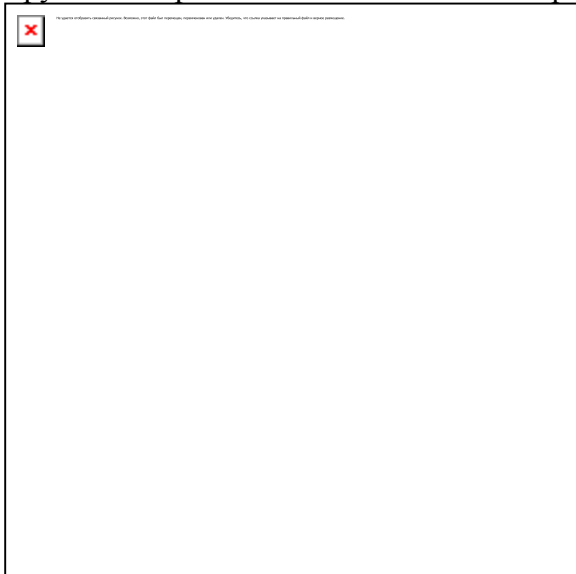
Гендерні аспекти політичної активності. Основні фактори політичної участі жінок: політична соціалізація, структурний і ситуаційний фактори, дискримінаційна практика. Міжнародний досвід використання жіночого політичного ресурсу. Участь жінок на різних рівнях прийняття рішень. Політика рівних можливостей та «позитивна» дискримінація. Поняття політичної коректності. Загальна характеристика руху жіночих НГО в Україні. Роль жіночого руху в рішенні гендерних проблем. Гендерний мейнстрімінг.

Тема 7. Економіка і праця (система зайнятості, диверсифікація робочої сили): гендерні аспекти

Горизонтальна і вертикальна стратифікація робочої сили. Гендерні виміри соціально-економічної нерівності. Теорії гендерної стратифікації ринку праці: теорія людського капіталу, теорія сегрегованого ринку. Зміни характеру праці в постіндустріальному суспільстві. Диференціація трудової зайнятості за статтю. Професійна сегрегація за ознакою статі. Стать і нові технології. Механізми фемінізації окремих сфер зайнятості, професій, занять. «Скляні стіни» та «скляна стеля»

Гендерна характеристика оплати праці та рівня життя. Відмінності у професійному просуванні чоловіків і жінок. Проблеми трудової дискримінації жінок. Фемінізація бідності. "Соціальна" держава і чоловіче і жіноче громадянство як продукти ліберальної правової і політичної теорії.

Трудова орієнтація жінок в перехідній економіці. Нові можливості зайнятості.

Статева сегрегація в глобальних процесах трудової міграції. Соціальна сутність жіночої праці. Стратегії суміщення професійної зайнятості і сімейного життя. Домашнє господарство як об'єкт соціологічного аналізу. Основні види домашньої праці та їх розподіл в сім'ї. Проблема обліку неоплаченої жіночої праці.

Тема 8. ЗМІ: гендерний аспект

Вплив ЗМІ на диференціальну соціалізацію та формування гендерних ідентичностей. Гендерний аналіз реклами. Образи чоловіків та жінок на сторінках інтернету. Фейсизм. Візуальне задоволення і гендерна критика.

Гендерний моніторинг ЗМІ та гендерно-чутлива журналістика.

Тема 9. Гендерні аспекти освітньої системи

Гендерні стереотипи, ролі, моделі поведінки у дитячій навчальній літературі (казках, дитячих енциклопедіях, буквариках, підручниках, etc.) та навчальних планах. Поняття гендерної педагогіки. Аналіз структури системи зайнятості в освітніх закладах (гендерний аспект). Прихований навчальний план.

6. Самостійна робота

№	Назва теми	Кількість годин
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. Методологія та категорії гендерного аналізу соціальних відносин		
1.	Гендерні студії як наука та навчальна дисципліна	8
2.	Фемінізм як суспільно-політичний рух та теоретична перспектива. Різноманіття фемінізмів.	8
3.	Тіло, тілесність та сексуальність	8
4.	Гендерні аспекти соціальної структури і стратифікації	6
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. Гендерні виміри соціальних структур та відносин		
5.	Гендер і сім'я: сімейні ролі та ієрархії, сімейне насильство	6
6.	Політика і громадсько-публічна сфера, роль держави: гендерні аспекти	6
7.	Гендерні виміри економіка і праця: система зайнятості, диверсифікація робочої сили	6
8.	Гендер та мас-медіа	6
9.	Гендерні аспекти освітньої системи	6
Разом:		60

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. Методологія та категорії гендерного аналізу соціальних відносин

Завдання для самостійної роботи до теми 1 “Гендерні студії як наука та навчальна дисципліна”

1. Поясніть відмінність між термінами «стать» та «гендер» та наведіть відповідні приклади.
2. Поясніть сучасну тенденцію в гендерних дослідженнях до використання термінів «маскулінності» та «фемінінності» в множині.
3. Поясніть значення терміну «патріархат» та особливості його застосування до характеристики сучасних гендерних відносин.
4. Поясніть переваги та недоліки розробки тестів для виміру гендерної ідентичності (на прикладі опитувальника «Фемінінність-маскулінність» С. Бем).
5. Поясніть відмінності та специфіку розвитку гендерних досліджень на заході та в Україні.

Завдання для самостійної роботи до теми 2 “Фемінізм(и) як суспільно-політичні рухи та теоретична перспективи”

1. Розкрийте основні фактори, що спонукали до розвитку фемінізму в історичній перспективі.
2. Поясніть основні відмінності між трьома хвилями фемінізму.
3. Розкрийте основні положення феміністської епістемології.

4. Співставте та визначте основні спільні та відмінні риси між соціалістичним та ліберальним фемінізмом.
5. Поясніть відмінності ставлення до проблеми (на вибір) абортів/проституції/порнографії в контексті різних феміністичних напрямів.

Завдання для самостійної роботи до теми 3 “Тіло, тілесність, сексуальність”

1. Розкрийте значення взаємовідносин гендерної ідентичності та сексуальності.
2. Розкрийте значення поняття «сексуальна політика» та дайте характеристику сексуальної політики в сучасній Україні.
3. Поясніть значення вислову «особисте – це політичне».
4. Розкрийте співвідношення категорій «тілесність» та «влада».

Завдання для самостійної роботи до теми 4 “Гендерні аспекти соціальної структури і стратифікації”

1. Наведіть приклади основних міжнародних статистичних показників, що вимірюють «гендерний розрив».
2. Поясніть основні причини фемінізації бідності.
3. Розкрийте суть інтерсекціонального підходу до аналізу соціальної стратифікації.
4. Наведіть приклади гендерної нерівності в мові та поясніть їх причини.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. Гендерні виміри соціальних структур та відносин

Завдання для самостійної роботи до теми 5 “Гендер і сім’я (сімейні ролі та ієрархії, сімейне насильство)”

1. Співставте традиційний та егалітарний розподіл сімейних ролей.
2. Поясніть роль держави як інституту, що може впливати на зміну сімейних ролей (співставте досвід Швеції та України).
3. Поясніть значення терміну «інститут материнства».
4. Розкрийте суть «залученого батьківства».
5. Розкрийте значення сімейного насильства як соціальної проблеми (актори, масштаби, причини, наслідки, проблеми регулювання).

Завдання для самостійної роботи до теми 6 “Політика і громадсько-публічна сфера, роль держави: гендерні аспекти”

1. Дайте визначення поняття «гендерний мейнстрімінг».
2. Розкрийте основні фактори, які маргіналізують політику як сферу успішної професійної самореалізації жінок.
3. Поясніть переваги та недоліки введення квот для залучення жінок в парламент.
4. Розкрийте суть «позитивної» дискримінації.

Завдання для самостійної роботи до теми 7 “Економіка і праця (система зайнятості, диверсифікація робочої сили): гендерні аспекти”

1. Наведіть приклади вертикальної та горизонтальної гендерної сегрегації.
2. Опишіть зміну характеру гендерної сегрегації пов’язаної із змінами характеру праці в постіндустріальному суспільстві.
3. Поясніть терміни «скляні стіни» та «скляна стеля». Як ці феномени впливають на професійний досвід жінок та чоловіків?
4. Наведіть приклади трудової дискримінації жінок. Поясніть їх основні причини.
5. Наведіть приклади трудової дискримінації чоловіків. Поясніть їх основні причини.

Завдання для самостійної роботи до теми 8 “ЗМІ: гендерний аспект”

1. Поясніть значення ЗМІ як інституту гендерної соціалізації.
2. Розкрийте основні теоретичні підходи до аналізу впливу ЗМІ на аудиторію та поясніть значення в них гендерного чинника.

3. Опишіть та поясніть домінуючі гендерні образи в ЗМІ.
4. Розкрийте суть сексистських механізмів в рекламі.

Завдання для самостійної роботи до теми 9 «Гендерні аспекти освітньої системи»

1. Розкрийте зміст поняття «прихований навчальний план».
2. Поясніть суть гендерної педагогіки.
3. Проаналізуйте гендерні аспекти візуального наповнення одного сучасного підручника та поясніть ці результати.
4. Звертаючись до особистого досвіду, проаналізуйте конструювання гендерних дискурсів школи.

7. Контроль засвоєння знань студентами протягом семестру

Модульний контроль. Упродовж семестру будуть проведені дві модульні контрольні, кожна з яких оцінюватиметься за 15-бальною системою. Студентам пропонується розкрити зміст трьох запитань на основі пройденого матеріалу. Максимальна кількість балів за цей вид роботи – 30 балів.

Оцінювання участі студентів у заняттях з навчальної дисципліни «Гендерні дослідження в соціології»

<i>№</i>	<i>Форма участі студента у навчальних заняттях</i>	<i>Максимальна кількість балів</i>
1.	Модульне тестування (двічі протягом семестру, письмово)	15 балів x 2 = 30 балів
2.	Дослідницькі проекти	5 x 2 = 10 балів
3.	Участь у дискусіях	10 балів
<i>РАЗОМ протягом семестру</i>		<i>50 балів</i>
<i>Оцінка за іспит</i>		<i>50 балів</i>
ЗАГАЛОМ		100 балів

ПИТАННЯ

першого модульного контролю

1. Основна проблематика та предмет аналізу гендерних досліджень.
2. Гендерні дослідження як наукова дисципліна: логіка виникнення та сучасні тенденції досліджень.
3. Визначення терміну гендер: гендер як соціальна категорія.
4. Категорії фемінінності та маскулінності.
5. Поняття гегемонної маскулінності (Р. Коннелл)
6. Поняття гендерна ідентичність.
7. Шкали для вимірювання маскулінності-фемінінності.
8. Поняття гендерна соціалізація.
9. Основні агенти гендерної соціалізації.
10. Сексуальність.
11. Модель "андроґінної" людини.
12. Гендерні стереотипи: механізми їх відтворення та подолання.
13. Патріархат: визначення та сучасні виміри.
14. Сексизм: визначення та практичні прояви.
15. Три хвили фемінізму: особливості та основний фокус критики.
16. Марксистський і соціалістичний фемінізм.

17. Радикальний фемінізм.
18. Психоаналітичний фемінізм.
19. Ліберальний фемінізм.
20. Кольоровий та пост-колоніальний фемінізм.
21. Феміністська епістемологія та методологія.
22. Пост-фемінізм та його критика.
23. Гомосексуальність як альтернативна маскуліність.
24. Гомосоціальність та гомофобія.
25. Сексуальна політика (К.Мілет).
26. Історичні зміни концепції шлюбу.
27. «Особисте як політичне»: суть та приклади.
28. Влада та сексуальність в теорії М. Фуко.
29. Проституція и порнографія як суспільні явища.
30. Репродуктивна політика: pro-life та pro-choice рухи.
31. Поняття гендерної стратифікації.
32. Статистичні показники гендерної нерівності.
33. Інтерсекціональний аналіз.
34. Гендерна стратифікація в символічних системах – мова, релігія, ЗМІ.
35. Гендерний мейнстрімінг.

ПИТАННЯ

другого модульного контролю

36. Історичні зміни сім'ї як соціального інституту.
37. Репродуктивні права жінок та чоловіків.
38. Репродуктивні права і держава, політика щодо абортів.
39. Історичні зміни рівня народжуваності і теорії причин: неокласична, модернізаційна, макроекономічна.
40. Інститут материнства.
41. Моделі батьківства.
42. Домашнє господарство як об'єкт соціологічного аналізу.
43. Основні види домашньої праці та їх розподіл в сім'ї.
44. Проблема обліку неоплаченої жіночої праці.
45. Проблема домашнього насильства: характер та масштаби явища.
46. Проблема насильства чоловіків.
47. Гендерне законодавство України.
48. Гендерна рівність: визначення та досвід України.
49. Індикатори вимірювання гендерної рівності.
50. Участь жінок на різних рівнях прийняття рішень.
51. Поняття гендерного мейнстрімінгу.
52. Поняття політичної гендерної коректності.
53. Репрезентація фемінності та маскуліності в ЗМІ.
54. Гендерні квоти в парламенті: переваги та недоліки.
55. Горизонтальна і вертикальна гендерна стратифікація робочої сили.
56. Професійна сегрегація за ознакою статі.
57. Поняття «скляні стіни» та «скляна стеля».
58. Гендерна характеристика оплати праці та рівня життя.
59. Відмінності у професійному просуванні чоловіків і жінок.
60. Проблеми трудової дискримінації жінок.
61. Трудова орієнтація жінок в перехідній економіці.
62. ЗМІ як механізм гендерної соціалізації.
63. Сексизм у рекламі: різновиди та приклади.
64. Особливості конструювання гендерної ідентичності в Інтернеті.
65. Гендерно-чутлива журналістика.
66. Гендерні стереотипи, ролі, моделі поведінки у дитячій навчальній літературі.

67. Прихований навчальний план.
68. Гендерна чутливість у викладанні.
69. Фемінізація освіти та науки.
70. Структура системи зайнятості в освітніх закладах (гендерний аспект).

8. Іспит.

Структура екзаменаційного білета: екзаменаційний білет складається з двох частин. Перша – тестові питання (10 тестових завдань, 30 балів), покликана продемонструвати знання студентами головних положень курсу; друга – два теоретичні питання (по 10 балів кожне, 20 балів в сумі), які передбачатимуть оцінювання глибини розуміння студентами певної проблеми та засвоєння та оперування відповідними категоріями та концептами при їх розкритті.

ТЕСТИ

до навчальної дисципліни

«Гендерні дослідження в соціології»

1. Який теоретик запроваджує використання терміну «гендер» в соціальних науках?
 - 1) Роберт Столлер
 - 2) Сімона де Бовуар
 - 3) Джудіт Батлер
2. В рамках якого напрямку фемінізму було запропоноване обговорення та вирішення проблеми «подвійного навантаження» жінок?
 - 1) Ліберальний
 - 2) Марсистський
 - 3) Психоаналітичний
3. Хто є автором вислову «Анатомія – це доля»?
 - 1) Ч. Дарвін
 - 2) З. Фройд
 - 3) С. де Бовуар
4. Фемінінність - це:
 - 1) м'який, жіночий спосіб поведінки жінки у суспільстві
 - 2) теоретичний напрямок у гендерних студіях
 - 3) характерні форми поведінки, що очікуються від жінки у певній спільноті
5. Що таке квір-студії?
 - 1) вивчення (не)традиційних сексуальностей та сексуальних ідентичностей
 - 2) дослідження питань гендерної дискримінації
 - 3) напрям фемінізму, що виникає в 1990-х роках
6. Який теоретичний підхід акцентує на варіативності, мінливості та множинності розумінь гендеру?
 - 1) соціальний конструктивізм
 - 2) символічний інтеракціонізм
 - 3) психоаналіз
7. Яку роль повинні виконувати чоловіки відповідно до теорії статевих ролей?
 - 1) інституційну
 - 2) інноваційну
 - 3) інструментальну
8. Які дослідники пропонують розрізнити поняття «стать», «категорія приналежності на основі статі» та «гендер»?
 - 1) Т. Парсонс/Р. Бейлз
 - 2) П. Бергер/Т. Лукман
 - 3) К. Уест/Д. Циммерман

9. В якому році написана праця «Стать та гендер: про розвиток мужності та жіночності» Роберта Столлера, в якій він започатковує використання терміну «гендер» для позначення соціальних відмінностей між статями?
- 1) 1965
 - 2) 1968
 - 3) 1971
10. Яка з перелічених ознак не відноситься до характеристик статі, а є ознакою гендеру?
- 1) вторинні статеві ознаки
 - 2) довжина волосся
 - 3) розмір півкуль головного мозку
11. Термін “гендер” означає:
- 1) соціальний конструкт статі
 - 2) напрямок у соціологічних дослідженнях
 - 3) біологічні ознаки статі
12. Маскулінність - це:
- 1) аттитюди, характеристики поведінки, очікування, що детермінують соціальну поведінку чоловіка
 - 2) теоретичний напрямок у гендерних студіях
 - 3) особливості дискримінації чоловіків
13. Як називається соціальна система, яка забезпечує відтворення домінування чоловіків над жінками у публічній та приватній сфері?
- 1) гендерна нерівність
 - 2) патріархат
 - 3) гендерна сегрегація
14. Хто з гендерних дослідників пропонує виділення двох типів фемінності (Берегиня та Барбі), що домінують в сучасному українському суспільстві?
- 1) О. Кісь
 - 2) С. Оксамитна
 - 3) В. Суковата
15. Як називається ієрархічний поділ в суспільстві на основі статевої приналежності?
- 1) гендерна стратифікація
 - 2) гендерна стигматизація
 - 3) гендерна маргіналізація
16. Як називається феномен, що полягає в значних складнощах/неможливості в досягненні жінками найвищих посад в професійній ієрархії з огляду на існування низки гендерних стереотипів?
- 1) «скляна стіна»
 - 2) «скляна стеля»
 - 3) «скляний дах»
17. Термін “гендерна соціалізація” означає:
- 1) процес, в ході якого особа опановує відповідні до статі гендерні ролі
 - 2) процес набуття соціальної позиції у суспільстві
 - 3) процес втрати соціальної позиції у суспільстві
18. Як називається теорія гендерної соціалізації, відповідно до якої дитина розвиває свідоме бажання бути подібною на одного з батьків тої самої статі (дитина спостерігає, навчається та згодом відтворює у своїй поведінці відповідну гендерну модель)?
- 1) когнітивна теорія розвитку
 - 2) теорія соціального навчання
 - 3) психоаналітична теорія
19. В чому полягає Едипів комплекс (за З. Фройдом)?
- 1) ненависть хлопчиків до батька та страх перед матір'ю
 - 2) любов хлопчиків до своїх матерів та страх покарання за це з боку батька
 - 3) страх та ненависть чоловіків по відношенню до жінок, що виникає в дитячому віці в процесі усвідомлення анатомічної відмінності між чоловічою та жіночою статтю

20. Що таке «позитивна» гендерна дискримінація?
- 1) дискримінація осіб на основі їх статі, яка має на меті позитивний результат
 - 2) дискримінація жінок, що має позитивні наслідки для чоловіків
 - 3) надання переваги особам певної статі, які найчастіше зазнають дискримінації або мало представлені в тій чи іншій сфері
21. Термін “оречевлення” означає:
- 1) процес придбання речі
 - 2) прояв сексизму в культурі масового споживання
 - 3) зосередження уваги покупців на товарах у споживацькому суспільстві
22. Хто є авторами теорії «роблення гендеру»?
- 1) Т. Парсонс/Р. Бейлз
 - 2) К. Уест/Д. Циммерман
 - 3) П. Бергер/Т. Лукман
23. Який відсоток жінок в українському парламенті останнього скликання?
- 1) 6
 - 2) 8
 - 3) 10
24. Поняття “гендерна нерівність” означає:
- 1) розходження статусних позицій жінок та чоловіків у різних сферах життєдіяльності суспільства, обумовлене впливом гендерного фактору
 - 2) змагання обох статей за право рівної участі у всіх сферах життєдіяльності суспільства
 - 3) біологічні відмінності статей
25. Дайте визначення терміну “сексизм”; це:
- 1) дискримінація людей за ознакою статі
 - 2) процес зміни статі
 - 3) соціальні аспекти сексуальної поведінки людей
26. Що означає термін «андроґінія»?
- 1) поєднання в індивіда чоловічих та жіночих статевих ознак
 - 2) переважання в індивіда традиційно чоловічих якостей
 - 3) поєднання в індивіді одночасно традиційно чоловічих та жіночих якостей
27. Як називається теоретичний підхід, який стверджує обумовленість поведінки та рис чоловіків та жінок їх сутнісними біологічно обумовленими властивостями?
- 1) біологічна стеретипізація
 - 2) біологічний детермінізм
 - 3) біологізм
28. Як називається теорія гендерної соціалізації, відповідно до якої дитина обирає той тип гендерної поведінки, який схвалюється батьками або іншим найближчим соціальним оточенням та уникає відповідно того, що не заохочується/карається?
- 1) когнітивна теорія розвитку
 - 2) теорія соціального навчання
 - 3) теорія гендерної схеми
29. Хто є автором концепції андроґінії?
- 1) М. Кімел
 - 2) М. Мід
 - 3) С.Бем
30. Яка з перелічених ознак не відноситься до гендерних характеристик, а є ознакою статі?
- 1) довжина волосся
 - 2) розмір кінцівок тіла
 - 3) захоплення солодощами
31. Термін “фейсизм” означає:
- 1) спосіб зображення жінок і чоловіків, коли у першому випадку акцентується на голові та обличчі, а в другому – на тілі та його частинах
 - 2) обличчя на обкладинці жіночого або чоловічого журналу

- 3) модель (чоловік або жінка), що презентує обличчя певної фірми
32. Термін “гендерні стереотипи” використовується в соціології для:
- 1) демонстрації, що люди в цілому є подібними
 - 2) демонстрації символічної влади окремих соціальних інститутів (наприклад, ЗМІ) у конструюванні таких концепцій, як гендер
 - 3) допомоги студентам, коли вони аналізують соціальну реальність
33. Які дві моделі фемінності домінують в сучасній Україні відповідно до О. Кісь?
- 1) берегиня і барбі
 - 2) бізнес-леді і берегиня
 - 3) барбі і бізнес леді
34. Що означає термін «андроґінія»?
- 1) переважання в індивіда традиційно чоловічих якостей
 - 2) поєднання в індивіді одночасно традиційно чоловічих та жіночих якостей
 - 3) переважання в індивіда традиційно жіночих якостей
35. Термін “гендерна соціалізація” означає:
- 1) процес, в ході якого особа змінює стать і свої гендерні ролі
 - 2) процес, в ході якого особа опановує відповідні до статі гендерні ролі
 - 3) процес втрати соціальної позиції у суспільстві
36. Які дослідники пропонують розрізняти поняття «стать», «категорія приналежності на основі статі» та «гендер»?
- 1) Т. Парсонс/Р. Бейлз
 - 2) П. Бергер/Т. Лукман
 - 3) К. Уест/Д. Циммерман
37. Фемінінність - це:
- 1) м'який, жіночий спосіб поведінки жінки у суспільстві
 - 2) метод дослідження у феміністичній теорії
 - 3) характерні форми поведінки, що очікуються від жінки у певній спільноті
38. Маскулінність - це:
- 1) теоретичний напрямок у гендерних студіях
 - 2) аттитюди, характеристики поведінки, очікування, що детермінують соціальну поведінку чоловіка
 - 3) дослідження чоловіків
39. Хто є автором поняття «гендерний дисплей»?
- 1) І. Гофман
 - 2) Т. Парсонс
 - 3) Г. Гарфінкель
40. Яку роль повинні виконувати чоловіки відповідно до теорії статевих ролей?
- 1) інструментальну
 - 2) інституційну
 - 3) інноваційну
41. Як називається упередження та дискримінація гомосексуальних осіб?
- 1) гомофобія
 - 2) гетоїзація
 - 3) стереотипізація
42. Дайте визначення терміну “андроцентризм”; це:
- 1) глибинна культурна традиція, що передбачає чоловічу солідарність
 - 2) глибинна культурна традиція, що зводить загальнолюдську суб'єктивність до єдиної чоловічої норми, яка репрезентується як універсальна об'єктивність
 - 3) глибинна культурна традиція, що зводить загальнолюдську суб'єктивність до єдиної жіночої норми, яка репрезентується як універсальна об'єктивність
43. Показник гендерної рівності в якій сфері не враховується при визначенні індексу глобального гендерного розриву?
- 1) освіта
 - 2) стан здоров'я

- 3) культура
44. Термін “мачизм” означає:
- 1) надмірну та демонстративну чоловічу солідарність
 - 2) надмірну та демонстративну маскуліність
 - 3) зверхність чоловіків
45. Хто є автором тесту «Маскулінність-Фемінність»?
- 1) М. Кімел
 - 2) С. Бем
 - 3) Р. Столлер
46. Відповідно до теорії «роблення гендеру» категорія приналежності на основі статі це:
- 1) організація індивідом ситуативної поведінки відповідно до власної статі
 - 2) ідентифікаційні дисплеї, які свідчать про приналежність до певної статі
 - 3) очікування певної поведінки відповідно до статі індивіда
47. Що означає термін «пост-фемінізм»?
- 1) нова, 4 хвиля фемінізму
 - 2) ствердження нерелевантності ідей фемінізму до умов сучасного життя
 - 3) обґрунтування природності та важливості патріархатних відносин
48. Коли з'являється третя хвиля фемінізму?
- 1) 70-ті рр ХХ ст
 - 2) 90-ті рр ХХ ст
 - 3) 2000-ті рр ХХ ст
49. Яку роль повинні виконувати жінки відповідно до теорії статевих ролей?
- 1) емансипаційна
 - 2) експресивна
 - 3) інтуїтивна
50. Хто є автором праць «Стать та темперамент в трьох примітивних суспільствах», «Чоловіче та жіноче» - перших досліджень, які демонструють значні культурні варіації у визначенні маскуліності та фемінності?
- 1) Ч. Дарвін
 - 2) М. Мід
 - 3) Д. Гілмор

ПИТАННЯ

на іспит на іспит з навчальної дисципліни «Гендерні дослідження в соціології»

1. Основна проблематика та предмет аналізу гендерних досліджень.
2. Гендерні дослідження як наукова дисципліна: логіка виникнення та сучасні тенденції досліджень.
3. Визначення терміну гендер: гендер як соціальна категорія.
4. Категорії фемінності та маскуліності.
5. Поняття гегемонної маскуліності (Р. Коннелл)
6. Поняття гендерна ідентичність.
7. Шкали для вимірювання маскуліності-фемінності.
8. Поняття гендерна соціалізація.
9. Основні агенти гендерної соціалізації.
10. Сексуальність.
11. Модель "андроґінної" людини.
12. Гендерні стереотипи: механізми їх відтворення та подолання.
13. Патріархат: визначення та сучасні виміри.
14. Сексизм: визначення та практичні прояви.
15. Три хвилі фемінізму: особливості та основний фокус критики.

16. Марксистський і соціалістичний фемінізм.
17. Радикальний фемінізм.
18. Психоаналітичний фемінізм.
19. Ліберальний фемінізм.
20. Кольоровий та пост-колоніальний фемінізм.
21. Феміністська епістемологія та методологія.
22. Пост-фемінізм та його критика.
23. Гомосексуальність як альтернативна маскуліність.
24. Гомосоціальність та гомофобія.
25. Сексуальна політика (К. Мілет).
26. Історичні зміни концепції шлюбу.
27. «Особисте як політичне»: суть та приклади.
28. Влада та сексуальність в теорії М. Фуко.
29. Проституція і порнографія як суспільні явища.
30. Репродуктивна політика: pro-life та pro-choice рухи.
31. Поняття гендерної стратифікації.
32. Статистичні показники гендерної нерівності.
33. Інтерсекціональний аналіз.
34. Гендерна стратифікація в символічних системах – мова, релігія, ЗМІ.
35. Гендерний мейнстрімінг.
36. Історичні зміни сім'ї як соціального інституту.
37. Репродуктивні права жінок та чоловіків.
38. Репродуктивні права і держава, політика щодо абортів.
39. Історичні зміни рівня народжуваності і теорії причин: неокласична, модернізаційна, макроекономічна.
40. Інститут материнства.
41. Моделі батьківства.
42. Домашнє господарство як об'єкт соціологічного аналізу.
43. Основні види домашньої праці та їх розподіл в сім'ї.
44. Проблема обліку неоплаченої жіночої праці.
45. Проблема домашнього насильства: характер та масштаби явища.
46. Проблема насильства чоловіків.
47. Гендерне законодавство України.
48. Гендерна рівність: визначення та досвід України.
49. Індикатори вимірювання гендерної рівності.
50. Участь жінок на різних рівнях прийняття рішень.
51. Поняття гендерного мейнстрімінгу.
52. Поняття політичної гендерної коректності.
53. Репрезентація фемінності та маскуліності в ЗМІ.
54. Гендерні квоти в парламенті: переваги та недоліки.
55. Горизонтальна і вертикальна гендерна стратифікація робочої сили.
56. Професійна сегрегація за ознакою статі.
57. Поняття «скляні стіни» та «скляна стеля».
58. Гендерна характеристика оплати праці та рівня життя.
59. Відмінності у професійному просуванні чоловіків і жінок.
60. Проблеми трудової дискримінації жінок.
61. Трудова орієнтація жінок в перехідній економіці.
62. ЗМІ як механізм гендерної соціалізації.
63. Сексизм у рекламі: різновиди та приклади.
64. Особливості конструювання гендерної ідентичності в Інтернеті.
65. Гендерно-чутлива журналістика.
66. Гендерні стереотипи, ролі, моделі поведінки у дитячій навчальній літературі.
67. Прихований навчальний план.
68. Гендерна чутливість у викладанні.

69. Фемінізація освіти та науки.
70. Структура системи зайнятості в освітніх закладах (гендерний аспект).

9. Рекомендована література

Основна література

1. Антология гендерной теории. Сб. пер. / Сост. Е.И. Гапова, А.Р. Усманова. – Минск: ПроPILEI, 2000. – 384 с.
2. *Бовуар де С.* Друга стаття. – К.: Основи, 1990. – Т.1 – 390с., Т2. – 392с.
3. Введение в гендерные исследования. В 2-х частях. Учебное пособие / под ред. И.А. Жеребкиной – Харьков: ХЦГИ, 2001. – Ч.1 – 708 с.
4. *Кімел М.* Гендероване суспільство / Пер. з англ. – К: Сфера, 2003. – 490 с.
5. *Кісь О.* Моделі конструювання гендерної ідентичності жінки в сучасній Україні // *І.* – 2003. – №27. – С. 37-58.
6. *Кон И.* Гегемонная маскулинность как фактор мужского (не)здоровья // доступно з: <http://www.pseudology.org/Kon/Articles/GegemonMasculin.htm>
7. *Коннелл Р.* На захист маскулінності // доступно з: www.ji.lviv.ua/n27/texts/connell.htm
8. *Малви Л.* Визуальное удовольствие и нарративный кинематограф. Антология гендерной теории. Минск: ПроPILEI, 2000. – С.280-296.
9. *Мещеркина Е.Ю.* Социологическая концептуализация маскулинности // Социс. – 2002. – №11. – С.15-24.
10. *Месснер М.* «Дівчата-Барбі» проти «Морських Чудовиськ»: діти створюють гендер / Гендерна педагогіка: Хрестоматія. – Суми: Університетська книга, 2006. – С. 153-165.
11. Основи теорії гендеру. Навчальний посібник. Київ: К.І.С., 2004. – 536 с.
12. *Уест К., Зиммерманн Д.* Создание гендера // Хрестоматія феминистических текстов. Под ред. Е.Здравомысловой и А.Темкиной. Санкт-Петербург, 2000. – С.193-219.

Додаткова література

13. *Алексеева Л.С.* Социально-психологические аспекты семейного насилия // Гендерный подход к проблеме насилия: исследовательские стратегии и роль образовательных программ / Под ред. Беляева Г.Ф. – Москва, 2002. – С.10-14.
14. *Берн Ш.* Гендерная категоризация / Гендерная психология. – Санкт-Петербург, Москва, 2001. – С.219-232.
15. *Гайденко В., Предборська І.* Українські підручники початкової школи: прихований навчальний план і гендерні стереотипи / Гендерна педагогіка: Хрестоматія. – Суми: Університетська книга, 2006. – С. 223-238.
16. *Гейл Р.* Обмен женщинами: заметки по политэкономии пола / Антология гендерной теории. Минск: ПроPILEI, 2000. – С.99-114.
17. Гендер і стратифікація // Структурні виміри сучасного суспільства. За ред. Макеева С. Київ, 2006. – С.244-263.
18. Гендер та інститут сім'ї // Структурні виміри сучасного суспільства. За ред. Макеева С. Київ, 2006. – С.264-291.
19. Глобализация и гендерные отношения: вызовы для пост-советских стран/ ред. Л.Попкова. – Самара, 2006. – С.58-72, 124-128.
20. *Грошев И.В.* Гендерные образы рекламы // Вопросы психологии.- 2000, №6. – С. 38-49.
21. Динамика гендерного неравенства в постсоветской Украине // Новые социальные неравенства. Киев, 2006. – С. 225-253.
22. *Жеребкина И.* "Прочти мое желание..." Постмодернизм, психоанализ, феминизм. М.: "Идея-Пресс", 2000. – 256 с.
23. *Здравомыслова О., Герасимова К., Троян Н.* Гендерні стереотипи в дошкільній дитячій літературі: російські казки / Гендерна педагогіка: Хрестоматія. – Суми: Університетська книга, 2006. – С. 204-223.

24. *Здравомыслова Е., Темкина А.* Советский етакратический порядок / Российский гендерный порядок. Социологический подход. Под ред. Е. *Здравомысловой, А. Темкиной* – СПб.: Изд-во Европейского университета в Санкт-Петербурге, 2007. – С. 96-138.
25. *Кісь О.* Жіночі стратегії в українській політиці // Пошуки гендерної паритетності: український контекст. Ніжин: Міланік, 2007. – С.121-141.
26. *Клименкова Т.А.* Насилие как основа культуры патриархального типа. Гендерный подход к проблеме // Гендерный калейдоскоп. Под ред. Малышевой М.М. Москва, 2001. – С. 121-146.
27. *Кон И.* Любовь небесного цвета //доступно з: <http://www.gay.ru/science/kon/research/svet05.html>
28. *Кон И.* Меняющиеся мужчины в изменяющемся мире // доступно з: www.ji.lviv.ua/n27texts/kon.htm
29. *Лавриненко Н.* Гендерные роли и неравенство // Женщина: самореализация в семье и обществе (гендерный аспект). – Киев: ВИПОЛ, 1999. – С.11-33.
30. *Лобер Дж.* Пол как социальная категория // Феминизм и гендерные исследования. Тверь, 1999. – С. 14-52.
31. *Лорбер Дж., Фаррелл С.* Принципы гендерного конструирования // Хрестоматия феминистских текстов. Переводы. Под ред. Е.Здравомысловой, А.Темкиной. СПб.: Издательство “Дмитрий Буланин”, 2000. – С.187-192.
32. *Мілет К.* Сексуальна політика. Київ: Основи, 1998 – 619 с.
33. *Омельченко Е.* «Не любим мы геев...»: гомофобия провинциальной молодежи / О муже(Н)ственности: Сборник статей, Сост. С.Ушакин. – Москва: Новое литературное обозрение, 2002. – С.582-608.
34. *Павличко С.* Гендер та ідентичність // Фемінізм. Київ, 2002. – С.219-230.
35. *Паркер С.* Гендерні ритуали: вивчення етикету, суспільних символів та когнітивний аспект // Ритуал. – №2. – С.65-74.
36. *Потапова А.* Что такое домашнее насилие: концептуальный подход к проблеме // Гендерный калейдоскоп. Под ред. Малышевой М.М. Москва, 2001. – С.489-503.
37. Словарь гендерных терминов. <http://www.owl.ru/gender/index.htm> СЛОВАРЬ ГЕНДЕРНЫХ ТЕРМИНОВ / Под ред. А. А. Денисовой. М.: Информация XXI век, 2002. – 256 с.
38. *Стрельник Е.* Социологический подход к изучению положения женщины в современном обществе: методологические основания анализа // Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства. Збірник наукових праць. Харків, 2001. – С.363-367.
39. *Суковата В.* Стереотипи підприємництва у масовій свідомості: гендерний аналіз // Соціологія, методи маркетинг. 2001. – №2. – С.131-143.
40. *Тартаковская И.* Биологические факты и политические интерпретации / Гендер для «чайников» – М.: Звенья, 2006. – С. 12-26.
41. *Тартаковская И.Н.* Гендерная социология. М.: Чистые пруды, 2006. – 368 с.
42. *Тартаковская И.* «Несостоявшаяся маскулинность» как тип поведения на рынке труда // доступно з <http://www.genderstudies.info/social/s16.php>
43. Українські гомосексуали і суспільство: взаємне проникнення. Огляд ситуації: суспільство, держава і політика, ЗМІ, правове становище, гей-спільнота / Центр «Наш світ». – К.: Атопол, 2007. – С.31-60.
44. *Ходырева Н.* Причины физического насилия: сущность рода или дисбаланс власти? / О муже(Н)ственности: Сборник статей, Сост. С.Ушакин. – Москва: Новое литературное обозрение, 2002. – С.161-186.
45. *Хубер Д.* Теория гендерной стратификации /Антология гендерной теории. Минск: ПроPILEI, 2000. – С.77-99.
46. *Шевченко О.* «Если ты такой умный, то почему такой бедный?»: Утверждая мужественность технической интеллигенции // доступно з: www.genderstudies.info/sbornik/muzhest/14.htm

ЗАГАЛЬНІ ІНФОРМАЦІЙНІ ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСИ

Часописи

Часописи вітчизняні

1. Соціологія: Теорія, методи, маркетинг.
2. Вісник Львівського університету. Серія соціологічна.
3. Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи.
4. Наукові записки Національного університету «Києво-Могилянська академія». Соціологічні науки.
5. Український соціологічний журнал. Наукове та інформаційне видання.
6. Суспільна політика та стратегічний менеджмент.

Часописи зарубіжні

1. Вопросы философии (Россия).
2. Журнал социологии и социальной антропологии (Россия).
3. Общественные науки и современность (Россия).
4. СОЦИС (Социологические исследования) (Россия).
5. Социологический журнал (Россия).
6. Социология. Научно-теоретический журнал (Республика Беларусь).
7. Nova Ukraina. Zeszyty historyczno-politologiczne (Республика Польша).
8. American Journal of Sociology (США).
9. American Sociological Review (США).
10. British Journal of Sociology (Велика Британія).
11. Canadian Journal of Sociology (Канада).
12. Cultural Sociology (Міжнародний).
13. Current Sociology (Міжнародний).
14. European Journal of Sociology (Міжнародний).
15. European Sociological Review (Міжнародний).
16. International Review of Sociology (Міжнародний).
17. Electronic Journal of Sociology (Міжнародний).
18. Sociological Methods and Research (Міжнародний).
19. Sociological Quarterly (Міжнародний).
20. Sociological Research Online (Міжнародний).
21. Teaching Sociology (Міжнародний).
22. Theory, Culture, and Society (Міжнародний).

Доступ до професійних баз даних, інформаційно-довідкових та пошукових систем

1. Федеральний образовательный портал по экономике, социологии и менеджменту:
<http://www.ecsocman.edu.ru>
2. Библиотека Фонда «Общественное мнение»: <http://club.fom.ru/182/library.html>
3. Довідково-інформаційний портал Sociosite: www.sociosite.net
4. Інформаційний і пошуковий портал з соціальних наук Social Science Hub: www.sshub.com
5. Science Information Gateway (SOCIG): www.sosig.ak.uk
6. Liens Socio: <http://www.liens-socio.org>
7. Socioland: www.sozioland.de
8. Каталог програмного забезпечення і баз даних для соціологів:
http://www.stat.washington.edu/raftery/Research/Soc/soc_software.html
9. Міжнародна база даних ЮНЕСКО з соціальних наук (інституції, персоналії) DARE:
www.databases.unesco.org/dare/form.shtml
10. Бази даних наукової періодики і книг: www.jstor.org; www.proquestdirect.com;
www.ebsco.com
11. Бази даних з досліджень молоді: <http://www.ESPAD.org>; <http://www.HBSC.org>

12. Архів Європейського соціального дослідження: <http://ESS.nsd.uib.no>
13. Інтернетові ресурси для соціологів (The Wadsworth Sociology Resource Center):
<http://sociology.wadsworth.com/>
14. Домашня сторінка інтернетового журналу “Sociological Research Online”:
<http://www.socresonline.org.uk/>
15. Бібліографія публікацій про комп’ютерні програми для обробки “текстів”:
<http://caqdas.soc.surrey.ac.uk/biblio.htm>
16. Домашня сторінка факультету соціології та психології Київського національного університету імені Тараса Шевченка: <http://www.socd.univ.kiev.ua>
17. Домашня сторінка Центру вдосконалення соціологічної освіти при факультеті соціології Харківського національного університету імені В.Н.Каразіна (в рамках МЕГАПРОЕКТУ Міжнародного фонду “Відродження” “Вища освіта: лідерство для прогресу” (керунок “Соціологія”)) <http://www.sociology.kharkov.ua/HTML/mega.htm>
18. http://www.krugosvet.ru/enc/gumanitarnye_nauki/sociologiya/SOTSIOLOGIYA.html
19. <http://revolution.allbest.ru/sociology>
20. <http://www.tns-ua.com/>
21. <http://www.gfk.ua/>
22. <http://translate.google.com.ua/translate?hl=ru&langpair=en|ru&u=http://www.umg.ua/en/>
23. <http://www.ratinggroup.com.ua/>
24. <http://www.socis.kiev.ua/>
25. <http://www.kiis.com.ua/>
26. <http://www.kipu.org.ua/>
27. <http://www.razumkov.org.ua/ukr/index.php>
28. <http://www.uisr.org.ua/>
29. <http://www.sofia.com.ua/>
30. <http://www.cpsr.org.ua/>
31. <http://www.csr.co.ua/>
32. <http://cessi.com.ua/>
33. <http://khisr.kharkov.ua/>
34. <http://slovari.yandex.ru/>